HYPERION

Revistă de cultură • Anul 29 • Numărul 7-8-9 / 2011 (207-208-209)

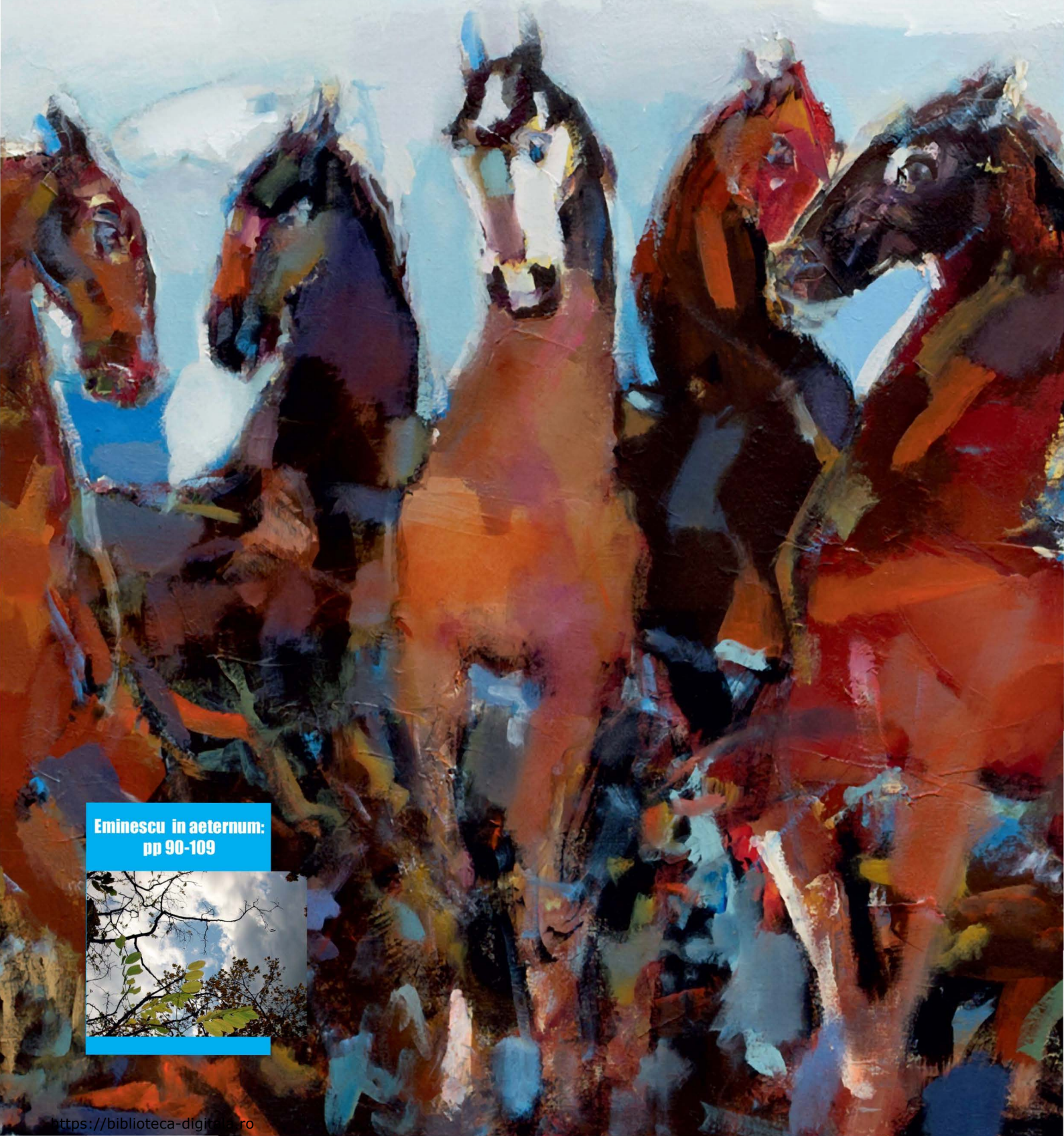

Eminescu in aeternum:
pp 90-109

https://biblioteca-digitala.ro

CUPRINS

Accente
Gellu DORIAN - Pentru o promovare mai bună a poeziei 1

Invitatul revistei
Andra Rotaru în dialog cu Doina Uricariu 3

Dialogurile revistei
Andra Rotaru în dialog cu Simona Popescu 8
Andra Rotaru în dialog cu Mihail Vakulovski 10
Cristina Scarlat în dialog cu Letteria Giuffre-Pagano 12

Anchetele revistei
Scriitorul - destin și opțiune 15

Antologia revistei
Andrei ZANCA - E târziu 18

Poesis
Liviu PENDEFUNDA 19
Dumitru IGNAT 20
Vasile TUDOR 21
Aleksandar STOICOVICI 23
Ana DONȚU 24
Petruț PÂRVESCU 24
Anatol GROSU 25
George BODEA 26
Octavian PERPELEA 27
Nicolae CĂRUNTU 27
Cristina ISPAS 28
Luminița DASCĂLU 29
Ruxandra ANTON 30

Beletristică
Dan PERȘA - Melodii la flașnetă 34
A.G. ROMILĂ - Fast-food and piano 36
Dorin BACIU - Portretul mamei 37
Corneliu FILIP - O ultimă iubire 41

Teatru
Gellu DORIAN - În așteptarea celui de al treisprezecelea as 58

Jurnal
Carmelia LEONTE - Jurnal spaniol (VI) 72

Cronică literară
Lucian ALECSA
Cocteil în cranii mici 76
Probă de poezie 78
Patru bărbați plus Aurelius 79
Vasile SPIRIDON - O altă orânduială 81
Emaniela ILIE - Oracol 82
Ciprian VOLOC - „Mirarea de mine" în viziunea lui Mircea Oprea 83

ReLecturi
Radu VOINESCU - Criticul, actualitatea și perspectiva istorică..... 85

Eminescu in aeternum
Valentin COȘEREANU - 3. Niveluri de sublimare poetică (11) 90
Smaranda PINTILEI - Iubirea - coordonată majoră în opera eminesciană 95
Ana-Elisabeta FLORESCU - Pove-știri sub semnul poeziei 97
„Porni Luceafărul..." la a XXX-a ediție 99
Alexandru STAN - Poezii 101
Daniela VARVARA - Poezia și poetica... 102
Elena LOGINOVSKI - Laudatio 105
Congresul Național de Poezie - Selecțiuni din opiniile participanților 107

Universalis
Michel ONFRAY - Cruciada contra plăcerii 110
Leo BUTNARU - Restabilirea punților de acces 117
Doi poeți italieni în viziunea lui Geo Vasile 122
Ian McEwan - Solar 126
Alberto GARCIA-TERESA - Poezii 129
Gunter Kunert - Poezii 130
Antonio PENNACCHI - Canalul Musolini 131
Raoul SCHROTT - Poezii 138
Schiță pentru o istorie a ortodocșilor de rit vechi din Dobrogea 139

Eseu
Al. CISTELECAN - Schiță în cărbune - Danilov eseist 147
Geo VASILE - Carnaval poetic 150
Andrei Zanca - O întâlnire cu Hans Magnus Enzensberger 152
Paul GORBAN - Sensurile "gândirii slabe" la Giani Vattimo 157
Constantin COROIU - George Călinescu, călător în China 161
Constantin BUICIUC - Ilie Constantin, poetul șaizecist al exilului 163
Marius CHELARU - Cu gândul că *ai clipa doar* 165
Traian D. LAZĂR - Clanul Iorga. Poeții 168
Dumitru MATEESCU - Elemente ale unei filosofii a euresisului 170
Valerica MITU - Paratextul romanului *Cu ou și cu oțet* 174

Aniversări
Echim VANCEA - 60 de ani 180

Memoria
Bogdan CREȚU - Emil Iordache - poetul care ar fi putut deveni 183

Pictură
Valentin CIUCĂ - Corneliu Dumitriu, bucuria culorilor 186

Note, comentarii, idei
Mircea OPREA
Arta presupune și o luptă continuă cu prejudecățile 189
Zilele Nicolae Iorga, Botoșani, 5-6 iunie 2011 192
Ionel SAVITESCU - Cartea de vacanță 192
Dan PERȘA - Grigore Șoitu - Poeme de stânga 193
Claudia VOICULESCU - Bucuria copilăriei prin ochi de dascăl 194
Simona-Grazia DIMA - Portretul unui pictor poet: Nicolae Macovei 195

Coperta 1 - Corneliu DUMITRIU - Reuniune, ulei pe pânză, 80/90 cm, 2011
Coperta 4 - Corneliu DUMITRIU - Platani toamna, ulei pe pânză, 120/100 cm, 2010

https://biblioteca-digitala.ro

ACCENTE

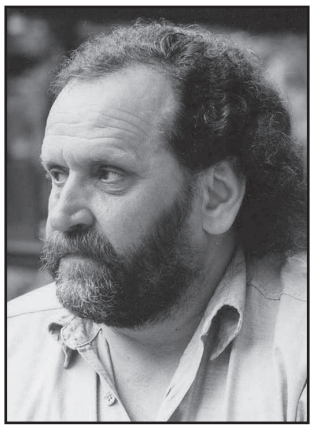

Gellu DORIAN

Pentru o promovare mai bună a poeziei românești

Ediția de anul acesta a Congresului Național de Poezie a fost ultima în acest format. După discuțiile avute în cele trei zile ale congresului, unele referitoare la temă – și cele de fapt care au contat! -, altele cu deviații electorale la adresa Uniunii Scriitorilor din România, menite să stîrnească doar valuri inutile – care de fapt nu au contat, dar care au mișcat degetele pe tastatura unor calculatoare cu blog-uri incubate și au atins orgolii rănite, vanități chiar și acolo unde speram că nu există așa ceva! -, am ajuns la concluzia, exprimată și de Dinu Flămând și Liviu Dumitriu, Doina Uricariu, Claudiu Komartin și alții, că ar fi mult mai utilă o întîlnire de 3-4 zile între poeții români și traducătorii nativi din alte țări, care să găsească adevăratele căi de promovare a poeziei românești în străinătate. Pînă acum apelurile făcute, fie către una sau mai multe instituții ale statului, de la Președinție, Guvern pînă la ministerele de resort și I.C.R., nu au adus nimic concret, ci doar reacții oarecum justificative, cum, pe bună dreptate, poate, a făcut acum I.C.R-ul care, în unele întîlniri televizate și altele publicate în presa scrisă, a explicat oarecum mai transparent realizările și importanța pe care o are în plan extern; ba mai mult decît atît a recepționat mesajul nostru și a achiziționat un număr important de cărți din colecția *Poeți Laureați ai Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu" – Opera Omnia*, cărți care vor ajunge în bibliotecile institutelor din subordine din lume, ceea ce ar putea fi un pas important în cunoașterea poeziei românești contemporane. Însă de la aceste enunțuri statistice și pînă la argumentarea concretă a faptelor, cu efecte și în plan editorial internațional, însemnînd tiraje, prezențe în librării și în presa străină a scriitorilor români mai este destulă cale. Nimeni nu a contestat aceste realizări ale I.C.R.-ului, ci doar lipsa de vizibilitate și ecou ale acțiunilor pe care le întreprinde. Poate pe viitor, cu un alt fel de format, Congresul Național de Poezie va putea da o reală mînă de ajutor și va forța deschiderea unor căi mult mai vizibile, aducînd în față nu numai o clientelă obedientă ci și alte valori care ar putea provoca un boom de imagine poeziei românești, care nu este cu nimic mai prejos decît restul poeziei ce se scrie în lume.

În altă ordine de idei, chiar și așa, în acest format Congresul Național de Poezie, ajuns la a V-a ediție, în pregătire (pe care o vom organiza peste doi ani, așa cum am spus, în alt format) și-a dovedit din plin utilitatea, prin interesul unui mare număr de poeți, critici literari, editori, șefi de reviste, cît și al unui număr impresionant de iubitori și cititori de poezie care au luat parte la cele două recitaluri organizate în Parcul Eminescu din Botoșani și la Cetatea de Scaun a Sucevei, precum și la Tîrgul Cărții de Poezie de la Botoșani. Chiar și reacțiile unor participanți, deviate de la tema actualei ediții, au dovedit că există o atenție mărită asupra activității poetice de la noi din partea unor foruri, care, așa cum am spus la început, s-au arătat extrem de sensibile, deși nu în astfel de situații am fi vrut noi și astfel de mod ca acestea să se arate atente. Verva unora dintre poeții noștri nu este întotdeauna benefică, mai ales că, în afară de impulsivitățile dovedite pe blog-urile proprii, nu fac mare lucru în beneficiul promovării poeziei. Există încă, din păcate, o astfel de „ardere revoluționară incontinuă", s-o numesc așa, cu fitil aprins din decembrie '89, fără ca la capătul acestuia să existe și o încărcătură explozivă de mare efect, ci doar de focuri de artificii, care freamătă de grija altuia, fără să aducă, în loc, ceva mai bun sau mai eficient. Ieșirea din această stare euforică, de fals altruism, de grijă mărită și stare de veghe permanentă ar putea solidariza mai bine obștea și ar conduce și spre o imagine mai bună a poetului român, imagine suficient de șifonată, nu numai în fața cititorului, care, de cele mai multe ori, nu-și pune și problema ce a făcut, ce face și ce fel de om este autorul, ci și în fața unor factori decidenți care și-ar putea îndrepta atenția mai eficient asupra celor care aduc mare parte din contribuție la identitatea culturii naționale. Prin urmare, nu ar trebui să existe astfel de tabere, ci un interes comun, atunci cînd ai ales să exiști într-o breaslă care face eforturi, cît se poate, pentru a merge mai departe și a avea mereu un reper fără de care te-ai pierde sau ai fi obligat să lupți de unul singur. O astfel de luptă reușește doar în mod excepțional. Or excepțiile la noi nici nu mai întăresc regula, ci fac ca degetul lumii să se îndrepte amenințător spre tine.

https://biblioteca-digitala.ro

COMUNICAT DE PRESĂ

În perioada 15-18 iunie 2011 s-a desfăşurat la Botoşani, Ipoteşti, Suceava şi Putna ce-a de a IV-a ediţie a Congresului Naţional de Poezie. S-a ales o nouă conducere, formată din Gellu Dorian (preşedinte), Nichita Danilov şi Leo Butnaru (vice-preşedinţi) şi Cassian Maria Spiridon, George Vulturescu, Vasile Tărâţanu, Andra Rotaru, Carmen Veronica Steiciuc şi Dan Mircea Cipariu. Tema acestei ediţii a fost: Poezia română contemporană în context european. Prezenţe în editurii, librării şi presa de specialitate. Au mai avut loc două recitaluri (pe terasa Cofetăriei Parc din Parcul „Mihai Eminescu" din Botoşani în ziua de 16 iunie, un stand de carte de poezie, şi un alt recital în Cetatea de Scaun a Sucevei, pe 17 iunie), la care au partivpat peste 50 de poeţi din cei peste 90 de participanţi. Participanţii au fost prezenţi în ziua de 18 iunie la Putna. Un juriu format din Mircea Martin, Ion Pop, Al. Cistelecan, Mircea A. Diaconu, Vasile Spiridon, Andrei Terian, Paul Cernat, Gellu Dorian şi Dan Mircea Cipariu, a acordat următoarele premii:lui Lucian Vasiliu, pentru un poet consacrat, şi pentru un poet tînăr, lui Radu Vancu.

În aula Universităţii „Ştefan cel Mare" din Suceava, pe 17 iunie, a fost adoptat următorul Apel:

Pentru ca valorile poeziei româneşti contemporane, din geografii şi generaţii diferite, să fie bine cunoscute în ţările unde România are structuri şi programe de diplomaţie culturală, solicităm Institutului Cultural Român să aibă un dialog constructiv cu reprezentanţii Congresului Naţional de Poezie, astfel încît să putem realiza împreună programe de promovare şi de traducere a poeziei române contemporane. În acest sens, Institutul Cultural Român este invitat să dezvolte un program de achiziţii carte (în original şi/sau traducere) şi de reviste literare cu pagini de poezie română contemporană pentru bibliotecile filialelor ICR din toată lumea, precum şi pentru bibliotecile naţionale din ţările respective; să finanţeze prima bază de date cu poezie română contemporană; să creeze un fond de mobilitate pentru poeţii români invitaţi la manifestările de gen internaţionale.

Congresul Naţional de Poezie poate oferi expertiză calificată şi evaluatori pentru proiectele ICR dedicate poeţilor români.

Apelul a fost semnat de: Dinu Flămând, Doian Uricariu, Liviu Dumitriu, Liviu Ioan Stoiciu, Doina Popa, Nicolae Tzone, Chiril Covalgi, Leo Butnaru, Vasile Tărâţanu, Andra Rotaru, Dan Mircea Cipariu, Dan Coman, Radu Vancu, Ştefan Manasia, Marin Malaicu-Homdrari, Teodor Dună, Iulia Militaru, Rita Chirian, Andrei Novac, Cornelia Maria Savu, Nicolae Oprea, Dumitru Augustin Doman, Virgil Diaconu, Paul Aretzu, Vasile Leac, George Vulturescu, Luigi Bambulea, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Daniel Corbu, Nicolae Panaite, Val. Talpalaru, Adi Cristi, Şerban Axinte, Paul Gorban, Liviu Pendefunda, Adrian Alui Gheorghe, Radu Florescu, Vasile Spiridon, Nicolae Sava, Emil Nicolae, Adrian G. Rimila, Sterian Vicol, Florina Zaharia, Corneliu Antoniu, Mircea A. Diaconu, Constantin Arcu, Carmen Veronica Steiciuc, Elena Brânduşa Steiuc, Ovidiu Alexandru Vintilă, Izabel Vintilă, Ion Beldeanu, Mircea Tinescu, Doina Cernica, Viorica Petrovici, Liviu Popescu, Nicolae Cârlan, Ion Filipciuc, Vasile Ursache, Horaţiu Stamatin, Dumitru Brădăţanu, vasile Zetu, Anica Facina, Constantin Severin, Sabina Fânaru, Gellu Dorian, Lucian Alecsa, Dumitru Ţiganiuc, Lucia Olaru Nenati, Nicolae Corlat, Vlad Scutelnicu, Petruţ Pârvescu, Vasile Iftimie, Dumitru Necşanu, Constantin Bojescu, Ciprian Manolache, Cristina Prisăcaru-Şoptelea, Mircea Oprea.

COMITETUL DE COORDONARE AL CONGRESULUI NAŢIONAL DE POEZIE

Notă: Comitetul de coordonare al Congresului Naţional de Poezie se delimitează de orice altă informaţie publicată pe blog-urile şi site-urile personale. De asemenea, printr-o decizie unilaterală, Dan Mircea Cipariu, ales în comitetul de coordonare al CNP, şi-a dat demisia din acest comitet.

Congresul Naţional de Poezie

SELECŢIUNI DIN OPINIILE PARTICIPANŢILOR

Gellu Dorian – În 2004 s-a desfăşurat prima ediţie a acestui congres. Între timp, câţiva dintre poeţii importanţi care au participat la această manifestare au dispărut dintre noi. Ultimul plecat, prezent la toate ediţiile de până acum, este poetul Ion Zubaşcu. (*Se propune un moment de reculegere, după care se anunţă componenţa noului comitet de organizare a Congresului, ales prin vot deschis: Gellu Dorian – preşedinte, Nichita Danilov şi Leo Butnaru – vicepreşedinţi, Liviu Ioan Stoiciu, Cassian Maria Spiridon, George Vulturescu, Andra Rotaru, Dan Mircea Cipariu, Vasile Tărâţanu şi Carmen Veronica Steiciuc – membri*). De la această ediţie, suntem în colaborare şi cu Centrul Cultural "Bucovina" din Suceava, iar în perspectivă dorim să menţinem această colaborare. Împreună cu echipa, am propus o temă

Aula „Laurenţiu Ulici" - Memorialul Ipoteşti (deschiderea lucrărilor Congresului): Gellu Dorian, Leo Butnaru, Dan Mircea Cipariu, Vasile Tărâţanu, Cassian Maria Spiridon şi George Vulturescu

Continuare în pagina 107

https://biblioteca-digitala.ro

INVITATUL REVISTEI

DOINA URICARIU

„Oamenii simt că le-a fost furată istoria adevărată“

ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU DOINA URICARIU

Andra Rotaru: *Volumele reunite sub titlul „Scara leilor” editura Polirom, 2011 continuă periplul inițiat prin publicarea romanului „Maxilarul inferior”, vol. 1 și 2, editura Polirom 2010. Cititorii află o istorie crudă a anilor 1941-1947, despre distrugerea sistematică a democrației, începând cu anii 1945-1947, despre deportările în Siberia dar și despre schimbările petrecute în România în anii post-comunismului. Continuați povestea părinților dvs., povestea copilăriei și adolescenței. Povestiți violul lui tanti Tudora, un personaj apropiat dvs. în copilărie și adolescență și treceți dezinvolt la interviul cu regele Mihai despre 23 august 1944. Cât de dificil este să țineți în mâna ce scrie și în memorie planuri atât de numeroase, să oferiți cititorilor o parte ascunsă a istoriei?*

Doina Uricariu: *Scara leilor* continuă *Maxilarul inferior* dar cele două cărți, alcătuite din câte două volume fiecare, pot fi citite și în ordine inversă. Memoria este un drum, nu ținta pe care o urmează o săgeată. Ea are dus și întors, popasuri, ieșiri în peisaj, cărărui paralele, platouri unde se odihnește. Romanul memoriei și romanul istoriei se pot străbate așa cum descoperi rând pe rând insulele fiecărui arhipelag. Și tot ce ține de geografia umană, de felul în care o ființă anume sau oameni din varii perioade și locuri influențează spațiul în care trăiesc, locuiesc, pun lumea la cale, cum se spune. Poveștile mele nu urmăresc un determinism mecanic. Ele acționează precum undele în fizica cuantică. E o mișcare ondulatorie. Ar fi simplu ca destinul să însemne doar calea săgeții de la arcul întins la țintă.

A.R.: *Ați pus un accent deosebit pe documentare, parcă și mai vizibil în „Scara leilor”. Au existat în aceste volume numeroase surse de documentare, de la mărturiile regelui Mihai, la tot ce ați parcurs din arhiva regelui și familiei sale, când ați stat aproape două luni la Versoix. Apoi documentele diplomatice, cele emise de serviciile secrete. Cum v-ați ales arhivele și cât de accesibile v-au fost toate sursele de documentare?*

D.U.: Când am decis să fac o carte cu M.S. Regele Mihai în luna mai a anului 1990, eram deja tobă de istorie învățată nu din tratate ci și din felul în care fuseseră concepute seriile de Documente privitoare la 1848 și 23 August 1944, ultima serie în patru volume, îngrijită de Ion Ardeleanu. Documentarea crește ca iedera. E suficient să cauți ceva și ceea ce găsești de duce la ceva în plus, printr-o ramificare teribilă. Uneori te poți bloca, poți da peste documente falsificate. Cine ia drept literă de lege ce s-a scris despre procesele criminalilor de război în „Scânteia” intră într-o înfundătură. Sau despre istoria comunismului scrisă de comuniști și kaghebiști. Dar cine citește declarațiile regelui Mihai din presa occidentală pe vremea lui Ceaușescu deschide ochii. Din cartea lui Ion Ardealeanu care adună în 1985 documentele privitoare la 23 august unele mi-au fost foarte utile, altele, selectate din presă, mi-au trezit rezerve, dar toate m-au ajutat să-mi fac o idee. Am lucrat mult în Arhive, am trăit în biblioteci și arhive ca

https://biblioteca-digitala.ro

în a doua mea casă. Așa am scris cărțile despre Emil Botta, Nichita Stănescu și alții. Așa am realizat ediții ne varietur. Am prieteni foarte dragi istorici. Victor Eskenazy despre care povestesc, deocamdată foarte puțin în *Maxilarul inferior* și în *Scara leilor*. El mi-a semnalat arhive, mi-a dăruit copii după corespondența trimisă regelui Mihai de avocații dnei Urdăreanu și oferta lor de a folosi jurnalul și documente ce i-au aparținut lui Carol al II-lea, ofertă declinată. M-a influențat într-un anume sens o carte pe care mi-a dăruită un prieten *Memoria focului* de Eduardo Galeano. Stră-stră bunicul meu pe linie paternă se trage din Axinte Uricariul, istoric, cronicar, am mai vorbit despre asta. În America, la Fundația Hoover există multe documente despre România. Oricum ceea ce m-a interesat a fost să aduc în prim plan istoria României. M-am dus la Versoix în noiembrie 1990, cu un caiet de două sute de pagini de întrebări, pe care mi le-au declanșat sute și sute de documente. Faptul că am fost blocată să scot cartea cu MS regele Mihai mi-a dăruit un acces nelimitat la Arhiva regelui, un acces nesperat. Nimic nu e accesibil când nu vrei să cauți, să muncești și să găsești. Într-un anume sens scriu memorialistică așa cum ar scrie un cronicar cronicile Evului Mediu sau cum și-ar scrie uricele un uric. Cam cum scria, de pildă, strămoșul meu Axinte Uricariul. Trebuie să ai imaginație ca să găsești documente. Și ceva cultură. La Vatican sunt documente inestimabile despre al Doilea Război mondial. Dar trebuie citite și toate memoriile actanților din acea perioadă, șefi de misiuni diplomatice, rapoarte ale birourilor secrete. Corespondența lor, ordinele de zi, revistele dedicate operațiunilor militare. Este enorm de citit și de aflat. Arhivele bisericii. Arhivele și jurnalele liderilor români în exil. Memoria orală...Când știi mai multe, nu te mai poate duce nimeni cu zăhărelul în alaiul minciunilor și propagandei stil Roller, care iese sub formă de panglici, flăcări și porumbei pe gura predicatorilor contemporani. Nu suport să-i văd cum lapidează și azi istoria României. Apoi am arhivele părinților mei, zeci și zeci de pagini de observație cu cele 39 de operații suferite de tata pentru a i se reconstrui maxilarul inferior. Dar nu sunt roaba arhivelor. Îmi rezerv libertatea. Totul trebuie să aibă viață și sens în viață. Documentele pot deveni ochelari de cai sau flori artificiale la butoniera mirilor de ocazie. După ce am publicat interviul cu regele Mihai în „România literară" și sute de pagini de documente prin reviste, un număr special scos cu revista lui George Arion, a început să plouă cu amenințări cu moartea mea și a copiilor, cu injurii în revista lui Vadim. Manuscrisul cărților mele nu ajungea la Majestățile lor la Versoix, o mie de pagini și două cărți gata de tipar erau blocate. Am povestit despre asta și nu vreau să mă repet. Mai grav este că și astăzi istoria monarhiei și instituția ca atare nu pot fi discutate normal. Republicanilor le este frică de monarhie.

A.R.: *Ați intrat în psihologia a sute de personaje, nu doar în destinul lor sau în descrierea chipului lor după fotografiile privite împreună cu regina Ana sau de una singură la Versoix. Poate deveni această privire a documentelor și imaginilor un act rece, exterior lumii despre care ați scris. Nu te privează documentul și fotografia de fulgerul intuiției, de accesul direct la un om și la felul lui de a fi?*

D.U.: Nu cred că cititorul află mai mult despre mama dacă insistam pe culoarea ochilor ei verzi cu pistrui castanii sau gri și chiar albaștri în funcție de cum era îmbrăcată, de lumină, de starea ei sufletească. Înainte s-o pierd, ochii ei mi se păreau tot mai albaștri, albastrul acela al copiilor de puțină vreme născuți. Dar cititorii par s-o cunoască și s-o vadă. Mă opresc pe stradă și-mi mulțumesc pentru felul în care am scris despre părinții mei. Pentru portretul reginei Ana, al regelui Mihai, al atâtor personaje din cărțile mele, am primit sute și sute de mesaje. La asta, chiar nu m-am așteptat. I-am cucerit pe cititori cu lava istoriei ce se revarsă din cărțile mele sau e dată de-o parte spre a ne plimba prin Pompeiul scos de sub cenușă. Oamenii simt că le-a fost furată istoria adevărată și că sunt înstrăinați de tot soiul de prostii și spaime noi de familie, de iubire, de frumos, de bine. Cititorii sunt mai inteligenți decât mașina de propagandă și ifosele textualismului, atât de steril la capitolul condiție umană. Psihologia, empatia, educația nu acționează direct, cu indexul îndreptat spre sens. Fac psihologie, psihanaliză și geografie umană, aparent total neimplicată. Ca tatăl meu când mi-a dat un mic ogor și m-a lăsat să semăn toate semințele, ca să descopăr mai mult decât m-ar fi învățat orice lecție despre haos, aglomerare, sufocare, incompatibilități, vecinătăți letale, lăcomie, prostie...Am scris și am preferat să scriu despre portretele reginei Elisabeth, „Regina-Fecioară", cum au

https://biblioteca-digitala.ro

supranumit-o agenții PR din perioada elisabetană. E un capitol doar în aparență descriptiv și analitic. E multă psihologie în el și un teribil control al complexelor și tentațiilor. Imaginea din portretele reginei Angliei controlează psihologia poporului, diplomaților din țările care o interesează, din țările dușmane, apoi și nu în ultimul rând, nobilimea europeană, Biserica, explorarea Lumii Noi și piratarea unor surse noi de bogăție. Am evocat aceste portrete nu pentru a vorbi despre costume, bijuterii și simboluri ci ca să arăt ce înseamnă autocontrolul și controlul imaginii, gerontofobia, care macină puterea, indiferent de secol. Am făcut un salt enorm prezentând tot în *Maxilarul inferior* portretul îndrăgit al Anei de România cu ceasul cu subțirea curelușă de piele la mână. Și chiar atunci când am evocat palate, sensul a fost mai presus de opulență, căutând arta, gustul, aristocrația de sânge, patrimoniul. Pentru unii enumerarea titlurilor de regi, regine și principese a fost oțioasă. Și mie mi-a fost greu să le găsesc în arhive, în *Almanahul Gotha*. Acum 20 de ani nu exista Wikipedia. Eu cred că dacă un țăran se prezenta pe vremuri drept Ion al lui Ion al lui Gheorghe, al lui Vasile din deal șamd, acest arbore genealogic, spus pe nerăsuflate, avea sens. Prea ne imaginăm azi că suntem singuri pe lume, prea continuăm moștenirea comunismului, a identității fără mamă, fără tată. Majoritatea cititorilor mi-au mulțumit că le-am dat identitatea completă a personajelor știind că am făcut-o cu sens și de dragul lor. Cum să știi despre ce Marie d'Orleans este vorba, fără recursul la genealogii și titluri!! E așa de ușor pentru mine să scriu și am o imaginație debordantă, pe care toți arborii genealogici mi-au pus-o în carantină. Numai cine nu a căutat acte prin arhive și n-a avut procese în România poate considera informația dusă până în pânzele albe ca un lucru parazitar.

A.R.: *Libertatea scrisului față de cronologie generează autonomia și imprevizibilul din cărțile dvs. Documentele cele mai necunoscute și spectaculoase își așteaptă rândul, dovadă că sunt integrate majoritar în „Scara leilor" ...Povestiți o mulțime de lucruri pe care le-ați trăit, vă plimbați cititorii prin palate și muzee, prin grădina copilăriei dvs. de la Băneasa și cartierul Domenii, povestiți povestea porumbeilor pe care v-a spus-o o prietenă din Venezuela. Scriitoarea le face pe documente uneori să aștepte. Istoricul le-ar fi scos din mânecă precum un AS.*

D.U.: Știu că i-am surprins total pe cititorii cu tabieturi, pe critici mai ales, dar și pe amatorii de picanterii biografice, prin felul în care am ieșit din matca acelui canal artificial și comod prin care curge memoria, așa cum ne-am obișnuit din jurnale, multe contrafăcute, și din memorialistica egolatră. Scrisul la persoana întâi care exhibă experiența autorului, multă-puțină. Toată acea penibilă sforțare în fața paginii albe. Ce să mai spun de paranoia eului umflat ca broasca din fabula lui Jean de La Fontaine care se visează elefant. Subiectivitatea înrămată în amintiri de la vârste diferite. Galeria autoportretelor, ca temă cu variațiuni a unui Bildungsroman despre suveniruri. Sau revanșa pe care ți-o iei după moarte împotriva tuturor.

A.R.: *O carte precum aceea a lui Adrian Marino face parte din ultima categorie?*

D.U.: Da și Nu. Dar pentru că l-am cunoscut pe Adrian Marino, cu care m-am văzut la sfârșitul anilor '70 și în anii '80, când venea prin București, știu sigur că așa gândea despre cei pe care i-a evocat în cartea lui de memorii. Cartea lui, decretată de mulți cititori ai ei, cartea anului, nu mi se pare doar o revanșă post mortem. Adrian Marino i-a lăsat pe contemporanii lui să înțeleagă limpede ceea ce credea despre ei. Avea în marea majoritate dreptate. Dar mie mi-a fost greu să-l mai văd, chiar dacă mă lăuda, pentru că fiind extrem de cultivat, speculativ și inteligent, nu era și un om modest, mai smerit. Mai relaxat. Mă plictisesc personalitățile încrâncenate, care înaintează prin lume bătându-și la infinit propriile clopote. Sau care trăiesc cu discipolii la oblânc ori în spinare, precum vânătorii cu iepurii și rațele doborâte. De aceea i-am preferat pe Paleologu, pe Șora, pe Steinhardt, pe Solomon Marcus, pe Alice Voinescu...

A.R.: *De ce crezi că lumea a catalogat cărțile dvs. ca fiind cărți totale?*

D.U.: Memorialistica mea aduce în prim plan mai multe memorii. Ceea ce a condus la ideea că am scris un roman sau o carte totală, prin smulgerea textului din fragmentarismul solipsist. Am rupt firul amintirilor mele și am inclus dialoguri ample cu Majestățile Lor, regele Mihai și regina Ana, cu Ili Macici, soția generalului Macici. În aceste dialoguri am găsit cu mult mai multe răspunsuri la întrebările mele decât în jurnalele mele care pot să aștepte sau să funcționeze ca un generator de noi volume, când va fi să fie. Am jurnale cu Emil Cioran, dinainte să-l cunosc, în timp ce-l citeam de pe xeroxuri ori volume obținute cu greu de la sârbii care veneau la București și prieteni din Franța. Am jurnale din timpul în care citeam Kierkegaard, inclusiv *Jurnalul* lui în mai multe volume. Am jurnale din vremea când citeam jurnalele lui Anais Nin cu care Sorin Titel era convins că semănam...Fiecare din noi avem obsesiile noastre. Ale mele sunt legate de istorie, de familie, de proprietatea spirituală și materială. De construcție. De libertatea de *a fi diferit* de ceilalți. De *a fi* și *a avea,* în sensul celor scrise de Mihai Șora.

A.R.: *Istoria adusă în prim plan nu împinge omul în plan secund?*

D.U.: Unele scriitoare sunt preocupate de orgasm, numărul iubiților paraleli cu soțul și de zestrea acuplărilor din memorie. Există cărți mari ale obsesiilor sexuale, ale iubirilor împlinite și neîmplinite. Le știm. Voi povesti în memorii sau voi scrie în romane și despre trăirea iubirii mistuitoare. Pe mine mă interesează acum oamenii și felul lor de a reacționa la istorie, putere, la dictatură. Fie ea și numai dictatura modei sau a prietenilor cu care ne vedem. De pildă m-am tot întrebat de ce un unchi al meu prin alianță, în vremea când eram soția lui Paul Drogeanu, a fost primul general român condamnat la moarte în primul proces judecat de Tribunalul Poporului, în 22 mai 1945. A fost comandantul Armatei 1, general de corp de armată, unul dintre cei trei generali români care apar pe *Tabloul Pacei/Păcii* despre care povestesc pe îndelete în *Scara leilor*. Macici a fost condamnat la moarte cu un an înainte să fie judecat procesul lui Antonescu. Cu un an înainte de sentința de condamnare la moarte, rămasă definitivă în

https://biblioteca-digitala.ro

17 mai 1946, după care mareșalul a fost executat în 1 iunie 1946. Macici a fost considerat vinovat pentru masacrarea populației civile în 21-22 octombrie 1941, din Odessa și Dalnic. Dar dacă vinovăția ce i se aducea era reală, nimeni nu i-ar fi comutat sentința de condamnare la moarte prin împușcare în închisoare pe viață cu muncă silnică. Cine l-ar fi salvat dacă vina era reală și dovedită, când acuzația număra zeci de mii de evrei uciși ca represalii pentru aruncarea în aer a Comandamentului Român.În *Scara leilor* am dat *Apărarea* lui Macici la proces, declarația primarului Gheorghe Pântea care infirmă acuzația și arată că, dimpotrivă Macici i-a salvat pe evrei și a oprit represaliile.

A.R.: *Pot deveni minciunile adevăruri, dacă sunt strigate în gura mare?*

D.U.: Lucrurile se limpezesc dacă ne interesăm care a fost soarta celorlalți generali români care apar pe *Tabloul Pacei*, generalul Gheorghe Avramescu și generalul Nicolae Șova. Povestea generalul român Gheorghe Avramescu, fiul unor țărani săraci din județul Botoșani este mai presus de orice roman. Și el a intrat în conflict cu mareșalul Rodion Malinovski, dat fiind că a protestat față de proasta aprovizionare a armatei române, și a misiunilor de luptă ce depășeau posibilitățile oricărei armate. Armata română era destinată practic misiunilor imposibile și decimării. Pe 3 martie, generalul Avramescu a fost arestat de sovietici și a fost ucis în aceeași zi, se pare că din ordinele NKVD. Soția lui Adela, arestată și ea, a fost deportată în Siberia, iar fiica generalului, Felicia, s-a sinucis în arest, refuzând expedierea ei în Siberia unde funcționa uzina violurilor și a morții. Și generalul Nicolae Șova a luptat în prima linie dar Corpul său de armată în mâinile căruia căzuseră Hipodromul, Poșta Centrală, Gara de Est, Barăcile Franz Josef, Cimitirul Kerepes au fost retrase din Budapesta și trimise în Slovacia. Generalul Șova a fost enervat de deciziile comandamentului sovietic, interpretate ca o "îndepărtare nemeritată a ofițerilor și soldaților români de la onoarea de a lupta până la lichidarea completă a operațiunilor de la Budapesta", considerând că „au fost utilizați de aliați numai în momentele grele". Corpul 7 de armată, compus din Divizia 19 Infanterie și Divizia 9 Cavalerie, condus de generalul Șova a pierdut 10078 din cei 36348 soldați pe care-i avusese, la începutul operațiunii de eliberare a Budapestei, când a luat peste 7000 de prizonieri. Românii erau îndepărtați și deposedați de „momentul victoriei, al recompensei și onoarei". Pentru îndrăzneala de a protesta, generalul Șova a fost destituit, trecut în rezervă, apoi arestat în ianuarie 1946. A fost acuzat abia în septembrie 1946, după procesul lui Antonescu. Procesul lui Șova a început abia în 15 decembrie 1947.

A.R.: *Cum au reacționat toate aceste victime? Generalii? Cititorul a descoperit în aceste volume caractere, psihologii, dârzenie, slăbiciuni?*

D.U.: Eu nu fac *stricto sensu* psihologia acestor personaje. Nu le-am cunoscut, mă refer la generali, decât din documente. Dar tocmai aceste documente, pe care le citesc la microscop, sunt menite să pună în valoare atâtea personaje, de la părinții mei, ofițerul grav rănit la Oarba de Mureș și tânăra basarabeancă orfană, salvată de el de deportarea în Siberia până la Majestățile Lor, regele Mihai și regina Ana. În *Maxilarul inferior* și *Scara leilor* a crescut un soi de arbore al memoriei și de arbore al vieții. Asta am simțit că îmi doresc să scriu. Noi mai privim încă istoria noastră și destinul nostru, din avion, din elicopterul propus ca mijloc de transport național. Dacă nu realizăm că toți cei trei generali români de pe *Tabloul Pacei*, aprobat de cenzura sovietică, în decembrie 1944, au fost, după nici două luni de cobeligerantă româno-sovietică, vânați, decimați, arestați și uciși cu un glonte sau lent de sovietici și cozile lor de topor din țară. Din ordinele lui Malinovski, care a pus să se arunce fluturași din bombardierele americane peste români în care sta scris negru pe alb că sovieticii nu vor schimbarea regimului în România. Exact invers decât aveau s-o facă.

A.R.: *Cum se înțelege poeta cu documentele și proza istoriei? Ca să nu spun absurdul, tragedia...*

D.U.: Cred în realitate și documente mai mult decât în metafore. Pot demonstra că fiecare vers al meu există în realitate. De unde l-am cules cu simțurile mele exacerbate, nu doar cu ochiul atroce, cu mintea, memoria și sensibilitatea mea speculativă.Eu funcționez ca un nucleu cu foarte multe catene. O carte despre mine nu pot s-o scriu decât pe mai multe voci. Povestea mea se scrie prin poveștile celorlalți. Și în poeziea mea există mai multe voci. Memoria mea e hrănită de memoria și memoriile celorlalți. Limpezirea lucrurilor se petrece în mine prin confruntarea directă cu oamenii, prin dezgroparea documentelor și dialogul la infinit cu martorii. Sunt o fire interogativă în poezie și în proză. Ultimele mele două cărți au beneficiat enorm de pe urma cărților pe care le-am scris înainte. E poate aceeași partitură altfel orchestrată, în funcție de partea ce revine unui instrument sau altul.

A.R.: *S-a spus bine că ați scris aceste cărți precum o Șeherezadă modernă.*

D.U.: Asta ar însemna că am descoperit rețeta supraviețuirii și apoi a credibilității. Cititorii și-au pierdut încrederea

https://biblioteca-digitala.ro

în scriitori și se comportă cu autorii ca regele persan Shahryar care-a descoperit infidelitatea soției lui pe care-o iubea, poruncind să fie ucisă. S-a instalat neîncrederea. Și consumismul cinic. Drept urmare regele nu se mai implică într-o nouă relație, așa că poruncește să fie ucisă fiecare fecioară/id est carte, pe care i-o aduce vizirul, după noaptea petrecută cu ea. Cititorii care mai citesc trăiesc un soi de bulimie. Înghit cărțile pe nerăsuflate, apoi le vomită cu ajutorul degetului ce dă paginile una după alta îndesat în gât. Sau expulzarea vine de la sine. După trei ani, marele vizir nu mai are nici o fecioară pe care s-o trimită regelui dezabuzat. Șeherezada reconstruiește încrederea pierdută. Se folosește de povestire și curiozitatea trezită de un deznodământ amânat peste fiecare noapte ca să-și amâne propriul deznodământ. Șeherezada se salvează de la moarte prin poveste, memoria și farmecul poveștilor. Scriitorii au de luptat nu cu internetul ci cu pierderea credibilității și iubirii cititorilor.

A.R.: *Cărțile dvs. duc o bătălie continuă, cu arme bine ascunse dar și vizibile. Împotriva multor prejudecăți, a fricii de a gândi altfel, a manipulării, deși toți înalță spre cer baloanele așa-ziselor libertăți. Cu o durată de viață tare scurtă.*

D.U.: Atâtea prostie și minciună mi-a fost dat să aud și după 1990, în România și atâta manipulare, încât am simțit că trebuie să mă salvez de la moartea conștiinței mele, să pun la bătaie în ceea ce scriu și editez toate căutările și convingerile mele, povestind ce știu, ce am aflat și ce cred. În pofida a ceea ce credem, în America au succes scriitorii din alte țări care vin cu poveștile părții lor de lume, nu cu improvizații pe rețete de succes americane.

A.R.: *Destinul României după al doilea război mondial, abdicarea regelui, marile puteri ale vremii, instalarea comunismului sunt doar câteva dintre temele pe care le abordați în „Scara leilor". Documentarea a început în urmă cu peste douăzeci de ani. Ați avut în vedere scrierea acestor cărți înainte de revoluție.*

D.U.: Le-am pregătit fără să-mi dau seama. Cărțile se scriu fără să știm, mai întâi în noi. Știu sigur că am vrut dintotdeauna să scriu povestea părinților mei, povestea raiului de la Băneasa, povestea celor ce au venit din pușcării și prizonierat și au locuit în casa părinților mei, rude și prieteni. Povestea lui Dida, femeia din satul Frumușani care m-a crescut, povestea lui Tanti Tudora. Povestea Basarabiei. Povestea lui Frau Mi și a lui Frau Pasidea, povestea doamnei Guerrero. Dar nu vroiam să scriu aceste povești așa cum s-a scris proză în timpul cenzurii. Ca un ciorap cu firele deșirate.

A.R.: *Regelui Mihai i-a fost imposibil și după exil, să uite țara în care s-a născut, tragediile prin care a trecut România. A condamnat dictatura din România, casele regale care l-au decorat pe Ceaușescu, a prevăzut schimbările ce urmau să aibă loc odată cu revoluția din 89...*

D.U.: A fost una din marile mele șanse în viață să pot vedea și înțelege, prin tot ceea ce au făcut regele Mihai, regina Ana și Principesa Margareta, ce înseamnă să-ți iubești cu adevărat țara, să trăiești cu poporul ei în suflet, să-ți consideri viața, prin ceea ce ai făcut și faci pentru oamenii țării tale. Arhiva de la Versoix demonstrează cu prisosință acest destin împletit dintre istoria monarhiei române și istoria României moderne. *Scara leilor* e plină de exemple dintre care n-aș vrea să uit faptul că Fundația Principesei Margareta s-a născut înainte de Revoluția română. Regele Mihai a condamnat dictatura comunistă din România începând cu scrisoarea trimisă în ianuarie 1945 lui Roosevelt și până la faptul că a prevăzut baia de sânge din decembrie 1989. A condamnat demolarea bisericilor, a satelor românești, represaliile de după revoluția din Ungaria, de după toate mișcările muncitorești, inclusiv cele de la Brașov, cenzura și măsurile luate împotriva reunirii intelectualilor cu prilejul sărbătoririi lui Eminescu, în 1989. L-a comparat pe Ceaușescu cu Ubu și Pol Pot. Și a prevăzut pas cu pas, cum rezultă din *Scara leilor*, tranziția, crizele democrației, criza morală și de proiecte vizionare, cu o clarviziune, răbdare și înțelepciune ce fac cu atât mai grotești evoluțiile republicii și spasmele Puterii care a pus în paranteză legitimitatea și, de atâtea ori, țara și poporul român.

A.R.: *Cum a fost prima întâlnire cu meleagurile natale ale părinților dvs.?*

D.U.: Am scris în ambele cărți despre Basarabia. Primul lucru care m-a șocat a fost calibrarea diferită a căilor ferate. Apoi granița de sârmă ghimpată trecând prin curtea aceleiași familii. Apoi crucile mai mici decât firul de iarbă și mormintele bunicilor mei dinspre mama, scufundate în pământ. Apoi casa mamei, a bunicilor ei, desfăcută și folosită pe bucăți de alte case, o streașină ici, un stâlp de pridvor, o fereastră...o ușă, o clanță, cărămizile ei rezidite în alte ziduri și sub alte tencuieli. Apoi lubenițele rostogolite în Nistru, cetățile fortificate, atâtea cetăți construite de domnitorii români. Am povestit mult despre asta. N-am povestit nimic în cărțile mele încă despre meleagurile natale ale tatălui meu, despre Bacău, despre mulțimea de Uricariu din Nadișa-Moinești, despre bunicii mei dinspre tata, Gheorghe și Smaranda. Poate pentru că sunt și au rămas în România și nu mi-e frică de o posibilă pierdere sau ștergere a urmelor.

A.R.: *De ce „Scara leilor"?*

D.U.: Pentru că ea există și azi. Ea duce la intrarea principală din castelul Alupka din Crimeea, construit de prințul sau contele Vorontsov, care a fost guvernatorul Noii Rusii. E la 16 km de Yalta. Aici au locuit Churchill și eternul său ministru de externe pe care l-a folosit vreme de trei mandate, celebrul Anthony Eden și Alexander Cadogan Subsecretar Permanent la Ministerul Afacerilor Externeîn anii 1938-1946. Cei trei formau delegația britanică în timpul Conferinței de la Yalta. Conferința Argonauților, ca nume codificat. Care a împărțit Europa în zone de influență și a azvârlit atâtea țări sub cizma sovietică și dictatura comunistă. E o scară monumentală, străjuită de două perechi de lei. Una care doarme și una care stă de veghe. Trează și gata să acționeze ori să reacționeze.Leii simbolizează puterea. Atât cât trăim urcăm sau coborâm treptele adevărului și ale minciunii. Așa facem și când ne scriem cărțile. Toți scriitorii visează să li se recunoască ghiara leului în cărțile pe care le scriu.

https://biblioteca-digitala.ro

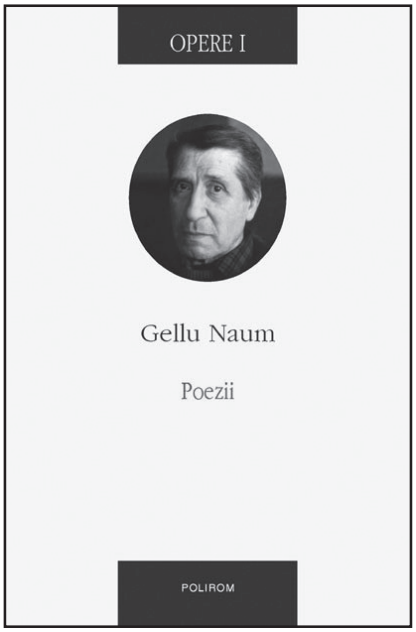

„Era ca o carte întredeschisă...“

ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU SIMONA POPESCU

Andra Rotaru: *De curând, la Editura Polirom a apărut volumul „Poezii” (I) de Gellu Naum, în colecția Opere, ediție îngrijită și prefațată de dvs. A existat vreo generație literară mai receptivă decât o alta la opera lui Naum?*

Simona Popescu: Gellu Naum a avut o influență literară – nu doar de „suprafață expresivă” – asupra a doi poeți: Sebastian Reichmann și Dan Stanciu. Apoi, a fost prețuit de optzeciști, și nu doar de poeți. Unul dintre cele mai interesante texte despre el a fost scris de prozatorul Gheorghe Crăciun. Optzeciștii au fost însă legați mai curând de imagismul de tip Voronca. Influența lui Gellu Naum se simte mai ales în ultimul timp – uneori doar la nivel superficial, imagistic sau conducând la un evident epigonism. În ceea ce mă privește, am prețuit mult sfatul lui generos, care suna așa: „Să nu fii ca mine!”. Altfel, ca să-l parafrazez, sunt „adepta marilor legături mute”.

A.R.: *Ediția de față conține toate cărțile de poezie suprarealistă ale autorului, de la volumul de debut „Drumețul incendiar” (1936), până la volumul postum „Calea Șarpelui” (2002). Ce se întâmplă recitind versurile lui Naum?*

S.P.: Depinde cine recitește. Eu, de pildă, după peste 20 de ani de recitit Naum, descopăr – ca să continui întrebarea precedentă – tot felul de „legături pe care abia le bănuiam”. În loc de explicații suplimentare, o „(criti)ficțiune” (tot ce e cules cu italice aparține lui Gellu Naum):

Încolo trai pe mine Citeam pe domnul Gellu
și contemplam adeseori
planeta
aveam mâncarea în valiză
lângă notațiile despre cum
la a doua, a treia sau a patra citire
ne comportăm cu o carte în același fel ca și cu o pictură.

Îmi face plăcere să-ți spun, la rândul meu, *că nu rețin mai nimic din*
ce citesc Nici date, nici nume, nici idei, nici evenimente... Rețin
doar legături, un fel de prietenie mai mult ca omenească, de parcă cel (sau cea)
care a scris aș fi chiar eu,
ca și cum aș fi el (sau ea).
De-aceea *înțeleg (de fapt, recunosc) ce spune* fiecare *dincolo de*
prima exprimare...
Să nu-ți închipui că citesc textul lui cum aș citi un poem...
Poezia e nu numai o treaptă,
ci și o limită...
(în paranteză fie spus, îl citesc *ca și cum l-aș îmbrățișa*).
Lânga stâlp cineva citea de noua secole o carte
identică și diferită
cartea pe care o vorbim în gând
și nu e doar cumplită!

A.R.: *„Proza, poezia și teatrul scris de Naum ar trebui privite ca părți ale unui mare proiect poetic”, scrieți în prefața volumului.*

S.P.: Așa văd eu cărțile tuturor scriitorilor pe care îi consider importanți pentru mine. Nu știu alții cum sunt, dar eu îl caut, de fapt, orice-aș citi, pe autor. Și el e în

https://biblioteca-digitala.ro

toate luate la un loc. La Naum se și vede ușor firul roșu care trece de la poezie la proză sau la teatru.

A.R.: *De mult timp vă ocupați de îngrijirea volumelor lui Naum. Cum s-a produs apropierea de opera sa?*

S.P.: Am început cu o lucrare de diplomă, spre sfârșitul facultății, apoi l-am cunoscut pe Gellu Naum. Era ca o carte întredeschisă. Vroiam să aflu urmarea, așa că l-am tot citit până azi (și constat mereu că are dreptate, lucrurile se tot schimbă – el vorbea despre *schimbarea lucrurilor*).

A.R.: *Tatăl poetului, Andrei Naum, a scris și el, placheta „Poezii postume" apărând inițial în 1921, retipărită apoi în 1944, cu adăugiri și o prefață de Ion Petrovici. Cât de importantă a fost imaginea tatălui și cum l-a influențat pe Gellu Naum?*

S.P.: Era prea mic atunci când tatăl lui a murit pe front, în primul război mondial, din datorie, din onoare și din dragoste de țară. Pe el lucrurile astea îl tulburau foarte tare. Așadar, dragostea de țară exista. Și îi răpise tatăl. Mi-a spus că în copilărie îi era frică de o umbră pe care o simțea din când în când pe lângă el. Credea că este tatăl lui. Apoi, când a devenit el însuși poet, a trăit cu certitudinea că tatăl lui este o umbră protectoare – l-ar fi salvat de la moarte de două ori, pe front, în războiul al doilea. Au fost la mijloc și o serie de coincidențe. Sigur, alții pot să le numească superstiții. Gellu Naum lega ceea ce noi numim superstiții de regimul poetic.

A.R.: *Întâlnirea lui Naum cu Victor Brauner a fost excepțională, artistul influențându-i atât studiile, pe care le continuă la Sorbona, introducându-l în lumea suprarealiștilor francezi, dar și opera. Multe dintre volumele sale apar ilustrate de Brauner.*

S.P.: Avea pentru Brauner slăbiciune. Poezia unuia și pictura celuilalt sunt complementare. Cel puțin așa văd eu lucrurile. Dar am scris deja despre asta (în *Clava*). Vă îndemn să citiți poemul *Rotciv* (citit invers e Victor) sau *Dăruită mie de V*.

A.R.: *În 1941 se constituie grupul suprarealist român, din care făceau parte Gellu Naum, Gherasim Luca, Dolfi Trost, Virgil Teodorescu, Paul Păun și Nadine Krainik. Grupul a fost o inițiativă clandestină din cauza climatului politic și a antisemitismului. Câțiva ani mai târziu se creează o legătură a grupului bucureștean cu grupul suprarealist din Praga. Care au fost consecințele?*

S.P.: Grupul de la București a fost remarcat de însuși André Breton, care a declarat, la un moment dat, că, iată, centrul suprarealismului s-a mutat la București. Dar Gellu Naum considera experiența de grup ceva al trecutului și, într-un fel, o eroare (inevitabilă, poate). Cât despre praghezi... Au venit vremuri grele. Consecințele s-au tot lăsat așteptate. Apoi au venit vremuri și mai grele.

A.R.: *În 1947, după desființarea grupului suprarealist de la București, pentru Naum începe o perioadă dificilă, când începe să scrie „Calea Șearpelui".*

S.P.: *Calea Șearpelui* este începutul unei lucrări al cărei final eu l-am văzut la sfârșit, cu câteva zile înainte să se stingă din viață. Făcea obsesiv un gest despre care el scria în 1947, în manuscrisul lui cel secret. Am pomenit undeva de asta. Nu spun mai mult. Spun doar că pe mine m-a impresionat, înțelegeam perfect ce făcea. Eram martora unui ritual prin care un om extraordinar se despărțea de viața lui.

A.R.: *Ce se întâmplă cu textele pe care autorul le va renega ulterior?*

S.P.: Ele există. Nu pot lipsi dintr-o viitoare ediție de *Opere complete*. Eu le consider un accident, o cedare. Dar nu judec. În general, nu judec pe nimeni. Îi judec doar pe cei care au făcut rău altora, într-un fel sau altul, prin scris sau (mai grav) prin faptă. Gellu Naum n-a făcut nici cel mai mic rău vreodată cuiva. Dimpotrivă. Dacă a făcut rău, și-a făcut numai lui.

A.R.: *Cum va continua seria de „Opere" dedicată lui Gellu Naum?*

S.P.: Va urma volumul de proză, apoi cel de teatru și ultimul, *Varia*, va conține manifeste, scrisori, interviuri, poate texte scrise împreună cu alții.

https://biblioteca-digitala.ro

„Viața unui om nu prea poate să curgă ca-n cărți“

ANDRA ROTARU ÎN DIALOG CU MIHAIL VAKULOVSKI

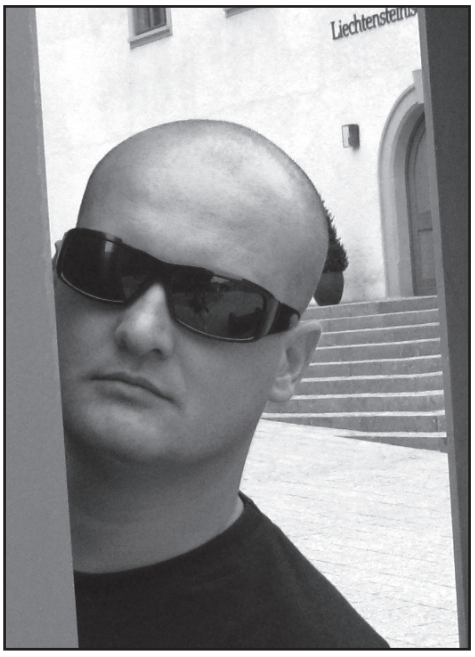

Andra Rotaru: *“Tovarăși de cameră. Student la Chișinău” (Editura Cartea Românească, 2011) este primul volum din seria “Tovarăși de cameră”. Ce înseamnă acest “rockman”, subtitlul volumului?*

Mihail Vakulovski: Trilogia se numește “Tovarăși de cameră”, prima parte – „Student la Chișinău”, iar *rockman* e un termen ca mulți alți termeni existențialiteri inventați de mine, cum e și *existem*, format din cuvintele “poem” și a “exista”, adică invers, aici și acum viața fiind mai importantă decât poezia, totuși. Sau cele din „Portret de grup...” – e suficient să citești doar cuprinsul ca să vezi că mi-a plăcut mereu să lucrez cu propria terminologie, formată din teoria literară trecută prin sita realității, existențialului. Rockmanul e un roman mai rock, rock fiind atmosfera romanului și atitudinea personajelor, nu doar muzica pe care o ascultă.

A.R.: *Plăcerile, neplăcerile și neprevăzutul vieții de cămin sunt trăite la maximum, pot fi universal valabile în zilele noastre sau în cele de odinioară. Cum sunt resimțite schimbările social-politice, prin prisma ochilor personajului principal?*

M.V.: Personajul homodiegetic e foarte tânăr și pentru el viața e doar la început, abia s-a mutat din cuibușorul părintesc într-un cămin din capitală, e în sfârșit liber – fiindcă așa se simte! – și trece ușor peste orice greșeală ar face, e optimist și plin de viață, e în centrul atenției și al acțiunii, în vâltoarea vieții, sângele îi curge furtunos prin vene și pe fruntea lui scrie „acțiune”. Firește că social-politicul intră și în camera lui de cămin prin crăpătura de sub ușă, încălțat în bocanci plini de noroi, dar el rezolvă situațiile astea din mers, cu mișcări sigure și fără prea multe clipe de îndoială. Uneori Hai se aruncă în focul evenimentelor de bună voie, înflăcărat, convins că nu poate să nu fie acolo, la Marile Adunări Naționale din anii 90, de exemplu, la mitingurile pentru trecerea la alfabetul latin sau pentru susținerea fraților de peste Prut, care încă erau sub cizma clanului Ceaușescu, deși picase și comunismul, și URSS-ul, iar la Podul de Flori se duce mai mult din curiozitate. Aceste evenimente istorice îl influențează, dar asta nu-i schimbă lista de priorități. Pentru el propria viață e mai importantă decât ce se întâmplă în lume, de aceea primul plan al rockmanului e unul biografic, de acțiune,existențial, iar planul social-politic e în umbră, în spate, și apare doar așa, ca să-i dea personajului o și mai mare autenticitate și credibilitate, să-l fixeze în timp și în spațiu și să-i permită să folosească limbajul care aduce în carte acea aromă basa inconfundabilă. Iar planul epistolar le taie pe aceste două linii de subiect de bază, lăsând cititorului o pauză de respirație și dând rockmanului un aer și mai mare de realism (scrisorile vin (1) de acasă, de la neamuri, (2) de la prietenii care slujesc în Afganistan și (3) de la foștii colegi de clasă, care în acel moment sunt în armata sovietică).

A.R.: *Personajul principal și regimul de viață nocturn sunt aproape sinonime: “sînt o bufniță care trăiește noaptea, am regim de noapte, noaptea citesc, noaptea scriu, noaptea trăiesc”.*

M.V.: Ziua ești al părinților, al iubitei, al prietenilor, al societății, iar noaptea ești doar al tău, e timpul când în sfârșit ești doar tu cu tine și faci doar ce-ți place sau ce alegi tu să faci. Poți și să dormi, firește, dar poți să-ți pui în aplicare hobby-urile. Noaptea nu-ți bate nimeni în ușă pur și simplu și nu sună aiurea telefoanele, nu ești întrerupt și nu ești deranjat. Eu sunt născut pe la 11 fără 20 și așa își explicau părinții faptul că noaptea sunt plin de energie, iar dimineața nu am nici un chef să mă trezesc, abia pe la 11 începe ziua cu adevărat pentru mine. Personajul seamănă foarte mult cu mine, o să vedeți că viața pentru el e sinonimă cu noaptea și-n a treia parte a trilogiei, când își scrie teza de doctorat noaptea, iar când iese dimineața la cros studenții pleacă la cursuri. Atunci poate să se culce și el, iar spre seară e iarăși vivace și plin de energie. Ce vremuri, frate!

A.R.: *Care au fost premisele de la care ai pornit scrierea acestui roman? Asemănarea vieții de cămin în multe zone ale lumii nu ridică și riscuri pentru un scriitor care alege să o înfățișeze?*

M.V.: Dacă n-aș fi venit la doctorat poate că „Student la Chișinău” ar fi fost altfel. Ar fi apărut cu mulți ani în urmă și cu siguranță nu s-ar fi numit așa. De fapt, prima variantă a rockmanului a fost schițată înainte să vin la București la doctorat, deci înainte de 1996. Dar când am ajuns la doctorat mi-am dat seama că tovarășii de cameră sunt un grăunte de aur alb – în primul rând nu s-a mai scris un roman care să aibă în centrul acțiunii colegii de cameră din timpul studiilor, apoi – eu am avut colegi de cameră foarte, foarte originali, și la Chișinău, și la București, și-n studenție, și la doctorat (și am locuit în cămine din 1989 până-n 2000!). Apoi, e vorba și de prietenia româno-română, frăția româno-basarabeană, personajul trecând Prutul peste cel de-al doilea volum. *Karoce*, n-am putut să nu scriu rockmanul ăsta, blea:D. Da, am mizat și pe faptul că studența la Chișinău din perioada căderii URSS e unică, dar și pe faptul că tinerețea și studența are multe puncte comune, pe care cititorul o să le recunoască și astfel va simți că și el putea să trăiască ceea ce i s-a întâmplat lui Hai, și el putea juca un rol important în acest film.

A.R.: *Care dintre personajele acestui roman îți este cel mai drag? De ce?*

M.V.: Imediat după apariția cărții am început să primesc mesaje de la prieteni și cititori care erau impresionați de un personaj sau altul, de multe ori erau încântați de personaje secundare sau episodice, de care abia dacă îmi aminteam, mă întrebau dacă Valeroi e real sau dacă Hai sunt eu sau dacă Viorica există sau dacă Mikealangelo e Dudu sau dacă profesorii din carte mai trăiesc:D ș.a.m.d. Rockmanul e ca un bulgăre de zăpadă cu personajul principal în centru; el se rostogolește și de acest bulgăre se lipesc tovarășii lui de cameră și prietenii și cunoscuții

https://biblioteca-digitala.ro

lor, de care se lipesc gagicile și prietenele lor etc., etc. E ca-ntr-un cămin în care intră și iese foarte multă lume, de aceea sunt foarte multe personaje-n volum. Cele mai dragi personaje pentru mine sunt cele de mai departe de focul acțiunii studențești, părinții, fratele și bunicul, care-i trimit scrisori lui Hai:), asta pentru că scrisorile sunt adevărate – și ale neamurilor, și celelalte. Dar cele mai memorabile personaje rămân tovarășii de cameră, cred – Hai, fizi, Cristi, Colea, dar și prietenii lor: Mocănică, Wudu, Nanu, Adelaida și restul... Toate personajele contribuie la crearea acelei atmosfere rock-studențești a romanului, e destul de greu să ai un singur personaj preferat, cred, nefiind un roman tradiționalist.

A.R.: *Ai început scrierea acestui roman la mijlocul anilor `90, iar amintirile, experiențele, prezentul de atunci și-au păstrat savoarea. Cât de dificil este să împrumuți personajelor amintiri ale propriului trecut, fără să nu devii un "martor" imparțial?*

M.V.: Orice roman e și autobiografic, măcar puțin, nu cred că un scriitor poate să scrie convingător despre un subiect necunoscut lui, chiar și romanele SF pornesc de la o realitate. Am împrumutat amintirile și întâmplările mele cu cea mai mare plăcere personajelor, cred (și sper) că se simte asta când citești rockmanul, că stările și sentimentele sunt veridice și că acțiunea curge firesc. Multe dintre personajele din „Student la Chișinău" au un model, în spatele majorității personajelor se află o persoană, un om. E adevărat că le-am dezvoltat, i-am remodelat și refăcut livresc, pentru că viața unui om nu prea poate să curgă ca-n cărți, chiar dacă de cele mai multe ori viața bate filmul. Sunt întâmplări și faze care practic nu puteau fi inventate de mintea unui scriitor, dar în viață se întâmplă atât de natural încât totul pare firesc. E o diferență între „normal" și „firesc".

A.R.: *Volumul "Tovarăși de cameră. Student la Chișinău" a beneficiat de un turneu de lansare, lecturi etc. Cât de interesați au fost cei prezenți de partea socială, istorică, politică, și cât de partea ficțională a romanului? Care a fost cea mai grea întrebare adresată de vreun cititor?*

M.V.: Mulțumesc pentru acest turneu de vară profesioniștilor de la editura Cartea Românească și de la Librăriile Humanitas, care au organizat impecabil acest turneu de lansare, Mădălinei Ghiu, Claudiei Fitcoschi și Anamariei Tabarca, Irinei Macedonski, humanitașilor de la Iași și Sibiu, cenaKLUlui Republica de la Chișinău și clubului Rockstadt de la Brașov, susținuți de librăria Șt.O.Iosif și Sever Gulea. Mulțumesc și actorilor Iulia Popescu de la Brașov și Andreei Stafie de la Iași, la Chișinău și Sibiu citind din rockman scriitorii Moni Stănilă și Alexandru Vakulovski, dar și Liviu Antonesei la Iași, care a și moderat întâlnirea. La Brașov moderator a fost profesorul și scriitorul Adrian Lăcătuș, la Sibiu – scriitorii Veronica D. Niculescu, Radu Vancu și Dragoș Varga, iar la Chișinău – scriitorii Constantin Cheianu, Iulian Ciocan și Dumitru Crudu. Mulțumesc și personajelor mele, câteva dintre ele prezente la lansările de la Chișinău și Brașov, și, firește, iubitei, care a mers cu mine peste tot și a avut mai multe funcții – a filmat, a fotografiat și m-a susținut, n-a prea dormit nopțile, iar la Iași a și înghețat puțin din dragoste pentru literatura contemporană:). Au fost lansări frumoase și interesante, cu prezentări foarte faine, discuții și întrebări inteligente, lecturi, interviuri radio și TV, live și înregistrate. În fiecare oraș mi s-a spus că de obicei în august nu se fac lansări și, oricum, a fost multă lume la lansare pentru orice perioadă a anului, ceea ce mă bucură nespus. Am simțit și eu la sesiunea de autografe de după întâlnirile tovărășești că nu erau simple complimente, a fost un turneu beton. Fiecare întâlnire a fost gândită așa ca să avem timp și de dialog viu, așa că peste tot au fost întrebări de tot felul, majoritatea la temă, interesate și interesante și deși rockmanul abia apăruse au fost foarte multe întrebări legate de subiectul cărții, de faze din rockman, de personaje adevărate. Da, întrebările veneau după lecturi, așa că publicul intra imediat în joc, au fost adunări plăcute pentru toți tovarășii – și cei de pe scenă, și cei din sală. Peste tot s-a întrebat și de linia de subiect ficțională, și de tehnicile literare, și de socil-politicul din rockman, dar și de scrisori. În România parcă au insistat un pic mai mult pe situațiile sociale cuprinse de rockman, iar în Basarabia parcă puțin mai multe întrebări au fost despre personaje și narațiune… N-au fost întrebări grele, dar au fost câteva mai abstracte, unele retorice și unele care nu erau, de fapt, întrebări, ci povestiri despre perioada studenției sau despre prietenia româno-basarabeană, au fost și întrebări mai greu de explicat, întrebări... nerostite, formate mai degrabă din necuvinte – și au fost două la rând din astea: unul a zis „îîîî, deci, îîîî, de ce... eu... mmmm... de ce metonimm… mmm… că metafora… aaa…"; iar următorul a spus: „eu am înțeles ce-a vrut să întrebe domnul, a vrut să întrebe... îîîîîî, mmmmm, îîîîîîî, kkkkhhh"... No, se mai întâmplă, dar moderatorii și-au făcut mereu treaba și am trecut repede peste realitatea abstracționistă.

A.R.: *Scrii atât proză, poezie și critică literară, dar și traduci din literatura rusă. Activând în atâtea domenii literare, este mai ușor să te poziționezi just față de propria-ți scriitură, să poți și să vrei mai mult de la tine?*

M.V.: Știi, Andra, când cineva e bun la un sport, să zicem fotbal, sigur e bun și la alte sporturi, de exemplu baschet, handbal, atletică ușoară sau box. Sunt în primul rând poet, cel puțin deocamdată, dar am scris cu mare plăcere și teatru, și eseu, și critică literară, și proză, și jurnal. Firește că la un moment dat îți fixezi atenția pe ceva anume și ești mai mult prozator decât poet sau mai mult dramaturg decât critic, depinde de ce scrii în acel moment, dar e mai fain să știi că te poți refugia în mai multe domenii (când eram la Chișinău lucram în mai multe locuri deodată și deși munceam mai mult decât majoritatea cunoscuților, eram cel mai calm, mai mulțumit, dar și mai optimist dintre toți, pentru că nu aveam griji în legătură cu locul de muncă, nu trebuia să fiu prietenos cu șefii de la academie sau universitate sau revistă etc., puteam să plec oricând de la unii sau alții, oricum aveam încă alte 4-5 oferte la rând). „Tovarăși de cameră. Student la Chișinău", rockmanul abia apărut, s-a scris în paralel cu teza de doctorat „Portret de grup cu generația „optzeci" (Poezia)", publicată nu cu mult înaintea rockmanului, dar în același timp scriam foarte multă poezie, critică literară și traduceam din Harms – de plăcere, acea carte fiind încă manuscris, din păcate (e de vreo 7 ani la o editură care peste vreo 3 o să piardă drepturile contractuale și o voi publica imediat altundeva). Nu știu cum faci tu, dar eu nu-mi citesc cărțile după ce sunt editate – le parcurg maximum încă o dată, să văd cum s-au așezat în pagină, dacă nu s-au făcut greșeli la tipografie etc., de aceea fiecare proiect literar la care lucrez e ca un fel de debut, dacă nu e vorba de cărți care s-au scris în același timp, cum sunt volumele de poezie „Tatuaje" și „Odadă", de exemplu, care sunt un fel de cărți gemene, iar „Piatra lui Sisif sub limba lui Demostene" le e verișor. Deci, nu cred că mă autopoziționez în vreun fel față de propria scriitură, care e la prezent, nu la trecut! Îmi place să scriu – nu pot să nu scriu și public textele doar după ce-mi plac și sunt mulțumit de ele, mă bucur când se distrează și prietenii și cititorii la lectura lor și scriu în continuare cu la fel de mult entuziasm și energie ca acum 20 de ani.

https://biblioteca-digitala.ro

Coloana nesfârșită a lui Mircea Eliade într-o nouă formulă scenică

CRISTINA SCARLAT ÎN DIALOG CU LETTERIA GIUFFRÈ-PAGANO

Cristina Scarlat: *Letteria Giuffrè Pagano (Messina, 1977), a absolvit Pictura la Accademia de Belle Arte din Florența în 2000, unde în 1999 a co-fondat grupul teatral Telluris Associati. Pe lângă pictură, s-a dedicat cercetării și experimentării noilor limbaje, mai ales în video-artă și în artele scenice. Printre activitățile ultimilor ani, pe lângă regia Coloanei nesfârșite după textul omonim al lui Mircea Eliade, se ocupă cu direcția artistică a festivalului „teatROmania/emersioni sceniche", care se desfășoară în luna septembrie la Accademia di România din Roma. Spectacolul „La colonna infinita", după textul lui Eliade, tradus în italiană de Horia Corneliu Cicortaș[1], adaptat și montat de Letteria Giuffrè Pagano, este o producție a companiei independente Telluris Associati 2008, în interpretarea actorului Tazio Torrini. În 2009 și 2010 a fost jucată, printre altele, în orașele italiene La Spezia, Roma, Padova, Milano, Florența și Messina. Anul viitor este prevăzut un turneu în mai multe orașe din România. Doamnă Pagano, ceea ce-l frapează în special pe spectator, mai ales pe cel familiarizat cu opera lui Eliade, este că spectacolul dumneavoastră exprimă, în pofida caracterului său experimental, universul tematic al lui Eliade, inclusiv teoriile acestuia privind arta și spectacolul. Îl regăsim aici pe Eliade într-o „ținută" mai puțin obișnuită dar, paradoxal, același. Cum ați abordat textul? Plecând de la simpla lui lectură?*

Letteria Giuffrè Pagano: Geneza acestui spectacol e strâns legată de raportul subtil și exclusiv ce se creează între regizor și textul scris, și apoi cu actorul din spatele acestuia. Când am citit pentru prima oară *Coloana nesfârșită*, m-a frapat mult o chestiune care, față de altele, îmi apărea imediat în prim-plan: omul creativ în fața neantului sterilității, o situație analoagă întâlnirii cu propriul suflet în momentul morții. Cercetarea textului lui Eliade a fost, evident, germenele de la care s-a declanșat apoi întreg procesul de elaborare pentru punerea în scenă. Ulterior, s-a impus necesitatea de adaptare a textului, de la cel originar compus din trei acte în care apar mulți actori, timpuri și locuri diferite, într-o unitate de timp-loc-acțiune, pentru un singur actor. Asta, pentru a dobândi un text mai adecvat nevoilor de montare pe care le aveam în minte. În plus, voiam să lucrez cu un singur actor pentru a mă concentra asupra acțiunii și a conținuturilor mai semnificative, evitând să mă „distrag" cu mișcări scenice complexe și cu mai mulți actori. Simplificând, putem spune că am încercat să înțeleg acel *ceva* ce se află sub cuvinte, scene, personaje, acțiuni, ceva aflat, poate, *dincolo* de textul însuși. Există diferite niveluri de înțelegere a unui text, iar în acest caz e ca și cum Eliade s-ar fi amuzat să stratifice diferite elemente, ascunzându-le și făcând să iasă la lumină unul sau altul. Aceste niveluri nu sunt egale, de aceeași înălțime, intensitate, culoare sau gust. Mai mult, nici unul dintre ele nu e net separabil de celelalte. Fiecare din noi, în virtutea propriilor experiențe, culturi și sensibilități, poate avea acces la anumite niveluri. Lumea tematică a lui Eliade este, de asemenea, întrețesută cu simbologii și trimiteri care ne-au oferit, atât mie cât și actorului, limfă vitală și numeroase imbolduri pentru cercetare. Desigur, am ales anumite elemente lăsând deoparte altele, din economie și datorită unor exigențe concrete de lucru, fără să pierdem nicicând tonalitatea ludică ce trebuie, cred eu, să însoțească mereu creația. Inclusiv din aceste motive au fost făcute unele alegeri pe care d-voastră le numiți mai puțin obișnuite. Ne-am jucat cu pânzele, cu luminile, cu proiecțiile video, dar și cu melodiile și cu sunetele. Cred că în teatru „ilicitul" e licit, ba chiar profanarea și deriziunea, important e să nu fie fără rost sau scontate. Cred că așa cum e acum, în deplinătatea sa, spectacolul reflectă intenția autorului de a dezvălui doar în parte anumite conținuturi. E un spectacol *pentru* public, pentru fiecare spectator în parte. Noi am lucrat la partitură ținând mereu seama de om și de solitudinea lui. Aș vrea ca în vizionarea-participarea la spectacol, spectatorul să se găsească pe deplin *singur*, ca și cum el și nimeni altul s-ar găsi în sala din fața actorului și a acțiunilor acestuia. Aici se dezlănțuie teatrul. Sper să fi reușit, măcar parțial, în această intenție.

C.S.: *Citind piesa, care au fost primele elemente pe care le-ați „vizualizat" pentru spectacol?*

L.G.P.: Copiii. Sunetul glasurilor lor, trupurile lor care se cațără pe coloană, ecoul jocurilor lor, urmele lăsate pe teren înainte de a dispare acolo sus. Imaginea aceasta m-a obsedat constant de-a lungul repetițiilor, în timp ce pregăteam materialele video, piesele muzicale și luminile. A fost imaginea cea mai pregnantă, alături de cea a beznei umede din templul din Indore, un loc pe

1. A se vedea și Cristina Scarlat - *Coloana nesfârșită* a lui Mircea Eliade într-o nouă formulă scenică. Dinspre traducător- convorbire cu Horia Corneliu Cicortaș, Italia, apărută în *Nord Literar,* nr. 3 (94) martie 2011, p. 11.

https://biblioteca-digitala.ro

care l-am perceput ca fiind aproape claustrofobic, dar viu, organic, precum uterul matern. Nici una din aceste imagini-senzații care m-au însoțit de-a lungul elaborării spectacolului nu însă e vizibilă în spectacolul jucat.

C.S.: *Cum ați colaborat cu Tazio Torrini pentru „sculptarea" acestui rol?*

L.G.P.: Inițial, i-am dat actorului unele indicații pornind de la ideile mele și de la cunoașterea pe care o aveam, pe scenă și în afara ei, a actorului însuși (unele lucruri funcționează și sunt valabile la un actor dar nu la alții). Apoi, îmi place ca actorii să aibă partea lor de inițiativă, să-și găsească traiectoria expresivă. Tazio Torrini are modul său de a trata un nou text teatral, iar în cazul nostru urma să se confrunte cu un personaj istoric, real, bătrân față de el. Obstacolul cel mai dificil i-a fost acela de a găsi o cale pentru a interpreta un sculptor fără a cădea în clișeele tipice cazului. Torrini e un actor iscusit și curios, a studiat temeinic biografia lui Brâncuși, s-a amuzat aflând de anecdotele și ciudățeniile artistului, mai ales cele din perioada pariziană. S-a documentat mai ales asupra operelor sculptorice și fotografice. Acest aspect a fost foarte important pentru întreaga operă de montare, pentru imaginile pe care le-am creat împreună, pentru partitura de acțiuni, cuvinte și sunete.

C.S.: *De ce pânză, pentru materializarea scenică, în decor, a Coloanei?*

L.G.P.: Țesăturile prezente pe scenă sunt pânze aproape incolore, provenind mai ales din India, alese și selecționate de mine și de actor; materii care, din simple expediente scenice, devin ele însele personaje. Masa sculpturală a operei lui Brâncuși, în decorul acestui *mister scenic*, se transfigurează astfel tocmai în ceea ce îi este opus: materia moale, inertă, mutabilă, domesticită doar pentru câteva clipe. Aveam să descoperim că această materie se comportă tocmai ca simbolul: este ea însăși și, totodată, exact opusul ei. Ceea ce era perfect pentru *jocul* nostru. În faza preliminară a pregătirii spectacolului, înainte de a ajunge la soluția țesăturilor, ne-am străduit timp de mai multe zile să găsim ceva care să-l ajute pe actor să intre în relație cu o materie pe care să o prelucreze, cu care să poată interacționa și care să transmită spectatorului substanța mesajului nostru, de a face ca textul lui Eliade și drama lui Brâncuși să fie retrăite în mod concret, univoc, îndrumând spectatorul prin intermediul a ceva care să fie simplu și clar.

C.S.: *Ați mers convingător, cu abordarea pe care ne-o oferiți, în universul lui Brâncuși – și în cel al lui Eliade, dincolo de textul însuși al piesei. Prin jocul lui Torrini, asistăm, pur și simplu, la facerea rolului, direct, pe scenă, sub ochii noștri. La o naștere! Convulsiile actorului – manifestate scenic prin gestualitatea rituală și prin voce, prin scrierea pe care o oficiază în relația cu pânza–Coloană (căreia-i imprimă stări și forme) dezvoltă un alt scenariu, în subsidiar, o hermeneutică a sensului devoalat. Care este atitudinea Dvs., plecînd de la aceste aspecte? Le-ați avut în vedere conștient sau nu?*

L.G.P.: În această întreprindere a noastră, nimic n-a fost lăsat la voia întâmplării. Asta nu înseamnă că întâmplarea nu e un mare maestru, ceea ce e valabil și în această punere în scenă! Cu Tazio Torrini, de pildă, nu am lucrat direct la construirea personajului-Brâncuși. Bărbatul care se vede pe scenă e rezultatul unui proces foarte subtil și riguros, dar nu al unei acțiuni directe asupra personajului. Brâncuși-ul pe care îl putem vedea apare doar în unele momente; în altele, e Eliade cel ce vorbește, prin intermediul propriului text. În *Coloana nesfârșită* textul și cuvintele devin suprafețe-caldarâm, spații de locuit fizic, caligrafie în mișcare, iar actorul - aproape un sacerdot ce-și joacă rolul preoțesc. Operele sculptorului sunt descărnate și reduse la esența unor forme fluctuante, impalpabile, care apar doar pentru puțin timp, transpuse în planul oniricului unde are loc întâlnirea dintre actor și spectator. Tocmai în raportul dintre teatru și sacru, reprezentare și realitate, operă și autorul ei, cuvintele scrise și mișcarea corpului, se deslușește un sens, ascuns poate în extazul sacrilegiului. Așa cum cântatul cocoșului creează o ruptură în drumul pe care pornise actorul, devenit prizonierul pulsării formelor și imaginilor, tot așa actul teatral încearcă să forțeze granițele, poate cu naivitate, poate nereușind întrutotul. Oricum, eu una nu caut un spectacol „rezolvat", perfect. Cred cu tărie în farmecul neîndeplinitului; ceea ce găsesc interesant în formele de artă este senzația de a fi la un pas de ceva, fără a ajunge „din plin" la acel ceva. Asta îl și scutură pe spectator din inerția sa, făcându-l să participe emotiv. Suprapunerile de imagini se preling pe suprafețe vizuale, deasupra spațiului scenic, înfruntând concretețea fizică a actorului, ca și cum ceva invizibil ar vrea să apară și să dobândească un trup, dincolo de rezistențele și fricțiunile realității actuale. Iată de ce se poate avea senzația pe care ați avut-o d-voastră, de a asista la o naștere, la facerea unui rol chiar sub privirile noastre, la un pas de noi, pentru noi – spectatorii – și oarecum mulțumită nouă, celor care suntem acolo și privim. Toate acestea pot stârni trăiri puternice.

C.S.: *Scena finală e secvența de discurs scenic de maximă emoție. Aluzivă și, în același timp plină de pathos. Credeți că spectatorul a decodat corect drama care s-a consumat sub ochii lui? Și mă refer la spectatorii care nu cunosc dramaturgia lui Eliade sau nu sunt familiarizați cu universul lui tematic...*

https://biblioteca-digitala.ro

L.G.P.: Membrana-coaja care îl învăluie pe actor la începutul spectacolului e reluată în scena finală: aici însă totul s-a schimbat, lumea e întoarsă cu capul în jos. Partitura, incluzând culorile și imaginile video proiectate, e la antipodul celei din scena inițială. Drama se află aici la epilogul ei, deși aceasta e doar una din soluțiile posibile, cea pe care eu personal o propun, asumându-mi toate riscurile, inclusiv cel al incomprehensibilității. În timpul pregătirii, spectacolul a indicat la un moment dat propriile sale reguli, așa încât fiecare pas succesiv a devenit o consecință reală a celui precedent. Iată de ce un alt final nu era posibil. Imaginea boțului în care actorul revine, în ultima respirație a acestei drame, era singurul lucru care dădea un sens întregului. Din ceea ce am aflat la sfârșitul reprezentațiilor, spectacolul a fost înțeles și apreciat mult, nu numai de către cunoscători ai lui Eliade sau de cei ai lui Brâncuși, ci și de către cei mai îndepărtați de universul acestora însă mai familiarizați, de pildă, cu lumea teatrului sau a dansului. Lucrarea noastră a fost apreciată și iubită de public peste așteptările mele.

C.S.: *În spectacolul modern, unul din elementele de inovație îl reprezintă momentele interactive cu sala, implicarea spectatorilor, direct, în textul spectacolului, în joc, participarea efectivă. Spectacolul Dvs. nu are astfel de momente. Care a fost impactul, cum au reacționat spectatorii, după vizionare? Momentele interactive cu sala nu ar fi creat un „canal", o punte prin care drama personajului de pe scenă ar fi fost empatic împărtășită, ca o cuminecare prin actul scenic?*

L.G.P.: Teatrul contemporan e deseori caracterizat de implicarea „directă" a publicului. Demolarea celui de-al patrulea perete permite în mod cert o explorare extrem de interesantă a frontierelor performative, readucând teatrul la rolul său primordial de ritual colectiv. Actorii și publicul trăiesc împreună o experiență într-un context spațio-temporal codificat, *altul* decât cel cotidian. În ce privește spectacolul nostru, elementele sale constitutive sunt atât de delicate încât o implicare prea directă a publicului i-ar fi denaturat natura onirică, mutând atenția pe un alt plan. În plus, nu cred că pentru a împărtăși empatic o dramă scenică sunt necesare momentele interactive cu sala…

C.S.: *Fiecare scenă din spectacol, fiecare trăire a personajului e susținută, subliniată și de coloana sonoră în care se împletesc sunete ce imită valurile mării, vântul, muzica religioasă, sunete de clopot, sunete care trimit cu gîndul la plînsetul de copil, muzică tradițională...Cum ați selectat secvențele muzicale pentru discursul scenic?*

L.G.P.: Sunetele, piesele muzicale, dar și imaginile au fost cumpănite cu atenție maximă. Alegerile făcute împreună cu actorul, care și-a construit deseori partitura prin întrețeserea cu coloana sonoră propusă, contribuie la crearea acelui loc viu care e lumea artistului, în parte necunoscut propriului ei creator. În spectacolul nostru *acțiunile vizuale* – imaginile – nu stau acolo doar pentru impresionarea retinei, ci pentru a crea mișcarea: atât înlăuntrul spectatorului, cât și pe scenă, în trupul și rostirea actorului. Trupul e *nucleul* totului: fiecare acțiune sau mișcare e semnificativă; pune în mișcare aerul, creând schimbare în spațiu și marcând timpul. Trupul e cel care pune în mișcare percepția noastră, acel „transfert" dintre văzut și nevăzut. Tipul acesta de proces creator ne-a ajutat să evităm căile scontate sau didascalice. Piesele muzicale ale lui Glass sau fragmentul din Leșe sunt tratate *la fel ca* trupul și vocea actorului, *la fel* ca țesăturile și culorile prezente pe scenă.

C.S.: *Spectatorii din România vor avea șansa vizionării acestui spectacol?*

L.G.P.: Ni se pare cât se poate de firesc să aducem acest spectacol în România, unde suntem curioși să vedem cum va reacționa publicul. În primăvara anului viitor vom fi oaspeții mai multor teatre din țară: Ardeal, Moldova, București, dar și alte regiuni ale României, inclusiv Tg. Jiu.

C.S.: *Ce alte texte semnate de Mircea Eliade v-ar „ispiti" pentru a le monta?*

L.G.P.: În realitate, nu am înțeles prea bine de ce Eliade a scris pentru teatru; opera lui narativă pare suficient de bogată în stimule, simboluri și imagini pentru a fi expresia lui creativă de excelență. Ideea pe care mi-am făcut-o este că, poate, a scrie pentru teatru îl pune pe autor într-un loc metafizic de *hotar*, de transcendență a artelor, dar deopotrivă într-un loc „contaminat" și indecis. Din ce am putut constata până acum, *Coloana* e poate textul cel mai reușit pe care Eliade l-a scris pentru teatru, cu toate că e extrem de puțin teatral, aș spune chiar nereprezentabil. Dar poate tocmai asta m-a provocat să caut montarea textului lui Eliade. Cine știe dacă voi recidiva...

C.S.: *Vă mulțumim!*

https://biblioteca-digitala.ro

ANCHETELE REVISTEI

Scriitorul - destin și opțiune -

Recuperarea memoriei, înainte de toate, dintr-o perioadă mai veche dar și mai nouă a existenței noastre, m-a determinat să întreprind acest demers. Scopul lui este, mai ales, unul de introspecție, de re/descoperire, a acelor zone mai mult sau mai puțin cunoscute din biobibliografia unor scriitori contemporani... Cum scriitorii, oamenii de cultură în general, s-au dovedit a fi în toate timprile avangarda prospectivă, credem că, în condițiile de astăzi, o mai bună înțelegere a fenomenului literar nu poate fi decât benefică...

1. Pentru un scriitor, destinul și opțiunea sunt dimensiuni existențiale fundamentale. Ce rol au jucat (joacă) acestea în viața dumneavoastră ?

2. Istoria literaturii consemnează, uneori, arbitrar momentul debutului unui scriitor. Pentru dvs., când credeți că s-a produs (cu adevărat) acest eveniment? Vorbiți-ne câte ceva despre primele încercări literare.

3. Care a fost drumul până la prima carte ?

4. Ce personalitate (personalități), grupare literară, prieteni, eveniment biografic etc., v-au influențat viața ca om și scriitor?

5. Raportul dintre conștiință, politică și gândirea liberă, constituie o mare problemă a lumii contemporane. În aceste condiții, care este, după dvs., raportul dintre cetățean și scriitor, dintre scriitor și putere?

6. Literatura – la frontiera mileniului III. Din această perspectivă cum apare, pentru dvs., literatura română contemporană?

7. Credeți că există un timp anume pentru creație sau este vorba despre un anumit „program" al scriitorului? La ce lucrați în prezent?...Pe când o nouă carte?...

Facultativ :

7 + UNU. În contextul celor afirmate, pentru a avea un dialog mai direct cu cititorii noștri, selectați din opera dvs. un text care, în linii mari, generale, să vă reprezinte. Vă mulțumesc pentru înțelegere.

Anchetă realizată de Petruț PÂRVESCU

ȘTEFANIA OPROESCU

„Cărțile publicate în provincie nu depășesc frontiera județelor unde apar. Ne mai întâlnim pe la festivaluri literare organizate cu eforturi inimaginabile, mai schimbăm cărți între noi, mai aflăm rar unii de alții. De tineri nu se mai ocupă nimeni, să-i atragă spre cultivarea organului gânditor în grădina literaturii, cam astea sunt perspectivele deocamdată."

1. Cred că destinul este barca în care ai fost născut iar opțiunea viața pe care o nimerește mai bine sau mai rău, după pricepere și purtare. Nu știu în ce măsură opțiunea poate influența destinul. Posibil ca ambele să fie dimensiuni existențiale fundamentale doar că nu sunt apanajul exclusiv al scriitorului. Orice preocupare artistică pune o piatră la temelia ideii de recuperare a memoriei: în ce măsură fenomenul literar mai reprezintă „avangarda prospectivă" a viitorului rămâne de văzut. Nu mă refer la sfârșitul novator care a provocat (și mai provoacă, din fericire, fracturi pe termen scurt). Doar viteza mă sperie. Condensarea mesajului cât să încapă între alte multe preocupări mai tentante nu poate fi benefică. Nu știu ce-a vrut (ce vrea) destinul în ce mă privește opțiunea mea a fost să intru în acest „fenomen" și acum mă străduiesc să mă mențin.
2. Debutul este arbitrar de cele mai multe ori. Ești consemnat cândva, undeva. Înseamnă asta oare debut? Chiar dumneavoastră, în întrebare atenționați asupra producerii evenimentului „cu adevărat". Mai corect, mi se pare să vorbesc despre primele încercări literare. După 1989, când „s-a dat liber" ca să zic așa la publicarea autorilor care nu aveau intrare în cercul consacraților cu voie de la regim mi-au apărut primele versuri în revista „Porto-Franco" de la Galați

https://biblioteca-digitala.ro

sub îndrumarea regretatului Ion Chiric. Momentul acela de grație m-a făcut să dorm o noapte somnul zeilor. A fost și începutul unei porniri pe care m-am angajat s-o port mai departe cu răbdare și trudă. Primele încercări poetice? Mă raportez aici tot la arbitrar. Iubitor de poezie, am consemnat idei politice fără speranța că le voi vedea vreodată publicate. Nu știu dacă momentul de care v-am vorbit poate fi considerat debut. Știu doar că m-a marcat și m-a determinat să continui.

3. Drumul până la prima carte n-a fost decât o selecție personală a scrierilor anterioare. Așa a apărut primul volum de versuri „Naștere perpetuă" la ed. Zedax, în anul. Mă uit acum la el ca la un copil care mai avea multe de învățat. Sunt acolo versuri pe care azi le-aș corecta. Sper s-o fac într-o altă ediție revizuită și adăugită.

4. Eram elevă la un liceu comunal (Pătârlagele, jud. Buzău) când profesorul de limba română, o persoană exigentă care foarte rar dădea nota 9 vreunei teze, m-a notat cu 19 și cu felicitări pentru lucrare. Nu-mi amintesc ce anume temă tratasem, țin minte doar impactul pe care l-a provocat aprecierea lui asupra mea. Fiind în an terminal, mi-a recomandat să dau admitere la Facultatea de Limbă și Literatură Română – nu l-am ascultat. Destin sau opțiune? Aveam cam 17 ani și fără să știu prea bine ce porți puteau să mi se deschidă (sau nu) am ales alt drum – al medicinii. Studentă la Facultatea de Medicină din Iași am aflat de la un șef de lucrări că vin din jud. Buzău și nu-l cunosc cumva pe marele poet și scriitor V. Voiculescu. Era după 1966, când Voiculescu apăruse în librării. Am cumpărat tot ce-am găsit: nuvele, poezie, roman și cu fervoare m-am apropiat de conjudețeanul despre care profesorul de limbă română pe care îl privisem ca pe un idol, nu ne-a vorbit nimic. L-am iertat cu timpul, am înțeles că frica poate fi mai puternică decât adevărul. Se poate ca întâlnirea cu Vasile Voiculescu să nu fi influențat viața. A trecut multă vreme până când, la Focșani, unde m-a adus destinul sau /și opțiunea, am întâlnit scriitori grupați în jurul Salonului Literar Dragosloveni. Am ținut aproape de ei din vechea dorință de comunicare cu fenomenul literar. Am devenit apoi membru fondator al Asociației Literare Duiliu Zamfirescu în anul 2000, am mai publicat două cărți de poezie și una de proză, am fost acceptată ca membru al Uniunii Scriitorilor în 2007. Activez ca secretar literar la revista Oglinda Literară care tocmai a împlinit 7 ani de apariție lunară. Prieteni? Poeți, scriitori din Vrancea, din țară și din afara țării – nu dau nume ca să nu comit nedreptatea de a nu-i consemna pe toți.

5. Consimt și gândirea liberă are din punctul meu de vedere același numitor comun – Raportarea la politică este discutabilă (nu o spun eu, o spune istoria). Politica timpului în care trăiesc impune anumite constrângeri. Te supui lor sau nu. Ai curajul să spui ce nu ți se pare corect, suporți consecințele. Te pliezi pe reguli impuse iar suporți consecințele. Mai devreme sau mai târziu. Abia aici se confruntă destinul cu opțiunea. Și nu este o problemă a lumii contemporane. A fost, este și va rămâne o problemă. Relația cetățean – scriitor este o asumare conștientă a gândirii libere – chiar dacă riscul ieșirii din „front" nu schimbă nimic peste noapte măcar păstrează credința și asta reprezintă hrana spirituală a existenței.

6/7. Trecerea peste milenii n-a egalizat condiții sociale, economice, morale. Literatura a supraviețuit până acum tocmai datorită gândirii libere și a reprezentat o pârghie importantă în menținerea trează a conștiinței. Cred că literatura română contemporană își va continua drumul având ca suport motivul nației. S-a deschis drumul spre scris, printre altele. Se scrie mult și publică mult. Poate prea mult și nu întotdeauna cu talent. Nu mai există cenzura dar cred că nu va dispărea cenzura „selecției naturale". Avem modele autohtone, pe care nu trebuie să le ignorăm. Se pare că inițiativa dumneavoastră de „recuperare a memoriei" – tocmai asta urmărește. Raportarea nu la inițiative ci la valoare. Mileniul III a adus ca noutate ideea de globalizare. Explozia tehnică și informatică trece rapid frontierele și agresează masele cu tentația facilă a societății de consum. Este evident că se consumă frenetic orice, mai puțin cultură adevărată. Așa cum bolile sau războaiele au decimat nații dar n-au împiedicat înmulțirea speciei umane, sper că acest mileniu globalizator să nu decimeze datul natural al gândirii – literatura română contemporană! Interesează pe cineva? Dacă da, nu se prea vede. Revistele literare (cu 2 – 3 excepții) nu primesc ajutor financiar, difuzarea lor depășește cu mult prețul de vânzare. Cărțile publicate în provincie nu depășesc frontiera județelor unde apar. Ne mai întâlnim pe la festivaluri literare organizate cu eforturi inimaginabile, mai schimbăm cărți între noi, mai aflăm rar unii de alții. De tineri nu se mai ocupă nimeni, să-i atragă spre cultivarea organului gânditor în grădina literaturii, cam astea sunt perspectivele deocamdată.

decembrie 2008, Focșani

AUREL SIBICEANU

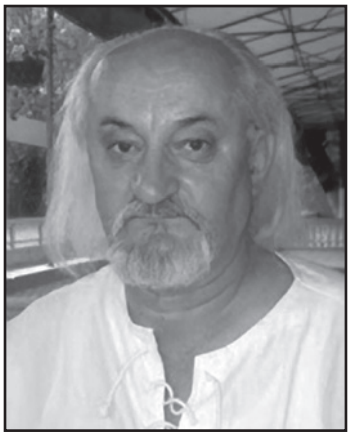

„M-am luminat, aș putea zice, mi-am dat seama că, de fapt, artele și literatura sunt spectacole, legături cu omul străvechi, care nu se gândea pe sine într-un timp istoric, ci într-un timp eroic, pendinte de voința zeilor. Din acel moment am început să trăiesc, lăuntric, spectacolul literaturii, dincolo de etica și de morala oficiale. De aici am prins și putere să mă implic civic, să mă manifest public împotriva semnelor culturale oficiale."

1. Destinul, în înțelesul clasic al conceptului, este „un ansamblu de evenimente consecutive care au loc independent de voința unui om și care compun viața lui" Deci el este implacabil și este răspunzător de opțiunile noastre, ni le conține ! Dacă după o viață trăită nu prea avem ce arăta lumii, nu prea avem ce duce la „numărătoare", putem să ne ascundem după lucrarea destinului, pentru că el este, după cum bine spunea Papini, un „etern și abstract țap ispășitor al slăbiciunilor omenești"! Pe la douăzeci și ceva de ani m-am trezit gândind serios la destin. Aveam două cărți publicate, eram nemulțumit de ele, voiam să le depășesc, să găsesc o cale a mea, care să mă individualizeze. Libertatea de a publica literatură adevărată era din ce în ce mai restrânsă, era apanajul a doar câteva vârfuri ale lumii literare românești. Atunci m-am întrebat serios ce este destinul, cum acționează, ce se va petrece cu mine? Așa am ajuns la moiră, la tragedia greacă. Ca un făcut, am primit o explicație tot din zona literaturii. Reciteam „Nopțile de sânziene"; undeva, acolo, Eliade spune: „Destinul este acea parte din Timp în care Istoria își imprimă voința ei asupra noastră. De aceea trebuie să-i rezistăm, să fugim de el, să ne refugiem în spectacol". M-am luminat, aș putea zice, mi-am dat seama că, de fapt, artele și literatura sunt spectacole, legături cu omul străvechi, care nu

https://biblioteca-digitala.ro

se gândea pe sine într-un timp istoric, ci într-un timp eroic, pendinte de voința zeilor. Din acel moment am început să trăiesc, lăuntric, spectacolul literaturii, dincolo de etica și de morala oficiale. De aici am prins și putere să mă implic civic, să mă manifest public împotriva semnelor culturale oficiale.

2. Primele mele adevărate încercări literare se situează cam pe la 14 ani. Citisem cu o ușurință inexplicabilă „Tristele și ponticele" lui Ovidius. Eram uluit cum o poezie și o greșeală îl pot duce pe om în exil. Atunci am scris un lung poem, despre care profesoara mea de română , Adela Tican, nepoata călătorului și povestitorului Mihai Tican Roumano, spunea că trece dincolo de ceea ce se cheamă încercare literară. Poemul se intitula „Frumuseți nevăzute", se întindea pe 10 pagini și era scris sub influența lui Ovidiu. „Frumusețile" mele au fost găsite de tata, analizate și distruse fără milă, spunându-mi că „mă șubrezesc la minte dacă mă țin de astea". Cred că am debutat cu adevărat abia cu a treia carte, „Cartea făpturii", în 1987. Poetul Cezar Baltag, care îmi acordase prietenia de vreo cinci ani, m-a „înfiat" sufletește. Din păcate nu a putut publica o cronică la această carte; intrase în dizgrația oficialităților pentru că nu-l convinsese pe Mircea Eliade să facă o vizită în România, vizită care ar fi legitimat regimul Cârmaciului. Cu toate că eram urmărit de securitate și mi se restrânseseră posibilitățile de exprimare, apar două cronici elogioase despre cartea mea, semnate de Mircea Bârsilă și Constanța Buzea.

3. Prima carte am publicat-o la o vârstă fragedă, 22 de ani, pe cheltuială proprie, fără a-mi fi apărut ceva în vreo publicație. Drumul până aici a fost sinuos; am început un seminar teologic, l-am abandonat, am terminat o școală profesională de chimie, un liceu seral, secția uman, am intrat în „câmpul muncii", am citit și am scris.

4. În toată această perioadă am beneficiat de îndrumarea profesorului și poetului Ion Cincă. Ei, da! Ion Cincă, apoi: poetul Virgil Diaconu, criticul Marian Barbu, poetul Aurelian Chivu, frații Gheorghe Pantelie și Ion Pantilie, ambii pictori, actorul Gigi Ionescu, pot spune că sunt oameni pe care mi i-a trimis… destinul! Sutele de întâlniri, cu cei amintiți, erau prilejuri pentru a discuta pe seama unor cărți, spectacole, expoziții; au contribuit la formarea mea, acești minunați oameni mi-au dat încrederea lor, au crezut în mine. Cu timpul, acest grup a mai sporit, s-a transformat într-o adevărată școală a dialogului, într-o celulă de rezistență la dogmatism. De la fiecare am avut de învățat, fiecare a contribuit, într-un fel sau altul, la formarea mea. Prin 1976, poetul Virgil Diaconu, simțind că am nevoie de o confirmare, de un stimulent, m-a pus să alcătuiesc o carte de sine stătătoare. Așa că am selectat vreo 50-60 de poeme dintre cele aproape 200, câte aveam scrise pe atunci. În anul următor îmi apărea prima plachetă de versuri, „Aflările".

5. Înainte de anul 1989, cetățeanul vedea în scriitor partea lui liberă, marea majoritatea tăcută își găsea vocea în scriitor. Cetățeanul și scriitorul se respectau reciproc, se iubeau. Exista, din partea cetățeanului, o imensă disponibilitate de a-l respecta chiar și pe scriitorul „angajat" politic. În marea lui cumsecădenie, cetățeanul îi găsea alibiuri acestuia din urmă. După 1989, din interese politice, Puterea emanată a demonizat scriitorul, intelectualul. Pe fondul unor interese politice, trebuia să țină captivă voința cetățenilor, așa că Puterea i-a demonizat pe intelectuali, pe scriitori, adică pe singurii în stare să-l elibereze pe omul obișnuit de prejudecăți și de mrejele manipulării. Așa s-a născut „neuitata" lozincă „Moarte intelectualilor"; cred că în nici o țară din Est nu s-a auzit o așa de criminală lozincă. În ultimul deceniu, cetățeanul este captivat de televiziuni, de virtual, de căpătuială, de supraviețuire, de produse culturale mediocre, de un underground dubios. Scriitorul și lucrarea minții lui par a fi anomizate, asta pentru că relația lui cu publicul este jugulată de cele pomenite… Cât privește relația scriitorului cu Puterea ce să spun? Unii scriitori, nu tocmai mulți, sunt în relații clientelare cu puterea. Cei dintâi au nevoie de bunăstarea materială, pe care puterea le-o oferă în schimbul legitimării pe care o capătă asociindu-și nume grele ale culturii și literaturii. Dacă mai punem la socoteală și captivitatea economică în care se află mass-media, avem imaginea unui cetățean generic părăsit de toți și de toate. Nu cred că puterile, regimurile care s-au succedat, au dorit un parteneriat cu scriitorii, cu oamenii de cultură, în genere, pentru un proiect cultural național. Nu și-au dorit decât legitimare periodică, în anii electorali mai ales. Atitudinea asta ne face vulnerabilă identitatea culturală scrisă, mai ales că am intrat în structura U.E. înainte de a ne face literatura națională cunoscută mai bine pe plan extern. În general, Puterea, oricare ar fi ea, acționează nemărturisit în „spiritul" a ceea ce se cheamă „Paradoxul lui Orwell": "Adaptati-va aspirațiile la scopurile noastre!"

6. Literatura română contemporană a intrat în mileniul al treilea cu aceleași probleme, pe care le avea și la sfârșitul mileniului trecut, anume: recucerirea cititorului; pentru asta trebuie să apară impresariatul literar, acesta să fie o adevărată instituție; critica de întâmpinare trebuie să-și reconsidere rosturile, să fie corectă, să nu facă rabat la produsele veleitarilor. Veleitarii s-au înmulțit, pun pe piața cărții făcături influențate de un postmodernism „nerumegat", pernicios. Mai toți nu a o identitate a scriiturii, își pot înlocui oricând numele între ei, pe plachetele de versuri sau de povestiri; avem același produs care imită optzecismul și post-opzecismul, acesta din urmă construit pe șabloane ieftine și inconsistente, ridicole. Mai nou, acest soi de pseudo-scriitori și-au mutat sfera de interes în spațiul virtual, unde captivează și manipulează potențialele energii creatoare, dornice de socializare literară și de afirmare. Fără să-și dea seama, sute, mii de tineri se încolonează într-o oaste de strânsură fără un chip definit. Prezența în „virtual" a unor scriitori veritabili este sancționată prin ignorare, marginalizare și adesea, prin invectivă „elitistă". Mi se pare nimerit modul cum sunt prezentați noii scriitori de criticul Alex Ștefănescu: „Scriitorii de azi își lustruiesc la nesfârșit bocancii, învață să bată pasul de defilare și poartă în spate zdrăngănitoare pistoale automate, având ca singură satisfacție calificativul „foarte bine" acordat de comandantul de pluton. Eficacitatea și utilitatea pregătirii lor rămân neverificate. Ei nu s-au mai confruntat de mult cu publicul, cu publicul real, nemilos în aprecieri, nu cu acela anemiat și tendențios, format din ei înșiși„.

7. Vorbiți de un timp al creației… Mulți sunt tentați să spună, aidoma lui Hölderlin – „La ce bun poeți în vreme de restriște?...". Ei bine, poezia literatura, au fost posibile și la Auschwitz, și după, și în comunism… Luat individual, scriitorul în sine dispune de timpul pe care îl are, scrie fie ocazional, sub imperiul inspirației, fie programat. Mai toți scriitorii muncesc pentru a-și câștiga pâinea și creează într-un segment din timpul rămas. În ceea ce mă privește, de cinci ani sunt pensionar și-mi organizez timpul după nevoile pe care le am. De programat mi-am programat doar lecturile; citesc zilnic cel puțin 20 de pagini, de peste 40 de ani. În prezent scriu o carte despre boema pitești eană; povestesc fapte și întâmplări, fac portretele literare ale scriitorilor, actorilor, plasticienilor și ziariștilor de prin partea locului; toate se petrec pe parcursul ultimilor 15 ani de comunism. A doua parte a viitoarei cărți cuprinde comentariile mele pe marginea dosarul de urmărire informativă, pe care Securitate mi l-a întocmit, precum și fotocopia acestuia. În acest dosar apar și multe persoane din lumea boemei, despre care vorbesc în prima parte. Această carte de amintiri sper să apară prin 2011.

martie 2010, Pitești

https://biblioteca-digitala.ro

ANTOLOGIA REVISTEI

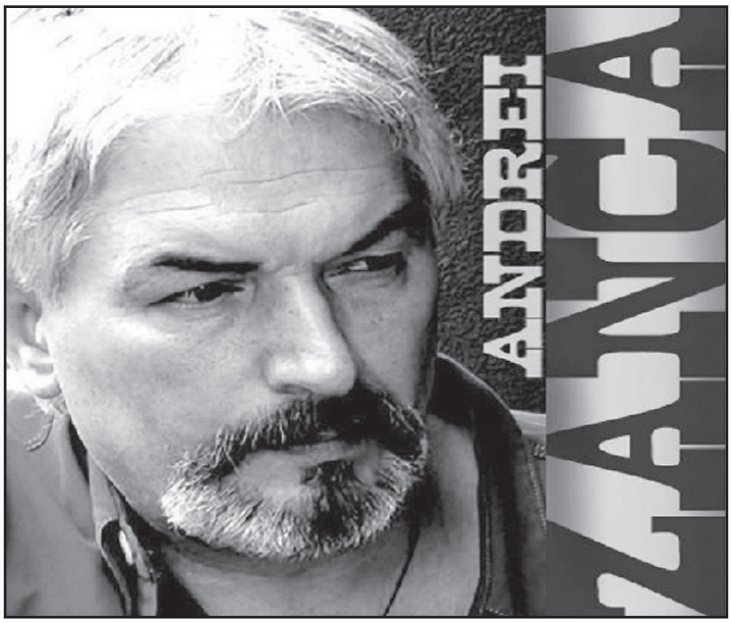

ANTOLOGIA REVISTEI

Andrei ZANCA

E TÂRZIU

și-n jur , o tăcere înalt-adâncă, apa sub pod
bănuită dinspre fereastră undeva în beznă, deși

printre ramuri de salcie, o pată albă
în legănare de curgere, lebăda

văduva norilor, cum îmi spunea
pe vremuri, florin mugur.

eu aici sunt. *ad sum*.
departe de cunoscuți. definitiv singur.

departe de dezlănțuiri, succese
lesne de trecut sub tăcere.

glas după glas stingându-se în lăuntrul meu
răsfrânt printre stele. de nepătruns -

cel care la capătul nopții obscure
întâmpină realitatea virgină
nu lasă urme

precum siajul lebedei
deîndată mistuit
în apă și zbor

https://biblioteca-digitala.ro

Liviu PENDEFUNDA

Crucea întrandafirată

Și dacă pe valea în care cresc umbrele morții
spre muntele invizibil al magilor pășesc, e doar
ca'n anul nopților întunecate să simt din alb
în roșu trandafirul și'n suflet pur să'l primenesc.

Altarul forțelor oculte ce din adâncuri îl aduc
pe brațele-unei cruci între petale m'ar atrage
și harul meu, lumină de ar fi, sus în cuvinte
neștiute și nerostite m'ar răstigni umile și sărace.

Un infinit vibrând caleidoscop de pietre sparte
e'n ochiul Lui arzând prin negre stele și planete,
un infinit e darul ce călătorul îl accede dăruind
imagini răsturnate, învățături alchimice secrete.

Reîntoaceri succesive de suflet pe pământ – acestea's
ce'n mine râd și plâng când știu că sunt o rază
de neuitare și de vânt în univers hălăduind
o minte cu un scop și-o cruce strălucitoare, trează.

Căci nu'i odihnă'n mine să împlinesc o artă
și nici răgaz în labirint. Aș crede un fragment de soartă
în centrul înfloririi luminii'n care eu mă simt,
eu însumi, un simbol și-o cruce întrandafirată.

Ouroboros

Julietei

Pe valea de lumină pe care am pășit
culeg dintre petale pietre de rubin
și pași de ispășire îmi șușotesc șoptit
că șarpele încolăcit străjuie-o grădină
într'un alean divin.

Nu'i soare deși cu toții strălucim;
un foc ni-e inima spălată de'ntuneric
și apele'n petale furtuni rostogolim
semințe suntem, cruce'n brațe și
suntem un colb eteric.

Din bezna nopții suflete-am ieșit,
în clopote căruțe călătoare,
fântâni săpate'n norul romboid
ce poartă trupul noastru'n fața porții
unui templu care n'are

decât un început - numit Cuvânt,
inexorabil vis cules într'un potir
și așezat pe un altar de vânt
între coloane de-un compas necunoscut
în centrul unui trandafir.

Așa precum în valea pe care am pășit
culeg dintre petale pietre de rubin
pași de ispășire îmi șușotesc șoptit
că șarpele încolăcit arată mereu calea
într'un alean divin.

Simbol al slovei de lumină

lui Teodor Damian

Sub semne-ai zămislit o zicere măiastră
acoperind cu slova lumina din Cuvânt
întregul zbor al lumii, înțelepciunea vastă
a Cerului ascuns în patimi pe pământ.

Să'ți amintești însă mereu nuiaua de alun
și nuferii-unui lac de poesie și de vrajă
din vechi speranțe, vise ce țin să ți le-adun,
contur să prindă și să joace într'o glajă.

Alpii ți-au fost precum Carpații o cunună,
te-au învățat să lupți cu vremile caduce
și-ai așternut pentru prieteni rună după rună
sub un simbol hermetic al semnului de cruce.

Acesta e misterul

pentru Sandra

Acesta e misterul
prin care sunt puternic
dacă piatra
cunoaște lumina
dublului său din soare.
De ani de zile șlefuiesc
la ea
să zămislesc în sine
diamantul.

Acesta e misterul
prin care'mi recunosc
adesea slăbiciunea.
De-aceea mă retrag mereu
în oul ne'nceput
prin care'ntrezăresc
aripile de zeu
fără de care nimeni
nu se poate crea.

Acesta e misterul !

https://biblioteca-digitala.ro

Dumitru IGNAT

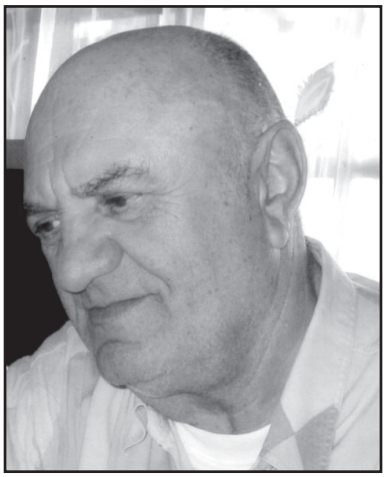

Din nou încrezător

Din nou încrezător, încep cu tine
numărătoarea zilelor pedestre,
nepăsător la vămile aceste,
ce-adaugă trecutului rugine.

Și iarăși totu-i vis.
Chiar dacă rîde,
în colțu-i negru, martorul meschin,
ne îmbarcăm aceluiași destin,
sfîrșit, la capăt, cu știutul gînde.

Însă te simt aproape și-i de-ajuns,
cît să privesc, statornic fără teamă,
la după-malul care ni-i ascuns,

de va rămîne-n vasta Panoramă
însemnul verde-al unui lujer tuns,
cînd, moale, timpul ne va pune-n ramă.

Lumea a făcut

Lumea a făcut Lumea,
din piatră și nervi, din principii și fier,
grîul se naște-n țărînă,
atomii de umbră stau în ungher,

toate repaosele sînt în mișcare,
toate rîurile se varsă în mare,
toate libertățile sînt necesare
ori complementare.

Constelațiile lunecă spre Apus,
seara este ziua dintr-o pipă stinsă.
O domnișoară Morgan, frumoasă și distinsă,
din depărtare-și flutură nisipul mâinii-n sus.

Cuvinte-alese spun

Cuvinte-alese spun iubitei mele
și poate doar cuvintele-s iubire,
cît nu știm ce e dincolo de stele.

Îmi pare că se-ascunde în cuvinte
tot ce a fost, ce este și ce vine,
deși o bănuială mă dezminte.

Eu însumi, împlinind o stare și
cuprins cît glasul (poate cît ecoul),
nu-nfrunt ispita vorbei a-nu-fi.

Zorind mereu pe-un schimbător decor,
nu știu măcar cuvintele de mor.

Crepuscul

Corăbiile mele au plecat demult,
ai grijă, doamne,
numai de tine ascult.

Așteptarea e zare închisă, jos, sus,
nu mai dorm, nu mai știu
cît sînt eu, cît sînt viu.

Am trimis ce-am avut mai de preț:
și aur, și gînduri, și încă,
în vîsle, marea gemea, adîncă.

Așteaptă, doamne, oasele-mi, miriște,
să vină doritele
mele corăbii cu liniște.

Să te miști

Să te miști răbdător, liniștit,
pe această sîrmă, loc
geometric al punctelor stăpînirii
de sine, al renunțării de sine;
să te miști
pe această potecă de aur,
egal depărtată de mlaștinile
erorii cu plus și erorii cu minus;
să crezi firească această uneltire
a mișcării mereu înainte, neîncercată
de relativitate, de îndoială,
de înșelătorul confort al popasului;
să te miști în acest corset
al echilibrului, să mărșăluiești,
să te strecori printre monștrii
orgoliului, lucidității, printre
nisipurile puterii, recunoștinței
și toate acestea numai pentru
îngăduința de a numi virtute
această virtute.

Hidalgo

Mii de hidalgos bătălie poartă,
Pămîntu-ntreg e plin de mori de vînt
și le înfruntă-ntruna, cei cîți sînt,
deși doar unu-i însemnat de soartă.

Un braț pierdut, o ordonanță moartă,
un coif căzut peste baltagul frînt;
dar se aud trompeții altui cînt,
chemînd, din zare, gloria deșartă.

Lucid privesc eterna vălmășeală,
înțelegînd și dragostea, și ura,
lung răbdător la van și la greșeală,
la toate prețiindu-le măsura.

Dar prins de ora care mă înșală,
ridic mănușa și îmbrac armura.

https://biblioteca-digitala.ro

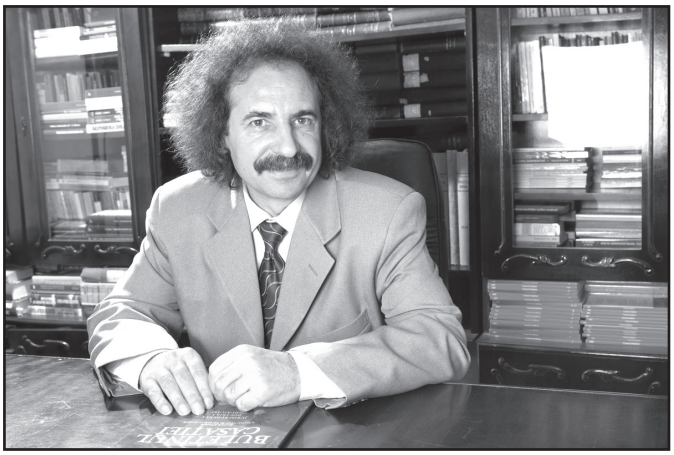

Vasile TUDOR

SONET către ALTEU

Un nectambul își plimbă tristețile pe stradă
De parcă-ar fi o doamnă și câinele roșcat.
Măturătorii-adună iar zilele în ladă
(O, numai răsăritul mai poate fi curat!)

S-aude-n lume somnul... ci numai el se tace
Fugind sub pasul ei cu nări fără putere.
Nici o magie neagră nu poate a-l mai desface
De soarele oprit cu umbrele-n vedere!

Un duh al frumuseții îi însoțește viața,
Lumina neschimbată se face tot mai grea!
Și vremea curge-întruna îmbrățișându-i fața....
(O, câte vieți-lumină vor fi fiind prin ea?)

Absența arde-n pleoape, târându-mi-l pe străzi...
Ci eu sunt doar o frunză în preajma unei lăzi!

SONET către VÂNT

Curgi vântule: nebun nisip,
Căci lumea e o lumânare!
Cel care vine fără chip
Ucide umbrele-n suflare.

Acesta este trupul meu:
Ospăț bolnav de alterare!
Hrănește-te și bea mereu
Căci sângele-i cu minutare!

O, schimbă-mă în ce nu sunt,
În altă naștere mai mare
Din pântece eram pământ
Și mama mă crezuse soare.

Curgi vântule: trezit mormânt,
Pe flacăra întâmplătoare!

SONET către DRAGOSTE

De-ar fi să pierd semnele tale
Rămase-n mijloc de auz
Aș fi cum fără de vocale
O limbă moare prin refuz

Chiar de-aș grăi limbile toate
Și aș fi duh mântuitor
Fără de dragoste o moarte
Ar fi în gura tuturor

Chiar de-aș ucide nepătrunsul
Tăcerea lui să o dezic
Dacă nu-i suflet fără dânsul
Fără de tine nu-i nimic

Doar tu ești ceea ce rămâne
Restul abia-i putreziciune.

SONET către WER

Preatrista mea numită Wer
Numai vederea te mai strânge.
Ți-ai pus cuvântul meu cercel
Dar tot îți mai vorbesc: prin sânge!

Ai tras pe tine un alt cer
Să fiu un plâns fără ureche
Prinț invizibil și stingher
Vagabondând o lume veche.

(Prin reverii se-arată R
Simțind în cifra π o lege!)
Însingurat de-a nu fi cer
Nu poate viața-mi să te nege.

Preatrista mea numită Wer
Un vagabond singur e-un rege!

SONET către NIMENI

Sunt rău și singur și golan
Îmi râd de mine nebunește
O, fericirea-i un ciolan
De care câinele bolește!

Trec doamnele și eu rămân
Integru și negat și sumbru...
Indiferență de păgân,
Mormântul alb prin care umblu

Hrănind un soare funerar
Un drum ce n-o să mă cuprindă!
Sunt libertatea de barbar
Ori știreangul atârnând de grindă!

Alcooluri pentru-un biet gropar,
Copilul mut dintr-o oglindă!

SONET către ABSENȚĂ

Aștept bătăi în ușă iar lumea-i ireală,
În șiruri de vedenii mă inserez supus.
Răpit de mine însumi, îmi mai rămân o boală
Și rătăcesc aiurea cu fața spre apus.

Deschid mereu și nimeni nu-mi mai umbrește fața.
Vorbesc doar cu Absența pe care o acuz
De golul înspre care mă însoțește ceața,

https://biblioteca-digitala.ro

De rana ce o crește, înaltă, în auz!

Un imn singurătății mi-i viața înspre mâine
(O, dansuri de vedenii, posibile lumini!)
Doar vântul de la ușă e cel mai strașnic câine
Ce lasă nara-n lume, aflându-o-n străini.

Un vagabond tăcerii în lumea ireală,
Eu simt cum trupul, Doamnă, mi-i locuință goală!

SONET către MIREASĂ

Curgea din constelații Doliul, un cântec tremura în sânge...
Era un cântec surd de șarpe, un cântec nemaiîmblânzit.
Un ochi se deschidea în aer iar eu îl sur-
prindeam cum plânge,
Îl arătam miresei mele și ea râdea că sunt smintit!

Era-n singurătatea noastră o plânsă muzică de stele.
La fericirea generală mă pregăteam a fi imun!
Dansam o rochie în negru ori trupul său: (gol de inele...)
Îl arătam miresei mele și ea râdea că sunt nebun!

Era în păru-i galben vremea, erau pe umeri ninsori blânde.
Se clătina noaptea din Noapte, sim-
țeam miros de mort spre viu...
Curgea din constelații doliul, în juru-mi auzeam plângânde
Femei ce imitau un șapte spre-a măsura a fi în fiu!

Dansam o rochie în negru ori trupul său: (alb nenuntit!)
Îl arătam miresei mele și ea plângea că-s fericit!

SONET către LINIȘTE

Când Liniștea târăște pe fața lumii ceruri
Și magma nopții varsă argintul strecurat;
Spitalul unui înger e un moloz de vremuri,
Iar Morga lui e viața în care am un pat!

Chiar forța ce topește și stelele în sine
Îmi mână tinerețea lăsând-o fără dinți!
Doar clopotul de slujbă mai poruncește-n mine
Și urlă-n gingășie ca un trezit din minți...

Trec negrele halate în vizită de seară,
Un preot cântă veșnic o viață de nimic;
O disperare-înclină bărbiile pe sfoară
Cel fără chip veghează și rege și calic

O, Liniștea tot stinge împărății umile..
Leprosul cel mai liber se scutură de zile!

SONET către ANIVERSARE

Să bem în sănătatea Morții
La masa cu tristeți regale!
Străinul ce aruncă sorții
Rânjește acru din pocale.

Cântați-mă!... căci viața este
O profanare de morminte,
Gingașă lumânare peste
Îmbrățișări de necuvinte!

O melodie a tristeții
Împarte măștile mortale
Străinul varsă ceara feții
În râsete imperiale.

Să bem în nemurirea Vieții
Cinstind Serbările regale!

SONET către TOAMNĂ

Îmi lasă toamna frunzele pe chip
Tot mai departe ninge floarea
Amurgu-și scurge rănile-n nisip
În valuri odihnește marea.

Prin spații care-n orizont se-nchid
Trec zilele iar umbra crește
Din zodii se revarsă blond lichid
Iar noaptea altfel strălucește.

Nimic din mine nu este pierdut
Nici chiar un muc de lumânare
Lumina arde stinsă în trecut
Redându-mi sfânta întrupare.

Doar vântul trece peste mine mut
Stârnind rugina în suflare.

SONET către ADORMIRE

Doamne, fragil e tot ce-i bun
Pe negre clape saltă vântul
Și clopotul umblă nebun
Trezind în carnea mea pământul

Nu-i chipul meu cel care sunt
Altcineva tresare-n umeri
Fruct grăitor aer înfrânt
Ai vrea să-ți fiu ceea ce spulberi

Cuvântul cel de la-început
Nu poate azi să mai trezească
Acoperă doar trupul mut
Cu o suflare îngerească

Nu-i lacrimă a fi măsura
Durerii care-închide gura.

SONET către VEDENII

El zace-înnebunit în sine.
Tăcerea-i sunet la refuz...
Dar tot mai umblă pe retine
Un individ cu alt auz!

Din steaua cu-atmosfere sumbre
Învață albul drum ceresc.
Supus regimului de umbre
E individul ce-l trăiesc!

Respiră-n groapa fără margini...
(O, vreau să nu mă mai aud
Dar duhul liberei imagini
Îmi bântuie sufletul crud!)

El este Domnul peste ape...
Un infinit muiat în pleoape!

https://biblioteca-digitala.ro

Aleksandar STOICOVICI

chihlimbar

stăm în aceeași barcă întinși pe spate
și eu sunt prins ca o insectă în cor-
pul tău de chihlimbar
zeci de râuri trec prin mine
fiecare cu secretele lui

stăm în aceeași barcă întinși pe spate
nimeni n-are habar că suntem acolo
poate doar viermii de mătase cu intuiția lor divină
cu trupurile lor zvelte de ieni-
ceri proaspăt întorși din luptă
hămesiți și lipsiți de orice speranță

sunt prins ca o insectă în corpul tău de chihlimbar
văd prin ochii tăi respir prin gura ta
iedera care-ți acoperă urechi-
le îmi acoperă și mie urechile
sângele tău își face drum din când
în când și prin inima mea
doar atât cât să rămân în viață. în rest

zeci de râuri trec prin mine
sunt o deltă în care se întâlnesc îndrăgostiții.
cât de multe li se îngăduie lor și ce frumos vorbesc

fiecare cu secretele lui
stând întinși pe spate în bărcile de lemn
ca niște bucăți proaspăt întărite de chihlimbar

cântec de leagăn și de moarte

în podul casei bunicul curăță copita cerbului
și își fumează în liniște pachetul de Carpați.
acolo sus moartea nu înseamnă mai nimic
lama cuțitului se mișcă pe copi-
tă ca pe-o bucată de săpun
spirale subțiri sar în aer și laptele dulce
se prelinge pe gâtlejul animalului

în podul casei bunicul își fumează ultimele țigări
șarpele se încolăcește în sticla de vin și rămâne acolo.
moartea nu înseamnă mai nimic
într-un loc atât de murdar unde câinii-
și îngroapă propriile oase
unde fluturii adulmecă ore în șir
tot ce a început să pâlpâie a viață
moartea nu înseamnă mai nimic aici
unde îngerul își adună aripile
și se strecoară discret în cămașa de forță

în podul casei bunicul stă întins pe jos
cu lama croșetată a cuțitului înfiptă-n spate
cu buzele dezlânate și cu ochii deschiși.
lui nimeni nu i-a căutat între coas-
te cântecul pierdut în leagăn
nimeni nu l-a urmărit întărâ-
tând mieii cu vârful degetelor
și nimeni nu i-a tulburat serile în care
și-a clătit răbdător cămășile
în apele călduțe ale merelor răscoapte

la marginea orașului cu zeci de mii
de ferestre suntem doar noi
unul mai tăcut decât celălalt
între noi atârnă tăcut și dizgrațios cerbul de calcar
inima lui cât un viespar se umple de sângele morților

iar sângele morților ajunge numai la cei ce dorm

cale și sute de agave

până la urmă am rămas singur în corpul ăsta bolnav
n-am câștigat
dar nici n-am pierdut prea multe
decât o adunătură de oase și un vis frumos
ca un animal cu sângele potabil

țineam o amuletă în partea stângă
(bătăile erau semnele unui corp supus)
din umăr îmi ieșeau pornirile sălbatice
ca niște pești care despart apele murdare

locul îmi era atât de cunoscut încât eram convins
c-ar fi bine să mă nasc sau să mor acolo
(ce frumoasă era ea cu limba tăiată
din care creșteau cale și sute de agave
ce frumoasă era la căpătâiul meu
adunând cu vârful degetelor tot ce rămăsese curat în mine)

și uite de asta spun acum că ar fi bine
să răsucim cheițele corpului ei. să-i
învățăm urechile cu cercei
și sângele aspru cu bătăile inimii

https://biblioteca-digitala.ro

Ana DONȚU

***

ploaia face să geamă acoperișurile
sub care ne-am ghemuit ca niște iepuri
fiecare lângă peretele lui
fiecare cu spaima lui
și neputința
ca o supă vărsată pe jos
în miezul fiecărui lucru e o nedumerire
așa cum în miezul fiecărui strop de ploaie e un fir de praf
cineva să vină
să-și lipească buzele de urechea mea
și când va vorbi să aud căldura cum se face cercuri cercuri

***

și eu am văzut draperiile devenite spre seară
niște brațe atârnând pe lângă corp
cum răul intră prin vizorul ușii
când nimic nu e de partea cealaltă
(totul se petrece în colțurile încăperilor
pe sub mese
în spațiile dintre dulap și perete
dintre pat și podea
dintre carne și cuțit)
cum aerul se îngroașă
și nu ajunge la plămâni
iar cuvintele care eliberează sunt o baie
din care ieși întotdeauna mai murdar
decât ai intrat

***

cu ochii închiși când geamul a duduit toată ziua
și piciorul s-a oprit în perete

o cameră cu o singură fereastră
la care se înghesuie morții
o mulțime de victime și un singur suspect după sticlă

dar e liniște și nimic nu se vede dincolo de
cercul gălbui pe care becul îl desenează
în jurul meu

p.s.: noaptea pe la trei
o mână străină îmi bâjbâie sub piele
cum și eu caut sub plapumă
căldura animală a unui corp
plecat de curând

Petruț PÂRVESCU

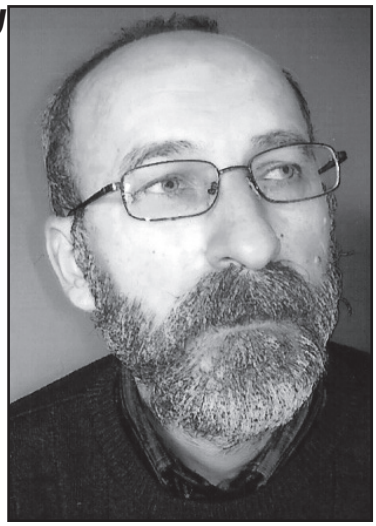

naivă IV
semne obscene la marginea trupului

luat prin surprindere
aș fi putut să te cred
părelnic vis al ge-
ometriei lichide
frunză de lut de
dincolo de ram
cu ochii mari ros-
togolind lumina
pe trupul mugurelui-nzăuat

dar tu-mi arăți nemărginită câmpia
numerelor sub care liberi pașii ne încap

e toamna toamnelor
sau doar ceva început către altceva
de dincolo de marginea trupului
uimit precum oglinda sălbaticul ochii!

naivă VI
sau amânări repetabile

ce-ai zice tu ana-maria
să faci dragoste cu o noapte
sau cu o ziuă

să faci dragoste până la viață
până la moarte și peste moarte

ce-ai zice tu femeie
să faci dragoste cu un om
cum lumina face cu un pom
cum tulpina face cu rădăcina
cum rădăcina face cu țărâna
cum țărâna face cu nețărâna

ce-ai zice
tu iubita mea
tu nevasta mea
tu muierea mea
tu care mă vinzi în fiecare zi
pentr-o rază de lumină
pentr-un pom cu rădăcină
pentr-un pumn de țărână și nețărână
tu femeie mereu
dragostea mea!

https://biblioteca-digitala.ro

Anatol GROSU

nenica văzut prin ochelari

cândva am fost carlos
eram învăluit de o ceață de fum
duhul era vizibil duh din monte carlo din viceroy
din parliament sau kent clark kent
purtam și ochelari
când mi-i puneam pe nas deveneam invizibil
pentru că-i vedeam pe toți
merlin era maestrul meu
nenica
și zburam pe case ca ninja din filmele chinezești

perna

când eram mic am aflat și eu că oamenii mor
mor de bătrânețe toți plângeau ducând-o pe mamuța
în sicriu tot drumul nu înțelegeam încotro mergem
un hârb în care de regulă se aduce ni-
sip la porțile oamenilor ducea
sicriul ei și mergeam cu toții undeva
undeva departe și încet de parcă ne plim-
bam ca doi îndrăgostiți
prin parc cu flori în mână două și tobe
cine era la tobe nu mai țin minte dar inima lui bătea rar
și trompeta scârțâia trompeta știa totul
că zgârâia urechea și tot cânta
cânta
o procesiune întreagă pentru mine ca să învăț și eu ceva
nu puteam plânge pe alocuri chiar mă forțam
să nu par suspect
am aflat atunci că și oamenii ăștia au undeva o casă
care e vegheată de o casă mai mare de
care atârna un clopot gălăgios
și care suna tare și mamuța cânta și ea aco-
lo și plângea odată cu noi
era și un cor lumânări peste tot la toți nu-
mai eu n-aveam nici una
și mă străduiam să plâng iar boci-
toarele cântau așa frumos
țaț' pașa plângea cel mai frumos cânta plângând
cândva au venit chiar de la chișinău dupa
ea dar nenica nu i-a dat voie sa plece
că avea nouă copii și ea era cea mai mare
au venit că plângea cel mai frumos
din filipeni
vroiau să o facă vedetă
era o vreme când se căutau vedete care știau să plângă
vremuri când toți înțelegeau că altceva era fără rost
vremuri când din lacrimi creșteau știr și lo-
bodă și troscot pentru pui
pentru găini și gâște
când trăiam încă în hrușciovcă doi co-
pii și părinții într-o cameră
și când părinții suspinau când sea-
ra ne chemau încet pe nume
pe mine și pe fratele mai mic
iar eu tăceam chitic cu respirația tăiată
iar ei oftau cu tot mai multă poftă se fo-
iau și se zbenguiau în pat a joacă
pasându-și perna când la unul când la altul
iar plapuma sărea ca o minge până-n pod
eu plângeam în pernă mă rugam de înger îngeraș
să mor eu iar părinții mei să fie lăsați
în pace

mâna neagră

înainte de somn mă rugam să nu se ivească mâna nea-
gră de sub pat sau alți monștri din filme cu dinți mari
cu fețe strașnice sau alte vietăți de care-i plină lumea
la nenica acasă era frig și îmbibat cu mi-
ros de lumânări când bunica se chinu-
ia pe patul de moarte eu fratele mai mic
și încă doi verișori stăteam deasupra a câte
unei lumânări fiecare și îngânam
Doamne miluiește Doamne miluiește Doamne miluiește
lumânarea mea ardea cel mai repede
din fire eram mai stăruitor iar când lumâ-
narea a început să se stingă bunica
nu mai striga nu mai suspina atunci pe chi-
pul ei s-a așternut o durere mută
muțenia durerii e ca tăcerea ploii de toamnă
ploaie ciobănească
iar când s-a stins lumânarea
ea și-a dat duhul a fost
a doua oară când moartea s-a strecurat pe-alături
moartea poate fi și înger

războiul

când eram mic am fost în ghearele morții
am căzut în iarbă cu sângele
țâșnindu-mi pe nas și cu spatele găurit de in-
amicul blocului vecin în războiul dintre
14/1 și 14/2
a fost cea de-a treia întâlnire cu moartea

vecinii

când l-au îngropat pe nenica fiind-
că mamuța era noua lui vecină
oamenii au hotărât s-o revadă și nea' fă-
nică i-a scos capacul sicriului
toți au început să plângă aprig
logic!

https://biblioteca-digitala.ro

George BODEA

Bătrân spălându-și fața

Își văzu chipul
În apa tremurătoare
Din căușul palmelor sale
Până s-o ducă la obraji
Apa i s-a scurs printre degete.
A rămas cu palmele alăturate
Până când s-a umplut căușul cu lacrimi
Care și ele s-au scurs printre degete.
Apoi a început o ploaie cu soare
Undeva înspre Apus
Dintre arcadele Curcubeului
Simțea că îl privește
Înseninându-l însuși Iisus.

Maeștrii și uneltele lor

De-atâta-ndelungată așteptare
Maeștrii începură să semene
Unul cu altul. Nimeni n-avea de gând
Să-și pună mintea c-un munte de cremene.
Și aveau dălți și ciocane ușoare
Și țineau zilele de sărbătoare
Cu amintiri și iubite
Zidite.
Mai repezi ori mai domoale
De-o vreme alte ispite
Le dau târcoale.
Doar unul știa cât poate omul să-ndure
Și i se prelinse sângele tot
De-a dreptul în carnea marmorei dure
Să-și potolească arsura
Pe care ceilalți au cunoscut-o uimiți
Cu ochii, cu dinții, cu gura.

Edict I–Înainte de toate…

Găsiți-i înainte de toate
Pe cei care încă mai speră
Femeilor însărcinate
Smulgeți-le fătul din pântec
Ucideți-i pe toți purtătorii de taină
Tăindu-le limba din gură
Nu-i uitați pe preoții neamului
Adăstând la răscruce
Cu peceți siderale pe mantii
Pe fântânarii cu nuiaua căutând
Semn din adânc al izvoarelor
Izbiți-i în piept cu talazul.
Dar mai cu seamă însinguratul
Orb din fața mulțimii
Fără odăjdii fără armură
Despicând întunericul ca pe o piatră
Cu toiagul lui alb arma cea mai cumplită
N-aibă scăpare!

Edict II

Jelania firii –
Atât mai audă prințul moldav
Cuvintele
Din înălțimile Șoimului
Să-i sfârtece trupul
Singura primenire fie-n amar
În vestejitele grădini ale Inorogului
Plângă lespedea-n zid
Ca două izvoare secate
Din cețuri până la cer
Facă-și cetate.

INTALII

Prin aerul limpede melancolia
Prinde conturul unui surâs de bătrân
Atent la jocul copiilor
Care se scaldă-n bulboana
Tandră a râului.
În vremea asta pe mal
Susurul frunzelor plopului
Înalță o rugă spre cer.
Până și vântul își află clipa de liniște
În căușul unei pietre
Din adâncul apei străluminate.

*

Piatra aceasta părea să fi fost
Scobită cu ciocul de-o pasăre
Pregătindu-și cuibul pentru puii de nimeni știuți;
Piatra încă vibra când a luat-o de-acolo
Cu puțină cenușă în adâncitura cuibarului
Înmiresmat fumegând.

*

În mâna cioplitorului
Dalta ca un diapazon
Se oprește o clipă în aer
Cu un sunet abia perceptibil
Ca atunci când un fluture orb
Presimte surparea luminii
În pulberea de pe tremurătoarele-i aripi.

*

Contemplându-și umbra frământată de valuri
Până și pietrele-i păreau mișcătoare –
Când tăiate de lame întunecate,
Când rotunjite de lentile solare.
El se afla pe malul înalt,
Măcinat dedesubt de tăcerea din ape,
Prin care săgeta peștișorul de aur
Ca niciodată, aproape.
Parcă atunci ar fi vrut să-i promită ceva
Dar malul brusc porni să se-afunde
În tulbure-oglindă, limpezindu-se-apoi
În ceruri tot mai rotunde.

https://biblioteca-digitala.ro

Octavian PERPELEA

orașul zace ca o balenă eșuată la mal

e atât de cald
încât nu-mi mai
pot imagina
alt anotimp
în afara verii

orașul zace
ca o balenă eșuată la mal
a devenit o imensă
gelatină putrezită

trăim parcă
într-un simulare
de apocalipsă

și când mă gândesc
la salvare
mă gândesc doar la tine
cocoșanelizată
lollobrigidică
și visez că mă iei
cu asalt
ca o invazie costobocă
și că mă duci
într-o casă răcoroasă
& mică
o casă-haiku

revelație matinală

o dimineață în care
umbra cești de cafea
scufundă în trupul ei orb
cărțile de poezie de
pe biroul meu
Nora, Andra, Forugh
femeile care m-au
făcut să uit
de Kirilov
de Macbeth
și au coborât în submarine
în acele ape statute
care sunt viețile nostre
unde fiecare credea că
nu mai există nimic
și au revenit
povestindu-ne
lucruri uluitoare
care ne-au vinde-
cat cangrenele
înflorite în grădi-
nile tâmplei
și fără ele fiecare zi ar fi
o secreție a morții
scursă la o periferie de Iad
dar nici măcar ele
nu au putut să
facă din viață
altceva decât o scenă
unde ne spunem
din când în când
adio

i've seen the future

fabrici unde se pre-
lucrează periferiile
aseptice cu aviz OPC
niciun cult secret
care să ne cum-
pere sufletele
ca pe niște monede vechi

lumea a deve-
nit reîncărcabilă
electrică
respiră din nou un aer
fără efecte secundare

gradul 0 al curățeniei
flegme pasteurizate
adăposturi pentru câi-
ni fără covrigi în coadă
realul stă învelit în staniol
într-un super-
market global
unde moartea merge cu
oamenii la shopping

Nicolae CĂRUNTU

Viața și moartea

Mereu, în fiecare clipă
Cât sunt încă viu
Îmi trăiesc din plin
Moartea –
Cu fiece respirație,
Cu fiece bătaie
De-aripă...
Nu am dece mă plânge,
Nu mvrea a mă căi
Pentru că în astă viață
mi-a mers numai
foarte bine,
de la rău în sus;
orice efort
m-a costat o picătură de sânge
și la orice lucru bine făcut
cu ură, cu rău sau chiar dușmănie
am fost răsplătit:
mereu dinspre lumină
am fost împins
către apus...

Am căzut de pe cal,
De pe casă picat
Am ajuns în fântână
Dar nu mi-am pierdut șaua
n-am dat foc la gospodărie –
iar credința în Domnul
mi-a rămas
singura stăpână.
Nu i-am hulit
Nici pe hoți, nici pe
Răi
Chiar pe dușmanii mei,
Căci nu poate fi bucurie
Întreagă și mare
Decât atunci
Când îi simți pe neprieteni
Cum îți cad la picioare
Cerându-și iertare !
Cred, totuși, că e prea mult
Pentru o singură viață murită
Și, iarăși, prea puțin
Pentru inegalabila moarte
Încă netrăită...!

https://biblioteca-digitala.ro

Cristina ISPAS
furtună amicală

„A house somewhere on foreign soil – Where ageing lovers call / Is this youg goal – your final needs?" (Joy Division, A means to end)

când ies de la bibliotecă începe furtuna
laptop-ul mi se bălăngăne greu pe
umăr cureaua mușcă din piele
vântul îmi ridică în față insecte amorțite
creierul îmi zumzăie de oboseală
și e clar că nici cerul, când mă uit la
el, nu pare un loc prea bun
în care să-i treacă cuiva prin cap
să se refugieze
o sun pe madi ca să fiu sigură
e ok pentru ea și la fel pentru mine

tipa de la terasă tocmai strânge în grabă
alergăm după ea
localul e strâmt iarna nici nu funcționează
comandăm trei beri se aprinde lumi-
na ne aprindem țigările vine și doina
madi e într-o pereche de jeanși și într-un tricou negru
pe care scrie cu litere mari *no, I'm*
not on the fucking facebook
deși nu e adevărat
doina vine direct din multinațională
poartă un *deux-piece* roz fucsia și pantofi cu toc

ne amețim chicotim în timp ce doina povestește apoi madi
ne simțim bine
numai tipa de la bar împrăștie până
la noi, direct din plămâni,
semnale că se plictisește

pe măsură ce trece timpul reali-
zez însă că discuția despre sex
se umflă ca spuma de la bere
și îmi apăr tot mai rănită relația de lungă durată
la plecare doina se urcă în skoda
madi are mai puțin de 50 de m până la scară
eu îmi sun relația de lungă durată

în timp ce vorbesc întruna amețită de alcool
dani mă conduce ferm de mână prin-
tr-un labirint de scurtături,
printre blocuri

pe cer clipocesc milioane de stele

weekend la mare

apartamentul doinei e aproape gol
rafturile din camera în care mă trezesc sunt goale și însorite
în bucătărie aragazul are capacul lăsat
iar în dulap nu găsesc nici o farfurie
numai în dormitor, prin ușa întredes-
chisă, se văd mai multe rochii
aruncate neglijent pe un scaun

mi-am uitat ochelarii de soare
îmi trag mai bine șapca pe frunte
până la prima intersecție trebuie să urc puțin
îmi închipui, aiurea, că în vale o să văd marea si vapoarele
dar nu văd decât mai mult asfalt și mai multe mașini

pe plajă cu o pereche nouă de ochelari
mă simt învelită în frumusețe
numai când ies din apa rece e neplăcut

doina nu poate să plece de la birou mănânc singură
în jurul meu multă lume veselă bronzată
o fetiță controlează de la o telecomandă
prin parcarea restaurantului o păpușă pe role
și asta mă ține ocupată un timp

în sfârșit, mă suni, dar sunt prea obosită să-ți răspund

weekend la munte

nu toată lumea poate să râdă
dar toată lumea încearcă
apoi vine marginea pădurii vine lumina vin casele
înapoi la pensiune cineva deschide o revistă
altcineva dă drumul la TV
în plan îndepărtat, un chelner alear-
gă cu o față de masă în flăcări
un tip și o tipă par să lărgească în jurul lor o conversație
pe masă se adună repede sticle pun-
gi cu *snacks*-uri reviste vechi
când camera se apropie
se vede că tipul și tipa nu-și spun, de fapt, nimic

dimineață în cameră cu *laptop*-ul în bra-
țe mă uit la un *horror*
mi se face ușor frică la unele faze, dar filmul e inteligent,
îl duc până la capăt
grupul se retrage târziu,
când soarele mângâie deja creasta muntelui
și pereții încep să se deschidă

la prânz stau toți cu capul în mâini
iar în mașină nimeni nu scoate o vorba

https://biblioteca-digitala.ro

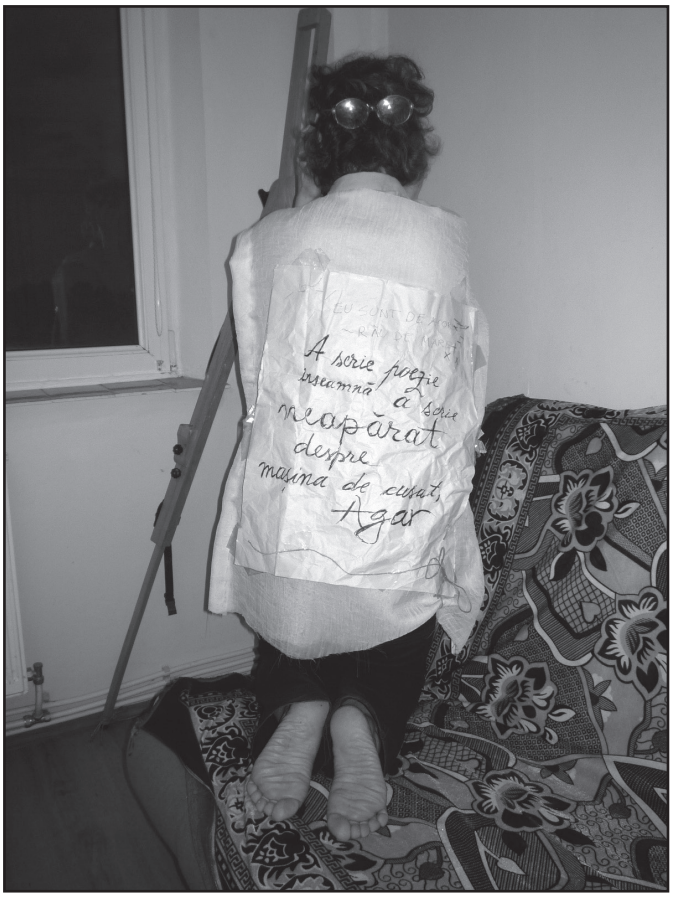

Desen de **Eden Ovidiu**

Luminița DASCĂLU

o mașină de cusut scrie la o mașină de scris

g r a *f* r i c ă

(4 desene de **eden ovidiu**)
1. un înger scrie la mașina de scris
2. un diavol fuge cu mași-
na de scris sub aripa neagră
3. mașina noastră de cusut scrie
la mașina noastră de
scris
(mașina de cusut fugea cu pași mă-
runți de ață neagră,
cu ață albă mama înstăpânea curcubeul,
fata ei, lolita, stătea călare pe mașina de cusut)
4. monument cu lolita călare pe mașina de cusut
(lolita ajunsă la menopauză coase curcubeul.)

a s c r i e p o e z i e

înseamnă
neapărat a scrie despre mașina de cusut,
mașină de tăcut
despre înger, mașină de descusut
și despre mine, mașină de fugit
a scrie poezie înseamnă a scrie neapărat
despre agar mașina de cusut
desene mici cusături dese
mama îi vorbea sau trebuie că-i vorbea mașinii
căci erau simple tovarășe de drum
maratoniste calme răma-
se mult în urma plutonului
a scrie poezie înseamnă a scrie neapărat despre
mașina de cusut
care cânt-a-gar-a-gar-a-gar
are copii mulți îi așează în coloane ordonate de-a
lungul râurilor
soarele îi bronzează toți au pigmentație puternică
agar roaba alungată cântă că-
utându-și neobservată
de treabă
agar roaba alungată își trimite fii înapoi la izvoare
a-gar-a-gar-a-gar-un-iz-vor-o-
ța-ră-o-stu-pi-nă-un-ta-
blou

ce-faci-tu-a-ici-a-gar-fug-de-stă-pâ-na-mea-sa-rai
ui-te-iz-vo-rul-ui-te-ste-le-le-ce-rul

ce ai tu la tine acasă o mașină de cusut
uită-te bine la ea e o mașină de-
scristăcut / tac tac tac
agar - mașină de cusut de părăsit de alungat
mașina de scris - mașină de tăcut de-ntors
de recuperat rochițe bluze fuste
descoase-o pe agar, îngere tu, mașină de descusut
de unde vii și unde te duci / fug fug fug.

L a n a i s s a n c e d e l a p o é s i e

c'est
la naissance d'Hagar,
sous le petit ciel
et sous le grand ciel.

Le petit ciel c'est la vue de maman
par la fenêtre devant sa machine de coudre
que nous avons baptisée Hagar.

Et le grand ciel c'est le ciel infini,
d'audessus de désert
sous lequel Hagar souffrait,
Hagar, l'esclave égyptienne chassée.

Mes amis, Hagar c'est le pe-
tit et le grande sécret de tous.
Notre machine de coudre s'enfuait de Sarai
avec son sécret bien fermé dans une duble couture.

https://biblioteca-digitala.ro

Ruxandra ANTON

ÎN IARMAROC

lana mă duce la circ
să vedem femeia cu gîtul foarte lung
înainte de a o vedea ne închipu-
im gîtul ei ca pe o reptilă uriașă
cînd ieșim nu ne amintim deloc de culoarea ochilor ei
nici de gît
doar de părul ei lung și albastru
care ne unduiește pe umeri
lana vrea vată de zahăr pe băț
vrea să se dea în bărci și în lanțuri
(lanțurile sînt niște scaune legate cu lanțuri
de un stîlp care se învîrtește)
tata își ia bicicleta de coarne
și ne trimite acasă
lana are ochii lipiți de vata de zahăr
a unui băiețel
tata nu se mai vede
drumul e lipicios și ne intră în oase.

INSECTARUL CU FLUTURI

lana îmi povestește despre bărbați
ca despre un insectar cu fluturi
ea spune că atunci cînd iubești
lumea îți stă la picioare
e ca atunci cînd calci pe apă
și apa te ține
lana spune că între mine și cel iubit
va fi mereu un zid
și că niciodată zidul nu cade
dar că pe el încep să crească
trupul meu și-al iubitului
pînă devine un zid de carne
și atunci zidul intră puțin în pămînt
și este imposibil să-l muți din loc
lana nu a călcat niciodată apa
deși și-a pus aripi de fluturi la picioare
bărbații pe care i-a cunoscut ea
erau atît de ușori
încît trecea prin ei.

DESENE PE OBRAZ

lana îmi împletește părul
îmi pune panglici multicolore și rîde
apoi îmi desenează pe un obraz
întîmplările ei din piață
obrazul meu devine livid
la episodul cu măcelăria
nimeni nu și-ar dori să poarte un șorț de cauciuc
și o secure plină de sînge
însă lana mă obligă să le iau
și să țip ca un animal înjunghiat
măcelarul a încercat să o sărute
chiar acolo lângă masa de tranșat carne
afară era un ger de crăpau pietrele
și rîndul de oameni ca un convoi mortuar
aștepta să se deschidă măcelăria
și lana aștepta
să se deschidă pămîntul și să o înghită
pe celălalt obraz lana îmi desenează un soare
fiindcă și în casă e frig.

DRAGOSTEA PĂPUȘII

lana se joacă pe sobă
tălpile o frig dar ei îi place să-i clocotească sîngele
iar acolo nimeni n-o vede cînd îi coase rochia păpușii
pe care mama i-o va aduce azi de la oraș
ea nu știe mărimea păpușii
însă își închipuie că va fi mică
fiindcă mama are bani puțini
iar tata nu iubește jucăriile
tata este încruntat cînd masa nu-i gata
sau cînd eu citesc alte cărți decît cele de școală
de aceea lana îmi așază cartea de la bibliotecă
deasupra manualului școlar
pe care-l ține puțin înclinat
ca pe un steag de pace
însă chiar și așa cînd citesc tot nu mai înțeleg nimic
din cauza frisonului care mă zgîlțîie
cînd tata se uită la mine
uneori tata cîntă și spune poezii
cînd dezghioacă știuleții
și focul duduie în sobă
aceleași poezii și aceleași romanțe
de care lana nu se plictisește
fiindcă nu te poți plictisi nicioda-
tă de veselia unui tată încruntat
lana i-a cusut deja o întreagă garderobă păpușii
din cîrpele pe care mama le taie și le face cozi
pentru războiul de țesut
în vacanța de iarnă și eu tai cîrpe
le cos și le fac ghem
din cîrpele mele mama face un curcubeu
pe care-l așază pe dușumea să nu-mi fie frig
se face seară și mama nu mai vine
a venit doar păpușa

https://biblioteca-digitala.ro

și rochiile lanei îi vin ca turnate
păpușa plînge și o îmbrățișează pe lana.

CAMERA GOALĂ

jumătatea mea dreaptă
este iubitul meu
iar partea stîngă este lana
piciorul meu drept nu are suficient drum
cînd privirea lui piezișă
îmi vine pînă la călcîie
piciorul meu stîng merge ca pe sub apă
cînd lana îmi deschide scrisorile direct din inimă
și le ascunde în tălpi
mîna dreaptă își pierde vederea
dacă țipă el la mine
și îmi strînge poezia cu ușa
mîna stîngă îmi amorțește
cînd lana stă în vîrful degetelor mele
și mă amenință că își taie venele
durerea capului din partea dreaptă
mi se umflă pînă la cer
de la scrîșnetul lui din dinți ca două săbii lovite
iar cea din partea stîngă
e de la viteza cu care lana intră și iese din mine
îmi îmbracă rochiile pantofii mei și
pleacă pe căi lăturalnice
să n-o mai găsesc
golul îmi stă pe umeri ca o cărămidă
cînd prin gura mea trece tăcerea lor
sînt zile cînd par fericită și nu mă doare nimic
cînd ei dorm și visează chiar viața mea
însă între ea și el este o cameră goală
în care nu intră nimeni
nici măcar eu.

PRIMA ZI DE ȘCOALĂ

în prima zi de școală
am învățat că nu există Dumnezeu
și că omul se trage din maimuță
așa că noaptea la culcare am rîs de mama
și am refuzat să-mi fac rugăciunea
mama a plîns
a luat-o pe lana în brațe și a dus-o în grădină
i-a arătat florile copacii stelele
și a întrebat-o dacă toate astea le putea face o maimuță
lana și-a spus rugăciunea și a adormit-o pe mama
oamenii spun despre morți
că îi ia Dumnezeu la el
dar în cărțile de școală
nimeni nu spunea asta
chiar și mama a devenit mai tăcută
cînd era vorba de mers la biserică
și ne citea seara în loc de rugăciuni
numai poezii
dintr-o carte cu foile gălbui fără co-
perte cu poze desenate
scrisă de Eminescu
mama spunea că poezia este o rugăciune mai mică
și că trebuie să te-nchini la cel care a scris-o în gînd
iar lana crede că este o dantelă din cuvintele unui înger
mama citea pînă îi dădeau lacrimile
iar lana i le săruta
tata știa să cînte o poezie din carte
însă nu-mi amintesc deloc cum cînta mama
și nici zîmbetul ei
numai lana nu a uitat nimic
numai ea îmi povestește visele.

SECRETUL DIN BIBLIOTECĂ

la căminul cultural era biblioteca
o cămăruță întunecoasă în spatele scenei ticsită de cărți
cu un bibliotecar bătrîn care nu se-
măna cu bătrînii din sat
hainele lui aveau alt miros altă croia-
lă și mîinile lui erau transparente
iar cînd vorbea parcă citea
cărțile au un destin al lor
de unele cărți dictatorul se teme
spunea el privindu-mă în ochi insistent
privirea lui mă făcea să mă simt mai mare
capul îmi ieșea prin acoperiș și par-
că vedeam marginile lumii
cînd era singur îmi arăta cîte o asemenea carte
dar nu mi-o dădea niciodată acasă
îmi citea cîte un pasaj
subliniat de el cu creion chimic
din care nu înțelegeam mare lucru
dar mă înstrăina de acele locuri atît de cunoscute
cărțile lui secrete păreau niște soldați răniți în război
pe cîmpul de luptă printre cadavre în descompunere
din cauza secretului am devenit prieteni
cărțile alese de mine
mi le așeza într-o sacoșă neagră
pe care o duceam în brațe ca pe un copil pînă acasă
acolo o ascundeam sub pat
cînd tata dădea stingerea la ora opt fix
oră la care începea teatrul radiofonic
lana îmi ținea lanterna aprinsă sub plapumă și citeam
patul se rotea cu noi în toate colțurile lumii
dimineața lumea era atît de mică
încît încăpea în ghiozdanul de școală al lanei
chiar și școala încăpea în ghiozdan
pe rouă lana se urca în mărul din spatele casei
și culegea mere verzi
pe care le mîncam stînd pe prispa încălzită de soare
pentru ca lumea să crească din nou.

POVESTEA FILMULUI

sîmbăta seara mă rugam de tata să mă lase la film
cel mai ușor îl convingeam cînd îl găseam la cîrciumă
lanei îi plăcea să înfrunte privirile bărbaților beți
tata duhnea a rachiu
dar încă nu-i crescuse perechea aceea de picioare
cu care oamenii beți pot să meargă pe trei cărări
tata nu mă mîngîia niciodată
de asta mă temeam de el
însă zumzetul acela care-i intra în glas
de la sfîrîitul băuturii pe gît
mă liniștea
după ce tata mă întreba ce film

https://biblioteca-digitala.ro

cu cine merg și la ce oră mă întorc
se căuta prin buzunare de mărunțiș
filmul costa un leu și cincizeci de
bani și exact atît îmi dădea
filmul rula la căminul cultural
pe un pătrat alb agățat de cortină
în sală erau bănci lungi din lemn fără spă-
tar pe care nu încăpeam toți
cei care stăteau pe jos ne răsturnau banca și se așezau ei
țipetele se amestecau cu rîsetele și cu pumnii
cînd filmul se rupea
pînă se aprindea lumina
începeau fluierăturile
de la început pînă la sfîrșit
filmul era un dute-vino
între cei de pe ecran și cei din sală
care strigau la ei cum să continue acțiunea
lana lipea bucățile de film cu vata pe
care și-o punea în urechi
îi acoperea pe toți cu vată și le întorcea spatele
cînd ieșea din sală lăsa impresia că merge pe un cal alb
nimeni nu îndrăznea s-o trate-
ze pe lana ca pe un film prost.

PEȘTELE-JUCĂRIE

tata aducea de la tîrg un pește mare cît masa
noi așteptam să-i scoată sacul de aer și să îl pocnim
în sacul de aer cerul era mult mai aproape
săream pe el și cerul din sac fluiera a moarte
de Crăciun tata ne făcea un ba-
lon mare din vezica porcului
o umfla cu o țeavă din cucută și o lega cu sfoară
pielița ei era un pergament scris cu vinișoare scămoșate
lana spunea că balonul are doi ochi
de porc roșii care plîng
îi închidea ochii cu palmele și palmele i se înroșeau
într-un copil încăpeau toate jucări-
ile care creșteau în pămînt
și în pămînt încăpeau toate vitrinele din oraș
la care ne uitam ca la niște poze
în porumbul verde creșteau păpuși cu părul de mătase
din porumbul uscat ne făceam viori
în viori era un cîntec de pasăre gol
din țipirigul de la izvor împleteam scăunele
din clisa galbenă modelam figurine mici cît palmele
omulețiii din lut stăteau pe scăunele-
le din iarbă de vorbă cu noi
lana le aducea cireșe la urechi
și în coșulețe făcute din scaieți
omulețiii își țineau respirația cînd oamenii mari
clătinau capul și își bulbucau ochii deasupra noastră
oamenilor mari nu le place orașul nostru de iarbă și praf
oamenii mari se rătăceau în el
și în obrazul lor necăjit
ei se îmbracă în haine de duminică
și merg în orașul de dincolo de pădure
dimineața cînd se deschid magazinele
să cumpere peștele-jucărie și bomboane tari sticloase
peștele alunecă pe pietre pe pămîntul crăpat
printre ierburile încîlcite
și se aruncă în ochii lanei ca într-un ultim ochi de apă.

Un autor își prezintă o carte:

Ruxandra Anton - *Cartea lumilor dispărute*

Cartea are două secțiuni: poezie strânsă cu ușa și visele mele povestite de lana.

Grafica de pe prima copertă: Tudor Jebeleanu.

Grafica din interior: Ruxandra Anton.

Prefața cărții are trei teme: despre critici, despre poezie și despre carte. În „despre carte" sînt păreri trimise pe e-mail de către:

Liviu Antonesei spunea, cînd cartea nu era întreagă: „Am citit, mai întîi, cursiv, de la un capăt la altul, apoi și cîte una, cu pauze. Părerea mea e că sînt foarte bune și fac un întreg. Nu-mi dau seama însă dacă le-ai pus pe toate pe care le-am văzut eu de-a lungul vremii. Ce avem acum nu este încă un volum, ar mai trebui încă pe atîtea. Pe de altă parte, nu are sens să te neliniștească dacă Lana va fi privită ca un alter ego. Eul nostru liric, indiferent dacă îi dăm un nume sau nu, oricum e un alter ego al nostru! E foarte bun ce avem aici. Mai sînt pe atîtea? Sau mai vin, daca nu mai sînt?" Și despre întreg: „E ok, felicitări, spor si baftă! Să știi că m-am uitat cu atenție aseară și acum, din nou. Nu văd nimic care să nu meargă între cele două părți. E un diptic foarte bun!"

Liviu Ioan Stoiciu, care nu crede în părerile altora, așa că nici el nu vrea să cadă în capcana părerilor, spune: „La cît ești de scrupuloasă, n-ar trebui să arăți nimănui cartea ta pînă n-o vezi publicată. M-am uitat pe ea, merită să o publici. Vrei vorbe mari? Nu mai ezita. Zilele următoare o citesc mai în amănunt. Dar să știi că, oricum, nu am nimic de comentat".

Iulian Grigoriu, mai puțin cunoscut, dar un foarte rafinat scriitor și căutător în ale filosofiei: „Ruxandra, sînt absolut încîntat de poemele tale, am citit cu multă plăcere și interes, o carte de maturitate, ciudată și atrăgătoare. Aproape că nu am observații, unele mici șovăieli se topesc în text, îi dau chiar farmec. Totuși, nu mă convinge titlul, poate că ar fi mai bine „visele mele povestite de lana" (culmea, am si eu un personaj, al cărui nume l-am visat, lana lampala...!) sau altul, un titlu de poem, ori un vers, că ai destule. Poemele din final, alea cu patria și revoluția cred că ar merge în altă parte, nu stau bine în final unde e bine să ramînă atmosfera, nu atitudinea. Cartea e

https://biblioteca-digitala.ro

bună așa cum este, mici lucruri s-ar mai putea face, nu zic nu, dar nu știu dacă are rost sa revii".

Numele Lana, fiind scris cu l mic, poate fi ușor citit lana și titlul știut de el era „poezie strînsă cu ușa".

Lana Moscaliuc este o actriță de la Teatrul de Stat Constanța, pe care am cunoscut-o în *Inimi cicatrizate*, o adaptare după Marcel (Max) Blecher a lui Radu Afrim. Spun am cunoscut-o, înțelegînd prin asta că nu poți cunoaște un om decît atunci cînd își lasă totul la vedere și asta a făcut ea cu acel rol, cu emoțiile personajului Eva. Ne-am revăzut la Festivalul de Comedie de la Galați. Cînd i-am dat să citească o poezie de-a mea, a spus că parcă ar fi scrisă pentru ea. Cam așa trebuie să fie o poezie, să producă această impresie, că este scrisă pentru cititor. Dar pentru asta e nevoie de sinceritate deplină cu tine însuți. De aceea i-am și împrumutat numele, nu doar fiindcă are o rezonanță poetică. De la ea am învățat că *dacă miroși trandafirii roz din Brăila începi să rîzi*. La început plănuisem să scriem o carte împreună, numai că eu n-am putut renunța la poveștile mele. Ea spune, la un moment dat:

ruxandra scrie din amintirile
universurilor paralele
pe care nu crede că le visează.
proiecțiile astrale colorează adeseori
lumea-n albastru.
ochii ei devin însă verzi
cînd spală ciorapi bărbătești.
avem ceva în comun:
ne numărăm zilele în afara timpului
desigur lîngă marile ape.
eu și ruxandra.

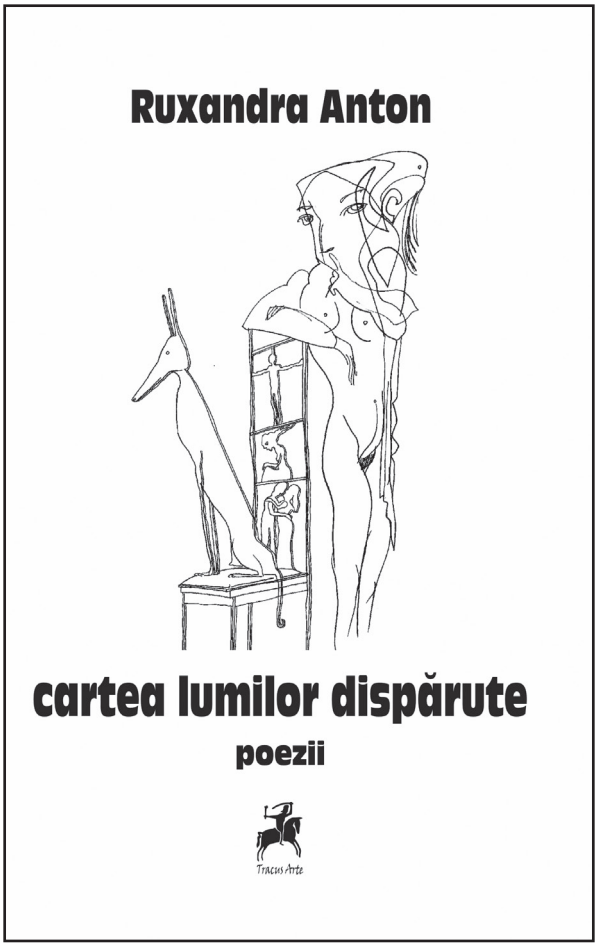

Pe coperta patru **Horia Gârbea** spunea:

"Fericiți poeții care izbutesc să fie ei înșiși, fără a se lăsa nicio clipă seduși de vreo retorică, veche sau la modă, ce nu-i reprezintă! Fericiți poeții care nu contrafac nimic pentru a clipi complice spre cititor, cerșindu-i un zîmbet. Nespus de fericiți poeții care știu să tacă atunci cînd nu au nimic de zis și să rupă la timp firul sau chiar gîtul poemului cînd el și-a epuizat forța. Încă mai fericiți poeții care au puterea să fie altfel de la un text la altul și să rămînă totuși ei înșiși, măsurîndu-și succesul prin identificarea cu poezia, nu cu strălucirea poleită a sintagmelor. Fericită, așadar, este - și fie să rămînă - Ruxandra Anton, vechea mea prietenă. Ea are toate aceste însușiri și pe deasupra pe aceea de a scrie rar și bine, bucurîndune cu adevărul și firescul poeziei sale. "

Ce a spus **Ion Mureșan** la lansarea de la USR: Sunt sincer, nevinovat și nervos pentru că prietenul meu Gălățanu a spus tot ce voiam să spun eu. Așa ceva cred că este o telepatie vietnameză. Pe scurt, rezum ce-a spus el, pe urmă o să spun și eu ceva: a spus că este o carte foarte bună și, el n-a spus asta, dar eu folosesc cuvinte mai dure și spun că este inexplicabil cum de eu nu am auzit despre Ruxandra Anton. Numele ei acum l-am auzit pentru că Tracus Arte este o editură foarte agresivă și cum pe d-nul Cristescu nu-l pot refuza și cum față de d-nul Perța am îndoieli, el fiind așa, mai mare, am deschis cartea și am citit. Am deschis pur și simplu la prefață și am rămas absolut surprins de claritatea gândului, de cât de frumos spune ea lucrurile. Apoi am citit alte cinci poeme absolut la întâmplare și am rămas surprins. Noi de ce nu știm? De ce nu este ea în prima linie a poeziei din România? Haideți să verificăm: *„la căminul cultural era biblioteca/ o cămăruță întunecoasă în spatele scenei ticsită de cărți/ cu un bibliotecar bătrîn care nu semăna cu bătrînii din sat/ hainele lui aveau alt miros altă croială și mîinile lui erau transparente/ iar cînd vorbea parcă citea/ cărțile au un destin al lor/ de unele cărți dictatorul se teme/ spunea el privindu-mă în ochi insistent/ privirea lui mă făcea să mă simt mai mare/ capul îmi ieșea prin acoperiș și parcă vedeam marginile lumii/ cînd era singur îmi arăta cîte o asemenea carte/ dar nu mi-o dădea niciodată acasă/ îmi citea cîte un pasaj/ subliniat de el cu creion chimic/ din care nu înțelegeam mare lucru/ dar mă înstrăina de acele locuri atît de cunoscue".* Asta-i poezie! Eu cred că poezia nu trebuie să complice lumea, ci să o simplifice și să-ți redea starea aceea emoțională. Sunt bine-înțeles habndicapat, toți mi-au luat toate ideile și eu nu pot decât să ader la ei. Nu pot decât să vă mai citesc, nu pentru mine, ci ca să vă conving pe dvs. Chiar ne bucurăm! Să descoperi un poet adevărat nu se întâmplă în fiecare zi! Eu cred că d-nul Manolescu stă acolo sus și ne ascultă.

https://biblioteca-digitala.ro

Dan PERȘA

Melodii la flașnetă

Ca un roi ieșit din pământul reavăn zburdă în jurul meu petece de gânduri și, visător, aflat lângă o mică veioză ca lângă flacăra unei lumânări, văd cum fiecare albină din roi se preschimbă într-o odraslă. Într-un copil pufos, cu aripioare, încât, uneori, mă întreb de n-or fi aceștia îngerii despre care mi se vorbea în copilărie. Sau mici amorași cu arcuri și săgeți, săgetând în toate părțile și nimerind te miri unde. Așa, unul dintre ei mi-a străpuns o palmă și palma mea a devenit mângâietoare. Simte cu totul altfel decât mine. (Nu este puhavă, nu este epocală). Imnul dintre lucruri îl simte, nu are pe spinare fiori reci, nu se trage îndărăt, nu se ferește și nu stă cu ochii-n patru, mereu atentă, consumată de propria-i atenție ce nu permite vreun gând sau vreun vis. Sau un vers... Ție, oboseala îți calcinează oasele, pe tine oboseala te albește, te îmbătrânește, îți fleșcăiește carnea, te ridează și te scofâlcește. Palma mea a întinerit brusc și ea se îndreaptă acum spre toate lucrurile, le atinge, le mângâie, încălzește până și șerpii cei reci, îi adoarme și le aduce vise, iar în somn ei se metamorfozează, în locul lor văd, în jurul meu, mici spiriduși cu aripi, zâne mici ce zboară croșetând parcă aerul în pânze de scânteieri colorate, ca ieșite din bagheta unui magician, a unui mag. Pare o placă turnantă palma mea, în jurul căreia mă rotesc, iar lumea începe să se rotească și ea în jurul palmei mele. Se rotește în jurul palmei mele Pământul. Se rotește în jurul palmei mele Soarele, se rotește în jurul palmei mele galaxia, se rotește în jurul palmei mele universul. Se rotesc încet, foarte încet, dar cu vremea știu că vor căpăta forța unui vârtej, iuțeala unui ciclon, măreția unui Maelstrom și lumea va fi sorbită în el și toate se vor amesteca, se vor uni, ajungând să fie la un loc, așa cum trebuie să fi fost înainte de facerea lumii.

Atunci când, după ce am curățat peștii, mâinile mele au rămas cu un insuportabil miros de sirenă ce-a hălăduit prin oceanele lumii cântând, mi-am stors un pic de lămâie pe mâini și galbena lămâie a împrăștiat un miros suav pe mâinile mele. Mereu, dacă găsești lucrul potrivit, poți înlocui un altul ce nu-ți este pe plac sau te agasează. Trebuie să te disculpi când faci asta? Dar cine îți cere socoteală? Am făcut-o deseori, în fiecare zi, poate. Zilele sunt ale gândului, dar nopțile sunt ale mele. Pândesc, de multe ori, zorile la geamuri, asta pentru că masa mea de scris, masa din bucătărie, unde mănânc seara, se află aproape de fereastră. Pentru că nu zilele le urmăresc, dimpotrivă, nu le aștept, nu-mi doresc să vină. Noaptea, sunt mai aproape de cel ce sunt. Noaptea este a mea. Dar, când vin zorile, privesc afară cum, la prima geană de lumină, lucrurile ascunse până atunci de întuneric, încep să se desprindă din beznă aidoma unor stafii. E o pură întâmplare azi. În spațiul dintre blocuri sunt numai mașini albe. Mașini albe cât vezi cu ochii. Dar, lângă zidul alb zidit ca un amfiteatru al tomberoanelor, stă un tomberon scos afară, singuratic, un tomberon siniliu, cum erau vopsite casele la țară și având o pată roșie pe el, un pătrat roșu. Bine că acel roșu închipuie o figură geometrică, altfel, dacă ar fi fost împroșcat, putea fi confundat cu sângele. Nu este sânge, e vopsea, iar apa ploii o face mai vie... Bălțile mai mari n-au înghețat și fragmente de lume tremură în ele. Seamănă, bălțile, cu oamenii? Și în ei, în oameni, văd fragmente de lume, dar ele tremură nu sub bătaia vântului, ci a emoției...

Nori plumburii ce vin din nord și ciori ce zboară spre nord, împotriva vântului...

Dar oricât de străină sau apropiată e lumea, important este să fie cald în casă... Chiar și când nu mirosul de pește îl înlocuiești cu miros de lămâie, ci lumea te înlocuiește pe tine, intrată prin privire și locuindu-te. Dar asta se întâmplă ziua. La prima geană a dimineții însă, obiectele sunt încă stafii. Când stafiile devin mașini, stâlpi, blocuri și arbori, îmi strâng jurnalul, manuscrisele și le ascund în debara, pentru a începe așteptarea nopții următoare. Noaptea, pe întuneric, sunt mai aproape de cel născut, sunt ca florile de gheață de pe geamuri.

Oamenii îmi par, uneori, prinși într-un vitraliu, așa cum sunt prinse gâzele în boabe de rășină. E mozaicul lumii, un vitraliu pe-o fereastră imensă făcută din mii și milioane de cioburi colorate. Lumina zilei trece prin ele și transparente fiind, vezi, în fiecare, un om. Nu știi, nu-ți dai seama, ce face fiecare. Se târăște, dansează, se zvârcolește în somn? În orice caz se mișcă, au acea putere de-a se ondula, de-a se strânge și-a se destinde aidoma omizilor, au în ei o voință, dar asta nu-i ajută să treacă dintr-un ciob în altul și să traverseze, cu vremea, întreaga fereastră, spre a ieși afară. Probabil, fiecare se

https://biblioteca-digitala.ro

întreabă: „Afară? Unde?!”. Și poate de aceea stau pe loc, doar zvârcolindu-se.

N-am văzut niciodată fluxul și refluxul. N-am ajuns niciodată la acele mări, la acele oceane. Doar îmi imaginez apele lor, acel cer și acele ierni ce seamănă cu toamnele noastre. La acele ape ce respiră și aburesc luna, luna alunecă pe cer, vrăjește apele cu taina ei ca un cânt de sirenă. Mă recunosc pe acea plajă? Eu sunt băiatul cu bocanci scofâlciți, cu un costum din altă eră, cu o șapcă pe cap? Acum văd, acel băiat seamănă cu Rimbaud, clipește, vântul îi seceră șuvițele de păr de pe frunte, ieșite de sub șapcă, iar nisipul, la picioarele lui, se ridează, se adună în două grămăjoare, un flux, iar atunci când pășește, piramidele de nisip se prefiră pe plajă, până dispar, un reflux. Fluxul, ca o invazie, dar uneori îl asemăn, alături de reflux, cu viața... Crește și descrește... incrementa... decrementa... Ca o comoară pe obraz zâmbetul pare să cerceteze ruinele castelelor construite din nisip astă vară, de copiii cu glasuri cristaline. Și-n apele mării valurile fac înscrisuri, un papirus este fața mării, versuri de dragoste, nimic altceva, dar cine va fi în stare să le citească, în afară de tine, Rimbaud? Nu, nimic altceva, deși aș fi vrut să spun că valurile vin într-un ritm sacru, că ele însele se nasc din mișcarea produsă de răsuflarea Domnului adormit cu capul culcat pe soarele tăiat de orizont. E acolo, dar noi nu îl vedem din cauză că ne lipsește acel tânăr ochi ce poate atinge obiecte ascunse, așezate într-o lume paralelă cu-a noastră, ocupând, ambele, același spațiu, fără să se atingă. Asta aș fi vrut să spun că sunt valurile, mișcări sacre, dar, rătăcit de mine însumi, mă văd nevoit să tac, să respir ca marea. I-aș da cuvântul acelui pescăruș ce pășește fără grabă de-a lungul liniei apelor, unde apele se unesc cu țărmul. Dar el știe?... Și tocmai atunci soarele apare printr-o spărtură în nori, aidoma unui lăutar beat și face să-mi explodeze ochii...

Înainte de toate o cană cu lapte, apoi cadranul ceasului înzăpezit de sute de repere și de indicatoare. Iar când ai răsturnat cana, Calea Lactee de molibden și fosfor îți apare în față ca osanalele unui popor de plante... Și, ca o iesle, păcatele, unde vin dobitoacele să le lingă ca pe drobii de sare. Pe când tu începeai să destrami urzeala de imperiu a lumii cu sufletul tău lins de vacile Domnului.

Ce m-aș face cu zvârcolirile sinelui, cu spasmele pieptișe ale muntelui ce-l urc, îl cobor, ce m-aș face cu fidelitatea ta și cu toate limbile pământului încâlcite într-o babilonie, dacă nu ar exista două, două la investire și două la concediere, două la abandon și două la iubirea mămoasă, două la întâlnire și două la despărțire... Și tot așa, câte două din fiecare, ca un fel de replică de alabastru a doua, în vreme ce prima e din carne, e vie. Dar pe care dintre ele o îmbrățișezi, dacă nu întotdeauna umbra, dacă nu, mereu, pe a doua, replica ideală, dar fără viață, a celei dintâi? Prin burguri înghețate pe unde te caut, totuși, n-am aflat decât viscolul cu miros de sare, zăpada cu miros de staul. Diamante la picioarele tale sunt micile ochiuri de apă înghețată, eu îmi acopăr, uneori, cu ele, pleoapele și le răcesc, sau, făcându-le să alunece pe pielea mea, opresc pentru o clipă spectacolul spasmelor mele îmbăiate în frigul lespezilor adunate de pe morminte. Îți părea că străbat orizontul? Murmurele mele, ca niște marame, erau două râuri înghețate, trimise spre tine ca să le dezgheți, să le preschimbi în lunci cu păsări și lujeri abia răsăriți. Dar nu te găseam, nu găseam nici măcar bijuteriile de marmură, replica ta ideală. Și spasmele mele îmi creșteau cu încetul pe creștet într-o fină coroană de azbest și sare...

Cât e de mare lumea? Este cât poezia? Mă întrebai în vreme ce dormeam ca un faun, cu-o copită pe un răzor de flori și cu alta în poala ta, cu mâna cercetând piatra digului și coborând pe ea, până dădeam de apă, ca să-mi pot înmuia degetele în nuferi. Cât e de mare lumea? Este cât poezia? De unde aveam să știu? Ca două cazmale, întrebările tale săpau în mine, cum ar săpa un om rămas singur o groapă, într-o tundră auriu de pustie. M-aș putea întinde cât lumea?, te-am întrebat atunci și ai răspuns, văzând cum sunt așezat, Da, te-ai putea întinde cât lumea! Bine, am spus eu, în vreme ce capul îmi stătea în cuib de păsări, capul meu fiind prăsila păsărilor. Dar cât poezia mă pot întinde? Ai ezitat o clipă și-ai început să plângi, O, nu, cât poezia nu te-ai putea întinde... Atunci - te-am mângâiat pe păr - poezia e mai mare ca lumea... Dar și lumea e îndeajuns de mare...

Priveliștea unor imense statui, aidoma celor din Insula Paștelui, doar că borțoase, ca niște animale gestante, ca niște mame gata să nască și cu niște mameloane imense, mă face să-mi închid ochii în oglindă și, atunci, lichefiată, oglinda începe să curgă, ea e mercurul?, întreb atunci, nimeni nu știe, dar ea pare un râu de mercur, ea e alcoolul?, nimeni nu știe, dar ea pare un râu de alcool. Curge spre tine și va intra în tine, un râu de mercur, un râu de alcool ce-ți pătrunde carnea și, pe poarta cărnii, îți intră în suflet. Un râu cu ochii înecați în mercur, în alcool. Iar eu te puneam să ghicești cine sunt. Cine ești, Craiule? Cine ești, Raiule? Cine ești, iapă?

Un grup de paparude făcea amor pe lespezile străzii, una călărea un butoi. Un șiretlic neputincios să-i vină de hac iernii.

De pe câmpurile goale, străbătute când și când de ghețari lenți, aidoma icebergului ce a scufundat Titanicul, sperietorile fugiseră. Tulburate de singurătate, sau tulburate de frig, de ciori, de ninsoare, de diamantele fulgilor, de gândurile ce măturau arăturile vechi, zgrunțuroase ca o mare înghețată. Într-o luncă iubitoare, cu arbori geometrici, pătrate, cercuri, hexagoane s-au refugiat, iar eu, când am văzut că se mușcă între ele, le-am dus haine groase și le-am acoperit de nestemate.

-Mai bine să vină ploile, au strigat sperietorile și-au pornit spre oraș.

Aliniate de-a lungul străzilor puteai crede, dintâi când le vedeai, că sunt puiet de arbori, sau mimi ce-au înlemnit. Până când au început să facă dragoste, în timp ce precupețele flecăreau.

-Sunt idoli, spunea una dintre ele, n-ar trebui să le credem, o să ne certe parohul!

Le-au alungat, cu măturile și le-au adunat în piața orașului, acolo unde, odinioară, cânta fanfara militară. S-au auzit apoi sirenele salvărilor și chirurgii au năvălit peste ele. Le-au disecat, să vadă dacă au suflet. În fiecare au găsit o paparudă...

Să nu dai nume, să nu dai nici unui lucru nume, pentru că, numindu-l, îl iei în stăpânire. Să nu dai nume, să nu dai nici unei ființe nume, pentru că, numind-o, o aduci la viață. O răstignești, adică, pe limbile ceasornicului ce nu se opresc nicicând și, pironită, va fi sfâșiată. Și totuși ai dat atâtea nume! De aceea vezi, peste întreg pământul, movile. Un ulcior aș vrea, să trec printre ele să le ud. Sufletele îngropate acolo vor crește atunci ca flori sau ca arbori, dar numai tu vei ști că apariția lor aburoasă este, de fapt, un scris, un scris indescifrabil...

Dar cine sunt eu printre toate aceste forme, obiecte și ființe, ce se aleargă, se înlocuiesc unele pe altele în timp ce se perindă prin fața ochilor mei? Nici una nu stă, nu are tihnă și nu e vina lor ci, pe sensul existenței mele, eu sunt cel ce aleargă, lăsându-le în urmă. Viața pare a nu mi se prinde de nimic. Uneori credeam că iubirea, ea este rădăcina ce ne ancorează în lume. Dar și dragostea rămâne în urma mea. Alteori am crezut că ego-ul este rădăcina noastră. Dar el se disipă și rămâne în urmă. Sau, mi-am zis altădată, credința e cea care ne poate fixa, ne poate opri din goana spre moarte. Dar nimic, nimic nu ne poate opri.

https://biblioteca-digitala.ro

A.G. ROMILĂ

Fast-food and piano

Oprise motorul și aștepta să se așeze praful din parcare, ca să coboare. Zăpușeala se încuibase în prundișul mărunt în care se înfigeau mesele și scaunele micuței terase, reverberând înapoi și amplificând senzația de cuptoare încinse, într-o brutărie. Asta simțise de prima dată, de când deschisese geamul mașinii, ca să i se usuce transpirația de pe frunte și, dacă s-ar fi putut, și cea de pe spate, de sub tricou. Aerul condiționat nu făcea față, pe vremea asta, iar tenișii îi țineau de cald. Coborî, în sfârșit, cu grijă să nu atingă mașina lângă care parcase, aproape. Luase cu el pachetul de țigări, portofelul îngroșat de hârtii și carduri, un bacs de șervețele umede, mobilul și cartea. Cât pregăteau astea mâncarea, cât mânca, cât fuma, la cafea, mai citea puțin. Ultimele săptămâni, cu examenele studenților și admiterea, nu prea mai apucase. De-aia erau vacanțele, lungi și solitare, de la divorț. Verifică portierele, să fie închise, și intră.

Înăuntru nu era aglomerat, dar nici mese multe nu putea să spună că erau. Cam de categorie medie locul, constată rapid, și cam strâmt. Dar mergea, așa, de-o oprire, la drum lung. Mai ales când îl parcurgi singur, cu un cd de clasică în difuzoarele mașinii și un teanc de cărți pe bancheta din dreapta. Rumoarea glasurilor și câteva râsete zgomotoase dovedeau că nu toată lumea era moleșită de căldură. Prin fumul de țigară și aburul primitor al mâncărurilor domnea entuziasmul concediului departe de casă, afară dintr-un cotidian jalonat de program. Cartofi prăjiți cu șnițel, pilaf cu pulpă de pui, ciorbă de perișoare, salate, murături, beri, sucuri, brânzoaice, hamburgeri, sandviciuri, apucase să vadă, fugitiv, în farfuriile mesenilor. N-ar fi vrut să mănânce prea mult, totuși, nu-i făcea bine la condus, dădea somn. Alese o masă la fereastră, mai retrasă, își puse cartea pe scaun și se așeză pe cel de lângă. Nu mai studie lista de feluri, se hotărâse deja. Ridică mâna, să cheme fata tânără, care se plimba în șorțuleț, printre mese, cu un carnețel pentru comenzi. Luă doar un sandvici cu șuncă și cașcaval, o brânzoaică și un suc rece, de portocale. Comandă, pentru final, o cafea și o plăcintă cu măr. Deschise cartea, până i se aducea prânzul. Nu citi mult, fiindcă fu întrerupt de scârțâitul unui scaun de la o masă, de-aproape. Începu s-o privească indiferent, de rutină, ca pe-o trecătoare ce era.

Fata nu părea frumoasă. Părul negru, lins, nu foarte lung, era despărțit pe mijloc de două clame discrete, care-i descopereau fruntea și fața mică, ovală, de păpușă. Niciun machiaj, doar un ruj discret. Nici unghiile nu-i erau făcute, și asta văzu numai după ce-i remarcă mâinile lungi, cu degete asemenea, subțiri, delicate. Nu că s-ar fi așteptat la altceva, îi era totuna, nu umbla cu imagini preconcepute. Doar că n-ar fi putut să nu vadă, atât. Căută cu privirea în jurul ei, după un soț, prieten, amică sau soră. Nimic, singură. Cel puțin deocamdată. Poate rămăsese la mașină și trebuia să vină. Îl și imagină, puțin. Dar venise oare cu o mașină? Mergea undeva, mai departe? Era din zonă?

Își aranjă pe un scaun teancul de hârtii pe care-l purtase sub braț, cât timp căutase un loc, prin fum, abur, fețe și glasuri. Așezată, îi văzu picioarele. Nu ar fi putut să nu le vadă, repet, nu-i aduseseră încă mâncarea, nu avea treabă și nici chef de citit. Erau ca și degetele, fusiforme, fără ciorapi, cu tălpile albe, ca de porțelan, băgate-n niște sandale maro, din piele, simple, fără toc. Lasă că și restul era la fel de simplu: o rochie scurtă, de blugi, un sarafan, de fapt, iar pe dedesubt o cămașă albă, cu mânecă scurtă și guler mare, răsfrânt. Nimic altceva, nici măcar o bijuterie, cercei, pandativ sau inel. S-ar fi văzut, era destul de aproape, așa cum s-ar fi văzut și dacă ar fi avut unghiile colorate. Studie cu atenție lista de meniu, aflată la îndemână, într-un suport de plastic, transparent. Chemă fata cu carnețelul, dar nu auzi ce comandase. Oricum ceva frugal, fiindcă fata cu șorț nu notă prea mult. Își prinse bărbia în mâini și stătu o bucată așa, cu privirea în gol. Scoase mobilul, îi sunase, o piesă cunoscută, de pian. Recunoscu Ceaikovski sau Rahmaninov, parcă, sau Chopin. Gălăgia

https://biblioteca-digitala.ro

din local era prea mare ca să audă clar, până la capăt. Ar fi putut distinge, măcar cu aproximație, se pricepea, cât de cât. Discurile de vinilin să trăiască, alea vechi, de pe vremuri, pe care ai săi le-ascultau cu sfințenie, în fiecare duminică. Câteva râsete sparseră tare rumoarea. O voce de client vesel chemă chelnerița. Străina vorbi ceva, fața îi era crispată, expeditivă. Închise repede, cumva supărată că fusese deranjată. Puse iar bărbia în pumni. Sigur, toți de-acolo erau străini.

Lui i se aduse tava. Trase farfuriile și se apucă de mâncat, dar continua să tragă cu coada ochiului. I-ar fi spus „delicata" sau „fragila", în dicționarul său mental masculin, unde obișnuia să prindă fetele printr-un simplu adjectiv, rapid, ca-ntr-un insectar.

Nu avea piept. Sau nu se vedea prin sarafan. Dacă era, era unul mic. Bătea darabana cu degetele ei lungi pe fața de masă roșie, în pătrățele. Era o mișcare ciudată, studiată, nu semăna cu bătaia plictisită și necontrolată a unei nerăbdări toropite de căldură și de foame. Degetele ambelor mâini (bătea cu amândouă, nu putea să nu-i sară în ochi) nu cădeau pe rând, în răpăit, ci într-un ritm cunoscut doar ei, alternând în întrebări și răspunsuri, în arpegii și improvizații, ca-ntr-o piesă de pian, repetată imaginar, deasupra mesei. *Poignet*-ul se ridica și cobora, discret, grațios, nu era o poziție de darabană clasică, clar.

Mâncarea îi întârzia, se ridică și porni în spate, spre culoarul care ducea la toaletă. El lăsă paharul cu suc și țâșni în momentul acela, cu temerea să nu fie prins. Trecu pe lângă masa ei, astfel încât să-i zărească hârtiile de pe scaun. Da, se așteptase, într-un fel, erau partituri, portative cu note-furnici, negre, inconfundabile, legate nebun în bare, steguleț și curbe largi, duble și singure, sus și jos, nu puteau fi altceva decât piese muzicale. Erau băgate într-o folie de nailon, în care mai zări câteva hârtii împăturite. Acelea nu puteau fi identificate. Făcu un drum până la frigiderul cu sucuri, ca să nu se fi ridicat doar pentru masa străinei, apoi se întoarse la locul său. Veni după două minute și fata, i se adusese deja tava. O trase și servi cu poftă, concentrată la mestecat.

Termină odată cu ea. Nici nu fusese atent ce mâncase, deși o privise mai tot timpul. Chiar, oare ce servise? Din nou, sunetul de pian, la mobil. Același joc, cu răspunsul deranjat. Numai că de data aceasta părea grăbită să plece. Se ridică și merse la casă, plăti, reveni să-și ia partiturile, apoi își făcu loc printre alții ridicați în picioare, care voiau și ei să plătească și să plece. O primă serie de clienți terminase, numai bine, alții intrau. El își aprinse o țigară și începu să soarbă din cafea. Dar nu reluă lectura. Cartea era tot acolo, unde o lăsase când se așezase străina, pe scaun. O urmări pe geam, curios, nu se urcă în nicio mașină din parcarea cu pietriș, n-o aștepta nimeni. În schimb, văzu că se așezase la marginea șoselei, pentru autostop. Prima mașină trecu fără să oprească, la fel și a doua. La a treia, se hotărî. Nu mai așteptă restul, la casă, și ieși repede, cu cartea sub braț. Imediat ce descuie portiera, acolo oprise o mașină albastră. Nu deosebi ce era, dar văzu un bărbat la volan și un bagaj uriaș, pe scaunul din spate. Străina se urcă, bineînțeles, pe scaunul din dreapta șoferului, îi deschisese ușa. Piciorul ei alb sclipi în soare, înainte de-a intra de tot în mașină. La naiba, ar fi putut să se grăbească, să se ridice mai devreme, ar fi putut el să-i deschidă portiera din dreapta! Acum mașina albastră se pierdu în lungul șoselei, lăsând în urmă terasa, parcarea, localul. În scurt timp va fi undeva. Îi rămăsese pe retină chipul ei întors spre șofer, spunând ceva, în timp ce-și punea hârtiile pe bord, cu grijă. Văzuse prin parbriz, n-avea cum să nu vadă.

Fredona piesa de la mobilul ei, când a pornit motorul, era ceva de pian. Tot nu-și amintea de cine, dar sigur era un concert de pian. Mâncase, băuse, fumase, luase o pauză de drum. De drum lung. Trebuia să plece, n-ar fi putut face altceva, nu? Demară pe pietriș și se înscrise cu viteză în proaspătul tunel de aer tăiat deasupra șoselei de mașina albastră.

Dorin BACIU

PORTRETUL MAMEI

Pentru Grigore, mama era o amintire fierbinte. Simțea și acum incandescența uscată a mâinilor ei, mișcându-se agil peste ochi și prin păr. Mama plecase foarte devreme și, dacă ar fi încercat să-și imagineze o amintire, n-ar fi putut să se oprească decât la această incandescență a mâinilor ei.

Tata plecase și el. Mâinile tatei nu le cunoscusem niciodată, așa că nu puteam afirma că aveam despre el vreo amintire. Era război atunci și oamenii plecau aiurea, nelăsând în urmă vreo amintire clară. Poate mureau. Cel puțin așa i se spusese lui Grigore: a murit. Dar moartea nu are nicio consistență dramatică la vârsta când nici nu-i cunoști numele adevărat. Iată câteva idei pe care Grigore le purta cu sine, chiar și atunci când stătea la biroul său cu furnir subțire, dintr-o cameră a consiliului popular municipal, și devenea pentru opt ore un funcționar conștiincios.

Elisabeta nu îndrăznea să-i spună lui Grigore să nu mai vină. Fotoliul în care Grigore stătea liniștit, avea catifeaua roasă și arcurile formau un relief accidentat. Nu putea să-i spună să plece pentru că, de fapt, casa în care locuiau ea și unchiul Jean fusese casa părinților lui Grigore. Iar Grigore stătea atât de liniștit în fotoliul cu catifeaua roasă și arcurile care formau un relief atât de hazliu, încât Elisabeta își potolea cu greu râsul interior, devenind gravă.

Mă duc, gâfâie unchiul Jean izbind ceșcuța goală de farfurie.

Își lua cârja de lemn și umbla zgomotos prin sufrageria înaltă, cu ferestre la fel de înalte, peste metalul cărora, arcuit nobil, fusese întinsă o vopsea verde de berărie în aer liber.

- Mă duc, gâfâia unchiul Jean. Elisabeta, să nu lași ușa descuiată după ce pleacă dânsul, întindea unchiul Jean cârja spre Grigore, ca spre o mobilă oarecare, primejdioasă însă.

În fiecare seară, unchiul Jean repeta aceleași gesturi și pleca la clubul pensionarilor să joace o partidă de table.

https://biblioteca-digitala.ro

Este un ritm, gândea confuz Grigore, pe care nu-l putem înfrânge. Avea timp să cugete că este un ritm în tot ce făceau el și ceilalți, poate un ritm vital, deoarece nu aștepta nerăbdător ca unchiul Jean să plece. Prezența lui îl scutea de efortul de a se concentra asupra Elisabetei, iar Elisabeta avea un aer de mironosiță blândă, care îl intimida.

- Uf! Bine că a plecat! Exclamă Elisabeta, ascunzându-și ochii sub măsuța dreptunghiulară, pe care stăteau în dezordine ceșcuțele goale de cafea.

Grigore simțise vag că unchiul Jean se temea de el pentru un motiv pe care nu izbutea să-l formuleze în cuvinte. De aceea îi urmărea atent mișcările stângace de bătrân sclerozat, asculta zgomotul cârjei galbene izbite de parchetul uscat și străbătut de interstiții îmbinate într-un desen straniu. Grigore îi urmărea atent mișcarea greoaie a trupului înțepenit de timp atunci când ieșea pe ușa masivă din lemn de stejar și exclama cu triumful descoperitorului: este un ritm! Credea că din toate aceste amănunte, lipsite de un sens direct revelatoriu, se va închega totuși, la un moment dat, o idee, peste ideea ritmului, sau poate ideea fricii pe care o stârnea în unchiul Jean și în Elisabeta. Sau poate, și aici gândul i se poticnea amețit de incertitudine, poate ideea dragostei pentru Elisabeta, pe care nu îndrăznea s-o privească cu aceeași atenție ca pe unchiul Jean, pentru că era întotdeauna prea aproape de el și ochiul său, învăluit într-o permanentă ceață, nu izbutea s-o distingă de restul lucrurilor cu claritate. La urma urmelor, nici n-ar fi vrut s-o vadă pe Elisabeta cu claritatea cu care vedea ceșcuțele goale de cafea răsturnate pe măsuța dreptunghiulară din fața lui. Ar fi fost ca o pângărire a ideii pe care credea că o va descoperi alături de Elisabeta și nevăzând-o.

În cealaltă jumătate a casei locuiau chiriașii. Erau o sursă de venituri pentru unchiul Jean, care cheltuia ceva bani la partidele de table și de bere blondă. Grigore aproape uitase cum arăta cealaltă jumătate a casei. Apoi, gânbdul său se muta tulburat la dormitorul mamei, a cărui ușă era în fața lui și în care, singură și stăpână, dormea de vreo zece ani Elisabeta. Deasupra patului din dormitor atârnase cândva portretul mamei. Nu mai știa cum arăta atunci, când era copil. Păstrase în memorie numai o stare de fericire scurtă, o rămășiță din acea stare pe care o avusese demult, când îl privise cu ochi neatenți de copil, sau din acea stare incandescentă pe care i-o provocau mâinile mamei.

- Iar n-a închis ușa cum trebuie! mormăi enervată Elisabeta și se ridică să închidă ușa în urma unchiului Jean.

Avea mișcări molatece, puțin obosite, și, dacă ai fi caligrafiat mișcarea picioarelor ei pe podea, n-ai fi obținut două linii drepte și paralele, ci două sinusoide incerte și tulburătoare, ca formele rotunde ale unui nud. Elisabeta era obosită dintr-un motiv care, ca și motivul fricii unchiului Jean și al Elisabetei față de el, îi scăpa lui Grigore, deși făcea uneori eforturi să-l intuiască.

- Dumneata, Elisabeta, spuse politicos Grigore, rostind cu o secretă voluptate malițioasă ceremoniosul dumneata, dumneata, Elisabeta, ești obosită. N-ar trebui să te mai reții…

Și când spuse că n-ar trebui s-o mai rețină, se rupse în el o fibră și iminențe despărțirii intensifică firavul sentiment de iubire ce credea că-l are pentru Elisabeta, și poate chiar îl avea, dar nu era încă sigur.

- Nu! protestă mincinoasă Elisabeta, tresărind surprinsă. Nu sunt obosită. Mai rămâi. Îmi face plăcere, rosti ea subțire, cu o nuanță involuntară de ironie și se temu o clipă că Grigore o sesizase.

Se temu inutil. În Grigore, sentimentul de iubire crescu și faptul acesta îi dădu îndrăzneala să o sărute pe Elisabeta. Un sărut nepriceput și reticent. Elisabeta nu-l respinse. Era însă mai palidă ca de obicei și tristețea necunoscută din jurul ochilor ei calzi și a buzelor crăpate se accentuă ca de o durere ascunsă. Fără îndoială, Elisabeta avea o frumusețe a ei și numai a ei, alcătuită din doi ochi calzi, așa cum fuseseră și mâinile mamei, din două buze crăpate și un mers sinusoidal tulburător. Restul, Grigore nu-l mai vedea cu claritate. Pentru că ochiul său avea mereu o ceață când trecea peste Elisabeta, deși Elisabeta stătea atât de aproape de el, mai aproape decât ceșcuțele de cafea de pe măsuța dreptunghiulară, mai aproape decât ușa dormitorului în care se aflase cândva portretul mamei.

Acolo, deasupra patului, era portretul mamei…șopti Grigore încet.

Unde? tresări iarăși, surprinsă, Elisabeta.

- Cum unde? se miră Grigore de neînțelegerea Elisabetei. Acolo, în dormitorul…dumitale, pronunță el nesigur ultimele cuvinte, între care strecură, involuntar, ca și Elisabeta, un hiatus ironic, pe care se temu o clipă că ea îl va simți.

Nu mai este nimic, strânse din umeri cu nepăsare agasată Elisabeta.

După câteva clipe, exclamă înviorată:

- Da, să știi că ai dreptate! De asta deasupra patului meu, pe perete, e o pată mai deschisă! Mă întrebam eu de ce! Să știi că ai dreptate.

Așa e, am dreptate, confirmă Grigore.

Se ridică în picioare și, stânjenit, își luă rămas bun ca și cum ar fi plecat într-o călătorie din care nu știa când se va mai întoarce. Elisabeta ascultă, ca-n fiecare seară, cu ochii plecați, cuvintele lui de rămas bun și închide încet ușa, încuind-o însă cu zgomot ostentativ.

Nu îndrăznea să-i spună lui Grigore să nu mai vină, pentru că o obseda intenția unei căsătorii onorabile. Lucra la o farmacie din centru și cunoscuse destui bărbați amabili, dispuși să plătească o consumație la restaurant și o cameră la hotel. Îi refuzase cu o consecvență ce uimise pe colegele ei mai sentimentale. O farmacistă și un funcționar arhitect la primărie, ar fi alcătuit un cuplu excepțional, gândea Elisabeta în momentele optimiste și râsul ei interior izbucnea în afară ca un torent scăpat din zăgaz.

Ce-i cu tine? o întreba unchiul Jean mirat.

- Mă mărit, dragul meu unchi, mă mărit, cânta ea învârtindu-se prin sufrageria imensă și aproape goală și, la ultima notă a melodiei, îl îmbrățișa sufocant pe unchiul Jean, lipindu-și sânii tari de umerii lui ascuțiți.

Ești nebună, mormăi unchiul Jean congestionându-se de plăcere.

Elisabeta nu-l lua în seamă. Rădea mai departe și cânta fericită. Seara, când venea unchiul Jean la masă, seara, când venea Grigore în vizita lui obișnuită, ea mai păstra încă în palme bucuria atingerii unui trup alb de bărbat,

https://biblioteca-digitala.ro

cu mușchii încordați în efortul iubirii. Studentul din partea cealaltă a casei, venea la ea și Elisabeta îl primea. Îl primea pentru că era frumos, cu trupul alb ca o coloană de templu antic, și nu voia nimic în plus de la dânsa. Nici ea nu voia nimic în plus de la el.

Și cu cine te măriți? o întrebă unchiul Jean bănuitor, temându-se că Elisabeta va pleca și va rămâne singur.

Când punea această întrebare, unchiul Jean devenea aproape jalnic. Nu mai avea nimic din siguranța lui de bătrân impertinent și flecar, pentru care viața e ca o mănușă veche de douăzeci de ani și cunoscută până la ultimul detaliu mărunt. O crescuse pe Elisabeta din caritate absurdă, inexplicabilă chiar pentru el însuși. O crescuse poate pentru că nu putea suporta lipsa unei femei lângă dânsul. Cu unul din aceste motive ar fi trebuit să se explice, dacă ar fi fost întrebat de cineva.

Hai, nu te mai văicări! se răstea Elisabeta la unchiul Jean, văzându-l jalnic și îmbătrânit mai mult decât ar fi fost normal.

Mă mărit cu Grigore, îi mărturisi ea cu nepăsare, cu atâta nepăsare de parcă faptul ar fi fost deja împlinit, chiar consumat pe parcursul a câtorva ani de coabitare.

Unchiul Jean nu reușea să reacționeze violent. Energia din el se scursese încetul cu încetul în fața cutiei de table și a halbelor de bere blondă.

Vom locui aici, unchiule, îl mângâie Elisabeta impresionată de neputința lui de a reacționa violent ca de obicei, neputință ce-i accentua jalnic sensibilitatea impură.

Elisabeta primea iubirea de tânăr efeb a studentului cu voluptatea egală cu care primea și iubirea reticentă și caraghioasă a lui Grigore și iubirea de bătrân sclerozat, aproape paternă, a unchiului Jean. Nu pentru că ar fi fost înțeleaptă. Înțelepciunea se câștigă în urma unor experiențe asupra cărora meditezi, ori Elisabeta nu avea niciodată conștiința că realizează experiențe. Ea trăia și uneori se gândea cu insistență la posibilitatea unei căsătorii cu Grigore.

După ce încuie cu zgomot ușa, poate un reflex al enervării sentimentale, sau poate fiindcă se simțea ușurată întotdeauna când pleca Grigore, ca și cum ar fi scăpat de o povară sâcâitoare, Elisabeta nu se grăbi să facă ordine în sufragerie. Se opri în fața oglinzii, examinându-și fața obosită, trupul cu liniile ușor dezorganizate și urâțite după încordarea din timpul vizitei lui Grigore, trup din care dispăruse treptat orice urmă din senzațiile pe care le acumulase începând de dimineață. A doua zi trebuia s-o ia de la capăt, nu putea umbla așa goală pe dinăuntru, i-ar fi fost rușine de oameni și i-ar fi urât; trebuia să-și umple sufletul, trupul și mintea cu dorințe, senzații și încredere în sine. Stătu câteva clipe în fața oglinzii, imobilă, și brusc se apucă să facă ordine în sufragerie, cântând. Nu voia ca unchiul Jean s-o găsească învinsă, cu liniile trupului dezorganizate și urâțite.

Cânta atât de tare și se mișca vioi prin sufragerie, încât auzi aproape din întâmplare că ciocănea cineva la ușă. Se opri uimită. Nu putea fi unchiul Jean. El izbea cu cârja lui lustruită în ușă, chiar cu riscul de a-i scula pe toți vecinii din cartier. Nu-i păsa, era un bătrân impertinent și zurbagiu. Nu putea fi nici studentul. Calea de comunicare dintre student și Elisabeta era o ușă interioară. Studentul era băiat precaut și nu dorea ca toată lumea să știe de legătura lor pe care o considera efemeră. Cine poate fi? se întrebă din ce în ce mai uimită Elisabeta. Un val de sânge îi năvăli prin artere, exasperându-i nervii moleșiți. Era noapte, o noapte de toamnă târzie și acvatică. Făcuse focul în căminul din sufragerie și căldura toropise scaunele vechi, fotoliul cu arcurile deteriorate hazliu, metalul arcuit nobil din ferestrele înguste și aproape monahale, vopsite cu un verde vesel de berărie. Cine poate fi? se înfioră Elisabeta. Afară ploua sâcâitor. Auzea, cu o ureche indiferentă, ca pe un fundal sonor lipsit de importanță, zgomotul monoton al ploii și numai ciocăniturile din ușă îi impresionau timpanele asemenea unor lovituri de gong anunțând triumfătoare începerea spectacolului. Niciun moment nu-i trecea prin cap să nu deschidă, deși era sigură că la ușă nu se afla nici unchiul Jean, pentru că unchiul Jean lovea zgomotos și impertinent cu cârja lui demodată, nici studentul, pentru că studentul venea la ea printr-o ușă interioară, de obicei încuiată și a cărei cheie o avea numai Elisabeta. Cu gesturi calme, în care nu pătrundea deloc neliniștea nervoasă care o străbătuse de când auzise ciocănitul. Elisabeta se apropie de ușă, sinusoidal și molatic. Descuie ușa. Ce tare plouă afară, gândea ea prostește în timp ce descuia ușa. Se gândea ce tare plouă ca și cum gândind astfel de lucruri banale și stupide ar fi amânat momentul final al spectacolului început și ar fi putut gusta mai mult timp neliniștea nervoasă care o străbătea arzător.

Iartă-mă, surâse Grigore, te deranjez și dumneata ești atât de obosită… spuse el cu un regret evident în glas.

Poftim? nu înțelese Elisabeta bolboroseala lui amestecată cu ploaia rece de toamnă.

Stătură câteva clipe față în față, nemișcați.

Elisabeta stătea în ușă deoarece nu se convinsese suficient că cel care ciocănise era Grigore și nu altcineva. Dar cine altcineva ar fi putut bate la ușă? gândi ea deodată cu luciditate amară, chiar patetică și, odată formulat clar acest gând, își reveni brusc din amețeala în care se înecase plăcut înainte de a deschide.

Hai, intră! spuse ea iritată, simțind, pe lângă picioarele goale, cum frigul și umezeala pătrund în casă.

Grigore se scutură de apă în hol, își lepădă pardesiul mototolit și intră precaut în sufragerie. Acolo, deasupra patului, fusese portretul mamei, gândi.

Intră mai repede! se face frig, articulă răspicat Elisabeta, stând cu spatele la bărbat.

Grigore ar fi vrut să-i spună foarte multe lucruri ei, Elisabetei care stătea cu spatele la el, înfășurată într-un șal albastru de lână și cu umerii tremurând de frig, sau din cauza unei bruște iritări. Ar fi vrut să-i spună că deasupra patului ei fusese portretul mamei și, plecând de la Elisabeta, gândise pe drum că poate portretul se afla totuși undeva. Poate unchiul Jean îl urcase în podul casei…

Știi, Elisabeta… acolo, deasupra patului, a fost portretul mamei…murmură Grigore, încercuit de o imensă singurătate în mijlocul sufrageriei înalte și goale.

Poftim? se întoarse Elisabeta spre el.

Și, tulburat, Grigore văzu limpede în ochii ei spaima aceea necunoscută pe care o simțise și în unchiul Jean, spaima lor față de el, al cărei motiv nu izbutea să-l definească, deși făcea uneori eforturi în acest sens.

https://biblioteca-digitala.ro

Care portret? strigă furioasă Elisabeta. Du-te și ia-l! deschise ea larg ușa dormitorului.

Nu, nu acolo…se întoarse Grigore decis și ieși în hol.

Căută o scară, o găsi într-un colț întunecos, și urcă în podul casei. Avea o lanternă în buzunar. Purta lanterna în buzunar de câteva zile, fără să știe pentru ce o poartă. Colindă precaut podul casei, nevoind să se împiedice de ceva și să cadă în praf. Ar fi fost ridicol să apară în fața Elisabetei cu fața plină de praf, deși, deocamdată, nu credea că i-ar fi păsat de ceea ce ar fi zis Elisabeta despre el. Poate mai târziu i-ar fi păsat, dar tot ce se întâmplă mai târziu are o mai mică importanță față de ceea ce se întâmplă în prezent. Lumina lanternei se strecura timidă prin întunericul din pod, tăindu-l mereu în două felii negre. Din când în când, în fascicolul lanternei se agățau lăzi vechi, grămezi de moloz, hornuri de cărămidă afumată. Tabloul era sprijinit de un astfel de horn. Îl lumină cu lanterna, o lumină galbenă, strivită între două volume de întuneric dens, și se opri în fața lui cu un sentiment de extaz preparat de atâția ani de memorie confuză, când nu păstrase în el decât incandescența mâinilor mamei plimbându-se agile peste ochi și prin păr. Iată portretul mamei, ar fi vrut să exclame și-i părea rău că Elisabeta nu e împreună cu dânsul, să participe la bucuria lui. Îl lumină cu lanterna și de pe cartonul înrămat gros și cu suficiență burgheză îl privi drept în ochi o femeie subțire, îmbrăcată într-o rochie vaporoasă și veselă. Prea veselă pentru ramele groase din jurul ei.

Aceeași veselie, puțin ironică, puțin frivolă, țâșnea și din ochii ei și din buzele arcuite voluptuos, exprimând o secretă invitație la dragoste. Bucuria din sufletul lui Grigore se stinse brusc. Izbucni într-un râs zgomotos, care umplu podul negru și necunoscut. Aceasta nu era mama. Se înșelase, deși portretul era același care stătea deasupra patului din dormitor. Lipsea însă căldura mâinilor mamei, ori lucrul acesta era esențial. Grigore se simți la fel de singur ca înainte. El pornea singur, în spatele lui nu mai era nimeni și nimic. I se făcu dor de Elisabeta, și se grăbi să coboare.

Jos, în holul semiobscur, îl așteptau Elisabeta, unchiul Jean și un bărbat necunoscut, îmbrăcat în pantaloni și maiou, probabil era studentul din partea cealaltă a casei. Se uitau în sus, cum Grigore cobora pe scară, prăfuit și râzând. Studentul fuma plictisit. Nu avusese chef să vină și avea o stânjeneală în mișcări, de amant care se întâlnește cu soțul înșelat. Îl chemase Elisabeta și venise enervat.

Ce s-a întâmplat? întreabă Grigore uimit, văzându-i adunați unul în altul și privindu-l ciudat.

Îl irită un moment prezența bărbatului necunoscut: de unde mai ieșise? Cei trei îl priveau cu teamă în ochi. Nu le-am făcut nimic, gândi Grigore liniștit. Ce le-aș putea face eu? Nu căutase decât portretul mamei și, negăsindu-l, acum se simțea singur și fără izvor.

Elisabeta, spune Grigore cu părere de rău, cred că ești foarte obosită.

Ce-ai căutat în pod? interveni unchiul Jean furios.

Nimic. N-are importanță, strânse din umeri Grigore.

Crezi că o să ne poți da afară? urlă unchiul Jean, amenințându-l cu cârja și scuipând printre dinții lui rari și îngălbeniți de tutun.

Studentul strivi mucul de țigară pe podea, pregătindu-se plictisit să intervină dacă ar fi fost nevoie și l-ar fi îndemnat Elisabeta.

Cum să vă dau afară? gândi Grigore din ce în ce mai nedumerit de furia unchiului Jean. Și pricepu. Unchiul Jean și Elisabeta se temeau că Grigore va ridica pretenții asupra casei și credeau că el căuta în pod acte de proprietate. Grigore izbucni din nou în râs, așa cum râsese și în pod când văzuse portretul necunoscut al mamei. Proștii, gândi el cu milă.

De ce i-aș da afară? gândi disprețuitor Grigore, dându-și seama că ar putea găsi totuși o cale să-i dea afară și că ar fi putut exercita astfel o dominație asupra Elisabetei și unchiului Jean; o dominație zilnică și chinuitoare. Afară ploua din ce în ce mai tare; se auzea cum vântul izbește apa în ferestre, în uși, în pereții casei. În hol era atât de rece, încât Elisabeta tremura sub șalul de lână albastră. Și unchiul Jean tremura jalnic de furie, sau de frig. Numai studentul, tânăr superb și fierbinte, stătea plictisit, fără să simtă frigul.

Nu vă temeți, spuse Grigore protector. Elisabeta, o să răcești, deveni el grijuliu, aproape tandru, apropiindu-se de Elisabeta, care se feri înspăimântată.

Gestul Elisabetei îl trezi definitiv pe Grigore. Se grăbi să plece cât mai repede. nu găsise portretul mamei, sau poate n-o găsise pe mama, pentru că și pe ea o căutase în podul casei. Ieși afară, obsedat de ideea că rupsese un ritm ce nu mai putea fi refăcut niciodată. N-avea de unde să știe că și Elisabeta îl privea cum pleacă trăind sentimentul unui regret dramatic. Se desprinsese ceva prețios din iubirea ei cu trei fețe, organizată într-un echilibru savant și compensatoriu. De acum înainte era nevoită să facă eforturi în plus ca să-l readucă pe Grigore în triunghiul ei, ceea ce o dezola, dar o și îndârjea.

Rătăcirea unchiului Jean

Vara și până toamna târziu, unchiul Jean, deși pensionar, se angaja ca ghid la O.J.T. însoțea excursioniștii, grupuri vesele de bărbați și femei, prin regiunea pitorească de dincolo de câmpia deluroasă și caldă care înconjura orașul. Și iată, nu pricepea deloc cum se întâmplase de se rătăcise. Sau poate excursioniștii se rătăciseră de el, acum n-avea timp să se gândească prea mult la asta, pentru că faptul se întâmplase deja. Și doar îi prevenise. Dar ei au râs. Erau bărbați și femei născuți după război, cărora le plăcea să râdă fără motiv. Le-a spus să nu mai râdă; pădurea are ascunzișuri perfide și cărări cu capătul prelins în nimic. Și ei iarăși au râs. O! a exclamat cineva vesel, nu există cărări cu capătul prelins în nimic. Cum nu există? s-a înfuriat unchiul Jean izbind cu bastonul în pământ. I se învălmășiseră în cap o mulțime de cuvinte aduse parcă de o apă neagră, pline cu mâl și pietre ascuțite, cuvinte care îl dureau înăuntru și ar fi vrut să le arunce în afară. Erau cuvinte despre oameni care râd mereu, fără motiv, rătăcindu-se, despre ierburi și păsări fantastice pe care numai el le văzuse și se temuse. Tăcuse însă cu fruntea plecată adânc.

O! nu există cărări cu capătul prelins în nimic, șopti unchiul Jean, renegându-se cu speranță în suflet. Știa bine ce are de făcut. Trebuia să iasă în șosea și să aștepte o mașină oarecare să-l ducă în oraș. Bănuia că undeva, dincolo de el și de pădure soarele cădea sub orizont, pentru

https://biblioteca-digitala.ro

că umbrele începuseră să dispară una câte una, rămânând copacii singuri și fără umbre. Grăbi pasul, răscolind frunzișul putred cu bastonul lui lustruit, pe care îl lua în locul cârjei în timpul excursiilor de vară. Pe dedesubt se putea să fie o cărare. Regreta acum că nu luase o busolă. Nu crezuse că se va rătăci. Doar el era călăuza!

Doamne! se îngrijoră unchiul Jean. Elisabeta avea musafiri, și până la zece trebuia să fie numaidecât și el acasă. Cumpărase de dimineață un vin excelent și fursecuri crocante, fursecuri din acelea pudrate dulce, cum îi plăceau Elisabetei când era mică.

Să nu întârzii, îl rugase Elisabeta. Vine Grigore și mi-e frică… Să nu întârzii! Unchiul Jean grăbi pasul, lovindu-se nepăsător de crengi. Brusc, pădurea oarbă rămase în urma lui. Grigore! Îi era și lui teamă de Grigore; nu știa clar de ce, poate pentru că locuiau, unchiul Jean și Elisabeta, în casa părinților lui Grigore, amândoi dispăruți în timpul războiului; sau poate pentru că Grigore nu spunea nimic omenește, când venea seara la ei. Tăcea cu ochii pironiți în ceșcuțele de cafea, îngropat în fotoliul vechi și deteriorat.

Ieșit la șosea, se așează obosit și satisfăcut pe o piatră kilometrică roasă de ploi. De-acum înainte totul era simplu. N-avea decât să facă un semn cu mâna și în câteva ceasuri era în oraș. Unchiul Jean se întorsese cu fața către pădure și-și agită pumnul. Scăpase și de astă dată. Dar ceilalți? Nu există cărări cu capătul prelins în nimic! le strigă unchiul Jean batjocoritor, bănuindu-i încă rătăciți prin pădure. Ar mai fi strigat și alte cuvinte, dacă n-ar fi zărit venind o mașină cu farurile aprinse. Se întunecase pe nesimțite. Sări de pe piatră și făcu semn cu bastonul.

Nu-i nimic, mormăi unchiul Jean așezându-se din nou pe piatră. Imaginea omului încovoiat deasupra pietrei cenușii avea ceva ireal. Era ca un miros de pădure jilavă, încremenit prostește pe o piatră kilometrică.

Nu-i nimic, mormăi unchiul Jean când altă mașină străluci nebunește pe lângă el. Elisabeta, nu voi întârzia decât o jumătate de oră, murmură el rugător. Ridică mecanic bastonul, fără să se mai scoale. Ridică tot mai repede, tot mai repede, pentru că mașinile treceau una după alta și în ele erau bărbați și femei care râdeau fără motiv.

Dar asta e Elisabeta! strigă uimit unchiul Jean. Elisabeta cu Grigore, și râdeau și ei ca și ceilalți.

Elisabeta, eu sânt! se rugă unchiul Jean la marginea drumului. Dar Elisabeta trecuse și în urma ei veneau alte mașini și alți oameni. Mâhnit, unchiul Jean se culcă în mijlocul șoselei, cu mâinile pe piept. Vedea luna galbenă deasupra și roțile treceau peste el sfărâmându-l. Poate trecea și Elisabeta din când în când, cu Grigore. Nu-și dădea seama pentru că vedea numai luna galbenă deasupra, iar mașinile treceau peste el una câte una, pline cu oameni tineri, născuți după război și neiertători.

Corneliu FILIP

O ultimă iubire

Se înserase. Era sâmbătă și toată lumea era grăbită. Profesorul Aurel Matache a încheiat ultima oră, de la 17 la 18, mai devreme, spre bucuria elevilor. Ei au putut să o manifeste așa cum obișnuiau pentru că profu le-a condiționat „evacuarea clasei și ieșirea din scoală, în cea mai perfectă liniște, ca să nu dea ochii cu cine nu trebuia!" El însuși a mai zăbovit ceva timp, a dus catalogul în cancelarie și la fel ca elevii a ieșit prin intrarea din spate, iar la două străzi mai încolo de școală, s-a urcat în Dacia proprie, pe care a lăsat-o intenționat mai puțin în văzul lumii! A oprit doar la tutungerie ca să se aprovizioneze cu pachetul de tutun pentru pipă. Să savureze, în special seara, câteva fumuri aromate din pipa lăsată ca amintire de la bunicul Iorgu. Aceasta era unul din tabieturile sale.

Profesorul era cunoscut ca un om pedant, mereu îmbrăcat la „patru ace", punctual și amabil. Unii îi spuneau că e de modă veche, iar alții, cum se obișnuiește, l-au botezat cu porecle, după preferința fiecărui grup, de la Lordul, la Bampirul lui Conu Iancu Caragiale! Predase la multe școli, iar unele porecle l-au urmat. Pe multe din ele le-a aflat chiar de la ei, dar ceva mai târziu, la banchete la sfârșit, după examene ori când se întâlneau cu unii, ajunși și ei la meserii și funcții.

Locuia într-o casă veche pe o străduță din preajma Stadionului „23 August". Era a socrilor, dar numai bătrâna Luiza trăia, și era gospodina casei. Pentru că fiica ei, nevasta sa, Otilia, era mai mult „măritată cu fabrica", cum bombănea adesea mama-soacră. Iar el, cu școala, completa tot dânsa dar în fond era mulțumită că nu se mai amestecau în rosturile gospodăriei, așa cum le știa bătrâna.

Când a oprit mașina în fața porții, ca să o deschidă, a claxonat scurt de trei ori anunțând-o pe soacră, dar și vecinii că a sosit. Cei de peste stradă erau o pereche de bătrânei, amabili, dar curioși. Mai schimbă câteva vorbe cu ei, atunci când nu era grăbit. Dar nu și atunci. Știa că ora de meditație trebuia să înceapă. Într-adevăr, în holul de la intrare eleva programată îl aștepta, stingheră pe un scaun și a zâmbit larg când l-a văzut intrând. Numai că, spre surpriza lui, nu era singură. Mai erau două persoane, pe care le vedea pentru prima dată. A salutat ca de obicei, iar doamna Luiza, care a apărut în cadrul celeilalte uși, care dădea spre bucătărie-teritoriul ei cvasi-exclusiv, i-a luat-o înainte, făcând prezentările:

- E doamna Dănilă, cu nepoata, trimisă de prietenul tău, Costică. Să nu spui că nu se gândește la tine!

Amabil ca de obicei le-a întins mâna, iar pe a doamnei a sărutat-o. Era o mână cu degete lungi, îngrijite, semn că avea în fața sa, probabil o intelectuală, venită cu odrasla pentru meditații. Avea memorie bună, dar fata din fața lui, o șatenă cu părul tuns scurt, băiețește, cu pantaloni evazați și hanorac albastru închis, nu semăna cu nici una din elevele sale, din acel an școlar, dar nici din urmă. Supozițiile i-au fost confirmate tot de mama-soacră, care a avut timp să facă „fișa" noilor sosite.

- Domnișoara este de la Focșani și acum locuiește la doamna în Militari.

https://biblioteca-digitala.ro

Doamna Dănilă, cum i-a recomandat-o bătrâna, a confirmat spusele, mai mult cu un zâmbet timid, continuând cu o voce ușor timbrată, dar rugătoare:

- Domnule profesor, știm că sunteți foarte ocupat, că timpul vă este prețios, dar știți să apreciați, să îndrumați o liceană să devină studentă și slujitoare a limbii noastre române.

Doamna își pregătise bine acest mic discurs, la sugestia profesorului Costică Damian, care a îndrumat-o, el însuși fiind full, iar colegul său avea mai puține ore la școală.

Abia atunci Aurel Matache s-a uitat mai atent la nou venită. Înaltă, suplă, cu un taior gri, cu o bluză cu revere albe, apretate, îi încadra chipul ușor închis la culoare, mai degrabă bronzat de soare sau brizele toamnei târzii. Încerca să-i ghicească vârsta, dar era derutat. Părul ușor ondulat, natural, îi cobora lejer aproape de umeri, iar câteva șuvițe mai brumării se ascundeau printre cele de-un negru lucitor. „Or fi lăsate din cochetărie ori le-a colorat?!". Fața ușor ovală, era marcată de sprâncene proeminente, negre, arcuite, fin pensate spre margini, dar parcă erau trase cu penelul. Nasul drept cu nările și vârful ușor ridicate, cam ștrengărește. Încercă să-și amintească de o descriere din Marcel Proust sau Ionel Teodoreanu, dar nu reușea să se concentreze. Era ușor intrigat de buzele proeminente, senzuale, care-i puteau trezi interesul, plus un amestec de melancolii și ironie în priviri. N-a rezistat mult privirilor rugătoare sau piezișe ale doamnei. „Pare interesantă cucoana asta!, își spuse el în gând. Îmi amintește de ceva, de cineva, dar nu mi-e clar. Ar merita să o revăd dar nu știu când și cum?!"

- Doamnă și domniță, li se adresă el, ușor grăbit, mai ales că eleva trecuse deja, printr-un alt culoar, din stânga, spre biroul sau locul pentru meditații. Nu știu ce să vă spun. Trebuie să-mi revăd agenda, dacă mai pot găsi vreo portiță, plus să văd cam în ce stadiu se află. Facem câteva teste și apoi hotărâm dacă putem continua. Așa lucrez eu. Lăsați-mi un număr de telefon, vi-l dau și pe al meu, și pe luni seara sunați, să vă spun când ne putem vedea. Omagiile mele doamnă, încheie discuția, dădu din nou mâna cu doamna, a ridicat-o și sărutat-o. Ea i-a zâmbit, convinsă că prima întrevedere n-a fost un eșec. Nepoata ei are șanse pentru a fi primită la meditații!? Au mulțumit încă o dată cu deosebire bătrânei, care a rămas martoră la scurtul dialog. Conducându-le a adăugat, la despărțire, în pragul casei.

- Nu vă faceți griji, că voi avea și eu un cuvânt de spus, așa cum am vorbit și ne-am înțeles.

*

Luni dimineața profesorul avea ore abia de la ora 12, în plus nu-și fixase meditații, ci avea în orar, glumea el, „program liber ales!", nu timp pentru lecturi, ci pentru a medita singur, fixându-și „planul de bătaie" pentru săptămâna care începea.

Mai întâi mai lenevea ceva în pat, după plecarea Otiliei, care începea programul la 7 și trebuia să plece cu metroul cu cel puțin 40 minute mai devreme. Dacă era în întârziere ori trebuia să ajungă mai repede, atunci lua ea Dacia familiei. De data acesta nu era cazul. Nici el nu o dorea, vrând să facă economie la benzină, care era cartelată.

După ora 8 a coborât în bucătărie. Mama Luiza era de mult în preajma aragazului, unde puse la foc molcom meniul pentru acea zi, cu care, pe rând, trebuia să-i aștepte: Ia-te masă pune-te masa! O să vedeți voi cum e, abia după ce n-o să mai fie una ca mine care să vă slugărească!, mai bodogănea adesea bătrâna.

După ce a înfulecat omleta și a savurat cafeaua, procurată prin elevii de la meditații, a trecut în biroul bibliotecă și s-a cufundat în lectură. Citea o carte „samizdat", adică trasă la xerox, de un prieten, după volumul lui Alexandr Soljenitîn „Primul cerc".

L-a scos dintre eroii cărții zbârnăitul insistent al soneriei. De obicei răspundea gospodina casei, dar unde o fi? Pe la o vecină?A trebuit să se ridice și să vadă cine e musafirul. Era o namilă de om, cuprins cu o pufoaică. O burtă respectabilă îi ieșea în relief prin haina muncitorească descheiată, avea lângă cizmele de cauciuc, cu pete de glod uscat, un sac uriaș pe care-l ținea cu o mână, ca să nu se prăvale.

- Domn profesor Mandache sunteți? spuse el, salutând automat, scurt.

- Da, eu sunt, în persoană, răspunse acesta, continuând să-l privească întrebător.

- Apoi… m-a trimis, Șefu', dom' inginer. Vin tocmai de la Focșani, drum lung și greu, dar am răzbit… Mi-a spus să vă las sacul aista, să vă salut și să mă întorc. Că mai am și altă treabă, și-a dat să plece.

- Stai, măi omule… Care șef, care inginer, că nu știu pe nimeni șef la Focșani?

- Ba, trebuie să știți, că fiica lui e la matale la ore. Așa mi-a zis Șefu'!

Abia atunci a făcut legătura cu spusele mamei Luiza, că fata pentru meditații trebuie primită, sigur, pentru că tatăl ei e inginer agronom, și e un șef pe la agricultură în Focșani. Așa că e pus pe lista celor cu aprovizionarea… Și încă în față, a ținut dânsa să precizeze.

Mama soacră era o femeie practică, descurcăreață, și-l tot critica pe ginere, că e numai cu nasul în cărți și dacă n-ar fi dânsa i-ar mânca câinii, nu altceva. Se obișnuise cu pildele, cu cacofoniile ei, dar dacă încerca să o corecteze, o întărâta și mai tare. Așa că se lăsa păgubaș. Cât despre soția Otilia, după cum spunea tot bătrâna, ea era acasă ca la hotel, că adevăratul domiciliu este fabrica, unde au să-i facă statuie!... Unde să se ușureze câinii și bețivii, avea să proorocească uneori mama ei, când avea câte-o zi proastă.

- Măi, omule! I-ați sacul înapoi și du-te…

- Ferita Sfântu' șefu! Și așa au trecut sudori pe mine până aici. Că e plin de caralii,… de draci de milițieni, gata să-ți vadă portbagajul… Și, de nu și nu, îl las în poartă și să-l ea cine-o vroi. Și sunt deajunși. Dar, păcatul matale o să fie…

- Da ce-i în el?

- Cum ce-i? Ai să vezi și matale. Ceva cartofiori pentru prăjeală… și-o friptură, spuse uriașul, făcându-i șmecherește, cu coada ochiului stâng. Salută milităreste, iar, cu cizmele sale uzate, i-a dus sacul până in ușă, l-a sprijinit de canatul ei, și fără să mai spună ceva, cu pași mari a ieșit de pe portiță în stradă.

Profesorul Matache a rămas fără grai, urmărindu-l până lângă colțul străzii, unde s-a urcat într-un ARO, cu care venise.

https://biblioteca-digitala.ro

S-a întors și se uita circumspect la sacul uriaș, ca la un obiect suspect, necunoscut, gata de orice: să ascundă vreo jivină sau vreo bombă! Citise și auzise multe! Dar în fond e la ușa lui. A dat să-l ridice, dar în zadar. Numai a reusit să-l prăvale peste ușă, care s-a deschis singură. Cu efort l-a târât în hol, se uita atent la stradă, la casele vecinilor, că puteau vorbi, că i s-a lăsat ceva suspect?! Vreun cadavru?, gândi el lugubru.

Ca să se lămurească, a dezlegat gura sacului. Din el s-au dat de-a dura vre-o două duzini de cartofi. Apoi, tăcere… S-a uitat atent, parcă temător… Nu-i venea a crede… A tras cu putere de celălalt capăt al sacului, l-a smuls, când pe dreapta, când pe stânga, până ce a ieșit la iveală, întins pe hol, trupul unui porc. Da, un porc, fără cap și picioare, (adidași, cum le spuneau oamenii, marfă galantar!)

A rămas statuie. La orice se aștepta, dar la un porc întreg, nu! Si-a acoperit gura cu palmele amândouă și pupilele i se dilataseră de uimire. Mai primise el plocoane pentru meditații, cum spunea el ironic, dar niciodată așa ceva.

L-a scos din starea de uluire soacră-sa. Când a deschis ușa, în primul moment a rămas și ea uimită. Dar și-a revenit repede. S-a aplecat de șale și a mângâiat încet spinarea animalului sacrificat, murmurând: ce cotletele, ce jumări, ce șoric, ce minunăție!... îl dezmierda ca pe un prunc. După care, ridicându-se s-a răstit la ginere:

- Ce stai așa, ca Păcală-n târg? Hai să-l ducem în bucătărie, să nu-l vadă careva… repejor, așa, încet… împinge… gata, lasă-l, am eu grijă de „băiețel”… Uite, la el, ce rumeior e?!. Ce Crăciun și An Nou o să avem?!

Profesorul n-avea grai, replică. Gândi că dânsa o fi tratat cu mătușa fetei din Focșani, ploconul. Nu mai avea ce face. Peste gura ei, peste comanda mamei Luiza, nu putea trece. Mai ales pe așa vremuri de restriște?! Trebuia să-i găsească fetei cu sacul, cu porcul (sau agregatul, cum a văzut într-o scenetă la televizor cu Dem Rădulescu mai săptămâna trecută), două ore săptămânal.

Seara când l-a sunat doamna Dănilă i-a propus să vină, pentru început vineri la ora 18 pentru o primă verificare. Doar ca să-și dea seama în ce stadiu se află și de unde să înceapă. Era clar: eleva era acceptabilă! A avut dreptate, babacul, a spus cu voce tare absolventa, Magda Drăgan.

La ora fixată, vineri erau deja în hol. Profesorul mai avusese o elevă, dar una de ultimul an, care avea emoții la română, pregătindu-se totuși pentru Politehnică… Cât i-a dat Magdei să răspundă la o sută de întrebări test, folosite de el pentru a afla câtă carte știe Mihaela (așa a aflat că acesta era numele mic, de botez, adică prenumele, nu cum se scrie acum, a corectat-o el), a rămas la taifas, în bucătărie cu mama-soacră. Ar fi putut vorbi și cu dânsul, și-a spus în gând, mai ales că terminase de corectat un rând de extemporale și dorea să mai iasă din de-ale școlii. A ajuns să se plictisească de acel ritm cotidian, de monotonia lui, de povara meditațiilor, de orele anoste, de elevii indiferenți, de lumea grăbită și nervoasă, de tot mai frigul iernii care bătea la ușă… și atâtea altele…

*

Magda Drăgan știa ceva carte, învățase acasă la Focșani dar nu reușea să sistematizeze. Avea memorie deajuns de bună cum știa că au în general elevele, spre deosebire de băieți, mai superficiali și zurbagii. I-a fixat cele două zile pe săptămână, luni dimineața de la 10 la 11, rupându-și astfel din programul sau de „liber alese”, iar apoi joi după ora 17.30, când se întorcea de la școală. Fata n-a avut ce obiecta, bucuroasă că a primit-o, plus că avea timp să mai hălăduiască prin București, cât mătușa era la serviciu. Joi o aștepta și mergeau împreună la profesor. Magda la lucru cu Aurel, mătușa cu bătrâna la bucătărie. Câteodată li se mai alătura și Otilia, când reușea să scape mai repede de la fabrică.

*

Penultima seară de noiembrie. Sărbătoarea Sfântului Andrei. Nu știa ce i-a venit să le întrebe pe cele două (care nu mai erau considerate musafire, ci de-ale casei), dacă pregătesc vreo vrajă, vre-un eres, în acea noapte?! Magda auzise de la colegele de liceu, câte ceva, toate dornice să-și afle „ursitul”. Oare ce l-a apucat să le întâmpine cu o asemenea întrebare?! Dar, mama Luiza, atât a așteptat ca să-i povestească doamnei despre tinerețile ei…

Când au sosit era o seară mohorâtă rece, cu un vânt și năvală de nori amenințători, deși peste zi fusese limpede și călduț. Când s-a terminat ora de meditații și au deschis ușa să plece, le-a izbit, o pală de ploaie rece, spălându-le fața, și făcându-le să scoată sunete de uimire. Erau îmbrăcate în pardesie, dar fără umbrele.

- Aurele, ia bibiul și du fetele până la troleu sau metrou, nu vezi ce vijelie s-a pornit?, sună ferm glasul mamei-soacre. Dă-le și umbrela mea cea mare, că nu o ține așa vreme zi și noapte! Doar, acum, abia a început…

„Avea dreptate melancolicul Bacovia să plângă asemenea seară autumnală, umedă și friguroasă”, își spuse în sine profesorul luându-și fulgarinul și cheile mașinii. Ordinul mamei Luiza nu se discuta…

Doamna s-a așezat pe scaunul din față, de lângă șofer. Picuri de ploaie îi acoperiseră rebel fața și o luau la vale spre bărbie. Se uita fascinat la ei, la obrazul luminat ușor de beculețul fixat lângă parbriz. Afară era încă beznă și distingeau doar șiroaie, șiroaie ce contopeau fereastra dreaptă, parcă vrând să găsească un locușor prin care să se infiltreze iar peste tot, nu doar pe obraz. Învârti cheia în contact și se auzi zgomotul surd al motorului. Continua să privească obrazul femeii, conturul nasului, al buzei răsfirate ușor spre bărbie. Duse automat mâna sub haină, unde ținea batista atent împăturită de fiecare dată, a extras-o prompt și a îndreptat-o spre bărbie, de sub care i s-au prelins primele picături. A întins și ea mâna, și-au atins ușor degetele, cât batista a trecut de la el la ea. A plimbat țesătura fină peste obraz, de-o parte și de alta, apoi întorcându-se încet spre el, privindu-l adânc, clipind apoi repede, și-a mutat privirea spre bezna din față și diluviul de afară. I-a înapoiat batista umezită, iar de data aceasta el i-a prins degetele lungi și fine și i le-a reținut în mâna sa, presându-le ușor. I-a răspuns cu același gest, subtil, de mulțumire. Totul a durat secunde, dar li s-au părut minute!

„La naiba, ce-s puștan, s-a mustrat singur profesorul și a apăsat pe pedală, a tras maneta, a aprins farurile și a pornit-o brusc. Când a ajuns în stația de troleu, stropii de ploaie s-au metamorfozat subit în fulgi apoși care împodobeau parbrizul, iar ștergătorul se plimba scrâșnind,

https://biblioteca-digitala.ro

încercând să alunge acei musafiri insistenți și nepoftiți. După ce le-a văzut urcate în troleul 85, a mai zăbovit puțin în mașină, înainte de a porni spre casă. Acum era singur, numai el și gândurile sale.

„Ce-mi veni să-i ofer, așa, batista?! Întrebare pusă, dar fără răspuns. Încă…

*

Decembrie, e o lună mai friguroasă și mai tristă, gândea profesorul. „Te uită cum ninge decembrie", scria Bacovia privind pe fereastra casuței de pe strada aceea tristă din Bacăul de altă dată. A văzut-o și el într-o toamnă, plină de melancolii. Mai lipsea ploaia și liniștea tristeților autumnale din cauza larmei clasei de elevi care-l însoțea și-i stricase plăcerea acelei întâlniri cu lumea bacoviană.

Era trist și pentru că mai trecuse un an. Un an din viața lui, aceeași, monotonă, liniară, între școală, casă și, din când în când câte o evadare la masa de bridge sau cufundat în lectura unei cărți bune. Și câte nu-și propusese să facă în anul care, de fiecare dată bătea la ușă?

La început de decembrie se născuse unicul său fiu, Nicu. Chiar de Sfântul Niculae. L-a considerat cea mai importantă realizare, dar și izvor de necazuri și dureri. A crescut repede si frumos. Plin de talente și promisiuni. Olimpic la germană, mai ceva ca sașii noștri. S-a luat după ei și a rămas în Germania, în RFG. Nicu acolo, iar el aici, rămas și fără post. La catedră, apoi la editură, ca să ajungă acum suplinitor la diverse școli și licee. Și parcă nu ar fi fost de ajuns, tot în decembrie, în urmă cu un deceniu, Nicu s-a prăpădit, prins într-o avalanșă, undeva în munții Bavariei. A aflat că l-au găsit abia în primăvară… Și tot în decembrie, dar la sfârșit, i s-a dus și mama. Poate de aceea îl prefera și înțelegea pe Bacovia, dar detesta ultima lună din an.

Și totuși… În ultima zi de școală l-au procopsit de la liceu cu cinci bilete la teatru. La „Bulandra", un spectacol pe care și-l dorea: „Hamlet", în interpretarea lui Caramitru. Toată lumea era în febra pregătirilor pentru sărbătorile de sfârșit de an. A vrut să meargă cu Otilia, dar l-a refuzat categoric. Avea încheiere de lună, și de an la fabrică! O pereche din clasa a XII-a B, i-au luat doua bilete. Alții doar promisiuni. Așa i-a venit ideea să le ofere celor două, ca dar de Crăciun.

Era vineri seara. Mai erau cinci zile până la Crăciun și doar una până la sfârșitul anului școlar. De fapt mediile le încheiase. Mâine a mai rămas doar consiliul pedagogic, pentru bilanț și notele la purtare.

Stătea în holul teatrului. Ieșea din când în când afară. Era frig pătrunzător, totul, în așteptarea zăpezii, care să mai acopere tristețile și cenușiul toamnei rătăcite în sfârșit de an. Parcul din fața, grădina Icoanei, era în beznă. Câte un bec clipocea de-a lungul străzii principale. Privea in direcția liceului (înainte ‚Domnița Bălașa", azi „Zoe Kosmodemianskaia"), încercând să le vadă pe cele două invitate: Mihaela și Magda. Au ajuns printre ultimele, spre ciuda sa; „Ce m-a apucat să le invit?!" sala era plină. Au rămas cu paltoanele pe ei, în sala mai rece ca afară, încălzită doar de respirația spectatorilor și transpirația actorilor.

Spectacol lung, dar captivant. De aproape cinci ore! Au ieșit pe hol, în pauză, ca să se mai dezmorțească și să schimbe impresii. Spre surprinderea sa, doamna era iubitoare de teatru. Mergea adesea. Mai mult ca el. Asta l-a intrigat și făcut curios. Avea și opinii proprii, mai mult de bun simț decât documentate. „Și inginerele preferă teatrul, i-a spus ea cu un ușor ton ironic. Poate fi o completare, un hobby?... Trebuia să recunoască faptul că, deși venea săptămânal la el în casă, de doua luni, nu știa mai nimic despre doamna Dănilă. Doar că e mătușa elevei și sunt din zona Vrancei! Că e ingineră la o întreprindere sau laborator și locuiesc în cartierul Militari. A încercat o dată să o tragă de limbă pe elevă, dar aceasta s-a eschivat, spunându-i brusc: „Să o întrebați personal"… Și n-a mai îndrăznit, sau a uitat.

„Are dreptate, Hamlet, să fie trist și melancolic, ca mulți din noi, ca mulți din noi, interveni profesorul în discuția din pauză. Și că e ceva putred în Danemarca… Și nu numai! Ea a zâmbit și atât. Apoi a schimbat subiectul. De ce vă miră că merg des la teatru?! E o lume aparte, unde privesc, judec și mă simt mai bine! Spre deosebire de o simplă lectură, aici, la teatru, văd și simt la fel cu cei din jur, chiar dacă nu ne-o mărturisim. Dar, suntem solidari! Noi între noi, prin jocul actorilor, spusele autorului și intențiile regizorului… Grecii, vorbeau de chatarsis!..."

„Ca să vezi ce zace într-o necunoscută?, își spuse pentru sine… Soneria le-a întrerupt dialogul… Au urmat cele ale personajelor lui Shakespeare. Apoi, aplauze, aplauze și câteva flori oferite pe scenă (ca un ring de box), dar atât de intimă.

Afară, surpriză… Parcă un regizor, ori un spiriduș șugubăț, a pornit să cearnă, ca dintr-o sită fermecată, petale de fulgi de nea. Mari, diafani, jucăuși…era ca într-o poveste de iarnă spusă pentru copii cuminți. Priveau în sus așteptând sărutul suav al fulgilor. Pe crengile parcului, pe cele al tufelor și speteaza celor câteva bănci, pe alei, s-a așternut puful alb al primei zăpezi, atât de așteptate și binecuvântate. Până atunci doar încercase, iar lapovița era o sperietoare ursuză.

Aurel detesta iarna pentru că îi luase fiul și mama, dar hoinăreala fulgilor l-a îmbunat. Magda l-a prins de mână și l-a tras pe alee, cu câțiva pași grăbiți de parcă vroia să-și ia zborul împreună cu fluturașii aceea albi neastâmpărați. S-a oprit brusc, s-a aplecat, culegând un pumn de zăpadă și aruncându-l în fața Mihaelei. Apoi un altul, repede, l-a trimis în direcția profesorului. Chiuia și râdea. Pata albă a decolorat paltonul gri al profesorului. Mihaela s-a prins în joc și a trimis câteva proiectile fetei. Apoi, s-a întors brusc și a aruncat un bulgăre spre profesor: Prinde-l! L-a prins în plină figură. Mihaela s-a oprit, a pus mâinile în șold și nu știa cum să reacționeze. Arăta așa de surprins, de dezarmat, că a pufnit-o, fără să vrea râsul… Asta l-a înfuriat o clipă, dar văzându-le voia bună, s-a molipsit. „Lasă că vă arăt eu vouă, ștrengărițelor!" Și s-a repezit spre ele. Magda a fost mai iute de picior, dar Mihaela s-a predat. S-a așezat pe prima bancă și aștepta pedeapsa. El i-a luat amândouă mâinile și a ajutat-o să se ridice. Erau față în față. Ea îl privea cu un amestec de rugă, înțelegere, dar provocator. Atunci el, i-a trecut mana sa udă și rece peste obrazul îmbujorat, a fixat-o cu privirea, i-a strâns cu putere degetele în mâinile sale puternice, apoi, brusc, a tras-o spre el și i-a zdrobit buzele cu un sărut prelung. A cuprins-o și l-a cuprins. Clipe, secunde, minute…?! S-au

https://biblioteca-digitala.ro

desprins brusc, rușinați și au pornit tăcuți unul lângă altul. Magda îi aștepta în capătul aleii și al parcului. Turla bisericii anglicane albise și ea. Fulgii continuau să cadă acoperindu-le urmele. Nu și ale sărutului, acela sub petala nopții de iarnă, ca un dar de Crăciun.

*

În ultima duminică a anului doamna Luiza a insistat ca cele două să vină la masă la dânsa să mănânce preparate făcute de dânsa din porcul trimis din Vrancea, făcute cu mâna ei, după rețete numai de ea știute. Să fie și ca pomană pentru cei care nu mai sunt printre noi, care o așteaptă și pe dânsa acolo Sus. Magda trebuia să se întoarcă acasă, la prietenii din liceu, cu care va petrece Revelionul. Totuși a venit, aducându-le și o canistră cu vin de Panciu. În schimb Mihaela a promis, dar n-a mai ajuns, chemată urgent la casa părintească. Totuși le-a trimis celor două doamne câte un buchet de garoafe albe, iar profesorului un stilou chinezesc cu mesajul „să pună doar note bune cu el".

Vacanța de iarnă a fost și pentru profesorul Matache prilej de reunire a familiei, măcar la sfârșitul și începutul de an.

Dacă pentru soția sa, Otilia, acasă era casa părintească, singurul loc în care a stat de când se stie, unde s-a născut, crescut, a învățat și a rămas făcându-și propriul cămin, călăuzită de mama sa, care a tot dădăcit-o și îndrumat-o ca pe un copil „Vine ca la hotel!, Ia-te masă, pune-te masă, ca la restaurant, răbufnea mama. „Așa-mi trebuie, așa am crescut-o, cu mamă slujnică, așa o am!, își făcea bătrâna autocritica. Dar, uita repede totul, bucuroasă că o are tot în grija ei, nu e străină printre străini!

Aurel le respecta și înțelegea pe amândouă. Devenise și el un comod, mulțumit că „mamaia" are grijă ea de toate. Când nu mai dovedea sau era suferindă îi întocmea o listă mare și-l făcea „merceolog cu aprovizionarea", cum l-a „învestit", mai ales de când au mai lăsat-o puterile. „Eu nu merg cu bibiul, că pe vremea mea nu se purta", comenta dânsa,

Aurel a venit la București dintr-un sat de sub munte, de lângă Câmpulung Muscel. Sora a rămas, cum era obiceiul, în casa părintească iar el, bun la carte s-a dus în lume să-și facă un rost, mai ales că după război nu era ușor nici la sat. A fost un elev și student liniștit și studios. A fost remarcat și a rămas chiar în cadrul catedrei, ca asistent, după care a emigrat la o editură pentru un salariu mai bun și promisiunea de a avansa și călători. În ultimul an de facultate a cunoscut-o pe Otilia. La fiece sfârșit de an își amintește cu nostalgie.

Izolat, în biroul său, înconjurat de cărți, hârtii și propriile gânduri și amintiri, a luat stiloul dăruit și a început să aștearnă pe o coală albă, din topul aflat la îndemână.

„A mai trecut un an! Mă uit în buletin, în oglindă și văd că anii de pensie sunt tot mai aproape! Și bastonul lăsat de tata socru… Dacă mă uit mai bine, încă nu stau rău. N-am burtă, ca ceilalți, deși am mai pus ceva în plus, ca tot omul, după ceva ani… părul e sur acum, dar asta dă distincție! O spun chiar femeile, admiratoarele. Nu duc lipsă, dar le țin la distanță, chiar dacă „opinia publică" mai clevetește. Așa-i „gura lumii", invidioasă. Se spune că, dacă nu ești bârfit, nu mai ești interesant. Ești un exclus ori marginalizat, mai ales printre profesoare. Și-s pline cancelariile de ele… Puteam să mă încurc, dar nu s-a meritat. Pe unele mi le-am făcut dușmani, dar am preferat să le ignor. Asta le-a durut și fie că m-au lăsat în pace fie m-au bârfit mai ceva ca până atunci. Jeny a vrut să o iau cu totul: să-mi las casa și soția și să merg cu dânsa. Să am grijă și de fiică-sa, să avem și copilul sau copii noștri!... Olimpia vroia să mă ademenească cu rudele și contul ei într-o bancă din America!. Vrabia din mână pe cioara din pom!... Claudia și Aura m-au vrut armăsarul lor! Sau următorul gândac prins în insectarul lor, cu care să se fălească: l-au avut și pe „Lordul"!. Teodora, da, ea a fost prima mea iubire, cea mai sinceră, ca în anii aceia nebuni, de liceeni. Da, Teodora, ce copii eram, ce știam noi atunci?!Ce proști eram?! Numai că eu am plecat și am mai prins la minte. Am urcat cât am urcat… Am urcat și coborât… Pe când ea a rămas și s-a lăsat păcălită. Și s-a ales cu o casă de copii. Când ne-am revăzut, la întâlnirea după 25 de ani, (singura la care ai avut curajul să vii), ai recunoscut că ceea ce ai reușit, sunt cele trei fete și un băiat. Noi am aplaudat, dar tu ai izbucnit în plâns! Că noi te-am apreciat sau că aveai ceva mai greu pe suflet?!... Și câte planuri nu ne-am făcut atunci, plimbându-ne de mână pe străduțele dosnice?! Și ce compuneri făceai, că te invidiam… și ce conspecte la cărțile citite, ce aprecieri?! Te și vedeam profesoară sau critic literar… Ai renunțat la toate pentru o verighetă?! Ori te-a înspăimântat necunoscutul din capitală, atunci?! Am evitat să te întreb și nici nu mai avea rost! Timpul nostru a trecut! Dacă și cu parcă…?! Silogisme, fleacuri.

… Mă uit la generația de azi, la elevii mei de la liceu. Cum să mă recunosc? Cât de direcți sunt, ca să nu spun că unii, chiar impertinenți. Deși îi îndopam cu educație socialistă, ș.a.m.d. Și par atât de lipsiți de romantism: cum să o invite pe prietenă la un film, la o cofetărie! Și direct în pat! Dacă nu accepta înseamnă că nu tine la el, nu-l iubește îndeajuns! Dacă n-ar fi decretul și exmatricularea am deschide la licee și grădinițe. Ce e sexul fără romantism, poezie?! Sau eu am rămas de pe altă lume?! Dar, cred că m-am prostit și eu: ce mi-a venit să o sărut pe Mihaela?! Prima ninsoare? Magia teatrului și feeria fulgilor, amintirea altor nopți de iarnă? Să mă fi prostit la bătrânețe? Ori a răbufnit din mine, puștanul de cândva, pe care-l uitasem? Și totuși, a fost altceva! Ce? Ce mai contează, a trecut, e amintire… Trece timpul, viața, rămân doar amintirile… Bune, rele, sunt ale noastre. De acum ele ne sunt baza. Câte nu am vrut să fac, chiar anul acesta, dar m-am lăsat dus de val?! Și e o mocirlă în jur, o încremenire soră cu moartea. Lumea murmură, bârfește, spune și ascultă bancuri, pune urechea la posturi străine și atât. Așteptăm ce? Altceva, mai bine: libertate, călătorii, galantarele iar pline, etc, etc. dar până atunci? Supraviețuim, așteptăm. Eu, ce? Doar sănătate și confort. E deajuns? Și câte nu visăm? Culmea că am visat-o iar pe Mihaela. Mergeam mână în mână prin parc. Alt parc. Ca doi puștani. Nu de acum, ci de atunci… Oare de ce? Prostii. Dar stiloul-cadou, scrie bine, dar ce scrie, asta-i altă problemă, ca să revin la bătrânul Will și prințul Danemarcei! This is the question?

*

Mijea primăvara, dar iarna încă se simțea în putere. Familia Matache se considera privilegiată având sobe vechi, bune, iar bătrânul, fie-i țărâna ușoară, a avut inspirația

https://biblioteca-digitala.ro

să le păstreze, când a ajuns gazul metan și pe străduța lor, punându-le arzătoare, dar având și loc pentru făcut focul cu lemne și cărbuni. Ca urmare acasă era confortabil, pe când la școală mai stătea cu paltonul pe umeri. Nu era un friguros, dar aprecia ,,confortul personal".

La început de martie avea grijă să cumpere un pumn de mărțișoare ori să selecteze din cele primite în anii trecuți, spre a le oferi colegelor (și erau majoritare în cancelarie), iar pentru acasă făcea rost de câte un parfum preferat de cele două, plus buchete de garoafe. Nu le-a uitat pe Magda și Mihaela, care i-au dat și ele în dar stiloul chinezesc. Cu Magda, meditata, a fost simplu: o garoafă, dar Mihaelei? Tocmai primise, tot pentru meditații, un colet în dar, direct din provincie, de la Botoșani, de la un fost elev-meditat, cu rude la Centrul de librării.

Înăuntru se aflau volumele romanului ,,Cel mai iubit dintre pământeni" a lui Marin Preda, cartea lui Petre Sălcudeanu ,,Biblioteca din Alexandria" și o culegere de texte pentru gramatică. Cărțile urmau să fie folosite, ca ,,valută forte" pentru procurarea altor cărți sau bunuri, ca într-un troc, atât de obișnuit și apreciat atunci.

Visase din nou că se plimbau prin parc, pe străzi lăturalnice. A pus cele trei volume într-un ambalaj prins cu bandă și i l-a strecurat Magdei la plecare să îl dea mătușii. Cea mai curioasă era tânăra. A rezistat tentației de a-l desface până a ajuns acasă la Mihaela. Amândouă încercau să ghicească. Chiar nu se așteptau la așa dar. Plus dedicația: ,,Doamnei Mihaela, confesiunile lui Victor Petrini, ca un ,,prinț al Danemarcei autohton?!, și o semnătură oficială: prof. Aurel Matache, București, 8 martie 1989.

Mihaela citise toate volumele, nu mult după apariția lor în 1980. A făcut mare vâlvă romanul chiar de la apariție. Era de bon ton să-l fi citit, dar mai ceva să-l ai personal. Se formau adevărate liste de așteptare. A avut noroc cu o colega de birou care le-a obținut din provincie, de la Zalău, unde ,,concurența" era mai mică și relațiile mai strânse ca în Capitală. A fost bucuroasă că acum va avea și ea propriile exemplare. Plus că profesorul nu a uitat-o și s-a gândit să-i facă și el un dar atât de frumos. În schimb Magda s-a și apucat să-l citească pe nerăsuflate. Până atunci nu i-a căzut în mână și nici n-a interesat-o prea tare. Dar, de acum, ca filolog în devenire…

Lecțiile au continuat cu progrese tot mai mari, conform programului stabilit de profesor pentru a parcurge întreaga programă până la admitere. Mihaela nu o mai însoțea prinsă cu alte treburi, dar, în sinea ei, spre a evita o nouă ,,plimbare prin parc". Totuși o intriga. Prea se dădea a fi un sfinx, un dandy în amurg, sau ce? În ajunul vacanței de primăvară, în aprilie, a venit cu o propunere: a invitat toată familia la teatru. Le-a propus o dramatizare a unui roman en vogue ,,Arta conversației" a Ilenei Vulpescu. Citise cartea, văzuse deja o punere în scenă a teatrului din Oradea, auzise de alta făcută la Botoșani, dar cea a teatrului Giulești a vrut să o urmărească împreună, ca să poată comenta cu profesorul, considerat un erudit. Mai întâi le-a sunat, apoi a venit ca să le convingă și pe cele două doamne, dar fără succes. Erau amândouă foarte ocupate: prima, ca de obicei, cu fabrica, iar bătrâna cu pregătirile pentru Paști. Într-un fel s-a bucurat, doar cu el dorea să comenteze spectacolul, romanul. Să vorbească și despre cartea lui Marin Preda, primită în dar de ,,mărțișor". Până s-a hotărât câte bilete să cumpere a găsit locuri numai la un spectacol de matineu, duminica dimineața de la orele 11, la sala Majestic. Luase 3 bilete, dar Magda a trebuit să plece urgent acasă, așa că s-a trezit că va trebui să scape de un bilet, dar era totuși mulțumită să meargă, să stea pe îndelete de vorbă cu profesorul. Era intrigată de stilul său: un bărbat pedant, chiar dichisit, cu un anume aer de aristocrat, de tip poate neînțeles, distant, dar cu ceva nedefinit, misterios, care probabil stârnise și interesul altor femei. Avea și dânsa curiozitățile ei, între care tentația de a încerca să studieze reacțiile oamenilor. În fond era de profesie ingineră chimistă, dar cândva, în adolescență, visase să fie doctoriță, să se aplece asupra metabolismului semenilor și alchimia sufletelor lor.

Profesorul a fost punctual. A venit zâmbitor, în mână cu o floare, un boboc alb de garoafă. A îmbujorat-o gestul și i-a mulțumit cu un zâmbet și o remarcă: Aveți stil, domnule profesor! Sala era plină, în special cu tineret dar și pensionari. Aveau locuri jos în stal, în rândul cinci, aproape de scenă. Deși afară era primăvară, în sală mai persista răcoarea de peste anotimp, un val de aer rece, deși nici sala nu era încălzită. În pauză Mihaela i-a povestit o întâmplare din iarna celuilalt an, când a văzut tot acolo, dar în miez de ianuarie, un alt spectacol, ,,Valentin și Valentina" cu Claudiu Bleonț în rolul principal. Afară, în stradă, când au ieșit de la spectacol, au trăit senzația că era mai cald ca în sală. Spectatorii au rămas în scaune îmbrăcați și cu căciulile pe cap. Iar tânărul Claudiu Bleonț, era doar în cămașă, iar când să și-o scoată, că așa-i cerea rolul, spectatorii au vociferat, rugându-l să-și pună și haina pe el!. ,,Sala asta are toți pereții în afară, plus acoperișul fără pod, care vara glisează și poți vedea stelele în timp ce pe scenă curge spectacolul, a completat profesorul.

Publicul a aplaudat efortul actorilor în frunte cu Dorina Lazăr în rolul principal, al doctoriței Sânziana Hangan, a Adrianei Trandafir, în cel al fiicei sale, Maria, dar și a actorilor Florin Zanfirescu (Pavel Vlas), Eugen Ungureanu (Alexandru Bujor) și George Bănică (Tudor Șerban), care semnează dramatizarea împreună cu romancieră Ileana Vulpescu. Încă din pauză profesorul a lansat invitația de a servi masa de prânz împreună la un restaurant din preajma. El are învoire de la ,,coana mare", mama Luiza, că apoi merge la o partidă de bridge conform obiceiului de mai fiecare duminică. Când la unii, când la alții. Mihaela n-a refuzat, mai ales că nici nu a avut pentru cine găti, iar nepoata urma să se întoarcă de la Focșani cu genții pline.

Mai întâi s-au oprit la restaurantul de alături, vestita ,,Capșa". Au intrat, dar era cam pustiu și trist. Atunci tot el a propus ,,Carul cu bere". Acolo era plin, lume multă, gălăgioasă, la câte o halbă cu bere bună, berea casei. Au urcat pe o scară din lemn masiv, centenară, ca și localul, la un fel de balcon, și s-au așezat sub bolți, la o masă mai retrasă și intimă. Era și fum de țigară, dar și mai cald, mai plăcut. De jos răzbăteau și acordurile orchestrei, cu un țambal, saxofon și viori. Se simțeau cufundați în stilul și atmosfera altor vremi. Mai întâi au comandat câte o ciorbă de fasole cu afumătură, mici-specialitatea casei, cartofi natur, iar el, salată de varză acră cu castraveciori. Și fireste, halbe cu bere. Dar, în deschidere, câte 50 de grame de coniac ,,Ovidiu" veritabil.

În așteptarea festinului și-au început discuțiile.

https://biblioteca-digitala.ro

- Mai întâi, Mihaela, am o propunere, rugăminte, mai ales că suntem aici, într-un cadru atât de plăcut, chiar intim, și în tete a tete, te rog să-mi spui simplu, Aurel, fără domn profesor. În fond nu ți-am fost vreodată profesor și nici tu elevă.

- Asta așa-i, a recunoscut ea, dar poate să fii profesor de viață, ca un om cu atâta experiență, i-a spus-o zâmbind.

- Să o iau drept o ironie?

- De ce așa suspicios? Să fie ca o provocare, mai ales că am în față un om cu o mai mare experiență de viață, dar și lecturi.

- Atunci să începem cu ele. Și să vedem dacă prin conversația noastră am înțeles sensul Artei conversației, ca roman și transpunere scenică… Dar, mai întâi, hai să ciocnim câte un coniac, pentru reușita conversațiilor noastre. Prezente și viitoare, luă inițiativa profesorul întinzându-i paharul. Ea l-a privit adânc, cu același zâmbet, pe care el încerca să-l definească și înțeleagă, dar încă nu-i da de capăt.

- La mulți ani și buni! Pentru noi toți, prezent și viitor. Iar timpul va decide. Cum spunea, la un moment dat și Sânziana Hanganu, eroina noastră. Și ca să fiu sinceră, chiar de la început, mie personal Sânziana făcută de Dorina Lazăr mi-a plăcut mai puțin. Pentru că eu am văzut-o în acest rol, în urmă cu doi ani, pe o actriță de la teatrul din Oradea. I-am reținut numele, Cristina Șchiopu. E o anonimă pentru noi cei din Capitală, o oarecare actriță, pierdută în provincie, fără apariții pe micul ecran, care e monopolul bucureștenilor. Ea arată mai proaspătă, mai tânără, mai a doctorița Sânziana Hanganu, pe când Dorina, noi, prea am văzut-o în rol de gospodină la cratiță, muncitoare și apoi eu mi-o imaginam pe eroină ca o femeie după care bărbații întorc capul…

- Interesant punct de vedere, încerca el să continue. Eu nu pot să mă pronunț comparativ, dar cred că ai dreptate. În fond fiecare ne imaginăm personajele fiecărei cărți după propriile repere și persoane cunoscute. E firesc. Și încercăm să ne recunoaștem în gândurile și faptele lor. Tu, ca femeie, cum o judeci pe Sânziana?

- De ce să o judec? Fiecare cu viața sa. Și-o aranjează cum crede și poate. Dar, ai lansat întrebarea ca să mă tragi de limbă, să mă las citită? El s-a mulțumit doar să zâmbească, lăsând-o sî continue.

- M-am întrebat și eu, după ce am citit cartea, dată de o prietenă, că încă nu am avut posibilitatea să o găsesc la raft, nici cine să mi-o ofere în dar… dar am asistat la mai multe discuții. De ce a făcut atâta vâlvă? Mai ales că autoarea nu era un nume. Cred că ea a propus un alt tip de eroină, de femeie. Nouă cel puțin pentru noi, la morala noastră: de la părinți și bunici, plus rigorile morale proletare de azi, când iți pierzi funcția dacă te prinde partidul că ai călcat alături de familie. Ori, Sânziana, medic fiind, adică independentă social și financiar, neținând cont de cei din jur, faimoasa„opinie publica", își organizează viața personală așa cum crede și vrea dânsa. Dar, câți dintre noi ne-o permitem? Să ne creștem singure copii, să facem copil fără tată-soț sau cel puțin știut, cu pensie alimentară platită, să avem confidenți și amanți sau bărbați cu care să ne reglăm hormonii, ca să-i folosesc limbajul medical?

S-a așternut un moment de tăcere, fiecare stătea cu privirile lăsate, căutând o idee, un răspuns cu care să continue. Noroc că au venit farfuriile aburinde cu ciorbă, oferindu-le un răgaz. Au mâncat cu poftă, li se făcuse foame, dar și ciorba era bună și caldă.

- Acum, reluă el firul discuției, că-ți spun și opinia unui cititor, a unui bărbat și filolog pe deasupra. Cred că ai dreptate în privința tipului de personaj feminin lansat de Ileana Vulpescu, ea însăși recunoscut filolog, ca să nu mai spun de soțul ei, Romulus Vulpescu. Îi cunosc pe amândoi și formează un cuplu împlinit. Cu atât mai interesant e personajul, care, deci, nu are conotații autobiografice… Dar, ceea ce cred că aduce nou și ai observat bine, este o femeie, să-i spunem rebelă, care nu mai ține cont de convenții de societate. În plus, până acum, cel puțin în literatura noastră, eroina avea un soț sau amant. Abia după ce se epuiza iubirea dintre ei începea o nouă dragoste. Pe când doamna doctor are viața ei, concomitent, mai mulți bărbați, cu funcții, cu statut diferit, de la fost soț la confident, mascul și iubit de un concediu la mare…

- Și totuși nu e atât. Să nu uităm căsătoria ei și motivul ruperii. Dacă ai titluri universitare, păr grizonat ținută cu care sucești capul tinerelor ai dreptul să le transformi in Pigmalionul tău, ca să nu zic slujnică, sclava ta?, sări Mihaela, cu un ton ceva mai ridicat, peste murmurul din jur, încât o pereche de la masa vecină au întors capetele spre ei. Și-a dat seama că a lăsat garda jos și i-au erupt gândurile, așa că a coborât tonul: Așa e lumea bărbaților în care trăim! Mai ales a unora dintre ei. Sau a celor care vor mereu să ne impună vrerea lor.

Aurel Matache s-a mirat în fața accesului de vehemență și s-a gândit să încerce să afle de unde are atâta repulsie față de dominatori. În fond nu știa mai nimic despre dânsa, mediul în care trăiește.

- Văd că ești tare pornită. Poate că ai motive personale?!

- Profesore, profesore. Sau Aurele, ca să-ți fac pe plac. Vrei să mă descoși, să-mi cunoști punctele slabe, frustrările, ca să folosesc un cuvânt la modă. Și totuși, spune drept, de ce am ajuns să te interesez atât de mult? Ești în fond un om împlinit, un bărbat cu de toate: casă, soție soacra ce vă face tot menajul, catedra și elevi la meditație, buni pentru aprovizionare pe vremuri de restriște, ca cele pe care le trăim. Ai nevoie, în completare de un divertisment, o relație?! Scuză-mă că sunt așa de deschisă, de directă. În fond de asta am și acceptat invitația asta la restaurant, la acest tete a tete, cum îi spui!

El a lăsat capul în jos, privirile lângă fața de masă, lângă halba de bere abia începută. Era un elev prins asupra faptului. Doar pentru un moment, că a ridicat privirile fixând-o.

- Văd că ești foarte tranșantă, deschisă și asta îmi place. Putem comunica, discuta orice. Ori, crezi nu crezi, asta îmi lipsește. Nu mă pot plânge că mi-ar lipsi ceva, dar nu mai comunicăm în familie. Mama Luiza cu ale ei, cu amintirile și poveștele, iar Otilia nu mai știe altceva decât problemele fabricii. Are dreptate mama-soacră când spune că s-a măritat cu fabrica și vine acasă ca la hotel! La școală suntem ca într-o adunătură care se suspectează și dușmănește, cu invidii și răutăți. Și mai e atmosfera asta din jur, de la penuria de alimente, la tot cenușiul vieții și minciuna oficială… Spunem bancuri, bârfim, dar nu mișcă nimeni în front.

https://biblioteca-digitala.ro

- Adică, vrei să spui că te consideri un Victor Petrini neînțeles de femei! De aceea mi-ai trimis volumele și dedicația?

- Nu un Petrini, doar un om peste care au trecut vremurile. A pornit cu mult entuziasm, dar s-a împotmolit. Mă judeci, e firesc, dar vezi numai aparențele, ambalajul. Într-adevăr arăt a om pedant, îngrijit și calculat. Așa am învățat de mic, să mă îngrijesc și să mă respect singur. Tata, Dumnezeu să-l ierte, mi-a tot spus: ai grijă tu de tine și nu te lăsa în seama altora! Am fugit de la țară ca să cuceresc orașul și să-mi fac un rost. N-am mai vrut să pasc gâștele și cârlanii, pentru că îmi mergea mintea la învățătură. Am făcut liceul și apoi am venit aici la facultate. Și am rămas, că am tras tare. Dar m-am lăcomit și am pierdut. Am lăsat catedra universitară pentru bani mai mulți la o editură, dar m-am înșelat. Apoi a venit fuga băiatului în RFG. Am sperat să-l recuperez, dar toate s-au prăbușit odată cu avalanșa care a căzut acolo peste el, în munții Bavariei. A căzut și peste mine odată cu moartea lui, fiind scos de la editură și rămas veșnic suplinitor pe la diverse școli și licee. Noroc că am rezultate și sunt nevoiți să mă țină. Mai trăiesc din rezultatele, din succesele lor… Că despre ale mele… Noroc că am reușit la timp, încă de la catedra universitară, să încep un doctorat, dar să-l și termin. Asta a contat și contează la echivalarea gradelor didactice și implicit, la salar. Recunosc că am devenit un comod. Nu pozez în victimă a societății, dar simt că am obosit, sunt ani mulți în urmă și tot mai puțini înainte. Ai să vezi și tu!

Mihaela îl fixase cu privirile încă de la începutul confesiunii sale. Simțea cum îi dispare aura aceea de profesor distant și atotștiutor, rămânându-i în față un om dezarmat care caută înțelegere.

- Bine, Aurele, așa-i viața. Cu suișuri și coborâșuri. Tu dai vina pe ceilalți că nu te înțeleg, nu comunică cu tine. Dar tu? Soacra, ca soacra, e alta generație dar tu cu soția ta cu Otilia? Mai ales că am cunoscut-o și e o femeie atât de blândă și amabilă, ce-i drept are o anume tristețe, melancolie… presupun că n-a fost așa de la început, de când ați început să vă iubiți… A propos, chiar câți ani de căsătorie aveți?

- Am împlinit deja 30, spuse el încet.

- 30! O viață de om. Și de când s-a schimbat, nu mai comunicați? De când v-a părăsit fiul, presupun?!

- Ai dreptate.

- Și nu-i firesc? E doar mamă! Ce poate fi mai dureros?

- Da, dar și eu îi eram tată. Era și al meu, l-am iubit și eu. Și pe mine m-a lăsat, pe mine nu m-a durut?

Mihaela stătea în cumpănă. Fiecare din ei avea dreptate. Ea n-a avut parte de așa ceva, dar încerca să-i înțeleagă, să o înțeleagă pe Otilia.

- Și totuși, n-ai încercat o reapropiere, să o cucerești din nou? Că e comod să te lamentezi și victimizezi.

- Gândește-te că trăim de o viață împreună. Ne știm fiecare gest, dar dânsa și-a creat o altă lume în care eu sunt doar un tolerat, poate o amintire, un accesoriu. Cred ca s-a și dereglat puțin.

- Ascultă Aurele, sări dânsa, să nu mi-o faci și nebună pe nevastă-ta, că am mai văzut eu din aceștia, care-și îmbracă nevasta în toate păcatele lumii, numai să arate bine în fața alteia!

- Stai, nu spune vorbe mari, mai ales că nici n-am gândit la așa ceva. Dar, din când în când întreabă dacă n-a scris sau telefonat Cristi?... Ea se amăgește că el n-a murit, doar se ascunde. A venit și cu ideea că a citit ea undeva, că serviciile secrete, recrutează astfel agenți… Stă tot timpul la fabrică spunând că acolo e o altă lume, acolo Cristi n-a fost niciodată, dar acasă îl vede mereu… Ce să mai zic? Și mie mi-e dor de el, de Cristi! Dar timpul trece și alungă până și amintirile… Eu, poate stând între copii, atât de tineri, așa cum era Cristi când nu s-a mai întors, mă iau cu ei, îl simt în ei și-mi trece… Vezi tu, Mihaela, fac 55 de ani, sunt un pedant, cum ai spus, par un om împlinit, dar știi ce-mi lipsește? Dragoste… Poate ca și lui Petrini!

S-a lăsat un moment de liniște între ei, deși rumoarea restaurantului nu se prea domolise. Numai orchestra, taraful de jos, luase pauză. Ospătarul s-a apropiat și i-a întrebat dacă mai doresc ceva. Instinctiv amândoi s-au uitat la ceasurile de la mână. Nici nu și-au dat seama când s-au scurs minutele, aproape doua ore.

- Te rog, Mihaela, promite-mi că vom mai prânzi împreună.

*

Și-au promis să se întâlnească, chiar duminica următoare, dar n-au reușit. Mai întâi a fost ea ocupată, apoi a avut el parte de o răceală rebelă, un fel de gripă, pe care n-a vrut să o transmită și la alții. Așa a trecut aproape o lună, mai precis patru duminici, până s-au revăzut. Au reușit de două ori să vorbească la telefon. Lui îi venea greu pentru că acasă receptorul avea derivație în bucătărie, că mama Luiza să răspundă, când mai tinerii nu erau acasă, dar ea era un dispecer curios, ca mulți bătrâni. Ori Aurel vroia să treacă în ochii ei ca un om deschis, fără convorbiri telefonice strict confidențiale.

S-au întâlnit tot la ,,Carul cu bere". Au avut șansa să găsească liberă aceeași masă retrasă, sub bolți. Doar meniul comandat a fost altul, preferând o supă de casă, specialitatea bucătarului șef, și câte o tochitură tradițională. S-au gândit mult fiecare în parte, la cele ce au discutat. Și și-au pregătit alte subiecte.

- Mai întâi, să te iau cu domn profesor ca la început, când te așteptam în holișor, cu emoții , ca să vedem dacă te conving să ne accepți mai bine zis pe Magda, la meditații. Ce aer distinct și distant aveai?!...

- Aparențe, aparențe, dar nu pentru toți. Știi că mi se spune și Lordul, poate pentru asta. Dar acum, față de tine, Mihaela, sunt doar un plebeu… Pe Mihaela a pufnit-o râsul, dar discret.

- Ce sobri eram și acum ne tutuim!... Dar, să lăsăm acum amintirile acestea, Aurele. Spune-mi ce șanse are Magda? Dar, cinstit, fără floricele…

Știa că va trebui să abordeze și acest subiect. Era luna mai spre sfârșit, iar în iulie, în toiul verii, urma bătălia cea mare. Ca urmare a ajuns, cu încă doua candidate, la testele finale, au început tezele scrise pe subiecte care s-au dat ori s-ar putea să le cadă în sesiunea care-i aștepta.

- Să știi că Magda e fată silitoare, deși parcă nu o face cu prea mult entuziasm, dar are șanse, o văd studentă. Mai e și ceea ce se cheamă baftă. Știi deviza latinizată: Nihil sine baftă!, în locul celei regale: Nihil sine Deo! Adică, pici exact pe subiectul care-ți place să fi dormit bine în ajun, să

https://biblioteca-digitala.ro

nu ai alte stări de indispoziție, doar, mai ții minte, că și noi am dat asemenea examene, mai cândva ori mai aproape…

- Citești bine oamenii, în special adolescenții, mai ales că-ți faci veacul printre ei. Filologia n-a prea fost vrerea fetei, ci a părinților. Tu nu-l cunoști pe Victor tatăl! El e agronom, unul din șefii de pe la Direcție, iar mama e învățătoare. Pentru el, femeia, soția, trebuie să aibă grijă de casă, să facă și crească copii, nu să umble lelea pe ogoare, să țină pasul cu bărbații, am încheiat citatul, din domnul director, opere alese, spuse ea malițios, dar continuă, dupa ce sorbi încet din halba cu bere. În fond, Aurele, în viață, cum mi-ai spus și tu, nu facem chiar ceea ce ne-am propus, ci ceea ce s-a nimerit. Tu ai vrut să fii universitar, să umbli prin lume pe la congrese, să ții conferințe, ori să fii un editor căutat… Dar, iată-te ce-i drept un Lord, la catedră, înconjurat de liceeni, mai mult sau mai puțin interesați de lecțiile tale.

- Dar tu? a prins momentul profesorul, provocând-o la confidențe.

- Eu, da, eu, am ajuns ingineră, deși am vrut să fiu doctoriță. Părinții nu s-au amestecat, lăsându-mă să decid. A fost numai vina mea. Mai întâi, când să merg la liceu, am jucat handbal. Aveam o lovitură puternică și derutantă de pe semicerc. Trăgeam cu ambele mâini, dar mai puternic cu stânga. Plimbam mingea, când într-o mână când în cealaltă, derutând astfel pe portar. Profesoara mea m-a îndemnat să merg la Iași, la Liceul sportiv, unde s-a format și dânsa. Dar, m-a lăsat singură, ori pe acolo se intra cu pile la probele-test eliminatorii. La fel era și la sanitar, unde n-am mai prins eliminatoriile. Așa că m-am înscris și am reușit la liceul de chimie din Bacău. Învățam chimie, biologie, ca să ajung apoi la medicină. Știi ce concurență mare era?! Recunosc că m-a speriat. Chiar dacă reușeam, dar fără bursă, cum mă descurcam? Și tu ai plecat de la țară, ce-i drept, mai înainte, dar știi ce greu se câștigă banul acolo. Ai mei părinți au lăsat colectiva pe munca în construcții, la căi ferate, întreținere, dar și acolo tot bani puțini și muncă multă. Ori, zic ei, pe drept, un inginer câștigă alți bani. Și uite-așa, n-a ieșit cum am visat, am gândit eu, ci așa cum s-a nimerit. Lucrez, îmi fac meseria de chimistă, mai mult sau mai puțin, ca să-mi câștig necesarul pentru existență. Nu știu dacă medic m-aș fi descurcat mai bine, deși eu nu fugeam de post la țară, într-un sat, la Cucuieții din Deal, cum se plâng atâtea tinere care au ajuns doctorițe, plecate de la oraș, de pe asfaltul din Capitală, de parcă nu știau că vor primi repartiție la sate! Dar ție, Aurele, confidentul meu, că așa spuneai că ai vrea să-ți fiu, cum o mai duci, ce mai e nou la tine acasă?

Se aștepta la întrebarea aceasta, dar nu știa cu ce să înceapă, chiar dacă nu prea avea multe de spus. „Mai nimic deosebit, același trai monoton: bătrâna prinsă cu de-ale casei, cu griji și reproșuri, bombăneli legate de aprovizionare, lipsuri și bârfe, iar cu Otilia aceleași raporturi reci, de colocatari care împart aceeași casă și dormitor. Doar că au împrumutat, el de la ea acea stare gripală.

- Tu te interesezi de mine și familia mea, pe care ai cunoscut-o în corpore, chiar de la început, chiar deveniseși o persoană de-a casei, dar eu nu știu chiar nimic despre a ta. Plutești, așa, într-o aură de mister, ca în poveștile romanțioase…

Mihaela zâmbi, un zâmbet larg, de satisfacție și continuă, cu un accent de cochetărie.

- Mă faci să râd, domn profesor! Dar ești, nu ca un adolescent curios ci mai rău, ca un domn serios, încurcat fiind, care cunoaște o doamnă și plesnește de curiozitate să afle ce hram poartă, adică: câți ani are?, un soț gelos sau nu, pașnic sau dispus să elimine dur concurența? Plus dacă doamna e dispusă la o aventură, neriscantă pentru el, într-un pat împrumutat la vreun hotel retras sau garsoniera unui prieten înțelegător? Să fie ceva discret, fără obligații și pericole pentru funcția și familia lui?

- Dar, bine, Mihaela, de ce mă ei așa, ca pe un oarecare?! Ți-am spus de la început că ceea ce mă interesează cu adevărat este tocmai nevoia de comunicare, care nu o mai am acasă, încerca el să o contrazică.

- Bine, bine, asta-i la început, dar apoi, încet, încet, ai să vrei să te strecori și în patul meu și să ajungem la adulter… Acum nici puștanii tăi nu mai sunt atât de romanțioși pe cât am fost noi…

- Și de ce nu vrei să mă crezi că am rămas, în felul meu, un romanțios?! Iar tu, acum, încerci cu insinuări și ironii, să te fofilezi, să ocolești răspunsurile, pe când eu am fost atât de deschis, de sincer, de dornic de dialog, de a fi cu adevărat prieteni, în înțelesul bun, vechi, al cuvântului.

Din nou venirea chelnerului le-a întrerupt discuția, punându-le pe masă câte o farfurie din lemn, specială, pe care se aflau câte o porție de tochitură, cu ou, brânză, bucățele din carne prăjită, inclusiv cârnăciori speciali, cât și nelipsita porție de mămăliguță aburindă. După ce au savurat în tăcere tot ce era în farfuria-platou din lemn, au băut și câte o înghițitură, două din halba de bere, iar Mihaela a continuat împăciuitoare.

- Bine, mă predau. Sunt măritată, nu de 30 de ani ca tine, ci aproape pe jumătate din stagiul tău. Soțul meu este tot inginer și tot chimist, dar mai copt ca mine cu 5 ani. Ne-am cunoscut la Iași, unde eu intram în ultimul an, iar el era deja inspector la minister pentru investițiile în domeniul chimiei. Și cum pe platforma industrială de acolo Tovarășa avea proiecte mari, că doar la Iași obținuse doctoratul și a devenit „savant de renume mondial”, ne-am cunoscut, ne-am plăcut și ne-am luat, cum se spune: scurt, clar, precis, inginerește. Mi-am urmat soțul la repartiție și m-am făcut cu „buletin de București”, ca într-o comedie recentă. Nu ne-am învrednicit să avem urmași, dar mai avem timp, el e mai mult plecat prin țară, chiar și pe afară. E apreciat, are dosar de cadre bun, iar eu nu vreau să i-l stric. Ne vedem mai răruț și-i mai drăguț, ca să fie și rimă! În rezumat, pe repede înainte, cum se spune, cam astea sunt reperele vieții mele personale. Care te frământau atâta!

- Dacă am înțeles eu bine, interveni timid Aurel, și la tine e tot o problemă de comunicare… Că vă vedeți tot rar… și fiecare cu problemele și preocupările sale… Poate că asta ne-a apropiat și…

. Hai să-i spunem și așa, Aurele. Să lăsăm lucrurile așa cum sunt, să nu le forțăm. Să fie o prietenie… una frumoasă… și să putem spune peste două luni, după afișarea rezultatelor la admitere, că ne-am făcut datoria, ne-am îndeplinit fiecare misiunea: eu să-i găsesc meditator, iar tu să o prepari ca să ajungă studentă. În rest, vorba aceea, vom trăi și vom vedea… Iar pe tine cred că te așteaptă deja

https://biblioteca-digitala.ro

prietenii tăi la jocul vostru de bridge. Iar pe mine acasă o grămadă de treabă. Că am lăsat-o baltă, ca să ne revedem.

A mai fost o scurtă dispută, după ce chelnerul a adus nota de plată: cine să o achite? A făcut-o tot profesorul, Mihaelei rămânând să-i vină rândul după ce Magda va fi înscrisă pe lista celor admiși.

Au coborât atent scările și…surpriză pentru profesorul Matache: la o masă, jos la parter, tot sub bolți, prima de sub scara care cobora în spirală, sorbeau din halbe berea tocmai adusă, două perechi de tineri, elevi de-ai profesorului. Nu erau în uniformă și nu purtau număr matricol, dar se cunoșteau. Au înlemnit cu pupilele dilatate, atât băieții, din ultimul an, cât și fetele, dintr-a XI-a. s-au salutat, iar unul din ei, Bogdan Vicol, s-a sculat parcă teleghidat și a venit spre profesor bâiguind scuze. Peste o săptămână terminau, urma consiliul pedagogic special și atribuirea notei la purtare, cu care se prezentau apoi la admitere… iar ei, au încălcat disciplina școlară, și-au luat-o în cap că sunt absolvenți că sunt majori… Și câte și mai câte! Fiecare din tineri, dar și profesorul care i-a găsit fără părinți ori alți însoțitori maturi în restaurant, parcă auzeau morala pe care le-o va face profesoara lor diriginta, profa de chimie, un fel de Domnișoara Cucu, din piesa lui Mihail Sebastian. Profesorul l-a prins pe după umăr pe Bogdan, părintește și i-a spus: Aveți grijă să nu zăboviți prea mult și să nu faceți vre-o prostie. Și rețineți: Voi nu m-ați văzut! Clar? Și l-a lăsat pe tânăr în mijlocul sălii, el grăbind pasul. „Se cunoaște că e un Lord!", și-a spus elevul ducându-se repede la colege să le spună vestea cea mare și așteptată cu emoție de toți.

„Dar, de ce Lordul, a spus că noi nu l-am văzut?!

*

Au trecut și emoțiile examenelor admiterii la facultate. Magda și-a văzut visul cu ochii, numele ei fiind trecut pe lista celor admiși mai la urmă, dar nu conta, bucuria era la fel de mare. Nu o interesa bursa, că avea tatăl ei cu ce să o întrețină, mai ales că i-a ascultat vrerea de a ajunge profesoară. Când va termina va avea tot dânsul grijă ca fata lui să vie lânga el, că i-a pregătit casă și cele necesare. Cât despre ginerică, se mai gândește. Oricum, cu ce-i oferă el are de unde alege! Deși era în plină campanie agricolă a reușit să se repeadă de mai multe ori până la București și așa l-a cunoscut și pe „profesorul-antrenor", cum îi plăcea lui să-i spună.

Au trebuit să sărbătorească evenimentul. Mai întâi în capitală, în salonul oriental de la Casa Armatei, apoi i-a luat pe sus cu IMS-ul său și i-a dus direct la munte, lângă stațiunea Soveja la o casă de protocol a Direcției agricole. Abia acolo s-a putut desfășura în voie. Mâncare din cea mai aleasă, de la vânat la pescărie. Acolo nu erau restricții, cartele, raționalizări. Cât despre băutură, podgoriile Vrancei, de la Panciu, Costești sau Odobești erau prezente în garafe.

Pe Otilia, șeful, adică tatăl Magdei, a reușit să o convingă să meargă cu „trupa" să serbeze duminică evenimentul la Casa Armatei, dar nu și la Soveja. Nu putea lipsi de la fabrică, pentru că erau în toi pregătirile pentru îndeplinirea planului și angajamentelor pentru a 45-a aniversare de la 23 august, cât și Congresul al XIV-lea al PCR. Nici soțul Mihaelei n-a apărut, dar i-a dat un telefon să o felicite pe „eroină" și familia ei. Profesorul era deja în vacanța-concediu, iar pe Mihaela a învoit-o însuși Șeful de la șeful ei, mai ales că se cunoșteau. Tot de pe la niște chefuri, după diverse ședințe ministeriale, ori „deplasări în teritoriu".

Petrecerea a durat aproape trei zile, ca la cele de altă dată, boierești. Mesenii s-au tot schimbat. Colegi și prieteni de-ai Șefului. El se considera sărbătoritul, fericitul, deși fiica sa era cea cu izbânda. A venit să ciocnească un pahar și șeful lui Șefu, adică secretarul cu probleme de agricultură. Tovarășul Prim era prins cu tot felul de raportări, dar l-a chemat în birou la el și acolo, protocolar, tovărășește au ciocnit un pahar de șampanie. Așa a făcut și cu alți tovarăși, cu succese asemănătoare a copiilor.

Profesorul Aurel Matache nu era un băutor de cursă lungă, un om de chefuri. Mai în tinerețe se întâmpla să-l mai prindă zorii la un chefuleț cu băieții, dar de un timp doar îi plăcea să savureze un pahar de vin bun, de preferință alb, ca să nu-i ridice tensiunea. În schimb, aprecia bucatele alese, că nu degeaba tânăra generație îi spunea Lordul. A mers la Soveja pentru că dorea să ia o pauză, să schimbe mediul, să se aerisească de cele de peste an. Nu era chiar unul propice, dar l-a acceptat, mai ales că era o răsplată, o recunoaștere a muncii sale de meditator, de „antrenor", cum îi spunea gazda, inginerul agronom Victor Drăghici, zis Șefu.

Nu putea rezista la doua-trei zile de chef. Nici comesenii, dar ei veneau și plecau. Dar el și Mihaela rămâneau, că n-aveau unde să se ducă, doar să rămână la familia care administra casa de oaspeți.

De dimineață până spre seara cei doi erau „liberi", pentru că în timpul zilei oaspeții ceilalți aveau slujbe de la care nu puteau lipsi așa mult timp. Mai plecau ei pe teren, dar să nu-i surprindă șefii cei mari.

Gazda lor era de fapt o familie angajată cu normă la primărie, dar în fapt trebuia să aibă grijă de casa de oaspeți. Erau doi bătrânei tare de treabă. Mătușa Maria era bucătăreasa șefă. O mai ajuta și o femeie din sat. Mihaela mai trecea pe la bucătărie ca să le dea o mână de ajutor, dar să și afle secretele lor, de gospodine, ba de unele, ba de altele, ca femeile. Profesorul apărea și el în prag, semn că o invita pe Mihaela la o plimbare.

Două zile la rând au tot colindat împrejurimile. Vremea ținea cu ei. Nici urmă de nor, doar soare, de la răsărit până la apus. Îi mâna spre casă doar foamea, glumeau ei. Amândoi erau veniți în capitală din zone asemănătoare, montane. Profesorul de lângă Câmpulung Muscel, de la Bughea de Sus, iar ea dinspre Piatra Neamț. Simțeau chemarea muntelui, a pădurii, mirosurile de cetină și de fân proaspăt cosit îi aducea în urmă, spre anii copilăriei și adolescenței. Pentru două zile evadaseră din lumea reală, din cotidian, și se bucurau de tot ce întâlneau în cale. Erau doi evadați fericiți, să savureze fiecare clipă. Erau pentru prima dată pe acele locuri, dar profesorul, meticulos din fire, s-a documentat în grabă înainte de plecare, plus că l-a iscodit pe moș Toader, gazda. Mai întâi au străbătut la pas satul-stațiune. La cele două hoteluri: Zboina și Miorița, mișunau bătrânei, dar și mai tineri familiști veniți la odihnă și tratament. Nu cunoșteau pe nimeni și nu-i saluta careva, cunoscuți. Puteau merge chiar de braț, ca o pereche venită să respire ozonul brazilor și fagilor care coborau de pe culmi până lângă case și șosea. S-au

https://biblioteca-digitala.ro

oprit și la Mausoleul durat în piatră îngrijit clădită spre a proteja spre aducere aminte, osemintele celor care au adus jertfa supremă la realizarea României întregite. A doua zi au luat-o spre satul vecin, Dragomirești, la mănăstirea ctitorită de Matei Basarab, drept chezășie a împăcării sale cu vecinul său Vasile Lupu.

- Știi tu, Mihaela, că aici ne aflăm într-o zonă de veche frontieră și că pe aici eu trebuie să am și rubedenii, deși am ajuns pe aceste locuri pentru prima dată?, a întrebat-o el, prin surprindere, când să intre în curtea mănăstirii.

- Păi, tu, ești domn profesor, care știe tot, plus că tu m-ai invitat la drumeție și ai zis că faci pe ghidul.

- Vezi drumul, șoseaua după deal e satul Lepșa. Ai văzut indicatorul. Acolo e râul Putna, mai e muntele Vrâncioaei și urmează râul Milcov. Râul hotar, pe care Alexandri ne-a cerut să-l sorbim, ca să dispară hotarul. A dispărut hotarul, dar a rămas râul. Iar aici, la mănăstire calcăm pe urma pașilor lui Alecu Russo. Ai învățat de el la școală, dacă-ți mai amintești? Cel cu poemul în proză „Cântarea României". Aici a fost în exil și a auzit prima dată celebra baladă „Miorița" de aceea între cei trei ciobănei, unu-i vrâncean! Iar în privința rubedeniilor l-am intrebat pe moș Toader, care mi-a confirmat ceea ce am auzit de la bunicul dinspre mamă, care era de la Rucăr, că oierii de pe la noi au venit și rămas cu turmele pe aici, pe la Soveja… și mai vreau să-ți spun ceva, să te rog mult: pentru că ai spus că aici e atât de plăcut, că parcă te simți alt om întinerești, iar mâine trebuie să te întorci… și am să plec și eu, deși aș mai putea zăbovi, dar nu fără tine, te rog mult, mult, fă-ți rost de un concediu, măcar de o săptămână și să revenim. Moș Toader ne oferă el găzduire în sat, ca să ne simțim ca la casa părintească de altă dată!

*

A doua zi au plecat, Aurel a așteptat cu nerăbdare vestea cea mare: concediul ei. Abia la mijlocul lui august au reușit. Întâi a sosit Aurel. Cu o sacoșă plină de flori proaspete cumpărate de la Focșani. Care au umplut camera lor, acea casă mare, de musafiri. Cu două paturi aflate unul chiar sub fereastra care dădea în curte, celălalt primea lumina de după crengile merilor care își întindeau ramurile pline până aproape de streașină. El se considera a fi gazda. A ajuns chiar să o supere pe mătușa Maria pentru că a adus două seturi de așternuturi noi cumpărate din Capitală, parcă ale ei, din in, albe și moi, nu erau bune?!

..Dom' profesor, văd că matale ești mai ceva ca un flăcău care-și așteaptă mândruța, ca să meargă la horă ori la nuntă", l-a dojenit zâmbind mătușa. „Lasă că o să fie tăt bine, de-ai să mă pomenești, l-a asigurat bătrâna. Oi fi eu babă de aici din fundul văii, de la pădure, dar am văzut și trăit și eu multe, și știu eu ce trebuie să știe și ce nu, satul…"

S-a dus de dimineață să o aștepte la stația de lângă cele două hoteluri, deși i-a spus că vine pe la prânz, cu un tren până la Focșani, iar apoi cu un autobuz. A apărut abia după amiaza, pe la 3, și atunci cu o ocazie, împreună cu o familie din Buzău care mergea la niște rude.

Profesorului Aurel Matache parcă nu-i venea a crede că într-adevăr a ajuns, că vor avea atâta timp înainte. O săptămână i se părea ceva atât de mult, cât toate minutele și orele adunate, în cele aproape zece luni de când se cunosc. Și-a amintit de nerăbdarea, de fiorul acela când o aștepta pe Teodora, prima sa iubire, din anii de liceu. Stăteau amândoi în mijlocul trotuarului, față în față, și se uitau unul la altul și nu știau ce să facă. Ea a făcut primul pas și l-a îmbrățișat. Ar fi rămas așa mult timp ca să savureze momentul, dar deși erau anonimi, atrăgeau atenția. I-a luat geanta și fulgarinul pentru timp de ploaie, atât de des acolo între munți.

Mătușa era ocupată la Casa de oaspeți, așa că i-a primit doar moș Toader. Masa era pregătită încă de dimineață. Le era foame, dar nu de bucate alese, ci doar să stea împreună, uitați de lume și fără grija altora. Au fost zile lungi. Minunate, dar au trecut prea repede. O zi întreagă, a treia, a fost mohorâtă și ploioasă. Au rămas în casă, după perdele, dar făcând haz, amintindu-și de trăsnăile copilăriei, dar și de momentele de când se știu.

- Ții minte, Aurele, ce ți-am spus, mai în primăvară, că ai să perseverezi ca să ajungi până la urmă în patul meu?!

- Pardon, n-ai dreptate, că acum tu ești într-al meu, a încercat el să o dea pe glume.

- Ce mai contează! Amândoi am căzut în abatere, cum ne spunea un profesor la facultate… Eu n-aș spune că am căzut în păcat, că sunt o soție adulteră… La, cu câte m-a schimbat el în cei 14 ani de căsătorie, ce să mai spun… Că-i un fel de răzbunare a mea, Aurele?! Dar, să știi că nu-i chiar așa. Nu sunt prea religioasă și nu prea cred în păcat. În fond, cine judecă? Știi vorba lui Hristos când a fost pus să judece pe Maria Magdalena, cea cu păcatul, gata să fie bătută cu pietre de „opinia publică". De atunci, de acum?! În fond viața trece atât de repede, iar momentele de fericire, de împlinire, sunt atât de puține și scurte. Că restul e curs liniar, rutină, obișnuință. Cred că de asta am răspuns la chemarea ta și am venit. Am venit nu pentru sex că el este, cred eu, singurul lucru care nu-mi lipsește în căsnicia mea. Și-ți fac această mărturisire, deși poate nu ar trebui: în fond eram o țărancă, nu doar că veneam dintr-un sat uitat de lume. Dar acolo, la noi, și nu numai, sexul e ceva care se făcea, că așa e lăsat de la Dumnezeu să fie, dar nu se discută ori comentează, cum îi zicem la oraș. Crezi că mama mea mi-a zis ceva? Doar cum să mă îngrijesc când mi-a venit prima dată ciclul, și mi-a dat cârpușoare de-ale ei, moi, rupte din chiloții aceia groși, cărora le spunem noi, emancipații, gogoșari, pe care să le adun, spăl singură, și să le țin la fereală. Cât despre sex, să am grijă să nu mă las pe mâna cuiva și să o fac de râs, să-i vin cu burta la gură și să o fac de rușine, nu doar în sat la noi, ci în tot neamul. Așa a povățuit-o și pe dânsa bunica… Așa era, dar și mai este, adică educația asta a sexului, e tabu. Copii se fac, dar nu se discută cum!

Stăteau amândoi întinși, unul lângă altul, goi, relaxați, după ce s-au iubit încă și încă odată. După cele trei zile și nopți au reușit să se cunoască și trupurile lor, să se armonizeze, arcuiască și destindă, prin toți mușchii, porii, iar valurile de transpirație, sunetele nedeslușite, mângâierile, oftatul sau chiar chicote de hârjoană îi făceau de nerecunoscut.

- Vezi, tu, iubire, este prima dată în viața mea când discut atât de deschis despre viața noastră intimă cu o femeie. Otilia, deși suntem împreună de peste trei decenii, refuză asemenea conversații. Deși e orășeancă get-beget e educată tot ca o țărancă. Deși, mama-soacră, când se înfurie pe câte unul, ce-i la gura ei! ca o adevărată fiica

https://biblioteca-digitala.ro

trăită la mahala, dar de Capitală. Cu pretenții, dar numai de fațadă… Iar Otilia e o pudică. Refuză să ne băim împreună, să rămână fără cămașă de noapte pe dânsa, chiar vara. Am și uitat de când n-am mai fost ca soț și soție. A devenit rece și indiferentă chiar și în pat. Cred ca și atunci se gândește la… producție… sau la Cristi… dar, eu, nu reușesc să comunic cu dânsa. Ea e altfel, nu ca tine, un fel de Sânziana Hanganu.

- M-ai înnebunit, Aurele, cu Sânziana asta! Se cunoaște că ești profesor de literatură, vezi eroine de roman, ne faci analize literare, ca la școală la tine… Cărțile-s cărți, iar viața-i viață, la noi în jur! Și totuși încă n-ai aflat că unei femei nu-i cade bine să o compari cu alta?! Fiecare ne considerăm unice, vrem să fim singura în viața unui bărbat. Cel puțin așa vrem să credem. Poate de asta gelozia, răzbunarea e mai dură, mai rafinată la femei. Poate și pentru că noi rămânem cu, să-i spunem, fructul copt, al unei relații intime. Copilul e în fond, și in fapt, al mamei. Bărbatul își scutură pălăria, și-o pune pe cap, și merge țanțos mai departe…

- Norocul nostru, al bărbaților, este că tu te-ai făcut chimistă și nu juristă. Scuză-mă că ți-o spun așa direct… Și s-a aplecat spre ea, a cuprins-o tandru, i-a dat la o parte o șuviță rebelă și a sărutat-o părintește pe frunte.

- Te guduri ca un motan profesore! Aveți voi bărbații, un stil… Iar, partenerul meu oficial, se poartă ca cel mai de ispravă…măgar! Dacă e domn inspector și m-a făcut cu Buletin de București, îi port și numele, trebuie să fiu… cuminte și ascultătoare… cum vor mai toți bărbații…. Nu te uita așa la mine… că tu acum ești altceva, iar, știi cum se zice, persoanele de față se exclud… Recunosc că prin el am ajuns cu buletinul ăsta, atât de … mare scofală, mai ales pe vremurile grele ca acum… Dar și eu l-am iubit… sincer, m-am lăsat pe mâna lui. El m-a educat să nu mai fiu o țărancă în pat. Dar mi-a ajuns, mi s-a acrit! Să fiu mereu la dispoziția lui, când îți mai amintește de casa noastră, că mi-e totuși soț,.,, și să nu mă mai jignească atâta, că fără el aș fi nimic. ,,Cine se mai uită la una ca tine, la anii tăi, când e așa o concurență din partea studentelor… și chiar a puștoaicelor de liceu". Auzi?! Să i-o spui așa în fața, nevestei. E ca si cum ar fi să-i arăți ușa… și caută-ți altul… Că n-ai să găsești unul mai bun ca mine?! Nu ți-am zis-o ca să mă justific că am ajuns până aici, în pat cu tine, Aurele. Și ar mai fi ceva, care a umplut paharul: face pe stăpânul medieval: mi-a pus sterilet și-mi repetă că, dacă am căzut în abatere, rămân gravidă, e clar că nu-i al lui și sunt o curvă!... așa-s pentru el femeile. Inclusiv o spune în față la propria sa nevastă. Măcar să știu pentru ce mă tot umilește…

De data aceasta s-a lipit ea lângă el. A tras pledul peste ei, căci a simțit răcoarea ploii de afară că s-a înseninat și în cuibușorul lor.

- Cred că ai dreptate, Aurele, nici la mine nu mai e comunicare… am ajuns ca doi străini, care au în comun doar apartamentul și niște amintiri… Trist, dar cam așa-i la mine… Am văzut că nici la voi nu-i mai roz, între două muieri, curat matriarhat!

- Patru bătăi puternice în ușă le-au întrerupt confesiunile și reveria. Era mătușa care-i anunța că e la datorie și masa pusă îi așteaptă. Abia atunci au realizat că stomacul le era totuși la ora mesei. A celei de prânz, că de micul dejun uitaseră cu totul.

Și celelalte zile au fost minunate. Au urcat și la una din stâni, la un nepot a lui moș Toader. Profesorul a ținut morțiș să-l lase să ajute să dea oile în strungă. Chiar a și muls câteva, cot la cot cu oierii. S-a mândrit de față cu ei spunându-le că în copilărie și școală, până a rămâne la București, asta făcea în fiecare vară, în vacanțe. Între timp ai săi s-au dus în cimitirul de la marginea satului, iar turmele s-au risipit și ele. Prezența Mihaelei, aerul de munte, vizita la stână, mărturisirea că-l revigorau, se simțea alt om… Au reușit să nu dea ochii cu oamenii Șefului, nici cu el în persoană. Nici Magda n-a știut de prezența lor, ea fiind plecată la mare cu gașca.

Au revenit în Gara de Nord împreună. Ca să evite despărțirea de pe peron, el a plecat primul în vagonul următor și a promis că nu va întoarce capul, dar o va suna la birou. Totuși n-a rezistat. A intrat în sala de așteptare, alături de biroul de bagaje, și a urmărit-o discret cum a ieșit în față la Colonade. Abia după ce a văzut-o urcată într-un taxi, a pornit și el ca să prindă troleibuzul 85.

*

Timpul parcă nu mai avea răbdare, curgând tot mai repede. A venit toamna, septembrie, cu nostalgii și tristeți. Au început cursurile școlilor, iar Aurel Mandache a încercat să-și aranjeze orarul încât să termine orele ceva mai devreme. Dorul de ,,iubirea sa cea mare", cum și-o numea în gând, îl făcea să fie mai ceva ca în adolescență. Privea îndelung cele două fotografii, oficiale făcute la mesele festive din vară, de la Casa Armatei, pe care i le-a adus Magda de la Șefu. Le avea la îndemână pe birou, dar pitite printre cărți. Știa că adesea Mihaela se întorcea de la serviciu cu metroul. El, când reușea o aștepta în preajma stației de la Armata Poporului, lângă Lujerului. Uneori așteptarea era zadarnică pentru că soțul trecea cu mașina de serviciu și o lua spre casă ori plecau pe la niște prieteni pe la vreo aniversare. De fiecare dată avea câte o floare sau un buchet protejate sub fulgarin ori pardesiu.

Cu o săptămână înainte de Sfinții Mihail și Gavril din calendarul ortodox, Aurel s-a pregătit să o întâmpine în același loc. Știa că e ziua ei de naștere. Vroia să o invite chiar la restaurant, acolo, în cartier, dar știa că ele se transformaseră într-un fel de bodegi cu celebrele chiftele din peste oceanic pe post de aperitiv la băutură. N-a reușit să ia mașina personală, pentru că era în service. O bătise Otilia într-o intersecție. Era o seară mohorâtă. Burnița. Se adăpostise sub copertina de la intrarea într-un bloc. Mai intra sau ieșea câte un locatar și-l privea nedumerit. Unul chiar l-a salutat, apoi a spus cu voce tare: securist la datorie!

Mihaela nu l-a recunoscut. Vântul hain îi îndoise umbrela. Pălăria sa din fetru negru era udă. La fel și pardesiul. Când i-a ieșit în cale coborâse deja noaptea peste cartier. Luminițe palide ici și acolo. Când a ajuns în fața lui, el a desfăcut pardesiul, unde ținuse ascuns un buchet mare, învelit în celofan. I l-a întins tremurându-i mâna. N-a apucat să spună cuvintele că l-a apucat un strănut prelung. Și-a scos nelipsita batistă aflată în buzunarul de sub haină, și-a șters fața și a rostit calm. ,,Iubire, de ziua ta aceste trei cale albe pentru cele trei decenii, plus alte șapte garoafe

https://biblioteca-digitala.ro

roșii pentru anii trecuți, și floarea cea mai mare, streliția purpurie, pentru anul nostru. La mulți ani iubire!"

Ea l-a îmbrățișat, buchetul rămânând lipit de pardesiele lor. I-au dat lacrimile. I-a găsit buzele și i le-a strivit cu un sărut pătimaș. Reciproc. „Suntem doi nebuni, Aurel, dar tu mă întreci. Și-mi pare nespus de rău, că m-ai așteptat atât, iar eu trebuie să ajung acum acasă, unde este deja oficialul și câțiva oameni de-ai lui. Scuză-mă, scuză-mă că nu mai pot rămâne, deși mi-aș dori la fel de mult ca și tine. Voi fi acolo, acasă, dar cu gândul că ne vom revedea duminică, la masa noastră de la Carul cu Bere. Promit. Ai grijă de tine!"

N-au reușit să se vadă cum stabiliseră. El a fost cel care n-a putut veni. Era ținuit în casă, în pat, de o răceală zdravănă, contactată nu doar în seara aniversării, dar și în clasele neîncălzite. A lipsit și de la școală. Au venit câțiva elevi să-l viziteze, ca să nu mai amintim de cei înscriși la meditații. Cea mai îngrijorată era bătrâna, ea fiind de toate: infirmieră, dispecer la telefon, cât și cu primirea oaspeților, în afara treburilor casei. A răsuflat ușurată când l-a văzut înapoi pe picioare. Dar îl ținea sub supraveghere strictă, ca să nu recidiveze. Mihaela a dat de două ori telefoane, spunând că a aflat de la Magda că profesorul e în suferință. Au reușit să schimbe și câteva cuvinte protocolare. Aurel le așteptase atâta și i-a spus când s-au revăzut, că ele i-au grăbit însănătoșirea. Abia după trei săptămâni a putut să o convingă pe mama soacră că trebuie totuși să iasă duminică la întâlnirea cu băieții la bridge, deoarece au venit pe rând să-l vadă, i-au procurat și medicamente. S-au comportat ca adevărați parteneri, la bine și la rău.

La sfârșitul lui noiembrie, în ultima duminică au reușit să se revadă. Arăta mai slăbit, avea părul mai cernit. Ori așa i s-a părut Mihaelei. Stăteau față în față și nu știau ce să-și mai spună, deși pregătiseră adevărate discursuri.

- Chiar a trecut un an, Aurele?! Un an cu atâtea amintiri, zilele și nopțile în care tu ai fost ținut la pat, din cauza mea, dar și a ta că te-ai purtat mai ceva ca un puștan. Nici elevii tăi nu cred că ar face ceea ce faci tu!

- Da iubire, nu mă judeca prea tare, dar parcă trăiesc altă viață. Uită-te în jur, la cenușiul, la angoasa din jur, la lipsuri și mizerie. Ori tu ești comoara, bogăția mea, care mă face să uit de ceea ce e în jur. Abia acum reușesc să înțeleg, ce au scris atâția despre ce înseamnă să-ți găsești sufletul pereche! Tu ești speranța mea, într-o lume care bâjbâie în întuneric și se iluzionează că se va arăta măcar o licărire de speranță. Au gândit că la congresul partidului se vor produce schimbări, ca la toți vecinii noștri socialiști. Dar totul s-a încheiat cu urale și aplauze, cu aceeași garnitură în prezidiu. Suntem cu toții niște nenorociți, care ne meritățm condiția, niște mămăligari. Dar noi suntem altfel, pentru că ne avem unul pe altul, chiar dacă trebuie să ne ferim de ceilalți, ca partizanii. Să ne ferim și să rezistăm, așa, ca partizanii, din cărțile adolescenței, căci va veni și timpul nostru, când vom rămâne nedespărțiți.

. Aurele, tu chiar crezi în ceea ce spui? Crezi că avem vreun viitor? dar să lăsăm această filosofie gravă și să ne trăim clipa, să ne bucurăm că ne-am reîntâlnit. Nici mie nu mi-a fost ușor, mai ales că nu puteam să fiu în preajma ta. Hai să ne bucurăm iar de acest prânz în doi, binecuvântați de bărboșii aceștia care ne privesc din picturi, îndemnându-ne să cinstim! Că doar suntem la Carul cu bere, pe urmele lui Eminescu, Caragiale și ai altor clasici, cu a căror opere le umpli capul elevilor tăi. Cu care, uneori, mai dai nas în nas, chiar sub aceste bolți...

*

A venit din nou prima lună oficială de iarnă-decembrie. Un nou final de an, dar de data aceasta, Aurel, era mulțumit, poate după atâția ani. Dincolo de triseți și parastase pentru cei dragi trecuți în lumea umbrelor, o avea acum pe Mihaela, căreia îi spunea adesea, simplu, iubire. A ajuns să nu-l mai preocupe ceea ce se întâmplă în jurul său: griji, întrebări, speranțe. Era preocupat doar că vine vacanța de iarnă și-i era dor de bulgăreală cu primul lor sărut. S-a interesat de spectacolele de la „Grădina Icoanei", dar și de posibilitatea unei noi evadări undeva la munte, după Anul Nou. I-a mărturisit gândurile, proiectele sale când s-au reîntâlnit peste alte două săptămâni, tot la Carul cu Bere.

„Bine, Aurele, dar tu uiți că nu suntem singuri. Fiecare are familie și obligațiile ei. Știu că e atât de trist ca de sărbătorile acestea de iarnă, când erau numai bucurii și petreceri, când eram copii odată, cum spunea o romanță, iar acum fie suntem singuri, fie facem Crăciunul și Revelionul în familie sau la prieteni, dar cu gândul în altă parte, unde ne-ar plăcea cu adevărat să fim. Plus, lumea asta care tace, se frământă, gata să explodeze… Hai să lăsăm lucrurile să curgă. Totuși, un spectacol, poate ar fi ceva realist. Ne-ar prinde bine, ca un inedit Crăciun și Revelion, în doi, al nostru. Aștept propuneri concrete."

Propunerea a venit, dar prea târziu, dându-le peste cap toate proiectele. Deși neimplicați și ferindu-se de viața politică totuși au trebuit să-i fie martori. Profesorul a luat bilete la teatru pentru vineri, 22 decembrie, ca să marcheze anul scurs de la „bătaia cu bulgări și primul sărut". Au trebuit să recunoască amândoi, că adesea, gândeau și vorbeau ca doi adolescenți.

La mitingul din ajun, de joi, a fost doar Otilia, împreună cu o listă întreagă din fabrică. A fost prezent și soțul Mihaelei, ministerul chimiei fiind prin preajmă. Aurel a rămas în școală ca să definitiveze mediile elevilor. Mihaela a reușit să se fofileze, să se piardă pe drum și să ajungă acasă. Nici n-a dat drumul la televizor ca să vadă transmisia mitingului. Pur și simplu nu o interesa. Soțul a sunat târziu, spre miezul nopții spunându-i că trebuie să mai întârzie, că e o situație specială la birou. A închis spunându-și că „situația specială" este vreo mândră unde e în „delegație".

A doua zi dimineața când s-a dus să ia metroul spre a ajunge la serviciu a văzut lume încolonată afluind spre centru. „O fi alt miting?! S-a întrebat, dar o doamnă în vârstă a prins-o de braț și i-a șoptit. „Stai aici, femeie, că a explodat mămăliga! În centru, în Piață e agitație, lupte, morți, revoluție… gata s-a zis…" S-a desprins din strânsoarea femeii și a mers mai departe…

Profesorul era însă la curent cu evenimentele. Mama soacră asculta seară de seară știrile. Din când în când îi informa și pe cei doi „musafiri-colocatari", cum îi mai apostrofa, cu cele mai noi vești. Otilia ridica din umeri, dar ginerele, uneori când nu era grăbit, îi cerea amănunte. La laborator, dar și la școală, oamenii vorbeau pe șoptite. După ce au aflat de la radio pe la ora 10, că ministrul

https://biblioteca-digitala.ro

Apărării, generalul Milea s-a sinucis și că e un trădător, unii au coborât glasul, alții din contră. Unii au plecat. Nimeni nu le-a spus nimic. Până și portarul a ridicat din umeri. Mihaela a ajuns cu bine acasă, când a auzit strigăte în fața blocului, pe alee. Nu erau copii, ci oameni maturi. Atunci a deschis radioul și acolo și mai mare vacarm. Era revoluție, mămăliga explodase…

Primul ei gând a fost la Aurel. Unde o fi? A pus mana pe receptor, dar în acel moment a sunat. Era soțul. I-a spus să nu-și facă griji, că totul va fi bine. Și a închis. A format numărul familiei Mandache, dar linia era ocupată. Abia după mai multe încercări, a răspuns bătrâna. A liniștit-o că toți sunt bine acasă. A șocat-o finalul discuției, bătrâna încheind cu : ,,Trăiască revoluția!

Au urmat zile și nopți grele. N-a ieșit din casă decât până la cea mai apropiată alimentară. Pregătirile pentru Crăciun au fost date peste cap, dar în casă răsunau colinde. Pentru prima dată pornite din aparatul de radio sau televizor. Când nu se derulau comunicate, cuvântări, împușcături, mesaje. În noaptea Sfântă, a Nașterii Domnului au urmărit însă târziu în noapte, Judecata de apoi a cuplului prezidențial și moartea Ceaușeștilor. Și prima zăpadă, albă, frumoasă, care i-a făcut să iasă în stradă pe amândoi, fiecare în cartierul său, cu gândul la cea de anul trecut. Biletele pentru teatru au rămas ca amintire în buzunarul lui Aurel. Acum spectacole erau la tot pasul, în stradă. Timpul, dacă până atunci cursese monoton, acum o luase razna. Totul se dezlănțuise frenetic. Oamenii erau de nerecunoscut. Nu se mai suspectau, ci își aruncau în față tot ce aveau în gând, vrute și nevrute… Nu mai era respectată nici o autoritate. Elevii aruncau uniformele, șefii erau contestați, schimbați, batjocoriți. Era o vânătoare generală de securiști, de informatori, de contra…

Aurel și Mihaela au mai schimbat câteva cuvinte la telefon, dar au găsit alt prilej să se revadă. I-a ajutat o măsea cariată și o plombă căzută din dantura Mihaelei. Profesorul avea foști elevi deveniți profesioniști. A dus-o la o clinica dentară de lângă Biserica Luterană. În fiecare seară de joi se întâlneau la dentist. A ajuns și el pe mâna stomatologului, fost elev, nu doar din spirit de solidaritate, dar efectiv avea de făcut câteva intervenții mereu amânate. Înainte de a lua loc pe "scaunul de tortură", cum l-au numit într-o cofetărie, la ,,Casata" sau barul de la Atene Palace, la un pahar de vorbă, făceau bilanțul noutăților din săptămâna care s-a scurs.

Într-o seară i-a propus să închirieze o cameră pentru câteva ore în hotel. Ea s-a uitat lung, mustrătoare: ,,Aurele eu sunt pentru tine doar o simplă amantă, ca să nu zic altfel. Ți-am mai spus că nu mă interesează sexul, ci sentimentele noastre frumoase. Ele și nu hormonii!"

Aurel era cel care o bombarda cu noutăți. I s-a propus să colaboreze la unul din ziarele care invadaseră piața. I s-a propus să susțină o rubrică cu anecdote, ciudățenii întâmplări deosebite din viata scriitorilor, a personalităților în general. Erau la modă, tot ce era deosebit, senzațional și oamenii nu aflaseră până atunci din cauza cenzurii ceaușiste. De la începutul anului au apărut în țară ziare și reviste străine atât de râvnite până atunci. Avea de unde să traducă, să selecteze, plus din bibliotecă în care avea suficiente cărți vechi. Activitatea asta a ajuns un timp să-l pasioneze. În plus era și bine plătită. Tirajele erau în creștere lumea fiind atât de avidă de noutăți, de cancanuri, față de cenușiul de până atunci. Ce-i de acasă nu știau că el are un cont special în bancă, la BCR unde-i virau onorariile.

Altă dată la începutul lui martie, înainte de ziua femeii, când mulți se întrebau dacă mai e sărbătoare sau nu comunistă Mihaela i-a replicat: „asta trebuie să fie opinia bărbaților, a misoginilor! Dar, că veni vorba, tu, ditamai profesorul, victimă a dictaturii comuniste, care ți-a alungat și poate ucis feciorul, iar pe tine te-au dat afară de la editură, mai întreții relații cu o comunistă, o membră de partid, o profitoare a odiosului regim comunist?!" Aurel se uită la dânsa mirat, auzind asemenea vorbe, și nu știa ce să creadă: glumește sau nu?! „Ce-ți veni iubire?!" De ce vrei să ne prindem în hora aceasta nebună, a delațiunilor, a răzbunărilor. Asta îmi amintește de anii adolescenței și studenției, când trebuia să discutăm și înfierăm cu mânie proletară pe toți foștii… ca să ne lase locul nouă, a celor noi… „Nu te supăra, Aurele, dar vezi și tu ce-i în jurul nostru", spuse conciliant Mihaela. Iar Aurel a continuat: „Uite iubire, cred că ar trebui să ținem seama de vorbele unora mai simpli și mai înțelepți, iar tatăl meu, Dumnezeu să-l odihnească, mi-a spus în acei ani: măi băieți, când cazanul, ciorba dă în clocot, nu încerca să-ți bagi lingura și s-o guști că te frigi. Lasă-i pe alții și urmărește-i să vezi cum le-a priit. Dacă crezi și tu că se merită, după ce s-a mai domolit, fă-o și tu. Dacă ții neapărat să vezi cum e?! eu am fost curios și am gustat din ciorba regimului trecut, până mi-am răsturnat farfuria, odată cu fuga băiatului".

Recunoșteau amândoi că era o frenezie a formării de partide. Se împărțeau pretutindeni adeziuni: în birouri, cancelarii, uzine, chiar în stradă. Un partener de la întâlnirile de bridge era un fan al unui partid ecologist. Aurel a fost contactat și de unul din foștii săi colegi din facultate care înființase un partid sub semnul umorului lui Caragiale, folosind chiar o celebră replică a lui Conu Iancu, Partidul Liber Schimbist. I-a promis, dar s-a abținut.

S-a trezit în cancelarie cu două rânduri de reporteri care aflaseră despre fuga și moartea lui Cristi. Vroiau să facă din el o victimă a regimului totalitar, un erou urmărit și lichidat de securitate. Le-a cerut să nu dezgroape morții și să fie lăsat în pace. De Paști, care în 90 a căzut în aceeași duminică de aprilie și la catolici, la toți creștinii, l-au vizitat din prietenii-sași ai lui Cristi, cu care a rămas în RFG. Au putut reconstrui ultimii trei ani din viața băiatului. Pentru Otilia a fost cel mai greu. Ea se mai amăgea că poate, poate, pe undeva, trăiește!

La început de mai, în Piața Universității era în clocot, au trecut pe acolo, după ce au ieșit de la stomatolog. Tocmai terminaseră cu lucrările. S-au dus să cineze la Carul cu Bere, ca să probeze „noua dantură".

- Aurele, dragă, ce părere ai tu de nebunia asta din piață? Și tu cu cine votezi pe 20 mai?

- Ți-am mai spus, la noi cazanul e încă în fierbere. Să nu ne băgăm în el, că ne opărim. Eu pe 20 prefer să rămân acasă. Poate am să merg la următoarele, când se vor mai limpezi lucrurile. Nu-ți cer să faci la fel, ci doar să nu stricăm acum cina cu politică.

După alegeri, la început de mai, Mihaela s-a trezit din nou așteptată la gura de metrou. De data aceasta Aurel era cu mașina. Era nerăbdător să-i spună două vești mari: mai întâi a primit răspuns de la moș Toader și mătușa

https://biblioteca-digitala.ro

Maria care-i aștepta. Doar să-i scrie când sosesc. Și a doua, îl privea doar pe dânsul: i s-a propus, ca din toamnă să predea iar la Universitate, la facultatea de jurnalism, complet reorganizată, un curs special de istoria literaturii universale! „Îți dai seama, iubire, că renasc, reiau munca universitară, la care am visat în tinerețe. Iar acum, cu tine, iubire, trăiesc și marea iubire!"

*

La începutul lui august au reușit să evadeze pentru două săptămâni sus la munte, la Soveja, la cei doi bătrâni, care i-au așteptat cu drag. Au fost zile așa cum și-au dorit. El a început să-i vorbească de proiectele sale, de cursul pe care va trebui să-l susțină în curând. I-a spus, mai în glumă, mai în serios, să se înscrie din nou la facultate, să vină la cursul său. „Ca să vezi cât de bătrână sunt eu, față de tinerele care vor să ajungă mari jurnaliste, că așa-i noua modă. Pentru generațiile noastre era la modă să fii inginer sau doctor. Ar putea veni în schimb Magda, nu eu, domn' profesor universitar". Hai să lăsăm tachinările a intervenit el. Eu am început să văd o importantă schimbare: trăim după 22 decembrie într-o lume tot mai nebună, mai debusolată, într-o tranziție, de la prea multă liniște, de la șoapte, la prea multă gălăgie și strigăte. Iar noi suntem dincolo de ei, putem să ne avem unul pe altul și putem naviga mai lesne prin balamucul care ne înconjoară, ura și mizeria dezlănțuite.

S-au iubit pe îndelete, în tihnă, ca doi oameni naufragiați, într-un capăt de lume. Au hălăduit mai puțin, dar au avut și o surpriză neplăcută. Chiar în ajunul plecării, au dat nas în nas cu Șefu', cu tatăl Magdei. Firește că au trebuit să găsească explicații, că tocmai s-au întâlnit, că el a fost la Complexul balnear „Miorița", că ea e în trecere, ș.a.m.d. Fiecare a înțeles ce a vrut. Asta le-a și precipitat plecarea. Aurel era într-adevăr grăbit să-și pună la punct cursul. Trebuia să-l prezinte curând în fața comisiei de la decanat. Avea emoții ca un debutant. Amfiteatrul era plin. De tinere și tineri, dar și ceva mai în vârstă, dintre cei care fuseseră trimiși la vechea structură, a partidului unic, vestita Academie „Ștefan Gheorghiu". Știa vorba care circulă atunci printre acei cursanți trimiși cu dosarul de cadre: ca să obții diploma trebuie să îndeplinești două condiții: să nu pierzi cartela de la cantină și să nu te calce troleul!

În prima joi din noiembrie, când se împlineau doi ani de când s-au cunoscut a invitat-o să asiste la un curs special al său. Nu i-a spus tematica, dar i-a precizat că spera să-i placă, i se adresează ei, iubirii sale. N-a vrut să fie văzuți împreună. A promis că vine, dar a făcut-o în ultimul minut. Era deja pe podium, în fața amfiteatrului aproape plin. A intrat și s-a așezat în penultimul rând. Și-a scos din poșetă un carnet pentru a lua notițe, ca orice studentă. Pe același rând mai erau câteva tinere. Frumoase, elegante. Două din ele au remarcat-o când a apărut și și-au făcut cu ochiul, ridicând din umeri.

Când a descoperit-o profesorul universitar a tresărit, a ridicat mâna în direcția ei, a pierdut-o intr-un gest larg, doar tonul vocii parcă i s-a schimbat. Sau aceasta a fost impresia Mihaelei.

„Domnișoarelor și domnilor, așa cum v-am precizat, astăzi voi încerca să vă prezint cum au încercat de-a lungul mileniilor, oamenii, să surprindă una din cele mai grele de definit stări umane, și anume sentimentul, sau starea de beatitudine sau iubire. De relații între sexe, dar nu la nivelul primatelor, a regnului animal. Ca jurnaliști în devenire, vedeți că acum la modă, se vinde bine, face reating, cum se spune mai nou, elemente care țin de carnal, de hormonal, nu de iubirea în sine…

Mihaela îl asculta mirată, dar și-a dat repede seama că Aurel a invitat-o anume la acest curs spre a-și mărturisi în public opiniile sale față de iubire, de sentimentele sale. Descoperirea aceasta pe moment a măgulit-o, dar a și pus-o în gardă, în alertă: până unde poate merge avântul său, să nu facă vreo prostie și să năruie totul?!

Dar, să trecem și la exemple culese de mine dintr-o Antologie din poezia de dragoste a lumii, apărută în urmă cu câțiva ani în cunoscuta „Biblioteca pentru toți". Să începem cu primele mărturii, venite din unul din primele leagăne ale civilizației umane, care inventând o scriere a reușit să ne transmită mărturii ale sentimentelor lor de iubire. Ascultați-le și încercați să le comparați cu ale noastre, ca să vedeți dacă sunt diferențe peste atâtea milenii.

Un anonim care a trăit în Egiptul antic, pe valea Nilului, în urmă cu vreo trei milenii, cu hieroglifele lor:

Mai bună decât toate leacurile mi-e iubita
Mai bună decât toate descântecele!
Pasul ei îmi poartă noroc!
Când o văd sunt iar sănătos
Când ochii-i deschide, trupu-mi întinerește
Când spune ceva sunt iarăși puternic.
Când o strâng în brațele mele, răul se îndepărtează.
De șapte zile e departe de mine!

Mihaela a apucat să le noteze cu multe prescurtări, cum făcea când era cu adevărat studentă în Iași la Politehnică. A simțit că-i erau direct adresate. În sinea ei era flatată, se gândea la el, îl vedea cu câtă pasiune vorbea, cu ce intonație recita, recita cum a făcut-o în cele doua veri, acolo, sub cetina munților Vrancei, lăcaș tainic al cântecului lor de iubire… O furau gândurile amintirile, se concentra greu ca să rețină cuvintele sale, care simțea în vibrația lor că-i sunt adresate doar ei, deși ajungeau la urechile atâtor studente, care, desigur, îl admirau…

De jos, de pe piedestal , profesorul a continuat cu o serie de perle din vechea poezie japoneză, în forma scurtă, haiku. A reușit să noteze doar trei: „Aș vrea să trec un fir prin lacrimile mele și să fac un colan pentru tine". Un înger rău din ceruri împrăștie cenușa patimii mele înghețate, până departe. O, ce greu apasă iar pe suflet și ce ușoară e în palmă! „Atât de multe au fost nopțile, când plină de încredere te așteptam. Și tu n-ai venit, încât mi-am zis: nu-l mai aștept. Și, până la urmă totuși te-am așteptat!.

Încerca să se concentreze, dar îi veneau în minte secvențe din relația lor. De unde au pornit și până unde au ajuns? Și doar în doi ani?! Recunoștea că nu s-a așteptat la nimic când au început primele semne. Și totuși, s-a lăsat prinsă. Ducea și ea dorul afecțiunii. Nu doar dăruită dar și primită. Într-adevăr, are dreptate Aurel, că la ei e nevoia de comunicare. Iar el, atunci, acolo, îi comunica, de față cu studentele și studenții săi, sentimentele sale, sintetizate în stihurile altora.

„Hafiz scria în urmă cu peste șase veacuri, în Persia medievală, islamică, continua profesorul- Rețineți unul din catrenele sale, al VII-lea:

https://biblioteca-digitala.ro

Mai întâi vinul contopirii mi-l dăruie,
Apoi la beție, încă un pocal pentru chinuri îmi dărui
Până când, învelit în apele plânsului în flăcările inimii, drum colbăit mă făcui
Și vântului să mă spulbere mă dărui.

Trecea prin poezia universală, de la un autor la altul, peste veacuri și locuri. Unele le știa pe dinafară, altele le citea de pe o filă. Devenise chiar patetic, declamând dintr-un poet brazilian:

„Doamne râvnesc femeia care trece.
Spatele ei e ca o pajiște de crini
Șapte culori sălășluiesc în părul ei
Șapte nădejdi în gura ei fragedă
O, cât de gingașă ești, femeie ce treci,
Ce-mi saturi foamea și mă torturezi,
Înăuntru nopților, înăuntrul zilelor!
Simțurile tale sunt poezie.
Durerile tale melancolie.
Părul tău e iarba cea bună,
Răcoroasă și moale.
Frumoasele tale brațe sunt lebede line
Departe de vocile vântului,
Doamne, râvnesc femeia ce trece! „

Câteva studente și studenți au aplaudat. Mihaelei i-au dat lacrimile. Și-a amintit că i le-a recitat într-o seară, acolo în munții Vrancei, la Soveja, sub spuza de stele și clar de lună.

A ieșit la pauză și a plecat. Nu mai era în stare să dea ochii cu el. Nu s-ar mai fi putut controla. L-ar fi strâns în brațe, așa ca la prima zăpadă ori când s-au revăzut pe trotuar în Soveja.

*

A amânat revederea. El a căutat-o la telefon. Avea îngrijorare în voce: de ce n-a dat nici un semn de viață? Nu i-a plăcut cursul său? Un potop de nelămuriri, de întrebări. S-au revăzut spre sfârșitul lui noiembrie. A așteptat-o din nou în mașină, în preajma gurii de metrou. Era deja noapte. Au stat de vorbă în obscuritatea interiorului mașinii, tulburată doar de farurile iscoditoare ale altor mașini care treceau. Și treceau, pentru că nu mai era nici un fel de restricție la consumul de benzină. Doar cea a prețurilor care tocmai au fost liberalizate.

„Aurele, dragul meu. Ce facem, încotro? Tu ai ajuns să nu mai ții cont de cei din jur. Îmi pare rău să-ți spun, orice femeie ar fi măgulită, fericită să aibă parte măcar în jumătate din avalanșa de sentimente pe care le ai tu pentru mine. Credeam că sunt doar în romane sau filme! Dar, Aurele, dragul meu, să fim realiști, să privim în jur și înainte. Avem fiecare o vârstă, câte o familie. Tu acum ai revenit la catedra universitară care ți-ai dorit-o de când ai venit la studii în București. Și când nu te mai așteptai a venit această fericită schimbare…

- Da, ai dreptate, dar adevărata schimbare sunt sentimentele, iubirea noastră. Și trebuie să rămânem împreuna. Asta mi-e ultima dorință și cea mai mare!

Vorbea și o mângâia. Avea ochii mari, frumoși, umezi de emoție. Îl privea, îl vedea cât a suferit nevăzând-o, neputând să-i vorbească, să comunice cu ea direct.

- Hai să ne mai gândim. Să mai treacă ceva timp. Să văd și eu ce va mai fi la mine acasă. Să nu ne pripim, să bruscăm. Am văzut până acum doar partea plină a paharului. Poate că am stat atât de puțin împreună. Viața de zi cu zi, știi, e altceva. Ai să-mi spui că nu mai sunt probleme de „morală socialistă", ca până mai ieri. Dar e mai rău acum, pentru că tu ești persoană publică, universitar, iar gazetuțele astea care au apărut ca ciupercile după ploaie, otrăvite, care abia așteaptă să titreze pe prima pagină: Profesor universitar își lasă soția, ajunsă șefă de fabrică, după 35 de ani de căsătorie, pentru o pițipoancă cu 20 de ani mai tânără! Și e de ajuns să arunce o gazetuță bomba, că alții se reped să o preia și amplifice. Ca în celebra arie a Calomniei! Nu ne trebuie nouă acum asemenea avalanșe de lături! Te rog, Aurele, dragul meu, te implor, să nu mai facem imprudențe, să ne păstrăm așa cum ne știm. Să savurăm clipele, ca aceasta, dar să ne ferim de reflectoare. Să așteptăm un timp mai bun.

*

A venit din nou decembrie, dar fără bucuriile primei zăpezi, cel puțin pentru ei doi. Mihaela și-a luat inima în dinți și a sunat la familia Mandache, ca să-i felicite pentru Crăciun și Anul Nou. Bătrâna o așteptă. A lăsat-o să-și spună urările, după care a continuat dânsa:

- Ascultă madam și nu închide până nu-ți spun eu. Ai venit în casa noastră ca o mironosiță, o pisică miorlăită, dar s-a dovedit că ești o fiară nesătulă. Te-am primit ca pe o doamnă, dar te-ai dovedit a fi o viperă. Ai profitat de prostia, de senilitatea acestui motan bătrân în călduri. Tu l-ai provocat, i-ai distrus bătrânețile, viața, tu știi cât e de bolnav, iar tu ca o iepușoară în călduri mi-l călărești în drum spre cimitir. Nerușinat-o. Vrei să distrugi o căsnicie atât de lungă, curvo! Ce vrei de la dânsul? Bani, casă?! E lefter, n-ai ce lua. Totul e lăsat de mine, cu acte, numai pe numele Otiliei. Nu prin testament, ca să moșteniți voi, ci prin act de vânzare-cumpărare, numai între mine și fiica-mea. El rămâne doar cu ce a venit, când l-am primit în casă, în munca mea, putoare-o! N-o să-ți fie ușor, hieno, dar am eu grijă. Am un detectiv angajat care să vă urmărească pas cu pas, ca să vă răcoriți. Uită numărul acesta, ocolește casa noastră, a mea și a Otiliei, uită-l pe prostul de Aurel și să te văd pe năsălie chiar înaintea mea. Acum poți să închizi!

Mihaela a rămas mută, siderată. I-au venit în minte doar spusele lui Aurel, că atunci când se înfurie, ce-i la gura soacrei sale?!

A trecut în noul an chinuită, cu gândul la Aurel, prin ce trece el, chinuit acasă, în „matriarhatul" său. S-a bucurat doar, după ce a revenit la serviciu și a găsit o scrisoare recomandată cu confirmare de primire, cu o adresă oficială pe plic: „Universitatea, Facultatea de Jurnalism, Secretariat. În sfârșit vești, laconice, dar clare:

„La mulți ani Iubire! Ca de obicei tu ai avut dreptate. Trebuie să mai așteptăm și să sperăm. Nu uita că rămân același pentru tine. Nu uita. Ai grijă de tine."

N-a semnat-o, nici nu era nevoie.

Soțul Mihaelei plecase din ministerul care se desființate și s-a lansat în afaceri, cu prietenii săi care lucrase-ră în comerț exterior. Acum comercializau pe cont propriu și afacerile mergeau prosper în apele tot mai tulburi ale tranziției. Căsnicia lor mergea mai departe, doar din inerție.

https://biblioteca-digitala.ro

Le era dor unul de altul, dar trebuiau să păstreze distanța. Amenințările mamei Luiza îi urmăreau. El a mai urmărit-o de câteva ori la ieșirea de la serviciu, dar n-a avut curajul să coboare. Ea a fost de doua ori pe la facultate, a trecut pe culoare, s-a uitat la programul afiăat, în speranța că-l va întâlni întâmplător. N-a mai încercat după ce a auzit, la a doua vizită, în urma ei, două studente comentând: Uite, dragă, cucoana din dreapta în față, nu-i tipa care a venit la cursul acela despre iubire al profesorului Matache? O fi o amanta lui. Cam tinerică, pentru un moșulică ca el?! degeaba îi face curte Jeny, probabil că el preferă mai coapte!"

S-a scurs deja un an, cu puține vești din partea fiecăruia dintre ei. Nu putea apela la Magda pentru că s-au convins că era cam gură spartă. A primit un plic, în toamnă, la serviciu, recomandat, cu o carte. Cursul conferențiarului universitar doctor Aurel Mandache, de Istorie a literaturii universale. Cu un bilet. „Pentru Iubirea mea Veșnică. Nu am scris-o pe volum ca acolo îl poate citi și cine nu trebuie. Așa-s autografele de la autori!"

În februarie 1992 era o dimineață mohorâtă și friguroasă. În biroul decanului plecat la niște conferințe peste hotare, Aurel stătea față în față cu profesorul Costică Damian, prietenul și partenerul său la partidele lor de bridge.

„Costică, te-am chemat aici să-ți fac câteva mărturisiri între patru ochi și care să rămână între noi. Sunt într-un moment de cumpănă: medicii mi-au spus că operația pe cord nu mai trebuie amânată, că s-ar putea, oricând, să trec dincolo. De aceea mi-am scris un testament. Nu am multe lucruri de lăsat în afară de amintiri și unele regrete. Ție îți las biblioteca mea, cărțile, că tu ești cel mai în măsură să le prețuiești…Și te mai rog ceva. Îți las acum și o listă cu câteva titluri și statuete-amintiri pe care să i le dai Mihaelei. O știi, că tu ai trimis-o la mine. Ți-am mai spus câte ceva despre noi. Mi-a dăruit tot ce mi-am dorit și nu avusem. Acum am, dar e târziu. Se pare că timpul nu mai are răbdare cu mine, ca să parafrazez un vers. Și mai am o ultimă și mare rugăminte la tine: eu am un cont în bancă, în dolari unde mi s-au convertit toate drepturile de autor de la reviste cât și cele pentru Curs. Cele de acasă nu știu de el. Nici Mihaela, dar vreau să rămână ei. Măcar atât, dacă nu s-a putut mai mult. Iată aici toate actele făcute cu Banca. Încearcă să mă înțelegi, că mă cunoști de-atâta vreme și am împărțit necazuri și bucurii. N-am fost un sfânt, am cunoscut mai multe femei, am avut eleve care mă adorau, chiar și după ce au terminat și erau doamne. Inclusiv acum studente, deși sunt un bunic față de ele. Dar așa-i viața asta lăsată. Te ia cu valul când nici nu te aștepți! Dar, nu regret nimic. Doar că au fost prea scurte momentele în care am putut fi cu adevărat împreună… doar acolo, în munți… Să-i spui că atunci când am sa trec…Dincolo, am să fiu tot cu gândul la ea, la Iubirea mea. Ultimă".

Profesorul Damian a rămas fără replică. Știa că Aurel e în suferință, că are o iubire tainică, dar de aici și până la testament… A încercat să îl încurajeze, să o dea pe glumă. L-a privit puțin pieziș, a zâmbit, l-a cuprins pe după braț, erau cam de-o înălțime și l-a condus până la ieșire. „Lasă, Costică, că o să treacă toate și o să fie bine. Ai și tu grijă de tine. Și ferește-te să ajungi la mâna medicilor!"

Operația a decurs bine. Convalescența a fost mai lungă. Repaus la pat, fără emoții. A mai trecut de câteva ori, în toamnă pe la facultate. Studenții l-au întâmpinat cu ovații, semn că i-au simțit lipsa. S-a uitat lung la fiecare din ei, în amfiteatrul plin, când și-au reluat cursul. Dar n-a întâlnit chipul pe care dorea atât de mult să-l revadă. Se întâlneau și se mărturiseau doar în vis.

Mama Luiza căzuse și ea la pat. Era trecută de 81 de ani și au ajuns-o și pe dânsa bătrânețile. Evita să dea ochii cu el. Erau amândoi betegi, dar refuza să se împace, să ceară iertare. Erau amândoi orgolioși, mai ales că-și făcuseră atâta rău unul altuia în ultima perioadă. Otilia era la mijloc, copleșită de grijile fabricii și grija celor doi. A fost nevoită să angajeze o femeie și să iasă la pensie înainte de termen, ca să preia treburile casei, acolo unde le lăsase mama Luiza.

Întâi s-a stins bătrâna, în penultima zi din an. A prins-o anul cel nou, 2003, în sicriu pe masă. Au dus-o după Sf. Vasile la cimitir, pusă în același loc cu soțul. Oasele sale i le-au adunat, stropit cu aghiazmă și pus într-un coștei de bumbac, în sicriu, la picioarele defunctei.

După o luna Aurel a făcut un puseu de tensiune, un accident vascular paralizându-i partea dreaptă a corpului. Era neputincios, slăbit, un corp care-și aștepta odihna veșnică și împăcarea cu sine. Mai avusese o discuție cu prietenul său Damian rugându-l să-i transmită Mihaelei să nu vină să-l vadă, ci să păstreze doar imaginea sa când era în puteri.

N-a chinuit mult, nici două săptămâni. Încă nu împlinise 60 de ani!

*

După mai bine de o lună profesorul Costică Damian a căutat-o pe Mihaela la telefon. A rugat-o să vină duminică la Carul cu Bere, că are să-i transmită un ultim mesaj din partea lui Aurel.

A sosit îmbrăcată în pardesiul ei grena, dar cu eșarfa cernită la gât. Profesorul Damian o așteptase chiar la intrare, singur la o masă, lângă fereastră ca să o poată observa când apare. I-a povestit mai întâi despre întâlnirea lor, în urmă cu peste un an, din cabinetul decanului. I-a dat documentele bancare, așa cum i-a promis. I-a arătat și lista, și a rugat-o să mai aștepte, că nu poate intra acum acolo, acasă, la familia Mandache, unde Otilia a rămas atât de singură.

Mihaela tăcea și asculta. Ochii i se umeziseră și se abținea să dea drumul lacrimilor.

„Scuză-mă, la toți ne e greu fără el. Căsnicia mea e și ea terminată. Acum sunt doar mireasa lui cernită. În suflet. Mai am ani înainte, dar va trebui să-i înfrunt singură. Doar cu gândul la el. Și de acolo Sus, ne veghează și ocrotește. El m-a văzut ca pe o Sânziana Hanganu, adică o luptătoare. Și am să caut să fiu. Și dacă am să mai întâlnesc un bărbat măcar să-mi placă, am să fac un copil. Doar al meu. Și am să-i pun numele lui. Aurel, sau Aurelia. Și știi ce mă va durea mereu: că nu voi mai întâlni vreodată vreun alt bărbat care să mă iubească așa cum a fost doar el în stare!"

Sfârșit

https://biblioteca-digitala.ro

TEATRU

Gellu DORIAN

ÎN AȘTEPTAREA CELUI DE-AL TREISPREZECELEA AS

– PIESĂ DE TEATRU ÎN TREI PĂRȚI –

Personajele:
Titi Urmă, actor-regizor
Vedikioru, director de teatru
Actor 1 – peste 50 ani
Actor 2 – sub 30 ani
Actriță 1 – peste 50 ani
Actriță 2 – sub 30 ani
Veteranul – regizor
Cicis
Zaiț – cîrtița
Poet 1
Poet 2
Poet 3
Veronica – poetă
Corp-ansamblu: de la 6 la 12, fete și băieți
Activistul
Securistul
Ofițer contrainformații
Croitoreasa
Peruchiera
Fata
Noul director

Sala este plină. Se ridică, încet, cortina și, ca din senin, ca într-o secvență de demult, într-o imaginație regizorală la îndemînă, se petrece următorul dialog – de preferință la gura unei scări de mansarda, scenografie ce poate dispărea după ce scena se termină:

TITI: – Mama, am nevoie de o sută de lei.

MAMA: – Și eu… De mai mulți lei…

TITI: – Da, așa este… Dar eu am nevoie numai de o sută de lei… Cum să-ți spun… Acum…

MAMA: – Dar eu am nevoie și mîine… , și poimîine, și pînă la dracu'n praznic…

TITI: – Așa este… De asta vreau să-ți las aceste lucruri ale mele… *(îi întinde un pachet nu prea voluminos)…*

MAMA: – Fugi, fiule, nu am nevoie de nimic de la tine…

TITI: – Acest nimic este tot ce am eu… Nu e puțin…

MAMA: – Așa zic și eu… Este cam mult… Te poți descurca foarte bine cu el… Eu ce să fa cu el?

TITI: – Să-l păstrezi pînă mîine, cînd o să-ți dau, negreșit, suta de lei înapoi…

MAMA: – Nu e mai bine să rămînem prieteni, decît să-ți dau o amărîtă de sută de lei cu care eu aș cumpăra de mîncare copiilor cel puțin trei zile de aici încolo? …

TITI: – Mîine… *(se uită în dreapta, înstîngă, în spate)...* Mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului în oraș… Fără suta de lei pe care ți-o cer, nu pot fi mîine în scenă…

MAMA: – Iar? … Și acum doi ani ai spus la fel…

TITI: – Da, dar mîine va fi altfel…

MAMA: – Să nu crezi… *(aproape convinsă)…* Dar ce ai în pachet? …

TITI: – Toată averea mea…

MAMA: – Nu crezi că e prea mult pentru o sută? …

TITI: – E mult prea puțin… Mult prea puțin… Nu trebuie decît să o păstrezi pentru o zi… Fie două…

MAMA: – Fie trei… Fie un an…

https://biblioteca-digitala.ro

TITI: – *(jenat)*: – Sunt disperat… Nu e pentru mine… E pentru viitor… Al dumitale, al copiilor, al meu… Dar la mine să știi că mă gîndesc mai puțin… Ba cred că de loc… Că uite cum arăt… Fără dinți… Fără… Fără…

MAMA: – Fără o sută de lei…

TITI. – Păi, vezi… *(îi întinde pachetul)*… Toată viața mea este aici… Doar o sută de lei… Acum… Hai… Nici nu știi ce bine o să-mi faci…

MAMA *(ia pachetul, îl cîntărește):* – … E mult mai grea o sută de lei…

TITI: – Mîine vin și-l iau… Și-ți dau suta…

MAMA: – Dacă ți-o dau…

TITI: – Mama, ești singura femeie care nu-și poate lăsa fiul la necaz…

MAMA *(scoate din sîn o bancnotă de o sută de lei și i-o întinde lui Titi)*… O să-l pun lîngă celelalte…

TITI: – E ultimul pachet pe care-l mai am… *(ia suta de lei, o sărută și o pune în buzunarul cămășii, ca pe o batistă, să i se vadă colțul, presînd-o ușor cu palma, să se asigure că este acolo)*… Mîine… Mîine o să ai loc la lojă, la spectacolul meu… Mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului… O să vezi ce nici nu crezi c-o să vezi… *(sare dintr-un picior într-altul și dispare din scenă)…*

MAMA *(iese și ia, undeva în spatele scenei, pierzîndu-se, ca și cum ar duce pachetul în pod… , dînd a lehamite din mînă…)... (Scara dispare și ea, făcînd loc decorului în care urmează să se petreacă acțiunea)...*

I.

Acțiunea se petrece în incinta unui teatru de provincie, atît pe scenă cît și în sală. Decorul adecvat, la discreția regizorului. Undeva în primul rînd se vede, în umbră, Zaiț, ascultînd atent…

1.

(*Pe scenă, la o masă, pe unul din cele patru scaune, stă Titi, cu un teanc de cărți pe masă, printre care se distinge „Omagiul lui Ceaușescu". Undeva, într-un colț, Actor 2 trage cu coada ochilui în culise)*

TITI (*strigînd*): – Bă, nu mai vine odată cafeaua aia!? … (*Apoi ca pentru sine*)… Păi, de unde dracu' să vină, că au confiscat-o organele de partid, … tu-le mama lor… (*Scoate un pachet de țigări din buzunar*)… Iar *Mărășeștile* astea mă zgîrie rău pe gît… (*Către Actor 1*)… Che, dă-mi o *Națională* de-a ta, că e mai fină… Mai ai dintr-alea din stocul de bază?

ACTOR 1 *(din colțul de unde se afla, îmbrăcat în costumul lui Che Guevara, cu un basc pe cap, de după care-i curgea o panglică neagră ce-i înconjoară fruntea, face un semn discret cu degetul*)… Taci, bre…

TITI: – Dar ce dracu' vezi acolo?! …

ACTOR 1: – Vedikioru i-o pupă lu' Nuți…

TITI: – Hai, lasă, omule, voiorismele și memorează versurile… Mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului și ăștia se ling ca la cort… Adă *Națională* aia odată și dă o fluierătură să vină și ceilalți…

ACTOR 1 *(venind spre Titi, scoțînd dintr-un borset ce-i atîrna la gît pachetul de țigări Naționale)*: – Să fiu nebun, bă Titi, dar ghiujul lucrează nu glumă… Este dodat…

TITI *(luînd țigara pe care i-o întinde Actor 1)*: – Bă, da' tu ești obsedat rău, zău așa… De ce face Vedikioru îți arde ție… Administrează și el, că e doar director… Și lucrează cu organul cel mai talentat pe care-l are… E și regizor, nu! … Și așa înțelege s-o pregătească și el pe Nuți, pentru spectacolul omagial.

ACTOR 1 *(uitîndu-se la Titi care stătea cu țigara în gură, așteptînd un foc)*: – Să-ți dau și un foc, că ți-e o foame de n-ai unde dormi la noapte…

TITI: – Păi… Știi tu, cei de la Casa de cultură nu mi-au dat tantiemele, iar cei de la radio, ca și cei de la televiziune nu mă cheamă să recit și eu pentru nemuritorul…

ACTOR 1: – Și te-ai duce, dacă te-ar chema…

TITI: – Desigur … Ce nu face omul pentru o bucată de pîine mai albă… Linge și-un cur de comunist… Că vorba strigăturii din popor: „Traiască cine-o trăi, /Trăiască comuniștii/, Dar și noi pe lîngă ii, măi! „

ACTOR 1: Cu așa strigătură, ai avea succes garantat… la Jilava sau la Aiud… La Pitești, la Gherla sau chiar la Botoșani… Uite cîte variante ai…

TITI: – Adevărate stațiuni balneo-climaterice… Că știi ce probleme am cu dinții… Ba mai am și varice, că de diabet nu mai vorbesc…

ACTOR 1 *(îi aprinde țigara cu o brichetă pe care o scoate din borsetul de la piept)*: – Că pînă-ți vine moștenirea din America, vinzi și tu pădurețe în piață…

TITI *(trage un fum puternic în piept și scoate rotocoale de fum)*: – Dacă ăștia nu ne dau *Kent*, ce să facem și noi, fumăm *Naționale*… Că știi, din banii de la amatorii de la Casa de cultură, trebuie să-mi pun și eu dinții… Și cu moștenirea, să știi că nu glumesc deloc… Mă știi doar… Dar nu am cum s-o primesc… Ochioșii și timpanioții sunt binoclați pe mine ca pe butelie, bre… Că știi și tu, am fost și eu un timp pe la ei, pînă m-au excomunicat, pe motiv că nu i l-am scos la iveală pe marele spion… Că așa m-au racolat, la o boacănă, și le-am spus că-l știu pe marele spion, că sunt în bune relații și știu multe despre ce vrea să facă… Și așa l-am dus de nas pe ofițerul meu un an de zile, mîncîndu-i slariul, pînă ce s-a dus omu' la superior și i-a spus că dă nevasta divorț de el, că de un an de zile nu mai duce salariul acasă, că-l papă cu mine… Și uite așa am scăpat, că de mai ținea, mă mai întremam și eu… *(Trage alt fum și savurează adînc aroma țigării)*… Bune-s, bă… Nici din astea nu mai găsești… *(Tare, către culise)*… Bă, adă nechezolul acela odată, că termin țigara și vă iau la rînd, așa cum face Vedikioru cu Nuți… Ce dracu', în ce țară trăim!!!

ACTOR 1 *(panicat, agitat, cu frica pe chip)*: – Bă, bă, bă, bă, bă, bă, bă… , ce dracu' faci, că te aude Vedikioru și iar te rade…

TITI *(trăgînd din țigară nepăsător la amenințarea făcută de Actor 1)*: – Hă, ce-o să-mi facă? … Să-mi ia caii de la bicicletă… Că de fapt și pe aia n-o am, că mi-a fost naționalizată de la naștere, eu născîndu-mă să fiu perpedis.

https://biblioteca-digitala.ro

ACTOR 1: – O să-ți ia maul… N-o să te mai lase să pui piesa…

TITI: – „Mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului" este visul vieții mele… De cîte ori mi se impune un omagial, îl plasez… Știi doar scenariul… (*trage încă un fum din țigară, ca și cum s-ar inspira)*… Douăsprezece socluri într-un cimitir… Pe unsprezece stau chipurile…

ACTOR 1: – Bă, Titi, renunță la dictatorii lumii… N-o să meargă…

TITI: – Știu că-ți place de Fidel Castro… De aia te și deghizezi așa… Numai să nu devină România Bolivia, că-ți iau gîtul ăștia… Cum să renunț? … Păi, asta e ideea… Într-un cimitir, douăsprezece socluri…

ACTOR 1: Păi, de ce douăsprezece…

TITI: – Ăstas e chicirezu'… Vezi că nu știi… *(lungind)* Cina cea de taină…

ACTOR 1: – Păi, acolo au fost treisprezece…

TITI: – Ideea e să nu bată la ochi, că ăștia taie totul cînd este vorba de Iisus… Dar așa, cînd pui figurile marilor dictatori… Ce n-o să-i placă lui Ceaușescu să stea lîngă Lenin, lîngă Stalin, lîngă Fidel, lîngă Trujillo, lîngă Mao, lîngă Ho Și Min, lîngă Kim Ir Sen, lîngă Gadafi? … Pretinii lui, ce naiba…

ACTOR 1: – Dar ce te faci cu Iulius Cezar, Nero, Napoleon, Hitler…

TITI: – Ideea e că e o galerie onorantă, dom'le…

ACTOR 1 *(imitînd vocea ditatorului)*: –"Să facem macarale pe care le folosim pînă la cinci nivele și, în rest, cîteva pentru nivele înalte. De fapt, așa am și hotărît. Să nu facem lucruri pentru care cheltuim atîta metal și de care nu avem nevoie… "

TITI: – Aceste replici va trebui să le spui de pe soclu…

ACTOR 1: – Și de acolo direct în beciul securității…

TITI: – Bă, totul va fi atît de bine gîndit, că gogomanii de la cenzură o să creadă că este un elogiu… Un omagiu, ce mai… Nimic nu va fi de la noi, cu cuvintele noastre… Totul va fi preluat din broșuricilii lui… Cum știi, de fapt… Joci bine rolul… Mai trebuie să lucrăm la machiaj, să pară natural… Realism socialist… Ba nu, chiar realism comunist… Le rupem gura cu un nou curent… Și să vezi atunci, Naționalul, „Bulandra", Odeon, Mic, chiar și „Țăndărică"… , toate or să pună piese în care el va fi personajul principal… Vor curge rîruri de cerneală, iar toate cuvîntările lui vor fi dramatizate…

ACTOR 1: Bă, Titi, da' tu e iei razna de tot… Cum, tu chiar crezi în ce spui?!…

TITI: – Orice mare artist trebuie să creadă în ce spune… Marii artiști ai lumii, din toate timpurile, au trăit pe lîngă împărații și regii lor, pe lîngă dictatori… Asta este istoria..

ACTOR 1: – *(gînditor)*… Da, așa o fi, da' ce te faci cu moacele de pe socluri…

TITI 1: – Bă, Che Guevara, mă vezi tu pe mine atît de lipsit de imaginație… Toate soclurile cu busturile aferente pe ele vor fi acoperite cu drapelele țărilor prin care el a fost … "țări pretine și sorori"… În fața fiecăruia va fi scrisă țara… pretină…

ACTOR 1: – N-ar fi mai bine, ca totul să meargă strună, ca în locul dictatorilor să punem voievozii neamului…

TITI: – Bă, bă, cap sec… Mă vezi tu pe mine aducînd omagii dictatorului… Cum să-l așez în șirul marilor noștri domnitori pe găgăuță?! … Ce suntem aici pe frontispiciul Ateneului… Să-i dezonorez? Nu! … Aici este cheia, bobîrnacul… Totul decurge frumos, clar, omagial, cu cuvintele lui și ale lingăilor lui, iar la final, tu – o să ai o șapcă albă pe cap, îmbrăcat în costum alb, cravată cu blacheuri –, deci, tu cobori de pe soclu și în locul tău va fi așezat bustul lui… Din aur… Moment în care, drapelele cu care au fost acoperite celelalte busturi vor fi trase din off și – blitz! – vor apărea chipurile adevăraților înaintași ai dictatorului nostru drag… Ce zici?

ACTOR 1 *(aprinde și el o țigară)*: – Bună idee… Am auzit-o de o mie de ori pînă acum… Dar pușcăria e garantată… Alee… Ori…

TITI: – Fugi, dom'le de-aici… O să-i placă… *(agitat, dar rămînînd pe scaun)*… Bă, da fufa asta nu mai vine cu nechezolul ăla odată… *(Tare)*… Bă, adă cafeaua aia odată, că pierdem timpul de pomană și mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului și ne arde pe toți…

2.

(Din culise, din colțul în care la început Actor 1 pîndea, apare Vedikioru)

ZAIȚ *(din primul rînd, din sală, se ridică și salută)*: – Să trăiți, tovarășe director, să ne tăriți!... Sunt aici… *(ridică mîna a salut, slugarnic)*...

VEDIKIORU *(uitîndu-se mirat în sală)*: –A, dumneata ești… Taci, că te dai de gol, omule… *(ca pentru sine)*… Ce proști mai sunt și informatorii ăștia…

ZAIȚ *(ia loc, umil, făcîndu-se ca nevăzut)*…

VEDIKIORU*(apropiindu-se de Titi)*: – Ce ragi, bă, Urmă, ce ragi?! Te crezi în grajdu' lu' mă-ta aici?

TITI *(calm, trage din țigară)*: – Nu, în bordelu' lu' tac-tu…

VEDIKIORU *(aproape, calmat, în fața lui Titi)*: – Mă, Titi, mă, Titi, băiatule… , ce crezi, că așa se face regia unui spectacol… Răcnind la asistentă să-ți aducă cafeaua…

TITI: – Nu cafeaua, … nechezolul… Că cafeaua o bei dumneata cu Nuți…

3.

(Apare din aceeași direcție și Nuți, blondă, ciufulită, aprinsă la față, ca după un act încordat, aranjîndu-și părul)

TITI *(observîndu-i gesturile)*: – Ia, uite, și mimoza pudica… Proaspăt lăsată din…, cu memoria hrănită hormonal…

ACTOR 1 *(deranjat de afirmațiile lui Titi, aparent, în spatele lui Vedikioru, făcînd plecăciuni spre Nuți, dar dîndu-se țanțoș în fața lui Titi, al cărui curaj și nonconformism îi plăceau dar nu le putea accepta de față cu directorul; face fețe-fețe)*…

VEDIKIORU*(către Nuți)*:– Bă, coțofano, și tu de ce întîrzii la repetiție?

https://biblioteca-digitala.ro

ACTRIȚA 1: – Din motive pe care bine le cunoașteți… *(își șterge cu degetele, într-un gest șemecheresc, încifrat, colțurile gurii)…*

VEDIKIORU*(fandosindu-se)*: – Ai memorat versurile?

ACTRIȚĂ 1: – Păi, cum să nu… *(Recită)*… ”Codruli, codruțuli/ Ci mai faci, drăguțuli… ”

VEDIKIORU:– Ho! … Nu suntem pe 15 ianuarie, nici pe 15 iunie… Ci…

TITI: –… mîine vine Ceaușescu…

VEDIKIORU: – Ei! …

ACTRIȚĂ 1: – Știu… *(gata să recite)*…

VEDIKIORU: – O să vedem la repetiție… Taci acum…

ACTRIȚĂ 1: – Tac…

VEDIKIORU *(către Titi)*: – O să fie vizionarea, din clipă-n clipă… Unde-s ceilalți… ?

ACTOR 1 *(slugarnic)*: – Pe-aici, prin culise…

TITI: – … Ce, nu știți culisele…

VEDIKIORU: – Băi, știrbule, nu mai fă aluzii, că te trimit la dracu’-n praznic să faci montaje literare cu muncitorii de la mina de nisip de la… *(către Actor 1)*… Cum îi zice, bre?

ACTOR 1: – Glass-transparent… de la Luleşti…

VEDIKIORU: – Pe dracu’… Acolo te trimit…

TITI: – Sanchi… N-am mai fost… Trei premii întîi la „Cîntarea României”, bădie! … Am tot dreptul să montez acest spectacol… Cu banuții de la Casa de cultură mi-am arvunit cel mai bun stomatolog… O sa-mi pun canini de Dracula și o sa va rup fălcile de culilingoși nenorociți.

VEDIKIORU: – Da, da’ cu cine? … *(eschivîndu-se de la un duel verbal cu Titi)*… Unde sunt actorii?

4.

(Întră în scenă ceilalți actori: Actor 2, Actriță 2)

ACTOR 2, ACTRIȚĂ 2 *(în cor)*: – Aici suntem! … *(Se aliniază lîngă Actor 1 și Actriță 1)*

VEDIKIORU: – Zece la sută pentru întîrziere…

TOȚI: – Păăăi…

VEDIKIORU: – Nu știați că aveți vizionare?

TOȚI: – Ba…

ACTRIȚĂ 1 *(ieșind din rînd)*: – Și mie? …

VEDIKIORU: – Și…

TITI: – Ție nu-ți ia, ție-ți dă…

VEDIKIORU: – Fără aluzii… Ceilalți unde sunt?

TITI: – Păi, ceilalți nu sunt actori… N-au nicio obligație…

VEDIKIORU: – Sunt trimiși aici din cîmpul muncii…

(Din culise se aud zgomote)

VEDIKIORU (*speriat, dezorientat*): – Ce se aude? … Ce se petrece? …

TITI: – Vine clasa muncitoare spre teatru… Totul este programat la milimetru, cînd eu regizez un spectacol… *(Tare)*… Bă, nu aduci nechezolul acela odată?! … *(Către director, care a tresărit cînd Titit a țipat, nu neapărat după cafea, ci pentru a-l speria pe acesta)*… Face parte din program… Nu pot lucra fără ea…

VEDIKIORU *(dînd a pagubă din mîini)*: – Nu mai avem la protocol.

TITI: – Și cu ce o să-i adapi pe activiști?

VEDIKIORU: – Evident, cu cafea și whisky…

TITI *(dînd din mînă)*: – Avem de lucru… Persoanele care nu fac parte din spectacol să părăsească scena… *(tare către culisele unde se aflau cei din corp ansamblu)*… Să fiți pregătiți de intrare în scenă… Dacă nu ați învățat versurile, vă tai…

VEDIKIORU: – Porcu’ nu-l îngrași în ajun…

TITI: – Ce vrei să zici?

VEDIKIORU: – Nu mă tragi tu pe mine în piept… Vreau să aud cîteva replici din spectacol.

TITI *(către Actor 1, împingîndu-i un scaun care urma să țină loc de soclu)*… Acesta este al doisprezecelea soclu… Sus!

ACTOR 1 *(urcă pe scaun)*: – „Să facem macarale… ”

TITI: – Stop… Nu așa… Cu autoritate…

ACTOR 1: – „ Să facem macarale pe care le folosim pînă la cinci nivele și, în rest, cîteva pentru nivelele înalte. De fapt, așa am hotărît. Să nu facem lucruri pentru care cheltuim atîta metal și de care nu avem nevoie… Să zidim lucruri trainice cu macarale economicoase, așa cum este nevoie… ”… *(Se oprește)*… Ce dracu’, așa sună?

TITI: – Așa, dar trebuie să fii cît mai convingător… *(Către Vedikioru)*… Îmbrăcat, o să arate aidoma… Totul va fi foarte serios, cu un fundal tradițional…

VEDIKIORU: – Bă, dacă te prind că bagi crucile…

TITI: – Nu… Bineînțeles… Că vor fi seceri și ciocane… Păi în spatele soclului, așa cum ați văzut, va fi o secere mare încrucișată de coada unui ciocan mare, așa ca o cru… Adică nu… Vreau să zic, să arate totul ca într-o continuitate firească… , ca vîrtelnița unei zvas... Adică, știi dumneata...

VEDIKIORU: – Bine, bine… Nu uita că am regizat sute de astfel de spectacole.

TITI: – Dar al meu este unicat.

ACTOR 1: – Va fi jucat doar o singură dată…

VEDIKIORU: – Așa cum a mai fost jucat un spectacol de-al tău – „Jurnalul unui nebun” –, cînd ai legat cu funii spectatorii din sală…

TITI *(nemișcat pe scaunul lui, la masă)*: – Atîta ați reținut… *(Tare)*… Băăă… ! …

VEDIKIORU *(tresărind)*: – Bine, bine… Mă duc eu să-i spun să-ți aducă cafeaua… *(iese)*

5.

(Cei patru actori se strîng în jurul mesei)

TITI*(către Actor 2)*: – Nici o rezervă?

ACTOR 2: – Am o promisiune de la cineva care are legătură cu bufetul partidului… Dar acum, sec, sec de tot… *(Își scoate buzunarele goale și la bate cu palmele)…*

TITI: – Știu… Ești plătit în elefanți… Păstrează trompa pentru Nuți.

ACTRIȚA 1*(țîfnoasă)*: – Eu mă retrag din spectacol… Și așa nu vreau să ajung după gratii…

https://biblioteca-digitala.ro

TITI: – Scuze, uneori e mai bine acolo.

ACTRIȚA 1: – Mergi sănătos… *(Se retrage)*… Aștept vizionarea… N-am decît o replică de căcat: „Chiar dacă se plagiază, arătăm sursa”…

TITI: – E replica de vîrf, cheie… Dacă o spui la timp, iei Premiul de Stat… La coadă…

ACTRIȚA 1: – Și trei intervenții în montaj: Bănuș, Porumbacu, Crînguleanu… Știu.

TITI *(se ridică și se duce la ea; o prinde de umeri și o privește în ochi)*: – Noi avem aici de făcut un spectacol care să ne ducă buhul… Îți place să ți-o tragi cu Vedikioru, să-ți placă să și joci într-o piesă trăsnet, de Titi Urmă… Că nu te-am ales doar așa de dragul ochilor, ci pentru că știu ce poți…

ACTRIȚA 1: – Lasă cu laudele… Nu am nevoie…

ACTOR 1: – Mai stau pe scaun?

TITI: – Doar dacă-ți face plăcere… *(Către ceilalți actori)*… Ați scăpat vreo vorbă pe unde nu trebuie?

ACTOR 2: – Parol…

ACTRIȚA 2: – Doar poate-n vis… Știi că vorbesc prin somn…

TITI: – Numai prostii, dar ar fi bine să n-o mai faci…

ACTRIȚA 2: – Dacă nu mă pot controla… Ce să fac…

TITI *(uitîndu-se în sală, în primul rînd, acolo unde se afla Zaiț, care la auzirea poreclei, va tresări, mișcîndu-se nervos pe scaun)*: – Tot cu Zaiț te cuplezi?

ACTRIȚA 2: – Se ține de mine scai… Și e bun… (*îi face cu mîna în sală*)… Helo… Hi! … *(către Titi)...* E aici…

TITI: – Păi, unde putea fi… O fi bun acolo unde i se cere să fie bun… , și în pat la tine… *(tare, către sală, acolo unde se afla Zaiț)*… E cîrtița din consiliu artistic… Ne toarnă…

ACTRIȚĂ 2 *(duce palma la gură, ca pentru ea)*: – Ai… Nenorocitul…

TITI (*se întoarce la masă)*: – Să lăsam baltă astea… Să ne concentrăm la spectacol… *(Către Actor 1)*… Du-te și vezi dacă sunt toți din montaj… *(Actor 1 se duce spre culisele în care se auzeau zgomote)*… Ei ne vor acoperi pe noi… *(Ia în mînă Omagiul…)*… Beniuc, Păunescu, Vadim, Dragoș, Potopin, Tulbure, Vicol, Crînguleanu, Țugui, Stancu… Și în spate cimitirul… Un decor superb… Cele unsprezece socluri… Busturile… acoperite… Al doisprezecelea, descoperit, cu urarea de BUN VENIT! …

ACTOR 1*(revine)*: – Sunt toți… Nerăbdători ca amatorii…

TITI*(se uită la ceas)*: – Peste o oră avem vizionare… O s-o facem fără decor…

ACTOR 1: – O să fie de acord tov. Lazăr?

TITI: – O să-i explicăm… *(Face semn actorilor să se adune lîngă el; aceștia vin lîngă el)*… Mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului… Este titlul spectacolului… El nu vine decît cînd vrea el…

ACTRIȚA 2: – Cum, nu vine mîine… Tot orașul huiește… Nu mai poți trece pe străzi… Prin fața teatrului nu se poate trece… Nici prin fața Consiliului… În apartamentul meu s-au instalat deja doi indivizi… Cum, chiar nu mai vine?! …

TITI: – Nu vine la spectacolul nostru, evident… Dar dacă vine… , e bine să fim pregătiși, nu… Dar în oraș vine, de bine ce în apartamentul tău ai deja doi securiști…

ACTRIȚA 2: – Sunt cu lunete… Nu le scapă nimic… Suzy latră la ei ca la niște străini…

ACTOR 2: – Păi, sunt străini…

ACTRIȚA 1: – Așa e, sunt străini… , deși au mai fost de vreo cîteva ori, cică să controleze instalația… Dar mie nu-mi curgea nimic…

ACTRIȚA 2: – Ce noroc pe capul tău, Nuți, să stai în buricul tîrgului… Eu stau la hotelul din piață și doar miliția mai vine din cînd în cînd să mai dea cîte o amendă, cînd Daniel face scandal că nu este lăsat să joace Hamlet așa cum vrea el…

ACTRIȚA 1: – Sunt băieți simpatici…

TITI: – Gata… Atenție la mine… Montajul este acesta pe care-l știți și l-ați repetat cu amatorii… Scenariul meu, de asemenea, îl știți: Che este Celmaiiubitfiualpoporului… El vine mîine la noi…

ACTRIȚĂ 1: – Vine, totuși mîine și pe la noi, Celmaiiubit... ? …

TITI: – În spectacol, da… Nu la spectacol… El are probleme mult mai mari de rezolvat, prin zona industrială, la ferma de oi, să-i ia palton Ilenei… , la ferma de vaci… , să vadă vacile aduse aseară…

ACTOR 1: – La cea de boi, nu se duce?

TITI: – Ba da, în grajdul de vis-a-vis, unde-și rumegă zilnic activiștii ciolanele și-și beau… *(Tare)*… Bă, nu mai vine cafeaua aia odată! … *(mai încet)*… De unde dracu’ să vină… Mai întîi s-o bea cei de la protocol… Ce mai contează… *(Către Actor 1)*… Că ți-am dat acest rol, o *Națională… (întinde mîna spre Actor!)…*

ACTOR 1 *(se execută, din același borset, scoate o țigară, o aprinde și i-o dă lui Titi)*:-… Cum să nu… Pînă îți voi da o penală, ia și o *Națională*, că *Mărășeștii* tăi te ustură la gît…

TITI: – Zău așa… Și peste noapte ce-o să fumez… Că ăștia nu ne plătesc pentru ceea ce facem…

ACTOR 2: – Dar o să te răsplătească ei…

TITI: – Lasă, nu mai cobi tu… *(Trage din țigară)*… Nuți, tu ai partitura ta: „Chiar dacă se plagiază, să arătăm sursa… ”… Asta după ce Che își ține spiciul despre scriitori… *(Către Actor 1)*… Zi!

ACTOR 1 *(sare pe scaun: imită)*: –”Trebuie să facem mai bine repartiția hîrtiei pe care o avem – că nu avem mai multă și nu putem să pretindem mai multă – în așa fel ca totuși să încurajăm literatura românească”…

TITI: – Stop… *(către Actor 2)*… Aici începi *(se întoarce către Actor 2)* recitarea versurilor din Păunescu… Să te aud!

ACTOR 2 (*recită din Păunescu, două strofe*:

„Că dacă-n România nu-și are loc abuzul
Și se visează visul de a trăi frumos

E pentru că el, primul, și-a aplecat auzul
Spre muma-țară și spre durerile de jos –*(își duce ostentativ mîna la fund!)*

https://biblioteca-digitala.ro

El ne făcu mai liberi și mai cu rost pe lume
Precum ne puse-n față oglinda să vedem
Erorile cu nume și cele fără nume…
De legea lui severă erorile se tem! „ –*Regizorul poate alege alte versuri mult mai ridicole, mai banale, de A. Păunescu dedicate dictatorului!*)

TITI: – Stop… *(Către Actor 1*): – Continuă cu citatul…

ACTOR 1: – „Anul acesta să ridicăm la vreo 3. 500 de coli și să ajungem la 4. 000 – 4. 200 de coli… Nu ne atingem de literatura pentru copii"…

TITI: – Stop… *(Către Actrița 1)*: – Aici intervii tu cu poezia despre șoimii patriei…

ACTRIȚA: – Da… Desigur…

TITI *(se repede la ea)*: – Spune-o! …

ACTRIȚA 1(*speriată, a uitat*): – Dar n-o mai știu… Dacă țipi la mine… Am lucrat cu zeci și zeci de regizori și nu m-au speriat așa ca tine… Lasă-mă un pic… *(Duce un deget la frunte*)… A! … Gata! O știu. *(Recită:* „Noi în anul două mii
Vom fi mult mai mulți copii
Vom face din noapte zi… "*)*

TITI: – Și așa mai departe … Bine… În spectacol o spui toată… *(Către Actor 1*) Continuă!

ACTOR 1: – „… dar la valorificarea moștenirii literare se mai poate reduce ceva, inclusiv la teatru, teorie, critică literară și muzică… "

TITI: – Stop! … Aici se va băga o bucată din *Rapsodia întîi* de Enescu…

ACTOR 2: – Nu înainte de a spune un fragment din „Povestea lui Ionică cel Prost" sau cealaltă poveste mai ochioasă a lui Ion Creangă… , ca exemplificare a moștenirii literare ce trebuie promovată…

TITI: – Așa ar fi fost normal, dacă am fi trăit într-o lume normală… Dar așa o să recităm… *(către Actrița 2*)…

ACTRIȚA 2: – „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie"…

TITI: – Normal ar fi fost „Doina"… (*Către Actor 1*) Continuă!

ACTOR1: – „De la acestea să scoatem, ca să dăm mai multe coli pentru romane și să rezolvăm odată această problemă, pentru că oamenii tot vin și se plîng, dar parcă bat la o ușă închisă. Și, de fapt, au dreptate! *(mai tare, nervos*) ... Acesta este un Consiliu al Culturii sau ce este? În privința propagandei, lucrurile stau la fel. Trebuie să ținem seama de acest lucru!"

TITI: – Nu-i rău!

ACTOR 1: – „Acestea ar fi unele observații în ceea ce privește repartiția hîrtiei – nu sunt observații de fond. Deci, să se aducă aceste îmbunătățiri."

ACTOR 2: – Îmi place… Dar parcă-l văd pe Lazăr: asta cade, asta cade, asta cade… Și rămînem cu montajul… Ha, ha, ha!

TITI: – Numai dacă nu știm să strecurăm șopîrlele…

ACTOR 2: – Păi, astea nu-s șopîrle?! … Îs ditamai crocodilii…

TITI: – Aici e cîrmîzul… Toți s-au specializat acum în șopîrlițe… În crocodili nu sunt încă specialiști…

ACTRIȚA 1: – Am putea lua o pauză…

TITI: – Du-te…

ACTRIȚA 1: – Nu mă simt așa de bine.

ACTRIȚA 2 (*ca pentru sine*): – O cheamă Vedi…

ACTOR 1: – Ba nu… A fost deja… Are scurgeri la pompa de injecții…

TITI: – Bă, fără dintr-astea… Suntem într-o instituție de cultură… Nu se cade… (*Către Actrița 1)*… Dacă mergi la secretariat, adu și cafeaua aia …

ACTOR 1(*tare*): – Bă!!!

TITI: – Știi ce, Che Guevara… , unele lucru nu se fac.

ACTOR 1: – Altele, da!

TITI: – Mai departe, să aud!

ACTOR 1: – „La noi progresivitatea se oprește la 40 – 50 la sută. Dacă am merge cu impozitul pînă la 85 la sută din venit, ar fi altceva. Dar noi nu avem principiul acesta pe care îl au americanii și alții și atunci trebuie să limităm. Pentru cei care au niște venituri care depășesc o anumită sumă, să mergem la alte impozite. Dacă se caută cartea, să cîștige și el ceva, dar să cîștige și statul. Chiar pentru romanul acela care a făcut vîlvă – *Love Story* – (*Actor 1 se oprește, să lase loc scenei, după care va continua, în același registru imitativ*)...

(*se va auzi muzica din filmul cu același titlu, iar în scenă, sub îndrumările lui Titi, Actrița 2 și Actorul 2 vor interpreta o scurtă scenă din film, ceva ce să sugereze dragostea dintre ea și el, săruturi – pantomimă…)…*

ACTOR 1 *(continuă)"*… statul i-a luat impozit 85 la sută. Într-adevăr, s-a vîndut mult, dar i s-a luat 85 la sută. Și sportivul american Smith, care a cîștigat meciul de tenis la București, tot 85 la sută i s-a luat –

(*se introduce o scenă cu doi tenismeni, ACTOR 2 ȘI ACTRIȚA 2, jucînd tenis, schimbînd cîteva mingi din mers, în îndrumarea regizorală a lui Titi)…*

ACTOR 2*(continuă, apoi):* „… Trebuie să se procedeze și la noi la fel. Și la noi cîțiva care, din cauza cîștigurilor imense, nu mai țin seama nici de uniune, nici de partid."

ACTOR 2 *(revenind în scenă după ce a făcut jocul de tenis, după el și Actrița 2*): – „Acesta este adevărul"…

TITI: – Așa… Dar cu vocea lui Rădulescu… Încă o dată!

ACTOR 2: – „Acesta este adevărul!".

ACTOR 1 (*imită în continuare, ca intrat în transă*): – „Îi convine să dea ceva unuia sau altuia ca să-i ceară comenzi."

TITI: – Aici trebuie să se înțeleagă că statul, adică partidul, adică tu, Celmaiiubitfiuaalpoporului, este cel căruia îi convine… (*către Actor 1*). Încă o dată.

ACTOR 1: – „Îi convine, în acest caz statului, să dea ceva unuia sau altuia ca să-i ceară comenzi!"… *(se oprește)*… O mai țin așa… Cred că chestia cu Eugen Barbu, nu are rost s-o mai spunem…

TITI: – Și atunci unde mai plasăm chestia cu „Chiar dacă se plagiază, arătăm sursa", care este genială…

ACTOR 1: – Atunci rămîne…

https://biblioteca-digitala.ro

TITI: – Acolo e și chestia cu cenzura…

ACTOR 1: – Aha… Fainã… (*imită*): –" Noi am desființat cenzura. Am făcut bine și nu cred că trebuie s-o reînființăm, dar atunci s-au stabilit niște organe, să avem la editurii consilii și să avem consiliu și la uniune. La Consiliul Culturii am dat chiar 40 de oameni în plus în schemă, care să se ocupe tocmai de acest lucru, să facă acest control. Ori, nici după ce apare un roman nu este citit de cei care au această îndatorire și nu este prezentat."

TITI: – Stop… Doar blitz-uri…

ACTOR 1: – „Unde a fost Consiliul Culturii, Secția de propagandă… ? Lăsăm pe fiecare să facă ce vrea?"

6.

(*Din sală, apropăiindu-se spre scenă, se aude o voce*)

ACTIVISTUL: – Aici suntem… Și nu lăsăm pe nimeni să facă ce vrea.

TITI (*întorcîndu-se nervos spre scenă*): – Cine, pușca mea, deranjează repetiția… Nu s-a văzut anunțul… (*Tare*)… Bă, ce n-ai aprins becul de la intrare cu anunțul că se repetă?!... Și adu odată cafeaua aia!

ACTIVISTUL (*urcă pe scenă*): – Eu sunt, tovarășe Urmă! … Eu… Partidul care-ți dă de lucru, iar tu-ți faci de lucru… , cum te taie capu'… Ca să nu te doară, mai bine e să-l retezăm din timp…

TITI (*fără prea mari complexe*): – A! … Da! … Cînd se repetă, cînd se joacă, scena este regatul regizorului și actorului… Nimeni nu intervine, că altfel se duce totul dracului…

ACTIVISTUL: – Noi putem interveni… (*din sală din locul lui, se face mai vizibil Zaiț, care rămîne în picioare, să fie observat*)… Unde este directorul?

VEDIKIORU (*intră grăbit în scenă din direcția opusă celor din corp ansamblu care așteptau să fie chemați*): – Aici sunt… Ne pregătim de vizionare…

ACTIVISTUL: – Va fi o mică modificare în spectacol… Am stat și m-am gîndit azi… Ca să arătăm forțele noastre locale, cum îl așteaptă ele pe conducătorul iubit, am adus patru poeți locali, să intervină cu cîte o poezie din creația proprie…

TITI *(se așază pe scaun, la masă, sprijinindu-și capul în palme, privind spre activist)*…

VEDIKIORU (*slugarnic*): – Da, desigur, o idee genială… Unde sunt talentele noastre?

ACTIVISTUL (*se întoarce spre sală și face semn celor patru să urce: întîi urcă Veronica, poetă, blondă, planturoasă, apoi Poet 1, Poet2, Poet 3 și Zaiț, care este și el poet local)*: – Ei sunt.

VEDIKIORU: – A, da' pe doamna o știu…

VERONICA: – Eu aș vrea să și cînt… Pasiunea vieții mele a fost cîntecul. Dacă m-aș fi pregătit, acum aș fi cîntat la Scala… Știu toate cîntecele pe care le-a cîntat și Eminescu.

TITI: – Și de ce nu mergi acolo, cucoană… Ăia te și plătesc mai bine…

VEDIKIORU (*către Titi*): – De aici încolo eu discut… Dumneata gîndește-te unde îi bagi… În spectacol, desigur…

TITI: – Aha… Că în altă parte…

ACTIVISTUL(*arătîndu-l pe Actor 1 care stătea în picioare pe scaun*): – Dar el ce face acolo.

TITI: – Înșurubează un bec…

VEDIKIORU: – Este repetiție… Și are un rol care-i cere să stea pe scaun.

TITI: – Care de fapt este un soclu… Unul din cele douăsprezece…

VEDIKIORU: – Așa este scenariul…

ACTIVISTUL: – Cine l-a aprobat.

TITI: – Dumneavoastră…

ACTIVISTUL: – Să văd…

TITI *(îi întinde un dosar în care se afla scenariul; se așază la loc, cu lehamite vădită pe chip)*…

ACTIVISTUL(*se uită pe prima filă a scenariului)*: – Da, e semnătura mea… O să mă uit pe el încă o dată pînă la vizionare… "Mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului".. Hî… Să vedem… *(către Vedikioru)*… Ți-i las pe acești poeți să vezi ce pot… Fără menajamente… *(coboară în sală, iese din scenă)*…

VEDIKIORU (*către Poet 1, care era îmbrăcat la costum, cravată, cu un poem în mînă)*: – Da, dumneata corespunzi, (*acesta îi întinde o poezie, peste care Vedikioru se uită și spune*…) Dar aici, în loc de „August de fum", ai să spui „August de lumină", că fum o fi, dar în capul dumitale…

POET 1: – Așa voi face. Și mai pot scrie încă zece dintr-astea... Că știți, eu... (*se retrage, spre culise, dar rămîne totuși în scenă, vădit preocupat de textul pe care-l avea în mînă și înm care executa deja modificările cerute, cu un pix pe ca și l-a scos din buzunarul hainei...*)

VEDIKIORU(*către Poet 2, care era îmbrăcat în blugi, cu adidași în picioare, cu o giacă jerpeliră, cu barbă și părul mare)*: – Und' te crezi, dom'le? … Te duci și te tunzi, îți dai barba jos, te îmbraci în costum și revii să-ți văd poezia… Că mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului, nu cine crezi dumneata… , John Lennon sau Ringo Star…

POET 2: – Să fii dumneata sănătos, și cînd vei învăța să citești, să mă cauți prin America… *(Iese, coborînd în sală)*…

VEDIKIORU: – Nerușinatul, se crede … Dar ce mă interesează… (*către Poet 3, îmbrăcat la costum, figură de muncitor*) … Pe dumneata te știu.

POET 3: – Am realizat spectacolul „Să urce națiunea spre comunism în zbor"... De succes!

Trei premii mari la „Cîntarea României"...

VEDIKIORU: – Da, așa este, de mare succes… (*se uită la Zaiț, îi zîmbește, amabil*)… Cu dumneata, totul este în regulă… Să trăiți! …

ZAIȚ (*arogant*): – Eu am aranjat asta, să nu scăpăm din mînă totuși un asemenea eveniment…

VEDIKIORU: – Nici nu mi-am închipuit altfel… Deci voi patru rămîneți. După repetiție, Domnul regizor Titi o să vă găsească un loc în spectacolul lui… (*Către Veronica*)… Pînă atunci, dumneata vii cu mine, sus, să mai discutăm despre poezie…

VERONICA (*încîntată*): – Sigur… Ca și altădată…

https://biblioteca-digitala.ro

VEDIKIORU (*iese din scenă pe unde a intrat, însoțit de Veronica, pe șalele căreia se așază mîna directorul, în gest sugestiv*)…

(Ceilalți trei poeți ies și ei pe partea cealaltă, în culise, unde se auzea zgomotul celor din corp ansamblu)

ZAIȚ (*din mers, către Titi)*: – O să joci cum ți se cîntă… Ha… *(trece pe lîngă Actriță 1 și o ciupește de obraz)*… Păi, ce credeai...

(*Cei trei ies din scenă*)

7.

TITI(*către Actor 1*): – Jos… Modificăm…

ACTOR 1: – Dar nu stricăm din unitatea spectacolului?

TITI: – Nu… Cu cît melanjul e mai mare, cu atît ne putem desfășura adevăratul nostru spectacol…

ACTOR 2: – Ce mai contează… Oricum suntem în vizor.

ACTRIȚA 1: – Nu știu cum se face, că în teatrul ăsta nu mai poți face nimic cum trebuie… Totul se află înainte de a începe.

ACTOR 1: – Ochiul și timpanul… Iar tu, Nuți, cam o faci fără perdea.

ACTRIA 1: – Păi, sunt liberă, domnule… Și dacă vreau și eu să mă simt mai bine, ce, e vreo problemă unde o fac și cu cine…

ACTRIȚA 2(*oarecum ofuscată, către Titi*): – Iar începe… Hai să repetăm, că oricum, la vizionare o să dăm deoparte tot ce ne acoperă, să ni se vadă totul, dar mai ales, dragostea față de conducătorul iubit… Iar eu trebuie s-o fac pe-a Ileana…

TITI: – Cine știe cunoaște… Vezi… Să începem…

II.

1.

(Intră în scenă Securistul. În același moment, în partea scenei opusă grupului de corp ansamblu, se poate vedea, în umbră, chipul ofițerului de la Contrainformații)

SECURISTUL(*urcă din sală*): – Da, să începem…

TITI (*furios*): – Dumneata cine mai ești?

SECURISTUL(*scoate o legitimație și i-o arată lui Titi*): – E vreo problemă?

TITI: – Și ce rol ai vrea să joci în acest spectacol?

SECURISTUL: – Rolul meu…

TITI: – Adică, reciți ceva, spui ceva, dansezi, cînți…?

SECURISTUL (*frecîndu-și mîinile*): – Nu. Pun întrebări și ascult. Adică, eu cînt și voi dansați, conform indicațiilor prețioase…

TITI: – Păi, *(îl arată pe Actor 1)* el este președintele țării…

ACTOR 1(*de pe scaun*): – De asta vă privesc de sus…

SECURISTUL: – Ai să cobori…

TITI: – Îl dați jos pe Celmaiiubitfiualpoporului?!

SECURISTUL(*se uită cu subînțeles și amenințător la Titi*)…

TITI: – Vreau să spun, … îl luați la întrebări pe…

SECURISTUL: – Pe actor… Dar mai întîi, arată-mi distribuția.

TITI (*ia de pe masă o hîrtie și i-o înmînează securistului)*: – Ei sunt.

ACTOR 1 (*către Titi*): – Cobor sau rămîn pe soclu?

TITI: – Actorul ascultă numai de regizorul care l-a angajat într-un spectacol. Dumnealui face parte din alt spectacol.

ACTOR 1 (*rămîne pe scaun, gesticulînd a la Dictator, făcînd un scurt program de pantomimă)…*

SECURISTUL(*se uită pe hîrtie*): –Doar patru? … Nu sunt cumva mai mulți?

TITI: – Ceilalți sunt corp ansamblu, amatori, muncitori, poeți locali…

SECURISTUL: – Aha… Și unde sunt?

TITI: – În culise…

SECURSITUL(*schimbînd tonul, mai autoritar*): – Eliberați scena.

TITI: – Nu putem părăsi scena fără acordul directorului. Suntem în repetiție. Peste o oră avem vizionare.

SECURSITUL: – O să aveți și vizionare. Directorul a fost informat de acțiunea noastră.

TITI: – Vigilența… Totuși, poate vreți să fiți mai discreți. Vă punem la dispoziție cabinele actorilor. Le cunoașteți, de altfel, și mai bine… Sunt căptușite… Totodată și înregistrați…

SECURISTUL(*dialogînd din priviri cu cel de la Contrainformații care-i făcea semn să vină spre el; se duce înspre acolo; șușotește ceva cu acela, revine*): – Da, e mai bine în cabine. Să vină cîte unul la mine. (*iese pe acolo pe unde îl aștepta celălalt ofițer, dispar*)…

TITI (*Tare, către cei din culise*): – Bă, pe rînd, la vorbitor, în cabine… (*Către Actor 2*)… Du-te și spune-le… Că nu se aude… Clasa muncitoare este vorbitoare, gălăgioasă, fericită… Mîine vine Ceaușescu, nu! …

ACTOR 2 (*iese și după scurt timp reintră cu toți ceilalți în scenă: în șir, traversînd scena, chicotind, cu privirile spre Titi, 12 – 6 fete și 6 băieți – plus cei doi poeți și Zaiț, ieșind pe rînd din scenă pe partea cealaltă, în culise, de unde iar se aud chicoteli)*…

TITI(*către cei ce treceau)*: – Să nu spuneți mai mult decît trebuie. Și mai ales să nu uitați versurile… (*către Zaiț)*: – Dar tu la ce te mai duci? … Că doar știi despre ce este vorba…

ZAIȚ (*se oprește în fața lui Titi*): – Și o să iasă așa cum vreau eu, nu cum vrei tu…

TITI: – Hai, caramba, și fă-ți treaba pentru care ești plătit.

(*Zaiț iese ultimul din scenă, făcîndu-i din mînă Actriței 2, care face și ea un gest, dar ceva mai reținut. În scenă rămîn: Titi, la masă, așezat pe scaun, Actor 1, Actor 2, Actrița 1 și Actrișta 2)*

2.

https://biblioteca-digitala.ro

ACTRIȚA 1 (*vine spre Titi, transfigurată*): – Eu, ca actriță care am slujit acest teatru de cînd mă știu, cu trup și suflet…

TITI(*ridică privirea spre Actrița 1, fără să spună nimic, dar lăsînd să se înțeleagă replica pe care o avea pe buze*: „… Mai mult cu trupul"…

ACTRIȚA 1: –… aș dori să mă retrag din acest spectacol…

TITI: – Nu mai ai cum… Vizionarea este peste cîteva minute… Dacă vor decide tovarășii acest lucru, nu voi avea nimic împotrivă…

ACTOR 2: – Dacă va mai fi…

TITI. – Nu văd să ai chip de Mafaldă… Dacă cineva nu va mai face parte din acest spectacol, aceia nu sunteți voi, ci eu, dar asta este cu totul altă problemă…

ACTRITA 1: – Și totuși, nu vreau să fiu umilită.

ACTOR 1 (*de pe scaun*): – „Dragi tovarăși și pretini, în clipele grele prin care trece teatrul nostru, asediat de oaminii di-ncrediri ai partidulu', să fim solidari și să nu dăm înapoi decît dacă ni se cere să nu mergem înainte!"

TITI: – Păi, vezi, Nuți… Cine-ți cere să dai înapoi…

ACTOR 1: – Vedikioru.

ACTRIȚA 1: – Dar e o plăcere și nu e de pomană… Însă aici, pare o amenințare a libertății noastre…

TITI: – E tocmai invers… De aia, hai să nu mai batem apa-n piuă și să mai repetăm… (*Către Actrița 1*) Care era replica ta?

ACTRIȚA 1: – „Chiar dacă se plagiază, arătăm sursa… "… Și nu înțeleg de ce trebuie să o spun eu?

TITI: – Pentru că aici facem teatru. Adică ne jucăm în modul cel mai serios, creăm personaje, identități, nu-i așa…

ACTOR 1: – Asta vine de aici: „ Am spus că trebuie să vedem mai cu seamă în domeniul istoriei și să legăm de istoria religiei, dar nu ca ciuma-brună și ciuma-religioasă, ci legat de problemele de istorie, să prezentăm istoria religiilor, istoria credinților, unde totul se tratează științific, pe bază de date. Se arată cum s-au născut religiili și credințîli. Să luăm ceea ce s-a scris, nu să inventăm noi"… *(către Actriță 1)*… Și acum vii tu…

TITI: – Hai…

ACTRIȚA 1: – Ca și cum i-aș lua vorba din gură…

TITI: – Cam așa…

ACTRIȚA 1: – Că el trebuie s-o zică…

ACTOR 1: – „Aici, chiar dacă se plagiază, arătăm sursa. „

TITI: – Iar tu o repeți.

ACTRIȚA 1: – „Aici, chiar dacă se plagiază, arătăm sursa. „

ACTOR 2:– Sună ca dracu'.

TITI: – Păi, chiar așa trebuie să sune!

ACTOR 1: – Ce, asta sună mai bine, dar are șarm: „Deocamdată la partea aceasta să fim ceva mai atenți, că unii tipăresc în sute de mii de exemplari și alții în numai cîteva mii de exemplari. Sigur că sunt romane valoroase, însă inițial nu poți să știi valoarea unei lucrări. Dacă este vorba de un tînăr, spui că nu știi ce a făcut și dacă lucrarea lui o să fie căutată. Să vedem și această problemă, pe seama reducerii la cei care nu au tiraj prea exagerat… " Și așa mai departe… Să zic și pe aia cu „Nea Mărin miliadar"?

TITI: – Face parte din scenariu… Ne ocupăm de artă, doar…

ACTRIȚA 2 (*se plictisește, își trage un scaun și se așază*)…

TITI: – Nu, nu… Nu te așeza…

ACTRIȚA 2: – Eu nu mai nimic de făcut... Trebuie să stau cu mîinile în față, cum stă savanta…

TITI: – Și… trebuie să fii în picioare…

ACTRIȚA 2 (*se ridică și ia poziția recunoscută a Elenei Ceaușescu, cu mîinile încrucișate în față, deasupra pubisului*): – Cam așa…

TITI: – Da, dar cu mai multă expresivitate…

ACTRIȚA 2: – Și nu zic nimic? … (*ia poziția cu mîinile unite în poale)*…

TITI: – Nimic… Mai mult de atît, nici nu se poate. Este chintesența tuturor expresiilor ei vorbitoare… Stai lîngă soțul tău iubit și te dai intelectuală, mamă iubitoare…

ACTOR 2: – Eu știu ce am de făcut… (*Recită*:

„Este fiica prea iubită
A acestui brav popor
De luceferi străjuită
Și de steagul Tricolor.

E Elena Ceaușescu
Suflet nobil și vibrant
Mamă bună, om politic
Și prestigios Savant.

Înțeleaptă-i este fapta
Năzuind spre viitor
Tot cu cinste stă în dreapta
Marelui conducător! „ – *Regizorul poate alege alte versuri din C. V. Tudor, mult mai ridicole, mai banale, dedicate soției Dictatotului!)*…

TITI: – Totul la locul și la timpul potrivit…

ACTOR 2: –… Numai să mă lase în pace tov. Lazăr, care o să apară acuși…

TITI: – Nu cobi… Noi dăm brutul, iar ce o să rămînă…

ACTOR 1: – Ciuciu-net… ca pe statu' de plată… Dar vreau s-o zic pe aia cu Nea Mărin, că e fainâ…

TITI: – Dă-i drumul!

ACTOR 1: – „După ce s-a făcut filmul, ne costă de trei ori mai mult să-l refacem. Acum filmili sunt realizati de casîli de filmi și face fiecare ce-i trăsnește prin cap. Nu se poate așa! Trebuie să avem o coordonare unică în cinematografie. Costă foarte mult! Chiar filmul pe care l-ați făcut acum, „Nea Mărin miliardar", este de-a dreptul rușinos că am făcut așa un film. Este o rușine pentru noi! Nu se poate una ca asta! „ (*face alte gesturi, mișcări sugestive, decisive, a la Dictator… Ramîne pe scaun…*)

TITI: – Ce mai spui, Nuți?

ACTRIȚA 1: – Eu m-aș retrage.

3.

https://biblioteca-digitala.ro

(Din culise apare Veteranul, însoțit de Cicisbeu. Veteranul este un tip în vîrstă, slab, prezentabil, îmbrăcat deocheat, cu un sacou roz și pantaloni în dungi viu colorate)

VETERANUL: – Spor… Merge, merge?

TITI: – Mîine vine Ceaușescu și trebuie să meargă…

VETERANUL: – A, tot trăsnaia aia a ta…

TITI: – De zece ani mă chinui s-o montez, iar acum s-ar putea să iasă.

VETERANUL: – Aș fi jucat și eu… Dar acum am probleme cu porumbeii… Vreau să ți-l prezint pe Alin… Noul îngrijitor al porumbeilor mei…

TITI: – S-a aflat… E bun?

VETERANUL: – Cum nu se poate altul… Iubește porumbeii și cactușii…

CICIS *(se fandosește în spatele Veteranului, timid, ținînd un porumbel în brațe)…*

VETERANUL: – Ți-am adus un exemplar din cele mai frumoase… Știu că-ți plac păsările… Ai o întreagă colivie în cap… Poate achiziționezi cîteva exemplare…

CICIS *(înaintează spre Titi și-i arată porumbelul)…*

TITI: – Acum mă ocup numai de cucuvele. E sezonul lor.

VETERANUL: – Sunt păsări de noapte, urîte… Ori porumbeii, din această rasă, sunt extraordinari… Sau poate te interesează niște cactuși înfloriți…

TITI.: – Pe mine, nu… Poate pe Vedi…

VETERANUL: – O să merg la el… *(către Cicis)*: – Hai Cicis să plecăm… Aici nu avem căutare… Mîine vine Ceaușescu și eu vreau să-i vînd porumbei și cactuși… Auzi, la mine…

TITI: – Asta zic și eu.

VETERANUL (*iese însoțit de Cicis*)

4.

(în același moment, intră în scenă Croitoreasa. Are în brațe o haină albă și o șapcă. Se îndreaptă către Titi).

CROITOREASA: – Am adus haina și șapca… Un ultim retuș… Faceți vizionare …

TITI *(către Actor 1)*: – Jos, Ceaușescu… La probe… *(Către Croitoreasă)*: – Dacă este bună și nu mai necesită modificări, o să-l lăsăm pe Celmaiiubit... îmbrăcat în hainele lui de vizită de lucru…

ACTOR 1(*coboară de pe scaun)*: – Ia să vedem ce-a ieșit…

CROITOREASA *(se îndreaptă spre Actor 1)…*

TITI *(rămîne pe loc și-i privește)…*

ACTOR 1 *(îmbracă haina, apoi, după ce-și dă șapca de Fidel Castro de pe cap și o aruncă pe masa la care stătea Titi, pune șapca de Dictator pe cap)*: – Semăn? …

TITI: – Leit…

CROITOREASA *(se învîrte în jurul Actorului 1. Acesta se foiește și se auto-admiră, privindu-și reverele, cu bărbia în piept)…*

ACTOR 1: – Dragi tovarăși și pretini…

CROITOREASA*(se învîrte în jurul Actorului 1, fără să observe detaliile pe care ar fi dorit să le retușeze la haină)*: – Da' stai, bre Dictatotule, pe loc… Nu te mișca… . Stai la locul tău, să văd ce mai trebuie să modific… Nu mai da din mînă!

TITI *(de pe scaun)*: – Nu mai trebuie să modifici nimic… Cu cît stă mai lălîie cu atît e mai bine…

CROITOREASA: – Cum zici mata, Domn' Titi… dar aici este vorba de meseria mea… N-aș vrea ca după spectacol să nu mai pot veni la serviciu… Poate dumneata ai alte planuri… Eu…

5.

(intră în scenă Peruchiera. Are în mînă o perucă: se poate observa cocul acesteia, asemănător cu cele purtate de Elena Ceaușescu în diverse ocazii)

PERUCHIERA *(se îndreaptă spre Actrița 1)*: – E gata, duduie Nuți! … *(îi întinde cocul)…*

ACTRIȚA 1 *(ia peruca și o admiră):* – Cine o să-mi dea voie să port așa ceva… *(către regizor*)… Zău, Titi… E caraghiasă…

TITI: – Pune-o pe cap și ia poziția indicată de scenariu… Ești actriță… Pe scenă, nu la carnaval…

ACTRIȚA 1*(jenată, pune peruca pe cap, strîngîndu-și părul. Noul look stărnește aplauzele Actorului 2 și Actriței 2, care stăteau undeva în scenă, privind la cele ce se întîmplă, oarecum degajați – timp în care Actrița 1 își duce măinele împreunate în poală)…*

TITI *(către Actrița 1 și Actor 2*): – Alăturați-vă… *(cei doi se alătură, ca în situațiile cînd cei doi erau împreună în diverse ocazii în public)…*

CROITOREASA*(către Actriță 1)*: – Să veniți la cabină, să probăm și rochia, pentru că aici nu se poate… Atunci o să fiți cu adevărat prima tovarășă a țării…

TITI(*către croitoreasă)*: – Ar fi bine să fie gata într-o oră… Ar lua ochii…

CROITOREASA *(îl dezbracă pe Actor 1)*: – Sigur… Știu ce am de făcut aici… Șapca e bună… O poți păstra…

ACTOR 1*(rămîne cu șapca pe cap)…*

PERUCHIERA *(aranjîndu-i peruca Actriței 1)*: – E bună… Și semănați leit…

CROITOREASA *(către Actriță 1*): – Veniți cu mine… Să vedem și rochia de savantă…

ACTOR 2 *(recită cîteva strofe dedicate de Păunescu Savantei de renume mondial, în timp ce Actriță 1, Peruchiera, Croitoreasa și Actriță 2 ies din scenă)*

TITI *(către Actriță 2)*: – Dacă te duci și tu, cînd te întorci adu, la dracu' odată nechezolu' acela…

ACTRIȚĂ 2: – Ca asistentă de regie, poate fur chiar ceva cafea naturală de la protocol…

TITI: – Așa să faci…

(în scenă rămîn. Titi și Actor 1)

6.

ACTOR 1 *(își trage scaunul de pe care a coborît și se așază și el la masă, luînd șapca de Fidel Castro într-o mînă și în cealaltă, luînd-o de pe cap, șapca de Dictator*): – Două șepci de minți luminate *(arătînd șapca de Fidel Castro*): El Lidero Maximo, donator de trabucuri – păcat că nu mai am nici unul, să fie întru totul așa cum

https://biblioteca-digitala.ro

trebuie! –, dînd cu porția, pe cîte o săptămînă, haleală la compatrioții care-l ling în cur și-l declară victorios, fără să lupte în realitate, în războiul cu America, avînd la bază, sub ape, submarinele brejneviste gata să dea în clocot Casa Albă, Pentagonul, și să scufunde Manhatann-ul cel putregăios și plin de jeguri; – și aici *(ridică șapca albă, de Dictator*), Cel mai Iubit Fiu al Poporului, cel care nu ne dă cafea, nu ne dă portocale, banane, cacaco, zahăr, ulei, carne, dar ne dă în schimb frig și întuneric, teamă și frică, disperare și foame, drept pentru care poporul îi ridică osanale, imnuri, îi face statui și portrete, lăudîndu-i, în gemete la cozi, la serviciu și acasă, marea lui capacitate de-a ne ține granițele închise, făcîndu-ne case în care se va îmbolnăvim și să plecăm pe lumea cealaltă fără să afle ce-i cu adevărat libertatea, cum este fericirea, El, Cel ce urcă națiunea spre comunism în zbor, căruia și noi, aici, acum, ne pregătim să-i glorificăm faptele, dragi pretini și pretini…

TITI (*l-a urmărit cu atenție, fără să se manifeste în vreun fel, așteptînd ca de din culise să apară unul din cei doi securiști să-i închidă gura actorului)*: – Ar putea ieși ceva din ideea asta…

ACTOR 1: – Crezi…

TITI: – Dar totul în decorul pe care l-am gîndit: cimitirul în spate, sugerat… În fundal, profilul cîtorva blocuri peste care atîrnă gîtul unei macarale… În prim plan cele douăsprezece socluri – unsprezece acoperite cu steagurile unor țări sau pur și simplu cu steagul partidului, iar al doisprezecelea soclu, liber, și pe care scrie: BINE AȚI VENIT, MULT IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE PREȘEDINTE! …

ACTOR 1: – Știu… Și de odată soclurile sunt dezvelite și apar figurile celor unsprezece dictatori…

TITI: – Fiecare cu discursul lui…

ACTOR 1: – În zilele glorioase ale Celuimaiiubitfiu-alpoporului…

TITI: – Ce-ar fi rău în acest adevăr… Păi, cînd eram mic, nimeni nu-mi spunea să nu mă joc prin pădure sau printre stivele de chirpici de-a hoții și vardiștii, de-a haiducii, iar, mai tîrziu, cu Jeni, prima mea iubită, de-a mama și tata… Totul este o joacă… Lumea s-ar simți mai degajată… Nu crezi…

ACTOR 1: – Cred… Dar ei ce vor zice? …

TITI: – Caut soluția… Îmi frămînt creierii…

ACTOR 1: – Cred că la Munchen sau la Londra, ori la Washington, s-ar putea…

TITI: – Sanchi… Se poate și aici… Totul este să găsim calea…

ACTOR 1: – Vigilența este prea mare… Să vezi cîți vor rămîne din cei din corp – ansamblu… Rîndul trecut au ras vreo zece… Ba că are rudă în străinătate, ba că nu este membru de partid, ba că n-a vrut să semneze un angajament, că pare suspect doar așa, după moacă sau că are fața de bidon turtit, ori că una sau alta dintre țesătoare n-a cedat tovarășului activist sau ofițerului… O să vezi, că n-o să ai oameni nici pentru montaj și va trebui ca noi să declamăm tîmpeniile alea…

TITI*(dînd a lehamite din mînă)*: – Bă Che Guevara, că altfel nu pot să-ți zic, un actor trebuie să declame orice, că doar nu crede niciodată în ceea ce spune, fie că este Hamlet, Lear, Romeo sau Lazăr de la Rusca, Silvester care salvează abatajul sau Gelu Ruscanu, Ștefan Gheorghidiu sau mai știu eu cine… Declamă, se dezbracă, intră în pielea lui, se duce la cîrciumă, dacă acasă îi este greu…

ACTOR 1: – Dacă are bani…

TITI: – Găsește el un mușteriu acolo… Și uită de toate… , iar mîine o ia de la capăt…

ACTOR 1: – Da… ,dar mîine vine Celmaiiubitfiualpoporului…

TITI: – E treaba activiștilor și securiștilor… Noi ne-o facem pe a noastră…

ACTOR 1: – Dar ei ne încurcă…

TITI: – Asta-i nenorocirea… Și atunci trebuie să găsim căile pe care să mergem, iar ei să spună că sunt cele bune… Dar ele sunt cele alese de noi…

ACTOR 1: – N-o să țină…

TITI: – Trebuie să-i încurcăm și noi… O cale este aceasta, de a-i pune să-i scotocească în suflete pe recitatori… Să aibă impresia că au făcut ceva… În timp ce noi ne facem, treaba… Toate replicile vor fi din discursurile Dictatorului… O să-l cenzureze și pe el? … Motiv să mă plîng la chiar Cabinetul 2… Dacă nu chiar la 1… A vorbi de funie în casa spînzuratului este o artă ce le întrece pe toate celelalte…

ACTOR 1: – Chestiunea e că săpunul este la el…

TITI: – Așa e… Că nici detergent nu mai găsim… Totuși, cheia e la noi…

ACTOR 1: – Doar săpun Cheia… Că pe cel cu glicerină l-au confiscat…

TITI: – Așa e… Aluneca funia mai ușor…

ACTOR 1: – Și mirosea și frumos…

TITI: – Tu-i lamba mă-sii…

ACTOR 1: – Iar nu-i gaz…

TITI: – Or să zică, fii, tovule, serios. Iar eu o să le spun, tot ca la broșurică, hai, tovule, ce ai împotriva cuvintelor lui, cum vrei să-l cunoască lumea prin artă, ce ai impresia că omul stă la televizor de la telejurnal la telejurnal, două ore pe noapte, să-l asculte sau să asculte ce-a făcut… Nu! … Or aici, pe scenă, prin cuvintele lui, îl facem nemuritor… Sau mai nemuritor, că el este deja…

ACTOR 1: – Hai, bă, Titi, tu ai impresia că organele nu veghează, că sunt oarbe sau se lasă orbite. Numai dacă te-ai face un pic la cabine ai auzi ce grozăvii îi întreabă pe beții copii… Ele văd totul, nu le scapă nimic… Crezi că eu mă deghizez așa din plăcere? Nu… Pur și simplu să le dau cu tifla… Zilele trecute, o razie prin oraș le-a ras scalpul tuturor pletoșilor din oraș… Printre ei l-a luat și pe fiul prim-secretarului… Pînă să-și de-a seama cei de la frizeria miliției, i-au luat zulufii, iar acum șeful dă cu subsemnatul în fața tovarășei prim… Ce crezi… Înainte de venirea în oraș a Celuimaiiubitfiualpoporului, se face curățenie generală… Crezi că ei o să le scape?

TITI: – Zic și eu… *(bate în masă cu degetele, scoțînd un zgomot ca de metronom)*… Bă, și paparuda aia nu mai aduce nechezolul acela…

https://biblioteca-digitala.ro

ACTOR 1: – Mi s-a făcut şi mie de un nechezol… I-ha-ha, i-ha, i-ha! – vorba lui Nichita…

TITI: – Mi-au ras şi spectacolul cu Nichita… Nici cînd dă ortul un poet ca el, nu te lasă să-l slăveşti mai mult decît pe Celmaiiubitfiualpoporului…

7.

(din sală urcă Activistul)

ACTIVISTUL *(i se adresează, pe un ton fals-calm, lui Titi: are în mînă un dosar)*: – Ce crezi că e aici!? … *(îi arată dosarul)*…

TITI: – Un dosar…

ACTIVISTUL: – Bine, bine… Dar în el?

TITI: – După cum arată, cred că scenariul spectacolului pe care urmează să-l vizionăm…

ACTIVISTUL: – Ce-a mai rămas din el…

TITI: – Şi ce-a mai rămas din el?

ACTIVISTUL *(trage un scaun şi se aşază şi el la masă; deschide dosarul)*…

TITI(*trage cu coada ochiului)*: – Cam roşu…

ACTIVISTUL: – Cum ai crezut că poţi monta aşa ceva: personaje tovarăşul şi tovarăşa… Pe ce lume te crezi?

TITI: – Trebuie să ieşim din tipare… Să încercăm şi altceva… De ce crezi că n-o să-i placă? … Publicului, vreau să spun… Toate replicile sunt alcătuite din cuvintele lui, din frazele lui, din ideile lui…

ACTIVISTUL: – Toate tocmai bune pentru un dosar la…

TITI: – Ce fel de dosar?

ACTIVISTUL: – Penal…

ACTOR 1: – Eu unul, care fac rolul, cît aş lua?

ACTIVISTUL: – Suficient cît să nu te mai întorci de la Canal…

ACTOR 1*(acoperă şapca Dictatorului cu şapca lui Fidel Castro)*… Păi, bă, Titi, nu se merită…

TITI(*ia dosarul şi se uită pe el)*: – Păi, tov Lazăr, nu este asta, aici *(şi arată cu degetul)*… semnătura dumitale? … N-ai aprobat dumneata acest scenariu? … Noi nu am mai adăugat nimic…

ACTIVISTUL: – Decor: cimitir… Cruci… Douăsprezece socluri… Ce pui pe ele?

TITI:–Marii înaintaşi în ramură ai lui Celuimaiiubitfiualpoporului… Busturi acoperite cu steaguri… Crezi că o să-i facă rău să se vadă în galeria marilor înaintaşi Lenin, Stalin, Mao, Fidel, Gadafi – toţi prieteni de nădejde…

ACTIVISTUL: – Nu… Niciodată… Uită-te încă odată pe scenariu şi vei respecta ceea ce am decis…

TITI(*ia scenariul şi se uită peste el, răsfoind)*… Păi, ai tăiat tot…

ACTIVISTUL: – Nu chiar tot…

TITI: – Au rămas doar versurile lui Păunescu, Vadim, … ce dracu' facem?... Iarăşi montaj literar... Păi, în cazul acesta îl regizezi dumneata…

ACTIVISTUL: – Numai dacă nu ai nevoie de bani… Parcă spuneai că vrei să-ţi pui dinţii…

TITI: – Mai pot aştepta…

ACTIVISTUL: – Şi asta doar dacă nu vrei să ajungi pe mîna băieţilor…

TITI: – Nu e nimic compromiţător în scenariu… Cred că, tovule, dumneata te afli într-un mare pericol…

ACTIVISTUL: – Ştiu… De asta am tăiat totul… Ce se taie nu se fluieră…

TITI: – Păi, nu te uiţi ce-ai tăiat?

ACTIVISTUL: – Cele mai tîmpite replici…

TITI: – Acele replici sunt cuvintele conducătorului iubit… Dacă dumneata îţi permiţi să-l tai pe Ceauşescu, însemnă că, ori eşti mare de tot, şi noi nu ştim, ori nu-ţi dai seama pur şi simplu ce faci…

ACTIVISTUL: – Stai, stai… N-o lua aşa… *(descumpănit)*… Să ne gîndim, bine…

TITI: – Vom vedea ce va spune Cabinetul 2… Poate chiar 1… Noi vrem să promovăm imaginea conducătorului model, care le ştie pe toate – aici, în domeniul artei, în mod special, că, asta ne frămîntă –, ideile lui care nu sunt altceva decît ideologia partidului, iar dumneata vii şi tai… *(dînd din mînă)*… Taie, tovule, taie… Şi o să vedem…

ACTIVISTUL*(oarecum încurcat)*: – Nu, nu, nu… Ştiu eu ce fac… Lui i se pot aduce nenumărate omagii, laude, dar nu poate fi transpus în opere de artă…

TITI: – Dar portretele făcute de Jalea, Baba, Bălaşa, Piliuţă, Irimescu… Astea ce sunt?

ACTIVISTUL: – E altceva… Alea nu vorbesc… Exprimă doar chipul conducătorului, lumina lui…

ACTOR 1: – Şi cu ea ce aveţi?

TITI: – Da, cu ea ce aveţi?

ACTIVISTUL: – Şi ale tovarăşei… Pe cînd cuvintele au alte ascunzişuri… Trebuie să fim vigilenţi… Ce, nu vrei şi dumneata să dormi liniştit acasă după spectacol?

TITI: – Ba da… Ba chiar mai mult, să fiu liniştit pe tot restul vieţii…

ACTIVISTUL: – Ce vrei să spui?

8.

(apar în scenă cei doi securişti, urmaţi de Zaiţ, apoi de cei din corp-ansamblu, cei doi poeţi)

SECURISTUL*(către cei din corp-ansamblu)*: – Aşa cum v-am selectat: cei ce rămîn, în dreapta, cei ce pleacă, în stînga…

(Cei din corp-ansamblu, amestecîndu-se între ei, se selectează: în dreapta patru fete şi patru băieţi, iar în stînga, dezorganizat, restul; cei doi poeţi rămîn undeva în spate; Zaiţ, frecîndu-şi mîinile stă lîngă cei doi securişti)

(Titi, Actor 1 şi Activistul privesc la ceea ce se întîmplă, fiecare din punctul lui de vedere: Titi, uimit, Actor 1, curios, iar Activistul, ca şi cum ar fi ştiut ce urma să se întîmple)

SECURISTUL*(către cei din corp ansamblu – grupul dezorganizat)*: – Voi părăsiţi scena şi să nu mai încercaţi

https://biblioteca-digitala.ro

să vă strecurați în spectacole în care nu sunteți îndreptățiți să faceți parte! …

(*Cei astfel atenționați se pregătesc să iasă din scenă: din grupul lor se desprinde o fată și spune:*

FATA: – Dar eu aș dori să dau la teatru… Visul meu este să devin actriță… Ce fac? …

SECURISTUL: – Spune-le rudelor tale să se întoarcă din America…

ZAIȚ(*către fată).* – Păi, ce crezi, că oricine poate da la teatru… Că teatru nostru nu e de Broadway, din acela de duzină… Aici se cîntă partidul și marile lui idealuri…

FATA: – Nu oricine… Numai cei talentați, ca mine…

ZAIȚ: – Nu talentul contează, ci originea sănătoasă…

FATA *(iese din scenă scîncind)*… Ce prostie…

TITI (*se ridică; către securist)*: – Dar ce faci, domnule?

SECURISTUL: – Curățenie… Treaba pe care trebuia să o faci dumneata… , tovarășe (*accentuînd pe cuvîntul „tovarășe", privindu-l atent în ochi*)… Unde este directorul?

ACTIVISTUL: – Ce s-a hotărît?

SECURISTUL: – Montaj cu opt recitatori… (*și-i arată pe cei din corp-ansamblu*)… Pe versuri doar de Păunescu și Vadim… Alternativ pentru el și ea…

TITI(*aruncă de pe masă scenariul, cu un gest repezit*)… : – În cazul acesta nu mai este nevoie de mine…

SECURISTUL: – Ba da… Dar nu aici… Avem treabă serioasă de aici încolo… În alte culise…

ACTOR 1: – Înseamnă că nici de mine…

SECURISTUL: – Dumneata ai să deschizi spectacolul… Dar ne vei urma…

ACTIVISTUL: – Ce v-am spus…

ZAIȚ: – Și eu…

SECURISTUL (*către activist*): – Dar mai era și o poetă… Unde e?

ZAIȚ: – În birou la director…

SECURISTUL: – Să vină, să o vedem și noi…

ACTIVISTUL: – Origine foarte sănătoasă…

ACTOR 1: – Și iubită astrală…

TITI (*ca pentru sine*): – Deci, cortina…

SECURISTUL: – Pentru dumneata, da…

ACROR 1: – Păi, aș vrea și pentru mine… Știți, nu se pretează ca un actor profesionist să joace cu amatorii… Eu am o carieră în față…

SECURISTUL: – Noi hotărîm ce se pretează și ce nu…

ACTIVISTUL: – Așa e… Noi!

ZAIȚ(*către actor și regizor*): – Ce v-am spus… Pe dreapta!

TITI(*către culise*): – Bă, gata, cortina, că mîine vine Ceaușescu!

9.

(și cortina se trage din culise, izolînd corp-ansamblu, care se organiza de la sine, în scenă, iar în fața cortinei rămîn: Titi, Actor 1, Securistul, Ofițerul de contrainformații și Zaiț)

ZAIȚ(*către ofițerul de securitate)*: – Eu pot să plec?

SECURISTUL: – Nu.. Te duci în spate și aștepți lîngă poeți… Că intri în spectacol… Ochi și urechi…

ZAIȚ(*se retrage, cu salutul de supunere, în spatele cortinei, după ce-i spune lui Titi, printre dinți)*: – Vezi cine rămîne pe scenă –valorile!

TITI: – E și firesc! … Cu ele va urca națiunea spre comunism în zbor…

ACTIVISTUL*(coboară spre sală)*: – În jumătate de oră, vizionarea…

TITI: – Nu mă privește!

ACTIVISTUL*(către Actor!)*: – Să fie anunțat directorul…

ACTOR 1: – Nu mă privește…

SECURISTUL: – Lasă că ne privește pe noi…

10.

(printr-o parte a scenei, de după cortină, apare directorul, Vedikioru)

VEDIKIORU (*către Activist*): – S-a înțeles… (*către Titi*)… Ți-am spus că asta va fi, că nu se va aproba… (*către securiști*)… Să trăiți, tovarăși ofițeri… Vreo problemă?

SECURISTUL: – Niciuna veche… Toate noi… În jumătate de oră vizionarea… Montaj! …

VEDIKIORU: – Firesc…

SECURSITUL: – Să se repete toată noaptea… Vom trimite oamenii noștri să supravegheze… Trebuie să iasă brici… Dar poeta unde e?…

VEDIKIORU: – În scenă, cu poeții… E bună… O știți doar… Blonda… Nu sunt probleme… Geniu înnăscut… Origine sănătoasă… Mi-a și recitat: „Și se făcea că uneori/ Uitam să mă trezesc în zori… "

SECURISTUL: – Dar ce, tovarășe, are Altzhaemer? … Nu se poate… Să recite poeme luminoase, dedicate tovarășului sau tovarășei…

VEDIKIORU: – S-a înțeles… Face tot ce-i spun, numai să o lăsăm să cînte…

SECURISTUL: – Ce să cînte?

VEDIKIORU: – Mai am un singur dor…

SECURISTUL: – Asta să cînte, „mai am un singur dor/ să mă lăsați să mor", cînd vine Ceaușescu… E subversiv… Să fie scoasă din spectacol…

VEDIKIORU: – Știți, o pot convinge să cînte „Partidul! La, la, la, la! România".. Are o voce de Scala…

TITI*(se plimba de la un capăt la altul al scenei, prin fața cortinei)*… Vax…

ACTOR 1*(stînd pe loc, în poziția de atac, a la Che Guevara)*… albina…

TITI: –… pupa…

ACTOR 1: –… cucu…

TITI: – Sau cuca…

ACTOR 1: … Ori matracuca…

(de după cortină, unde se unea la mijlocul scenei, scoate capul o cabinieră sau secretara)

CABINIERA(*căutîndu-l pe Titi cu privirea*): Domn' regizor Titi, cafea nu mai este… Să vă fac un ceai…

TITI: – Fă…

https://biblioteca-digitala.ro

CABINIERA: – De coada şoricelului sau de cea a calului?

TITI: – De-a calului…

(Camerista se retrage după cortină)

SECURISTUL: – Aşa da, să cînte acest cîntec. Clar şi frumos! … (*către Titi)*… Mîine la ora opt, la camera 9…

TITI: – Cu sau fără şireturi…

SECURISTUL: – O să vedem, la faţa locului…

ACTOR 1: – Şi eu…

SECURISTUL: – Dacă vrei să mai joci în acest teatru, nu te mai deghiza aşa… Suntem cu ochii pe dumneata…

ACTOR 1: – Păi, a fost prietenul lui Fidel Castro… Dacă aş avea şi o motocicletă ca a lui, aş fi gata să renunţ la teatru, că tot nu pot juca ce vreau…

TITI *(se duce după cortina, prin mijlocul scenei, fără să mai spună ceva)…*

ACTOR 1: – De zece ani tot încearcă să pună acest scenariu… Totul este cu vorbele conducătorului…

SECURISTUL: – Da, tocmai asta e… Consecvent el, consecvenţi şi noi… Ai grijă… Poţi fi de mare viitor!

(*toţi cei din faţa cortinei, în afară de Vedikioru care intră în scenă după Titi, ies prin sală, pe culoarul de mijloc, Actorul 1 fiind luat între cei doi ofiţeri de securitate. De după cortină se aud voci şi indicaţiile regizorale ale Directorului pentru cei din corp-ansamblu)…*

III.

(Pe aceeaşi scenă, după treizeci de ani: cortina este trasă, ca şi cum s-ar aştepta publicul; de după cortină se aud voci:

– E bine aşa…

– Cum să fie luminat fundalul?

– Discret… Ca spre apus… Să se vadă în zare crucile, în spate, iar în faţă cele douăsprezece socluri cu cele douăsprezece busturi ale dictatorilor lumii… Pe al doisprezecelea, bustul lui Ceauşescu…

– Dar este şi al treisprezecelea…

– Aşa este… Să se aducă pancarta cu citatul în cauză… Cel ales…

– Să văd dacă publicul a sosit…)

(De după cortină, la mijlocul scenei se iveşte un cap care se uită în sală, apoi se retrage; se aude vocea în şoaptă):

– Sala e full…

– Start…

(După un scurt timp, se aude, din holurile teatrului, soneria de începere a spectacolului, apoi la difuzor o voce care spune: „Pentru o bună desfăşurare a spectacolului, vă rugăm să închideţi telefoanele mobile. Vă mulţumim! „)

(De după cortină, de data aceasta prin partea stîngă a scenei, iese NOUL DIRECTOR, cu un microfon portabil în mînă şi spune):

NOUL DIRECTOR *(privind sala, apreciativ, cu morgă)*: – Dragi spectatori, bine aţi venit! În seara aceasta veţi viziona spectacolul cu piesa de teatru „Mîine vine Ceuşescu" de Constantin Urmă… Regretatul actor şi regizor, Constantin Urmă, a activat în teatrul nostru douăzeci şi cinci de ani, între 1965 şi decembrie 1989, cînd a plecat la Bucureşti să-şi pună în valoare talentul de actor, unde, fără glorie, s-a stins în culisele Teatrului din Giuleşti… Cît a lucrat în teatrul nostru, timp de douăzeci şi cinci de ani, cum v-am spus, a dorit să monteze spectacolul pe care abia acum teatrul nostru vi-l prezintă în premieră absolută… De fiecare dată, cînd încerca să monteze acest spectacol, era arestat de securitate, iar în anul următor sau cînd se ivea un eveniment important dedicat aniversării sau vizitei dictatorului, Titi Urmă, aşa cum îi plăcea să i se spună, revenea cu scenariul spectacolului îmbogăţit şi gata de montare… Dar de fiecare dată spectacolul lui, unul viu, cu ilustraţii fidele din viaţa Dictatorului, cea vizibilă, elogiată în unanimitate, era înlocuit în ultima clipă cu montaje pe versuri dedicate Celuimaiiubitfiualpoporului şi soţiei sale, iar Constantin Urmă îşi petrecea următoarele zile în beciurile securităţii. Astfel s-a eschivat de fiecare dată cînd era pus să se reabiliteze şi să monteze cu amatorii sau actorii din teatru acele montaje penibile… În continuare, vă invităm să urmăriţi spectacolul închipuit de Constantin Urmă şi nejucat vreodată, „Mîine vine Ceauşescu". Vă dorim vizionare plăcută! … *(coboară în sală şi ia loc în primul rînd, în timp ce cortina este trasă şi dezvăluie în scenă decorul:*

(*În fundal, pe o pînză mare cît înălţimea vizibilă a scenei, se vede un cimitir pe un deal, iar în faţa lui treisprezece socluri pe care pot fi distinse douăsprezece busturi ale dictatorilor lumii – de la Ilius Cezar, Napoleon, Hitler la Lenin, Stalin, Brejnev, Ki Mir Sen, Polpot, Trujillo, Fidel Castro, Gadafi, Ceauşescul, iar pe al treisprezecelea soclu, fără bust, poate fi citit, pe o pancartă, scrise cu litere mari:* „SĂ-I CONDAMNĂM PE CEI CARE AU ÎNTINAT IDEALURILE COMUNISMULUI!")

(Pe acest decor vor intra pentru reverenţele de final actorii care au jucat în spectacol, conform importanţei: Titi, Actor 1, Actor 2, Actriţă 1, Actriţă 2, Vedikioru, Secursitul, Activistul, Ofiţer contrainformaţii, Zaiţ, Croitoreasa, Peruchiera, Veteranul, Cicis şi toţi cei – lalţi: poeţii, Veronica, Fata, Cabiniera, corp-ansamblu… , iar din sală urcă Noul Director, cu un coş de flori pe care-l aşază în faţa actorilor. Din sală izbucnesc aplauzele!)

SFÎRŞIT

(Botoşani, prima variantă, octombrie 1989,
a doua variantă, septembrie 2000)

Din cartea *Confort Freud* în curs de apariţie la Editura Timpul din Iaşi.

https://biblioteca-digitala.ro

JURNAL

Carmelia LEONTE

Jurnal spaniol (VI)

Duminică, 13 iulie

Am momente când îmi imaginez cum casa ta (care nu există) e scăldată în soare și parcă te văd în fața ușii, așteptând ceva sau pe cineva. Ești numai tu și cladirea sobră, frumoasă, cu flori și cu iarbă. Apoi îmi imaginez cum începe să apună soarele și cum cerul devine roșiatic, mă gândesc cum irizații aurii se năpustesc pe trepte, pe liniile clădirii, pe ferestre. Totul devine deosebit de luminos și chiar te văd în acea realitate extraordinară, devenită palpabilă, cum stai și aștepți. Un geam se deschide, dar nu o mână îl împinge, ci o abia perceptibilă pală de vânt. Și în acea strălfulgerare de lumină, puternic reflectată pe sticlă, se vede totul încă și mai clar. O asemenea clipă este cu adevărat nemuritoare. Sau poate mă agăț eu de nemurirea ei probabilă, posibilă, o rog să existe, o implor, o somez. Apoi fac un efort să aduc lucrurile în starea lor adevărată, cea de veșnicie. Să le aduc cu puterea minții mele, cu capacitatea mea de a mă concentra, de a schimba traseul tragic al existenței, de a struni totul. Chiar și moartea. Dar pot?

O iluzie? Îți dai seama că noi, cu puterea gândului, putem schimba fața unei iluzii? In felul acesta se schimbă lumea. Dar poate că asta este o iluzie și mai mare. Un gând pe care Dumnezeu nu-l ajunge (pentru că l-ar face posibil, l-ar vindeca de tot efemerul). Cum să mă apăr? Doamne, cum să mă apăr de Tine?

Ieri am fost la Aquaamarga, cu toată trupa. Orașul nu e mai interesant decât Mojácar. Farmecul lui constă în străzile care de fapt nu există, ci sunt doar niște trecători înguste, ce și-au făcut loc cu greu printre clădiri și printre stânci. Parcă ar fi o încrengătură incredibilă sau răsfrângerea unor idei contradictorii ale unui arhitect dezorientat. Nu-ți vine să crezi că în toate casele acelea locuiesc oameni și că ușile lor dau direct în stradă. Între ei și mine nu e decât un pas fragil, o clipire din ochi. O părere ne separă. De fapt, suntem înghesuiți într-un univers prea îngust ca să ne încapă pe toți. Creștem unul dintr-altul pentru că nu avem încotro. Totul este prea strâmt, parcimonios compartimentat.

Am ieșit în oraș (am învățat să umblu liberă în natură). Am văzut o femeie fără adăpost, care arăta ca ieșită dintr-un container, unde e foarte posibil să-și fi petrecut noaptea, avea niște lațe, că nu pot spune păr, adunate de murdărie și niște zdrențe soioase pe ea. Pe deasupra își pusese un balon larg și lung, evident găsit la gunoi, kaki la origine, acum cine știe…? Dar se credea elegantă și frumoasă, pentru că se oglindea lung într-o vitrină și nu se îndura să se despartă de imaginea ei, ci se tot uita, din față și pe diagonală, își mai aranja o șuviță de păr, o dădea cu cochetărie pe spate, zâmbea mulțumită de sine… Mi-am spus că niciodată n-o să mă mai oglindesc în vitrine, gata, m-am vindecat de boala asta.

Mai departe, in mijlocul trotuarului, au ieșit înaintea mea doi copii, goi pușcă, o fetiță de vreo 2-3 ani si un băiat de vreo 4. Probabil au profitat de neatenția bonei sau mamei și au ieșit din casă. Băiețelul ținea un fel de prelegere despre mașini, nu vorbea bine, dar arăta cu degetul, așa că era ușor de ghicit subiectul care îl anima la ora aceea. Fetița, în schimb, nu îi dădea nici o atenție, nu asculta vorbele lui oricum de neînțeles, ci râdea încontinuu, sărea în sus de bucurie, pur și simplu era fascinată de miracolul străzii. Punea mâinile pe obraz când trecea câte o mașină, probabil simțea curentul, ceea ce i se părea o minune, și apoi țopăia fericită, arătând palmele spre stradă. O aventură pe cinste. Tocmai mă gândeam că ar trebui să îi adun eu și să îi duc înapoi - dar nu știam unde și nici nu cred că s-ar fi lăsat duși de bunăvoie, prea erau încântați de schimbarea decorului și de libertate - când am văzut o

https://biblioteca-digitala.ro

femeie alergând după ei, cu o falcă-n cer şi una în pământ. Aventura luase sfârşit.

Am nimerit şi într-o zonă «rezidenţială», cu case cochete (dar nu vile somptuoase, ca la noi, aşa ceva n-ai să vezi aici), construite în jurul unei grădini superbe. Mi-a părut rău că era noapte şi nu am luat imagini. Ar fi fost ca şi cum aş fi desfoliat o realitate superbă, inepuizabilă, fără teama de a o sărăci. Aş fi intrat doar ca un sâmbure în miezul ei, aş fi încolţit acolo. Dar parcă şi aşa am simţit o transformare... Era atâta linişte şi atâta bucurie subînţeleasă...

Am părăsit zona. Geena mă căuta din priviri. Am avut impresia că vrea să-mi spună ceva. Ne-am depărtat de grup şi am ales să colindăm buticurile minuscule de pe malul mării, deja întunecate. În încăperile supraîncărcate cu tot felul de suveniruri vânzătorul părea un exponat mai mare şi mai neverosimil decât celelalte. Eu îl salutam la intrare, cu un zîmbet, din dorinţa de a-l umaniza. Am observat că Geena a început să mă imite. În scurt timp, îi saluta şi ea pe toţi. Apoi ne-am dus la o terasă pe malul mării. Nu era nimic luxos acolo, în afară de preţuri, care erau de mare lux. Am vrut să comand o omletă (care ar fi costat 8 euro), dar Emelina şi soţul ei, Juan, au insistat să îmi iau ceva specific spaniol. Ei au spus şi eu am plătit, ba a trebuit să mai şi mănânc. Am comandat *gazpacho*, ceea ce înseamnă supă de roşii, o cantitate infimă şi fără gust specific, puternic usturoiată, şi *cuajadera de pescada*, o combinaţie de peşte. Supa era atât de rea, încât am renunţat să o mănânc (în schimb lui Leandro i-a plăcut şi a mâncat-o el). Am dat 20 euro pe tot experimentul, adică o mică avere, drumul cu autobuzul până la Sevilla. Şi dacă nu aş fi avut ce mânca! La Valparaíso frigiderul era plin. Dar ce puteam face? A trebuit să fiu cu ei, să fiu egala lor...

Leandro este un pictor foarte talentat. Ciudată mi se pare obsesia lui pentru pisici. Nu-i vorba că nu ar avea tradiţie în artă, dar el exagerează. Pisici şi iar pisici, nu vede altceva în faţa ochilor. Îl pot înţelege cumva. Pisicile îţi răsucesc un întreg sistem de valori. Sau îl torc. Nu întâmplător şi-au încercat condeiul cu un asemenea subiect un Baudelaire, Chateaubriand, Theophile Gaultier, Matthew Arnold, H. B.Yeats, Karel Capek, Alexander Grey şi mulţi alţii. Cât despre pictori, o sumedenie! Îmi amintesc acum de Charles Van der Eyken, pe care colegul meu de rezidenţă îl depăşeşte, zic eu, adăugând felinelor un grad în plus de spiritualizare, de alungire. Acum Leandro face un tablou numit „Prinţesa dispărută“ şi acea prinţesă este tot o pisică. Cel puţin asta sugerează tabloul. O pisică verde cu steluţe deasupra capului. Dispariţia probabil se va produce după ce noi vom întoarce privirea de la tablou. Atunci pisica se va smulge din cadru şi îşi va lua tălpăşiţa. Pentru că deocamdată e mare şi lată acolo. Ne face o favoare. Are o coroniţă pe cap, aşezată de un motan îndrăzneţ. Dar dacă pisica a luat locul prinţesei totul are sens. O imagine premonitorie? Prinţese din toată lumea, feriţi-vă!

Dar şi noi suntem în pericol. Azi, în timp ce stăteam la masă, Leandro desena ceva. Când m-am uitat, foaia era plină cu pisici. Mi-am dat seama că sunt nişte portrete. L-am întrebat şi a recunoscut că suntem noi. Ai fi zis că întreaga Fundaţie Valparaíso a devenit o rezervaţie de pisici. Sălbatice?! Cu toate că pisicile semănau mult între ele, ca orice pisici, şi cu toate că multe erau purtătoare de ochelari, cum nu sunt toate pisicile, am ghicit imediat care dintre ele eram eu. L-am întrebat şi mi-a confirmat. Abia după aceea am văzut că îmi pusese o inimă. Celelalte pisici nu aveau inimă. L-am întrebat de ce numai mie mi-a făcut inimă şi a spus:

- Pentru că tu iubeşti Spania.

Să-ţi mai spun despe colegii mei. Melissa e budistă, deşi trăieşte la Roma, capitala catolicismului. Face parte dintr-un grup de meditaţie. Vine un călugăr din Japonia şi îi instruieşte. Cum stăteam senine şi relaxate pe plajă, m-a surprins făcând incantaţii. Pronunţa nişte mantre care sunau exact ca în filmele pe care le-am văzut eu acasă, despre Tibet. Am întrebat-o ce face şi a zis că se pune în acord cu universul. M-a impresionat credinţa ei. Ştiam că budiştii îl consideră pe Dumnezeu impersonal, Sinele absolut. M-am gândit că ea îşi manifestă liberul arbitru şi nu am vrut să o întreb nimic, deşi subiectul este foarte incitant. Să îl ai pe Dumnezeu-Persoană şi să preferi Nirvana, iată o alegere. După ce s-a pus în acord cu universul, a plecat să se plimbe. Eu am rămas singură pe plajă şi mi-a fost urât. Îmi venea să mă întorc acasă, adică la Valparaíso. Dar nu puteam să-i las lucrurile nesupravegheate. M-am bucurat când s-a intors.

Pentru că părea interesată să dialogheze, am întrebat-o:

- Ce îţi oferă budismul şi nu aveai în creştinism?

Mi-a spus că o deranjează autosuficienţa creştinilor, mult clamata lor superioritate, în condiţiile în care creştinismul e în criză, bisericile sunt goale şi preoţii şi-au pierdut credibilitatea. În timp ce vorbea, părul negru şi aspru îi era înfoiat de vânt, dând o greutate aparte vorbelor, un efect de scenă, o înfiorare revolută. I-am răspuns:

- Această superioritate este de fapt vulnerabilitate. Dacă am ajuns la o asemenea concluzie nu inseamna că neg valoarea altor religii şi practici spirituale, nimeni nu o neagă, ar fi nebun să facă asta, mai ales că toate religiile apără aceleaşi valori. Ci numai consimt că prin creştinism se întâmplă altceva. Să nu înţelegi că eu, creştină fiind, m-aş considera superioară unui budist sau unui musulman, nici vorbă! În primul rând pentru că e o mare problemă în ce măsură îmi asum eu creştinismul şi cât înţeleg din el? Dar să presupunem că aş înţelege. Să presupunem doar. Prin asta nu devin nimănui superioară, ci dimpotrivă, tot mai conştientă de slăbiciunea mea, de inferioritatea mea. E vorba de modelul cristic prin care aspir spre tot ce e superior în mine, dar prin mine însămi nu sunt nimic. E vorba de un grăunte de nebunie care să mă ajute să cred că Isus e fiul lui Dumnezeu, cel venit pe pământ, ucis şi înviat. Însă dincolo de această nebunie eu nu reuşesc nimic.

https://biblioteca-digitala.ro

Creştinismul e paradoxal şi înnebunitor pentru că subminează însăşi raţiunea, fără de care omul nu este nimic, pentru a-l zidi şi mai categoric pe temeiul unei raţiuni mai înalte. Văd aici o poetică a existenţei, uluitoare cu totul. Cine a fost Budhha? Un iniţiat şi un iluminat, care a înţeles că există suferinţă şi există moarte. Şi înţelegând, a devenit blând. Cine a fost Isus? O persoană cu totul paradoxală, absolut incredibilă, Fiul Omului, în care eu cred. Dar cum? La modul nebunesc şi contradictoriu... Pentru un oriental e un confort psihic să creadă, pentru mine este o subminare a gândirii intelectuale, a formaţiei mele de ins încadrat în structuri raţionale, o dinamitare a ceea ce sunt.

Melissa rămâne neclintită. Budismul o ajută pe ea. Mi-a spus că nu ştiu despre ce vorbesc. Am zis :

- Ba da, am încercat şi eu, dar îmi lipsea prezenţa persoanei cristice.

- Foarte bine ! Foarte bine…

Marea e un ideal. O biserică de sare. Stau în faţa ei şi nu o pot pricepe. Acum îmi dau seama că nu e o problemă de înţelegere, ci de fluid care curge. Probabil trebuie să mă încrâncenez, să mă trag la mal, să mă feresc de puterea ei. Razele încălzesc pământul şi pe mine, nu mai simt frigul acela interior, frigul absolut. O entitate îngheţată răsare din apă. Strălucirea ei orbitoare mă face să plâng. E totuşi cald... Simt că marea mă pândeşte cu ochi vii. Mă uit cu coada ochiului la companioana mea, care se înclină ritmic şi emite mantre. Cât e de fericită! La adăpost de orice dileme… Dar nu reuşesc să îmi adun forţele pentru a-i mai spune ceva, nu pot să îmi călesc atât de mult voinţa. Mă avânt în necunoscut. Intru în mare. Toată această măreţie mă uimeşte. Când nu mă lansez în vâltoarea incontrolabilă, simt că am murit. Este o dispoziţie lăuntrică puternică, preia controlul, mă stigmatizează. Un fel de împietrire de foc, ireversibilă. Mai ales, o situaţie limită. Orice situaţie a vieţii mele a fost şi este o situaţie-limită. Mereu am avut sentimentul că sunt pe punctul să mă pierd. Acelaşi lucru îl simt şi acum. Mă întorc spre Melissa şi îi strig:

- Te rog să nu mă iei în serios! Nu trebuie...

Marţi, 15 iulie

Chiar şi peste Granada coboară seara. Sunt în camera mea de hotel. M-am pierdut de Melissa imediat cum am ajuns în oraş. Grozav! Mă simt mult mai liniştită fără ea. Eram în minunata catedrală Santo Domingo, când însoţitoarea mea a făcut o piruetă şi s-a estompat în somptuosul decor. Îi vorbisem despre dificultatea pe care o am de a mă orienta în spaţiu… Nu ştiu dacă a fost intenţionat sau e numai o întâmplare, dar oricum a fost bine, până la urmă. M-am recules, după un moment de nelinişte, gândindu-mă: Acum trebuie să înfrunt Granada şi singurătatea. M-am temut puţin: Poate mai are Dumnezeu nişte răfuieli cu mine? Îmi ia oamenii din jur în mod special, să mă pedepsească? Sau să-mi dea putere? Am pornit singură la drum. În scurt timp am câştigat un sentiment de fericire şi de libertate, cutreierând străzile vechi, labirintice din Albaícin, vechiul cartier arab, ultima redută a musulmanilor în lupta cu creştinii.

Un alt gen de fericire am simţit în Biserica Mirador S. Nicolas (din sec. XVI), construită în mijlocul Albaícinului. Acolo am avut nişte momente de reculegere foarte preţioase pentru un om rătăcit în lume. Am stat pe o bancă de lemn, şi era răcoare, şi era bine… Am privit icoanele de pe pereţi, ca nişte cuvinte intens colorate… Dumnezeu a suflat putere nouă… Am respirat adânc şi am pornit iar la drum.

Străduţele înguste fac drumul greu. Sunt alunecoase, spiralate, se rostogolesc ca nişte cercuri, par toate la fel, însă duc fiecare în altă parte. Deodată mi s-a părut că totul se înclină, că lumea a devenit oblică. Am încercat să o redresez, cu puterea voinţei mele, să o fac dreaptă la loc. Am încleştat pumnii, pentru că mi-a trebuit multă forţă. Am spus în gândul meu: Granada, îndreaptă-te! Şi s-a îndreptat.

Mereu e totul prea strâmt. Trebuie să mă lipesc de zid când trece o maşină, să îmi ţin respiraţia când trece un om. Casele sunt pătrate şi albe, cu gratii la geam. Nicăieri nu am văzut atâtea gratii ca aici, în Spania. Gratii foarte solide. Nu există geam fără gratii. Se vede că viaţa şi proprietatea sunt o problemă de rezistenţă. Dalele de piatră arată ca nişte solzi de peşte, iar oamenii par foarte mici şi neajutoraţi, uşor patetici, îmbrăcaţi din cap până-n picioare în lumină. Dintr-o dată întâlnesc unul cu o faţă enormă şi cu ochi bulbucaţi, de parcă ar fi o specie rară, un peşte travestit, lunecos şi singur. Îmi cere bani. Varsă o lacrimă.

Din tot ce am văzut în Albaícin, mai ales lacrima aceea nu pot s-o uit. Lacrima şi lumina. Îmi doream să ajung la Sacromonte, muntele unde primii creştini şi-au săpat cavele - şi muntele a devenit sacru -, iar San Cecilio îl patronează. Să stai la umbra unui sfânt! Aproape că o pot zări, mă înfrigurează puţin. Mă aştept să se întoarcă brusc spre mine, să îmi vorbească! Nu aş şti ce să spun. M-aş preface într-o pasăre neagră şi mi-aş lua zborul deasupra oraşului, spre orizonturi complementare. Ar fi un moment suprarealist, dar ce este realitatea? Ce e desupra ei? Limitele sunt convenţionale, pot fi transfigurate oricând. Astfel m-am simţit pe Sacramonte. Transfigurată.

Deasupra este o platformă de pe care se vede întregul oraş, aşa cum de pe Sacré-Coeur se vede Parisul. Am ajuns! Ce privelişte ! Totul se subţiază sub ochii mei şi pare mai înalt, inclusiv orizontul. Turlele bisericilor se clatină ca într-un vis. Viaţa e vis? Îmi revine în minte acest clişeu. Dar nu se poate. Dansul zilei eterne a început sub privirile mele. Am fotografiat Alhambra înainte să o trăiesc. Mi-am imaginat sclavii creştini, ţinuţi în întuneric, mîinile lor înnegrite de lut şi cenuşa timpurilor, construind tremurătoare acest monument al eleganţei perfecte şi al singurătăţii maurilor. Aşa i-am înţeles eu: ca pe nişte sângeroşi singuratici, deosebit de subţiri. Şi palatele! Coloanele zvelte, prea zvelte pentru bolţile pe care le susţin, astfel încât senzaţia de plutire devine irepresibilă, structurile diafane,

https://biblioteca-digitala.ro

parcă în perpetuă evanescență, dându-ți impresia că ești un mare norocos, un ales, că ai sosit în ultimul moment pentru a le mai putea vedea. În curând se vor retrage! Vor dispărea! Totul va fi altfel! Pe aceste locuri va rămâne numai aerul, care va păstra niște forme ciudate, imposibil de înțeles.

Să iau imagini! De parcă aș fi intrat în acest spațiu prin intermediul aparatului foto. Deși bidimensională, fotografia este o poartă spre multe alte dimensiuni. Niciodată nu mi s-a părut o artă în sensul obișnuit nouă al cuvântului, ci o știință aproape misterioasă, ocultă, de a capta realități paralele, lumi care în realitate nu ne aparțin. Este capacitatea de a schimba apartenențele, stăpânii. Ca și cum am desfolia un strat al existenței, dar numai cel care consimte să devină al nostru. Fotografiind, învăț să văd. Devin un văzător de profesie. Și aduc ofrandă lumii ceea ce am văzut. Nu-i nimic că sunt în trecere. Atât timp cât am fotografii, câștig o grandoare de stăpân incontestabil, îmi însușesc luxul de proprietar.

Pe Sacromonte era plin de lume, comercianți și turiști. Mai ales francezi. Tocmai îmi era dor de limba franceză și dorința mi s-a îndeplinit. Silabele cantabile nu erau depășite decît de sunetele săltărețe, cristaline ale castanietelor. O femeie spaniolă destul de în vârstă, extrem de corpolentă, dar cu un farmec aparte, încerca să le vândă. Era înconjurată de cutii și cutiuțe pline cu astfel de instrumente muzicale, toate din lemn maro închis ca mahonul sau bej. M-a îmbrobodit să cumpăr și eu, dar nu m-am lăsat. Poate că ar fi fost bine să am un asemenea suvenir, nu știu... Cred că m-am temut de nostalgii prea mari. Bătrâna mi-a arătat: trebuie sa bați tactul de patru ori cu o mână și o singură dată cu cealaltă; iar de patru ori și iar o singură dată. Ei îi reușea bine. Sunetele acelea înalte și limpezi cucereau muntele. Niște femei musulmane s-au apropiat, curioase. Atît le-a trebuit! Spaniola m-a uitat cu desăvîrșire, de parcă aș fi încetat să exist, și s-a întors cu totul spre ele. Aceeași muncă de convingere, aceeași demonstrație, același repertoriu. Persuasiunea întruchipată! Musulmana a cedat. Cumpără castaniete! La ce-i vor folosi? Mi-am imaginat viața ei tăcută și supusă, sau cel puțin una căreia noi, europenii, îi atribuim un tipar prestabilit, evident pe un alt palier decât a soțului, el unic, ea nu. În schimb, are castaniete. Poate cînta din ele când e singură acasă și i se face dor de Granada.

Lumina coboară în valuri, mă toropește. O respir cu prudență, nu-mi vine să cred. De unde atâta lumină? E deja seară! Vârfurile înzăpezite din Sierra Nevada par neverosimile, niște excrescențe ale aerului. Numai eu mă aflu într-o lume iremediabil luminoasă sau toți oamenii simt la fel?

M-am uitat în jur. Priviri circulare, lumi circulare, repetitive... Am contemplat pentru ultima oară împrejurimile. Oamenii au devenit minusculi, de parcă aș fi încetat să mai fiu prezentă aici. Se întorc spre mine cu aceeași seninătate exaltată, dar sunt prea mici. O piele de crocodil flutură în vânt! E o capcană! Nu ar fi trebuit să fiu aici! Un fluviu uriaș inundă totul! Dar nu… E pelerina unei doamne. Alta decât vânzătoarea de castaniete.

Lorca a spus că Granada este ca o poveste a ceea ce s-a petrecut în Sevilla. Și că diminutivele definesc orașul, limitând totul, inclusiv acțiunea. Mie nu mi se pare. Granada, o poveste? Nu am văzut în viața mea nimic mai real. Și diminutive în atâta grandoare?! În apusul complicat, gigantic al acestei seri?!

M-am întors pe același drum, să nu mă rătăcesc. Parcurs invers, părea cu totul altul. Lumina bătea dintr-un unghi diferit, strălucirile erau mai dramatice, ochii oamenilor căutau în pământ. Legătura cu solul pare nesigură aici, aerul parcă te ia pe sus, te înalță într-o lume la care ai visat dintotdeauna, fără speranță. Și acum se întîmplă! Eram singură printre oameni, dar uitasem asta.

Am ajuns în „Paseo de los Tristes“. Hm... special construită pentru mine. Este pe marginea râului Darro, secat aproape complet. Un fel de alee minunată și melancolică, pe care se plimbă oamenii străfulgerați de iubire. Sau poate că nu. Soarele e cel care face legile aici. Oamenii sunt topiți de căldură. Am impresia, uitându-mă în jur, că femeile interpretează un rol și că nu sunt reale. Parcă ar fi absente din viață și prea măslinii. Par pictate sau închipuite de cineva. Un Dumnezeu expresionist le-a dat prea multă culoare, le-a făcut revoltător de frumoase, ireal de sumbre. De ce nu? În felul acesta au fost visate de părinții lor hispanici, înainte de a se naște. Și au rămas un vis, fără acces la viață. Bărbații au o răutate imprimată pe figură, de asta nici nu mă uit la ei, ci prin ei, mai departe, spre clădirile minunate, spre străzile șerpești, spre atmosfera de sărbătoare și de vis premonitoriu care trebuie să fi fost cândva aici. Acum totul e doar turism, nimic autentic, am această impresie care brusc mă copleșește, mă dezorientează.

(Sau poate oboseala drumului își spune cuvântul? Distanța de patru ore s-a transformat în cinci, mi-a fost și rău... Dar m-am odihnit cu capul pe... 1 kg de roșii! Aveam și alte lucruri în rucsac, însă numai la roșii îmi era gândul. Mă întrebam ce bulion imi iese mie până la Granada? Au rezistat, pentru că erau necoapte. Și eu am rezistat.) Clădirile vorbesc mai mult decât oamenii. Puținele lucruri minunate care au mai rămas sunt cu adevărat memorabile. E frumoasă Granada, îmi pare rău că nu pot s-o iau cu mine, la plecare. Dar poate că o iau. Am fotografii. Nu întâmplător primitivii se temeau să fie pozați. Înțeleseseră ceva. Eu simt că aparatul foto îmi dă o putere pe care altfel nu aș avea-o: aceea de a confisca timpul, de a secționa imaginile. Sunt cineva.

Soarele strălucește puternic, deși la apus, totul e acoperit cu o lumină strașnică, bărbații și femeile își lipesc umerii, într-un început de dragoste. Îmi amintesc brusc că pământul se rotește. Mă îndrept spre camera mea.

https://biblioteca-digitala.ro

CRONICA LITERARĂ

Lucian ALECSA

COCTEIL ÎN CRANII MICI

După cum sună titlul: „ Cocteil în cranii mici” ești tentat să crezi că romanul lui Constantin Arcu este unul de factură polițistă sau horror, cu o acțiune alertă, care-l ține pe cititor cu sufletul la gură de la prima la ultima pagină. Nu este deloc așa, recentul roman al prozatorului sucevean este unul cât se poate de „ normal”, narațiunea este dispusă pe o partitură clasică, fără ifose de modernism și fără încercări epatante de experimentalism terebilist, abjecția lumii poate fi povestită fără seisme stilistice sau de altă natură. Constantin Arcu prelevează, cu un bisturiu extrem de fin, un eșantion din societatea românească postdecembristă și-l supune unei analize amănunțite, rezultatul este unul îngrozitor, cu toții suntem „celulele” unui trup bolnav, atins de tumora interesului personal și de tot felul de îmbârligături amoroase, departe de orice principii morale. În centrul atenției se află tocmai cei care sunt puși să aducă dreptatea între semeni. De fapt lucru acesta este știut, însă modul cum ne este povestită starea jalnică a justiției din România face toate paralele, autorul lucrează cu un rafinament stilistic de înaltă clasă în depistarea și descrierea simptomelor bolii de care suferă acest popor. Citindu-i „foaia de observație” rămâi impresionat de limpezimea diagnosticului, de modul cum știe să așeze în pagină până și cele mai ascunse bube și tumori din lăuntrul corpului social românesc. Acest eșantion bolnav este decupat tocmai din „organul dreptății”, adică din Justiție, iar mâna care ar trebui să țină balanța în echilibru e tot mai anemică înclinând talgerele după cum dictează interesele unor indivizi picați din drepturile bunului simț. Descrierea mediului surprins este făcută cu o acurateță stilistică de invidiat, tușele dure aplicate personajelor care populează lumea judecătorilor și magistraților evidențiază putreziciunea sistemului, dar și nervurile bolnave ce alimentează întreaga noastră societate postdecembristă. Prozatorul are forța să țină într-un perfect echilibru planurile acțiunii, factorul subiectiv se intersectează cu obiectivismul în punctul cheie al narațiunii, sub semnul erosului. Translarea aceluiași sentiment dintr-un plan în altul capătă tot felul de forme în sufletele îndrăgostiților, luând consistența unor „furuncule”, nuanțările se produc la nivelul limbajului, expulzând lestul existențial în momentele tensionate, adică puroiul sentimental. Sentimentele nutrite de protagonistul romanului, magistratul F. față de juna stagiară Delia Dogaru au expresii diferite; de la cele josnice și umilitoare până la stări platonice, de resemnare, atinse de vagi mustrări de conștiință. Aflat în pragul celor 50 de ani viață încearcă să-și deverseze ultimele sentimente erotice spre mai tânăra sa colegă, nici un moment nu este sigur că sufletul acesteia poate primi atâta dragoste cât poate el să-i ofere, de aici pleacă și stare tensionată, deloc plăcută, ce începe să-i stăpânească atât viața privată cât și cea profesională. Frisonările ce-i urzică sufletul nu-i sunt deloc pe plac, îi bulversează gândirea, îi scoate la suprafață tot felul de impulsuri obscene, de care n-a fost conștient c-ar zace în adâncul ființei sale. Pe lângă nevastă și conștiința îl mustruluiește din când în când, închipuirile îi deschid o altă lume, o lume necunoscută, populată la orice pas de imaginea tinerei fete. Dintr-un magistrat cu principii sănătoase brusc devine un sentimental desfrânat, abulic și condus de tot felul de impulsuri adolescentine. În adâncul lui se duce o luptă acerbă între lumea normală, cu percepte sănătoase de conviețuire, atât în familie cât și între colegi, și lumea nevăzută a sentimentelor, în care de cele mai multe ori

https://biblioteca-digitala.ro

instinctele fac legea, unde gelozia devine cea mai agresivă maladie a sufletului. Chiar dacă are și momente de luciditate realizând faptul că stagiara Delia este o femeie dubioasă sub toate punctele de vedere, până când și căsătoria ei emană un aer bolnăvicios, magistratul caută în permanență câte un alibi impulsurilor sale erotice consolându-se cu ideea că individa este parte a destinului său. Scriitorul reușește s-o portretizeze cu acuratețe, evidențiindu-i tușele predominante ale caracterului; glacialitatea și frivolitatea sentimentelor, superficialitatea profesională cât și mereu prezentul impuls al răzbunării. Tipa este căsătorită convențional cu un moldovean la fel de dubios și de imprevizibil. Spre a-i surprinde magistratului cât mai multe nuanțe ale caracterului său ciudat, prozatorul îl „plimbă" prin tot felul de situații limită, îi răzvrătește instinctele și sentimentele, palpându-i cele mai ascunse zone ale ființei sale. Înlăuntrul acestui „cobai sentimental", sub presiunea erosului, se produc tot felul de seisme care aruncă la suprafață parcă toată urâțenia lumii. Nu te așteptai la asemenea apucături de la un individ care se dorea a fi un exemplu de corectitudine printre colegi. Lumea care-l înconjoară e una la fel de pestriță precum sufletul său, poți întâlni indivizi pușI doar pe căpătuială, tot felul de " linge blide", cârcotași și schizofrenici. Marele merit al prozatorului este că reușește să-i relaționeze între ei într-un mod cât se poate de firesc, să-i așeze sub aceeași umbrelă socială fără a induce sincope în fluidizarea narațiunii, povestirea curge de la sine, nu vezi nicio desfigurare de imagine pe parcursul textului, iar indivizii compun o faună stranie, dar cu proiecție veridică în societate. În „disciplinarea" unora dintre personaje, cum e cazul senatorului Mancaș, prozatorul este ajutat de Cosmin Anca, căruia îi revine rolul de-a radiografia mai atent lumea în care trăiește, cu precădere lumea universitară, la fel de bolnavă precum cea a magistraților și de-a complementa actul descriptiv al naratorului. Acest Cosmin Anca nu-i decât alter ego-ul prozatorului aruncat în vâltoarea narațiunii cu scopul de-a întregi portretele celor vizați de narator. El are la îndemână o percepție spectrală asupra a ceea ce se întâmplă în lumea orașului de provincie, cunoaște îndeajuns de bine mediul magistraților, dar în același timp controlează și atmosfera universitară. Lumea profesorilor e atinsă de aceeași maladie precum societatea, universitatea e condusă de un obsedat sexual corupt, care-i deschide ușa unui politician obscur, cu relații dubioase în lumea interlopă, lipsit de scrupule, dar și de veleități didactice. Bineînțeles, ca excepții apar și personaje oneste, devotate muncii și dreptății, dar sunt atât de obscure încât sunt privite doar ca simple obiecte de decor, e cazul doamnei Colan. Și magistratul F. a purta această aură până a dat de această" fufă", numită Delia, care după ce i-a furat mințile îi întinde și o cursă ordinară, administrându-i ceva droguri. Scena este impresionantă, magistratul intrat sub dominația halucinogenilor se manifestă în cel mai urât mod, provocând un scandal monstru. Autorul surprinde în scena din cârciumă întreaga fermentație a grotescului, reușind să facă o poză de roman sud – american: "Cuprins de neliniște, F. sparge în mâini gura paharului. Își ridică palmele din care curg șiroaie de sânge, numai cheliosul de la bar rânjește, ceilalți sunt preocupați de dansul ritual, înnebuniți de mirosul sângelui. Se zbânțuie în ritmul tobelor vânturându-și mâinile, fără să-i dea nicio atenției. E dansul sacrificiului, înțelege el. Și senzația de frică și deznădejde devine ascuțită. Nu se poate smulge din scaun, deși primejdia plutește în aer tot mai apăsător, cercul se strânge până devine sufocant. În colțul gurii i se scurge un firișor de vomă pe care n-a reușit să-l reprime. Simte nevoia intensă de a urina, numai că nu îndrăznește să părăsească scaunul, singurul loc din încăpere care îi oferea o relativă și ocultă protecție. Știe că de îndată ce se va desprinde de bar nimic nu poate să-l mai salveze. Începe să tremure, transpiră abundent, respirația îi deveni horcăitoare. Trâmbițele sunau asurzitor, luminile se învălmășeau ca para focului, din subsoluri se ridicau nori de fum și pucioasă. Era timpul, începuse plângerea și scrâșnirea dinților. Un glas se auzi de deasupra:- Cred c-a înghițit porumbelul! Pare om serios, e judecător, dar nu poți băga mâna în foc pentru nimeni. Din câte știu, nu obișnuiește să consume, probabil a făcut-o pentru relaxare. Se întâmplă, nu-i cazul să-i luăm capul."

Din acest punct începe și descompunerea morală a „ neprihănitului" F., când dă să reflecteze la ceea ce i s-a întâmplat bietului magistrat i se oglindește brusc în conștiință propria-i josnicie, abia atunci realizează în ce lume se învârte și cât de mult se aseamănă cu aceasta. Un personaj care face notă aparte este franțuzoaica Regine, o voluntară între două vârste, iubitoare de România, ce încearcă să intermedieze tot felul de schimburi culturale între cele două țări. Manifestările ei ciudate, plus gesturile caritabile dau motive serviciilor secrete s-o țină sub observației. Alături de ea, dar și pe urmele ei, se află poate cel mai hazos, mai concret și mai bine tușat personaj din roman, e un melanj umanoid extrem de dubios, ce ascunde tupeu, slugărnicie, duplicitate, josnicie, e un fel de pericol public ambalat într-o foiță de staniol lucioasă și transparentă. Este vorba de „pianistul" vorbelor fără substanță, publicistul și poetul Danciu, poreclit Trakl, un neica-nimeni încărcat de obrăznicie și orgoliu, condus în permanență de tot felul de fantezii bolnave. În materia narativă el joacă rolul unui liant între personaje, iar când narațiunea tinde să cadă în monotonie acest personaj devine un adevărat ferment antrenând acțiunea, răscolind materia epică. E personajul cel mai bine exprimat în roman, este expus spectral în fața cititorului, i se văd toate nervurile caracterului, toate petele, la un moment dat cititorul poate să-i anticipeze orice mișcare, ciudățeniile lui nuanțează și caracterul celorlalte personaje. Prima impresie e că autorul are repulsie față de acest tercheaberchea, poate și de aici atenția sporită pe care i-o acordă. Rezultatul e unul sănătos, Trakl e cel mai viu portret din roman.

Romanul lui Constantin Arcu e un exemplu de arhitectură narativă, nimic nu scârțâie, modulele cărții sunt perfect așezate pe o bază solidă, compusă din radiografii sociale extrem de limpezi și cu personaje vioaie, foarte bine conturate, care compun laolaltă un întreg fără fisură. Merită citit cu atenție și interpretat ca un roman postmodern ce proiectează o Românie în degradare, în care toate pârghiile societății scârțâie, generând un țipăt de spaimă, încărcat pe alocuri și cu puseuri de ironie. În asta constă originalitatea cărții.

https://biblioteca-digitala.ro

PROBĂ DE POEZIE

Chiar de la debut, Radu Florescu și-a indicat traseul poetic, nu și-a consumat niciun vers pe teritoriul vreunui confrate liric, fie el clasic sau optzecist, și-a dispus coordonatele lirice în zona de interes a propriilor sentimente și emoții, de aici și acea respirare ritmică a poemelor sale, fără convulsii febrile care să atragă atenția; nu găsești nici cea mai vagă umbră de balast sau „fandoseli poetice" în tot ceea ce scrie, versul său are o acurateță aparte, are inocență și grație, e cristalin și profund, nu polarizează idei „ măreție" pentru impresionarea cititorilor, se rezumă la ceea ce-i cere sufletul. Recent, Radu Florescu și-a adunat mai toate poeziile într-o antologie: „ Poeme singure", editată de Tipo Moldova – Iași. Citindu-i volumul pot afirma că e foarte simplu de detectat tonul singular și grav al liricii sale, poemele sunt asemenea unor note muzicale dispuse într-o partitură simplă, dar în același timp imploziv, sunetele par a rezona direct din străfundurile ființei lui, nimic nu sună fals, niciun cuvânt nu e de prisos în corpul poetic. Cu fiecare volum poetul nu face decât să-și multiplice vocea lirică, s-o redimensioneze, rareori o amplifică, doar o încărcă cu sentimente și trăiri noi, păstrând atât cheia cât și adâncimea emoțiilor. Fiecare poem e un unicat, nu se repetă și nici nu-și îngreunează textul cu „luxuri" stilistice. Paradoxal, bucuriile simple, trăirile discrete, impulsurile senzoriale ridicate la rang de misticism primar compun spectrul exprimării sale lirice. În această ecuație se subscriu și vectorii existențiali ce-i rezolvă într-un fel dilemele; moartea, singurătatea, nostalgia, spaima îi dau în permanență bătăi de cap poetului în compunerea imagisticii, de aici și acea atmosferă sepia ce emblematizează discursul său liric. Se pot găsi multe asemănări între poezia lui Radu Florescu și George Bacovia: pe lângă faptul că ambii poeți se rezumă la un număr mic de cuvinte pentru exprimarea stărilor poetice, cei doi trăiesc și sub apăsarea unui număr restrâns de culori, e de ajuns să amintim că la poetul nemțean lacrima este neagră, cuvântul negru face corp comun cu propria-i ființă, că apa, de asemenea, este neagră, până când și caldarâmul devine fertil aruncând flori negre în ochii trecătorilor. Vă voi conduce în inima unui poem cu adevărat „ rotund", însoțit de-un suflu poetic personal, unde fiecare imagine e șlefuită atât de bine încât se imprimă fără niciun fel de agresivitate în sufletul cititorului. Ce poem de dragoste poate fi mai întreg ca această „Poveste de dragoste": „ mult timp după nașterea mea păsările / au continuat să cânte / numai un zeu barbar dimineață de dimineață / le rupea aripile și le arunca / peste câmpuri/ cu spatele întors lumii sângeram / poate din prea multă spaimă am văzut / precum vezi pământul înroșindu-se / și asta în fiecare dimineață / un zeu barbar continuă să cânte / frigând în mâini puțina mea inimă –însemnul / era hotărât și părinților mei care / de mai bine de treizeci de ani – așteaptă o minune / El se orienta după aștri / cum numai în nordul Moldovei dihăniile / se nasc printre flori de cucută. / astăzi un zeu / se uită cu disperare pe cer – în fața / lui câmpul înnegrindu-se cântă / dintr-un uriaș trup de pasăre." Acest poem aduce mai mult a ritual, o adâncire în misticismul primar al vieții; la ceremonial este invocat atât „zeul barbar" cât și natura cu… metehnele ei.

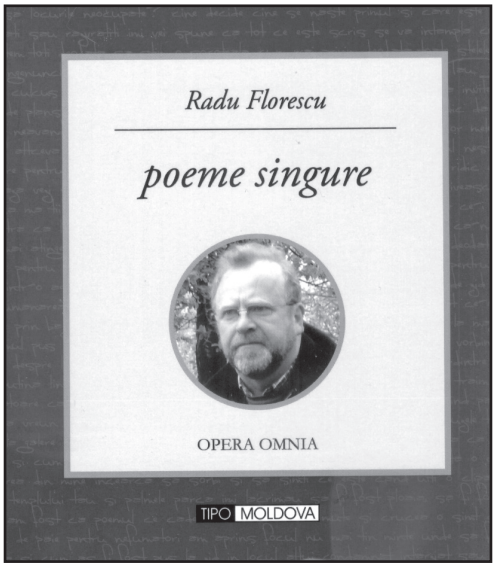

Poetul e mereu sedus de tot ce mișcă în afara ființei sale; sufletul hipersensibilizat preia rolul unui strat de nisip, purificând fiecare trăire în parte, sedimentând apoi doar sentimentele cu adevărat cristaline, fie ele și negre, transpunându-le cu multă sensibilitate în cuvinte. De aici și întreaga limpezime a textelor, controlul mental pare a nu mai intra decât foarte rar în joc, pentru eliminarea eventualelor asperități, poezia lui Radu Florescu poate fi privită și ca un dicteu, dar cu geneză doar la nivelul sufletului. La prima vedere lirica poetului nemțean pare a purta pecetea naturii, în mijlocul căreia se simte în deplinătatea trăirilor; pământ, apă, vegetație, numai că mie mi se pare a nu fi chiar așa, eu cred că avem de-a face cu o poezie a „înlăuntrului", nu lipsită de zeci de reflecții venite din afară, adică din natură, numai că acestea formează fondul proiecțiilor propriilor lui trăiri și nu nervul poetic. Un alt aspect asupra căruia doresc să insist este faptul că și acest tip de poezie se conjugă unui biografism, dar nu unul epatant, precum cel pe care îl cultivă astăzi tinerii poeți douămiiști, ci unul ascuns în declinarea poetică a trăirilor ce-i conturează autorului traseul destinal. Pentru a-l putea percepe mai ușor pe poet vă voi pune la dispoziție acest poem remarcabil, intitulat „ Camera mea cu pereții vii": „ prea mult timp în jurul meu. / ani care adun și scad lumina zilei / ani fără întrerupere izolați subțiri ca o foiță de țigară / care ard până simți cenușa cum umblă prin sânge./ pentru o vreme nu plec nicăieri. / vreau ceva nou. / vreau un suflet pe măsură care să fie / suma acelor trăiri mereu ca un murmur / acum sunt plin de amintiri. / în jurul meu o livadă de meri / dă în floare aproape de miezul nopții. / o armată de îngeri poartă pe umeri luna ca pe un / soldat / rănit în război. Mă întorc în patria mea de carne / obosit / sedat / gata să aduc melancolia / în camera mea cu pereți vii și ascultători./ pentru o vreme nu plec nicăieri. / aștept ziua când voi privi înapoi peste toate rosturile / lumii. / voi înțelege poate unde am greșit și când / voi ști dacă am fost casă bună trupului / dacă sufletul a fost fericit / în clipele mele de glorie./ acum sunt ca un soldat / trimis să spioneze prin transeele vieții./ țin în palmă o stea norocoasă / care caută

https://biblioteca-digitala.ro

drumul spre inimă. / în jurul meu merișorul ridică un zid din frunze uscate. / îmi acopăr trupul cu brațele / îmi închipui că sunt în inima casei / un bărbat singur / așteptând un oaspete drag. /”

Radu Florescu cultivă un paradox aparte, pe care-l gestionează poetic cu o abilitate de invidiat, ce răspunde doar sentimentului de sinceritate. După cum am mai spus, cuvintele cheie antrenate în discursul poetic par a fi trase direct din inima infernului dar care-i pulsează și în propriu-i trup: macabrul, moartea, putreziciunea, durerea sunt doar câteva dintre ele. Cu toate acestea, poemele au o lumină a lor, ce iradiază din miezul textului, lăsându-i cititorului o rază de speranță în suflet. Starea lui poetică nu este însă una morbidă și grea precum a lui George Bacovia, verbul lui animă atât atmosfera terifiantă din pragul Infernului, – care de cele mai multe ori e în jurul nostru-, de nu chiar în adâncul ființei noastre – dar, în același timp, lasă un ochi deschis și spre cer, spre lumina cosmică, spre „irisul Domnului”.

PATRU BĂRBAȚI PLUS AURELIUS

Pare ușor paradoxal, dar, prin fiecare nou roman, Doina Ruști își „simplifică” scrisul, „ Patru bărbați plus Aurelius” stă mărturie în acest sens. Nu este vorba de o subțiere a firului epic sau de vreo ajustare a țesutului stilistic, ci doar de o altfel de inserție a fantasticului în materia narativă: nu mai vine în cascadă precum în „Zogru” și nici așa tumultos precum în „ Fantoma din moară”, ci într-un mod natural, sub forma unei simple obsesii, dar în același timp foarte agresivă. În acest roman, precum și în precedentele, avem drept protagoniști tot felul de entități fantomatice, numai că Aurelius e cel mai „viu” și energic dintre toți, el e înfipt ca un briceag în măduva minții Liciei, studentă la Teatrologie, sâcâind-o în permanență. În plus, romanul de față este mai alert decât celelalte, e doldora de mister și înțesat de capcane cu accente de thriller, conturând un spațiu narativ extrem de tensionat în care personajele „ inevitabile” se ascund în spatele unei priviri misterioase, e vorba de ochii arzători ai motanul Aurelius, ce-i perforează Liciei zilnic memoria, dar nu numai atât, îi conturează într-un fel și traseul ei destinal. Și când te gândești că totul se trage de la privirea malefică a motanului bunicului său, care i s-a furișat în subconștient încă din fragedă copilărie alertându-i în permanență sentimentele, cu precădere cele erotice, orice privire masculină îi declanșează o necontrolabilă stare de panică. De fapt pisoiul Aurelius este proiecția bărbatului fatal, agresiv, lipsit de sentimente profunde, care-și urmează doar instinctele și care din cotloane unde minții controlate în bună parte de obsesii deschide cutia năravurilor și apucăturilor celorlalți bărbați din viața Liciei, aruncând o ceață densă peste incidentele ce au loc în jurul ei. Motanul Aurelius reprezintă simbolul dramatic al romanului, privirea lui generează toate relele ce „nutriționează” narațiunea. La un moment dat femeia pierde simțul realității asumându-și niște crime ce-au avut loc în preajma ei, fără a fi niciun fel părtașă la ele. Romanul începe „leneș”, lehamitea și banalul cotidian par a fi tușele atmosferei din incinta studio de filmare unde își duce eroina viața de zi cu zi. Bărbații care o înconjoară pe Licia sunt niște plictisiți, atinși în același timp de un „epidermism” intelectual accentuat, conectați doar la ideea de carierism. Viețile lor sunt triste și comice, degradarea lor intelectuală se întrezărește prin fiecare gest, prin fiecare dialog. Evoluția lui George Cal este șocantă, de la un simplu făcător de rezumate de scenarii de film ajunge mare director artistic. Bineînțeles, nimic nu este întâmplător, individul este trambulinizat într-un asemenea fotoliu atât datorită caracterului său alunecos, cât și „ calităților” sale ascunse, la evoluția lui își dau concursul în primul rând colegii, care-i tolerează inepțiile și oportunismul (de fapt ei sunt cei ce-i luminează traseul mult râvnit: de la anonim la vedetă națională). Individul nu reprezintă decât prototipul „pisicismului” masculin, a bărbatului ce se crede fatal. Caracterul lui duplicitar pare a fi controlat și de ceva forțe oculte, în jurul lui au loc tot felul de întâmplări ciudate, ce se lasă cu moartea celor patru „inevitabili” din viața scenaristei; el e de fapt cel ce-i produce declicul mintal, aruncând-o pe biata femeie de multe ori în beznă. De fapt acest individ „gestionează” în bună parte epicul, în jurul lui pivotează toate flash-urile dramatice, tot el este cel care trasează linia superficială a societății în care ne învârtim anunțând într-un fel și sfârșitul ei. Totuși, personalitatea lui, atât de controversată, iradiază mister, el este cel ce-i escortează peste tot fantoma lui Aurelius ilustrând prin comportamentul lui degradarea intelectualului a cărui minte este antrenată doar de idei și gânduri lipsite de substanță, fiind conectată în același timp și un fantastic ciudat, de natură speculativă, cu impulsuri malefice. Paradoxal, cu toate astea, individul este în priză cu realitatea pe care o controlează fără un prea mare efort. Pe aceste calupuri narative își dă măsura talentului Doina Ruști. Nu cunosc încă prozator contemporan să posede o asemenea abilitate în conturarea unui personaj atât de complex, cu o asemenea bipolaritate de exprimare, între fantastic și real – în manifestările lui nu vom simți niciodată o linie de demarcație între cele două planuri existențiale. Prin câteva tușe simple naratoarea reușește să-i gradeze lui George Cal întreg spectrul comportamental, cu întreaga gamă de nuanțe, cu toate impulsurile. Cum am mai spus, momentul inserției fantasticului în real este de-o acuratețe narativă extraordinară, cititorul nu simte

https://biblioteca-digitala.ro

nici cel mai mic șoc, frazele au aceeași fluiditate pe tot parcursul povestirii, textul curge pe aceeași albie de la un capăt la altul, micile bucle apar atunci când se încearcă forțarea evidențierii fluxului încărcat de mister al narațiunii: „Prima întâlnire adevărată cu noul Aurelius a avut loc pe 15 ianuarie, de ziua lui Eminescu. Îmi aduc aminte, pentru că tot net-ul era plin de pozele și poeziile lui, iar eu tocmai terminasem de făcut un „ paste" pe două versuri luate din „*bucureștiivechișinoi.ro*", când ușa s-a deschis „au ralenti", lăsând să intre în mod straniu fostul meu birou, cu picioarele lui solide, despre care acum știam că sprijinise întreg neamul Petreștilor, toți profesori la Politehnică, inclusiv pe madam Ecaterina. Îmi aduc aminte senzația, mai ales că nu mai intrasem de aproape două săptămâni în biroul ăla, care mă făcuse să mă simt pentru un timp intangibilă. Când s-a deschis ușa, până când să-mi dau seama că era deschisă și cealaltă, a lui Cal, am avut impresia că năvălește înăuntru toată încăperea, care îmi era atât de familiară și pe care o pierdusem, cu masa solidă, cu peretele alb, pe care se mai vedea încă urma afișului de la 4+1. Și pe fondul ăsta, după ce ușa s-a deschis, am văzut în fine și brațul lui Cal, care împingea cu un soi de reținere, apoi coada vărgată, înaintând până în mijlocul încăperii. – Uite, Licia, cine a venit să te vadă! În mod normal aș fi ridicat imediat privirea spre Cal, să mă uit în ochii lui colcăitori, să-i absorb disprețul ieșit în aburi groși, să mă infestez cu otrava și parfumul lui. În mod normal. Dar intrarea lui Aurelius, de ziua poetului național, cu coada ridicată și escortat de George Cal nu era un fapt obișnuit. Pisicul se oprise cu prudență, ținându-și coada ridicată ca o domnișoară de pension. Mă privea dintr-o parte, cu niște pupile umbrite, ca un staniol ars, și cu spinarea încordată nervos."

Celelalte personajele care intră în scenă sunt la fel de enigmatice precum George Cal, chiar dacă unele își fac prezența în scenă doar pentru scurt timp, își expun doar umbrele la vedere după care dispar în neant, lăsând în urmă doar fum și mister. Licia este cea care absoarbe parcă, prin ochii agresivi ai pisoiul Aurelius, toată energia celor din jurul ei lăsându-i uneori în fața cititorului în întreaga lor nuditate sufletească. La prima vedere, personajele sunt debusolate și par lipsite de orice adâncime psihologică, numai că ele sunt schițate de către naratoare oarecum simplist cu un scop bine gestionat, pentru ca cititorul să observe mai bine cele mai pregnante linii de caracter. La cele mai multe dintre personaje se exprimă într-o gestica simplă, iar reflexele oarecum naive le trădează de îndată exprimarea socială, dezgustul față de carte le accentuează zona superficială a felului de-a fi. Limbajul intercolegial e unul în doi peri, pigmentat de vulgaritate și mici broboane de răutate. Se trăiește pe fugă, niciun personaj nu încearcă, cel puțin pentru câteva minute, să-și evalueze viața, se aruncă fără nici un discernământ în fața tăvălugului superficialității lăsându-și mintea la voia …fanteziilor. Și ca paradoxurile să continue să nu uităm că totul se petrece într-un studio cinematografic, unde atmosfera ar trebuie să fie propice cititului, dar nimeni nu mai citește, până când și acele rezumate, ce reprezintă singura temă de lucru a celor câțiva evaluatori de scenarii, sunt făcute cu lehamite, maldărele de cărți din jur aduc tot mai mult cu niște cimitire, și acelea lăsate în paragină. Ei bine, în acest climat are loc ascensiunea lui George Cal, unde mai pui că acest libidinos personaj este și autorul unui roman, de care nimeni nu auzise. Femeia scenarist, care de altfel e și naratoarea „Apocalipsei" este tot mai atinsă de abulia colegilor, dar mai dureros e faptul că se lasă condusă în viață de privirea malefică a lui Aurelius, care explodează prin ochii tuturor bărbaților ce-i trec pragul sufletului. E un joc ciudat, care atrage tot felul de drame, cei patru „inevitabili" dispar în negura misterioasă a privirii motanului. Important, victimele nu se aseamănă deloc între ele precum nici morțile lor n-au nimic comun. Dramatismul fiecărei dispariții îmbracă tot alte fracturi destinale, fără a putea fi descifrate logic. Drama Liciei se consumă între două lumi; cea reală, care-i atinsă de o ceață densă, și o lume misterioasă, injectată de impulsurile diabolice ale acelei priviri obsedante, ce-i perforează în permanență mintea și care o culpabilizează de crimele ce au loc în jurul ei, care, în realitate, nu sunt decât niște accidente stupide. Într-un al doilea plan prozatoarea creionează o apocalipsă a cărților, nimeni în jurul ei nu mai citește, net-ul devine singura sursă de cunoaștere, el deversează în mințile colegilor și cunoștințelor ei tot felul de informații, într-o totală vraiște, cultura se asimilează epidermic, doar după ureche, capodoperele literaturii universale nu devin decât niște scrieri depășite, ce nu mai stârnesc interesul contemporanilor; ce-i drept, uneori mai apar ceva dispute în jurul unor cărți, plecând doar de la niște chichițe, ce nu lovesc nicidecum nervul scrierilor, cazul „Madame Bovary"„când George Cal este pus să facă un rezumat. Un alt gest „criminal" al individului este atunci când așează o pasăre însângerată pe paginile unei cărți de Marquez. În jurul Liciei se deschide un adevărat cimitir al cărților, literatura devine o povară, simte cum și sufletul ei, încetul cu încetul, se ofilește fiind oricând gata să se fosilizeze, gustul pentru lectură îi dispare în totalitate. Traseul acestui dezastru este extrem de fin conturat de naratoare, lehamitea pentru citit este cea mai agresivă maladie a sufletului, atinge parcă toate sentimentele, dar și celulele logicii, dispare aproape în totalitate percepția realității. Între acești vectori se înscrie materia acestei narațiuni. Personajele sunt foarte bine radiografiate psihologic, printre rânduri le poți citi fiecare trăsătură, mai ales în timpul acelor anchete polițienești, private sau oficiale. Romanul se sfârșește în coadă de pește, cititorul este lăsat să aleagă orice final dorește, nu cred că povestea trebuie privit doar ca o parabolă despre moarte literaturii și topirea gustului pentru citit. Fiorul polițienesc al cărții este o oferta deosebită pentru cititor, îi incită curiozitatea, dar în același timp îl și determină să urmărească mai atent linia epică, care uneori ia accente ciudate datorită fantasticului. Dintre toate romanele autoarei cred că acesta este cel mai sprinten și mai provocator, poate că nu este de aceeași forță imagistică precum „Zogru" și nici atât de disciplinat epic și bine construit precum „Fantoma din moară", dar merită toată atenția. E un succes.

https://biblioteca-digitala.ro

Vasile SPIRIDON

O ALTĂ ORÂNDUIALĂ

În înțelegerea lui Dumitru Tiutiuca, autor al eseului *Ion Creangă sau orânduiala lumii* (Iași, Princeps Edit, 2011), orânduiala reprezintă deopotrivă un concept filozofic, dar și un principiu estetic și moral de structurare a operei marelui nostru clasic. Avându-se, desigur, mereu în vedere și coexistența unor variabile diferite în cadrul aceloraşi principii de ordine, care coboară diacronic până la sensul antropologic, mitico-magic și cultural al orânduielii lumii. Perpetuat de colectivitate, „dictatul" cultural se transformă treptat în cutuma pe care eseistul o află exprimată în proverbe și zicători. Acestea constituie armătura discursului narativ, de sorginte etico-populară, a operei, ori pre-textul retorico-moral *sui generis* de susținere „erudită" a faptelor și întâmplărilor petrecute în arealul sus-numitei „orânduieli". Orânduiala rămâne astfel echivalentul cutumic al tuturor tradițiilor, continuităților micro-sistemului satului românesc, nu numai etic și filosofic, ci și din punct de vedere pragmatic, social, psihologic, estetic sau juridic.

În acest sens, opera lui Ion Creangă se constituie, în viziunea critică a lui Dumitru Tiutiuca, într-un original îndreptar de psiho-socio-pedagogie practică, bazat pe frecventa inadvertență dintre esență și aparență, dintre prejudecăți și judecăți disimulate. Ordinea socială, de pildă, deși se bazează pe cea culturală, își are totuși legitățile ei, iar ordinea instituțională (consfințită de școală, armată și biserică) se raportează la societatea modernă, civilizată. Un loc aparte în analiză îl ocupă regulile impuse de vechi cutume în instituția familială, cu legile ei: relațiile bărbatului cu femeia, în general, apoi cu soția (sau iubita) și cu rudele. Familia coagulează aproape toate criteriile și valorile structurante, ce le proiectează, ca model, pentru întreaga colectivitate, ea acomodând, într-un fel, individualul cu socialul, rationalul cu afectivul, vocația cu aspirația și cu împlinirea. O regulă strictă a căsătoriei (în cursul căreia se nasc, de regulă, trei copii) este aceea a ierarhizării după vârstă a accesului la această condiție, ea făcându-se în ordine descendentă. Faptul că vârsta, și nu alt criteriu, funcționează nezmintit aici îi confirmă autorului cât de presantă devine, pentru comunitatea sătească, întemeierea unei noi familii.

Unul dintre semnele emancipării scos în evidență în interiorul familiei este acela consecutiv conflictului dintre generații, în mod special, dintre soacră și nurori, în particular. Femeia, în genere, asigură starea casnică a familiei (de multe ori aflată practic în situație monoparentală), pentru că în zona socială întâietatea revine totuși bărbatului. Cu alte cuvinte, femeia este păstrătoarea principiilor culturii, iar bărbatul se adeverește a fi aducător al principiilor civilizației – realități care nu se aflau, totuși, încă într-un conflict evident la mijlocul secolului al XIX-lea.

Dar spiritul de ordine sau de orînduială al societății dedate prefacerilor morale și existențiale se află pus de eseist concomitent și echilibrat în legătură cu dezordinea, așa cum peste tot în lume binele conviețuiește cu răul. Dintre agenții perturbatori sunt înregistrați: ducerea în ispită, vina, păcatul, abuzul de putere, comportamentul deviant, lenea, nepriceperea, minciuna, zgîrcenia, hapsînia, prostia – toate sancționate de mentalul colectiv. Dezorânduiala nu este considerată a fi o simplă disfuncționalitate a sistemului societal, ci este privită în dinamica ei productivă. Finalmente, se restabilește ordinea pierdută, fie prin regăsirea celei vechi, fie prin adoptarea uneia noi, grație răzbunării, negocierii conflictelor, recunoașterii greșelilor, repunerii în drepturi – cele mai multe dintre ele înfăptuite la capătul unui drum inițiatic.

Cartea de față prezintă un interes special, din două puncte de vedere: unul strict eseistic, iar al doilea – pedagogic. Țintuirea operei lui Ion Creangă în insectarul didactic a îndepărtat pe mulți cititori potențiali de contactul cu proza lui vie. Iar argumetul este de găsit într-un lung citat, spicuit din acest interesant eseu: „Generalizînd, *Creația* și *Opera* sunt supuse și ele misterului mitic, de aceea putem spune că artistul *reînvie* cu fiecare nouă operă, se *re-personalizează*, dar nu ca individ, ci ca specie, ca umanitate creatoare, iar aceasta nu se poate realiza decât printr-o totală comuniune integratoare a sa cu opera. Dacă o Operă este o pasăre Phönix, apoi aceasta renaște din cenușa arsă a Artistului, iar nu din a ei însăși. Din ea însăși reînvie doar cu fiecare nouă lectură, și aici aflăm deosebirea esențială dintre creativitatea Artistului și cea a Receptorului, a consumatorului de frumos. Numai artistul își revendică Operele ca «ipostaze metamorfice» ale Eului său creator. După fiecare operă artistul se reîntoarce la originaritatea sa mitică, pentru a putea astfel reînvia în alte opere. «Creație și jertfă» devine astfel o sintagmă, o entitate indivizibilă ca în orice Facere, Naștere. Numai omului îi este dat acest privilegiu. În alte împrejurări (și contexte) creatoare, jertfa poate fi și a altuia, a părinților, de exemplu, cam cum își imaginau vechii indieni Focul (Agni). Pentru a se naște, el trebuia să-și devoreze părinții, adică materia din care el se forma, consumând-o. La fel se petrec lucrurile și în *Legenda Mănăstirii Argeșului*, în prima parte, pentru că în cea finală jertfa este acum a artistului însuși, de aceea și *opera sa* este mult mai «adâncă» în semnificații, ca adevăruri umane, deopotrivă materiale, existențiale și spirituale. Ea este ca *o Fîntînă*./ Nu există, cu alte cuvinte, creație umană fără durere. Estetic, numim această durere *dramatic*, *tragic* ori *sublim*, dar nu ca valori calitative, ci ca modalități, ipostaze egale între ele ale aceleiași dureri care se cheamă *Viață*. Și acest adevăr ni-l reamintește în toată plinătatea sa și opera lui Ion Creangă, în spiritul celui mai autentic *ethos* românesc (s.a.)".

Eseul *Ion Creangă sau orînduiala lumii* ne convinge că paginile crengiste merită să fie reparcurse oricând, pentru că ele pot aduce, în urma unei interpretări critice atente, precizări de nuanță și dezvoltări profitabile. Dumitru Tiutiuca ne demonstrează că, dacă ne debarasăm de prejudecata lăsării deoparte a ceea ce este prea evident, ni se poate arăta un Ion Creangă ce ne propune numeroase registre de lectură, cu rezervarea, în continuare, a nebănuite surprize.

https://biblioteca-digitala.ro

Emanuela ILIE

Oracol

În mai puțin de 60 de pagini, câte conține ultimul său volum (***Oracol***, Casa Cărții de Știință, Cluj – Napoca, 2010), absolut remarcabilul poet Marcel Mureșeanu reușește a scenografia viziuni austere, de o solemnitate rafinată, care acordă un diez proaspăt bine știutei sale sensibilități: pe de o parte retractilă, pe de altă parte, la fel de tandră ca întotdeauna în tentativa neostoită de raportare la o alteritate (obligatoriu elitistă!), capabilă a-i susține *proiectul* onto-poetic, sintetizat într-o superbă parabolă cu aer testimonial și sonorități oraculare („Zenobia stă la coadă la pâine,/ dar stă acolo unde se dă lapte și nu/ ia, nici să n-audă!/ Apoi Zenobia stă la coadă la lapte,/ dar stă acolo unde se dă pâine și nu/ ia, nici să n-audă!/ A doua zi Zenobia mă roagă pe mine,/ să-i aduc pâine și lapte, dar e prea/ târziu, peste tot e închis./ Zenobia va muri fericită. Eu voi fi/ liber să-mi termin proiectul *Mlaștina*,/ iar peste puțin Monstrul/ nu va mai avea unde se ascunde"). La fel ca acest al 16-lea text din carte, toate poemele ***Oracol*** (fără excepție, numerotate simplu, curgând unele din și după altele ca filele unui misterios tratat despre înțelepciune și nebunie, despre morți și nemurire, despre supliciul de a trăi și apocatastaza mântuitoare) sunt impregnate de aluzii culturale savante. Țipătul femeii privite cu răceală se preface, bunăoară, în lacrimă smaragdină, o altă figură feminină numită Eliza îl ispitește pe autor cu plecarea spre un decadent Teatru toscan al Tăcerii, acolo unde „vom întâlni fluturi mari cât/ briciul și vom vedea broaștele/ desperechindu-se pe flori galbene/ de nuferi"; în aceeași noapte a bizarelor plăceri, firește spirituale, cuplul ar putea asculta „duhurile actorilor/ morți demult (…) ca pe un vuiet venit de/ departe, al războinicilor orbi"; o altă premoniție, de data aceasta apocaliptică, surprinde viitoarea așezare a păsărilor nopții „pe stârvul zorilor", în timp ce albatrosul închis în cala unei misterioase corăbii va fi schimbat „pe un papirus/ fărâmicios" etc. etc.

Marcel Mureșeanu pare însă la fel de sensibil față de pulsațiile cosmice și hieroglifele ocultate într-o realitate cu totul transfigurată de această subiectivitate poetică ai cărei pori sunt, ca întotdeauna, dilatați către transcendență și miracol. Astfel se explică recuzita cu funcționalitate divinatorie – în special vioara și trâmbițele care cântă singure – ori simbolica plurivalentă a figurilor ce populează acest univers oracular: spânzuratul, Prințul, Înțeleptul, Orbul. Fiecare dintre ele este, firește, învestită cu noi valențe, spre a ocupa prim planul unei mitologii poetice personale (deși crescute pe altoiul unei erudiții solide), mitologie la facerea căreia cititorul este invitat să participe ca la un nobil ritual de re-cunoaștere: „După ce veți citi cartea asta,/ veți primi un semn de recunoaștere/ cu cei de dinaintea voastră și cu cei/ ce vor veni după voi./ El va avea două fețe: una în trupul/ vostru și una în sufletul vostru./ Recunoscându-vă între voi, nu veți/ 'trece nepăsători unii pe lângă alții."

Crispările și angoasele scenografului acestui univers al esențelor densificate și al analogiilor revelatorii sunt **adesea cenzurate, trecute prin filtrul terapeutic al unei** ironii sobre. De regulă, finalul textelor răstoarnă perspectiva apăsat solemnă **asupra lumii poematice, pentru a compromite dramatismul exacerbat al dicțiunii de sine sau pentru a așeza o distanță protectoare între eul vizionar și obiectele (contemplate aparent hieratic ale) reflecției sale. Chiar și în fragmentele deghizate în anecdotică a unui cotidian ce trebuie să muște, pentru a supraviețui, din carnea tare a metafizicului, se poate identifica o astfel de doză sănătoasă de zeflemea autocenzurantă: „Stau zece oameni pe un răzor scund,/ de ai zice că-i o barcă/ gata să se scufunde./ Unul dintre ei, cel mai greu,/ se ridică și chiar atunci pământul/ saltă ca pe arcuri, repezindu-i în sus./ - Ce-a fost asta/ se-ntreabă ei și dau/ în frică. Adânc, sub glie, Marea/ Cârtiță își continuă imperturbabil/ drumul,/ fredonând un blues la modă/ în cretacic!" Sau: „Cufundarea în neant,/ după moarte, va fi un alt botez,/ în care mâna lui Dumnezeu apucă/ sufletul nostru-copil de smocul său/ de lumină/ și-l ridică spre irisul Său, sau, poate,/ o eternă risipire și cădere în gol,/ până la stările adâncului,/** unde totul e în Tot,/ închis și deschis, deopotrivă, și unde/ Divina Putere trage cu coada/ ochiului, complice, din când în când,/ către noi"…

Cu acest perfect rotunjit, deopotrivă solemn-enigmatic și desacraliza(n)t ***Oracol***, Marcel Mureșeanu dovedește, încă o dată, că este unul dintre Seniorii poeziei românești.

https://biblioteca-digitala.ro

Ciprian VOLOC

„Mirarea de mine” în viziunea lui Mircea Oprea

MOTTO:
„M-am născut nedumerit, trăiesc mirându-mă și mor în stupoare”
(Mircea Oprea, „Mirarea de mine”, p. 78)

„Mirarea de mine”, cartea cunoscutului publicist și critic de teatru botoșănean Mircea Oprea, apărută în 2010 la Editura Limes din Cluj-Napoca, constituie o frumoasă surpriză, pentru iubitorii de literatură eseistică și, de ce nu, filosofică. Structurată fiind pe 13 secțiuni, cartea ne propune un periplu tematic divers și profund, cea de-a șasea secțiune conferind și titlul volumului. Este greu de sistematizat o lucrare alcătuită din cugetări și maxime gravitând în jurul unor subiecte diverse, astfel încât recurgerea la aceste 13 secțiuni nu are, neapărat, darul de a separa textul în părți distincte ale sale. Mai curând este potrivit a afirma faptul că secțiunile se întrepătrund, se completează, intrând într-un soi de dialog provocator, adeseori ilustrând schimbarea perspectivelor anterioare asupra aceluiași subiect. Adunând în această carte reflecțiile sale de pe parcursul multor ani, Mircea Oprea se dezvăluie, contemporanilor, așa cum aceștia, poate, îl cunosc cel mai puțin. Motivația acestei incursiuni în evoluția sinelui profund ne-o furnizează, implicit, chiar autorul, din loc în loc, pe parcursul cărții: „Trăiesc în exil, surghiunit în mine însumi ca într-o țară de neaflat unde îmi iau viața de la capăt în fiecare dimineață. Îmi învăț limba, obiceiurile, relieful, mă obișnuiesc cu clima, cu fauna, învăț legile mereu în schimbare, și e vremea să prind și eu o meserie, să fiu și eu util cuiva, să fiu util acelui ins din interiorul meu, celui care, în pielea lui, se simte ca-ntr-un exil” (p. 47); „Cartea de aforisme începe de oriunde și, cât de puțin vei citi, nimerești miezul. La a doua lectură, ai senzația trezirii într-o zi deja trăită. Încă o săptămână începută de joi...” (p. 174); „Cine spune că n-am memorie? Până la urmă tot mi-aduc aminte, singur, fără să fi notat nicăieri, îmi amintesc că am uitat ceva, ceva esențial: motivul pentru care să mă trezesc și mâine” (p. 175); „Îndoiala mă alungă din orice religie. Cine, care Dumnezeu ar suporta alături un Nimeni ce-și refuză minunea ființei sale ca pe o greșeală neîndreptată la timp” (p. 177); „Tragedia ce merită toată atenția unei vieți – trecerea timpului” (p. 195); „Făcea ordine în jurul său, așa cum face ordine focul: pârjolea tot, lăsa loc curat ca la începutul lumii, de unde viața putea începe din nou, peste un an, peste o mie sau niciodată, ca din orice loc sterp de pe acest pământ” (p. 199).

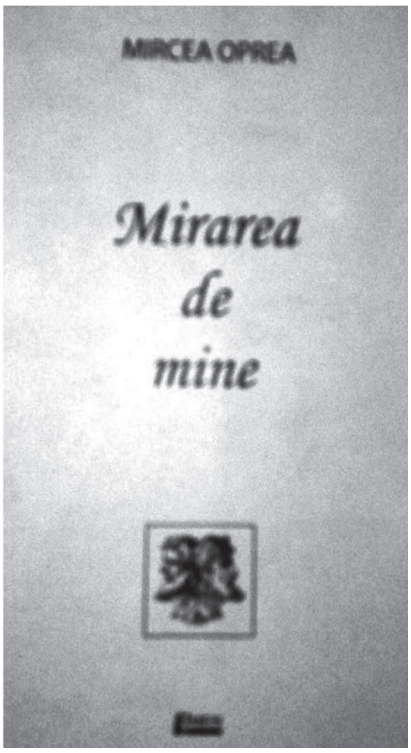

Din perspectiva unei abordări tematice, cartea gravitează în jurul unor chestiuni precum îndoiala, natura umană, fericirea, speranța/disperarea, cunoașterea de sine, moartea, egoul, Dumnezeu, religiozitatea, semnificația numelui, esteticul, morala, afectivitatea, trupul, femeia. Acestea se regăsesc în toate cele 13 secțiuni ale volumului, și numai dominanța unora dintre ele le conferă, acestora, o oarecare autonomie tematică. Stilul lui Mircea Oprea nu este cioranian, după cum s-ar putea aștepta cititorul care încă nu a răsfoit cartea. E ca și cum autorul botoșănean și-ar fi propus să ne demonstreze că se poate reflecta, asupra datelor fundamentale ale existenței noastre lumești, și într-un alt stil decât acela consacrat de către Emil Cioran. Mai mult decât atât, Mircea Oprea se distanțează, când are ocazia, de predecesorul său, cel puțin în anumite privințe: „Citesc Cioran și-mi produce insolație, îmi bășică pielea. Da, citesc Cioran și radioactivitatea uraniului mi se pare încă blândă: mai curând mi-aș da viața decât să fiu cuiva necesar” (p. 101); „La Ceronetti, cel lăudat de Cioran, perversiunea e răul care îi siluiește voința. Nu! Pentru mine asta-i ca o faptă din Codul penal, pe când perversiunea o văd altfel: e mai degrabă binele făcut cu de-a sila, binefăcătorul fericit așteptând, după viol, și recunoștința mea” (p. 37). Am putea spune că Cioran este mai sistematic, mai tributar filosofiei (deși repudiază filosofia sistematică), decât Mircea Oprea. Chiar și atunci când reflecțiile celor doi se materializează aforistic, diferența este substanțială; nici ironia nu este de aceeași factură. Cioran încă încearcă să-și convingă, cititorul, să lucrurile stau așa cum le prezintă el, încă mai nutrește iluzia posibilității unui consens universal, în vreme ce Mircea Oprea se arată a fi lecuit, definitiv (aprioric, chiar), de această iluzie. Nici un efort de a convinge nu este de întâlnit la Mircea Oprea: nici vorbă de insistența asupra unor raționamente sau de apelul la construcții cu finalitate premeditată. Retorica discursului este subtilă, șfichiuind

https://biblioteca-digitala.ro

prejudecățile cititorului, fixațiile pe care timpul le-a săpat temeinic (dar nefericit!) în țărna spiritului individual sau colectiv. O luptă continuă cu abandonul în fața timpului, îndeosebi cu impactul nefast al timpului asupra evoluției conștiinței: inerțiile percepției sinelui și a lumii trebuie să fie în permanență sondate, reeșalonate, cernute, într-un efort permanent de a separa lumina de întuneric, grânul de neghină. Dar acest lucru nu se realizează decât parțial, mărturie fiind chiar succesiunea consistentă de reflecții, de reveniri asupra aceleiași problematici. Nu rareori, autorul încearcă să definească ceea ce îl preocupă, izbutind definiții necanonice, dar esențializate, de cele mai multe ori memorabile, ele constituind unul dintre pilonii de rezistență ai cărții: „Morala mea – cămașă de forță îmbrăcată, ca dintotdeauna, pe sub piele" (p. 16); „Plânsul meu – rugăciune de păgân îndurerat de necredința lumii" (p. 21); „Viața mea; când o adevărată poveste, când o poveste adevărată" (p. 22); „Universul, pâlnie uriașă cu capătul îngust înșurubat în urechea mea, hotarul a cinci simțuri pe frontiera impalpabilă a infinitului" (p. 23); „Minunea – timp suspendat în fața sfântului sceptic" (p. 25); „Sinele meu: umbră pierdută în altă umbră" (p. 39); „Ruina – loc sacru de inițiere în marea prorocire a sfârșitului lumii care a început a se împlini ieri" (p. 47); „Orice bolnav – un om de excepție" (p. 52); „Iubirea mea – pâine flămândă, minunea căreia abia îi supraviețuiesc prin nopțile de post negru" (p. 64); „viața, tortură continuă – nici nu ard, nici nu scap de foc" (p. 64); „Trupul meu – cutie de vioară din care instrumentul nu va fi scos niciodată viu" (p. 73); „Mirarea de sine, revenire a propriei ființe din abisul inform, culcuș cuibărit în mlaștina caldă și duhnitoare" (p. 80); „Disprețul – decapitare sublimată în moft din lipsa unui motiv rezonabil de a o pune în operă" (p. 83); „Spiritul – flacăra care-mi devorează carnea" (p. 92); „rugăciune, hotar invizibil între catastrofă și minune" (p. 105); „știreangul – colac de salvare aruncat din cer" (p. 107); „Cuvântul – poftă înre două cumpene: una taie, alta sărează rana din cerul gurii" (p. 107); „Ura – strai proaspăt peste instinctul sincer" (p. 114); „Tinerețea – mai degrabă un fenomen meteorologic decât vârsta imposibilă" (p. 127); „Masca - actul de identitate purtat pe față" (p. 133); „Sănătatea – echilibristică între bolile gata să izbucnească și cele ce nu m-au pătruns deja" (p. 137); „melcul, pieton pe limba sa" (p. 138); „Timpul pare o ficțiune a memoriei" (p. 144); „Autoironia – sublimare alchimică a surâsului meu din zilnicul suicid deturnat de somnul venit la ora potrivită siestei" (p. 149); „răsăritul – finalul faptei negândite încă" (p. 160); „Uitarea – sărbătoare a memoriei omenești" (p. 160); „trăirea cu cea mai mare eficacitate civică - ura" (p. 162); „Lacrima – lentila mea de contact cu lumea" (p. 168); „Raiul – prosperitatea unde maliția spiritului supraviețuiește bolilor mortale ale cărnii, numai să te simți bine" (p. 168); „Un om – o privire în gol spre Dumnezeul lui" (p. 175); „Arta vieții – acceptarea și împlinirea dorinței mute a celuilalt" (p. 183); „Clipa, tot mai scurtă – recapitulare de neînțeles a tuturor celorlalte" (p. 184); „Timpul e prestidigitator înnăscut. Îl privești – nu mișcă. Clipești? Te fură și dispare cu tot cu clipă" (p. 185); „Boschetarii – aveți grijă de ei, sunt ouăle viitorului" (p. 186); „Senzație de stăpân – viermele în măr..." (p. 194); „Zborul – slava care mă însingurează" (p. 201); „vedenia ce aleargă desculță înaintea trenului este neajunsa noastră zi de mâine" (p. 201).

De remarcat faptul că autorul este conștient de limitele acestor încercări de definire, mai cu seamă de ceea ce scapă intuiției sale: „Îmi place cuvântul *libertate*: rabdă orice definiție și fără să fie adevărată. Asta da, libertate de expresie!" (p. 194).

Reflectând, deopotrivă, asupra faptelor cotidiene și asupra celor esențial-spirituale ale vieții omenești, Mircea Oprea se ferește de asumarea vreunor certitudini. Îndoiala este starea care îl caracterizează și care-l erijează într-un sceptic modern, deopotrivă ironic și autoironic. Și totuși, fiecare din definițiile înșirate mai sus, alături de multe altele, constituie tot atâtea certitudini, având un același numitor comun (e vorba de certitudinea surprinderii, chiar și unghiulare, a esenței unor lucruri). Mai mult decât atât, unele constatări capătă aura certitudinii tocmai prin caracterul lor evident, pentru subiectul cunoscător: „Cu mai mult temei decât pun credința în Dumnezeu, sunt convins de infinitatea Universului – certitudine ce-mi dă speranța că mi se va împlini, în răsfăț, orice utopie" (p. 105). Certitudinea reprezintă, însă, numai insulița din mijlocul oceanului: „Ca într-un misterios vârtej al timpului, disperi într-o oră cât alții în ani. După acel moment te vezi bătrân și nu știi cum și când ai trecut, tren prin stații facultative" (p. 186).

Căutător tenace, iscoditor neobosit, investigator hiperlucid, Mircea Oprea se erijează într-un perfecționist distructiv: „Nu rabd ca alții să facă doar lucruri bune, le vreau perfecte. Dar, pentru soluția lor în funcțiune, repede îmi vin în minte alte dezlegări, și le-o stric desăvârșind-o în dezastru, după capul meu. Aici pot să-i ajut cu o fantezie inepuizabilă" (p. 12). Acest caracter distructiv nu este, neapărat, maladiv, el constituie, înainte de toate, caracteristica definitorie a spiritului critic, dispus să ilustreze și să înfiereze carențele, lipsurile, deficiențele, la Mircea Oprea putându-se vorbi chiar de hipercriticism: „Starea de hiper-vigilență ce mă urmărește și-n somn îmi ruginește privirea și, fără anotimp, face să cadă frunza din grădină" (p. 18); „Voi trăiți în minciună – iată adevărul meu!" (p. 16). În aceste condiții, dificultatea fundamentală este de a aborda, față de sine, aceeași atitudine ca și față de ceilalți: „Se poartă cu el însuși cum n-are tăria de a fi cu alții: se amăgește, se amână, nu-și ia datoria sieși promisă, nu se-ncrede în el și, fără respect, se vorbește de rău prin străini, așa vrând să se cunoască pe sine, să ne cunoască pe noi. Și acesta, ce mirare, sunt chiar eu!" (p. 23). Dacă există neconcordanțe, în această privință, explicația lor rezidă în chiar natura umană, un aluat mult prea nepotrivit idealurilor abstracte: „Bătălia cu mine însumi am dus-o până la capăt și, învins, voi muri. Ce m-aș fi făcut, părinte, s-o fi câștigat?" (p. 134); „Mărturia originii mele divine stă în imperfecțiunea mea. Cum ar reuși să funcționeze un mecanism cu atâtea hibe, dacă n-ar fi ieșit din mâna divinității și n-ar fi primit acel zvâc de început care să dea suflet titirezului?" (p. 154); „Sub glabelă cineva gândește mai aprins, mai intens decât mine. Dar, în spatele frunții, dobitocul ancestral, neîmblânzit și necunoscut mie, râde batjocoritor de tot ce spun, de tot ce fac" (p. 191). Situația aceasta face ca viermuiala globală să nu fie nici măcar tragică, ci cu totul ridicolă: „Or fi în lume și locuri mai norocoase decât țara asta dar, la urma urmei, din perspectivă cosmică, globul nu-i decât o Românie ghinionistă, plin de orașe în agonii cât veacul, ca orașul meu din care vă scriu" (p. 173).

Nu o să-l laud pe Mircea Oprea, deoarece el însuși își avertizează, cititorul: „Cine mă laudă, probabil nu mă cunoaște; cine mă cunoaște – sigur nu mă crede!" (p. 51). Voi sublinia, totuși, că a izbutit să contureze un stil greu confundabil, să ne ofere o carte unitară prin chiar diversitatea ei, profundă, de un lirism sublim pe alocuri, provocatoare în chestiunile spirituale, cu o miză îndrăzneață, dacă e să ne raportăm la cele tocmai menționate, și anume: posibilitatea trezirii conștiinței, din somnul cotidian, este cu putință, depinde numai dacă ne putem asuma povara hrănirii ei cu sfâșietoare, interminabile și sterile căutări. Avem de-a face cu o carte care nu trebuie să lipsească din rafturile bibliotecii personale ale celor doritori a pătrunde puțin mai adânc în profunzimile sufletului omenesc.

Voi încheia apelând la chiar acele cuvinte, ale autorului, ce pot fi privite ca un avertisment adresat celor ce se încumetă să-i parcurgă cartea: „Pe huma trupului meu aș scrie *Carte mirării de mine*, Cartea ce se mistuie în rugăciune precum îmbucătura de prescură muiată în vin, ca gândul fulgerat în lemnul tăcerii, ca lumina ce se topește în carnea pruncului. Scriu pentru tine Cartea – cuminecătură de toate zilele câte îți mai rămân" (p. 90).

https://biblioteca-digitala.ro

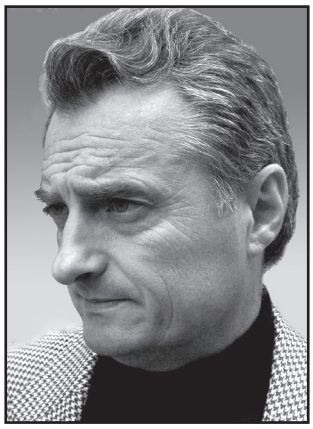

Radu VOINESCU

Criticul, actualitatea și perspectiva istorică

Printre criticii aflați în serviciul receptării literaturii române contemporane, Vasile Spiridon este cunoscut pentru prezențele sale cu rubrici în câteva dintre cele mai importante reviste de cultură ale țării, prezențe marcate de un tip de discurs a cărui caracteristică principală se definește simplu prin cuvântul pertinență. Trăsătură importantă a temperamentului, atitudinii, opțiunilor unui critic angajat în evaluarea noilor apariții, dar și a liniilor principale pe care evoluează literatura la un moment dat. O calitate care numai ea singură clădește o reputație, pentru că stilul, promptitudinea reacțiilor, chiar spectacolul persoanei, atunci când se mai întâmplă și așa-ceva, pot fi, și chiar sunt, secundare.

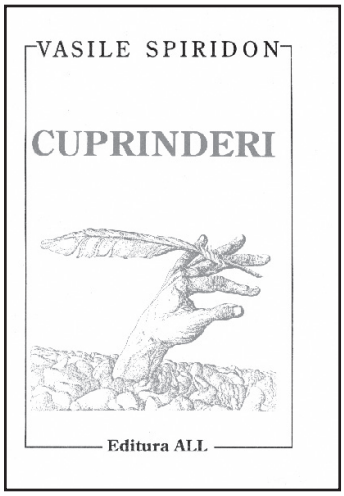

Reputația, de altfel, este susținută solid și pe cărțile criticului, în număr de șapte până acum. A debutat cu volumul *Cuprinderi*, subintitulat „eseuri critice", în 1993, urmat abia la zece ani, în 2003, de o monografie Nichita Stănescu, apărută în seria monografiilor de la Aula. Tot în 2003 publică *Viziunile „învinsului de profesie" Nichita*, volum care se ocupă, conform subtitlului, de „cosmicitatea în lirica stănesciană". Dar până la descifrarea arcanelor poetice în care viziunea autorului celor *11 elegii* și al *Oului și sferei* se metamorfozează pentru a configura un univers simbolic, un imaginar captivant, răspunzând propriilor principii și legi și unei filosofii foarte consecvent susținute și despre care se vorbește mai puțin, este de remarcat că tânărul critic pornea în demersul său dispunând de o bună și pertinentă viziune el însuși legată de opera autorului pe care îl tratează cu multă aplicație și cu subtilă înțelegere.

De la primele pagini atrag atenția aceste rânduri care exprimă plauzibil, în acord cu datele evoluției poetice a lui Nichita Stănescu, fără a proceda la analize și interpretări artificioase, menite să impresioneze un public sensibil sau să-și surprindă colegii de breaslă: „În căutarea identității și acomodării cu statutul de Poet, Nichita Stănescu nu a jucat roluri de sub măști protectoare pentru a-și desfășura strategiile poematice. El a fost mereu fidel sieși, dar coagularea mutațiilor de structură în registru poetic era aceea care cerea exteriorizări diferite. Jocul instabil și derutant al poeziei sale nu conține doar o componentă ludică sau barochistă, ci trebuie plasat și sub semnul metamorfozelor necesare, care nu implică renunțarea la identitatea poetică ferm conturată și nici degradarea în manierism, pastișă sau diferite „-isme". Nu este greu de sesizat inapetența totală pentru vreo formulă anume, poetul nefiind încadrabil vreunei ascendențe tipologice sau seriale. Ceea ce se poate afirma cu certitudine este faptul că Nichita Stănescu se situează în descendență eminesciană și argheziană prin tentativa de a revoluționa limbajul și viziunea poetică."

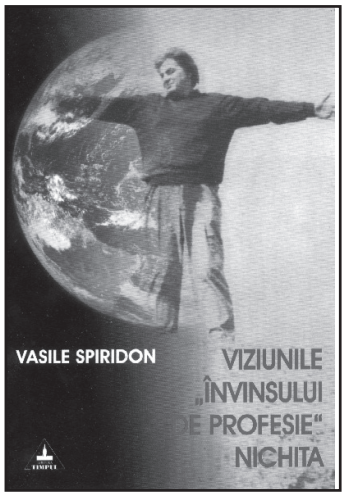

E semnificativ acest pasaj tocmai prin faptul că nu vrea să șocheze, prin faptul că acestea chiar sunt argumentele pertinente cu care se poate aborda și explica orice discurs nichitastănescian. Pentru că, spune mai departe, „sentimentul pe care romanticii l-au avut în fața Totului cosmic este refăcut de Nichita Stănescu în fața lumii cuvintelor cu o conștiință de om

https://biblioteca-digitala.ro

al veacului trecut, ce se înscrie într-o particulară și complexă mitologie a limbajului poetic. Dar se asigură și distanța regizorală, de spectator față de universul construit. Și, nu în ultimul rând, se marchează dimensiunea existențială a viziunii, cu accentele tragice tot mai ascuțite în versurile ultimelor volume."

Criticul insistă în afirmațiile sale și asupra ideii că Nichita Stănescu a statuat cuvântul în centrul sistemului său cosmologic, că, în fond, lumea sa nu e doar una de cuvinte pentru că așa se face poezia, cu cuvinte, ci efectiv cuvântul are rolul primordial în realitatea poetică nichitastănesciană. E adevărat, însă poetica autorului lui *Laus Ptolemaei* înseamnă mai mult decât atât. Din fericire, la nivelul tratării materiei, adică dincolo de aceste afirmații frumoase și poate interesante într-un eseu corect, cu bune șanse să fie publicat chiar într-o revistă serioasă, Vasile Spiridon abandonează acest clișeu pentru a se ocupa, cu fine intuiții și cu bune alegeri ale exemplelor, tocmai de ceea ce structurează o cosmologie *in actu* în opera poetului. Cum ar fi putut să fie un adept al cuvântului văzut doar ca vehicul, nu și ca sursă a sensurilor și a realității pe care acesta le încorporează și le generează din sine un poet care se exprima astfel, într-o confesiune: „Nu cred în înrădăcinare; eu sunt un înotător. Adept al celor patru clasice elemente, sunt mai întâi adeptul apei; suprema înțelepciune este supunerea pe ape, dar mie al dracului îmi place furtuna cu valuri. Sunt pregătit să înot în orice, chiar și în pietre, chiar și în raza de lumină. Când pământul n-o să mai semene cu o stea sau cu un cap, presimt că-mi voi face rădăcini în steaua Canopus."?

Cel care spunea „Orele plutesc pe lângă umărul tău" sau „Stelele, capete fără trupuri/ mă iubeau, lunecând simultan/ pe-o secundă cât ora, pe-o oră de-un an" ori „Omul este un accident al luminii" avea într-adevăr lecturi de fizică și cosmologie, înțelegea fenomenele dar nu se putea exprima cu exactitatea unui profesor sau a unui om de știință – la ce bun?! –, el trebuia s adopte haina limbajului artistic, metaforic, cu sensuri glisante, cu exprimări paradoxale. Cine vrea să vadă ilustrări ale teoriilor fizice poate să vadă și asta în opera lui Nichita Stănescu, dar numai dacă este bine instruit în ambele limbaje, dacă poate înțelege și limbajul savantului și pe acela al poetului. In final, aceasta este, implicit, demonstrația lui Vasile Spiridon și mi se pare că pledoaria sa este una onestă și avizată.

Este importantă această abordare a operei lui Nichita Stănescu de pe poziții echilibrate, cu mijloacele analizei de text, ale hermeneuticii, cu atât mai mult cu cât ea apărea în plină epocă a contestării poetului, contestare în care se angajaseră cu vehemență critici ai generației din care face parte și Vasile Spiridon (născut în 1958), critici din vechea gardă (Gh. Grigurcu) sau jurnaliști teribiliști și cu lecturi neasimilate. 2003 este, întâmplător, dacă memoria mea funcționează corect, anul în care un ziarist rătăcit prin literatură, neînzestrat nici cu instrumentele analizei critice, nici, mai ales, cu organ pentru poezie, îi contesta poetului *Necuvintelor* vreo valoare, răspândind prostească idee că opera valabilă a lui Nichita Stănescu, adică ceea ce ar rămâne după o cernere judicioasă, ar putea încăpea abia între coperțile unui buletin de identitate.

*

În 2005 îi mai apărea, încă o dată în colecția „Canon", de la Aula, o monografie, de data aceasta consacrată lui Gellu Naum. Cu autorul *Zenobiei* și al *Copacului animal* pica însă pe un teren mult mai favorabil, efervescența aproape idolatră, pe atunci, în ce-l privește pe ultimul suprarealist român asigurând un câmp potrivit de receptare, deși, cum se știe, respectiva serie, coordonată de Al. Cistelecan, se adresa mai ales unui public pe care urmărea să-l inițieze și nu specialiștilor propriu-zis în literatură. Dar și aici există niveluri diferite ale abordării, după talentul și capacitatea semnatarilor acestor monografii, unii fiind în măsură să ofere, chiar în cadrul formal fixat al colecției, cărți ce reprezintă nu doar bune îndreptare pentru accesul la creația unui autor, dar și instrumente de lucru și chiar etalaje pentru avansarea unor idei personale de interpretare.

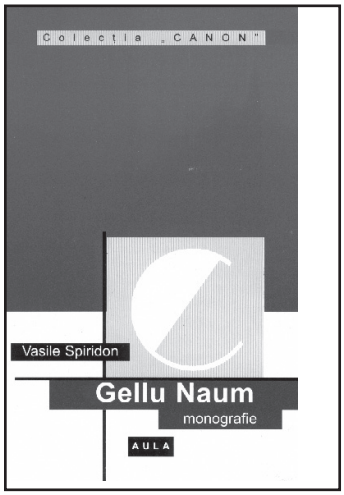

Aproape că se naște, natural, întrebarea dacă după excepționala decriptare de către Ion Pop, în cartea sa *Gellu Naum: poezia contra literaturii*, a mecanismelor generatoare de sens în poezia lui Gellu Naum, ca și a dezvăluirii înțelesului bine ascuns de către autor, al unora dintre poemele sale aparent cele mai impenetrabile, se mai poate spune ceva? Cred că lucrul cel mai bun de făcut atunci, la apariția acestei monografii, era acela de a coagula, într-o configurare temeinică, datele rezultate din exegeza operei naumiene, care se adunaseră deja copios. Ceea ce Vasile Spiridon realizează cu seriozitate și cu o bună informare asupra surselor interpretative. Poate că încă nu au fost descifrate în totalitate resorturile venite dinspre alchimie, deși aceasta era cunoscută ca fiind la originea unora dintre structurile poetice compuse de Gellu Naum; cum ar fi putut să scape sensul unui titlu de volum precum *Athanor*?! Nici acum nu avem încă o asemenea carte, după știința mea, cel puțin. Dar mai este timp.

Aprecierile la adresa poetului analizat poartă din nou amprenta bunului simț critic, al pertinenței despre care vorbeam mai sus, ele fiind în mod clar și efectul unei reinterpretări cu mijloacele proprii, dar beneficiind deplin de contribuțiile celor care se pronunțaseră deja cu privire la conținutul și la valoarea operei lui Gellu Naum, pe care îl vede corect în ipostazele sale de creator suprarealist dublat de un teoretician redutabil și ingenios: „depășind discursul poetic al unui curent literar istoricizat,

https://biblioteca-digitala.ro

[Gellu Naum] poate fi considerat un specialist structural. S-a născut suprarealist, dar aceasta nu înseamnă că a fost „ingenuu", că a „practicat" poezia suprarealistă în cunoștință de cauză. Dimpotrivă, a fost, din acest punct de vedere, un teoretician de marcă".

Și, în fine, ceva ce dezvăluie în mare măsură programul și practica poetică ale autorului discutat pentru uzul liceenilor, studenților și nu numai: „Gellu Naum este ferm convins că poezia trebuie apărată și distrusă deopotrivă, deconstrucția făcând parte și ea din mecanismele de autoreglare poetică a operei sale. De exemplu, acolo unde apare, dicteul automat este folosit, la modul general, pentru efectul dezinhibat- eliberator, el nefiind, cum s-ar crede la o primă vedere, un simplu exercițiu literar. Esențializarea conținutului și cizelarea sintaxei sunt la antipodul gândirii necenzurate și al dicteului automat. Chiar se exprimă mefiența față de un astfel de procedeu: «*Nu cred în dicteu – Și e și prea simplu (în plus, dogmatic și constrângător)*»."

*

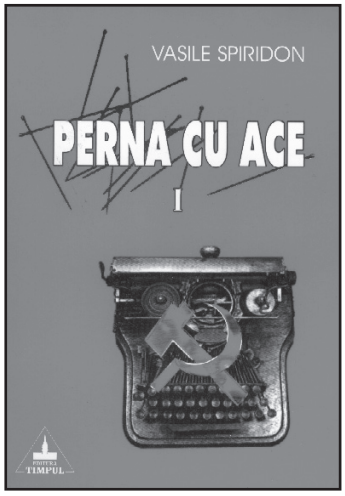

Volumul *Perna cu ace* nu mai discută autori în sine ci o întreagă epocă. Este vorba de avatarurile literaturii române în perioada stalinistă, apoi dejistă, și poartă dedicația: „Victimelor «obsedantului deceniu»". După cărțile Anei Selejan, Eugen Negrici, Sanda Cordoș, Adrian Marino și mai ales după monumentala *Istorie* a lui Marian Popa, cea care realizează un proces fără egal al comunismului, lucid, informat, lipsit de poncife propagandistic-ideologice, Vasile Spiridon schimbă tonul grav, încercând să se despartă de comunism în cel mai bun stil… marxist, adică râzând. Criticul se manifestă și în viața particulară ca o persoană cu umor, iubind calamburile, practicând parafrazele ironice, pline de haz la expresii și clișee literare celebre. Această carte este scrisă tocmai în acest ton, deși, trebuie obligatoriu subliniat, gravitatea chestiunilor luate în discuție nu suferă modificări de esență, ele nu sunt trecute în registrul deriziunii, umorul fiind o formă de a le sublinia absurdul, iraționalitatea. Am să transcriu doar câteva dintre titlurile de capitole, convins fiind că și cititorul va face conexiunile care se impun: „Cearta curentelor", „Cearta scriitorilor", „Realism țărmurit", „Muncitorii intelectuali", „Proletarizând voios la soare", „Caragiale în vremea lor", „Drum cu pulbere", „De la stenahorie la stahanovism". „Îmbulzirea timpului" (pentru a lumina această sintagmă, precizez că este vorba de un capitol dedicat lui Marin Sorescu).

Și acum să vedem cum narativizează receptarea nuvelei lui Marin Preda *Ana Roșculeț*: „Când au aflat că în nuvelă se ilustrează activitatea lor, muncitoarele de la Filatura Română de Bumbac, alfabetizate în unanimitate (ultima trecută pe la Cercul de studii fusese însăși tovarășa lor din lumea fictivă), au citit-o cu nesaț, în timpul liber, nutrind speranța că-i vor aprecia înalta valoare educativă și că vor recunoaște (acceptând cu bunăvoință convenția literară de a nu se folosi de numele reale) trăsăturile celor mai bune colege ale lor. Analizând în ședința Cercului literar din cadrul Comitetului Cultural de Secție și o cronică mai reticentă a lui J. Popper, apărută în ***Flacăra***, ele și-au confirmat unele presupuneri, au luat „libertatea de a trage cu pușca" în dușmanul ideologic și i-au trimis redactorului-șef (Geo Dumitrescu) o scrisoare plină de contrarietate – ilustrare a principiului potrivit căruia legătura cu masele reprezintă chezășia dezvoltării literaturii și criticii, a culturii noi în general.

Simțul popular nepervertit descoperea ceea ce recenzenții nu observaseră: infiltrarea insidioasă a rămășițelor unei metode reacționare mic-burgheze, și anume, naturalismul. Explicația era de găsit în faptul că receptării critice, afectate de boli profesionale cronice, îi distrăseseră atenția un personaj și o narațiune ce ieșeau din schematismul obișnuit și părea a da o notă de originalitate. S-ar fi ignorat, astfel, problemele majore referitoare la dezvoltarea literaturii noi, dovedindu-se lipsa unui ascuțit spirit partinic. Cazul a luat amploarea așteptată: o editură a trimis doi redactori pentru documentare *la fața locului individual*, iar una dintre colegele ipoteticei Ana Roșculeț a fost transferată la ***Flacăra*** pentru «îmbunătățirea compoziției sociale» a colectivului. Situația s-a discutat la Uniunea Scriitorilor și a fost pusă dezbaterii ca atare la Universitate (*asta devine după facultăți*)."

Cât de bine a pătruns criticul adevărul epocii de care se ocupă (volumul se subintitulează „Din vremea «obsedantului deceniu»"), dar nu numai al ei, ci și al celei pe care o traversăm, de pildă, se poate vede nu numai din întreaga „desfășurare" (intru și eu în jocul autorului, aici, mai ales că nuvelei respective a lui Preda, de altfel, cel care a lansat expresia „obsedantul deceniu", i se dedică un capitol scris în același stil caustic-persiflant care domină *Perna cu ace*) ci și din concluziile cu care cartea se încheie: „«Puterea scriitorului» se intersectează cu «puterea politică» pe băncile sistemului nostru bicameral atât de pestriț, unde fiecare «ales» al poporului împrumută câte ceva din năravurile celeilalte părți. Scriitorul, care, de regulă, se află în niște momente (lungi cât cel puțin patru ani) când i-a secat vâna creatoare, începe să devină demagog, participă la revendicările salariale ale politicianului și își sporește capitalul de imagine publică la care nu avea acces în calitate de creator, iar politicianul – de regulă, un neimplicat în meseria de bază sau pur și simplu un neavenit pus pe căpătuială – prinde curajul de a scrie și începe să-și publice memorii și versuri vrednice de albumul de familie. Și unii, și alții vor fi descoperit că și-au epuizat resursele în domeniile calificării de bază și că aveau de fapt alte vocații. Este libertatea tuturor, în virtutea legilor democrației, de a opta pentru viața politică, însă ei trebuie să înțeleagă că reprofilarea întregii lor personalități nu este posibilă fără specializare strictă, fără vocație și fără, nu în ultimul rând, onestitate. Dacă Paul Valéry spunea că politica este știința care ne reține de la treburile cu adevărat importante, atunci ce se întâmplă cu scriitorul într-un context în care legăturile cu lumea sunt impregnate de politic, unde fiecare act capătă o semnificație politizată?

https://biblioteca-digitala.ro

Politicul a pătruns în budoar, devenind un dat, o măsură, o emblemă a existenței omului, iar cuantumul de lașitate ori de bravură poate fi dedus din câtimea de conștiință civică de care se dă dovadă."

Se pare că amestecul dintre scriitori și politică, după cum rezultă și din această bine documentată carte scrisă într-un stil mușcător, care nu iartă nimic, nu este unul prielnic pentru literatură. Și nici pentru scriitori. Pentru viața concretă a celor care nu profită, pentru postumitatea celor care profită. Din *Perna cu ace* nu a apărut, până acum, decât volumul întâi. Sunt de așteptat baleiajele asupra perioadelor consecutive obsedantului deceniu. Acest paragraf din final avertizează, parcă, asupra unor abordări într-un registru mai puțin subsumat umoristicului. Oricum ar fi, condeiul este cu adevărat *critic*.

*

Dar mai avertizează și asupra unei posibilități asupra căreia voi zăbovi puțin în comentariul asupra volumului următor, *Înscrierea pe orbită* (2008), care grupează o seamă de cronici consacrate unor scriitori români contemporani. „Risipite într-unul sau mai multe periodice literare, astfel de texte – mărturisește autorul lor într-o notă cu care deschide volumul – adunate între coperțile unei cărți stârnesc mefiența încă de la citirea cuprinsului. Dar cred că, în pofida fragmentarismului comentariului critic, a impresiei de haotic pe care acesta o lasă, se pot descoperi cândva linii unificatoare ale unor viitoare studii ce vor depăși atât îngrădirea în cadre prea strâmte, cât și stadiul descriptiv." Gândul devine imediat mai clar: „așa cum romancierul își face ucenicia prin exersarea pe genul scurt în vederea proiectării operei de respirație mai amplă, și cronicarul, după o perioadă a acumulărilor îndelungate, caută calea spre virtuala sinteză". Așadar, tot ceea ce criticul întreprinde prin aceste analize focalizate aparent răzleț are în subsidiar ideea unei istorii literare.

Tot aici găsim și un bruion ce creionează rostul criticului literar în general și al aplecării acestuia către actualitate. Mai exact, o reluare, cu alți termeni, derivați cumva din ideile călinesciene devenite între timp chestiuni de bun simț sau, ca să spunem altfel, aparținând de-acum în mod firesc unei gândiri pertinente axate pe fenomenul critic, a profesiunii de credință exprimate mai sus: „Cronicarul este capabil să activeze reacția contemporanilor la aparițiile editoriale, oficiul său critic având, de fapt, menirea să profileze o istorie literară din mers. El caută să profileze literatura unei perioade potrivit termenilor ei proprii de dezvoltare."

Cum ar trebui să arate în practica analitică dedicată fiecărei opere în parte o asemenea orientare aflăm din rândurile în care sunt discutate liniile directoare și condiția romanului neterminat al lui Blaga, *Luntrea lui Caron*. Pe lângă alte mijloace întrebuințate în mod curent de critică, „se impune și un proces de reintegrare a romanului în contextul literar și social în care a fost creat, de înscriere în seria din care face parte de drept [reamintesc faptul că *Luntrea lui Caron* a putut vedea lumina tiparului abia în 1990, n.m., R.V.]. Suntem obligați la o lectură orientată pe axa trecutului, racordându-l la cel puțin trei paliere: la momentul social și politic al redactării romanului, la întregul corpus al operei blagiene și la aspectul general al prozei noastre interbelice și contemporane." Ce mi se pare meritoriu este lipsa unei opinii conformate de idolatria la adresa lui Balaga, care să ducă, așa cum s-a întâmplat foarte adesea în referirile la această carte, la o supraevaluare a ei. Din punctul de vedere al lui Vasile Spiridon, aceasta „a rămas într-un stadiu destul de eteroclit, dens ca materie și semnificații, comportând multe secvențe nefinisate, aflate la granița dintre memorialistică și jurnal intim".

Așa stând lucrurile, nu știu de ce, atunci când se oprește asupra trilogiei lui Mircea Cărtărescu, *Orbitor*, opțiunea lui nu mai este la fel de fermă, ferindu-se, parcă, să-și asume riscurile inerente meseriei de critic, despre care vorbește în nota introductivă (gestul critic „implică deopotrivă certitudinea și riscul"), preferând să abordeze cartea ca și cum orice discuție despre nivelul ei estetic ar fi caducă, din moment ce are atâta succes de critică și de public, mărginindu-se să descâlcească doar firele care conduc la sensurile urmărite de autor. Ar fi fost de așteptat ca măcar eșecul neplăcut pe care îl constituie volumul al treilea (după ce deja „Corpul", cel de-al doilea voleu, se dovedise sub orizontul și intențiile primei părți, fapt marcat, de altfel, și de Nicolae Manolescu în *Istoria* sa) să stârnească dacă nu umorul, măcar câteva accente mai ferme din partea criticului.

Între anumite limite, altfel, și aici se confirmă, dar mult estompat, mai mult în titluri, tendința lui Vasile Spiridon de a-și pune la bătaie spiritul ludic („Ovidiu Septuagenaru' " sună titlul cronicii la o carte a lui Ovidiu Genaru, „Carcasa Poporului" – o alta, la un roman de Gelu Dorian).

Atrage atenția, la o parcurgere integrală a *Înscrierii pe orbită* (titlul volumului este dat de cel al textului în care este tratat romanul *Orbitor*; dacă ne amintim, Marian Popa denumea capitolul despre Cărtărescu „Din Berceni în galaxii"), adecvarea metodei la subiect, prefigurată, ca program, chiar în rândurile pe care le-am citat mai sus când am vorbit despre *Luntrea lui Caron*. Metodă foarte utilizată și în conturarea „portretului" trilogiei cărtăresciene prin recursul la variatele opinii ale altor critici (Livius Ciocârlie, Simona Sora, Cristina Chevereșan ș.a.) care s-au aplecat asupra ei în cronici și alte texte publicate în diferite reviste și a legăturilor acesteia cu intențiile autorului și cu personalitatea lui, așa cum este conturată în *Jurnalul* lui Mircea Cărtărescu sau în interviuri acordate de poetul *Levantului* unor periodice ca și prin conexiunile cu o operă geamănă, sau pregătitoare, cum se dovedește a fi *Travesti*.

Dar linia aceasta a întrebuințării materialelor apărute în reviste literare, de a sprijini demonstrația și pe textele altor critici sau pe mărturii ale celor care știu câte ceva

https://biblioteca-digitala.ro

despre geneza sau tribulațiile unui manuscris e vizibilă și în alte comentarii, cum este, de pildă, cel legat de cartea lui I.D. Sârbu *Șoarecele B.*, astfel că rezultă un comentariu care luminează mai bine opera și destinul ei, în conformitate cu metoda la care criticul subscrie.

Nu este deloc lipsit de semnificație faptul că Vasile Spiridon nu acordă atenție doar autorilor „cu nume", celor impuși de mașinăria mediatică, propulsați de grupuri de interese și menținuți în atenție de modă, ci și altora, mai puțin cunoscuți, de a căror valoare nu se îndoiește – cu justețe – și a căror prezență într-o prezumtivă istorie literară ar fi indispensabilă pentru a da un tablou corect al epocii din punct de vedere artistic. Astfel, vom întâlni cronici dedicate lui Gheorghe Izbășescu, un autor pe nedrept ignorat, și în opinia celui care scrie aceste rânduri, mult mai interesant chiar decât s-ar putea crede, Radu Mareș, abia acum intrat mai apăsat în atenția criticilor, după relativ recentul roman *Când ne vom întoarce*, despre „Patrulaterul constănțean" – Ovidiu Dunăreanu, Liviu Lungu, Dan Perșa, Florin Șlapac, despre Constantin Parascan și despre alții, poate nici măcar avuți în vedere ca romancieri în opinia generală, cum este criticul prin excelență Adrian Dinu Rachieru, căruia îi comentează primele două romane dintr-o proiectată trilogie.

Procedând așa, Vasile Spridon împlinește nu doar un act de dreptate literară, ci și informează despre cărți cu o circulație fatalmente limitată de apariția în edituri mai puțin importante sau de lipsa de vizibilitate a autorilor, eclipsați de cei mai bine susținuți mediatic. Profitul ar putea fi și al altor critici care proiectează istorii literare, nu doar al celui care a redactat aceste cronici cu toată seriozitatea și ar fi un bun exercițiu de convingere acela de a parcurge cu maximum de atenție cronica dedicată romanului *Ecluza*, de Radu Mareș, veritabil spectacol de idei, nutrit nu doar din substanța cărții respective ci și din lecturi multiple, ce ajută la mai buna înțelegere și încadrare a textului. Și, nu în ultimul rând, la situarea lui Vasile Spiridon în rândul criticilor care au ceva de spus și pe a căror părerea se poate conta.

*

Este, de aceea, total deconcertant să descoperi că în volumul *Apărarea și ilustrarea poeziei* (2009) apar capitole întregi din mai vechea carte *Viziunile «învinsului de profesie» Nichita*, în ordine aleatoare. Personal, nu găsesc explicație pentru aceasta; practica este de a publica fragmente cu caracter oarecum de sine-stătător care, la un moment dat, vor face parte dintr-o carte mai amplă, cu o miză mai mare decât bucățile respective luate fiecare în parte, în volume care preced apariția proiectului celui mai mare, dar așa cum se petrec lucrurile în cazul de față nu știu dacă este permis. Chestiunea este mai complicată din punct de vedere teoretic și al procedurilor uzitate, dar acesta ar fi subiectul unei mici disertații.

În altă ordine de idei, cartea aceasta se înfățișează ca stând sub semnul unui anumit donquijotism, titlul fiind continuat de o dedicație formulată cam patetic în termenii următori: „Celor ce apără și ilustrează în literă și în spirit poezia română". Impresia despre care vorbesc este întărită și de ilustrația copertei, unul dintre celebrele desene ale lui Dalí cu siluetele lui Don Quijote și Sancho Panza (coperta – realizată de Doina Liliana Buciuleac). Este de presupus că Vasile Spiridon va fi plecat prea mult urechea la cei care, de vreo două decenii – împotriva tuturor evidențelor și neavând, se vede treaba, prea mult habar de ce se întâmplă în poezia contemporană la nivel mondial ori dovedindu-se a iubi prea puțin sau deloc tocmai obiectul preocupărilor lor, poezia română –, tot clamează moartea poeziei în general și lipsa de valoare a liricii de la noi. Ori poate a simțit culpa de a fi privilegiat proza în lecturile sale critice, din moment ce această antologie cuprinde mai puțini autori decât cea dedicată prozei. Nu pot să știu.

Cert este însă că, dincolo de câteva glose la Eminescu, de intruziunea fragmentelor (în număr de patru; trei preluate ca atare din vechea carte, unul aparent nu, dar ar fi prea mult și nu ar avea nici o utilitate filologică să identific în amănunțime filiația lui) referitoare la Nichita Stănescu, întâlnim aici nume de care nu e deloc rău să ne aducem aminte (Dan Laurențiu, Florin Mugur, Ioanid Romanescu, Gheorghe Pituț, Ioan Alexandru), dar și dintre ale consacrații generației '80 (George Vulturescu, Gellu Dorian, Daniel Corbu, Ioan Moldovan) ori altele, mai puțin vehiculate (Ioan Tudor Iovian, Nicolae Panaite). Cartea este compozită atât sub raportul cuprinderii, cât și sub acela al caracterului intrinsec al textelor, unele sunt cronici literare, altele, cum am văzut, fragmente din texte mai mari, subsumate altor scopuri critice, iar câteva au structura unor fișe de dicționar, deși cu afișat caracter ocazional („Gellu Dorian – 50", „Lucian Vasiliu – 50", „Nicolae Panaite – 50").

Nu se poate deloc spune că lui Vasile Spiridon i-ar lipsi interesul pentru poezie în beneficiul prozei, că nu ar fi un critic aplicat și plin de înțelegere al volumelor de versuri. Dimpotrivă, avem și aici pagini bune, de fină analiză, de intrare în rezonanță cu spiritul unor poetici destul de diferențiate ca formulă și ca substrat imaginar, ontic, psihologic, estetic, dar impresia de improvizație, dacă te ridici de la textele individuale la întregul volum, nu se poate șterge, de aceea mă gândesc că acesta este mai degrabă un accident în cariera atât de frumoasă și de solidă a criticului decât un element care să o definească.

*

Vasile Spiridon este un critic literar cu un stil elegant, inteligent, nu de puține ori impregnat cu nuanțe filosofice bine timbrate, ce dă o turnură plăcută la lectură textelor sale dense, nici un moment plicticoase, în ciuda marii densități de informație și a unei informări bibliografice admirabile. Texte care pot constitui oricând pietrele de bază ale unei construcții care să vizeze istoria literaturii.

https://biblioteca-digitala.ro

Valentin COȘEREANU

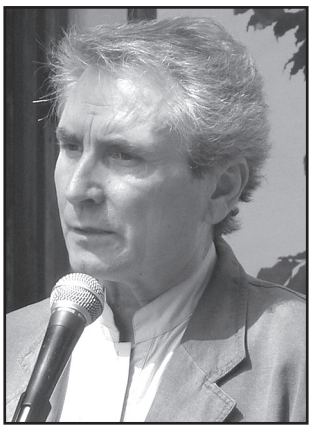

3. NIVELURI DE SUBLIMARE POETICĂ (11)

Dară ochiu-nchis afară înlăuntru se deșteaptă.
(Scrisoarea III)

A sufletului spațiu e însuși el.
(*Povestea magului călător în stele*)

Intrinsec țesăturii poetice eminesciene, erosul se împletește cu starea poeziei. Din această perspectivă analizează și Eugen Simion *Venere și Madonă*, afirmând că *poemul reușește să sugereze (printr-o retorică a neputinței, o retorică întoarsă, prefăcută!) divinitatea femeii și neliniștile poeziei*[1]. Așa cum definește în *Epigonii* poezia, lui Eminescu ea îi apare, firesc, în contrast cu abstracțiunile științei. Punându-le într-o *coincidentia oppositorum*, ele devin „limbaje" diferite, situate pe aceeași treaptă a gândirii evolutive: *Ce e <u>cugetarea sacră</u>?* (s.n.) *Combinare măiestrită/ Unor lucruri n'existente; carte tristă și-ncâlcită,/ Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.// Ce e <u>poezia</u>?* (s.n.) *Înger palid cu priviri curate,/ Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate,/ Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea*[2]. *Exprimându-se astfel, Eminescu este incontestabilul precursor al viziunilor poetice de mare anvergură care i-au urmat: Lucian Blaga, Ion Barbu, Bacovia sau Nichita Stănescu. Sevele creativității unice ale poetului urcă și hrănesc o poezie al cărei destin e greu de prevăzut, dar care își găsesc izvorul nu în pure abstracțiuni, ci în inegalabilele trăiri reflectate în poetica eminesciană.*

Afirmația din Geniu pustiu: *Sunt un fantast*[3] *explicitează condensat un dat natural al poetului. Ce substanță ascunde această afirmație se poate demonstra prin analogie cu versul Eu rămân ce-am fost: roman-*

1. Eminescu, *Opere. I. Poezii*, Ediție îngrijită de D. Vatamaniuc, Prefață de Eugen Simion, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999, p. XXVII.
2. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 36.
3. Mihai Eminescu, *Opere VII*, ed. cit., p. 185.

https://biblioteca-digitala.ro

tic[4]*, ştiindu-se că romanticul a excelat întotdeauna printr-o imaginaţie debordantă, exaltată şi a cărei origine se găseşte cu predilecţie în Eros. Când Titu Maiorescu spunea că Eminescu n-a văzut în femeia iubită decât copia imperfectă a unui prototip nerealizabil*[5]*, pe care, negăsindu-l, a trebuit să-l caute în lumea cugetării şi a poeziei*[6]*, el nu a demonstrat altceva decât sincera vocaţie platonizantă care e înrădăcinată în natura lui profundă*[7]*.*

Păstrând ca pe un memento ideea maioresciană, se constată - având vii în minte mărturisirile lui Eminescu din scrisori - că poetul o ridica ideatic la un fel de plinătate a simţământului, cu totul nemijlocită, - antică, tocmai pentru că *ceva din mine îmi spune că eu iubesc altfel decât alţii*[8]*. Într-o însemnare din manuscrisul 2257 se pune semnul egalităţii între cele două: femeie–poezie! Ce cauţi tu în ochiul cel mort, în floarea cea turbure a sufletului meu?*[9]. Cercetător al creaţiei eminesciene, Iosif Cheie-Pantea, surprinde cu fineţe acest însemn fundamental al operei poetului: *Cumpănind realitatea după criterii specifice,* poezia *se angajează în explorarea miezului ei ireductibil, în contemplarea esenţelor pure, fenomen deosebit de pregnant <u>în erotică</u>* (s.n.) *unde* […] *idealizarea femeii atinge câteodată treapta maximei spiritualizări: adorarea ei ca <u>idee</u>, creaţie a gândirii poetului şi ţintă supremă a năzuinţelor sale de împlinire umană*[10]*.*

O menţiune este însă necesară: poetul român nu exclude împlinirea erotică, o concepe doar în afara realului imediat, într-un trecut imaginar, în basm sau în vis, adică într-o lume a transcendenţei[11]*, pentru că cea care stimulează idealitatea bărbatului nu e femeia în carne şi oase, ci sublimarea ei în idee*[12]*. Rolul bărbatului este aproape unul static. El nu cucereşte, ci este cucerit şi chinuit adânc de farmecul sfânt* al femeii iubite. Retras şi singur, *ca un stâlp eu stam în lună!*[13]

Reluând o idee a lui A. Husson, Julius Evola ţine să remarce cât de profundă este gândirea celui dintâi atunci când spune că îndrăgostiţii trăiesc între vis şi moarte[14]*. Veşnic* îndrăgostit, aşa cum l-a surprins Caragiale în însemnările sale, Eminescu trăia în absolut viaţa morţii: *Suflet mort, zâmbiri senine/ Iată eu*[15]*; pe de altă parte, viaţa şi opera lui sunt ţesături atât de dense şi care se întrepătrund atât de mult, încât, adesea, ele se confundă: Căci iubirea mea şi viaţa-mi nu sunt lucruri osebite*[16]*.*

Prin urmare, disputa ce revine obsedant în perioade diferite şi care doreşte să impună priorităţi – fie ale vieţii, fie ale operei – este zadarnică, din moment ce poetul însuşi le apropie până la confundare. Eros este un zeu […] *a cărui înrâurire se întinde pretutindeni, cuprinzând tot ce e omenesc şi, deopotrivă, tot ce este divin*[17]*. Însăşi geneza lumii este fapta erosului*[18]*, iar Eminescu a dorit să coboare în hăurile începutului pentru a reliefa misterul germinaţiilor.*

Combinând adâncimi de spirit, dar şi intuiţii revelatoare, Eminescu a plonjat cu mintea sa genială întru pătrunderea acestor adânci mistere abia-nţelese, pline de-nţelesuri[19]*, care nu li se dezvăluie în egală măsură tuturor, ci pe trepte diferite de înţelegere; iar poetul este conştiinţa fără de care lumea, cu întreg misterul ei, ar fi mult mai puţin înţeleasă: Că-ndărătul lumii voastre mici de-o măsuraţi cu cotul/ E-o vecie – că-nainte-i o vecie este iar/ Că-n nemărginirea lumii şi a vremei ea-i o clipă/ Suspendată*[20]*. Ca urmare –* comentează Iosif Cheie-Pantea*, geniul are o capacitate creatoare înrudită cu cea a Demiurgului, o putere ce se manifestă însă în lumea-i dinăuntru*[21]*.*

Numai poetul cu intuiţiile sale *este mai aproape de divin, pentru că se află în puterea lui Eros*[22]*. Fără Eros nu există nimic. Fără fiinţa muritoare însă, erosul pare a fi el însuşi suspendat, aşa încât Eminescu se crede îndreptăţit să afirme în Fragmentarium*: *eu pun destinul acestei lumi într-o inimă de om.* […] *<u>eu</u> nu exist, sufletul lumei este <u>eu</u>. Fără eu nu există timp, nu există spaţiu, nu există Dumnezeu, fără ochi nu e lumină, fără auz nu e cântec, ochiul e lumina, auzul e cântecul, <u>eu</u> e Dumnezeu*[23]. Trebuie însă precauţie atunci când astfel de afirmaţii devin axiome, întrucât *arheul, entitate spirituală, participă la esenţa divină, fără să-i fie însă acesteia coextensivă căci, lipsit de calitatea ubicuităţii, omul nu i se poate substitui divinului. Adevărată e doar substanţialitatea termenilor, nu însă şi identitatea lor absolută; de aceea căderea lui Dionis* – spre exemplu – *în dorinţa de-a se recunoaşte pe sine ca Dumnezeu, este ineluctabilă*[24]*.*

Pentru a ajunge la sentenţialul distih Din a morţii sfântă mare, curg isvoarele vieţii/ Spre-a se-ntoarce iar într-însa[25]*, poetul a trebuit să imagineze un în-*

4. Idem, *Opere IV*, ed. cit., p. 296.
5. Titu Maiorescu, *Opere II*, ediţie, note, comentarii, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, Bucureşti, Editura Minerva, 1984, p. 97.
6. *Ibidem*.
7. Rosa Del Conte, *Eminescu sau despre absolut*, Ediţia a II-a, Îngrijire, traducere şi prefaţă de Marian Papahagi, Cuvânt înainte de Zoe Dumitrescu Buşulenga, Postfaţă de Mircea Eliade, cu un cuvânt pentru ediţia românească de Rosa del Conte, Cluj Napoca, Editura Dacia, 2003, p. 207.
8. Mihai Eminescu, *Opere XVI,* ed. cit., p. 311.
9. Idem, *Opere VII,* ed. cit., p. 327.
10. Iosif Cheie-Pantea, *Repere eminesciene*, Timişoara, Editura Excelsior, 1999, p. 72.
11. *Ibidem*, p. 73.
12. *Ibidem*, p. 95.
13. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit. p. 55.
14. Julius Evola, *op. cit.*, p. 64.
15. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit. p. 468.
16. Idem, *Opere XV*, ed. cit., p. 942.
17. Platon, *Banchetul*, ed. cit., p. 96.
18. George Gană, *op. cit.*, p. 149.
19. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 201.
20. Idem, *Opere II*, ed. cit., 1943, p. 179.
21. Iosif Cheie-Pantea, *Repere eminesciene*, ed. cit, p. 40.
22. Platon, *Banchetul,* ed. cit., p. 86.
23. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Ediţie după manuscrise, cu variante, note, addenda şi indici de Magdalena Vatamaniuc, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981, p. 76-77.
24. Iosif Cheie-Pantea, *Repere eminesciene*, ed. cit., p. 45.
25. Mihai Eminescu, *Opere II*, ed. cit., p. 179.

https://biblioteca-digitala.ro

treg haos germinativ, ce își poate avea sursa în aceeași filozofie platoniciană a Banchetului, căci iată ce spune Aristofan, vorbind despre androginii începuturilor lumii: *Iar felurile acestea de oameni erau în număr de trei și alcătuiți cum am spus pentru că cel bărbătesc își avea obârșia în soare, cel femeiesc în pământ, cel bărbătesc-femeiesc în lună, luna ținând și de soare și de pământ*[26]. *Or, Scrisoarea I* începe și se sfârșește sub auspiciile luminii binefăcătoare, dar difuze a lunii. Misterul și atotputernicia ei, invocate nu doar ca peisaj-cadru al iubirii, semnifică la Eminescu pavăza împotriva suferinței și izvorul gândirii, căci *gândirilor dând viață* le estompează suferințele cu *voluptuoasa ei văpaie*[27]. Între soare (masculin) și pământ (feminin), *Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate/ De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate*[28], *căci în faptă lumea-i visul sufletului nostru*[29].

Punându-și marile probleme ale germinației universale, daimonul eminescian îmbină cele două principii originare ale masculinității și feminității; îmbinându-le, poetul nu face altceva decât să adâncească un mister, Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază, nu era ființă, dar nici neființă și mai ales *N-a fost lume priceptă și nici minte s-o priceapă*[30]. *Prin urmare, Eros singur a dat dezlegare ființei, Când izvorî Unicul din duhul căldurii/ Tot atunci născutu-s-a și apriga dorință,/ Care germenul gândirii fu și al plăsmuirii*[31] (s.n.).

Cine altcineva este duhul căldurii dacă nu Eros însuși, din moment ce *deodat-un punct se mișcă/ […] lată-l/ Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl* și de-atunci, *în lumea asta mare, noi copii ai lumii mici/ Facem pe pământul nostru mușunoaie de furnici*[32]. *Și tot de-atunci Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute/ Și în roiuri luminoase izvorând din infinit/ Sunt atrase în viață* (s.n.) *de un dor nemărginit*[33]. *Conținând înăuntru-i un factor cosmogenetic, erosul evoluează în imagini concentrice pornind chiar de la spațiul natural ipotești*an (*precum în Cezara*), spațiu care, după ce va fi sublimat, va fi înfățișat aluziv, metaforic, dezbrăcat de haina lumii. Ilustrativ este felul în care este proiectată insula lui Euthanasius, căci *ea orientează spiritul spre centrul universului*[34].

Eminescu și-a început viața de poet scriind despre moarte. Numai că și moartea este legată de același zeu al iubirii – zămislitorul a tot și a toate. *Elena*[35] *și Mortua est!*[36] sunt mărturie elocventă în acest sens. Toate acestea nu reprezintă altceva decât *întoarcerea privirii spre propria existență, percepută global, și pe reflecția, oricât de vagă, asupra rostului și sfârșitului ei* (al melancoliei, n.n.)[37] – spune George Gană în volumul citat. Acesta e și sensul afirmației poetului: *Menirea vieții tale este să te cauți pe tine însuți*[38].

Odată cu melancolia, eul se retrage în sine declanșând un sentiment al stării metafizice existențiale, în căutarea inocenței copilăriei. *Rugăciune*[39] *aduce aminte de ipostaza imitativ-religioasă a copilului, când propria imaginație se topea în credință și îi asimila datele fără vreun hiatus. În laboratorul poetic al maturității, poetul o actualizează cu simplitate, încât cu greu se poate diferența între misterul trecut al inocenței și recompunerea prezentului. Poemul Răsai asupra mea…*[40] *reia motivul rugăciunii prin care se speră obținerea liniștii interioare: redă-mi credința* […]*/ Ca-n visul meu ceresc de-odinioară*.

Revenind la Eros, se dezvăluie și constanta unei alte teme majore, aceea a finalității lumii, *fără de care viața nu numai că și-ar pierde orice noimă dar însăși existența ar rămâne de neconceput*[41]. *Viața însăși, la rândul ei, ar fi de neconceput fără idealul iubirii, poate cel mai adânc sentiment omenesc, fără de care nimic nu se poate înfăptui. Fără ea nu e de a trăi,/ Fără ea omul ca stins se duce*[42], spune Eminescu despre iubire. În consecință, această meditație ce învie spusele apostolului Pavel, duce la apropierea acestui sentiment uman de acela al nașterii universului. Amândouă sunt, în egală măsură, enigmatice și profunde.

O scrisoare din 1879 adresată Veronicăi, și considerată de Rosa Del Conte printre cele mai nobile și delicate din câte au fost scrise în literatura universală[43], este revelatoare, întrucât în ea se vorbește despre fatalitatea iubirii; imposibil de explicat, ea nu are nimic în comun cu ceea ce ura la contemporanii săi: *Iar cărările vieții fiind grele și înguste/ Ei încearcă să le treacă prin protecție de fuste*[44], *în speranța C-ajungând cândva miniștri le-a deschide carieră*[45]. Așadar, *iubirea, în înțelesul ei existențial, are cauze ce țin de temeiul ființei*[46] *și nu de conveționalismul superficial.*

Combinație măiestrită între evidența sentimentului și înclinația de a-l descifra, erosul conține, în optica eminesciană, trăsături universal valabile. Se pot distinge două lumi aparent diferite: pe de o parte, iubirea simplă, directă, ce amintește de propria idilă adolescentină, pe de alta, iubirea ca izvor al meditației. Tristețea din finalul poemului Floare albastră este un exemplu grăitor. Poate una dintre cele mai frumoase imagini eminesciene, *Ca un stâlp eu stam în*

26. Platon, *op. cit.*, p. 103.
27. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed cit., p. 130.
28. *Ibidem*.
29. Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 93.
30. Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 132.
31. Idem, *Opere II*, ed. cit., p. 188.
32. Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 132.
33. *Ibidem*.
34. George Gană, *op. cit.*, p. 150.
35. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 299-302.
36. *Ibidem*, p. 37-40, 304-311.
37. George Gană, *op. cit.*, p. 15.
38. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, ed. cit., p. 79.
39. Idem, *Opere IV*, ed. cit., p. 360.
40. *Ibidem*, p. 361.
41. Iosif Cheie-Pantea, *Repere eminesciene*, ed. cit., p. 63.
42. Mihai Eminescu, *Opere IV,* ed. cit., p. 12.
43. Rosa Del Conte, *Eminescu sau despre Absolut*, ed. cit., p. 205.
44. Mihai Eminescu, *Opere I,* ed. cit., p. 137.
45. *Ibidem*.
46. Iosif Cheie-Pantea, *Repere eminesciene*, ed. cit., p. 67.

https://biblioteca-digitala.ro

lună[47], *abstrage în ea atât singurătatea celui rămas singur, cât și a sufletului chinuit de amintirea trecutei fericiri. Se retrăiește ceea ce a fost simțit aievea. Pe măsură ce timpul trece, gândirea rece se instaurează în sufletul poetului, iar luciditatea stăpânește resorturile sale interioare. De aici, poate, atâtea întrebări: Ce e amorul? Ce este poezia? Ce e cugetarea sacră? Omu-i o lumină? Religia? ș.a.m.d. Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost?*[48]

Cât privește imaginea iubitei, se poate spune că aceasta stă sub semnul predestinării: *căci astfel a fost voința sorții/ Ca tu să-mi dai durerea și voluptatea morții/ Și să-mi răsai din marea de suferinți, înaltă,/ Ca marmura eternă ieșită de sub daltă*[49]. Într-o imagine pandant, iubita își caută ursitul reluând motive din literatura populară: *Ca să iasă chipu-n față,/ Trandafiri aruncă tineri,/ Căci vrăjiți sunt trandafirii/ De-un cuvânt al sfintei Vineri*[50]. Ființa ei este mai întotdeauna poleită de lumina lunii, dând astfel tonul unei subtile magii. Mai mult decât atât, *în ochii ei albaștri/ Toate basmele s-adună*[51].

La Eminescu, folclorul se recompune, căpătând valențe noi. Această asimilare creatoare a folclorului individualizează dragostea-vis și dragostea-presimțire. Iubita, a tinereții icoană fericită[52], doarme mângâiată de lumina lunii și, așa cum apare nu numai în *Luceafărul*[53], *cât mai ales în Călin*[54], *ea se relevă ca un portret ideal: Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsuri/ Prin ușoara-nvinețire a subțirilor mătăsuri;/ Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci șarată/ Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată./ Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăștie,/ Tâmpla bate liniștită ca o umbră viorie,/ Și sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,/ Ce o singură trăsură măiestrit le încondeie;/ Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,/ Brațul ei atârnă leneș peste marginea de pat;/ De a vârstii ei căldură fragii sânului se coc,/ A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,/ Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri;/ Iar pe patu-i și la capu-i presurați-s trandafiri*[55].

Revin aceleași imagini ale iubitei, fie înconjurată de trandafiri roșii, fie aruncând ea însăși în apă petalele simbolicei flori pentru a-și vedea ursitul; în subsidiar, însă, trandafirul simbolizează nașterea sentimentului iubirii abia-nțelease, dar care, încet-încet, îi cotropește sinea. Când zburătorul apare, el nu este descris fizic; este redată doar comuniunea sufletească a celor doi, accentuându-se ideea de mister: încăperile gândirii mai nu pot să le încapă[56]. *Incertitudinea din ipostaza incipientă a iubirii se reflectă sub multiple fațete: dragostea-suferință, dragostea-așteptare, dragostea-semn. Numai norocul este cel care lasă un semn vizibil și explicit al iubirii pământene: de noroc i-s umezi ochii*[57].

În felul acesta, formele erosului dobândesc valențe simbolistice grave: facerea lumii, visul, armonia cântecului, gândirea profundă și plânsul. Unele dintre ele iau proporții de negândit pentru omul comun; facerea lumii implică nebănuite armonii siderale pe care numai poetul le percepe. Visul este împlinirea gândirii vii, iar plânsul dobândește dimensiuni neasemuite: Trecerea de la repaos la febră și de la febră la repaos este o solemnă mișcare de pendul, în umbra căreia, ca un strigăt între țărmuri, răsună plânsul universal[58].

Imaginea iubitei este serafică și iluzorie, ca o himeră; e reflectată doar în substanța imaginativă a poetului. În acest fel, ea apare structurată ca un amalgam de realitate topită în vis, dar și invers, ca un vis pătrunzând cu insistență în crudul realității, transformând-o: Răsai din umbra vremilor încoace,/ Ca să te văd venind - ca-n vis, așa vii![59]

E aproape de necrezut cum acest mare poet nu a fost comparat în mod esențial cu Don Quijote, alergând obsesiv după himera vieții lui. Să fie oare altceva poetul, cavaler rătăcitor, cu mintea pierdută după iubita moartă în tinerețe, dar devenită prezență subiacentă în conștiința sa poetică? Iubita are valențele îngerului, iar imaginea ei este una dătătoare de lumină, înviorătoare ca atmosfera dimprejuru-i, făcându-l pe creator să-și uite melancolia: Este Ea. Deșarta casă/ Dintr-odată-mi pare plină,/ În privazul negru-al vieții-mi/ E-o icoană de lumină.// Și mi-i ciudă cum de vremea/ Să mai treacă se îndură,/ Când eu stau șoptind cu draga/ Mână-n mână, gură-n gură[60]. *Strofa are o lumină aparte; sărutarea nu este decât pură amintire, neavând obișnuitele trăsături ce țin de plumbul gravitațional al cuplului pământean.*

Imaginea iubitei nu este prea departe de cea a icoanei Maicii Domnului din colțul unei încăperi a casei ipotești. Poetul are aproape aceeași devoțiune pentru amândouă. Și de ce le-ar separa, când atitudinea copilului din el nu comportă nici un fel de vinovăție? După ceasul sfânt în care ne-ntâlnirăm[61], *[...] o să-mi răsai ca o icoană/ A pururi verginei Marii,/ Pe fruntea ta purtând coroană – / Unde te duci? Când o să vii?*[62] *Iubirea poetului este îngerească; el adună în sine tot ce-i mai pur din comportamentul uman, descoperindu-și valențele unui ascetism prin care să poată accede la iubirea divină: Azi sunt cast ca rugăciunea, și timid ca primăvara,/ Azi iubesc a ta ființă cum iubesc pe Dumnezeu.*[63] Prin 1877-1879, imaginea preia din atributele icoanei cu chipul Sfintei Marii, îndărătul căreia

47. Mihai Eminescu, *Opere I,* ed. cit., p. 55.
48. *Ibidem*, p. 71.
49. Idem, *Opere IV,* ed. cit, p. 423.
50. Idem, *Opere I,* ed. cit., p. 72.
51. *Ibidem*, p. 73.
52. Idem, *Opere IV,* ed. cit, p. 512.
53. Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 167-181.
54. *Ibidem*, p. 76-87.
55. *Ibidem*, p. 79.
56. *Ibidem*.
57. *Ibidem*, p. 85.
58. Ștefan Cazimir, *op. cit.*, p. 102.
59. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 120.
60. *Ibidem*, p. 106.
61. *Ibidem*, p. 120.
62. *Ibidem*, p. 118.
63. Idem, *Opere IV*, ed. cit., p. 41.

https://biblioteca-digitala.ro

se ghicește chipul divinității: *În văduvire și eclipsă/ Eu anii mei îi risipesc,/ Simțind în suflet pururi lipsă/ De chipul tău Dumnezeesc*[64]. *Numai în felul acesta poetul se simte inspirat: Și cânturi nouă smulge tu din lirămi*[65]*; întocmai ca după rugăciune, inima-mi de-adânc o liniștește,/ Ca răsărirea stelei în tăcere*[66], *pentru cea pe care o numește icoana ce-a iubit*[67].

Singura care poate mântui durerile iubirii este Moartea care *vindec-orice rană/ Dând la patime repaos*[68]. *Nici măcar Kamadeva, zeul indic, Fiul cerului albastru/ Ș-al iluziei deșerte*[69], *nu i-a adus alinare. Poetul meditează adânc la singurul lucru prin care toți muritorii trebuie să treacă, anume atotputernicia morții. Călăuzit de luciditatea gândului, poetului, în numele sfântului,* nu-i rămâne decât tăcerea, pentru a *auzi cum latră/ Cățelul pământului/ Sub crucea de piatră*[70], *căci e vis al neființei universul cel himeric*[71]*; cel mult, el se poate gândi la înghețul planetar când în sine împăcată reîncep-eterna pace*[72].

Poate că totuși poetului îi rămâne ceva ce altor muritori nu le este dat; altfel, cum ar fi spus, după Horațiu, *Nu de tot voi muri, partea mai bună a mea/ Va scăpa de mormânt*[73] ? Dar lui nu-i rămâne decât credința în acel farmec sfânt, imposibil de tradus în cuvinte, *Căci stăpânește tot ce-a fost/ Și tot ce o să vie/ Și câte nu avură rost/ Și nu au fost să fie*[74]. *Această credință, primită moștenire de la părinții din părinți*, a știut să transforme în armonii depline cântecul melancoliei, care, apoi, într-un fluid inexplicabil – s-a făcut vers. Lumile siderale ating corzi pe care numai „desenele" manuscriselor le-ar putea explica, iar muzica acestora, izvorând din firea lor, demonstrează cum *cântecul e o cale de comunicare cu infinitul, de expansiune cosmică a eului*[75]*; Eminescu nu face altceva decât să se simtă inspirat de întâia iubire: O ador, o cânt cum cântă/ Harfa pe o sântă*[76].

Ceea ce-l deosebește pe Eminescu de înaintașii săi este și faptul că în structura sa poetică a încorporat ceea ce îndeobște se cheamă muzica sferelor. Muzicalitatea cosmică emană din toată ființarea lui poetică, pe care nu se sfiește s-o redea în *Sărmanul Dionis*: *O lume întreagă de închipuiri* [...] *îi umpleau creierii, care mai de care mai bizară și mai cu neputință. El băga de samă că gândirile lui adesea se transformau în șiruri ritmice, în vorbe rimate, și atunci nu mai rezista de-a le scrie pe hârtie*[77]. *Și mai departe, după un dialog semnificativ: - Aș voi să văd fața lui Dumnezeu, zise el unui înger ce trecea. – Dacă nu-l ai în tine, nu există pentru tine și în zadar îl cauți, zise îngerul serios. Odată el își simți capul plin de cântece. Asemenea ca un stup de albine, ariile roiau limpezi, dulci, clare în mintea lui îmbătată, stelele păreau că se mișcă după tactul lor; îngerii ce treceau surâzând pe lângă el îngânau cântările ce lui îi treceau prin minte.* [...] *iar un înger, cel mai frumos ce l-a văzut în solarul lui vis, cânta din arfă un cântec atât de cunoscut... notă cu notă el îl prezicea... Aerul cel alb rumenea de voluptatea cântecului*[78].

Poetul se simte stăpânul absolut al tonurilor tocmai pentru că simte în el armonia cântecului. Molatece sau aspre, virile sau plângătoare, notele exclud prin înseși varietatea lor orice bănuială a clișeului literar. Lira și harpa nu rămân simboluri abstracte. Abstractă e muzica născută din ele, în sensul purității ei absolute, de patos limpede și înalt.[79] *Cântecul este ca iubita; o singură condiție îi este necesară pentru a ființa: Trăiește-mi dar – c-adânc în piept te port!*[80] *Harfa lui, care din pietre durerile le chiamă*, nu este altceva decât *Cântec născut din ceruri și-al mării crunt abis*[81]. *Cântecul și visul sunt indestructibile în laboratorul poetic al geniului, tocmai pentru că poetul – noi* – spune El (adică noi, geniile) *l-avem din cer*[82].

Datul acesta, transpus în poezie (*N-auzim noaptea armonia din pleiade?/* [...] *Oceanele-nfinirei o cântare-mi par c-ascult*[83]*)*, îl face să confunde murmurul universului tainic, perceput în toată măreția sa, cu versul său muzical și armonic. El n-are nimic comun cu atonalitatea: *Și blânde, triste glasuri din vuiet se desfac,/ Acușa la ureche-i un cântec vechi străbate/ Ca murmur de izvoare prin frunzele uscate,/ Acuș o armonie de-amor și voluptate/ Ca molcoma cadență a undelor pe lac*[84].

Stâlpul din Floare albastră, părând împietrit în lumina lunii, este în fapt cutia de rezonanță a întregului univers *chimeric* în care se adună, întocmai ca într-un creuzet fantastic, cele mai sensibile dintre toate sunetele: *Urechea mea pândește să le-auză – / Abia-nțelese, pline de-nțeles - / Cum ascultau poeții vechi de muză*[85]. Toate sonurile acestea misterioase sunt înglobate (și învățate) din cântecul elementelor naturii: *Melodica șoptire a râului ce geme/ Concertul ce-l întoană al paserilor cor/ Foșnetul trist și timid a frunzei care freme,* toate sunt în fapt apanajul dorului, indestructibil legat de cântec: *Ele m-umpleau de cântec, cum mă umpleam de dor*[86].

64. *Ibidem*, p. 344.
65. Mihai Eminescu, *Opere I*, ed. cit., p. 120.
66. *Ibidem*, p. 120.
67. *Ibidem*, p. 22.
68. *Ibidem*, p. 126.
69. *Ibidem*, p. 236.
70. *Ibidem*, p. 92.
71. *Ibidem*, p. 133.
72. *Ibidem*.
73. Idem, *Opere IV*, ed. cit., p. 518.
74. *Ibidem*, p. 447.
75. Ștefan Cazimir, *op. cit.*, p. 82.
76. Mihai Eminescu, *Opere I,* ed. cit., p. 467.
77. Idem, *Opere VII*, ed. cit., p. 97.
78. *Ibidem*, p. 107.
79. Ștefan Cazimir, *op. cit.*, p. 79.
80. Mihai Eminescu, *Opere IV,* ed. cit., p. 71.
81. *Ibidem*, p. 172.
82. *Ibidem*, p. 219.
83. *Ibidem*, p. 121.
84. Idem, *Opere I*, ed. cit., p. 96.
85. Idem,*Opere IV,* ed. cit., p. 283.
86. Idem, *Opere I,* ed. cit., p. 251.

https://biblioteca-digitala.ro

Smaranda PINTILEI

Iubirea – coordonată majoră în opera eminesciană

Scriitor de o complexitate greu de abordat, temele surprinse și tratate în opera lui Eminescu se întrepătrund, explicând fenomenul prin nota de original a unghiului de vedere și totodată prin multitudinea unor *coincidentia oppositorum* trăite în manieră proprie, încercând prin aceasta atingerea unui numitor comun, *ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este*. În fond, așa cum exprima Octavian Paler în timpurile noastre: *După ce iubim ceva nu mai putem vorbi despre o iubire abstractă*[1]. Aceasta ar însemna, într-o primă încercare de „traducere" că sentimentele se scot singure din sfera relativității, fără ca uneori să putem conștientiza acest fapt, și devin valabile din punct de vedere obiectiv.

Se pune problema dacă iubirea ține de obiectivitate sau mai degrabă de subiectivitate. Dacă ar fi să se poată explica acest dat filosofic, latent oarecum, Max Scheler l-ar traduce prin faptul că sentimentul iubirii, ca punct de plecare al obiectivității înconjurătoare este în fond chiar trăirea sentimentului în cauză. De-a lungul timpului, s-a analizat mereu, în diverse opere, deziluzia pe care o resimt cei care nutresc acest sentiment, sentiment care se acutizează pe măsură ce el devine discordant între iluzia pe care o provoacă idealul și realitatea lui în viața cotidiană; s-ar putea vorbi aici mai degrabă de o anume nemulțumire ce devine graduală și deseori repetitivă. Acest fapt s-ar putea reconsidera din punctul de vedere al aceluiași Max Scheler, care afirmă că *orice culme a unui lucru este încă o parte a lucrului a cărui culme este*[2].

Asta ar explica specificitatea în materie de dorință a oamenilor, nemulțumirea față de ceea ce au și înțeleg, și totodată, năzuința spre simțăminte și trăiri absolute, perfecte, fără a conștientiza imposibilitatea unor astfel de realizări. Este ceea ce a ținut mereu de condiția umană, deseori simulând, sau mai degrabă, accentuând anumite trăiri, duse câteodată până la paroxism. De aici, lipsa unei liniști sufletești dorite dar și paradoxal ocolite din vini proprii tocmai ființei umane.

La poetul Eminescu găsim aceste trăiri explicate în stil propriu, original poetic, cu acel soi de corelări ale acestora cu timpul, cu trecerea și cu destinul uman. Opera poetului referitoare la tema iubirii ne dezvăluie adevăruri deja știute (trăite sau nu), ne relevă modalitatea în care conținutul sufletesc personează în conștient. Astfel, în f.163 din manuscrisul 2258, Eminescu scrie: *Un om cu temperament fericit și fără mișcări vehemente ale sufletului, trebuie să rămîie numai pasiv, pentru a fi fericit. Pentru cel cu patimi, frumusețea Creațiunei e moartă*. Există în aceasta o modalitate de a renunța sau de a nu recunoaște ceea ce simte sau trăiește poetul; este, în ultimă instanță, o fugă rămasă fără rezultat, o întârziere a suferințelor provenite din neîmplinirea dorințelor și ceea ce este extraordinar și frapant, contradicția trăită de poet, relevată de versuri de dragoste, de o ritmicitate și de o frumusețe dusă până aproape de sublim. În aceasta constă structura geniului eminescian; exprimări superbe ale unor trăiri pe care mulți dintre noi le conștientizăm, dar nu le putem transmite în felul în care genialul poet ni le poate transmite, beneficiind de unicitatea geniului. Eminescu spune simplu, ceea ce oamenii de rând nu pot spune: *Trec, pier în adîncimea iubirii și-a genunii./ Icoanele frumoase și dulci a slăbiciunii/ Ca flori cu veștezite și triste frumuseți:/ Uitarea le usucă sărmanele vieți*[3]. Și se spune, pe bună dreptate, că oamenilor le este mult mai ușor să recunoască decât să-și amintească în totalitate ceva. Fiind vorba de sentimente, lucrurile se complică și mai mult. Poetul are privilegiul acutizării celor simțite. De aici unicitatea acestuia. Și din nou, iată ce spunea, intrând în rezonanță poetică eminesciană, Octavian Paler: *Mă simt în această ultimă seară la mare ca un Ulise bătrân care știe cât de apropiate sunt ironia și tristețea; un Ulise care mai mult își amintește sentimentele decât le trăiește*[4].

1. Octavian Paler, *Mitologii subiective*, Editura Eminescu, București, 1975, pag. 283.
2. Max Scheler, *Poziția omului în cosmos*, trad. Vasile Muscă, Editura Paralela 45, Pitești, 2003, pag. 10.
3. Mihai Eminescu, *Ca o făclie, Opere 4,* pag. 385.
4. Octavian Paler, *Mitologii subiective*, Editura Eminescu, București,

https://biblioteca-digitala.ro

Reiese de aici pregnanta subiectivitate în legătură cu sentimentele, cu trăirile, observând totodată corelarea acestora cu timpul (care a trecut sau care va veni), cu starea sufletească, cu vârsta îndeosebi şi, nu în ultimă instanţă, cu experienţa în amintiri şi în interpretarea acestora.

Din acest punct de vedere se poate aduce în discuţie o autoare care susţine şi încearcă să demonstreze iraţionalitatea sentimentului de iubire: *De ce tristeţea întunecă obrazul alb? Ce transformare esenţială ne pătrunde în suflet şi de ce emoţiile ies la suprafaţă ca picăturile de ulei în apă? De ce tristeţea irupe pe chipul nostru ca rugina pe o monedă. Dar moneda aceea a stat îngropată adânc undeva în pământ. Noi, unde ne-am îngropat? În propria fiinţă, în neanturile care ne cheamă, în mlaştinile propriului suflet ce te pot cuprinde în orice clipă şi înnecul e de neevitat*[5]. Avem de a face cu trăiri exprimate, pesimiste de această dată, sentimente pe care trebuie să încercăm a le înţelege şi oricare ar fi finalul procesului de comprehensiune, ele rămân un fapt de viaţă trăit, chiar dacă nu în totalitate aprofundat. Ceea ce vor să demonstreze aceste rânduri este o iraţionalitate a sentimentului iubirii, în care subiectivitatea nu-şi găseşte locul, şi găsim printre rânduri sau, mai exact, îndărătul înţelesului unor anumite exprimări, o solidaritate aparte cu acest sentiment, având în acelaşi timp parte de explicaţii inedite, dar clarificatoare, deşi conştientizăm că dezbătând tema, întrebările se succed fără oprire.

Fiecare autor are o modalitate proprie, distinctă, de a exprima ceea ce gândeşte şi simte în legătură cu anumite fapte de viaţă, şi tocmai sub acest aspect Eminescu devine inconfundabil, trăirile relevate de el fiind de o profunzime aparte, exprimate nu doar nuanţat ci şi detaliat până în cele mai ascunse amănunte. Abia la acest autor, acest cuvânt *amănunt,* împreună cu toate posibilele sale semnificaţii, poate fi înţeles şi ca *taină.*

Maniera în care Eminescu tratează tema iubirii (corelată de cele mai multe ori cu cea a naturii) este de o specificitate absolută, prezentându-ne ceea ce el simte, fără ocolişuri şi uneori, fără a apela la exemple, făcându-ne să intuim un suflet damnat şi pustiit.

Aşa cum reiese din majoritatea poeziilor de dragoste eminesciene, acest pustiu sufletesc e provenit din neîmplinirea dorinţelor, din suferinţă, iar poetul nostru redă toate acestea de o aşa manieră încât se desprind din exprimările sale atât pesimismul cât şi optimismul, într-un raport de proporţionalitate bine închegat.

Eminescu re–prezintă fiinţa umană, esenţa acesteia, iar versurile sale analizează rezonanţele vieţii şi ale problemelor acesteia în conştiinţa oamenilor, în eul de natură individuală, *fiind prin aceasta mai mult un exponent decât un individ,* aşa cum spunea Călinescu. Astfel, în *Scrisoarea I*, Eminescu afirmă: *La acelaşi şir de patimi deopotrivă fiind robi,/ Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi*.[6], sau, parcă susţinând ideea precedentă: *În veci aceleaşi doruri mascate cu-altă haină,/ Şi-n toată omenirea în veci acelaşi om*[7]. Se desprinde de aici sentimentul de neputinţă faţă de intensitatea iubirii resimţite, neputinţă în sensul timpului şi locului manifestării acestei trăiri şi, totodată, (bănuind că aşa e mereu) durerea care străbate versurile poetului; e o durere improprie din punctul de vedere al localizării ei, căci e o durere sufletească care-şi pierde semnificaţia adevărată, neputând fi definită clar, deoarece ajunge la limita insuportabilă de rău sufletesc.

Nu iubirea fără speranţă faţă de Veronica Micle caracterizează sufletul eminescian, ci valenţele nemăsurabile de a trăi care ţâşnesc parcă printre rândurile scrise de acest poet şi uimesc cu puterea lor de expresie şi expresivitate umană. Avem senzaţia acută că ceea ce a fost posibil a trăi s-a trăit, şi, mai cu seamă, că totul a fost scris într-un timp căruia nu i-am aparţinut, de către un poet pe care încercăm să-l analizăm pentru a-l cunoaşte, interpretând scrierile sale. E o reală oportunitate să avem la îndemâna gândurilor noastre explicaţii de o justeţe fără egal şi de o exprimare dusă până la sublim. Ne recunoaştem sau nu în scrisul eminescian e o întrebare, dacă nu retorică cel mult fără rost, căci, la multitudinea de varietăţi emoţionale avem un punct de plecare nesigur în fiinţa fiecăruia dintre noi.

Eminescu însuşi scrie în manuscrisul 2254, f.25: *Poezia – trandafirul ce creşte în potir de aur, sufletul frumos.*

Dar pentru a explica toate legate de suflet, poetul Eminescu foloseşte acest cuvânt în nenumărate rânduri pe parcursul operei sale, conştientizând parcă faptul că cele mai profunde înţelegeri asupra acestuia chiar sieşi îi scapă uneori. Astfel, în *Sărmanul Dionis* Eminescu gândeşte: *Şi sufletul nostru are veşnicie în sine – dar numai bucată cu bucată.*

Pesimismul lui Eminescu legat de problemele vieţii, care presupune şi trăirea acestui sentiment e relevat în cugetarea-i: *Tot alte unde-i sună aceluiaşi pîrău:/ La ce statornicia părerilor de rău,/ Când prin această lume să trecem ne e scris/ Ca visul unei umbre şi umbra unui vis*[8].

Aceste rânduri fac referire la fragilitatea sufletului omenesc şi la capacitatea definitorie a oamenilor de a simţi din plin inconsecvenţa sentimentului de iubire, dată în ultimă instanţă de fluctuaţiile dorinţelor care încearcă să stabilească o afinitate, afinitate de cele mai multe ori potenţială. Paradoxal, oamenii speră în continuare ca în tot ceea ce doresc să realizeze să nu fie un hiat, ci o continuitate. Este şi gândul aceluiaşi Octavian Paler: *Marea loveşte digul pe care în seara aceea n-am avut curajul să mergem până la capăt ...Acum, chiar dacă aş merge pe dig, nu mai pot s-o fac decât singur. Pot aluneca sau intra curajos. E totuna. Şi-aş vrea să uit în ce zi mă aflu, să ascult marea lovindu-se întruna de dig, să mă întreb cine sunt, ce vârstă am şi ce caut eu aici. Şi de ce m-am oprit în faţa acestui dig ca şi cum l-aş cunoaşte?!.*

1975, pag. 281.

5. Oana Cheran, *Reflecţii atemporale*, Editura Eminescu, Bucureşti, 2000, pag. 221.

6. Mihai Eminescu, *Scrisoarea I, Opere 1*, pag. 130.

7. Mihai Eminescu, *Împărat şi proletar*, Ibidem, pag. 56.

8. Mihai Eminescu, *Despărţire,* Ibidem, pag. 127.

https://biblioteca-digitala.ro

Ana-Elisabeta FLORESCU

Ipotești - iunie 2011. Pove-știri sub semnul poeziei

Și totuși există iubire ... Așa spunea, cu tăria unei clauze testamentare, poetul Adrian Păunescu (un om de o zdrobitoare decență, care a pus un crâmpei din sufetul său de român adevărat la zidirea Memorialuui Ipotești chiar atunci când prea puțini credeau în rostul acestei instituții. *Iubire,* un cuvânt ce nu poate fi rupt de un altul, ce însumează o gamă atât de largă de trăiri și sentimente: *poezie*.

Au iubit poeții. Și Ovidius, exilat la Pontul Euxin, și Dante, cel care a plăsmuit ca nimeni altul infernul iubirii, și Petrarca, etern îndrăgostit de Laura. Sunt șiruri întregi de visători ce au văzut și candoarea și iadul iubirii până când a ajuns și rândul simțirii lui Eminescu. Lui i se datorează existența mirificului spațiu eminescian de la Ipotești, lui îi sunt datori generații de poeți, critici, artiști plastici, gazetari. De fapt, lui îi suntem datori toți cei care avem *privilegiul* de a vorbi limba română, de a simți *dorul* și de a jeli *doina*.

Ediția din iunie 2011 a *Zilelor Eminescu*, desfășurată la Ipotești, dar și la Botoșani și Suceava a stat sub semnul Congresului Național de Poezie, ediția a IV-a (15-18 iunie 2011), sub tensiunea stării poeziei și a destinului ei în context național, european și universal, a problematicii vaste și grave cu care se confruntă poeții, adică cei care o simt, o trăiesc, o creează și o transmit în pagini tipărite sau în varianta internetului.

La acest 15 iunie comemorativ, instituțiile de cultură botoșănene au ales varianta colaborării întru realizarea unor manifestări aparte, de calibru național, demne atât de ceea ce înseamnă ori ar trebui să însemne Eminescu ca brand, nu doar de țară, ci de ființă națională și cât și de ceea ce reprezintă poezia românească în contextul literaturii și al culturii universale.

S-au implicat în acest proiect Consiliul Județean Botoșani, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani, Centrul Cultural *Bucovina* Suceava, Fundația Culturală *Hyperion-c.b.* Botoșani și, bineînțeles Memorialul Ipotești - Centrul Național de Studii *Mihai Eminescu*, cu sprijinul Primăriei Municipiului Botoșani, al Uniunii Scriitorilor din România, Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România, Uniunii Scriitorilor din R. Moldova și al Societății Scriitorilor Bucovineni.

Programul manifestărilor ipoteștene s-a defășurat în varianta *clasică*. Respectiv, ziua de miercuri, 15 iunie 2011, a debutat la 10,45 prin slujba de comemorare a poetului Mihai Eminescu și de pomenire a familiei acestuia, serviciu oficiat de preotul paroh Valentin Tincu.

Invitați de muzeograful Ana Florescu (responsabil de bunul mers activităților organizate de Memorial și care urmau a se desfășura în diferitele spații ale acestui complex muzeal), participanții la manifestări au asistat, la ora 11,30, în spațiul elegant și rafinat al amfiteatrului

https://biblioteca-digitala.ro

Laurenţiu Ulici (amplasat la parterul Bibliotecii Naţionale de Poezie *Mihai Eminescu*) la deschiderea oficială Zilelor Eminescu, ediţia iunie 2011.

După cuvintele de bun venit adresate invitaţilor de către muzeograful Ana Florescu şi managerul Memorialului, ec. Jîjîie Miluţă, a urmat decernarea *Premiului pentru traducere şi promovare a operei eminesciene în străinătate,* premiu ce a fost conferit de preşedinta juriului, dr. Elena Loghinovski, traducătorului Chiril Covaldji, din Moscova.

S-au decernat apoi, de către poetul Gellu Dorian, premiile Concursului Naţional de Poezie şi Interpretare Critică a Operei Eminesciene *Porni Luceafărul*…, ediţia a III-a şi a avut loc recitalul poeţilor laureaţi. Prezentarea Antologiei Antologiilor „Porni Luceafărul…", editată de Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale Botoşani, a fost făcută de către directorul Centrului, prof. Ion Ilie.

La ora 13,10 în Sala *Luceafărul* din cadrul Muzeului tematic *Mihai Eminescu* a avut loc vernisajul expoziţiei *Clipa ce ni s-a dat. Eminescu - Reflexii ale teofaniei* - prezentarea fiind făcută de muzeograful Mariana Casian, expoziţie urmată, în acelaşi muzeu, însă în Sala *Portaluri*, de expoziţia *Ipoteşti - focalizări selective* - realizare şi prezentare Liliana Grecu.

Începâdn cu ora 14,10, publicul iubitor de poezie s-a reîntors în Biblioteca Naţională de Poezie *Mihai Eminescu* (amfiteatrul *Laurenţiu Ulici)* unde a avut loc decernarea premiilor Festivalului *Dor de dor,* prezentarea fiind realizată de Marin Toma, membru al Societăţii Scriitorilor.

De la ora 18,00, poeii s-au întâlnit cu cititorii în parcul *Mihai Eminescu* Botoşani, cu prilejul deschiderii Standurilor de carte de poezie.

Joi, pe 16 iunie 2011, începând cu ora 9,30, până aproximativ în jurul orei 13,00, s-au reluat manifestările în amfiteatrul Laurenţiu Ulici". A avut loc deschiderea lucrărilor Congresului Naţional de Poezie, ediţia a IV-a, cu tema *Poezia română contemporană în context european. Traduceri, editări, prezenţe în edituri, librării* şi s-a ales o nouă conducere.

Vizitatori ocazionali, public obişnuit al evenimentelor ipoteştene şi invitaţi au participat, începând cu ora13,25 în Sala *Horia Bernea*) a Muzeul tematic *Mihai Eminescu* la vernisajul unei interesante expoziţiei, sugestiv numită *Prapuri*, având ca autor pe tânărul artist plastic Marcel Claudiu Naste. Prezentarea expoziţiei a fost făcută de Nicolae Băciuţ, director al Direcţiei Judeţene pentru Cultură, Culte şi Patrimoniul Cultural Naţional Mureş.

După ora 16,00, în parcul Mihai Eminescu s-au reluat standurile Cărţii de Poezie, au avut loc lansări de carte, s-au dat autografe şi s-au făcut prezentări de reviste, iar seara, pe terasa cofetăriei *Parc* a avut loc recitalul poeţilor invitaţi, urmat de un spectacol de muzică şi poezie.

Invitaţii, numeroşi, au onorat cu prezenţa lor acest eveniment dedicat lui Eminescu şi poeziei, făcând, ca din nou, pentru două zile Ipoteştii şi Botoşanii să redevină capitala cuvântului transpus în iubire, a iubirii zidite în cuvânt.

Când s-a născut Eminescu ? Când a vrut Dumnezeu!

Când va muri Eminescu? Când nu va rămâne vorbitor de limbă română pe pământ.

Până când Ipoteştii vor rămâne povestea lui Eminescu ? Până când vor mai fi oameni care să creadă în ea, să o completeze documentat, cu cercetare serioasă, cu acte din arhivele naţionale şi europene.

Şi totuşi, există iubire...

https://biblioteca-digitala.ro

„PORNI LUCEAFĂRUL...” LA A XXX-A EDIȚIE

Inițiat în 1982 de către fostul Comitet de Cultură, prin Centrul Județean de Îndrumare a Creației Botoșani, la o propunere a poetului Lucian Valea, pe atunci muzeograf, responsabil cu casele memoriale din județul Botoșani, Festivalul-Concurs Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul...”, care avea pe atunci și o secție de recitare a poeziei eminesciene, a ajuns anul acesta la cea de a XXX-a ediție. De la început au fost implicate în organizarea acestui important festival consacrat debutanților și instituții prestigioase la nivel național, cum ar fi Uniunea Scriitorilor din România, Editura Junimea, Muzeul Literaturii Române Iași, reviste literare de prestigiu ca „Familia”, la care a debutat Eminescu, „Luceafărul”, „Convorbiri literare”, „Ateneu” și altele.

O simplă statistică arată că în cele douăzeci și nouă de ediții de pînă la aceasta de anul în curs au fost primite, în medie anuală de 60 de plicuri, peste 2.500 de plicuri, aparținînd cel puțin unui număr de 800 de creatori, ținînd cont că unii au trimis la mai multe ediții, obținînd premii anuale ale unor reviste sau edituri. Astfel au debutat editorial, avînd în vedere numărul mare de premii ale editorilor de după 1990, cînd au fost implicate la un moment dat și zece edituri la o ediție, peste 100 de tineri poeți, iar în reviste peste 600. De asemenea un număr impresionant de interpreți critici ai operei eminesciene și-au văzut lucrările premiate și publicate. Unii dintre acești creatori au confirmat pe deplin, ajungînd nume importante ale poeziei și criticii literare românești actuale, alții au dispărut, eventual, doar pentru o bucată de timp.

De la început, regulamentul concursului a permis înscrierea în competiție a autorilor care nu au debutat în volum și nu au depășit vîrsta de 39 de ani. Pînă în 1989, au fost implicate în acordarea premiilor doar edituri și reviste care țineau oarecum de viața, opera și numele poetului, cum ar fi Editurile Junimea și Eminescu, cea de a doua neonorîndu-și de fiecare dată premiul acordat, revistele „Familia”, la care Eminescu a debutat, „Convorbiri literare” sau „Luceafărul”. La prima ediția, Uniunea Scriitorilor din România a acordat premiul cel mare, care a constat într-un exemplar din recenta reeditată atunci „Istorie a literaturtii române de la origini pînă în 1940” a lui G. Călinescu. Personal am primit acest premiu pentru grupajul „Încercare asupra Poesiei”.

De la a noua ediție, din 1990, chiar dacă și pînă atunci, de la venirea regretatului Emil Iordache la Centrul Creației Populare Botoșani, ca metodist, în 1984, m-am implicat în organizarea concursului, reformarea și regîndirea acestui important concurs național, devenit unul din cele mai prestigioase și căutate de către tinerii creatori, mi-a revenit în mod direct, ca referent al restructuratei instituții. Astfel regulamentul de organizare și desfășurare a concursului a fost regîndit, iar implicarea unui număr de zece edituri și șaisprezece reviste de cultură din întreaga țară a adus un nou prestigiu acestuia, iar afluența tinerilor poeți spre El Dorado-ul debutului editorial, cum a devenit orașul Botoșani, a crescut de la an la an. Din 1998, la un an de la moartea poetului Horațiu Iona Lașcu, în colaborare cu Filiala Iași a USR, s-a acordat și premiul acestei filiale unei cărți de poezie, la secțiunea debut editorial, premiul care poartă de atunci numele tînpărului poet dispăpărut, fost salariat al instituției organizatoare.

Din anul 2000, de la venirea la conducerea instituției organizatoare a domnului Ionel Nicorici, care a dorit să desființeze compartimentul literatură-teatru, compartiment care se ocupa în mod direct de organizarea concursului, și pînă în 2004, cînd a revenit la conducerea instituției domnul Ion Ilie, finanțările pentru acest concurs au fost sistate, iar organizarea lui a fost posibilă printr-un protocol anual de colaborare cu Memorialul Ipotești-Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, dar și cu sprijinul unor sponsori și al editurilor și revistelor implicate, care asigurau valoarea premiilor care uneori a depășit, prin editarea cărților, anual peste 100 de milioane lei vechi.

Din anul 2001, cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, se acordă în cadrul „Zilelor Eminescu”, ediția din vară, cînd se decernează premiile concursului, s-a instituit și Premiul revistei „Hyperion-caiete botoșănene” pentru un poet optzecist, revistă editată de fundația cu același nume.

Instituția organizatoare, Centrul Județean de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale Botoșani, prin compartimentul literatură-teatru, editează anual o antologie de poezie și eseu „Proni Luceafărul...”, care include creațiile poeților și eseiștilor premiați, realizîndu-se astfel o zestre importantă care, în viitor, poate însemna un important procent de plecare în analiza unui fenomen în expansiune, așa cum este poezia, ca element de reală tradiție culturală a zonei, cu implicare națională. Anul acesta editățm o *Antologie a antologiilor „Porni Luceafărul...”*, care include majoritatea poeților și eseiștilor premiați și publicați în antologiile anuale din 1995 pînă în prezent.

Este meritoriu să menționăm aici toate instituțiile care au contribuit, într-un fel, la menținerea acestui prestigios concurs național de poezie, ajuns acum la cea de a XXX-a ediție, începînd din 1982 încoace: Comitetul de Cultură și educație Socialistă Botoșani, Centrul Județean de Îndrumare a Creației Populare și a Mișcării Artistice de Masă Botoșani, Biblioteca Judeațeană „Mihai Eminescu”, Casa Memorială „Mihai Eminescu „ Ipotești, și după 1990, Inspectoratul Județean pentru Cultură Botoșani, devenit Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Cultural Național Botoșani, Centrul Județean de Conservare și Valorificare a Creației Populare Botoșani, devenit Centrul Județean de Conservare și Promovare a Culturii Tradiționale Botoșani, Consiliul Județean Botoșani, Primăria Botoșani, Memorialul Ipotești-Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu”, dar și Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Iași a USR, APLER, Ministerul Culturii, Muzeul Literaturii Române Iași, editurile Junimea, Timpul, Convorbiri Literare, Parnas, Princeps Edit, Cronica, Eminecu, Cartea Românească, Emia, Eikon, Dacia, Geneze, Axa, Dionis, Dionysos Kostellaun Germania, Geea, precum și revistele „Convorbiri literare”, „Dacia Literară”, „Cronica”, „Poezia”, „Ateneu”, „Familia”, „Vatra”, „Poesis”, „Viața Românească”, „Luceafărul”, „Porto Franco”, „Antares”, „Antiteze”, „Bucovina literară”, „Euphorion”, „Antiteze”, „Conta”, „Feed back”, „Hyperion-caiete botoșănene”, „Colloqvium”, poate și altele.

Anul acesta, manifestările incluse în cadrul „Zilelor Eminescu” vor avea loc la Botoșani și Ipotești, în zilele 15-18 iunie, cu jurizarea lucrărilor sosite în concurs, decernarea premiilor „Porni Luceafărul...”, înmînarea Premiului „Horațiu Iona Lașcu” al Filialei Iași unei cărți de debut în poezie și al Uniunii Scriitorilor din R. Moldova unei cărți de debut în eseu, cît și cea de a IV-a ediție a Congresului Național de Poezie. Însă evenimentul, așa cum am spus, va fi marcat prin editaterea Antologiei antologiilor „Porni Luceafărul...”, o carte care ilustrează pe deplin activitatea unei instiurții de cultură care și-a făcut din acest program de promovare a tinerilor poeți un nume de real prestigiu.

https://biblioteca-digitala.ro

Rezultatele concursului

Juriul celei de a XXX-a ediții a Concursului Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul…", întrunit în ziua de 15 iunie 2011, după lectura lucrărilor sosite în concurs, format din: Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Daniel Corbu, Liviu Apetroaie, Marius Chelaru, George Vulturescu, Luigi Bambulea, Adi Cristi, Nicolae Panaite, Liviu Ioan Stoiciu, Ioan Radu Văcărescu, Ioan Moldovan, Paul Aretzu, Dumitru Augustin Doman, Virgil Diaconu, Vasile Spiridon, Mircea A. Diaconu, Adrian Alui Gheorghe, Nicolae Sava, Radu Florescu, Sterian Vicol, Florina Zaharia, Gellu Dorian, Lucian Alecsa, Dumitru Țiganiuc, secretariat Nicolae Corlat, avîndu-l ca președinte pe Cassian Maria Spiridon, a decis acordarea următoarelor premii:

I. Secțiunea CARTE DE DEBUT:

– Premiul „Horațiu Ioan Lașcu" al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor din România - **Andrei P. Velea**, pentru cartea *Gimnastul fără plămâni*, Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, Galați, 2010;

– Premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova – **Adrian Diniș**, pentru cartea *Poezii odioase de dragoste*, Editura Vinea, București, 2010.

II. Secțiunea manuscrise:

– Premiul Editurii Junimea, Iași, al revistei „Dacia literară" și „Familia" – **Rodica Șinca** din Sibiu;

– Premiul Editurii revistei „Convorbiri literare" și al revistei „Convorbiri literare" – **Alexandru Maria**, din Galați;

– Premiul Editurii Princeps Edit și al revistei Feed back – **Diana Frumosu,** din R. Moldova;

– Premiul Editurii „24 de ore" și al suplimentului cultural al cotidianului „24 de ore" „Symposion" – **Ioana Miron,** din Botoșani;

– Premiul Editurii Alfa din Iași și premiul revistei „Cronica veche" – **Silvia Goteanschii**, din R. Moldova;

– Premiul Editurii Vinea și al revistei „Ateneu" – **Răzvan Buzilă** din Botoșani;

– Premiul revistei „Poesis" – **Sebastian Liviu Clisu**, din Târgu Jiu;

– Premiul revistei „Viața Românească" – **Raluca Mihaela Șișu**, din Craiova;

– Premiul revistei „Verso" - **Alexandra Cârstean** , din Suceava;

– Premiul revistei „Bucovina literară" – **Daniela Varvara**, din Corbu, Constanța;

– Premiul revistei „Euphorion" – **Irina Maria Stoleru**, din Botoșani;

– Premiul revistei „Poezia" – **Alexandra Lazăr Aioanei**, din Suceava;

– Premiul revistei „Argeș" – **Bogdan Sebastian Filipescu**, din Piatra Neamț;

– Premiul revistei „Conta" – **Ioana Pruteanu,** din Botoșani;

– Premiul revistei „Porto Franco" – **Sabina Bălan**, din Botoșani;

– Premiul revistei „Cafeneaua literară" – **Maricica Frumosu,** din R. Moldova;

– Premiul revistei „Ramuri" - **Adrian George Matus**, din Satu Mare ;

– Premiul revistei „Hyperion" – **Alexandru Stan**, din Suceava;

– Premiul revistei „Dunărea de Jos" – **Mirela Ciolacu**, din Vaslui;

– Premiul revistei „Țara de Sus" – **Corina Zaharia**, din Botoșani, **Simona Raluca Buiciuc**, din Botoșani și **Otilia Oniciuc**, din Botoșani.

III. Secțiunea „Interpretare critică a operei eminesciene":

– Premiul revistei „Convorbiri literare" – **Raluca Fodor**, din Suceava;

– Premiul revistei „Dacia literară" – **Daniela Paula Epureanu**, din Botoșani;

– Premiul revistei „Feed back" – **Daniela Varvara**, din Corbu, Constanța;

– Premiul revistei „Poesis" – **Roxana Alexandra Lazăr**, din Brașov;

– Premiul revistei „Hyperion" – **Antoneta Alexandra Atanasiu**, din Iași;

– Premiul revistei „Poezia" – **Cristina Gabriela Nemeș,** din Bălan, Harghita.

ZILELE EMINESCU – IUNIE 2011

În organizarea CONSILIUL JUDEȚEAN BOTOȘANI, CONSILIUL JUDEȚEAN SUCEAVA, CENTRUL JUDEȚEAN PENTRU CONSERVAREA ȘI PROMOVAREA CULTURII TRADIȚIONALE BOTOȘANI,

CENTRUL CULTURAL „BUCOVINA" SUCEAVA, MEMORIALUL IPOTEȘTI – CENTRUL NAȚIONAL DE STUDII „MIHAI EMINESCU", FUNDAȚIA,CULTURALĂ „HYPERION-C.B." BOTOȘANI, cu sprijinul

Primăriei Municipiului Botoșani, al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași a Uniunii Scriitorilor din România, Uniunea Scriitorilor din R. Moldova și Societatea Scriitorilor Bucovineni s-a desfășurat, după programul de mai jos, în perioada 15-18 iunie 2011 cea de a XLII-a ediție a „Zilelor Eminescu": miercuri, 15 iunie 2011, ora 11,30 – Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu" – Deschiderea „Zilelor Eminescu"; decernarea Premiului pentru traducerea și promovarea operei eminesciene, premiu acordat de Memorialul Ipotești-Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu"; decernarea premiilor Concursului Național de Poezie și Interpretare Critică a Operei Eminesciene „Porni Luceafărul…", ediția a III-a. Recitalul poeților laureați. Prezentarea Antologiei Antologiilor „Porni Luceafărul…", editată de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Botoșani; vizitarea Memorialului Ipotești. Ora 17 – Biblioteca Județeană „Mihai Eminescu" Botoșani – Scriitorii la bibliotecă: prezentarea cărților scriitorilor botoșăneni: Gellu Dorian, Dumitru Țiganiuc, Constantin Bojescu, Cristina Prisăcariu Șoptrelea; prezentări de reviste. Ora 18,00 – Parcul „Mihai Eminescu" Botoșani – Deschiderea Standului de carte de poezie, prilejuite de cea de a IV-a ediție a Congresului Național de Poezie. Prezentări de cărți și reviste. Joi, 16 iunie 2011: ora 9,30 – 13,00 – Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu" - Aula „Laurențiu Ulici" – Deschiderea lucrărilor Congresului Național de Poezie, ediția a IV-a. Alegerea unei noi conduceri. Tema: „Poezia română contemporană în context european. Traduceri, editări, prezențe în edituri, librării și presa literară din Uniunea Europeană". Ora 16 – Parcul Mihai Eminescu – La Standul Cărții de Poezie. Lansări de carte, autografe. Prezentări de reviste. Ora 18,30 – Terasa Cofetăriei „Parc" - Recitalul poeților invitați. Spectacol de muzică și poezie. Vineri 17 iunie 2011: ora 15,30 – Aula Universității „Ștefan cel Mare" din Suceava: Continuarea lucrărilor Congresului Național de Poezie, ediția a IV-a. Ora 18,00 – Recital la Cetate – recitalul poeților invitați. Decernarea Premiilor Congresului Național de Poezie, ediția a IV-a, pentru un poet consacrat și pentru un poet tânăr. Sîmbătă, 18 iunie 2011: ora 10,30 – Sala de consiliu a Mănăstirii Putna: - Concluziile Congresului Național de Poezie, ediția IV-a. Lansarea unui apel sau a unei scrisori către Institutul Cultural Român.

Au fost prezenți scriitorii: Liviu Ioan Stoiciu, Doina Popa, Nicolae Tzone, Chiril Covaldji, Elena Loghinovski, Dinu Flămând, Doina Uricaru, Liviu Dumitriu, Leo Butnaru, Vasile Tărâțanu, Claudiu Komartin, Răzvan Țupa, Andra Rotaru, Dan Mircea Cipariu, Dan Coman, Radu Vancu, Ștefan Manasia, Marin Malaicu-Hondrari, Rita Chirian, Cornelia Maria Savu, Iolanda Malamen, Călin Vlasie, Dumitru Augustin Doman, Virgil Diaconu, Paul Aretzu, Silviu Guga, George Vulturescu, Luigi Bambulea, Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Daniel Corbu, Liviu Apetroaie, Nicolae Panaite, Aurel Ștefanachi, Val. Talpalaru, Adi Cristi, Șerban Axinte, Paul Gorban, Liviu Pendefunda, Adrian Alui Gheorghe, Radu Florescu, Emil Nicolae, Adrian G. Romila, Sterian Vicol, Florina Zaharia, Corneliu Antoniu, Andrei Velea, Mircea A. Diaconu, Constantin Arcu, Carmen Veronica Steiciuc, Ovidiu Alexandru Vintilă, Izabel Vintilă, Ion Beldeanu, Mircea Tinescu, Doina Cernica, Viorica Petrovici, Liviu Popescu, Nicolae Cârlan, Mircea Tinescu, Ion Filipciuc, Vasile Ursache, Horațiu Stamatin, Dumitru Brădățanu, Vasile Zetu, Anica Facina, Constantin Severin, Elena Brânduşa Steiciuc, Sabina Fânaru, Gellu Dorian, Lucian Alecsa, Dumitru Țiganiuc, Lucia Olaru Nenati, Maria Baciu, Nicolae Corlat, Vlad Scutelnicu, Petruț Pârvescu, Vasile Iftimie, Dumitru Necșanu, Constantin Bojescu, Ciprian Manolache, Cristina Șoptelea, Cezar Florescu, Valentin Coșereanu și alții. PARTENERI MEDIA: www.agenția-decarte.ro , Radio România Cultural, Botoșăneanul, www.stiribotoșani.ro , Capisco

PREMIUL PENTRU TRADUCERE ȘI PROMOVAREA OPEREI EMINESCIENE ÎN STRĂINĂTATE

Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu", începând cu această ediție, acorda Premiul pentru traducere și promovarea operei eminesciene în străinătate. Juriul acestei ediții a fost: Elena Loghinovski, președinte, și Leo Butnaru, Dragoș Cojocaru, Mircea A. Diaconu și Vasile Spiridon, membrii. Premiul a fost acordat traducătorului Chiril Covalgi din Moscova, pentru traducerea și promovarea operei eminesciene în limba rusă.

https://biblioteca-digitala.ro

Alexandru STAN

Vibrații

Sunt singur în mine
și îmi împart bucata de viață
cu temelia unei clădiri vechi
pe care mă topesc după-amiaza.

Încărcat cu ideile, concepțiile și visele voastre
Fabulez și fluier fragmente dintr-o melodie
necunoscută vouă.

E zece dimineața de abia, mai sunt două ore
Până ce eu și temelia ne contopim.
Încerc să adun în buchete mari
zâmbetele bătrânilor din parc,
ce se oglinesc la soarele cărămiziu…
îmi tresare inima încolăcită în riduri
când văd cum traversează strada
un călugăr rugându-se
la pietre, la soare, la Alfa și Omega

E ora unsprezece acum și nimic nu s-a modificat,
poate doar visul care e mai puternic.
Zidul de piatră se încălzește,
Iar din burta pământului

cresc tot mai frumos anemonele.

Lucrurile stau așa cum trebuie,
iar eu, mă lipesc ușor de zidul fierbinte,
și mă amestec cu lumea.

Lalele pestrițe

Cu ochii injectați și încercănați de farduri
Femeile nu se plictisesc niciodată în Univers.
Sunt mereu pregătite să îmbrace noile rochii
așa cum mereu sunt gata să mai înghesuie
puțină pudră pe obraji.
Lumea lor e mereu colorată,
Încărcată de vorbe
Pe seama prietenei care lipsește.
Ele sunt, totuși, niște lalele pestrițe.
„în viață ești fericit dacă ai obrajii fardați,
Eșarfe de cașmir și pantofii cu toc
mereu curați."
Se opresc în fața vitrinelor,
ca niște copii de trei ani
și rămân înlemnite când văd
cum manechinele, cu trup voluptuos,
gât rotund, piele strălucitoare,
păr roșcat, ondulat, îmbracă rochia de in preferată
și pe care ar purta-o și ele,
dar încă nu s-au îndrăgostit.
Lumea femeilor va fi mereu colorată,
pentru că: „Niciodată nu e prea târziu
Să mai presari puțină pudră pe obraji."

Sandalele, Chitara și câinele

O pereche de sandale maro,
uitate în nisip de anul trecut
tremură de frica valurilor nervoase
care mușcă din țărm.

Cântecele prietenilor mei
de-o vară
falsează în umbra
câinelui preferat.

În mine tremură de dor
iubita.

Sarea de mare
Îngroapă scoicile sparte
sub pașii ce alergau
vara trecută.

Cuminte, într-un colț de stâncă
stă uitată
ultima chitară dezacordată.

Aproape dimineață

Zidul de ceață înconjoară orașul
Țipete se aud de nicăieri
Fiorii dimineții croșetează
pe trupul meu.
Săgeți de lumină
străpung ușor
zidul de ceață
dintre mine și tine.
Claxoane, lumină
și primul accident de astăzi.
Zăresc printre oameni
silueta iubirii perfecte
îmi pun căștile în urechi
și plec să-mi câștig
aceeași bucată de viață.

https://biblioteca-digitala.ro

Daniela VARVARA

Poezia și poetica neomoderniste ca soluții ale crizei identitare din perioada proletcultistă

(Anti)Motto:
„Nu pot să-naintez niciunde.
De la eu la eu distanța
e acoperită de moarte"
(Nichita Stănescu, *Lupta inimii cu sângele*)

În prezentul eseu pornim de la două premise: (1) literatura poate fi privită ca spațiu depozitar al crizelor indentitare ale culturii naționale, ale societății, iar exemple pot fi urmărite de-a lungul istoriei sale, de la afirmarea "disperării" de a trăi în interiorul unei culturi minore, până la poezia modernă și cea postmodernă (cu precădere) citite ca spații ale alterității eului, ale înstrăinării și ale rupturii; (2) estetica și poetica neomodernismului liric românesc pot fi citite ca „explozii" ale unor euri forțate a se corela cu dogmatica vremii, ca răbufniri ale unor spirite încătușate de socio-politic, ca o evadare dintre granițele "noii literaturi" (nouă-aici- în sensul folosit de propaganda socialistă a anilor '45-'48).

Ne vom opri asupra perioadei relativ recent denumite neomodernistă din literatura română, mai precis asupra poeziei anilor '60-'80, pe care o vom raporta la regimul politic și la ideologia "noii poezii" impuse în stalinism și comunism.

Pentru a înțelege mai clar „revoluția" neomodernistă, trebuie să aducem în discuție perioada imediat premergătoare – cea de după război (1945-1960), pe care o putem pune sub semnul crizei identității (personale și naționale, căci, forțarea, sau impunerea socialismului, a comunismului privesc atât națiunea, cât și individul creator).

„Noua ordine culturală" este mai întâi promovată prin intermediul presei (la început presa de stânga: *Tribuna poporului, Scânteia tineretului, Lumea, Victoria* etc.) – în anii 1945-1946, apoi impusă prin diverse mijloace de constrângere, începând tot cu presa, după cum arată Ana Selejan.[1] Intervenția energică a statului, a politicului în viața societății și a individului, dar și în artă (și implicit- cu precădere chiar- în literatură), în chiar laboratorul de creație, prin condamnarea unor concepții literare, a unor idealuri artistice și impunerea anumitor teme, personaje, viziuni și chiar a anumitor elemente tehnice. Se impunea acum convertirea scriitorului în ceea ce Lenin promova - "inginerul de suflete" care, așa cum scria Geo Dumitrescu într-un articol[2], trebuie să se găsească "angrenat în lupta zilnică, în frământările și în treaba frenetică a străzii", căci "prin el respiră miile de colhozuri, miile de uzine, fabrici, șantiere".

Din 1948 putem vorbi deja de "sfârșitul modernității poetice"[3] și de o literatură aservită politic, impusă pe scară largă („ajutată" inclusiv de "trădarea anumitor intelectuali"), de o poezie preponderent socializantă, politicizantă. România începuse să trăiască momente de dominare sovietică, de totalitarism – sub diverse forme – prelungit până în 1989.

Este o criză la nivel individual și social, o perioadă în care substanța identitară este zguduită, căci morala tradițională este aruncată la gunoi, istoria și geografia mitică renegate, iar grila de valori – morale și culturale - răsturnată.

În acest context, apar totuși câteva sclipiri evazioniste, care izbucnesc în adevărate constelații lirice odată cu debutul lui Nichita Stănescu și al generație sale.

Schimbarea de paradigmă adusă de generația '60 este prefigurată de manifestul Cercului Literar de la Sibiu și de poeții de la "Steaua", aceste două grupări literare putând fi deci considerate precursoare ale neomodernismului. "Esteții din Ardeal", cum au fost numiți cerchiștii, propun în scrisoarea – manifest adresată lui Lovinescu o autonomie a esteticului (căci o operă nevaloroasă sub acest raport este nulă, așa cum a afirmat Ion Negoițescu), o vitalizare a lirismului, prin resurecția baladescului de factură livrescă. Tot o resurecție a esteticului, o înnoire a poeziei, o construcție lirică pe tipare moderniste (prin sincronizarea cu sensibilitatea unor autori ca Bacovia, sau Maiakovski[4]), ca o contrapondere a poeziei timpului - dogmatică, proletcultistă - promovează A.E. Baconsky și ceilalți „stelișți": Victor Felea, Aurel Gurghianu, Ion Horea, Aurel Rău, Petre Stoica. Ion Pop îi atribuie acestei grupări literare rolul de punte spre lirismul autentic al generației lui Nichita Stănescu, de refacere a legăturii cu marii moderniști[5].

De altfel, "noua poezie", cum numește Manolescu opera marilor lirici afirmați plenar în deceniile al șaptelea și al optulea, se naște ca o reacție la realismul socialist cultivat în epoca stalinistă, la poezia aservită politic a unor autori ca Dan Deșliu, Victor Tulbure, sau Mihai Beniuc și își revendică izvoarele culturale în modernismul interbelic. Așa se face că la poeții generației '60 critica a identificat influențe – teme, structuri, motive - din Ion Barbu, Blaga, Arghezi, sau Bacovia.

1. Ana Selejan, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, Editura Cartea Românească, București, 2005[2] , v. cap. "Noua ordine culturală"
2. Geo Dumitrescu, *Viața și munca scriitorului sovietic*, în "Victoria", I, nr.17, 8 nov.1944, apud Ana Selejan, op. cit, p. 90
3. Ana Selejan, *Poezia românească în tranziție*, Cartea Românească, București, 2007, p. 325
4. Așa cum nota A.E.Baconsky în "Colocviul critic" din 1957, apud GeorgeBădărău, *Neomodernismul românesc*, Iași, Institutul European, 2007, p.48
5. În capitolul "Sub semnul luptei cu inerția"din *Poezia unei generații* (Cluj, Ed. Dacia, 1973, p. 17), Ion Pop menționează dublul rol al grupării de la *Steaua* de a reface o legătură cu aria modernă a poeziei noastre și de a menține atmosfera propice încurajării forțelor creatoare de valori autentice

https://biblioteca-digitala.ro

Liniile unificatoare ale poeziei generației anunțate de "buzduganul" Labiș se grefează pe ceea ce foarte mulți critici literari au numit căutarea "lirismului pur", în contextul trăirii unei nevoi acute de părăsire a festivismului proletcultist și de întoarcere la izvoarele autentice ale poeziei, la idee, la „regăsirea din interior a lirismului" (Petru Poantă[6]).

Poetica neomodernismului poate fi prezentată prin câteva elemente structurale și lingvistice distinctive. Tendințele dominante sunt înțelegerea (și tratarea) poeziei ca o stare lirică, expresie metaforică a trăirilor profunde ale conștientului și chiar ale subconștientului, crearea unor imagini artistice orientate pe subiectivitate, pe reflecții filosofice, sau pe jocul verbal. Limbajul poeziei neomoderniste tinde spre autoreferențialitate; el este ambiguu, deseori abstract, dar și sugestiv și expresiv, această din urmă calitate fiind generată de structuri fonetice, lexicale și stilistice aparte.

Inovațiile de natură lingvistică au fost șocante pentru linia poeziei de la acea dată, ele venind poate ca o transpunere din planul realității socio – politice (dar și existențiale) a dorinței de eliberare de sub dictatura conformismului, a constrângerilor la care era supus insul (dar și ființa poetică, eul liric). Sigur, ele pot fi văzute și ca influențe ale avangardismului românesc și ale postmodernismului occidental (sau – de ce nu? – ca o evoluție firească a poeticului).

Ecaterina Mihăilă tratează pe larg aspectul limbajul poeziei românești din perioada neomodernă, analizând nivelele de suprafață și de adâncime ale textelor poetice luate ca reper și evidențiind "libertatea în versificație, inovația, ingeniozitatea grafică și nonconformismul ortografic" al autorilor publicați între anii 1960- 1980[7].

Astfel, se poate vorbi despre un prim șoc pe care cititorul îl are la o lectură a *poeziei neomoderniste*, acela grafic: dezordinea sub acest aspect rezultă din alternarea versurilor lungi cu cele scurte, sau din spațierea mai largă după unele cuvinte sau strofe, despărțirea în silabe a ultimelor cuvinte din text (ca în creația extrem de originalilor – din acest punct de vedere - Nichita Stănescu, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Constantin Abăluță, Cezar Baltag și alții). Exemplificăm cu un fragment din *Lupta inimii cu sângele (IV*), de Nichita Stănescu:

„Inima mea învinge sângele meu.
Sângele meu cotropește inima mea
și-apoi
inima mea alungă sângele meu. […]
Singura pradă e viața mea,
da."

Sensurile profunde ale unui poem filozofico-religios sunt evidențiate de autorul *Epifaniei* printr-un mod original: aranjarea aparte a versurilor (interior – exterior) - aparent o joacă, în esență revelatoare de semnificație:

EPIFANIA

II
apă
și duh

sânge
și apă

cuvânt
și viață

Cuvânt

văz-duh

ZIUA ORBITOARE

I
viața
acoperind totul

viață
viață
viață

marginile lumii, pocal, spumegând

loc
al jertfei

II
viață
totul descoperind
până la rădăcinile gândului
până la ascunzișurile faptei
până la șarpele veghind
în jurul inimii, mai jos de gânduri
cine
vinovat
n-ar cere pământului
să-l ascundă de fața
focului
întunecat

grâu între pietrele morii
strugure zdrobit în teasc

cerul va arde
în mâna
desăvârșirii

bucurați-vă
inimi de prunci

până la suflet
se va vedea [8]

Din punct de vedere ortografic și al punctuației, deseori regulile sunt eludate prin diverse moduri, de la folosirea aleatorie la suprimarea majusculelor (în special în opera lui Mircea Ivănescu) și a semnelor de punctuație, de la folosirea într-un mod aparte a semnului exclamării (v. Cezar Baltag și Cezar Ivănescu) la utilizarea formelor "sunt", "suntem", "sunteți", în condițiile în care normele vremii impuseseră scrierea cu "î".

La nivel sintagmatic, reputata cercetătoare identifică procedee specifice, cum ar fi: funcționalizarea poetică a articolului, generarea de poeticitate de către unele funcții semantice, sau de punerea împreună a unor sintagme care în limbajul comun sunt incompatibile, distorsionarea sintactică, folosirea verbelor ilocuționare capabile de a crea o iluzie ontologică, așa cum reușește, de exemplu, Ioan Alexandru în poemul *Origine*:

„La început a fost pustia / Și în pustie era vânt / și-n vânt ardea ascuns cuvântul / și în cuvânt era pământ. // Pământul nu

6. Apud Iulian Boldea, *Neomodernismul poetic românesc*, în *Observator cultural*, nr 487 din 13.08.2009
7. Apud George Bădărău, op. cit, p.60
8. Daniel Turcea, *Epifania (o cântare a treptelor)*, Editura C.R, 1978, pp. 150, 176-178

https://biblioteca-digitala.ro

era decât / Un trandafir în miez de noapte / Pe crucea liniștii uitat / Iubind lumina de departe. […]"[9]

Semantic, opera lirică oferă o foarte largă deschidere interpretativă, structurarea în domenii semantice este foarte variată, sublumile posibile ale textului oscilând de la simetrie la aleatoriu, de la transparență la opacitate, de la circumscriere la antinomie, sau la amalgamare (cu efecte de ironie și absurd).

Putem afirma că limbajul poeziei "noii modernități" (pe toate nivelele textuale) a cunoscut o schimbare radicală, inovatoare, influențat fiind și de marea tradiție a poeziei moderne interbelice, și de avangardismul românesc și de postmodernismul occidental, dar (și) el poate fi interpretat și ca reacție la îngrădirile culturale, individuale și sociale ale epocii.

O primă individualitate puternică a acestei perioade este, fără îndoială, Nichita Stănescu, în a cărui operă – proteică și totuși omogenă, un edificiu impunător asemenea unei catedrale – se pot identifica unele componente poetice: vizionarismul, căci poetul este un magician care modifică structura materiei (v. în special volumul *O viziune a sentimentelor*); orficul, construit pe mituri antice, dar cu particularități proprii, (în special în primele volume); abstracționismul și ermetismul (de sorginte barbiană) vizibil mai ales începând cu *11 elegii*, *Oul și sfera*, aceasta presupunând o poezie nonfiguративă, care atinge un înalt prag al esențializării conceptuale, asemenea unei sculpturi brâncușiene. Multe din componentele enumerate mai sus se regăsesc – în forme individualizate – și la alți colegi de generație, căci ele sunt mărci ale neomodernismului românesc. De exemplu, orfismul, miticul și ermetismul sunt împletite în substanța poeziei lui Cezar Baltag, "bolnavul de sacru".

Lirismul său pur, pe alocuri solemn, sau oracular sondează condiția umană, devenirea ei, spațiul mitic al începuturilor, originile logosice și lumea de simboluri de la *Vis planetar* la *Chemarea Numelui* și *Ochii tăcerii*, dând impresia că autorul este "un inițiat al poeziei"(Gheorghe Grigurcu[10]) Voința de a atinge miezul miturilor, de a le re-trăi prin poezie, precum și cultivarea simbolului dau operei baltagiene ceea ce Marin Nițescu numea "un aer hieratic"[11].

Despre hieratism se poate vorbi și în poezia Anei Blandiana, căci deseori lucrurile universului construit prin cuvinte sunt aureolate (ca în poemul *Clar de moarte*), cercurile de lumină simbolizând starea de sfințenie. *Munții candorii*, *zăpezile imaculate* sunt simboluri ale unei lumi spre care eul liric tânjește (încă de la primul volum); ele devin un spațiu etic, un spațiu al purității ce se constituie într-o "vârstă absolută", cum o descrie Mircea Martin[12]. Valorile morale, sinceritatea gândirii și a demersului poetic imprimă caracterul de "etic"[13] poeziei blandiene, lirismul moral căpătând profunzime odată cu volumul *Octombrie, noiembrie, decembrie*.

De la un discurs parodic anunțat încă de la debut, la o subpoetică a tragicului unui eu fizic agonic – în finalul (așteptat) al vieții (v. volumul *Puntea*, subintitulat *Ultimele*), de la o atitudine demitizantă începând cu *Poeme* din 1965 și *Moartea ceasului*, la una de tip remitizant (totuși, de factură postmodernistă) în etapa *Liliecilor* - așa se poate citi opera lirică a lui Marin Sorescu. Emblemele soresciene în literatura neomodernistă rămân filonul parodic (deconstructiv) și cel demitizant. În locul lamentației celui ce se află în fața unui univers îndreptat spre ruină, este aleasă parodierea lui. Atitudinea de fină ironie, sau chiar de autoironie poate fi citită ca o "elegie mascată" , izvorâtă din nostalgia originarului, ca "un lirism al distanței și al pierderii în cuvânt a lumii"– Ion Pop[14]. Solitudinea poetului izvorăște din sentimentul pierderii capacității demiurgice, a non-autenticității lumii pe care o creează prin cuvinte, căci „Mi-e frig în cămașa asta / De litere / Prin care intră ușor / Toate intemperiile", iar "Viața asta a mea / […] e plină de greșeli / Inadmisibile" (*Singur*, în volumul *Moartea ceasului*). Poezia este desacralizată, miturile persiflate; de fapt, totul este demitizat: cosmosul, literatura, filozofia și chiar sinele ființării (ca de exemplu, în poemul *Întoarcerea faraonului,* sau în *Adam*).

Neomodernismul parabolic o are ca principal reprezentant pe Ileana Mălăncioiu, despre a cărei creație Nicolae Manolescu spunea că readuce sentimentul tragic al vieții făcând apel la parabole biblice, la "fantasme și gesturi profane și sacre, aflate la confluența eminescianismului cu simbolismul"[15]. Poemele sale construiesc un scenariu parabolic al confluenței dintre Eros și Thanatos, cu personaje hieratice din tradiția biblică, dar nu numai (apelează și la mituri ale literaturii, sau la folclor).

Alte subpoetici neomoderniste sunt cea onirică (având-l ca exponent de seamă pe Leonid Dimov, a cărui poezie sentimentală se deschide în reverie, o reverie lucidă în care totul este posibil), cea erotică, (Emil Brumaru – prin excelență poet erotic), cea prețioasă. Pentru această ultimă tipologie Mircea Ivănescu este considerat de către Nicolae Manolescu emblematic, motivând accentul pus de poet pe ceremonialul inventat, pe gesturi studiate, pe adoptarea unei poze; lirica sa este rafinată, fantasmatică, subtextuală[16]. Misticismul religios este înlocuit, însă, cu unul al poeticii.

Desigur, exemplele pot fi numeroase, dar ne-am oprit doar asupra câtorva- reprezentative, credem – prin care am căutat să argumentăm că neomodernismul liric românesc, prin estetica și poetica sa, poate fi interpretat ca reacție evazionistă la constrângerile vremii, ca răbufnire a unor spirite încătușate de socio-politic, ca o evadare dintre granițele realismului social, ale poeziei aservite politic.

Bibliografie

Bădărău, George, *Neomodernismul românesc*, Iași, Editura Institul European, 2007

Boldea Iulian, *Ana Blandiana*, Brașov, Editura Aula, 2000

Boldea, Iulian, *Poezia neomodernistă*, Editura Aula, Brașov, 2005

Grigurcu, Gheorghe, *Poezie română contemporană*, Editura Revistei "Convorbiri literare", Iași, 2000

Mihăilă, Ecaterina, *Limbajul poeziei românești neomoderne*, Editura Eminescu, București, 2001

Pop, Ion, *Poezia unei generații*, Editura Dacia, Cluj, 1973

Selejan, Ana, *Trădarea intelectualilor. Reeducare și prigoană*, Editura Cartea Românească, București, 2005[2]

Selejan, Ana, *Poezia românească în tranziție*, Cartea Românească, București, 2007

Stănescu, Nichita, *Necuvintele*, Editura Jurnalul Național, București, 2009

Turcea, Daniel, *Epifania (o cântare a treptelor)*, Editura Cartea Românească, București, 1978.

9. Apud Ecaterina Mihăilă, *Limbajul poeziei românești neomoderne*, Editura Eminescu, București, 2001, p. 157
10. V. Gheorghe Grigurcu, articolul "Un inițiat al poeziei: Cezar Baltag", în vol. I *Poezie română contemporană*
11. apud G. Bădărău, op. cit. , p.78
12. Mircea Martin , în dosar de receptare critică - Iulian Boldea: *Ana Blandiana*, Brașov, Ed. Aula, 2000, p. 82
13. N. Manolescu, apud G. Bădărău, op. cit. , p.80 ("Ana Blandiana scrie o poezie antifeminină pornind de la o etică a poeziei ca să ajungă la poezia etică")
14. Ion Pop, *Poezia unei generații*, ed. cit., p.304
15. Apud G. Bădărău, op. cit, p.96
16. Apud G. Bădărău, op. cit, p.88

https://biblioteca-digitala.ro

Elena LOGHINOVSKI

LAUDATIO

O traducere poetică reuşită este întotdeaună un miracol. Ştiinţa îl neagă, mintea refuză să-l accepte, dar se bucură de el, poate chiar mai mult decît de o operă originală desăvîrşită.

Se ştie cît de rare sînt, în toate literaturile, asemenea cazuri miraculoase - aparent, ele pot fi numărate pe degetele unei singure mîini: Baudelaire, care le-a dăruit francezilor opera lui Edgar Allan Poe în toată splendoarea ei, Ivan Bunin, traducătorul in limba rusă a *Cîntării lui Haiavata* de Longfellow, George Lesnea şi Zaharia Stancu, care au făcut practic din Esenin un poet român …

La acestea ar trebui adăugate însa cîteva nume de mari poeţi ruşi din întunecata epocă stalinistă, în special din anii 30-50 ai secolului trecut. Neavînd dreptul să-şi publice propriile poezii nealineate ca tematică şi formă realismului socialist, ei "beneficiau", de regulă, şi de un trecut "încărcat", fiind catalogaţi drept decadenţi, avangardişti, în cel mai fericit caz, formalişti. Dar talentul poetic, cunoaşterea mai multor limbi, îndeosebi a celor romanice, şi darul empatiei – darul poetului-traducator – le-au permis să ne ofere traduceri exemplare, uneori de-a dreptul miraculoase, din Eminescu, Arghezi, Blaga. Este de ajuns să ne gîndim, în acestă ordine de idei, la Anna Ahmatova, autoarea uimitoarei versiuni ruseşti a poeziei eminesciene *Venere si Madonă* sau la David Samoilov, care a îmbrăcat *Luceafărul* în mirifica haină a romantismului rus.

Odiseea aclimatizării operei lui Eminescu în în spaţiul literar rusesc a început în urmă cu mai mult de un secol, prima poezie – sonetul postum *Oricîte stele* (publicat în 1890) – fiind transpusă într-o maiestuoasă limbă rusă de savantul si poetul Feodor Korş în anul 1891. De-a lungul deceniilor şi al secolelor, la acest proces au pus umărul, alături de cîţiva mari poeţi care au lucrat pe baza unor traduceri brute, şi o serie de cunoscători ai limbii române, de la Gheorghi Perov la Iurii Kojevnikov si Alexandr Brodski. Acestor nume li se adaugă cel al poetului şi traducătorului Kiril Kovalgi.

În prefaţa sa la antologia *Poezii alese. Pentru tine, post restant*, apărută la Moscova recent, în ajunul aniversării vîrstei de optzeci de ani, sărbătorită pe scară largă în *mass media* şi în cercurile literare ruseşti, Kiril Kovalgi îi împărtăşeşte cititorului credo-ul său artistic: "Poezia se roteşte în sfera dintre polul Spovedaniei şi cel al Muzicii. Poezia trăieşte atîta timp cît zboară între aceşti doi poli, iar anvergura orbitei sale depinde de timpul concret şi de personalitatea autorului". Despre peripeţiile uneori ciudate, alteori monstruoase ale "timpului concret" care l-a format pe Kiril Kovalgi aflăm din romanul său *Lumînare în bătaia vîntului* (1990) şi din culegerea de eseuri *Numărătoarea inversa* (2003), iar destinul său de scriitor se conturează din cărţile sale de poezie, care dezvăluie etapele formării unei personalităţi creatoare bogate şi inedite, cu o voce lirică irepetabilă şi un loc aparte în poezia rusă contemporană.

S-ar zice că timpul istoric, atît de aprig cu mulţi artişti din generaţia sa, a fost răbdător cu Kiril Kovalgi. Studiile făcute în două şcoli – cea românească interbelică şi cea rusească postbelică – i-au oferit tînărului inteligent şi curios din fire posibilitatea de a se dezvolta nestingherit în matca celor două spaţii lingvistice atît de bogate şi de diferite. Datorită talentului înnăscut şi mai ales datorită simţului fin şi sigur al limbii, el a ajuns să stăpînească perfect nu doar cele două limbi, dar şi cele două culturi. Care, la rîndul lor, i-au deschis drumul către atîtea alte spaţii culturale.

Nu se poate trece cu vederea nici faptul, constatat chiar de Kovalgi, că la faimosul Institut de literatură "Maxim Gorki" din Moscova, unde a ajuns la începutul anilor '50, el i-a întîlnit printre profesori şi pe cîţiva dintre ultimii mohicani ai poeziei – şi gîndirii – libere. Tot acolo va avea şi mulţi colegi

https://biblioteca-digitala.ro

străini, veniți din cele mai diferite țări: oameni dăruiți, uneori talentați, ei aduceau cu sine tradițiile altor sisteme poetice, suflul altor culturi. Dintre aceștia, cîțiva îi vor deveni prieteni pe viață: Toma George Maiorescu, Ioan Grigorescu, Alexandru Simion – solii literaturii române postbelice, aflată și ea în pragul unor mari schimbări, compuse din regăsiri dar și din descoperiri…

Debutînd la sfîrșitul anilor '40 la Chișinău, Kiril Kovalgi se afirmă în literatura rusă la mijlocul deceniului următor cînd, după moartea lui Stalin, în Rusia Sovietică a venit perioada dezghețului. Tînărul poet ocupă o serie de poziții importante în instituțiile culturale, își publică versurile, eseurile și recenziile în cea mai citită – și stimată – revistă literară a epocii, "Literaturnaia gazeta", dar și în alte reviste literare sau publicații apărute la Moscova și Chișinău, iar în 1955 – an de cotitură – îi apare prima carte, urmată de noi apariții în antologii de versuri și proză.

Astfel, în faimoșii ani '60, el intra cu cinste în pleiada de poeți care, în condițiile nu chiar prielnice ale "epocii de plumb", incearcă să reînnoiască marea tradiție a poeziei ruse clasice și s-o re-afirme în toată lumea. Critici remarcabili ai timpului observă talentul "organic" (Lev Ozerov) al lui Kiril Kovalgi – poet nu făcut, ci născut, am spune noi, și nota specifică ce i-a permis să ocupe în această pleiadă un loc aparte: "În contextul altor poeți ai generației sale, care vorbeau despre divorțul dintre cuvînt și faptă sau despre integritatea pierdută, în poezia lui Kovalgi domina armonia" - scria în 1962 Lev Anninski. Despre locul aparte al lui Kiril Kovalgi în constelația marilor poeți ai epocii a vorbit și Rimma Kazakova, iar Evgheni Evtușenko, publicînd "cu plăcere", în celebra sa antologie *Strofy veka* (Strofele secolului), una dintre poeziile lui aforistice "de-a dreptul încîntătoare", adăuga la comentariul său un amănunt important: "Deși un critic de poezie fin, uneori neiertator, Kovalgi și-a dedicat totuși întreaga viață altor autori – ca traducător, ca editor, ca mentor."

Kiril Kovalgi și Miluță Jijie

Destinul poeziei lui Kiril Kovalgi în România se conturează în traducerile apărute de-a lungul deceniilor în revistele literare. Impresionanta listă de poeți care au elaborat versiuni românești ale poeziilor lui începe cu Tașcu Gheorghiu și H. Grămescu urmați, în ordine cronologică, de Victor Tulbure, Toma George Maiorescu, Nichita Stănescu, Aurel și Ion Covaci, Marin Sorescu, Leo Butnaru… "După o asemenea "pregătire de artilerie" putea să vină și "atacul" asumat de un singur poet-traducator" afirmă, pe bună dreptate, unul dintre recenzenții primei cărți a lui Kovalgi in limba română. Este vorba de culegerea *După amiază*, apărută în anul 1985 în colecția "Orfeu" a editurii Univers. Cel care semnează traducerea poeziilor antologate se numește Nicolae Teica.

Cartea este primită de colegii români cu entuziasm. La inceputul anului 1986, poeții Alexandru Andrițoiu și Ion Horea publică recenzii elogioase în «Familia» și «Scînteia tineretului»; "România literara" găzduiește eseul istoricului și criticului literar Albert Kovacs dedicat creației lui Kovalgi; textul, intitulat *Existența diurnă ca poezie și poezia ca meditație* este reeditat și în cartea de eseuri *Frumosul pur* in anul 2000. Oferindu-ne o caracterizare succintă dar substanțială a întregii activități literare a lui Kiril Kovalgi – în primul rînd, "un poet remarcabil al zilelor noastre", dar și prozator, și critic literar de prestigiu, și editor, și educator al tinerelor generații – autorul eseului ne propune să ne întoarcem la tema care nu poate să nu ne intereseze în primul rînd: Kovalgi este un "avizat și entuziast traducător al literaturii române în limba rusă".

Aceeași temă este abordată și în consistenta prefață la prima carte a lui Kovalgi in limba română, semnată de Ioan Grigorescu. În prezentarea sa echilibrată, bogată în date, confratele poetului observa, pe bună dreptate, că volumele traduse de Kovalgi din scriitorii români ar umple, bine tixite, un întreg raft de bibliotecă. Dacă tălmăcirile n-ar fi fost realizate pe parcursul cîtorva decenii, ar fi și greu de crezut că un singur om a tradus atît de multă poezie: Eminescu, Coșbuc, Arghezi, Bacovia, Nichita Stănescu, Veronica Porumbacu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Victor Tulbure, Nina Cassian, Zaharia Stancu, Virgil Teodorescu, Ion Horea, Tiberiu Utan, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Mircea Dinescu (și lista nu e completă) și proză: romanele lui Alexandru Ivasiuc și Eugen Barbu, nuvele de Titus Popovici, Fănuș Neagu, Petre Salcudeanu, drama *Matca* de Marin Sorescu.

Cum este și firesc pentru un autentic intelectual bilingv, Eminescu rămîne prima dragoste și eternul însoțitor al lui Kiril Kovalgi de-a lungul anilor și al deceniilor. Poetul național este adesea punct de referință în eseurile și recenziile sale (de fiecare dată succinte și proaspete), pe Eminescu îl propune spre traducere discipolilor săi, la el se întoarce ca traducător.

Printre primele talmaciri din Eminescu semnate de Kiril Kovalgi găsim versiunea reușită a uneia dintre cele mai cunoscute piese lirice, *Pe aceeași ulicioara* (1959, "Dnestr"). Concomitent, îl atrage și un alt filon al poeziei eminesciene, cel filosofic. Fără să-i pese de concurența unor nume răsunătoare precum Nikolai Aseev sau Iurii Kojevnikov, care au abordat mai devreme aceleași texte, el publică în revista literară "Drujba narodov" o nouă versiune a poeziei *La steaua* și un fragment din propria versiune a poemului *Împărat și proletar*.

În noul mileniu, activitatea de traducător a lui Kiril Kovalgi devine tot mai susținută. Alături de traduceri din tinerii poeți români, el ne oferă noi versiuni ale celor mai renumite poezii eminesciene. O mare reușită este transpunerea rusească a poeziei *Și dacă*, una dintre cele mai reprezentative pentru Eminescu și de aceea extrem de greu de reprodus în altă limbă. Liberă in expresie și uimitor de fidelă ca atmosferă, ca sonoritate, ca mesaj artistic, versiunea rusă a acestei poezii dovedește încă o dată că traducerile lui Kiril Kovalgi din Eminescu reprezintă unul din acele cazuri rare și fericite, datorate nu atît cunoașterii perfecte a celor două limbi cît, în primul rînd, unui mare talent poetic.

Îl salutăm pe Kiril Kovalgi ca pe un scriitor excepțional, îi ridicăm laudă ca traducator al poeziei lui Eminescu și îi exprimăm recunoștința noastră pentru faptul că i-a oferit cititorului rus atîtea capodopere ale celor mai interesanți și înzestrați poeți români de ieri și de azi.

https://biblioteca-digitala.ro

Congresul Național de Poezie

SELECȚIUNI DIN OPINIILE PARTICIPANȚILOR

Continuare din pagina 2 a prezentei ediții – ”Poezia română în context european”.

Dinu Flămând – Noi vorbim despre poezia română cunoscută insuficient în Occident. Însă poezia noastră ar fi bine să fie cunoscută și în Japonia, în China, în America Latină...Trebuie s-o recunoaștem: suntem o literatură puțin cunoscută, o țară puțin cunoscută, cu o limbă destul de dificilă care se poate mândri că a intrat de curând în universitățile umaniste din Italia, de pildă, încadrată în seria limbilor romanice. Până acum ea figura alături de limbile slave. Cu toate astea, tabloul e mai degrabă trist. Abia de vreo 5-6 ani începem să avem traducători nativi, dar editurile străine nu se înghesuie să-i publice pe români. Asta nu înseamnă că nu publică deloc. Francezii încă recuperează și publică Avangarda, pe Tzara, pe Gherasim Luca, dar nu și pe poeții actuali. Nu suntem vizibili, fiindcă nici în România nu există politici coerente. Să nu ne facem iluzii. Aculturalizarea progresivă din țară, nepăsarea și incompetența îi fac pe scriitorii români aproape necunoscuți în Vest. Ce s-a tradus din poezia română contemporană? A fost un prim val de traduceri mediocre din oricine și orice. Și așa, cu tălmăcirea unui text, se pierde enorm. Iar dacă el, textul, este pe deasupra și prost, atunci chiar nu mai are ce să se recompună prin traducere. Toată lumea se ocupă de mode literare, de canon, de reprezentativitate, dar nimeni aproape nu aduce în discuție calitatea intrinsecă a textelor, dacă ea există sau nu. Instituțiile abilitate din țară ar trebui să înțeleagă că nu se poate realiza nimic fără a sponsoriza traducerile, fără a băga bani în actul cultural. România trebuie să aibă în librăriile străine mai multe cărți ale scriitorilor actuali, nu doar câteva, pentru a crea o imagine a culturii vii, așa cum au făcut-o deja polonezii, cehii etc. În concluzie, aș spune că de multe ori nu suntem interesanți pentru alții cu ceea ce credem noi că suntem interesanți.

Doina Uricariu – Noi, scriitorii români, trebuie să trăim în solidaritate de stil, de morală, de demnitate. Și asta fiindcă românii, când se întâlnesc cu un editor dinafară, nu vorbesc decât despre ei și despre cartea lor. Nu faci nici un program de traducere în lume dacă se lucrează doar în nume propriu. Problema nu e, deci, a instituțiilor din România, ci a românului care crede că se poate face artă, promovare, imagine de unul singur. De exemplu, în America, după editarea unui volum de poezie, autorul este obligat să facă până la 70 de lecturi publice. Așadar, întâlnirea cu publicul este inevitabilă și necesară, ca mijloc de promovare și distribuire a cărții. În privința traducerilor, mare parte din universul de expresivitate a poeziei actuale românești nu intră în orizontul de așteptare al americanilor. Cel mult dacă s-ar încadra în poezia recitată la gurile de metrou, în acompaniamentul diverselor instrumente muzicale. Genul acesta de imaginar nu interesează un editor din SUA, pentru că el nu vrea realismul străzii, crizele noastre, sexul ș.a.m.d. Cartea realității mărunte nu face obiectul interesului editorial acolo.

Marius Chelaru – Eu m-am ocupat de două spații culturale: cel al Orientului și cel balcanic. Două antologii pe care le-am realizat, cu poeți români, s-au bucurat de

https://biblioteca-digitala.ro

Galeriile de Artă „Horia Bernea", Memorialul Ipotești

o primire extraordinară în țările arabe. Fiecare țară are sensibilitățile ei, are mentalul ei, are o gramatică a propriei civilizații. Cărțile acestea au atras vreo 70 de cronici în ziarele zonale de mare tiraj, au fost discutate cu studenții în universități. Am mai propus unor instituții din România editarea antologiei numite "Trupul și aripa", cuprinzând poeți aromâni și români. Pentru asta, am colaborat cu un traducător macedonean care a tradus și Biblia în aromână. Antologia propusă n-a întrunit însă punctajul și a fost respinsă. Am încercat o altă antologie, cu poeți din Kosovo, din Albania și din România. Nici ea n-a întrunit punctajul și, astfel, eu m-am împotmolit cu proiectul de a tipări vreo 20 de antologii cu poeți din zona Orientului și a Balcanilor. Vă rog să mă scuzați, dar nu am absolut deloc încredere în instituțiile noastre, mai ales după aceste experiențe. Eu nu spun că instituțiile statului nu funcționează, nu spun că scriitorii traduși nu sunt buni. Eu spun că există și alte propuneri, cu privire și la alți scriitori, ce nu trebuie marginalizate. Dincolo de volumele personale, importante desigur pentru fiecare dintre noi, volumele care rămân cu adevărat reprezentative în străinătate sunt antologiile cu mai mulți autori. Este nevoie de propuneri și de programe concrete pentru promovarea literaturii în exterior.

Cassian Maria Spiridon – La USR sistemul de alegere și de sprijinire a unor proiecte este destul de arbitrar. Iar sumele alocate sunt, de regulă, foarte mici. Uniunea Scriitorilor nu are o sursă de finanțare precum are Institutul Cultural Român. De aceea, trebuind să ne gospodărim singuri, am propus introducerea timbrului literar pe cărți, așa cum se procedează cu produsele alcoolice sau cu țigările. Adică un procent anume, care să fie livrat Uniunii.

George Vulturescu – Acest congres de poezie este o mare șansă. Eu propun să ne revedem mai des și să fim împuterniciți a ne întâlni cu reprezentanți ai diferitelor instituții, să purtăm discuții în vederea difuzării cărților de poezie sau a altor publicații. Ca să transformăm totul în ceva practic și pentru ca acest congres să nu rămână doar o întrevedere frumoasă, vă sugerez să aduceți la cunoștința consiliului său propriile idei și proiecte. Cei ce reprezintă această adunare le vor duce mai departe spre dezbatere. Nu e suficient numai un Apel pe care îl vom semna cu toții la sfârșit.

Nichita Danilov – Referitor la politica de promovare a literaturii române în interiorul și în exteriorul României, există o discrepanță – între finanțarea obținută de Institutul Cultural Român pentru promovarea culturii noastre în exterior și lipsa de interes pentru producția internă a valorilor. Trebuie totodată redus circuitul birocratic, cel ce nu se ocupă de calitatea actului cultural, ci de tot felul de contracte și supracontracte. De ce nu e cunoscută literatura română în străinătate decât parțial și fragmentar? Pentru că țara asta trebuie să se prezinte cu mai multe oferte, să nu se limiteze doar la un anumit cerc de scriitori. Antologiile ar trebui să cuprindă un număr substanțial de poeți, care pot corespunde gustului estetic dintr-un alt spațiu cultural, chiar dacă aici acești poeți selecționați nu sunt apreciați cum se cuvine. De pildă, Blaga este aproape un anonim în Franța, nu prea a fost tradus, ca să poată fi cunoscut.

Leo Butnaru – Bunăoară, în Țările Baltice, poezia românească a fost tradusă masiv, iar cititorii de acolo au fost încântați de ea. În Rusia, în ultimii 20 de ani, au apărut doar două cărți de-ale noastre: o antologie de 12 autori, cu efortul lui Gellu Dorian și al traducătorului Kiril Kovaldji și un volum al subsemnatului, editat anul trecut. Mă gândesc la câte alte cărți ar fi meritat să apară în toți acești ani, mai ales că și în Rusia s-au deschis niște spații estetice inaccesibile înainte. Nu știu dacă Institutul Cultural Român susține și publicarea scriitorilor români în limba rusă. Cred că este un dezinteres total în acest sens. Eu am cunoscut poezia românească și în Georgia, și în Armenia. În ce mă privește, mă voi strădui să fac cunoscută pe meleagul slav, prin traduceri, o parte dintre scriitorii prezenți aici, prin publicarea de texte în diverse reviste.

Dan Mircea Cipariu – Să ne gândim, totuși, și la ce face Uniunea Scriitorilor. Există acolo un departament de externe care, în cei 6 ani de când e domnul Manolescu președinte, nu a prezentat niciodată un raport. Ce a făcut, practic, acest departament? E, până la urmă, o chestiune care ține de infrastructură și de program. Adică, nu avem un fond de mobilitate, deci posibilitatea de a merge la anumite festivaluri de poezie, nu suntem conectați la un circuit de rezidențe artistice europene, ținând seama că în Europa sunt vreo 16 asemenea locații. Așadar, înainte de a arăta cu degetul înspre alții, să ne întrebăm ce

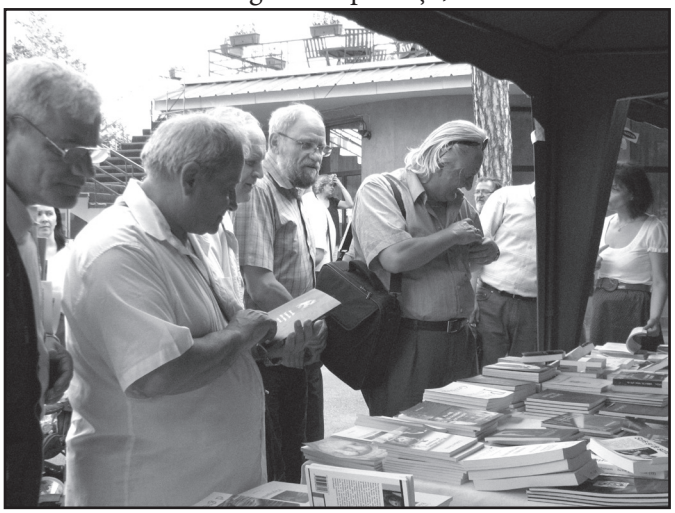

La standul cărții de poezie - Parcul „Mihai Eminescu" Botoșani

https://biblioteca-digitala.ro

a făcut USR pentru promovarea poeziei române, ce a făcut ea pentru ca noi să avem informații despre festivaluri, simpozioane, colocvii? Nu știu dacă a participat cineva de aici la vreun festival internațional de poezie mediat de Uniunea Scriitorilor. Noi vom cere Institutului Cultural Român achiziționarea revistelor și a cărților de poezie pentru filiale. Apoi să existe posibilitatea ca evaluarea pentru programele de lectură și pentru fondul de mobilitate să fie realizate și prin expertiza unui coleg de-al nostru, propus de noi. Și asta pentru că acolo ar fi mari probleme cu sistemul de evaluare și cu transparența deciziilor. Sunt, desigur, detalii tehnice.

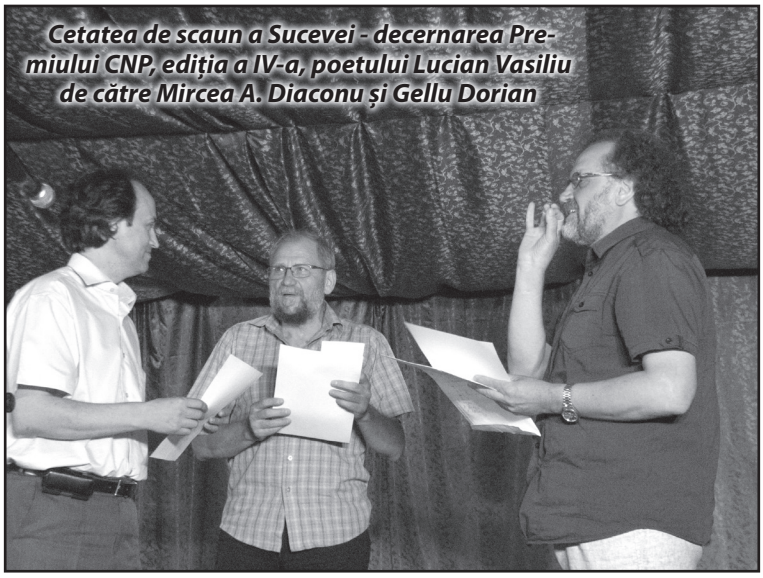

Cetatea de scaun a Sucevei - decernarea Premiului CNP, ediția a IV-a, poetului Lucian Vasiliu de către Mircea A. Diaconu și Gellu Dorian

Nicolae Tzone – Să nu fim ipocriți. Toți ne plângem de toți, dar nimeni nu se plânge de ceea ce face el. La editura mea, de exemplu, am tipărit 3 autori ruși, traduși de Leo Butnaru. La fel, am publicat-o pe Herta Muller în tălmăcirea Norei Iuga. Instituțiile culturale românești nu numai că nu ne sprijină, dar chiar ele propagă dezastrul. Consiliul USR a desființat cele 14 librării înființate de Laurențiu Ulici. Nu se poate așa ceva. Văzând că nu există interes, eu am deschis niște filiale ale editurii Vinea. Una la New York, unde am publicat 4 volume, între care cel mai important a fost volumul lui Mihai Ursachi. Recent, am deschis o redacție a editurii mele la Paris, cu Miron Kiropol șef de redacție. Avem 7 volume în lucru: un Bacovia integral, Kiropol, Dinu Flămând, Șerban Foarță ș.a. Ne propunem să deschidem și în Italia o filială. Practic, fiecare dintre noi, particularii, face ceea ce ar trebui să facă statul român.

Constantin Severin – După părerea mea, ar trebui să apară, sub egida USR, niște antologii românești în limbile de circulație internațională. Recent, am descoperit pe net o antologie a poeziei universale, publicată on-line de un mare poet și pictor din Spania. Sunt acolo aproape 4000 de poeți din 166 de țări și din toate timpurile. Printre ei se află și Eminescu, Blaga, Nichita Stănescu. Am avut norocul să fiu și eu inclus. De ce n-am putea face și noi ceva?

Alexandru Dobrescu – O asemenea întâlnire este foarte binevenită și interesantă, cu o singură condiție: să aibă o finalitate, o rezolvare. Consiliul acestui Congres, proaspăt ales, ar trebui să decidă ceva, iar peste o vreme – 6 luni, un an – să dea seamă de ce demersuri a întreprins pentru ca poezia românească să fie mai cunoscută peste hotare. Aici se găsește un grup de poeți, nu e neapărat să fie o instituție, care poate conduce lucrurile spre un desant, poate lua inițiativa și apoi ajunge la o rezolvare practică. Deocamdată plutim în sfânta teorie, foarte frumoasă, dealtfel, dar care nu ne ajută la nimic.

Vasile Tărâțanu – Dacă nu există o promovare vizibilă a poeziei române actuale în context național, cu ce drept să cerem noi o așezare a ei în context european? Poezia din Republica Moldova și din Nordul Bucovinei sau din Serbia nu este suficient promovată ca o constantă a vieții spirituale românești.

Cornelia Maria Savu – Am avut șansa, cu ani în urmă, la un colocviu de poezie, să-l cunosc pe Amos Oz, care spunea, apropo de aceeași tensionată temă a necunoașterii valorilor literare peste granițe: "Dacă vrei să scrii și cărțile tale să fie cunoscute, încearcă mai întâi să cunoști strada pe care locuiești, cartierul, țara și apoi lumea." Prin urmare, este necesară, întâi de toate, o promovare în interior. Fără a încerca să scuz Institutul Cultural Român, trebuie să vă spun că, prin legea după care el funcționează, nu i se permite să facă achiziții de cărți sau reviste. La Uniunea Scriitorilor nu se întâmplă nimic. După 1990, când tocmai se putea face o mai largă deschidere a literaturii române contemporane spre târgurile de carte zonale, toată lumea s-a îndreptat spre Frankfurt și spre Salonul cărții de la Paris. S-a renunțat la târgurile de carte de la Varșovia, Budapesta, Moscova, Istanbul, acolo unde veneau editori importanți, care erau cu adevărat interesați de literatura noastră.

Liviu Ioan Stoiciu – Înainte de orice, semnalez faptul că, din păcate, Uniunea Scriitorilor își concentrează atenția către Festivalul de la Neptun, pe care eu îl consider inutil. Eu mă poziționez printre scriitorii ostracizați, dar nu mă plâng de acest lucru.

Radu Vancu – Există în SUA o antologie de poezie română, apărută pe căi neconvenționale, care conține câteva zeci de poeți români, începând cu secolul XX și până în prezent. În Suedia, la Stockolm, a apărut, de asemenea, cu sprijinul ICR, o antologie incluzând mai mulți poeți români. Așadar inițiative există, de aceea eu n-aș aștepta atât de multe de la instituțiile statului. Și, oricum, nu am încredere că USR va face ceva pentru promovarea poeților tineri în străinătate. După mine, internetul este, în momentul de față, cea mai bună cale de evidențiere a poeziei, fiindcă el sprijină masiv literatura. Blog-urile și site-urile de poezie au explodat în lume, fie cu texte proprii, de autor, fie cu cititori entuziaști sau critici care postează acolo comentarii. Deci, pe această platformă virtuală, se pot crea niște parteneriate extraordinare. Dacă am folosi acest mijloc, am putea să recuperăm din handicapul de vizibilitate. S-ar putea crea, bunăoară, o bază de date, un blog al acestui congres, cu poeții participanți, cu câteva texte ale fiecăruia, în original și într-o limbă de circulație internațională. Ar fi deja un început pentru poeții români contemporani.

Pagini realizate de **Ciprian Manolache**

https://biblioteca-digitala.ro

Michel ONFRAY

CRUCIADA CONTRA PLĂCERII

Construirea unei erotici solare

– fragment –

„Doar creştinismul, cu fondul lui de resentiment *contra vieţii*, a făcut din sexualitate un lucru impur: el a împroşcat cu noroi începutul, condiţia primordială a vieţii noastre.“

Nietzsche, *Crepusculul idolilor*, § 4, „Ce le datorez celor vechi“.

„Creştinismul i-a dat să bea otravă lui Eros: n-a izbutit să-l ucidă, dar l-a făcut vicios.“

Nietzsche, *Dincolo de bine şi de rău*, § 168.

[…]

I Prima teologie a erosului creştin
Genealogia erosului nocturn

Prima parte
Anti-corpul lui Cristos

1

Mirosim a moarte – De două mii de ani trăim într-o civilizaţie clădită pe ficţiunea existenţei istorice a lui Isus. Această legendă se dezvoltă sub formă de nevroză prin mijlocirea sfântului Pavel, care încearcă să-şi extindă patologia la scara lumii întregi prin zelul unor fanatici persecutaţi, deveniţi apoi persecutori datorită lui Constantin, suveran important şi om rău, convertit foarte oportun la delirul adepţilor lui Chrestos cu unicul scop de a reface unitatea pierdută a unui Imperiu muribund. Acest cadavru imperial, resuscitat prin efectul noului dispozitiv istoric, devine un imperiu nou sub numele de Europa.

Această poveste de aproape două mii de ani ar fi irizibilă dacă n-ar fi produs un *corp creştin* de care toţi, creştini sau nu, trebuie încă să ţinem seama dacă evoluăm în geografia mentală europeană. Stigmatul creştin continuă să ardă trupul credinciosului şi al ateului, al agnosticului şi al păgânului, al papei ca şi al creştinului practicant. Locuim într-un corp creştin pe care orice filozofie demnă de acest nume, continuând Iluminismul şi efortul său critic, ar trebui să-l descreştineze. Noul Testament nu s-a mulţumit să propună o doctrină a mântuirii construită pe o sumă de anecdote răspândite de cele patru Evanghelii pe care conciliile, supuse puterii imperiale, le-au ales dintr-o mulţime de ficţiuni convenabile. Prin textele sfântului Pavel, el a răspândit de asemeni un discurs de ură contra lumii, de dispreţ faţă de materie, de refuz al corpului şi discreditare a vieţii, otrăvind relaţia noastră cu noi înşine, aşadar cu ceilalţi, aşadar cu lumea. Detestarea corpului, a cărnii, sexualităţii, senzualităţii, dorinţelor, pasiunilor, pulsiunilor, detestarea femeii, a femeilor, a femininului, a transformat lumea noastră într-o vale a plângerii, în veşnică pedeapsă, în infern. Singurele bunuri de care dispunem cu certitudine – scurta noastră viaţă, corpul nostru efemer – sunt aruncate în holocaustul fondator al unei religii nihiliste ce va produce o civilizaţie la fel de nihilistă – a noastră. Corpul creştin arde într-un veşnic foc infernal, plătind cu chinuri foarte reale o invenţie puerilă numită *păcatul originar*. Două mii de ani mai târziu, carnea postmodernă miroase încă a pucioasă satanică. Sexualitatea se trăieşte ca un blestem sub semnul nevrozelor ce umplu cotidianul cu legiuni de fantoşe, bărbaţi şi femei dedicaţi unor triste pasiuni, măcinaţi de căinţă, tristeţe, angoasă şi alte modalităţi ale urii de sine – ferment periculos pentru că generează ura contra celorlalţi, apoi contra lumii. Canapelele psihanaliştilor trosnesc sub greutatea sufletelor moarte.

https://biblioteca-digitala.ro

Civilizația creștină s-a construit pe ura contra pulsiunii de viață și proslăvirea pulsiunii de moarte. Exemplu rar, în istorie, de nihilism devenit civilizație! Transformarea acestui cult al negativității în forță activă pare să fie fără precedent, o lovitură de stat ontologică, grotescă, pasiunea deconstrucției fiind atât de puțin propice construcției… Într-adevăr, cum să dezvolți o viziune despre lume pornind de la cultul unui cadavru crucificat, mutilat, sfâșiat? Un mort transfigurat în semn emblematic al viului – iată un paradox metafizic care, în ciuda oricărei judecăți sănătoase, a izbutit să producă o viziune despre lume răspândită la scara planetei… Trăim în umbra acestei cruci blestemate. Iar trupul nostru exală încă duhoarea de moarte răspândită de hoitul unui mit – sau de mitul unui hoit. Ca orice întemeiere dinastică, civilizația creștină a început cu un sacrificiu, cel al pretinsului Fiu al lui Dumnezeu transformat paradoxal în om. Și, de la crucificarea mitului în chestiune, continuă cu holocaustul reînnoit al fiecărei ființe umane. Miliarde de bărbați și de femei de pe toate continentele, din toate epocile, au devenit ofrande aduse Zeului necruțător: a curs un val continuu de sânge vărsat, de lacrimi plânse, de umori irosite. Zeci de milioane de indivizi imită corpul unui schingiuit, pentru a-i semăna și a obține astfel iluzoriul destin al acestei ficțiuni: nemurirea, viața veșnică într-un corp de slavă indestructibil. Altfel spus: candidații la distrugerea de sine aspiră la un anti-corp care scapă legilor corpului.

Creștinismul a renegat corpul, corpurile; a impus celibatul, abstinența, castitatea; a teoretizat ura contra femeilor, a construit un edificiu conceptual misogin și falocrat; a pus la stâlpul infamiei invenția cunoașterii, creație semnată explicit de Eva; a proslăvit corpul bolnav, mutilat, maltratat, umilit; a jubilat în martiriu; a făcut din sexualitate un blestem; a prigonit la sânge orice iubitor al vieții, orice amant al trupului, orice entuziast al existenței; a celebrat nihilismul ca sens neîndoielnic al lumii; i-a învrăjbit pe oameni cu lumea, cu materia, cu proza, cu carnea ei; a înfierat erotismul – o creație satanică, infernală, demonică, o perversiune a îngerilor căzuți; frumuseții corpului real i-a preferat anti-corpul unei ficțiuni; a murdărit carnea; a scuipat obrazul femeilor; le-a pângărit pântecele și a disprețuit sângele viu care curge din el; a decretat impuritatea sexului feminin, această neasemuită floare de carne; a proscris mângâierile solare, săruturile de lumină, dezmierdările trupești, voluptățile împărtășite; a inventat un eros nocturn a cărui beznă învăluie corpurile noastre și acum, ca un lințoliu fără mir…

2

O ficțiune numită Isus – Am vorbit, câteva pagini mai sus, de „ficțiune" pentru a-l caracteriza pe Isus. Nu e locul, aici, pentru explicații mai largi. *Tratatul de ateologie* mi-a oferit ocazia să intru în detalii și să aprofundez crearea mitologiei creștine: climatul epocii în zona geografică respectivă – apocaliptic, milenarist, evreiesc, gnostic, fanatic; numele lui Isus cu etimologie programatică de vestitor al acestei aventuri; o identitate fabricată *post factum*, prin corelare cu profețiile din Vechiul Testament pentru a face să coincidă textele despre venirea lui Mesia cu biografia unei persoane; un număr incredibil de contradicții istorice în corpusul evanghelic; absența unor mărturii istorice despre acest pretins eveniment și adăugarea târzie, de către călugării copiști, a referințelor din istoricii romani, prezentate drept originare; anomalii arheologice – Nazaret, bunăoară, nu exista pe vremea când se naște acolo cel mai faimos nazaritean; și numeroase alte argumente care confirmă teza unui Isus creat mai târziu, un personaj conceptual la fel ca Apolonius din Tyana, eroul romanului lui Philostrate, ca Gavroche sau ca Madame Bovary. Isus din Nazaret este un personaj literar capabil să susțină un roman istoric devenit ficțiune religioasă, apoi mitologie a unei civilizații. Nu mai revin asupra acestor detalii și trimit la argumentele din cartea mea.

În schimb, voi insista cu precădere asupra corpului lui Isus, pentru că abordând acest subiect se confirmă teza unui Isus de hârtie, a unui Mesia făcut din cuvinte, a unui erou de *saga*. Acest corp nu e lipsit de interes în întreprinderea noastră de căutare a unui eros solar, căci *corpul lui Isus* și *corpul lui Cristos* (care nu sunt totuna) oferă două modele propuse imitației de peste un mileniu de civilizație creștină. Altfel spus: două motive de nevroze concomitente.

Într-adevăr, potrivit dogmei creștine, trebuie să urmărim atât asemănarea cu corpul lui Isus, al unui înger, cât și cu corpul lui Cristos, al unui mort. De unde dubla propunere a erosului creștin: pe de o parte virginitatea, castitatea, abstinența, pe de alta martiriul, Patimile, suferința. Creștinismul vrea adepți virgini sau morți. Un ideal le întrunește pe amândouă: o femeie cu himenul intact devorată de lei după ce a trăit extazul de a fi torturată, sfârtecată, schingiuită – sfânta Blandina martirizată la Lyon sub domnia împăratului filozof Marc Aureliu… Acest gen de destin e propus imitării de Jaccopo da Voragine în *Legenda Aurea*, un *best-seller* european vreme de cel puțin trei secole. Voi reveni asupra acestui subiect.

3

Anti-corpul lui Cristos – De la naștere până la moarte, trecând prin totalitatea faptelor și gesturilor sale, corpul lui Isus se manifestă ca un anti-corp. Voi vorbi despre mistificarea întrupării la care trimit creștinii zeloși în încercarea de a convinge că Isus, Fiul lui Dumnezeu făcut om printre oameni, alege carnea și materialitatea umană ca suport al ficțiunii sale. Ce deduc ei din această pretinsă întrupare? Că nu există religie mai materială decât creștinismul, mai corporală, chiar hedonistă pentru cei care știu să *vadă* mai departe. Fenomenologi reputați și-au pus recent elucubrațiile în slujba acestei inepții a corporalității unui corp necorporal!

Deci creștinismul ar iubi carnea, vezi bine, de vreme ce Isus îmbracă haina de piele al celui mai umil dintre oameni: creștinismul n-ar urî plăcerile – ce idee! –, de vreme ce viitorul Cristos acceptă ca sora lui Lazăr,

https://biblioteca-digitala.ro

Maria Magdalena, să-i spele picioarele cu mir de preț, apoi să i le șteargă cu părul ei; creștinismul nu ar fi misogin – ce extravaganță! –, de vreme ce Isus ia partea femeii adultere și îi trimite pe toți să privească în sufletul lor ca să vadă cât e de negru…

Atât că în aceste cazuri, ca și în toate celelalte, corpul în chestiune funcționează ca icoană conceptuală, ca suport al unui discurs: corpul lui Isus din Evangheliі e unul exclusiv alegoric, metaforic, simbolic, spiritual. Carnea lui este oximoronică: o carne dezincarnată, un corp necorporal, o materie imaterială (un corp fără organe, ca un semn cu ochiul, complice, spre Artaud și Deleuze…). Aceste extravaganțe absurde, irațională, devin în escatologia mitologiei creștine trupul de slavă, cel care după Judecata de apoi va fi al credinciosului destul de nevrozat ca să aleagă moartea lentă în tipul vieții. Corpul uman al lui Isus? Timp de treizeci și trei de ani, el nu mănâncă și nu bea, altfel decât simbolic, nu se împreunează și nu râde, nu cunoaște defecația sau excreția. Gustul lui pentru miruirea picioarelor? Cu șase zile înaintea Paștelui, scena anunță Cina cea de taină și Patimile cărora se știe menit: Maria Magdalena prefigurează gestul pe care îl va face după moartea Răstignitului, când îi va unge trupul cu mirt și aloe. Iubirea lui pentru femei? – Iertarea femeii adultere de către Isus nu înseamnă acceptarea păcatului, nici nu e dovada că el însuși l-ar fi practicat sau apărat, ci furnizează alegoriei un păcat real pentru a arăta necesitatea iertării…

4

Un corp pictat – Am scris că acest corp alegoric e unul de hârtie și concepte; aș fi putut la fel de bine să-l definesc ca pe unul pictat: căci mitologia creștină se răspândește grație artei care, timp de un mileniu, vehiculează imaginile propagandei religioase în cantități industriale – dacă pot spune așa… Pictura joacă un rol considerabil, desigur, dar și mozaicul, sculptura, vitraliul, bronzul, fildeșul, lemnul, orfevrăria, anluminura, gravura, și toate celelalte suporturi estetice, muzica bunăoară, prin cantate, oratorii, imnuri religioase. Timp de un mileniu, istoria artei occidentale nu e decât propagandă a religiei creștine.

Astfel, corpul lui Cristos din picturi e cel mai adesea o reprezentare imaginară, învelișul carnal al unui arian tipic, genul ce ar putea ilustra eseul lui Gobineau despre inegalitatea raselor umane: blond și înalt, cu ochi albaștri, barbă rară, nas acvilin, piele albă, lăptoasă, altfel spus: nimic în comun cu tipul semit care, în chip logic, va fi fost cel al faimosului Isus din Nazaret care, ca Fiu al lui Dumnezeu, dar mai ales ca Fiu al Omului, trebuia să aibă părul negru și creț, pielea oacheșă, nasul coroiat, privirea întunecată a compatrioților săi născuți la Nazaret sau Betleem (după Matei și Luca), un loc din Galilea, adică Palestina. Isus seamănă mai puțin cu Iosif, tatăl său prezumtiv, și mai mult cu pictorul european care-l înfățișează – și care-i dă un chip.

Ficțiunea corpului lui Isus transmisă prin iconografia occidentală arată până la sațiu că omul își face Dumnezeul după chipul și asemănarea sa și că, potrivit excelentei remarci a lui Spinoza într-o scrisoare către Hugo Boxel, dacă triunghiul ar trebui să și-l imagineze pe Dumnezeu, și l-ar imagina triunghiular. Analizând carnea lui Isus, găsim în locul ei concept, hârtie, cuvinte, pictură, marmură, aur, bronz, cerneală, însă nimic care să semene a carne, sânge, umori – care apar numai atunci când va fi vorba de corpul lui Cristos, mai exact: cadavrul lui Isus, reversul medaliei.

5

Fecioară și mamă – Începând cu nașterea sa (mințile trebuie impresionate…), corpul lui Isus transcende legile ce guvernează de regulă corpul oamenilor. Fiul lui Dumnezeu este, Fiul lui Dumnezeu rămâne, chiar și atunci și mai ales atunci când se prezintă ca Fiu al Omului… Pentru naivi și visători, să amintim că, până la noi dispoziții, orice procreație umană implică un tată cu spermatozoizi și o mamă cu uter. Să mai adăugăm că un contact între organele genitale ale tatălui și cele ale mamei, în cazul nostru Iosif și Maria, e binevenit pentru a produce un ou din care se naște copilul care, dacă este om, și chiar dacă merge pe apă, trebuie să accepte legile comune ale speciei, de vreme ce Isus al nostru se vrea un exemplar perfect al ei. Se proclamă om printre oameni, dar, puțin preocupat de contradicția sau coerența rațională, trăiește printre ei ca un zeu… Cum ar putea o carne divină să mintă! În tabloul lui Tintoretto din biserica San Rocco de la Veneția, sperma ia aspectul unui porumbel. Într-adevăr, așa e reprezentat Sfântul Duh, în momentul Bunei Vestiri: Fiul Omului se naște acolo dintr-un banal jet de lichid spermatic, Fiul Omului cade din cer sub forma unei zburătoare din familia *Columbidae* – din care face parte porumbelul. Vocea care-o vestește pe Maria că, deși fecioară, va zămisli, e vocea unui înger, adică întruparea anti-corpului: o carne fără carne, dar înzestrată pe umeri cu aripi de porumbel. Ale dorinței, pesemne…

Dacă tatăl lui Isus este un porumbel, mama lui ar putea să fie o gâscă, de vreme ce crede că poate zămisli fără să se culce cu Iosif. Matei dezvăluie că dulgherul, nu chiar atât de prost pe cât se crede, se gândește să-și repudieze soția rămasă grea fără concursul lui. Nu poate înghiți povestea cu porumbelul. Un înger îi apare în vis, înmulțind astfel perdelele de fum ontologice, și îl anunță că principiul seminal se cheamă „Sfântul Duh" – porumbel pentru creștinul care crede în minuni, fazan pentru filozoful care vede mistificarea…

Umbra îngerului, nălucă de fum ce-i apare în vis, îi zice dulgherului obidit: „Fecioara va avea în pântece și va naște fiu" (Matei I, 23). Această replică de film prost ne-ar face să zâmbim dacă această afirmație n-ar fi produs ravagii, timp de secole, pentru corpul femeilor. Oximoronul *fecioară însărcinată* îl înveselește, desigur, pe amatorul de retorică, dar îl contrariază pe omul de rând căruia îi propune drept model o inepție și îi oferă darul otrăvit al unui ideal al rațiunii irealizabil și care va alimenta, în orice suflet simplu și de bună credință, sentimente de culpabilitate, conștiința vinovată, angoasa, tristețea, neliniștea, neîmpăcarea.

https://biblioteca-digitala.ro

După această fantezie funestă, creștinismul le va cere femeilor să zămislească, dar să rămână virgine, să nască urmași, dar să rămână caste, să aducă pe lume, dar să refuze ordinea lumii, să perpetueze specia și în același timp să se sustragă legilor ei. E greu să nu imaginezi ravagiile ontologice, distrugerile metafizice produse unei ființe menite să încarneze dezincarnându-se. Destinul femeii redus la acela de *soție castă*, apoi de *mamă virgină*, funcționează ca un blestem aruncat asupra corpului și sufletului femeilor.

6

Carnal și dezincarnat – Corpul lui Isus se sustrage așadar legilor naturale încă de la concepție. Ceea ce urmează confirmă: tot restul vieții sale propune o serie de variațiuni ale acestui corp – o carne fără materie – care triumfă ca anti-corp. Copilăria este eludată, cel puțin în Evangheliile aprobate de diferitele concilii care selecționează anecdotele cele mai apte să hrănească mitul cu istorii fabuloase. În Evangheliile declarate apocrife îl vedem pe copilul Isus uzând de darul său de a ucide, apoi de a resuscita, încântat că poate să-și testeze darul de taumaturg. Dar ucenicul demiurg e lipsit de consistență spirituală și este perceput mai mult ca magician. În consecință, Biserica oficială suprimă aceste texte incompatibile cu legenda ce trebuie construită, consolidată și răspândită.

Să trecem peste episodul în timpul căruia, la vârsta de doisprezece ani, Isus îi bagă-n cofă pe învățații Templului într-o discuție teologică (e ca și cum un elev de clasa a șasea i-ar da lecții unui profesor universitar în propria lui specialitate – interpretarea lucrării *Ființă și Timp* de Heidegger, bunăoară…) Dovadă, dacă mai era nevoie, că Isus, înzestrat cu un corp excepțional, are și un creier pe măsură. Aceeași remarcă în ce privește încercările din pustie, episoade în cursul cărora Isus arată o capacitate absolut neumană de a rămâne surd la ispitirile demonului. Un corp divin este divin tot timpul, ori nu e deloc.

Să ne oprim puțin la ceea ce mănâncă Fiul Omului ca să vedem natura pur alegorică a cărnii sale. Isus consumă exclusiv hrană spirituală, alimente simbolice, niciodată ceva precum măsline, mazăre, mei sau rahat, care ar scoate în evidență relația prea omenească a galileanului cu pământul și cu timpul său. Fiul Fecioarei și al porumbelului mănâncă și bea parabole – cum îi stă bine unei creaturi de hârtie.

Pâinea trimite la carnea lui Cristos: vinul – la sângele său. Altfel spus, totul anunță Patimile, ca în episodul cu Maria Magdalena și miruirea picioarelor. Toate episoadele din Evanghelii converg spre răstignire, căci adevărul corpului lui Isus se află deja în corpul lui Cristos: carnea umană a lui Isus rămâne departe de omenesc, trădându-i mereu adevărata natură care este divină. Isus funcționează ca epicentru al mitului în jurul căruia se grupează variațiunile constitutive ale legendei.

Drojdia din pâine evocă forța de fermentație inseparabilă de procesul multiplicării, ce generează viață, eliberează potențialități, în lucrarea brutarului, firește, dar și, metaforic, pe terenul Bisericii viitoare: pâinea, hrană materială și de bază a omului, funcționează ca aliment alegoric al Bisericii viitoare, menită să crească și să se propage, la fel cum drojdia, prin însămânțare cu flora bacteriană, face aluatul să crească.

Vinul evanghelic are un principiu simbolic identic, fiind mai puțin băutura oenologilor, cât suportul unei noi metafore: sângele roșu al viței de vie curge la fel ca sângele lui Cristos vărsat pe cruce pentru a răscumpăra, ni se spune, păcatele lumii. Pâinea anunță creșterea exponențială a Bisericii, iar vinul Patimile viitoare. În această ordine de idei, episodul înmulțirii pâinilor și transformării apei în vin la nunta din Cana dezvoltă metafora: ele înseamnă mai puțin o performanță culinară, cât un talent incontestabil de a construi alegorii și a le extinde la maxim semnificația.

Al treilea aliment consumat în Evanghelii de Fiul lui Dumnezeu, peștele, nu e legat nici el de lacul pe care pescuiesc oamenii locului, ci, o dată în plus, de alegorie, simbol și mit; peștele (*ichthus* în greacă) conține sub formă de acronim ideograma lui *Chrestos*. Primii creștini, persecutați înainte de a deveni la rându-le persecutori, desenează pești ca semn de recunoaștere și raliere sub nasul autorităților romane. Semnul e de asemeni simbolul viețuitoarei ce are ca mediu natural apa, adică lichidul lustral din ritualul botezului care, se spune, spală păcatele lumii.

Vinul Patimilor, peștele botezului, pâinea Bisericii, cele trei alimente pe care le consumă Isus, nu țin de regimul alimentar, gastronomic și oenologic al Fiului Omului, ci de universul alegoric, mitic, simbolic al Fiului lui Dumnezeu. Corpul unui om ar fi mâncat turte de crupe, linte, castraveți, păstăi, potârnichi umplute, lăcuste, prăjituri cu mentă, chimion, scorțișoară, clătite din făină și miere, bomboane cu trandafir, iasomie sau fistic, brânză și produse din lapte, lăptuci, pepeni verzi, smochine, struguri, ceea ce se găsea pe masa unui palestinian din vremea aceea. Ne-ar fi făcut plăcere să imităm un asemenea om…

Chiar și atunci când mănâncă în casa unui fariseu, vameșul Zaheu, la masa lui Lazăr sau, reînviat, la masa ucenicilor săi din Emaus, corpul lui Isus ingerează simboluri, iar și iar. Mesajul evanghelic se mișcă pe terenul parabolei, este codificat, elaborat, susceptibil să fie înțeles de fiecare în funcție de cultura lui: acolo un simplu păstor ajuns pe calea lui Cristos vede hrana unui om, învățatul Legii, cunoscător de simboluri, percepe natura divină a personajului. Dar adevărul e că Fiului Omului face pe omul, fără să fie om, cu adevărat, niciodată.

7

Muritor și nemuritor – Anti-corpul lui Isus apare așadar cu precădere ca oximoron: ieșită genetic dintr-o *fecioară & mamă*, întrupată într-un personaj *carnal & dezincarnat*, această creatură conceptuală hrănită cu simboluri atinge apogeul în finalul legendei, când izbutește o performanță ontologică imposibilă pentru orice alt fiu al unui om: *mort & nemuritor*…

https://biblioteca-digitala.ro

Într-adevăr, acest muritor nemuritor nu se supune legilor ce-i guvernează pe cei mai mulți oameni, respectiv existența în timp și în spațiu, legea căderii corpurilor, obligația pentru orice persoană de a avea o masă și o greutate. Astfel, Isus poate merge, pur și simplu, pe apă, ca să-și ajute prietenii pescari (de pește) atunci când, în lipsa vântului, barca lor rămâne imobilizată pe un lac. Această performanță îi permite să ajungă la barcă, să urce în ea, și astfel să pornească vântul care-i aduce pe toți la mal.

Același *om inuman*, în sensul etimologic, lecuiește orbi și paralitici (tatăl lui Georges Bataille, sifilitic, era și orb și paralitic – informația va servi puțin mai departe…), surdo-muți demonizați, indivizi cu mâini chircite, un copil posedat, un lepros, un bolnav de dropică și altul de trânji, fără să mai vorbim de alte cazuri – servitorul unui sutaș, soacra lui Petru, fiul văduvei din Nain, bolnavul din Bezetha… Dar toate acestea sunt fleacuri pe lângă minunea supremă: învierea, pur și simplu, din morți. Vedeți povestea cu Lazăr… Altfel spus: puterea anti-corpului lui Isus merge până la anularea condiției corpului care e datul celorlalți, cei care țin, prozaic, doar de natura Fiului Omului. Fiul lui Dumnezeu, făcut om totuși, ignoră așadar entropia, foamea, setea, dorințele, sexualitatea, pasiunile, pulsiunile, declinul, bătrânețea, suferința, moartea. Căci, toată lumea știe, acest om torturat, schingiuit, martirizat, crucificat, mort pe Cruce, reînvie în ziua a treia și – dovadă a divinității sale… – mănâncă pește fript cu ucenicii săi!

Dacă, Doamne ferește, aș fi lacanian, m-aș întreba ce e cu peștele ăsta *fript*. Și l-aș pune în relație cu singurul lucru interesant rostit de Isus în această poveste: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-ai părăsit?“ (Matei, XXVII, 46). Exegeții catolici văd aici un citat din Psalmi (XXI, 1) (ceea ce, în treacăt, arată că se poate fabrica *a posteriori* un Mesia mult așteptat…), desigur, dar și o frază genealogică pentru orice lucrare ateologică demnă de acest nume. Răstignirea vestește că ne-am *fript* – iată ce mi-ar putea deschide calea către o convertire la lacanism. Atâta doar că nu am suflet de discipol…

Partea a doua
Universalizarea unui corp nevrozat

1

Trupul de slavă – Pornind de aici, avem epifania unui corp nou: *corpul lui Isus* devenit *corpul lui Cristos* mort și reînviat produce *trupul de slavă*, adică un anti-corp promis creștinilor care vor practica o strictă imitație a lui Isus Cristos. De unde un prim program ontologic: să imiți corpul lui Isus, un corp fără dorințe, fără pasiuni, fără carne, fără materialitate, fără invidii, fără pulsiuni; să urmărești imaterialitatea cărnii, spiritualizarea materiei, negarea umanității omului; să vrei să ucizi încarnarea biologică pentru a realiza modelul îngerului care, lipsit de sex, ignoră nevoile triviale, comunică fără limbaj prin inspirație divină, se hrănește cu nectar și ambrozie, hrana zeilor; să lichidezi orice senzualitate, orice sexualitate, orice plăcere corporală; să trăiești o existență de ectoplasmă…

Să-l imiți pe Isus Cristos înseamnă de asemeni, revers al medaliei, să-l imiți nu doar pe Isus, ci și pe Cristos. De unde acest al doilea program metafizic: să-ți transformi viața în drum al crucii; să iubești suferințele și durerile ce duc la repetarea Patimilor; să crezi că penitența mântuiește, că suferințele impuse corpului aduc fericirea terestră și temporală, cât și formula ei celestă și eternă; să venerezi instrumentele de tortură ale Patimilor reproduse *ad nauseam* în istoria artei: ciocane, piroane și clești, scară și cruce, lancea sutașului, buretele îmbibat cu oțet în vârful ramurii de isop, coroana de spini, spada, vergile și biciul flagelării, cupa cu băutură amară, mâna marelui preot care l-a pălmuit pe Cristos.

Pentru a dobândi anti-corpul lui Isus, pentru a merita cândva trupul de slavă, orice creștin dornic de mântuire și viață veșnică a trebuit așadar să imite corpul lui Cristos: altfel spus, să respecte pe cât posibil canonul mortifer, tanatofil, expiator. Fiecare existență pusă sub semnul Calvarului, al Crucii, al Patimilor, al răstignirii accelerează devenirea întru slavă.

2

Puterea unui impotent – Imitarea corpului lui Isus dublată de imitarea corpului lui Cristos a fost o configurație intelectuală elaborată de sfântul Pavel, artizanul nevrozat al iubirii de moarte, pentru care a muri încă din timpul vieții e calea cea mai bună de a accede la viața veșnică. Paradoxal, Pavel a făcut din viața reală (în ordinea cărnii) moartea (spiritului), și din moartea reală (a corpului) viața adevărată (întru spirit). Această schizofrenie a unui caz patologic particular a devenit dualism metafizic, maniheism teologic, și redutabilă mașină de război lansată contra corpului. Două mii de ani mai târziu, nevroza lui Pavel continuă să infecteze orice persoană trăitoare într-o zonă geografică contaminată spiritual de acest discurs delirant…

Ficțiunea unui Isus crucificat ar fi rămas foarte probabil o fabulație printre atâtea altele dacă Pavel din Tars (un evreu persecutor de creștini, din gașca celor care l-au ucis pe Ștefan, primul martir, alăturat apoi celor pe care-i prigonise) nu ar fi dat legendei o continuare construită din materialul propriei sale nevroze. Dacă Isus a fost o ficțiune, Pavel a avut o existență cât se poate de reală, cu prisosință dovedită de funesta lui nevroză și de logica psihotică asociată faimosului său „ghimpe în carne“…

Comis-voiajor dornic să-și extindă convertirea la scara planetei, Pavel colindă bazinul mediteranean vârându-le în cap Romanilor, Galatenilor, Tesalonicenilor, Efesenilor, Corintenilor, Filipenilor, un număr de norme etice, morale, comportamentale, sexuale, corporale, total inexistente în învățătura lui Isus. Pavel a impregnat totul cu moarte, marcându-și parcă teritoriul cu excremente psihice.

https://biblioteca-digitala.ro

În ciuda corpului iluzoriu al lui Mesia, a anti-corpului său simbolic, a consistenței exclusiv alegorice, a materialității conceptuale, a dimensiunii lui strict spirituale, zadarnic am căuta în toată învățătura lui Isus ceva ce ar justifica un discurs contra corpului, o frază care să legitimeze ura față de carne, disprețul față de femei, care să fondeze o viziune despre lume misogină și falocrată, care să desconsidere orice sexualitate și să plaseze întreaga sectă sub semnul morții. Evoluția tanatofilă a creștinismului i se datorează lui Pavel.

Fără această piruetă nevrotică, secta care-l invocă pe Isus s-ar fi putut mărgini să cheme la *imitarea lui Isus înțeleptul* în practicarea virtuților sale: blândețe, tandrețe, compasiune, milă. Istoria ar fi înregistrat atunci un soi de variantă palestiniană a budismului! În loc de asta, ura de sine ce-l chinuie pe Pavel îl face pe convertit să scoată din povestea evanghelică episodul Patimilor și să ceară imitarea lui *Isus martirul* – apoi, prin extindere, imitarea lui *Isus mortul*, în ipotetica speranță de a dobândi cândva reînvierea și viața veșnică, adică ficțiunile inventate de oameni pentru a putea suporta ideea morții și a exorciza spaima de neant cu ficțiuni consolatoare.

În a doua Epistolă către Corinteni, Pavel afirmă: „Și ca să nu mă trufesc cu măreția acestor descoperiri, datu-mi-s-a mie un ghimpe în carne, un înger al Satanei, ca să mă bată peste obraz și să nu mă trufesc." (XII, 7). Biblia lui Osty, pentru creștini o autoritate în materie, însoțește acest pasaj capital de o scurtă notă explicativă privind natura acestui ghimpe: „Nu e în nici un caz «ghimpele concupiscenței», scrie Emile Osty. Ipoteza cea mai verosimilă e cea a unei boli cu crize violente și imprevizibile (oftalmie purulentă, paludism, epilepsie?)" Plasând acest ghimpe pe terenul biologiei, canonicul eludează problema…

Exegeții au adunat o bibliografie abundentă despre acest subiect. Am dat în *Tratatul ateologic* o listă lungă a bolilor *psihice* presupuse a corespunde faimosului ghimpe; nu mai revin la ea. Dar în mulțimea de diagnostice propuse, nimeni n-a încercat să verifice, dincolo de fiziologia pură, ipoteza unei impotențe sexuale. Nu paludism, care ar conveni atât de bine intereselor Bisericii, nici oftalmie purulentă, ci impotență sexuală, o incapacitate biologică de a onora fizic corpul femeilor, o „disfuncție erectilă" cum spun sexologii de azi – iată care putea fi suferința lui Pavel. Această patologie l-ar fi silit să practice virtutea de nevoie, transformând frustrarea unei impotențe sexuale în imperativ categoric de castitate universală, de abstinență generalizată, de virginitate devenită ideal al rațiunii creștine… Deduc care e boala ascunsă după leacul propus: numeroși misogini – începând cu Nietzsche… – urăsc femeile pentru că nu știu să le vorbească, să le seducă, să le placă, să le curteze, să le cucerească, să și le apropie. Acești bărbați handicapați de la natură pun la stâlpul infamiei aceea ce nu pot obține – să numim asta complexul vulpii și al strugurilor. La Fontaine îl descrie într-o formulă plastică în fabula cu vulpea care poftește la struguri și care, intrând în vie, înțelege că nu poate ajunge la strugurii aflați prea sus. Atunci, nevoită să renunțe la ei, vulpea trage concluzia: „Strugurii ăștia sunt prea acri"…

Sexul i se pare impur sfântului fără sex.

3

„Ghimpele în carne" – Handicapat sexual, frustrat din cauza acestui „ghimpe în carne", sfântul Pavel trebuie să renunțe la sex, la femei, la plăcerile cărnii, la senzualitate, la voluptate. Ca să-și poată suporta betegșugul, se hotărăște să închidă acest capitol și, voind să fie ca toată lumea, dar neputând să fie ca ceilalți bărbați, le cere lor să renunțe la virilitate, ca să fie ca el. Sfântul Pavel vrea să-și transforme tara în calitate, să-și sublimeze impotența transformând-o în putere, să convertească boala lui proprie în normă pentru toți. Altfel spus: cum să-ți suporți nevroza personală nevrozând întreaga omenire, și asta pentru veșnicie. Iar veșnicia e lungă…

Acest om trădat de corpul lui își asumă destinul funest pretinzând că alege ceea ce îi impune soarta. Mai mult: nemulțumit să-și aleagă destinul doar pentru el, vrea să-l impună întregii omeniri. Pavel, de profesie sfânt, își extinde infirmitatea la întreaga planetă: „Anomalia mea va deveni normă, deci nu va mai fi anomalie; tara mea va deveni virtute, astfel tara va dispărea; infirmitatea mea va deveni lege, astfel voi fi lecuit de ea" – iată, în esența lui, raționamentul omului cu sexul rănit.

O formulă simplă și clară a acestei operațiuni de negare dublată de un transfer de valori e dată de Pavel în Prima Epistolă către Corinteni: „Voiesc ca toți oamenii să fie cum sunt eu însumi" (VII, 7). Nu intră în detalii, firește, și nimeni nu știe ce înseamnă: „cum sunt eu însumi". Dacă însă îi urmărim raționamentul și vedem ce le propune celorlalți să devină, deducem ce anume este el. Ce le propune deci? – Virginitatea, înfrânarea, abstinenta, castitatea. Neputându-se bucura sexual ca ceilalți oameni, Pavel le cere să nu se bucure nici ei – ca el.

Astfel, acest omuleț impotent, evreu persecutor de creștini devenit la rându-i creștin fericit să fie persecutat, crede că-și poate scoate ghimpele din carne înfigând același soi de spin în carnea tuturor oamenilor din timpurile viitoare, până în vecii vecilor. Or acest spin lucrează asemeni unui colț de șarpe veninos. Ca să poată trăi cu tara lui, Pavel o impune întregii planete și își teoretizează defectul fondând o teologie tanatofilă pe care-și pune-n gând s-o universalizeze. Iar datorită lui Constantin, această delirantă gestiune a unei nevroze personale contaminează întreaga planetă…

4

Inventarea misoginiei – Să citim îndemnul din prima Epistolă către Corinteni (VII, 8-9): „Celor ce sunt necăsătoriți și văduvelor le spun – bine este pentru ei să rămână ca și mine. Dacă, însă, nu se pot înfrâna: să

https://biblioteca-digitala.ro

se căsătorească. Fiindcă mai bine este să se căsătorească, decât să ardă.“ Idealul? Virginitatea. Dacă însă nu e posibil, dacă ștacheta e ridicată prea sus, sunt bune și castitatea, înfrânarea, abstinența… Căsătoria creștină funcționează ca dispozitiv castrator, cel mai apt să realizeze universalizarea moralei nevrotice a sfântului Pavel.

Delirul paulinian găsește cu ușurință un țap ispășitor. Cauza tuturor relelor? – Femeile, femeia, adică dorința, libidoul, mai general spus: carnea (păcătoasă, desigur). Evreul Pavel reciclează în scopuri creștine istoria Genezei care opune lumea paradiziacă de dinainte de Păcat realului stigmatizat de păcatul originar. În epicentrul acestei căderi a Raiului în lumea oamenilor, Pavel o pune pe Eva. Astfel, femeia devine ținta ce trebuie doborâtă. În acest climat de misoginie generalizată, singura femeie posibilă sau acceptabilă în ochii unui bărbat fără sex devine Maria, mama lui Cristos: Fecioara.

Pavel perfecționează doctrina misogină: orice putere vine de la Dumnezeu: puterea bărbatului asupra femeii e ca puterea lui Dumnezeu asupra lumii întregi; soția trebuie să asculte de soț, să-i fie supusă; „capul femeii este bărbatul la fel cum capul Bisericii este Cristos“ (V, 22); în altă parte, declară că femeia trebuie să-i știe de frică bărbatului ei“ (V, 33), și alte nerozii de soiul ăsta… Impotentul vrea putere asupra femeilor; debilul sexual râvnește la autoritatea falocratică; molâul visează tărie – nu-i de mirare…

Acest nihilism al cărnii culminează într-un nihilism generalizat ce lasă un gust de moarte în gură. Cadavrul lui Cristos, iată modelul paulinian ce incarnează rigiditatea extremă la care aspiră, singura la care poate accede. Sentința finală a acestui ins care dorește cu patimă convertirea planetei la boala lui e una fioroasă: „Lăsați deci să moară mădularele voastre pământești“ (III, 5), îi îndeamnă el pe corinteni și, prin ei, pe restul oamenilor. Apoi, în altă parte, aceste cuvinte aiuritoare, sinistre, dezolante: „Nu iubiți lumea nici ceea ce este în lume.“ (II, 15).

Prin Pavel, Isus ca ficțiune este înlocuit de Cristos ca nevroză. Idealul devine *imitarea corpului lui Cristos*, altfel spus un proiect pe care iezuiții îl formulează explicit în această vorbă atribuită sfântului Ignațiu de Loyola: să devii „*perinde ac cadaver*“, adică „asemeni unui cadavru“… Crucea, instrumentele de tortură ale Patimilor, corpul martirizat, carnea maltratată, iată momentul în care creștinismul adoptă orientarea tanatofilă.

Această sectă, una dintre miile ce existau pe vremea când Pavel se luptă cu nevroza lui personală, putea rămâne un coșmar hidos dacă nu devenea o religie – și oricine știe că o religie este o sectă care a reușit… Transformată în religie prin convertirea lui Constantin în 321, nevroza creștină iese din sfera potențialului spre a hrăni realitatea unei civilizații în care trăim și acum. Mulți filozofi și-au pus talentul în slujba cristalizării acestei nevroze în jurul unui corpus cunoscut ca „Patrologie“. Cel mai eficient dintre Părinții Bisericii a fost Augustin…

5

Canonul conciliar – Părinții Bisericii constituie o cohortă de filozofi ce comentează neobosit Noul și Vechiul Testament. Ansamblul acestei producții adună un număr considerabil de idei cu care se formează variantele creștinismului. Unii teoretizează materialitatea sufletului creștin, alții imaterialitatea lui; Augustin face elogiul căsătoriei, Tertulian, Metodiu din Olimp și Grigore din Nisa proslăvesc castitatea sau virginitatea; alții aprofundează conținutul doctrinal al creștinismului, ca Origene sau Clement din Alexandria; dar cel mai influent, cel mai important rămâne sfântul Augustin care, mai ales în *Cetatea lui Dumnezeu*, oferă materialului etic și dogmatic al Bisericii catolice.

Patristica rămâne domeniul rezervat creștinilor care traduc, editează și comentează textele, le citesc și explică. Or filozofia, și cu atât mai mult filozofia critică, ar trebui să abordeze acest corpus, deoarece conține mai multe secole de gândire (din sec. I, cu Filon din Alexandria, până în sec. VII, cu Ion Damaschin) ce stau la temelia civilizației noastre. Construirea corpului creștin, adică al nostru, fabricarea unui eros adecvat, respectiv a unui eros nihilist construit pe negarea erosului, se decide în această jumătate de mileniu de reflecție. Controversa doctrinală constituie prima linie de forță a patristicii, fabricarea unei morale o definește pe a doua.

Conciliile pun capăt dinamicii acestor reflecții încremenindu-le într-un corpus oficial și canonic. Întrunirile episcopilor tranșează chestiunile deschise în diversitatea epocii: arianism, nestorism, marcionism, Trinitate, har, liber arbitru, celibat, virginitate, căsătorie, întrupare, icoane, drept divin… Apoi decretează pozițiile care devin cele ale Bisericii catolice, apostolice și romane. Aceasta dispune în epocă de mijloace administrative, polițienești și militare pentru a-i constrânge pe fidelii reticenți. Astfel, Henri Irénée Marrou, istoric catolic, vorbește de „primul stat totalitar“ pentru a caracteriza imperiul creștin… Al doilea conciliu de la Arles (490-502) stabilește corpusul de texte canonice și decide care lucrări, dintr-un ansamblu de texte istorice, formează volumul textelor sacre. Al doilea conciliu de la Niceea (786-787) impune iconofilia: imaginea și reprezentarea iconică sunt acceptate. Destinul istoriei artei occidentale se hotărăște în cele câteva zile cât ține această întrunire… La fel, al cincilea conciliu de la Constantinopole (869-870) respinge trihotomia care susține că omul e format dintr-un suflet, un spirit și un corp, optând pentru dualismul corp-suflet, ale cărui efecte nocive și perverse în civilizația noastră le cunoaștem prea bine…

Traducere de **Emanoil MARCU**

https://biblioteca-digitala.ro

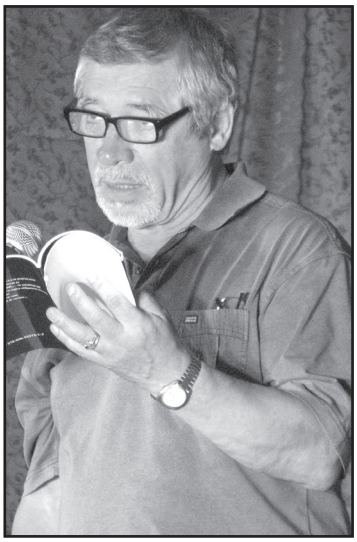

Leo BUTNARU

RESTABILIREA PUNȚILOR DE ACCES*

Dar de ce dânsul se hrănește cu oameni?
De ce statul a devenit canibal,
Iar patria – soața lui?...
Velimir Hlebnikov, 1917

Veacul meu – otrava mea, veacul meu – cumplitul meu,
Veacul meu – dușmanul meu, veacul meu – iad.
Maina Țvetaeva

Se poate spune cu certitudine că, („exact!") după o sută de ani, și în Estul Europei a venit, în fine, timpul valorificării și sistematizării istorice neconstrânse, necenzurate, obiective a fascinantei fenomenologii de reînnoire a discursului *literaturocreator*, numit avangardă (avangardism) care este supus(ă) discernerii, reevaluărilor, abordărilor din multiple unghiuri de apreciere pe care „le sugerează", să zicem, permanentul proces de contemporaneizare a concepțiilor estetice, artistice al(e) lumii ca civilizație.

În ce privește futurismul rus, acea „palmă dată gustului public", la 1912, în prezentul nostru ar fi ca și cvasi-autonomizată de contextul său general de proclamație pe-alocuri extrem de radicală. Timpul, ca decantare ideatică și de atitudine, dar mai ales opera, activitatea ulterioară a semnatarilor ei parcă ar fi „dezis-o" de excese, cum ar fi (fost), spre exemplu, îndemnul de a-i arunca „de pe Nava contemporaneității" pe marii înaintași (Pușkin, Dostoievski, Tolstoi etc.). Implicit, același lucru îl presupunea și radicalismul avangardiștilor români: Ion Vinea – „Jos Arta,/ căci s-a prostituat!" (*Contimporanul*; Nr. 49, 1924) sau jubilația lui Saşa Pană – „uraa uraaa uraaaa/ arde maculatura bibliotecilor" („unu", Nr. 1, 1928). Apoi, în linii mari, „Proclamația Președinților Globului Pământesc" (1917) a lui Velimir Hlebnikov poate fi pusă (sau: adusă) în raport cu ideația unuia din manifestele dada (7 de toate), ce era lansat la Zürich, în martie 1918, și în care era exprimat regretul că încă nu se cunoaște o „bază psihică comună întregii umanități", pentru a se pune în aplicare deplină programul... destructiv-reînnoitor dada.

Prin urmare, dincolo de experimentul radical, de renunțări la forme, stiluri, metode sau de căutarea cu orice preț a elementului novator, avangarda, în constantele sale deja „clasicizate", rămâne a fi arta propriu-zisă, care confirmă că, de cele mai multe ori, adevărata poezie e „dincolo" de principiile declarate în diverse manifeste și chiar e creată în afara lor de însăși semnatarii respectivelor proclamații. În poezia adevărată totdeauna a existat ceva care nu se lasă supus analizelor *literaturologice* de un raționalism *sui generis*. Plus faptul că cititorul, de multe ori chiar cel mai avizat, citește literatura fără a cunoaște principiile care, chipurile, ar fi stat la baza ei; principii declarate de autori și nicidecum respectate orbește de ei înșiși.

1934 - Întrunirea șefilor de lagăre GULAG

Astăzi nu mai e general-necesar ca literatura sau muzica simfonică, filosofia sau teoria relativității să fie (deschise) vraiște ca semnificație. Unde mai punem că,

https://biblioteca-digitala.ro

Aleksandr Vvedenski Gulag

presupunând tripla natură a cuvântului – sonoră, rațională și – atenție! – cea a căii destinului, modernistul (ca și postmodernistul cult, inteligent, doct) le-ar asemăna (și) unor *defileuri ale imposibilului* în care genialul avangardist Velimir Hlebnikov se considera „un alergător neobosit", nerenunțând la fascinația ineditului, indicibilului (deocamdată), pentru care, de altfel, purcese la fermecătoarea, hipnotizanta și, concomitent, delicioasa creare de cuvinte. Verbocreația (*slovotvorcestvo*) ca o logotehnie debordantă. Spre exemplu, din verbul *liubit'* = *a iubi* prolificul verbocreator a derivat circa 500 (!) de noțiuni afine. De aici și explorarea în profunzime a rădăcinilor, a surselor vocabulei; un fel de „descoperire a stării lichide a limbii" (Benedikt Livșiț) în foarte multe zone ale creației sale, în care protagonistul autoritar și autotelic este însuși limbajul. Tangențial, o atare ideație și preocupare le sunt caracteristice și anumitor autori români sau născuți în România. Spre exemplu, trăind și creând în tumultul literaturii europene de avangardă, Tristan Tzara este oarecum afin lui V. Hlebnikov care, la rândul său, nu era străin de suflul general-continental de frământări estetice de la începutul secolului trecut.

De aici reies motivațiile care, și peste o sută de ani trecuți, îndreptățesc *sui generis* interesul pentru avangardă în spațiul estic postcomunist, generând noi și noi acțiuni de restabilire a punților de acces dintre fulminanta literatură a începutului de secol trecut și cea din contemporaneitatea noastră, punți arse de primitivismul agresiv al ideologiei bolșevice și perniciosul realism socialist, inchizitorial, ca „metodă de creație", pentru care cultura însemna, întâi de toate, un sistem de interdicții. Pentru că, de la un moment încolo, avangarda ajunge indezirabilă regimului bolșevic, prinzând a fi încolțită de ceea ce se prefigura – proletcultismul – chiar la etapa când ea își conștientiza cu certitudine prezența și prestanța, sub aspect istoric și axiologic, apărând deja și cercetătorii, și exegeții ei ce recurgeau la prime sinteze, studii, antologii etc. Astfel, în 1928 fusese pus în aplicare primul plan cincinal care nu viza doar economia, ci și arta, dându-se de înțeles că bolșevismul nu mai este predispus să tolereze diversitatea curentelor literare, inclusiv a celor avangardiste, stilurile individuale, atacându-se din toate tunurile așa-numitul formalism burghez. În consecință (de etapă), spre finele primului cincinal, în 1932, este constituită unica organizație tolerată de guvernanți, „Asociația scriitorilor proletari" (*RAPP*). Toate astea confirmă că agresiunile asupra artei, literaturii noi au început cu mai mulți ani înainte de a se ține primul congres al scriitorilor sovietici, ce avea să fie prezidat de controversatul literat, de calibru mare, dar, uneori, de fapte minore, Maksim Gorki, întrunire la care Andrei Jdanov, ulterior – satrap sadea, și sadic, al ideologiei bolșevice, membru al Biroului politic al partidului comunist, proclamă realismul socialist ca unică doctrină admisă în artă și literatură. Prin urmare, când avangarda ajunge la primele trepte ale clasicizării sale, ideologia oficială îi dorește aneantizarea, scoțând-o, încetul cu încetul, din circuit, blocându-i perspectivele. Primele semne ale dezastrului ce avea să se generalizeze în scrisul artistic sovietic au apărut după sinuciderea (se presupune: asasinarea) lui Serghei Esenin, în 1925 (un timp, Esenin se încadrase în albia avangardei, fiind unul dintre fondatorii imagismului). Însă anul 1925 marca un punct median în ieșirea avangardei din circuit, primul moment al tragediei ținând de moartea lui Velimir Hlebnikov, în 1922, iar cel de final – de sinuciderea lui Vladimir Maiakovski, în 1930.

Cu timpul, în Rusia, în URSS punțile de legătură între avangardă și căutările estetice din a doua jumătate a secolului XX au fost restabilite și în ilegalitatea *lit-subsolului* (anti)sovietic sau întreținute imaginar-esteticește de așa-numita *a treia literatură*, care se orienta spre fenomenologiile artistice izvodite la intersecțiile artei cu metafizica, precum au fost și *trebuiau să mai fie* suprarealismul, expresionismul, suprematismul, imagismul, simbolismul, futurismul, concretismul, curente între care existau vase comunicante, – atunci, în așa-numita *Epocă Represans*. Apoi, mulți autori din arealul postmodernismului creează, de fapt, în concordanță cu dezideratele avangardei ca protest mobilizator, înnoitor, declanșator de ideații originale, de stilistici... protestatar-re-creatoare. Ei mizează pe motricitatea inventivității, ca propulsie a entuziasmului creator, nicidecum, obligator, – optimist; intuiesc, descoperă și propun noi modele de univers artistic, modifică legile de care să se ghideze spiritul creator, de regulă – critic, de o contemporaneitate intrinsecă sieși și nu mimată sau dezorientată de racile și probleme depășite, ieșite din atenția istoriei artelor. În spiritul operei lor, cei mai talentați autori tind spre multitudinea planurilor estetice, spre un cât mai cuprinzător unghi de vedere și de apreciere, spre o amplă amplitudine artistică, drept manifestare a democratismului în creația ce poate merge de la antic, tradițional, clasic, până la limbajul transrațional (*zaum'*) sau paradoxul zen. Pe aceste căi s-a ajuns la modificări de ordin canonic, de viziune paradigmatică, soldate cu geneza unui nou tip de conștiință artistică – cea a postmodernismului rus (de menționat, oarecum „întârziat" în contextul universal al acestei fenomenologii și tratat, încă și astăzi, cu destulă neîncredere și suspiciune de incurabilii conservatori de speță realist-socialistă).

Restabilirea de punți este imperios necesară și din tragicul motiv că, odată cu generalizarea *pandemiei* **represive, spre mijlocul-sfârșitul deceniului trei al secolului trecut scriitorii modernismului rus, și nu numai, chiar unii dintre cei care înclinaseră spre stânga, începuseră a se împuțina, unii sinucigându-se (ori fiind...**

https://biblioteca-digitala.ro

sinucişi; oricum, atare supoziţii persistă în ce priveşte tragicul sfârşit al lui Esenin sau Maiakovski). Alţii emigrează – David Burliuk, Roman Jakobson. Iar mulţi au fost lichidaţi de NKVD (Comisariatul Afacerilor Interne) sau au murit în GULAG – iată martirologiul nici pe departe complet al scriitorilor avangardismului rus, căzuţi jertfă regimului de stânga, bolşevic: Boris Nikoliski (1919), Nikolai Gumiliov (1921), Nikolai Burliuk (1921), Iuri Deghen (1923), Vladimir Şileiko (1930), Aleksandr Iaroslavski (1930), Vasili Kneazev (1937), Konstantin Bolşakov (1938), Nikolai Oleinikov (1937), Volf Erlih (1937), Igor Terentiev (1937), Venedikt Mart (1896–1937), Ivan Afanasiev-Soloviov (1938?), Osip Mandelştam (1938), Aleksandr Arhanghelski (1938), Adrian Piotrovski (1938), Dmitri Kriucikov (1938), Nikandr Tiuvelev (1938?), Serghei Tretiakov (1939), Benedikt Livşiţ (1939), Vladimir Riciotti-Turutovici (1939), Gheorghi Ciulkov (1939), Artiom Vesiolâi (1939), Konstantin Olimpov (1940), Serghei Budanţev (1940), Aleksandr Vvedenski (1941), Serghei Nelhiden (1942), Nina Habias-Komarova (1943?), Ivan Gruzinov (1942), Aleksandr Tufanov (1942, lăsat să moartă de inaniţie pe pragul unei cantine raionale), Grigori Şmerelson (1943?)… – ca să amintim doar o parte din cele peste 50 de nume ale autorilor incluşi în prezenta antologie-martirologiu…

Dar suferinţele Annei Ahmatova, umilinţele la care a fost ea supusă?... Poetesa mereu interzisă de cenzură în anul 1921 îşi pierduse fostul soţ, pe poetul Nikolai Gumiliov, executat de bolşevici în urma unei acuzaţii nefondate. Iar în anul 1935 este exmatriculat din Universitatea din Leningrad şi arestat fiul lor, Lev Gumiliov. În 1937 este restabilit la Universitate, însă în martie anul următor este arestat din nou şi condamnat la 5 ani de GULAG (Norilsk, după Cercul Polar), unde munceşte în minele de cupru. În toamna anului 1944 se cere voluntar pe front. În 1945 – restabilit în Universitate. De ziua revoluţie bolşevice, 7 noiembrie 1949, este arestat din nou şi condamnat la 10 ani de GULAG. Reabilitat în 1956, cu trei ani mai târziu după ce moare Stalin.

Vladimir Maiakovski după ce şi-a tras glontele în inimă

Dramatismul anilor de teroare stalinistă Anna Ahmatova avea să-l reflecte în celebrul său poem „Recviem", care are de prefaţă următoarele rânduri: „În groaznicii ani ai lui Ejov am făcut şaptesprezece luni de coadă pe la închisori. Odată cineva „m-a recunoscut". Şi atunci o femeie cu buzele vinete şi care, firește, nu-mi auzise niciodată numele, se trezi din amorţeala proprie nouă tuturor şi mă întrebă la ureche (acolo se vorbea numai în şoaptă): «Puteţi descrie toate acestea?» Răspunsul meu: «Pot.» Şi atunci ceva ce amintea a zâmbet se aşternu pe ceea ce fusese cândva faţa acelei femei." Iată un fragment din cutremurătorul poem scris în anul de groază 1937:

Când a fost? Când zâmbea numai iadul
Spre-ale morţii cumplite splendori,
Când netrebnic zăcea Leningradul
Lângă multele lui închisori,

Şi-osândiţii umpluseră firea
De nagaică mânaţi şi ocări
Şi cântau ne-ntrerupt despărţirea
Ca un bocet sirenele-n gări.

Ne gonea steaua morţii prin hrube
Şi sărmana Rusie gemea
Pângărită de negrele dube
Şi ciobota cu sânge pe ea...

* * *

Te-au luat când e rumenă zarea,
Te-am condus ca un dus peste veac,
La icoană scădea lumânarea
Şi copiii plângeau în iatac.
Rouă rece pe fruntea cu riduri,
Şi pe buzele tale – îngheţ.
Am să url' la Kremlin lângă ziduri,
Cum a fost de-au bocit pe streleţi...
(Traducere de Aureliu Busuioc)

Dar îngrozitorul destin al Marinei Ţvetaeva?... În anul 1920, la casa de copii îi moare fiica Irina. În 1939 îi este arestată sora Anastasia, iar la sfârşitul lunii august – fiica Ariadna, care avea să petreacă în închisori şi lagăre circa 17 ani. În luna noiembrie îi este întemniţat soţul Serghei Efron. Marina Ţvetaeva îi scrie personal lui I. Stalin, spre a clarifica situaţia fiicei şi a soţului, dar nu primeşte răspuns. În iunie 1941 se întâlneşte cu prietena-colega sa de suferinţă Anna Ahmatova, iar pe 8 august, împreună cu fiul Mur, pleacă în evacuare. Iată cererea Marinei Ţvetaeva, datat 26 august: „Consiliului Fondului Literar. Rog să fiu angajată în calitate de spălătoreasă în ospătăria Fondului Literar ce urmează a se deschide". Nu este acceptată. La 31 august – se sinucide. Locul înmormântării sale nu este cunoscut. Peste puţin timp, soţul, Serghei Efron, este executat prin împuşcare… După terminarea şcolii secundare din Taşkent, fiul Gheorghi revine la Moscova, unde se înscrie la Institutul de Literatură. Este mobilizat pe 1 februarie 1944. Rănit în Letonia. După spitalizare, revine pe front. În iulie 1944 moare în regiunea Vitebsk.

https://biblioteca-digitala.ro

Anastasia Ivanovna, sora mai mica a Marinei, se află în GULAG mai mulți ani, fiind eliberată abia după moartea lui Stalin, însă îi fuseseră confiscate și distruse toate manuscrisele. Ea, ultimul membru al familiei Țvetaiev, se stinge în 1993…

Dar privațiunile și teroarea morală la care a fost supus Boris Pasternak? Între anii 1946-1955 el scrie una din principalele sale cărți, romanul „Doctorul Jivago", însă care nu este acceptat de editurile sovietice, apărând, în 1957, în Italia, după care urmează versiunile engleză, franceză, germană, suedeză. În 1958 lui B. Pasternak i se acordă Premiul Nobel, fapt ce declanșează în URSS o furibundă campanie denigratoare la adresa autorului. Drept (strâmb!) rezultat, este exclus din Uniunea Scriitorilor, la un stadiu incipient punându-se pe rol chiar și un dosar ce stipula „trădarea de patrie". B. Pasternak refuză premiul. (Printre altele, în „Declarația TASS" (2.11.1958) – ca în timp de război, nu? – se spunea că: „În cazul în care B. L. Pasternak va dori să părăsească pentru totdeauna Uniunea Sovietică, orânduirea socială și poporul pe care le-a calomniat în opul său antisovietic „Doctorul Jivago", organele oficiale nu-i vor crea piedici. I se va oferi ocazia să plece din Uniunea Sovietică și să încerce personal toate «minunățiile raiului capitalist»". Astfel, se anticipa un alt caz – cel al lui Soljenițân.) Diploma și medalia Premiului Nobel avea să le primească, în 1989, fiul scriitorului…

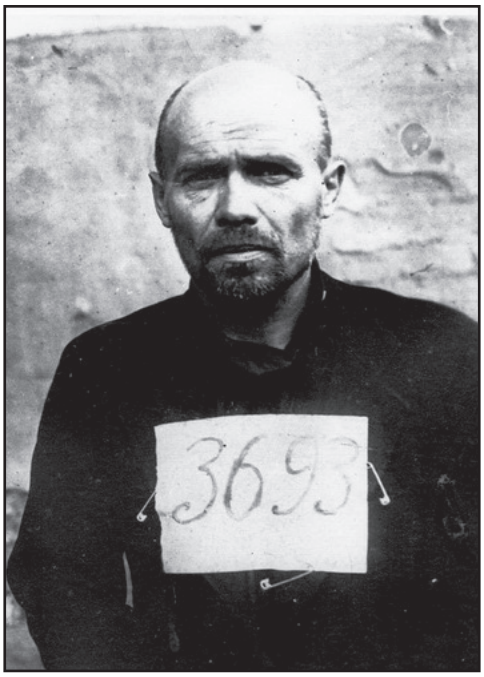

Igor TERENTIEV
Din dosarul de condamnat

Deloc ocazional-sentimentală, ci dramatic-semnificantă găsesc posibilitatea de a invoca, în românește, numele acestor poeți ruși, pentru că scriitorii au nevoie de solidaritate chiar și atunci când, fizicește, ei nu mai sunt în viață; au nevoie de perpetua solidaritate întru spirit, în lupta cu răul, o monstruoasă fățetă a căruia a învederat-o bolșevismul, „stânga" comunistă.

Apoi, în tragicul context al acelei epoci feroce se întâmplă și o „atingerea" românească, pe viu, cu avangarda rusă, care se manifestă, însă, nu în... manifeste, ci în destinul unuia dintre poeții ce aveau să fie exterminați – Nikolai D. Burliuk, cel trimis la 15 iulie 1917 pe frontul român. În noiembrie își aduce din Rusia mama, stabilind-o la Botoșani. În ianuarie 1918, după ce la stația Socola este dezarmată unitatea militară din care făcea parte, Burliuk se angajează funcționar la Direcția Agricolă din Chișinău, plecând la Ismail ca reprezentant al Ministerului Agriculturii al Republicii Democrate Moldovenești. După ce trece printr-un confuz labirint de peripeții din acele timpuri de „rupere de lumi", este arestat undeva lângă Herson, judecat de bolșevici și executat la 27 decembrie 1920…

Încă în 1917, în „Proclamația președinților globului pământesc", Hlebnikov se întreba: „Dar de ce dânsul se hrănește cu oameni?/ De ce statul a devenit canibal,/ Iar patria – soața lui?"... Statul bolșevicilor, statul sovietic...

Astfel că în modernitatea literară rusă se înstăpânea „golul istoric" de care spune un vers bacovian. Și astăzi, cei care citesc sau recitesc poezia, proza și eseistica celor mai reprezentativi autori ai „destinelor frânte", ai generațiilor asasinate rămân surprinși de *contemporaneitatea* lor (ne-dezamorsată!), sub aspect estetic, și de valabilitatea lor axiologică incontestabilă. Este creația care, parcă, nu a fost supusă patinei (brumei!) timpului. Plus motricitatea, dinamismul ce acționează ca impulsuri generativ-primenitoare, ce îl pot stimula pe artistul timpurilor noastre, sugerându-i noi deschideri de orizonturi ideatice și stilistice pentru propria sa operă.

Sigur că și grație creației autorilor căzuți jertfă comunismului inuman, post-avangardismul este sau devine partea structurală, componentă a psihodinamicii creatoare-receptoare-emițătoare a psihologiei noastre, a oamenilor, dar mai ales a psihologiei artiștilor *acestei* contemporaneități „imediate", de la care – încolo mai are deschise durate (perspective), până să apară inerente modificări de paradigmă, canon ce vor fi diferite de cele ce ne sunt caracteristice nouă. Adică, sub aspectul corelării operei avangardiștilor din secolul XX cu cele mai adânci timpuri ale lumii, cu *mitocreația*, cu alchimia limbajului, cu filosofia, cu știința în general, trebuie menționat că această operă conține elemente *active și decantate* (deja!) ce reprezintă valori perene. Ca fenomenologie artistică, prin motricitatea sa... non-stop (!), prin faptul că, sub anumite aspecte, mai poate oferi exemple artelor (și... arterelor!) prezentului nostru, avangarda e înțeleasă și acceptată drept starea de spirit și de creație a permanentelor transgresări de limite, fiind mereu declanșatoare de sugestii întru inovație și originalitate.

Precum se va înțelege și din cele mai reprezentative texte ale autorilor-jertfe ale bolșevismului/ stalinismului incluși în prezenta antologie, în pluralitatea-i de opțiuni și nuanțe avangardismul rus se înscrie perfect în albia mișcării artistice radical-înnoitoare europene, chiar dacă unii din protagoniștii săi avuseseră polemici aprinse cu Filippo Tommaso Marinetti, când italianul le vizitase țara (1914). În fine, verbocreatorul Velimir Hlebnikov a propus și o denumire autohtonă pentru futurism: *budetleanstvo* (de la *budușcee* = viitor, aidcă – *viitoriștii*, cum ar ieși). Patria creației este viitorul, zic cubofuturiștii. „Dintr-acolo adie vântul zeilor cuvântului". În atare mod, *budetlenii* purceseră la sintezele (și alchimiile!) dintre spiritul/ specificul autohton rusesc și spiritul timpului general-european convertit artisticește. Ei se racordau *la* și deja făceau parte *din* metabolismul cultural al contemporaneității transfrontaliere din primele decenii ale secolului trecut, creează în conformitate cu paradigma acelor

https://biblioteca-digitala.ro

vremi, ceea ce învederează, spre exemplu, și următoarelor versuri ale icraineanului Mihail Semenko: „S-a dizolvat ecuatorul artificial, / La pragul meu deja crește bambus. /...Orice îngrădituri doborâți-le sonor – / Internaționalizați stepele". Plus faptul că însuși Semenko-autorul e un reprezentat „pur-sânge" (și cerneală!) al spiritului transfrontalier al avangardei, scriind atât în limba ucraineană, cât și în cea rusă. În același context, dar deja românesc, remarca și Corneliu Ungureanu în poemele tânărului Tristan Tzara dintâiele „tipare ale globalizării din literatura română". (*Vitraliu*, 2006, Nr. 1-2, p. 5.)

Însă, prin curmarea vieții și activității celor mai talentați creatori de avangardă (inclusiv pictori, muzicieni, cineaști, regizori, actori, exegeți…), arta rusă căzu în paralizia realismului socialist, deviind grav de la perspectivele posibile. Criteriile axiologice au intrat între ghilimele, ținând mai curând de preocupările circarilor ideologici.

...Totul devenea ecou și stingere de ecou despre o nouă și tânără elită de creație, revoltată, inventivă, activă, imprevizibilă în intuiție și faptă artistică. Ecoul trecerii prin crunta lume a bolșevismului/ stalinismului a celor care au încercat să-și apere independența gândirii, entuziaști și naivi, crezând în idealuri și iluzii fascinante. Dramaticul, cutremurătorul ecou ca cel din scrisoarea pe care soția i-o trimitea lui Osip Mandelștam încarcerat în neantul GULAG-ului: „…Scumpule, îndepărtat prieten! Dragul meu, nu există cuvinte pentru această scrisoare pe care tu, posibil, nu o vei citi niciodată. O trimit în spațiu. Poate că te vei întoarce, dar eu nu voi mai exista. Și aceasta ar putea fi ultima amintire..."

Osip Mandelstam
Ultima fotografie. Din cazier.

Dar este trist că și până în zilele noastre unii inși urăsc avangarda, pe marii ei creatori. Astfel, în anul 1998, în orașul Vladivostok, nu departe de locul unde se presupune că a murit Osip Mandelștam, a fost inaugurat un monument (sculptor – V. Nenajivin). Curând, însă, monumentul este distrus de vandali. Mai apoi, chipul poetului este turnat în bronz, dar răufăcătorii îl pângăresc din nou, după care statuia a fost transferată în curtea universității. Simbolic, monumentul – păzit! – al lui Mandelștam e încoronat cu lauri, ramurile fiind aduse de pe Muntele Olimp, din Grecia.

În anul 2007, fusese preconizată inaugurarea unui bust al lui Osip Mandelștam în una din curțile din Moscova, unde îi plăcea poetului să se plimbe, mijloacele bănești (4 milioane de ruble) fiind donate exclusiv de admiratorii creației autorului. Însă se găsiseră „protestatari" care nu doreau să re-primească în curtea lor Poetul! În fine, lucrurile s-au așezat, iar în noiembrie 2009 și subsemnatul a avut prilejul să citească, în limba română, zguduitorul poem „Leningrad" chiar la bustul lui Mandelștam, dintr-o curte de pe strada Zabelin din Moscova. Peste câteva zile, se împlineau 71 de ani de la moartea Poetului.

La venirea noastră, a unui grup de scriitori din vreo 8 țări, acolo, pe banca de lângă monument, am găsit, chefuind, două doamne și un domn. S-au uitat curioși la noi, oarecum impacientați, la început, apoi atenți la ceea ce se petrece: auzeau, în derulare, discursuri în mai multe limbi, din care puteau înțelege doar cuvintele: „Leningrad... Petersburg..." Fără să ne fi pus la cale din timp, mai toți noi – român, gruzin, estonian, leton, belorus, ucrainean, lituanian... – citeam, fiecare în limba neamului său, acest tragic poem al osânditului mort ca și anonim într-un lagăr de deținuți, în Extremul Orient; lagăr cu un nume… poetic: „Al doilea râuleț". Primul râuleț – al vieții, al doilea – Lethe, râul uitării… Poem în care Poetul Mandelștam își presimțea nemila destinului:

Petersburg! Eu încă nu vreau, nu vreau să mor,
Tu ai toate numerele mele de telefon neliniștitor.

Petersburg! Eu mai am încă multe, multe adrese
La care voi găsi ale morților glasuri stinse, funeste.

Eu trăiesc pe o scară neagră, și în tâmplă, de ori o mie,
Mă lovește, rupt cu tot cu carne, zbârnâitul de sonerie,

Și noaptea toată aștept oaspeți scumpi să vină pe cărărușă,
Noaptea-ntreagă mișcând din cătușele lănțișorului de la ușă.

Dar nu, Lethe nu a reușit să absoarbă în apele uitării umbra Poetului Mandelștam... Cercetând documentele vieții, poeziei și supliciilor barbare la care a fost supus de regimul bolșevic, am regăsit și imaginea sa din cazierul GULAG-ului. Și m-am cutremurat, amintindu-mi, împotriva Lethei, că în fișierele poeziei ruse din care traduc am și alte imagini zguduitoare, de închisoare, ale marilor scriitori care au căzut jertfă ciumei roșii, bolșevismului. Iar întru cinstirea creatorilor și întru condamnare distrugătorilor de vieți omenești, comuniștii, mi-a venit ideea prezentei antologii. Acum, parcurgându-i cuprinsul, e lesne de constatat că, în marea lor majoritate, scriitorii anihilați de bolșevism au fost cei care mizau pe vocație, pe caracter și personalitate. Iar ecoul tumultoaselor căutări și ale problemelor de viață și de creație ce-i frământau pe ei, acum o sută de ani, consună atât de firesc și de dramatic cu contemporaneitatea noastră...

Peste atâtea cărți nescrise, lichidate odată cu autorii lor, – neagra carte a comunismului...

---

*Prefață la antologia „Veacul meu – dușmanul meu" (Avangarda – jertfa GULAG-ului), în curs de apariție la Fundația Culturală Poezia, Iași.

https://biblioteca-digitala.ro

Doi poeți italieni în viziunea lui Geo Vasile

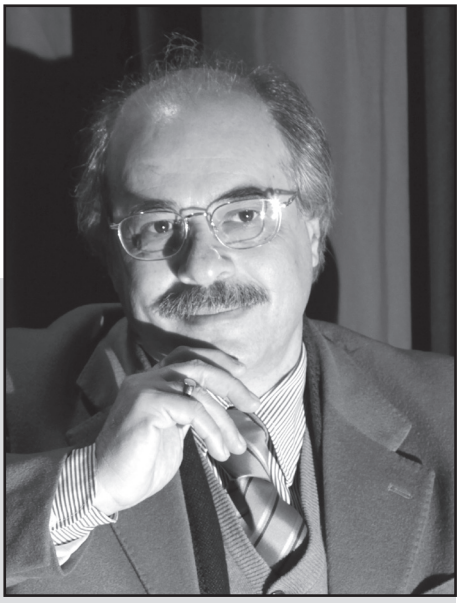

Domenico PISANA

"PRINȘI ÎN IȚELE MISTERULUI"

DOMENICO PISANA s-a născut în 1958 la Modica, prov. Ragusa. Este licențiat în Teologie al Facutății de Teologie din Sicilia și și-a susținut doctoratul în Teologie Morală la Accademia Alfonsiana din cadrul Universității Pontificale Lateranense. A predat Etică Profesională în Școlile pentru Asistenți Medicali, Morală Fundamentală și Bioetică la Institutul Superior de Religie "G. Maria Tomasi" din Ragusa. În prezent deține catedra de Religie la liceul științific „G.Galilei" din Modica. Este președintele Cafenelei Literare „Salvatore Quasimodo" din Modica. Poet, eseist, istoric literar, Domenico Pisana a publicat volume de poezie, dintre care amintim: „E verrà il tempo"(1988 – Va veni și timpul), „Oltre il silenzio della parola" (1990 - Dincolo de tăcerea cuvântului), „Guardando Lembi di Cielo"(1993 – Privind Poalele Cerului), „Terre di rinascita" (1999 – Ținuturi de-nviere), „Arcobaleni" (2000 - Curcubeie) , „Canto dal Mediterraneo" (2008 – Cântec dinspre Mediterană), „Odi alla terra iblea (raccolta inedita, 2011 – Ode ținutului iblean). Mai multe din textele sale poetice au fost traduse în limbile greacă, franceză, engleză, germană, croată, albaneză, tipărite fiind în diferite reviste sau antologii.

Semnalăm și volumele de eseuri și critică literară: „Poesia e teologia in una letteratura d'umanità" (1995), „ Poesia negli Iblei" (1990), „Percorsi critici" (2001), „Quel Nobel venuto dal Sud. Salvatore Quasimodo tra gloria e oblìo". (Acel Nobel venit din Sud. Salvatore Quasimodo între glorie și uitare). Această din urmă monografie critică a fost tradusă în limba română (Ed. Junimea, Iași, 2011, 198 p.)

Ritmurile lui Domenico Pisana scandează gândurile și sentimentele unui talent educat de lecturile marilor exemple ale poeziei moderne, de la Umberto Saba, Clemente Rebora, Giuseppe Ungaretti, Diego Valeri, Carlo Betocchi, Eugenio Montale, Mario Luzi, Alfonso Gatto la angajarea morală și civică tip Salvatore Quasimodo, Gianni d'Elia sau Paolo Ruffilli. Între inevitabilul peisaj ragusan, colinar, mediteranean și totodată baroc, și rădăcinile biografice ale unui adevărat fiu al Siciliei, lirica lui Pisana este o continuă meditație în cheie etico-religioasă asupra condiției omului și poetului „ prinși în iețele misterului" existențial. Singular ni se pare leopardianul său elan spre îmbrățișarea infinitului fără însă să uite vreo clipă vocația și urgența comuniunii și alterității față de semeni.

Domenico PISANA

Din OLTRE IL SILENZIO DELLA PAROLA

Appesi ai fili del mistero

La memoria m'avvolge in questo vicolo
vetusto ove s'udiva il cigolio del carretto
e ciottoli narrano ora giorni di silenzio,
testimoni di fatiche e di passione.

Gli anni son già gomitoli d'albe e di tramonti,
di vendemmie settembrine, di steppa, arida
com'è il deserto quando la pioggia
tarda a venire, sono i gioghi,
i covoni portati sulle spalle,
lo strappo mesto da mia madre,
da esaltanti esperienze d'infinito,
bruciate sui roghi del peccato che ora intendo.
La foglia ingiallisce e vola via...

Come una veste roderà la tignola
gli anni. E' comune questo vagar
che partorisce desolazione e spada
e che si compie tra giubilo e vittorie,
quel gemito di colombe che echeggia nel cielo
ove un giorno i nostri volti splenderanno
tra cipressi, olmi e abeti insieme.

Viviamo appesi ai fili del mistero,
uomini in terra straniera. Ora tizzoni accesi
ora petali di rosa sbocciata; ora cavalli furibondi
ora profeti di nuove speranze, fin quando oltre
il fuoco la nostra sorte non sarà decisa.

https://biblioteca-digitala.ro

Agățați în țele misterului

Memoria mă împresoară în astă uliță
de odinioară unde se auzea scrâșnetul căruții
și vase de pământ deapănă-acum zile de tăcere,
martore ale strădaniilor și pasiunii.

Anii sunt gheme de zori și-asfințituri,
de întomnate vii culese, de stepă, stearpă
precum deșertul când ploaia
zăbovește să-l ude, sunt aracii,
snopii luați în spinare,
mâhnita rupere de maică-mea,
de-nflăcărate presimțiri de infinit
Arse pe rugul păcatului acum înțeles.
Frunza îngălbenește și-și ia zborul...

Ca un veșmânt pe care îl vor roade moliile,
Anii. E-obișnuită această rătăcire
Născătoare de desnădejde și spadă
și care se-mplinește-n bucuria triumfului,
geamătul acela de columbe ce răsună în cerul
pe care-ntr-o zi chipurile noastre vor străluci
printre ulmi, chiparoși și pini împreună.

Trăim agățați în firele misterului,
oameni pe pământ străin. Acum tăciuni aprinși,
acum petale de roză-mbobocită; acum cai nărăvași,
acum profeți ai unor noi speranțe, până când dincolo
De foc soarta noastră va fi pecetluită.

Din GUARDANDO LEMBI DI CIELO

Si vede il faro del veliero

Già da più sere si vede il faro del veliero,
stanco, lungo le coste erose.
Astro consorte dell'incerto viaggio
che sfida il destino; ed anche questo
riflesso d'acqua marina: forse
di madida luna, che il sereno
scioglie lenta nella valle. Lunghi
percorsi ha tracciato quella sposa
compagna nell'ora dell'insidia;
ch'io possa aprire alla speranza
come quell'alto lume di veliero.

Se vede farul din vârful corabiei

De câteva seri se vede farul corabiei,
Istovit, de-a lungul coastelor măcinate.
Astru consort al călătoriei incerte
Sfidând soarta; și chiar și această
Răsfrângere de apă marină:poate
De lună-nrourată, pe care seninul
O mistuie molcomă-n vale. Drumuri
Lungi a străbătut mireasa
Însoțitoare la ceasul uneltirii;
De-aș putea să le deschid nădejdii
Precum acea înaltă a corabiei lumină.

Din TERRE DI RINASCITA

Se non fossi qui

Se non fossi qui a calpestare queste pietre stanche
e a fare delle mie mani una coppa di neve,
non mi sentirei
come nave smarrita in cerca di terra.
E questo tempo praghese
Che m'appare così freddo
E che attende di ormeggiarmi
Agli scogli del mio mare,
Non sarebbe una pianta senz'acqua,
Un ramo spoglio di fronde,
Una flebile voce
Incisa sul tuo cuore
Come scritture sull'oro.
Non più buie grotte,
I giorni canterebbero inni d'amore;
iI pane e il vino,
La tavola e la dimora
Avrebbero il loro antico sapore;
La tua bocca uscita dal sonno
renderebbe iridescente
L'orizzonte delle mie fatiche.
Ora che le mie radici
Hanno trovato la loro terra,
Vivrei nuove stagioni
E notti rossi di luna
E canterei sereno
Sino alla fine della vita.

Dacă n-aș fi fost aici

Dacă n-aș fi fost aici să calc pe-aceste pietre ostenite
Făcând din mâinele-mi o cupă de zăpadă,
Nu m-aș simți
Precum o navă rătăcind în căutarea uscatului.
Și acest timp praghez
Ce mi se pare atât de rece
Și care-așteaptă să mă lege la țărm
De stâncile mării mele,
N-ar fi o plantă fără apă,
Un ram desfrunzit
Un glas lăcrămos
Gravat în inima ta
Precum scripturi în aur
Nici vorbă de-ntunecate peșteri,
Zilelele vor să cânte imne de dragoste;
Pâinea și vinul,
Masa și locuința
Vor să aibă străvechea savoare:
Gura ta trezită din somn
Va să facă iridescentă
Zarea strădaniilor mele.
Acum când rădăcinile-mi
Și-au regăsit obârșia,
Va să trăiesc noi anotimpuri
Și nopți roșii de lună
Și va să cânt limpid
Până ce viața mă va părăsi

https://biblioteca-digitala.ro

Gabriella ROSSITTO

ALB ȘI NEGRU, SCRIITURA DIURNĂ ȘI SCRIITURA NOCTURNĂ

GABRIELLA ROSSITTO s-a născut în 1961 la Catania. Locuiește și predă în localitatea Palagonia, prov. Catania. Prima sa culegere de poezii, *Il bianco e il nero* a fost tipărit în urma participării câștigării premiului literar I SIRACUSANI în anul 2002. I-au mai fost decernate premiile literare: Katana, 1986, Formisano 1989, La tammorra d'argento e I veli della luna 2008. A publicat culegerea *Segrete stanze* în 2008 (Editrice Akkuaria, Catania), urmată în 2009 de culegerea *Atelier* în format e-book (Edizioni Arpanet, Milano). Culegerea în dialect *Russania* a fost publicată drept urmare a câștigării Premiului Martoglio 2010. A colaborat cu Biblioteca Comunală din Pelagonia „Antonello Maimone", promovând proiectul „Născuți pentru a citi", concepând și îngrijind prima ediție a Premiului Literar „Parole in libertà". Face parte din juriul premiilor literare Zenone, Fortunato Pasqualino, Emilio Greco.

Gabriella Rossitto este prezentă cu povestiri și poezii în câteva antologii poetice: *Incontri, L'eco del vento, Le parole del desiderio, I contemporanei, Olympia; D'acqua è il mio nome, Il femminile dai mille nomi, I veli della luna (Editrice Akkuaria); Cinema, Profumo, Eros e amore, Fedeltà e tradimento* (Edizioni Arpanet). Titlul *Il bianco e il nero* ne duce cu gândul la conceptele argentinianului de origine calabreză Ernesto Sabato (decedat pe 30 aprilie 2011, cu câteva zile înainte de a împlini 100 de ani) de scriitură diurnă și nocturnă, existente paralel sau simultan în interstițiile versurilor.

Pe de-o parte poeta se străduiește să înțeleagă și să interpreteze din perspectiva mileniului trei lumea, tipologiile și temele etern umane (unele trimițându-ne la „Metamorfozele" lui Ovidiu), cum ar fi exilul lui Ulise sau jertfa lui Prometeu, să-și proiecteze destinul individual în personaje precum Medeea, Leda cea iubită de Zeul travestit în lebădă onirică, totul petrecându-se în peisaje mirific-mitologice (*ut pictura poesis*). Pilduitoare în acest sens al revizitării în cheie postmodernă a miturilor întemeietoare este nu numai abordarea incestului lui Edip ca o eternă reîntoarcere la amniosul matern, la „pământul primitor", la „o mireasmă ce pare/ leită trecutului…", ci și căderea în păcat a cuplului primordial ce-și descoperă firea și trupurile de foc, dor, abandon, aparținătoare cerului, armoniei, absolutului. Adam și Eva n-au fost destul de puternici spre a se opune iubirii:„Păcatul are gustul rodului necopt/ precum surâsul sfidător al copiilor/iubirea e un arbore/cu ramuri mari și libere//tu și cu mine suntem focul/începutului de lume/dorul și dezlegarea/trupurilor noastre destăinuite//tu și cu mine suntem cerul/armonia/absolutul/ paradisul din noi".

Pe de altă parte, Gabriella Rossitto ar vrea să-și trăiască poezia ca pe-o viață obișnuită, plină de iluzii, osândă, chin, boală și rugăciune, numai că la un moment dat poezia se substituie vieții poetei, „furându-i-o". Este destinul universal al poetului, rezumat magistral și de românul Virgil Mazilescu, în memorabilele versuri „am inventat poezia și nu mai am inimă".

Scriitura nocturnă a poetei înseamnă onirism (o secțiune a cărții se numește chiar *Visul*), coșmar cu asasini, metamorfoză, zbor letal à la Icar (visul de ceară/se topește/în îmbrățișarea soarelui), cimitir al derealizării de-a lungul aleilor de glicină și aur, dar și cult al paradoxului. Aparent ermetică datorită structurii ei intens aforistice, (amintind de acele motteti montaliene), poezia Gabriellei Rossitto este un repertoriu de meditație și afectivitate umană, dar și una de atitudine în contra lucrurilor respingătoare, monstruoase, ostile omului și existenței lui., tema centrală fiind totuși relația literatură-viață și riscul dependenței sau al identificării artistului cu propria creație. Fiecare cititor, atunci când citește, se citește pe sine însuși. Poezia Gabriellei Rossitto este doar un fel de instrument optic oferit cititorului pentru a-i îngădui ceea ce, în absența cărții, n-ar fi fost în stare să vadă în sine însuși.

Gabriella ROSSITTO

Icaro

Mi sveglio angelo
Ho lunghe ali di uccello
Stammattina

Ma il sogno di cera
Si scioglie
Nell'abbraccio del sole.

Icar

Mă trezesc înger
Am aripi lungi de pasăre
În dimineața asta

Dar visul de ceară
Se topește
Îmbrățișat de soare.

https://biblioteca-digitala.ro

Inchiostro
Se questo inchiostro
È veleno
Che bevo per arsura
Che consumo
Mentre mi consuma

Allora le parole
Sono lenimento
Il necessario antidoto
Al dolore
E bevo e mi avveleno
E ancora bevo
Per non morire ancora.

Cerneală
Dacă această cerneală
E otrava
Ce-o beau pentru arsuri
Ce-o înghit
În timp ce mă mistuie

Atunci cuvintele
Sunt alinarea
Antidotul trebuincios
La durere
Și beau și mă otrăvesc
Și tot beau
Ca să nu mor încă.

Puzzle
I frammenti di me
Giacciono attorno
Non numerati

Li osservo
Con inutile attenzione

Per quanto paziente
Un dio
Non saprebbe ricomporli

Puzzle
Fărâmele ce mă compun
Zac jur împrejur
Împrăștiate

Mă uit la ele
Absolut zadarnic

Oricât de răbdător
Un zeu
n-ar reuși să le recompună.

Nero Settembre
Guerra in nome di chi
In nomedi un dio
E quale dio
Oscuro e irascibile
Arma i pensieri
Coltiva l'odio
Come grano
Accresce la distanza
Quale dio
Potrebbe condividere
Il progetto
Di morte sovrapposta
Ad altra morte

Septembrie Negru
Război în numele cui
În numele unui zeu
Și care zeu
Obscur mânios
Își înarmează gândurile
Cultivă ura
Ca pe grâu
Sporește depărtarea
Care zeu
Ar putea să împărtășească
Planul
Unei morți suprapuse
Altei morți.

L'amica
Capire
Da una frase appena

Sei come me
Ti conosco amica
Perché sei quello
Che mi manca
La parte oscura
Che la notte cerca
La casa antica
Abbandonata all'edera
La spiaggia dell'approdo
Il paese sognato
E poi perduto

Ti so
Come mappa del cuore
Aperta a mezzo.

Prietena
Să-nțelegi
Doar dintr-o simplă frază

Îmi semeni leit
Te recunosc drept prietenă
Fiindcă ești ceea
Îmi lipsește
Partea întunecată
Care caută noaptea
Casa străveche
Îngropată în ederă
Plaja debarcării
Ținutul visat
Și apoi pierdut

Te știu
Ca pe o hartă a inimii
Deschisă la mijloc

https://biblioteca-digitala.ro

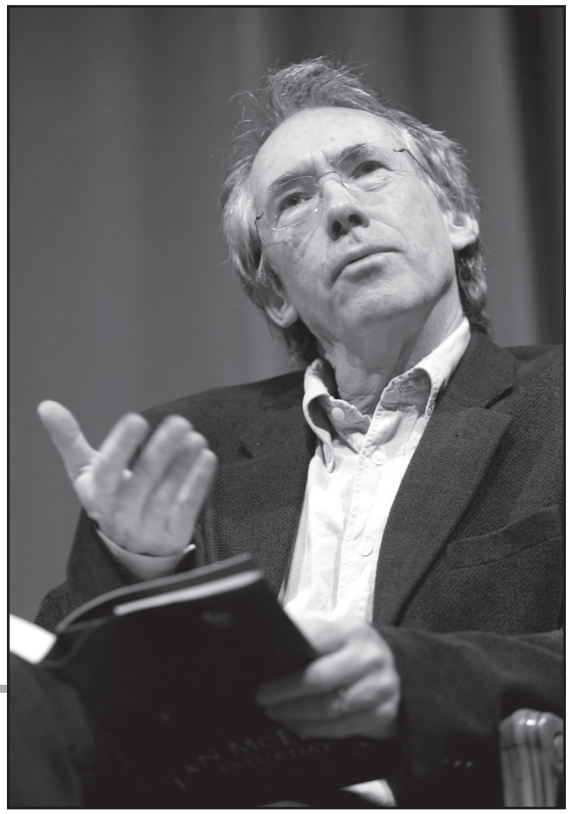

Ian McEWAN

SOLAR
(fragment)

Se număra printre aceia care, deși neplăcuți la vedere, cheli, scunzi, grași și inteligenți, treceau drept atrăgători în ochii unor femei frumoase. Sau cel puțin asta credea el, iar simplul fapt de a crede îl făcea atrăgător. Unele femei vedeau în el un geniu care avea nevoie de mântuire, postură care îi convenea de minune. Adevăratul Michael Beard însă era un om cu o gândire obtuză, fixist si frigid. O epavă. Cea de-a cincea sa căsnicie se destrăma, iar el ar fi trebuit să știe cum să reacționeze, să privească în perspectivă, să își asume vina. Oare căsniciile sale nu fuseseră precum o maree, ca apele ce se retrag doar pentru a face loc altor ape? De data asta însă lucrurile stăteau cu totul altfel. Nu știa cum să se poarte, privitul în perspectivă îi dădea dureri de cap, pentru prima dată nu avea nicio vină, cel puțin așa vedea el lucrurile. Soția sa era cea care avea o aventură, și totul era pe față, fără remușcări, greu de îndurat. Printre nenumăratele trăiri ce-l asaltau, el deslușea intense momente de rușine și dor. Patrice se vedea cu un constructor, constructorul lor, cel ce le-a izolat casa, le-a pus la punct bucătăria, le-a pus gresie în baie, tipul ăla bine făcut care, într-o pauză la ceai, îi arătase o fotografie cu o casă nouă în stil « Tudor ». O casă pe care o renovase în acest stil cu propriile sale mâini , cu aleea asfaltată, cu un felinar în stil « Victorian » ce atârna asupra unei rulote cu o barcă deasupra; mai era spațiu și pentru a monta o cabină telefonică roșie, scoasă din uz.

Beard descoperea cu stupoare cât e de greu să fii încornoratul. Să fii nefericit nu era lucru ușor și, trecut prin viață, nu era deloc imun la experiențele noi.

Și-o făcuse cu mâna lui. Fostele lui neveste ; Maisie, Ruth, Eleanor si Karen, care încă se mai interesau din când în când de el, ar fi jubilat – de aceea spera că nu aveau să afle nimic. Nici una dintre căsniciile sale nu durase mai mult de șase ani, iar faptul că nu a avut copii era un soi de performanță. Soțiile sale au descoperit din timp ce îngrozitor și demn de milă ar fi fost să-l vadă tată, au fost precaute și au ieșit din joc. Îi plăcea să creadă că dacă provocase nefericire nu fusese niciodată de lungă durată, iar faptul că ținea legătura cu fostele soții trebuia să însemne ceva.

Ținea legătura cu ele, ciudat, dar nu și cu soția sa actuală. În vremuri mai bune s-ar fi imaginat purtându-se ca un bărbat adevărat, cu izbucniri de furie, urlând beat în grădină în toiul nopții, distrugându-i mașina; apoi ar fi căutat să abordeze o femeie mai tânără și ar fi dărâmat templul marital asemenea lui Samson. În loc de asta era impietrit de rușine, de umilirea pe care o îndura zi de zi. Mai rău, era uimit de dorul incomod față de Patrice. În ultimele zile, dorința pentru ea a pus din senin stăpânire pe el, ca o durere de stomac. El trebuia să stea undeva singur și să aștepte ca totul să treacă. În el părea să zacă un soț incitat de ideea că soția sa trebuie să fie cu alți bărbați. Un astfel de bărbat ar fi acceptat să fie încuiat într-un dulap, legat fedeleș și cu căluș la gură, în vreme ce, la câțiva pași depărtare, soția sa și-ar fi făcut de cap cu un altul. Descoperea oare, Beard, înlăuntrul său o înclinație spre masochismul sexual? Nicio femeie nu i s-a părut atât de dezirabilă precum soția pe care nu o mai putea avea. Drept urmare s-a dus în Lisabona pentru a vizita o veche prietenă, s-a ales însă cu trei nopți triste. Trebuia neapărat să-și recâștige soția, așa că nu cuteza să o alunge cu urlete și amenințări sau cu alte ieșiri necugetate. Dar nici nu-i stătea în fire să implore. Era paralizat, demn de milă și nu știa ce altceva să facă. Ce a făcut el prima dată când ea i-a lăsat un bilet-« Rămân peste noapte la R xxP-« ? A tras el

https://biblioteca-digitala.ro

oare o fugă până la casa în stil « Tudor » (fostă locuința de protocol, semidecomandată cu barcă cu motor bine ancorată și învelită în prelată, cu o grădină minusculă ce adăpostea un Jacuzzi) ca să-i facă individului creierii terci cu cheia franceză? Nicidecum. S-a uitat timp de 5 ore la televizor, cu paltonul pe el, a băut două sticle de vin și a încercat să nu se gândească la nimic. Fără folos însă.

Tot ceea ce putea face era să se gândească la momentele când celelalte soții ale sale aflaseră de aventurile lui, cum s-au năpustit asupra lui, cu răceală și cu ochii în lacrimi și cum au ținut numaidecât să dea glas gândurilor despre înșelarea încrederii. Apoi au urmat cererile de divorț cu tot tacâmul. Paradoxal, pe Patrice a cuprins-o fericirea când a dat peste mail-urile de la Suzanne Reuben, matematician la Universitatea Humboldt din Berlin.

În acea amiază și-a mutat toate hainele în dormitorul pentru oaspeți. A rămas șocat când a deschis ușile șifonierului și și-a dat seama ce se întâmplase.De multe ori realiză că rochiile de mătase și de bumbac înșiruite îl linișteau și îl desfătau deopotrivă, de parcă ar fi fost oglindiri ale ei menite să-l răsfețe. Acum însă niciuna. Până și umerașele dispăruseră. În seara aceea ea a fost zâmbitoare tot timpul cinei și i-a explicat că și ea dorea să fie mai liberă. Și uite, nici nu a trecut săptămâna că a și început aventura. Ce putea oare să facă în cazul ăsta un bărbat? La micul dejun și-a cerut scuze, i-a spus că rătăcirea lui nu a însemnat nimic și a făcut promisiuni mărețe de care credea sincer că ar fi putut să se țină. Cam asta a fost cea mai apropiată tentativă a lui de a implora. Ea i-a spus că gestul lui nu o deranja. Iată ce-i făcea ea lui – tot atunci i-a dezvăluit identitatea amantului, constructorul, pe numele său sinistru Rodney Tarpin, cu un cap mai înalt și cu 20 de ani mai tânăr decât încornoratul, a cărui unică lectură, după cum el însuși se lăudase, era rubrica sportivă a unui tabloid pe care a pus mâna pe vremea când tencuia cuminței de zor la casa familiei Beard.

Sluțenia trupească era un prim semn al suferinței lui Beard sau poate că abia acum își dădea seama de cum arăta. Măcar acum realiza în ce hal ajunsese. Ieșind din duș, zări o harababură rozalie în oglinda aburită. O șterse, se îndreptă de spate și se privi, nevenindu-i să creadă. Oare ce mecanisme ale autosugestiei l-au făcut atâta timp să creadă că înfățișarea lui era cea a unui seducător? O ridicolă cunună de păr la nivelul urechii slujea drept fundație cheliei, o perdea de grăsime proaspătă îi atârna la subsuori, gușa i se umflaseră dându-i un aspect nătâng. Cândva îl putea face pe individul din oglindă să arate decent și asta îndreptând umerii, stând drept și încordându-și abdomenul. Acum însă osânza îi zădărnicea eforturile. Cum ar fi putut el păstra alături o femeie atât de frumoasă ca ea? Chiar credea că doar statutul îi era de ajuns să o țină aproape, că premiul Nobel primit avea să o lege de patul lui? Gol cum era arăta deplorabil ; un idiot și un molâu. În vreme ce Trapin putea urca în viteză până la dormitorul lor, cu un sac de ciment de cincizeci de kilograme sub braț, el abia putea să se ducă pe sine. Cincizeci de kilograme?! Păi cam asta era și greutatea lui Patrice.

Ea îl ținea la distanță cu voioșia ei fatală. Asta era felul ei de a-l jigni, pe lângă saluturile plictisite, povestitul întâmplărilor obișnuite ori a ceea ce făcuse cu o seară în urmă, și nimic din toate astea nu ar fi contat dacă el ar fi putut să o disprețuiască, să nu-i mai pese de ea. Astfel și-ar fi putut vedea în continuare de căsnicia lor de cinci ani, fără copil, în pragul unei destrămări dureroase. Bineînțeles, ea îl pedepsea, dar atunci când i-a atras atenția asupra acestui fapt ea a ridicat din umeri replicându-i că același lucru se putea foarte bine spune și despre el. Abia așteptase să se ivească ocazia, îi spunea el, iar ea râdea și-i zicea că, dacă așa stăteau lucrurile, îi era recunoscătoare.

În starea confuză în care se afla era convins că, fiind aproape de a o pierde, ajunsese să o vadă ca pe soția ideală. În acea vară a anului 2000 ea purta alte haine, avea un alt aer – blugi strâmți și decolorați, sandale ușoare, un cardigan aspru, roz, peste tricou, părul blond și tuns scurt, ochii spălăciți de un albastru neliniștit, trupul zvelt. Arăta ca o adolescentă. Văzând pungile lucioase de magazin și șervețelele lăsate dinadins pe masa din bucătărie, el înțelese că își cumpărase lenjerie intimă nouă pe care Tarpin să o îndepărteze. Acum nu-l mai provoca, nu-l mai tachina, nu mai flirta cu el – asta ar fi reprezentat, totuși, un soi de comunicare – ci își ascudea cu răbdare indiferența neînfrântă menită să-l nimicească.

Trebuia să înceteze să mai simtă nevoia de ea, dorința însă lucrează altfel. Își dorea să o dorească. Într-o noapte înăbușitoare, el stătea întins în pat, dezvelit, încercând să se masturbeze întru eliberare. Îl stânjenea faptul că nu-și putea vedea sexul decât dacă stătea cu capul proptit pe două perne, iar fantezia îi era mereu întreruptă de Tarpin, care se mișca încoace și -ncolo pe fundal, ca un mașinist indiferent, purtând cu sine scara și găleata. Oare mai era vreun om pe lume, în afară de Beard, care se juca cu propriul corp cu gândul la soția sa? Soția sa la câțiva pași de el. Întrebarea îl făcea neputincios, unde mai pui că mai era și al naibii de cald.

Prietenii îi spuneau că Patrice aducea cu Marilyn Monroe, cel puțind din anumite unghiuri și într-o anume lumină. El acceptase bucuros acea comparație ce dădea bine, deși nu observase nimic care să o justifice. Acum însă parcă vedea o oarecare asemănare. Ea se schimbase. Buza de jos căpătase o nouă voluptate, sprâncenele, atunci când se încrunta, aveau un aspect rău prevestitor, părul scurt îi atârna frumos în bucle, cum se purta odată. Plutind prin jurul casei și prin grădină ca un abur blond, roz și albastru marin, era, fără îndoială, mai frumoasă decât Monroe. Uimitor cum se putuse îndrăgosti, mai ales la vârsta lui, de un asemenea amestec șiret de culori.

În iulie al acelui an împlinea cincizeci și trei de ani, iar ea, firește, a uitat de ziua lui, amintindu-și trei zile mai târziu. I-a dăruit o cravată subțire, de un verde

https://biblioteca-digitala.ro

fosforescent, spunându-i că era din nou la modă. Iar sfârşitul de săptămână era partea cea mai proastă. Ea venea în camera unde se afla el, fără chef de vorbă, poate doar din dorinţa de a fi văzută, iar înainte de a dispărea se uita în jur cu o uşoară uimire în priviri. Ea analiza totul iar şi iar, totul, nu doar pe el. Apoi el o privea plin de curiozitate când se aşeza pe iarbă, în fundul grădinii, sub castan, cu ziarele la ea. După o vreme se retrăgea în camera de oaspeţi ca să facă duş, să se îmbrace, să se macheze, să se parfumeze. Îşi îngroşa buzele cu rujul cel roşu, de parcă i-ar fi citit gândurile. Poate că Rodney Tarpin încuraja atitudinea asta Monroe – un clişeu pe care Beard era acum silit să-l împărtăşească.

Dacă era acasă atunci când ea pleca (încerca din răsputeri să-şi găsească noaptea ceva de făcut), nu reuşea să se înfrâneze de la a încerca să-şi aline dorul şi durerea. Privea, pe o fereastră de la etaj, cum se avânta în aerul serii din Belsize Park, cum păşea pe aleea grădinii – câtă trădare din partea porţii grădinii, de îşi permitea să scârţâie ca odinioară – şi se urca în maşină, un Peugeot mic, negru şi îndărătnic, dar cu un demaraj nerușinat de zgomotos. Nerăbdarea ei vădită, ea ambalând motorul în timp ce părăsea trotuarul, îi intensificau tensiune: ştia că ea ştie că el o urmăreşte. Apoi absenţa ei adăsta în asfinţitul soarelui de vară precum fumul unui foc făcut în grădină, o încărcătură erotică de particule invizibile ce-l făcu să rămâne nemişcat momente în şir. Îşi tot spunea că nu îl cuprinsese încă nebunia, deşi tocmai o degustase, deja înghiţise o sorbitură amară.

Ceea ce-l uimea era incapacitatea de a se gândi la altceva. Când citea o carte, când ţinea un discurs, singure lucruri la care se gândea de fapt era la ea şi Tarpin. Era o idee proastă să rămână acasă când ea se vedea cu el, dar de când cu Lisabona îi pierise cheful de a-şi vizita vechile prietene. A preferat să ţină o serie de discursuri despre teoria câmpurilor cuantice la Royal Geographical Society, s-a lansat în dezbateri la radio şi televiziune, şi ţinea locul vreunui coleg bolnav la câte un eveniment. Filosofii ştiinţei nu aveau decât să creadă ce vor, fizica nu era viciată de om, ea descria lumea care ar fi supravieţuit chiar şi după dispariţia bărbatului şi a femeii, cu tristeţile lor cu tot. În privinţa asta era pe aceeaşi lungime de undă cu Albert Einstein.

Dar chiar dacă cina cu prietenii până târziu ajungea acasă înaintea ei şi, vrând-nevrând trebuia să aştepte pâna când se întorcea deşi oricum nu s-ar fi întamplat nimic.Ea obişnuia să meargă direct in camera ei, iar el să rămâna într-a sa, nedorind să dea ochii cu ea în timp ce urca scările, o simţea epuizată ca după o partidă de sex. Era probabil mai bine când ea rămânea peste noapte la Tarpin, probabil, l-ar fi privat de o noapte de somn.

Într-o noapte, pe la două, la sfârşitul lui iulie, el stătea în pat, în capot, ascultând radioul când a auzit-o intrând. Atunci, fără să fi pus la cale ceva, înscena o diversiune care să o facă geloasă şi nesigură, care să o facă să se întoarcă la el. Pe BBC World Service o femeie vorbea despre obiceiurile de la sat şi cum afectau ele viaţa familială în rândurile populaţiei curde, un discurs monoton şi liniştitor despre cruzime, nedreptate şi absurd. Beard dădu mai incet televizorul şi, ţinând în continuare degetele pe clanţa, fredonă un cântec de leagăn.Se gândea că din camera ei îi putea auzi doar vocea nu şi cuvintele.După ce incheie ultimul vers, dădu din nou televizorul tare pentru a surprinde, câteva momente vocea femeii, apoi o întrerupse cu o replică din discursul ţinut în seara aceea.O lăsă apoi pe femeie să continue cu o replică ceva mai lungă.Continuă astfel cinci minute, alternând vocea sa cu a femeii, câteodata reuşind să suprapună cu măiestrie cele două voci.Casa era cufundată în tăcere, asculta şi ea bineînţeles, apoi merse la baie, deschise robinetul, trase apa la toaletă şi începu să râdă cu poftă. Patrice trebuia să ştie că amanta lui era o inteligentă. Apoi izbucni într-un râs înfundat. Patrice trebuia să ştie că se simţea bine.

În noaptea aceea nu a prea reuşit să doarmă; pe la 4, dupa o lungă tăcere, mocnind de liniştea intimităţii, deschise uşa de la dormitor şi, fără a se opri din şuşotit, coborî scările cu spatele, aplecându-se uşor pentru a bate cu palmele în trepte-simula astfel paşii însoţitoarei, în tandem cu ai săi. Ăsta era un soi de plan logic la care doar un nebun ar fi recurs. După ce şi-a condus insoţitoarea spre ieşire, luându-şi la revedere printre săruturi tăcute şi, închizând uşa din faţă cu o fermitate ce răsună în întreaga casă, s-a dus sus şi a căzut toropit de somn, abia după şase repetându-şi în şoaptă: „Judecă-ma după fapte." Se trezi o oră mai târziu ca să fie sigur că dă cu ochii de Patrice înainte ca ea să plece la serviciu, ca să o facă să vadă cât de bine dispus era, aşa dintr-o dată.

Ea se opri în uşă, cu cheile de la maşină în mână, iar geanta ticsită cu cărţi îi apăsa greu pe umăr, peste bluza înflorată. Arăta, fără îndoială, distrusă, lipsită de vlagă, cu toate că vocea îi rămăsese la fel de vioaie. Ea îi spuse că avea să-l invite pe Rodney la cină şi că avea, probabil, să rămână peste noapte şi de aceea i-ar fi fost recunoscătoare dacă el, Michael, s-ar ţine departe de bucătărie.

Se întâmpla să fie ziua lui de mers la Centru pentru o prelegere. Năuc de oboseală, îşi începu ziua holbându-se prin geamul mânjit al trenului la grozava îmbinare de haos şi plictiseală din suburbiile Londrei şi blestemându-şi nebunia. Era oare rândul lui să lipească urechea de perete pentru a urmări vocile ? Sub nici o formă ! Avea să rămână pe-afară. Era oare gonit din propria-i casă de amantul nevesti-sii? De neconceput! Avea să-l înfrunte! Dar o luptă cu Tarpin? Şi asta ieşea din discuţie, Tarpin l-ar fi făcut afiş. Era clar că nu se pricepea la luat decizii şi la ticluit planuri şi de aceea, de acum înainte, ar trebui să ţină cont de cât de şubredă îi era judecata şi să acţioneze mai cumpătat, chiar pasiv, cinstit, să nu mai încalce vreo regulă, să nu mai facă nimic ieşit din comun.

Câteva luni mai târziu el avea să-şi încalce decizia de la primul până la ultimul cuvânt…

Traducere din limba engleză de ***Andrei Alecsa***

https://biblioteca-digitala.ro

Alberto GARCÍA-TERESA

Trebuie să cucerești lumea cu dinții

Trebuie să cucerești lumea cu dinții.

Trebuie să-ți arăți colții, să-i ascuți,
și să-i implânți cu îndârjire și furie.

Trebuie să cucerești lumea cu dinții;

cu mușcături uscate și intense,
de os pur și luminos.
Înghițind cu inima flămândă.

Trebuie să ocrotești lumea cu dinții.

Trebuie să dansezi printre scrâșnete de spadă;
iar spadei să i te-arăți cu pieptul gol.
Trebuie să trăiești stând mereu de gardă,
ocrotind viața corp la corp,
ocrotind viața față-n față.

Trebuie să ghicești viața cu dinții.

Trebuie să dezgropi din nisip stelele,
să desenezi urme de curcubeu cu degetele
tocite de rutină, de trudă și plictis.
Din cuget trebuie să gonești negurile,
cu strigăte de tăcere și de conștiință.

Trebuie să te afunzi în lume cu dinții.

De umbre trebuie să fugi cu zgomot,
cu vuiet de idei și de cuvinte.
Trebuie să fugi cu zgomot
cu bătăi de tobe din pasiuni și fapte,
cu pumni de hohote.

Trebuie să ataci viața cu dinții;

pășind în penumbrele precare,
pășind aproape de hiene și putere.
Nu ceda în fața terorii, a ignoranței.
Privirile acide către mâine înalță-le.

Trebuie să mângâi viața cu dinții;

timpul furat zi de zi smulgând,
între salariu și serviciu îmbrățișând,
tandrețe dăruind și cu pietre lovind.

Trebuie să cucerești lumea cu dinții.

Trebuie să cucerești lumea cu dinții.

Un economist

Un economist nu știe mânui un curcubeu.
Nu înțelege bătaia aripilor de albină,
ori țipătul scandalos de pescăruș,
nici ce păstrează puii-n vizuină.
Melcul îl neliniștește,
când pe tulpina verde, în rouă îmbibată,
indiferent se dezmorțește.
Dar și murmurul râului ce clipocește,
stelele care inundă o eclipsă,
al tău surâs ori o mână-ntinsă,
îi frământă tulburatul chip.
Un economist memoria nu o ascultă,
și nici bătaia inimii n-o ia în seamă.
Frumusețea n-o știe căuta-n tăcere
în zvâcnirile ce-ntâmpină cu plăcere
lumina, vântul, bucuriile.

Un economist încă tot caută fără șovăire
Moneda cu care viața să o cumpere.

„Mi-e foame”

„Mi-e foame”,
spunea pruncul, abia cu-un gângurit,
și îl hrăneau cu măr cu biscuit.

„Mi-e foame”,
spunea nervos în adolescență,
și îi fierbeau orez cu pipote.

„Mi-e foame”,
spunea adultul cu exigență,
și îl săturau cu fripturi și tocăniță.

„Mi-e foame”,
spunea bunicul cu indiferență,
și îl îmbiau cu fasole, cireșe, tomate.

„Mi-e foame”,
spuse moșneagul, pe patul său de moarte,
și nimeni nu fusese
vreodată în stare
să-l strângă-n brațe.

Traducere din spaniolă: ***Oana Prescan***

https://biblioteca-digitala.ro

Günter KUNERT

Născut în Berlin, 1929, a studiat după război la Școala de Arte din Berlin; din 1979 trăiește în localitatea Itzhoe. Opera sa foarte extinsă - înainte de toate, poezii, povestiri, proză scurtă și eseuri – apare aproape în totalitate la reputata editura Carl Hanser din Muenchen. Făcea parte din elita scriitorilor germani fiind considerat ca un reprezentant de frunte al mișcării de reînnoire poetică de aici.

Zădărnicie

Vino, ne vom țese într-o pînză de paianjen.
Vom tăia firele. Lumea
este un caz pentru psihiatri: ai încredere
în înțelepciunea ierbii.
Călcate în picioare. Din nou reînălțîndu-se.

Fragilitatea pune stăpînire chiar
Și pe beton, muritor ca și noi.
Doar trecutul este păstrat
Nemuritor în biomasa cu
Chip uman.

Vino! Să ne prefacem de parcă.
De parcă am putea să ne uităm pe noi înșine.
De parcă ne-am lepăda de umbrele noastre.
De parcă libertatea noastră ar fi decisă.

Acoperă ferestrele. Bate ușa-n cuie.
Ai răbdare, în curînd va năvăli
Prin crăpături și deschizături
Terra cognita în casă.

Lumină

Este lumina.
Alcătuiește cea de-a treia dimensiune.
Munții și șesurile
Ar fi suprafețe.
Platitudine pură. Lumina
Se joacă cu frunzele
Arborilor, cu norii,
se furișează printre perdele,
în întunericul consolator.
Pentru o sutime de secundă
își dăruie
o copie a înfățișării tale:
ce dezamăgire!
Nu se numea aducătorul luminii,
Acest blestemat
Lucifer ?

Starea noastră meteorologică

Furtună și ploaie. Vreme rea și grindină.
Un bombardament. Natura
își trimite mai întîi artileria ușoară,
înainte de-a cădea asupra noastră
fără de milă ca și noi. în vreme ce noi
dăm urgent telefon
după o arcă.

în grădină

sub tufăriș
mă tîrăsc aiurea. De nestîrpit
buruiana. Cîrtițele
scot cioburi de ieri
la lumina zilei. albastru închis
lucește un fragment de șamotă :
călăreț gonind,
invers așezat în șa,
cu chipul întors în spate.
Occidentul își risipește
Simbolurie cu mărinimie
Pretutindeni.
Chiar și printre orbi.

Șoimul

în rămurișul din fața ferestrei
pîndește și așteptă.
Apucă pe cei lipsiți de apărare.
Din trupul lor
Smulge intestinele, inima,
o alegorie sîngeroasă
înghite totul.

întoarce-te acasă, înger căzut,
sub tutela ornitologilor,
unde faptele tale
trec drept lege.

Transpunere din limba germană,
Andrei ZANCA

https://biblioteca-digitala.ro

Antonio Pennacchi s-a născut la Latina, la 26 ianuarie 1950. Biografia sa este una agitată și spectaculoasă, îmbinând munca fizică și militanța politică, cu numeroase renunțări, excluderi din partide și noi începuturi. Ca scriitor, a pornit de la refuzurile mai tuturor editorilor, pentru ca mai apoi activitatea sa de prozator să fie premiată în repetate rânduri. Este meritoriul laureat al premiului Strega pentru anul 2010, așadar proaspătul încununat al celei mai prestigioase distincții literare din Italia. Romanul *Canale Mussolini* (apărut la editura Mondadori, din Milano, la începutul anului trecut), l-a impus atât atenției juriului, cât și a publicului larg, care n-a pregetat să-i aprecieze suflul epic și capacitatea de a realiza o frescă istorică a unei perioade zbuciumate, dar și umorul sănătos, revărsat cu generozitate, precum și omenia unor sentimente emoționante. În paginile care urmează, propunem publicului din România o traducere a primelor pagini din acest roman, în speranța că o ediție integrală va vedea cât mai curând lumina tiparului și în țara noastră. (D.C.)

Antonio PENNACCHI

Canalul Mussolini

(fragment)

Fratelui meu Gianni,
tuturor morților noștri

Așa cum o fi, frumoasă ori urâtă, aceasta este cartea pentru care am venit pe lume. Încă din copilărie, am știut mereu că trebuie să opresc această poveste – de fapt, poveștile nu sunt născocite de autori, ci se rotesc prin văzduh căutând pe cineva care să le culeagă – și s-o istorisesc înainte să dispară. Nimic altceva. Numai această carte.

Oricare alt lucru pe care l-am făcut – așa cum o fi fost, frumos ori urât – l-am simțit mereu ca pe o pregătire și un interludiu pentru acesta. Celelalte cărți s-au născut și ele în funcție de aceasta și numai pentru ea m-am apucat să studiez poveștile cele mai trăsnite din această lume, de la omul de Neanderthal la arhitectura și asanările fasciste: numai ca să pot face această carte. Prin urmare, să nu ți se pară ciudat dacă, la un moment dat, ți se va întâmpla să dai peste pasaje sau lucruri pe care le-ai mai citit și în celelalte. Nu ea copiază din ele. Ci ele au fost scrise pentru ea.

Firește, nu există nici o familie Peruzzi din Agro Pontino căreia să i se fi întâmplat toate lucrurile narate aici. Atât familia Peruzzi, cât și succesiunea lucrurilor care i se întâmplă – chiar privitoare la personajele istorice care au existat în realitate – nu sunt decât un rod al născocirii: nu-i adevărat nimic și e numai o lucrare a fanteziei. Pe de altă parte, nu există nici o familie de coloni veneți, friulani sau ferrarezi din Agro Pontino – și acesta este încă un fapt – căreia să nu i se fi întâmplat măcar o parte din lucrurile care aici i se întâmplă familiei Peruzzi.

Numai și numai în acest sens, toate faptele narate aici trebuie considerate riguros adevărate.

a.p.

I

De foame. Am venit aici de foame. Dacă nu de asta, de ce altceva? Dacă n-ar fi fost foamea, rămâneam acolo. Acela era satul nostru. De ce ar fi trebuit să venim aici? Acolo am stat dintotdeauna și acolo erau toate rudele noastre. Cunoșteam orice colțișor al locului și orice gând al vecinilor. Orice plantă. Orice canal. Cine ne-ar fi pus să venim până aici?

Am fost alungați, iată motivul. Cu coada măturii. Contele Zorzi Vila. Ne-a luat tot. Ne-a prădat. Animalele noastre. Viței. Vacile cu niște ugere uite-așa de mari. N-ai idee ce lapte făceau. Dintr-o singură țâșnitură umpleau ochi o găleată. Nici măcar n-aveam timp să ne așezăm pe taburet și să masăm un pic țâța, că imediat, de cum gâdilai primul sfârc, pornea un jet care o umplea ochi. Trebuia s-o ținem bine între picioare ca să nu cadă.

Ce faci? Râzi? Nu mă crezi? Ar fi trebuit să-ți arăt.

Și boii? Aveam anumiți boi care trăgeau plugul, doi câte doi, mai abitir ca un Caterpillar.

Ce faci? Iar râzi?

Trăgeau plugul de le sărea peste spinare, boii aceia, peste coarne le sărea. Îl păpau pe nemestecate. N-ai dumneata idee. Ți-o jur. Noi îți dădeam gata o moșioară într-o zi, acolo, numai cu o pereche din animalele noastre. Și, de dimineața până seara, contele Zorzi Vila ni le-a furat. Și-a însușit animalele noastre. Ne-a lăsat în pielea goală. Iar atunci – când au luat cu ei animalele după ce ne-au dat evacuarea – unchiul Adelchi a dat fuga în casă, a urcat în pod ca să ia de sub căprior, din spatele cărămizii smulse, pistolul unchiului Pericle. Apoi a coborât ca un nebun în bătătură, țipând și împușcând. Și vechilul fugea. Și toți fugeau. Dar vechilul sărind și țopăind pe după ceilalți, încercând să se ascundă fiindcă pe el îl voia unchiul Adelchi. „Te omor!" îi striga vechilului: „Unde ești că omor?". Iar bunica mea – singura care nu fugea, cu excepția animalelor, firește, animalele care înțepenite brusc în mijlocul curții, deja aliniate pentru plecare, nu mai pricepeau nimic, sărmanele, și

https://biblioteca-digitala.ro

rumegau – bunica mea era singura care îi ieșea în cale fiului ei care împușca: „Delchi, băiatule, Delchìn”.

Și unchiul Adelchi a terminat cartușele și a rămas cu pistolul în mână și s-a uitat la el, la pistol, parcă întrebându-l de ce. Iar apoi a îmbrățișat-o pe maică-sa ca să plângă ca un copil. Și bunica spunea: „Delchìn, Delchìn”, și plângeau amândoi, îmbrățișați în mijlocul bătăturii, pe când ceilalți se adunau din nou în jurul lor.

Vechilul se întorcea și el, în timp ce contele Zorzi Vila îi făcea semn cu mâna să stea departe. Până când au venit carabinierii. Și așa i-au găsit carabinierii, în mijlocul bătăturii, îngenunchiați, iar unchiul meu plângea. I-au pus lanțurile și s-au apucat să-l tragă și în aceeași clipă contele Zorzi Vila s-a reapucat să urle cu îngâmfarea dintotdeauna la vechilul său: „Haide! Ce mai așteptăm?”, iar vechilul s-a apucat să tragă de lanțurile animalelor și au pornit din nou împreună, unchiul Adelchi cu carabinierii și animalele noastre cu oamenii familiei Zorzi Vila.

Ce spui? Că dumneata chiar nu-l vezi pe unchiul Adelchi pradă furiei, împușcând ca un nebun și apoi punându-se pe plâns în brațele maică-sii? Că dumneata ți-l amintești înalt și țanțoș, respectat de toți în uniforma lui de jandarm?

Dar asta s-a întâmplat mai târziu, mult mai târziu, și apoi, furia a existat oricum dintotdeauna în familia mea. Că doar nu umblă omul toată ziulica spunând în stânga și-n dreapta: „Fiți atenți că-s furios din fire”. Furia o ții înlăuntrul tău, ascunsă bine de tot, într-un ungher al sufletului, și eventual nu iese niciodată la iveală. Dar apoi vine o zi în care te-aștepți mai puțin, când cineva te lovește unde te doare mai mult, în acel ungher al sufletului, iar furia iese la iveală, preia controlul și tu după aceea spui: „Dar ce s-a întâmplat? Eu nu voiam să fac asta. Să revenim în urmă cu doar un minut, vă rog, să revenim la toate cum erau mai înainte”. Însă nimic nu va mai fi ca înainte și atunci bine-ar fi s-o ai pe mama pe lângă tine în ziua aceea, ca să-i plângi pe umăr.

Oricum, unchiul Adelchi nu era sfântul acela de care îți amintești, acela pe care, cum spui dumneata, când apărea o ceartă, toată lumea îl căuta ca mijlocitor de pace. Halal mijlocitor de pace, când el a adus mereu războiul, cel puțin în casa lui, care era și a noastră. Și, la urma urmelor, mai mult din cauza lui decât din pricina animalelor am venit noi aici.

În privința animalelor nu se putea face nimic. Unchiul meu Pericle – înainte să fi sosit ziua aceea cu contele și cu vechilul – se dusese deja să se informeze la asociația de luptă și la sindicate, mai întâi la Rovigo și mai apoi la Ferrara, fiindcă cei de la Rovigo nu contau deloc. Ferrara comanda și dacă la Ferrara ți se spunea: „Uite, Peruzzi, nu se poate face nimic, chestiunea e așa și pe dincolo, este cota 90, numai Rossoni ar putea să rezolve”, tu pricepeai că era o cauză pierdută, aceia erau de-ai lui Balbo, de partea moșierilor, iar dacă îți spuneau „Du-te la Rossoni” – care nu putuse fi văzut niciodată – o făceau pentru ca după aceea să poată da vina pe el: „Ai văzut? Nu ți-a rezolvat nimic”. Și apoi, Rossoni era la Roma, cine îl mai găsea? Se apuca unchiul Pericle să se ducă la Roma?

Însă atunci când și-a văzut fratele mai mic – unchiul Adelchi avea douăzeci și cinci sau douăzeci și șase de ani, în timp ce unchiul Pericle, care era din ’99, avea treizeci și doi de ani și deja câțiva copii de crescut –, atunci când, pe lângă animale, și-a văzut fratele mai mic târât în lanțuri de carabinieri și pe bunică-mea întorcându-se spre el, Pericle, ca și cum numai el ar fi putut să dreagă situația, și urla: „Pericle, Pericle!”, el ar fi vrut să spună „Pericle, pe naiba!”, fiindcă nu s-ar fi așteptat niciodată ca Adelchi să-și iasă din minți. Într-adevăr, îl văzuse urcând în casă în goana mare, dar nu-l băgase în seamă, fiindcă nu punea prea mare preț pe acest frate al lui – întotdeauna în altă parte atunci când era cu adevărat nevoie de pus umărul – și l-ar fi bătut măr ori de câte ori țipa după surori cu glasul acela al lui ascuțit. Dar când l-a văzut reapărând de pe scări, sau mai bine zis pe ușa care dădea spre scări, lăsând deschisă apărătoarea contra țânțarilor și țipând și împușcând, și după încă un pic împiedicându-se când cobora scara exterioară și împușcând ca un nebun, și vechilul care fugea de el, iar el „Te omor, te omor”, împușcând mai departe – ei bine, spus așa, pare cine știe cât timp, dar a fost vorba numai de o clipă –, în clipa aceea, unchiului Pericle, când și-a văzut fratele, i-a venit să râdă: „Ia te uită la Adelchi”. Și dintr-o dată i-a fost drag.

Și astfel, când maică-sa i-a zis „Pericle, Pericle”, el ar fi vrut să răspundă „Pericle pe naiba”, dar ea a adăugat imediat „Du-te până la Roma, Periclín”, iar Periclino nu-l mai strigase nici măcar în copilărie. Și atunci a spus: „Bine, mâine, mergem la Roma”, întorcându-se ca pentru un dat de fapt, mai mult o constatare decât un ordin, spre unchiul Temistocle, fratele cel mai mare, pe care însă dumneata n-ai cum să ți-l amintești, nu se poate să-l fi cunoscut, deoarece copiii lui l-au dus înapoi în Nordul Italiei în anii șaizeci, la Torino. Ei mergeau la fabrică, la Fiat, iar el îi aștepta acasă.

Cum ai zis? Câți eram? O droaie. Șaptesprezece copii a făcut bunicu-meu, opt fete și nouă băieți, și încă șaptesprezece a mai făcut și fratele lui, tot opt fete și nouă băieți. Toți uniți ca un singur braț la început, o singură familie, însă mai apoi ne-am despărțit. Ei au rămas acolo, noi am venit în Agro Pontino. Însă nu de asta ne-am despărțit; ei n-au venit pentru că ne despărțiserăm deja și nu ne-am mai unit la loc. Politica ne-a despărțit. Oricum, eram șaptesprezece copii și pe atunci așa mergeau lucrurile, nu era ca acum, când copiii te costă. Înainte, o familie prospera prin copii, fiindcă erau brațe de lucru pentru muncile câmpului. Cum ai zis? Că mai trebuia să le dai și de mâncare? Sigur că trebuia să le dai de mâncare, dar nu prea mult, ce găseai și tu. Iar dacă era puternic, copilul creștea singur. Când se îmbolnăvea, nu te duceai la pediatru și cumpărai medicamente. Bunică-mea aprindea o lumânare și se apuca să se roage. Iar el se vindeca și se făcea mare, bun de muncă. Iar dacă nu se vindeca, murea. Tu plângeai, te rugai, îl îngropai și făceai altul. De altfel toată lumea făcea așa, nu numai noi. Ca să lucrezi pământul era nevoie de brațe, alt leac nu exista. Tractoarele și toate chestiile astea au apărut acum, înainte nu existau, iar dacă ai fi existat și dumneata, ai fi făcut și dumneata la fel. Din vecii vecilor se făcea așa, *saeculorum amen*. Doar nu exista bunăstarea, exista numai foamea.

Cum ai zis? Că așa era mai rău, existau doar niște oameni în plus cu care să împarți aceeași foame? Pentru noi erau brațe de lucru, ce pot să-ți spun? Nouă ne era foame și aveam nevoie de brațe de lucru ca să producem hrana, averea. Dar și acum, oare nu numai cei bogați nu mai fac copii? Noi, în Italia, nu mai facem, dar în Africa, în schimb,

https://biblioteca-digitala.ro

unde sunt încă săraci și se îneacă pe drumul spre Lampedusa ca să vină aici, continuă să facă de parcă nu s-ar întâmpla nimic. Du-te și le explică lor că nu trebuie să facă. După părerea dumitale, atunci când aduc pe lume un copil, ei nu știu că mai apoi o să le moară de foame sau de SIDA? Tocmai de aceea fac atât de mulți: „Mai devreme sau mai târziu, unul tot o să-mi trăiască". Faci copii fiindcă ai nevoie de ei și cu cât ești mai sărac, cu atât mai multă nevoie ai de ei; abia când ești bogat îți sunt suficienți puțini.

Voia să vină și unchiul Iseo, oricum, al treilea din băieți, care era numai cu doi ani mai mic decât unchiul Pericle, și erau mereu nedespărțiți, atât la săpatul câmpului, cât și la cârciumă. Unchiul Pericle l-ar fi preferat și el pe Iseo, fiindcă pe atunci nu te duceai la Roma și te întorceai a doua zi. Doar nu exista Eurostar-ul, ca acum. Te întorceai cine știe când și uneori cine știe chiar dacă te mai întorceai; poate nu chiar atunci, când deja exista fascismul și făcuse un pic de ordine, dar cu câțiva ani mai înainte, când Italia era încă divizată sau abia se unificase și oamenii – lăsând la o parte faptul că nici nu le dădea prin gând să meargă până la Roma –, puținii care mergeau acolo pentru un pelerinaj, pentru anul sfânt sau pentru vreo nenorocire care îi lovea, înainte de plecare se duceau și își făceau testamentul, fiindcă nu știai niciodată peste ce vei da, de la tâlharii de drumul mare, prin codri și prin păduri, la boli, după cum nu știai nici cât timp îți va lua. Oricum, era un lucru pe care mai bine îl făceai împreună cu cineva despre care – în caz că erai nevoit să-ți pui viața în joc – erai sigur că, spate în spate, acela îți va apăra viața la fel cum tu i-ai fi apărat-o pe a lui. E adevărat că asta se putea spune și despre unchiul Temistocle, cu care unchiul Pericle se înțelegea bine și de care era legat. Unchiul Temistocle făcuse și războiul, ciocnirile la baionetă, și știa prea bine ce înseamnă să-i tai beregata unui om ca să nu ți-o taie el pe a ta. Doar nu o dată i se întâmplase așa ceva în război.

Însă de unchiul Iseo era și mai apropiat. Așa încât mai târziu – când, aici, s-au stabilit pe cont propriu și lucrurile n-au mai mers bine și, mai întâi, s-a spart stăvilarul Canalului, iar mai apoi a fost grindina –, atrași de soldă, s-au înrolat amândoi voluntari în războiul mondial, ultimul, și au fost trimiși în Africa Orientală ca s-o apere împotriva englezilor care intraseră din Kenya și aveau Land Rover-ele, autoblindatele, chestiile alea, iar noi nimic, numai puști și grenade, dar grenade de-ale noastre, Balilla SRCM, din tablă, care făceau numai schije mici, parcă din sârmă, nu ca Ananas-urile englezilor, grenade adevărate, cu fier adevărat. Și pe atunci, în timp ce unchii mei mergeau la asalt, printre explozii și prin fum, printre oamenii care cădeau și care țipau, iar comandantul plutonului urla „Înainte! Înainte!", la un moment dat unchiul Iseo s-a pomenit în genunchi și apoi la pământ, fără suflare. „Dar ce s-a întâmplat?" s-a gândit el ducându-și o mână la șold și aproape că nu-l mai găsea, iar apoi și-a retras mâna roșie, s-a uitat la ea și l-a mai căutat o dată, dar a simțit durerea, însă aproape fără să-și mai găsească șoldul, și atunci a strigat: „Pericle! Percile! Periclín".

Iar unchiul Pericle s-a pomenit și el jos, la pământ, lângă fratele lui: „Stai liniștit, stai liniștit".

„M-au nimerit, m-au nimerit", spunea unchiul Iseo și apoi: „Mor, mor, ai tu grijă de copilașii mei". Iar unchiul Pericle l-a tras la loc ferit, după o camionetă răsturnată, și i-a pus un tampon pe rană, în timp ce ceilalți continuau să înainteze și în jur erau numai explozii și fum și urlete, iar unchiul Iseo insista: „Să nu mă lași singur, rămâi aici".

Însă toți ceilalți continuau să înainteze trăgând focuri de armă și unchiul Pericle l-a lăsat în locul acela ferit: „Stai liniștit, stai aici, mă duc la asalt și mă întorc, așteaptă-mă, frate".

Și el: „Aștept, aștept, dacă nu mot, aștept", iar apoi știm ce-a urmat.

Dar drumul acela la Roma cădea în sarcina celui mai mare, nu puteau să meargă toți, și astfel a căzut în sarcina unchiului Temistocle. Femeile au pus apă pe foc și apoi au umplut hârdăul în bătătură, iar unchiul Pericle și unchiul Temistocle au făcut baie, întâi unul și apoi celălalt, în aceeași apă, fiindcă așa mergeau lucrurile pe atunci, doar nu existau dușurile. Apoi cina și repede la pat, unde probabil că fiecare și-o fi regulat nevasta. Iar în dimineața următoare au plecat. De fapt, probabil că unchiul Pericle și-a regulat-o de mai multe ori, fiindcă se știa că e focos și o fi vrut eventual să-și facă provizii, cum se spune, pentru o abstinență previzibilă. De altfel, și ea era focoasă. Spuneau verii mei – care auzeau din când în când dincolo de zidul camerei în timp ce și-o puneau – că ea îi scrâșnea soțului: „Hai, Pericle, hai, hai". Iar el, în schimb: „Nu mă mai zgâria", înfuriat. Oricum, au pornit dimineața devreme, cu bicicletele, când încă nu se luminase de ziuă, ca să meargă la Roma.

Cum ai zis? De ce n-au luat trenul? Păi, dacă am fi avut bani să plătim trenul, am fi avut și ca să-l plătim pe proprietar, era cota 90, ți-am spus, și nu exista nici o lețcaie, nici s-o plătești cu aur. Aveam sacii plini de grâu, dar în buzunare n-aveam nici o lețcaie fiindcă grâul nu mai valora nimic; cu cota 90 se cumpăra cât se voia în străinătate, deacum. De data aceea, Ducele a omorât agricultura italiană. Industria, nu, dar agricultura a omorât-o.

Oricum, au plecat și, tot dând la pedale, au ajuns la Roma. Le-a luat cinci sau șase zile, dar nu-mi amintesc prea bine. Să tot fi făcut vreo sută de kilometri pe zi, doar nu era ca acum, în Turul Italiei, unde se fac câte două sute cincizeci sau chiar trei sute de kilometri pe zi, cu o medie de șaizeci la oră, cu eritropoietina. Bicicletele erau grele, iar cauciucurile uzate. Din când în când apărea câte o gaură și trebuia să te oprești și să repari camera de aer cu coca de lipit. Ei își luaseră și câteva de rezervă, dar și acelea erau vechi și reparate de mai multe ori, la rândul lor. Și apoi, multă pâine pentru călătorie și hainele. Drumurile nu erau chiar proaste, fiindcă asociația de luptă constituise deja Anas-ul, iar de la Ferrara la Roma, mai întâi pe Via Emilia și apoi pe Flaminia, exista și drum asfaltat. Dormeau pe unde se nimerea, în grajdurile și în fânăriile unor oameni săraci, iar din când în când existau hanurile pentru pelerini, pentru anii sfinți și alte asemenea chestii. Și prin munți, când la deal, când la vale, tot pedalând, au ajuns la Roma. S-au dus să doarmă la Casa călătorului de lângă gară, iar a doua zi de dimineață s-au spălat, și-au pus cămașa neagră și uniforma de miliție pe care le luaseră cu ei înfășurate într-un pachet legat în spatele șeii și pe care, cu o seară înainte, i le dăduseră la călcat unei îngrijitoare, iar apoi s-au prezentat la Palazzo Venezia: „*Cioc*, *cioc*, noi vrem să vorbim cu Rossoni".

„Dar ce, e frate-tău?", l-a întrebat cel de-acolo: „Dar cum îți permiți? Excelența Sa Rossoni, poate vrei să spui. Și apoi, cine ești? Dar ce, te prezinți așa, la Palazzo Venezia,

https://biblioteca-digitala.ro

și spui vreau să vorbesc cu unul sau cu altul? De ce nu cu Ducele? Voi sunteți niște subversivi".

Unchiul Pericle, în momentul acela, nu s-a supărat imediat, dimpotrivă. Pe drum, în timp ce veneau pe jos pe Via Nazionale și fratele lui îi spunea: „Dar tu ce zici, ești sigur că o să ne dea voie să intrăm? Oare chiar nu ne alungă?", el îl calmase: „Glumești? Să ne alunge? Păi atunci, de ce am mai făcut revoluția? Stai liniștit". Însă el, în sinea lui, nu era chiar așa de liniștit. Pe tot drumul, la deal și la vale, prin Apenini – chiar și atunci când găseau cele mai proaste urcușuri la Furlo și prin toată Umbria, unde nu mai reușeau să pedaleze și erau nevoiți să coboare și să tragă bicicletele la pas –, el nu avusese nici măcar o ezitare: „Așteaptă numai să ajung la Roma, și cât ai zice pește rezolv totul". Dar imediat după Terni, când de-acum era limpede că au ajuns și că în acea seară urmau să fie la Roma, nu făcea decât să-și spună: „Să vezi că nu rezolv nimic aici, poate că nici măcar n-o să-mi dea voie să ajung până la Rossoni".

Din acest motiv unchiul Pericle nu s-a supărat imediat. Aproape că se aștepta la asta, era resemnat. Dar când a văzut fața dezamăgită a fratelui său, cu expresia tipică pe care o avea unchiul Temistocle încă de mic, pe care o înțelegeai imediat: „S-a isprăvit, nu ne mai putem aștepta la nimic, încă un drum degeaba, am luat-o la buci și de data asta", unchiul Pericle s-a supărat și i-a sărit mustarul. Și-a dus mâna la pumnalul pe care îl ținea la brâu, l-a scos și a început să urle și se rezema deja cu mâna cealaltă pe planul ghișeului ca să-l poată sări și trece de partea cealaltă a ghișeului, față în față cu ușierul. Dar între timp – de îndată ce dusese mâna la pumnal – pe amândoi săriseră cât ai clipi toți polițiștii de la OVRA sau mai știu și eu de unde, i-au umflat ca pe niște saci, iar unchiul Pericle a mai avut exact atâta timp cât să-i termine de strigat ușierului: „Spune-i Peruzzi din Codigoro lui Rossoni, cap de sulă", și i-au azvârlit la zdup, deoarece camera de siguranță era chiar acolo, în spate, la îndemână. Și în timp ce-i cărau cu forța în celulă, le îndesau la pumni în coaste. Apoi, după ce i-au aruncat din zbor pe patul de închisoare și i-au închis cu cheia, unchiul Pericle a continuat să strige „Peruzzi din Codigoro", până când ultimul polițist i-a zis: „De-acuma taci, că noi am priceput".

Însă șeful de post – pentru siguranța lui –, înainte să sune la chestura centrală ca să-i ia de acolo, l-a trimis pe unul la etajul de deasupra: „Ai văzut?". Acesta i-a spus-o ușierului de la etaj, acesta unei secretare, secretara secretarului, iar acesta din urmă, luând cu el câteva chestii de semnat, a bătut la ușă și a intrat: „Cer iertare, Excelență, jos sunt doi nebuni care spun că îi cheamă Peruzzi. Din Codigoro, mi se pare. Pentru siguranță am pus să fie închiși".

Ei bine, n-o să crezi, dar Rossoni a sărit de la birou ca un arc, a coborât treptele și a pus să i se deschidă celula și imediat ce i s-a deschis le-a deschis brațele: Peruzzi!".

Unchii mei au sărit ca arși de pe patul de închisoare pe care se așezaseră și – în poziția de drepți – au executat salutul roman și au spus cu respect: „Excelență!".

„Care excelență, pârdalnicilor? Veniți încoace", și i-a îmbrățișat strâns, pe rând, în timp ce-i spunea secretarului: „Ăsta-i Pericle Peruzzi, fii atent, e o pușlama, îl cunosc de când era copil", și i-a adus sus, la braț, pe lângă dânsul.

„Cap de sulă" i-a mai spus însă o dată unchiul Pericle ușierului atunci când au trecut pe lângă ghereta paznicului.

Rossoni – cum scrie și în cărțile de istorie – era numărul doi la ora aceea. După Duce venea el; înaintea lui Balbo și a tuturor celorlalți care erau miniștri cu numele, însă cel care administra era el, fiindcă era subsecretar la președinția consiliului, ca secretarul de stat american, imaginează-ți, cu președintele SUA. Era urechea Ducelui, cel care îi stătea cel mai aproape, și orice hârtie trecea pe la dânsul. Era numărul doi, îți repet. Desigur, n-a fost întotdeauna așa în toți cei douăzeci de ani. Cu Ducele nu prea era loc să stai liniștit. Azi te purta pe palme și mâine dimineață te pomeneai la gunoi. Vezi ce i-a făcut lui Balbo. Dar lui Ciano? Pe Ciano, care îi era și ginere – soțul fiicei lui –, l-a executat. Închipuie-ți pe ceilalți. Mai târziu, Rossoni a simțit și el pe pielea lui vremea bățului, când Ducele l-a pus să demisioneze și l-a dat afară de la președinția sindicatelor fasciste – s-a răspândit și zvonul că ar fi fugit în Elveția cu toți banii din casieria sindicatelor, cu „tezaurul", zicea zvonul; dar el a dezmințit mereu, a spus că nu-i adevărat, deși cei care au venit după el n-au găsit o lețcaie, ci numai datorii – însă nu și de data asta, în 1932 era iar vremea morcovului și el făcea cu adevărat legea. Desigur, Ducele stătea mereu peste el – la un birou distanță –, însă, ca să ajungi la Duce, trebuia mai întâi să intri pe la el. Și, de îndată ce l-a văzut pe unchiul Pericle, i-a sărit de gât și l-a purtat în cârcă.

Ce-i, nu mă crezi? Dumneata zici că povestea e prea romanțată, că e cu neputință ca unul ca Rossoni să-și frângă gâtul pentru ei, sau chiar că au reușit să intre pe poartă la Palazzo Venezia – fie și numai ca să vorbească cu portarul – fără să-i oprească nimeni, ca și când ar fi fost vorba de un bloc oarecare de pe strada Vincenzo Monti? Ba chiar și la un bloc de pe strada Vincenzo Monti, doi țărani sunt oare lăsați să se apropie așa?

Dar ce argumente sunt astea? E limpede că am scurtato. Doar nu mă pot apuca s-o istorisesc în întregime, detaliu cu detaliu. E limpede că, atunci când au plecat dimineața devreme de la Ca' Bragadìn, s-au dus mai întâi la Ferrara. Și doar nu erau cretini, ca să plece așa, la voia întâmplării, fără nici un petic de hârtie. Și apoi, doar acelea nu erau vremuri când te puteai deplasa cum voiai: „De-acum m-am plictisit aici, mă duc dincolo". Aveai nevoie de permise. Exista comisariatul pentru migrații interne. Ei controlau cine pleacă și cine vine. De pildă, era interzis să pleci de la țară și să te duci să stai la oraș – „După aceea o să-mi caut o slujbă" –, nu te lăsau să te înscrii la plasare, nu-ți dădeau rezidența, te expediau îndărăt cu ordin de expulzare, așa cum fac acum cu clandestinii. Așadar, e drept că eram țărani și, de asemenea, cam ignoranți, însă, înainte să plece spre Roma, unchii mei s-au dus la federație la Ferrara, la asociația de luptă a provinciei, și au făcut rost de o scrisoare în care se spunea: „Tovarășii cutare și cutare vin pentru asta și pentru asta, vă rugăm să-i sprijiniți pe cât se poate, salutări fasciste și mulțumiri". Îți închipui că federalul din Ferrara nu i-a făcut scrisoarea asta unchiului Pericle? Dar dumneata ai înțeles despre ce vorbim? Iar după aceea, la Roma, e logic, chiar înainte să pătrundă în Piazza Venezia, i-au arătat scrisoarea aceea unui jandarm, apoi, pe rând, la doi polițiști în civil, liber zice unul, liber zice celălalt, până în mijlocul pieții, iar de acolo mai departe, până când au ajuns în dreptul porții centrale, unde se afla plantonul miliției, care stătea pe lângă muschetarul Ducelui postat în gheretă în poziție de drepți, iar acesta – plantonul – le-a dat drumul să intre și i-a condus până la

https://biblioteca-digitala.ro

ușier. Abia ușierul a fost cel care, fără ca măcar să arunce o privire pe foaie, cine știe câte asemenea foi o fi văzut la viața lui, în ziua aceea se trezise cu fața la perete și, când i-a văzut pe țărănoii ăștia doi, pe deasupra și cam aroganți – „Vrem să-l vedem pe Rossoni!" –, cine știe ce i-o fi trecut prin cap și și-o fi zis: „Le-arăt eu acuma ăstora doi mârlani cum îi pun să stea smirnă, tre' să-i fac să se târască". Și apoi, de unde să fi știut el că, la noi în familie, furia e un cusur moștenit? Noi, însă, domnul meu, nu putem continua așa. Trebuie să ne punem de acord. Eu n-am înțeles prea bine de ce ai nevoie, însă dacă dumneata vrei să afli totul – detaliu cu detaliu –, eu îți pot spune, fiindcă n-am nimic de ascuns după atâția ani, iar tot ce-ți spun e adevărul golgoluț. Dar pe asta n-o s-o mai isprăvim niciodată. Dacă dumneata vrei să-ți istorisesc povestea și să avem timp s-o terminăm, trebuie să sărim peste detaliile care nu contează. Dacă eu îți spun că au făcut un lucru, atunci au făcut un lucru și cu asta basta, trebuie să mă crezi, dacă nu, mai bine o lăsăm baltă. Eu nu născocesc nimic. Cel mult, se poate să-mi amintesc greșit.

Oricum, ca să știi de-acum înainte, bunicul meu și cu Rossoni au făcut închisoare împreună pe când erau încă roșii și socialiști, la Copparo, în 1904, anul în care s-a născut și unchiul Adelchi, singurul care s-a născut în timp ce tatăl nu era prezent. Sau, mai bine zis, bunicul nu fusese prezent nici când s-au născut toți ceilalți. El, când o vedea dimineața pe bunica cum se trezește și spune „Azi nu vin la câmp", după care începe să pună oale cu apă pe foc și să scoată fețe de pernă, așternuturi și lenjerie curată, nici nu mai aștepta ca nevasta să-i expedieze, unul câte unul, pe toți băieții lor mai mici de mână cu fetițele lor mai mari, ci o întreba doar: „Ce zici, mă duc un pic să joc o partidă de cărți?".

Ea: „Du-te, du-te".

Iar el se ducea la cârciumă – ședea înăuntru, nu afară, să nu care cumva să-i ajungă până acolo vreun zgomot – și juca *briscola* și bea vin, până când, în prima parte a după-amiezii, unul din copii venea și-i spunea: „S-a născut".

„Băiat sau fată?" întreba el. Acela îi spunea și atunci el se ridica și se ducea să-l vadă.

Pe toți i-a făcut ziua bunică-mea, pe nici unul noaptea, fiindcă noaptea cârciuma era închisă. Și pe toți acasă, fără bunicu-meu pe capul ei. Pe toți, în afară de unchiul Temistocle, care era cel mai mare – primul – și încă nu avea experiență, n-a știut să recunoască semnele și la făcut la câmp, în timp ce trudeau la scoaterea sfeclelor. I s-a rupt apa în timp ce, cu cârligul, trăgea de zor ca să scoată una mare, i s-a rupt apa cu sfecla aceea de zahăr jumătate afară și jumătate înăuntru, exact ca și copilul, iar ea a zis: „Ce-i asta?" și a lăsat sfecla așa, cu cârligul încă înfipt. „Mă iertați o clipă", a spus și, trecând câmpia, s-a dus spre șanțul de scurgere, s-a așezat la umbra unui arbore și l-a scos la iveală pe unchiul Temistocle. Celorlalte femei – fiindcă de cum s-a înțeles situația, s-au adunat toate în jurul ei – le-a zis: „Ah, altă dată o să rămân acasă" și, ridicându-se imediat, voia să se întoarcă în mijlocul câmpului și să-și termine de scos sfecla. Au izbutit s-o aducă acasă numai cu pretextul că trebuia spălat copilul.

Pe atunci, oricum, stăteam la Codigoro. Nu știu de câți ani stăteam acolo, dar oricum, nu prea mulți. Ai mei umblau. Când ici, când colo, după cum găseam contractele de arendare în parte. De unde anume era bunicul, nu știu să-ți spun. Venea oricum și el din sus de Pad, cu mult înainte ca Padul să se despartă și să înceapă delta. Poate că familia de origine venea chiar de pe lângă Modena sau de la lângă Reggio Emilia. Se pare că aveau bani la început – așa spuneau bătrânii –, aveau o situație materială bună, erau morari. Un bunic sau un străbunic – nu știu dacă din partea tatălui sau a mamei – se pare că a fost în Rusia cu Napoleon și la întoarcere și-a făcut una din morile acelea de apă, știi, pe bărcile acelea de ponton plutitoare care staționau pe Pad, iar apa, pe dedesubt, învârtea roata. Oamenii aduceau grâul, iar ei își țineau partea lor și așa făceau banii. Apoi au tocat totul. Au cumpărat pământuri. Și le-au tocat și pe acelea. Poate că niște afaceri nereușite, ori vreun fiu destrăbălat, o revărsare a râului sau o aluviune care a luat la vale totul – mori și avere –, iar bunicul meu și fratele său, dar și tatăl și mama lor, au rămas rupți în cur, fără nici un căpătâi. Locuiau în niște căsoaie, colibe din vreascuri și din crengi, care se numeau căsoaie numai pentru că erau mari. Și s-au apucat s-o facă pe căruțașii, în sus și-n jos, pe drumuri și prin sate. Și astfel, căruțaș fiind, bunicul a cunoscut-o pe bunica, tot umblând încoace și încolo pe drumurile din Marea asanare ferareză, care, deși se numea „ferareză", prindea și de dincolo de Pad, de-a lungul deltei, în Polesine, care făcea parte din provincia Rovigo. Asta n-am înțeles-o niciodată prea bine: poate că erau ferarezi banii pentru asanare, capitalurile și societățile, sau atunci când a început asanarea era încă provincia Ferrara. Oricum, bunicul meu și fratele lui, dă-i și dă-i încoace și încolo, trecând o dată și încă o dată prin părțile de pe lângă Formignana, unde era un cătun care se numea Tresigallo – nu era un oraș propriu-zis, ca acum, ci trei case în total și o bisericuță –, tot trecând iar și iar prin fața unei căsuțe izolate, o vedeau mereu pe fata asta frumoasă. Nu știu dacă ți-o amintești din fotografie – înaltă și mare ca un carabinier, chiar și bătrână fiind – și cine știe cum o fi fost în tinerețe, așa de brunetă cum era. Oricum, tot trecând pe acolo, bunicul îi făcea complimente. Iar ea mai întâi roșea, dar după aceea îi răspundea pe același ton. N-a dus niciodată lipsă de răspuns. Dar și bunicul era un flăcău frumos din înaltul căruței; blond, cu fruntea lată, cu mustața deasă și cu trabucul mereu în gură. Frații bunicii nu voiau: „N-are nici un căpătâi", îi spuneau. Și apoi: „Un căruțaș?", ca și cum ar fi zis muritor de foame.

Ei erau țărani, lucrau pământul. Aveau și câteva ogoare în proprietate, pe lângă pământurile arendate, și mai aveau și animalele lor. Însă acei doi metri de pământ în proprietate îi făceau să se simtă niște seniori, întocmai ca moșierii. Aproape niște nobili, față de bunicu-meu. Și nu voiau să-și murdărească mâinile. În schimb, sora lor a ajuns să prindă drag de el – „Un trândav", spuneau ei – și nu s-a mai putut face nimic, l-a luat cum a vrut și atunci frații au acceptat și și-au dat toată silința să-l facă și pe dânsul un țăran priceput. L-au învățat chiar să citească și să scrie.

Eu nu voia, îi plăcea căruța, caii, să umble pe drumuri și să se oprească din când în când prin cârciumi. Dar îi plăcea și femeia aceea, deși probabil că a înțeles imediat că ea va fi la comandă. Îl respecta și îl adora, acea femeie binecuvântată, și a continuat să râdă și să roșească și la bătrânețe atunci când el o privea în ochi într-un fel anume, râzând pe sub mustață. Însă, ori de câte ori trebuia să se ia o decizie, nu mai stătea să asculte pe nimeni, doar pe frații

https://biblioteca-digitala.ro

ei – mai ales pe cel mai mare, acela care nu s-a însurat niciodată – și apoi hotăra totul ea.

El, bunicul, era cumsecade, bun ca pâinea caldă, și râdea mereu. Pe copii – și mai apoi pe nepoți și pe strănepoți – i-a luat mereu pe lângă el și râdea și glumea cu dânșii, chiar dacă bunica nu voia. Ea spunea: „Ia biciul" și cândcolo, noi nepoții, îl mai biciuiam un pic pe el. Nu l-am văzut mânios nici măcar o dată, nici măcar un reproș; te privea și gata, dar și atunci te privea cu blândețe. Executa bucuros tot ceea ce spunea ea, iar dacă cineva, întâmplător, chiar și atunci când eram deja în Agro Pontino, se ducea la el să-i ceară o părerea într-o chestiune oarecare, el întindea mâinile înainte: „Ah, întrebați-o pe ea".

Ea, în schimb, hotăra totul fără ca măcar să-l consulte, chestiile respective i le spunea după aceea, iar dacă vreunul din copii încerca să avanseze o îndoială – „Dar tata? Ești sigură că tata n-o să zică nimic?" – „Ah", spunea dânsa, „îl cunosc eu".

N-aș vrea însă ca dumneata să mă fi înțeles greșit, poate că nu m-am exprimat destul de lămurit: bunicul meu nu era un domnișor sau o cârpă de șters picioarele. Pur și simplu ei doi erau fericiți așa. Închipuie-ți că, în cele din urmă – în 1952 –, într-o dimineață, bunica s-a trezit ca de obicei, dar a văzut că el nu se scoală, ci rămăsese în pat să lenevească. Atunci s-a uitat la el cu sprâncenele ridicate ca și când i-ar fi zis: „Ce mai aștepți?".

El a spus: „La drept vorbind, nu mă simt prea bine. Mai rămân în pat". Și nu s-a mai ridicat, iar douăzeci de zile mai târziu, într-o seară, ea s-a așezat lângă dânsul și el i-a zis, cu un glas stins: „Ce frumoasă ești".

Ea a răspuns: „Nu, dragule: tu ce frumos ești", iar el, puțin după aceea, a murit.

Ea umblase încoace și încolo, în sus și în jos pe scări în acele douăzeci de zile, ca să se îngrijească de el ca de un copil și după ce a murit a vrut să-l spele și să-l îmbrace ea, iar a doua zi, la înmormântare, s-a ținut dreaptă toată ceremonia – până la cimitir –, dreaptă și fără să verse o lacrimă. Seara, însă, după ce ne-am întors acasă, s-a băgat în pat și nu s-a mai ridicat, iar douăzeci de zile mai târziu a murit și ea.

Fapt este că, după ce s-a însurat, bunicul s-a apucat să trăiască și el ca un țăran. Să fi avut vreo douăzeci și doi de ani. Mai întâi a stat acolo cu ei – cu frații nevestei – inclusiv ca să capete exercițiu, ca să spunem așa, deși să capeți exercițiu ca țăran e mai ușor de zis decât de făcut, trebuie să te naști pe pământ, iar dacă nu te-ai născut acolo nu vei avea niciodată suficient exercițiu, nu vei ști niciodată care-i momentul potrivit pentru sădit sau pentru cules, trebuie să te uiți la ceilalți și chiar în mișcări vei fi mereu un pic șovăielnic; și poate că de asta el s-a încrezut întotdeauna în ea. După doi sau trei ani au hotărât să plece și să locuiască singuri. Ea stătea mereu să-și asculte frații, dar de locuit voia să locuiască singură, pe cont propriu, cu familia ei. Ca să n-o mai lungim, au luat în arendă câteva terenuri la Codigoro, mai aveau și câteva văcuțe primite de la frații ei și mai se duceau să lucreze și în afară, cu ziua, ca pălmași, iar din când în când, dacă se nimerea, bunicul mai făcea câte un drum cu căruța, fiindcă oricum la țară conducea bunica. Apoi, an după an, copiii apăreau și creșteau, deveneau și ei forță de muncă și se mai luau în arendă și alte pământuri.

Oricum, atunci – în 1904 – bunicul tocmai trecea întâmplător prin Copparo într-unul din drumurile lui. Era în căruță și transporta niște vin cu ridicata, toate butoiașele fiind legate unul peste altul. La un moment dat, a văzut cum lumea se îmbulzea. Era o manifestație a muncitorilor: muncitori cu ziua de la asanările ferrareze, săpători, zilieri, terasieri. Iar el l-a zărit la o mică tribună pe Edmondo Rossoni, care striga și gesticula.

„Ia să stăm și să-l auzim un pic pe Rossoni" și-a zis bunicul, fiindcă el îl cunoștea pe flăcăul acela înalt și uscățiv, o pată de culoare care acum, peste piața din Copparo, părea un nebun. Era din Formignana, ba chiar din Tresigallo, acel cătun din trei case și o bisericuță unde locuiau și cumnații bunicului. Tatăl său lucra ca terasier – din aceia care săpau canalele cu brațele goale –, ridica malurile. Mama sa era din Comacchio și pleca să lucreze cu ziua, la curățat orezul și la prășitul grâului. Bunicul îl văzuse pe când era un puști, între ei fiind o diferență de opt sau nouă ani. Acum, Rossoni avea vreo douăzeci, iar bunicul aproape treizeci, fiindcă era din '75 – 1875 – și, la treizeci de ani, avea deja o grămadă de copii: pe Temistocle, născut imediat în '97, apoi o fată în '98, în '99 unchiul Pericle, 100 l-au sărit, în '1 unchiul Iseo, în '2 o fată, în '3 încă o fată și în '4, cum am mai spus, unchiul Adelchi.

Oricum, bunicul l-a văzut pe Rossoni cu jacheta, cămașa și fundița de student și s-a apucat să-l asculte din spatele tuturor muncitorilor. Pesemne cu câteva zile în urmă – într-un loc numit Buggerru, din Sardinia – soldații deschiseseră focul asupra minerilor aflați în grevă și uciseseră trei. Sau cel puțin așa spunea Rossoni. Dar, ca și când asta n-ar fi fost suficient, câteva zile mai târziu, la Castelluzzo, în Sicilia, carabinierii deschiseseră focul asupra unei asociații a țăranilor, omorând doi și rănind zece. „Ei nu", era de acord bunicul, „asemenea lucruri nu se fac. Adică ce, nici să protestez n-am dreptul?". Nu, nu aveai dreptul. Acum, să fie limpede că bunicul nu era nici el picat din lună. Știa și el cum merg treburile în lumea asta. Era căruțaș și nu avea neapărat o idee politică propriu-zisă, el știa că există și au existat mereu bogați și săraci și că n-ai ce-i face, e zadarnic să-ți treacă prin minte tot felul de idei bizare, mai bine te resemnezi și cu asta basta. Dar când cuiva îi ajunge cuțitul la os și nu se mai descurcă să-și întrețină familia și te roagă pe tine, care ai de toate, să-i oferi de lucru ori să-i plătești un bănuț în plus, tu nu poți să deschizi focul asupra lui cu carabinierii și cu soldații: „Cum Maica Domnului?" spunea bunicul în sinea lui.

Dar chiar în momentul acela au sosit soldații. La Copparo. În piață. Cu gărzile regale și comisarul siguranței publice. În timp ce vorbea Rossoni. Și voiau să-l facă să tacă: „Aceasta e o manifestație neautorizată, dumneata ești arestat, împrăștiați-vă". Și atunci au început loviturile și panica. Bunicul a rămas lângă șoproane – uluit – să privească din căruță. Din spatele muncitorilor.

O învălmășeală de nedescris. Prăfăraia – doar nu exista asfaltul –, urlete, țipete, apoi împușcăturile și oamenii care fugeau încoace și încolo și, chiar în timp ce bunicul își ridica de-acum biciușca pentru a-i spune grabnic calului „Dii, dii, s-o ștergem și noi", i-a picat în căruță, ivindu-se ca Moise dintr-un nor de praf, dar cu un stol de gărzi care fugeau după el nădușind, i s-a ivit și i-a picat, „*Pleosc*", în căruță Rossoni, țipând și dânsul: „Scapă-mă, Peruzzi, scapă-mă!".

https://biblioteca-digitala.ro

Ce putea face bunicul? Pe Rossoni îl cunoștea de când era un puști. Să-l lase acolo? Nici n-a pregetat bunicul, a fost un reflex automat. A ridicat biciușca și „Dii!" i-a strigat calului. Dar n-a apucat să strige bine „Dii!", că gărzile au și venit peste el. Care încercau să țină calul în loc apucându-l de dârlogi, care izbeau de zor cu latul săbiilor în căruță, în cal și în Rossoni.

Eu, acum, nu știu dacă au fost mai multe loviturile încasate de Rossoni, sau acelea încasate de cal. Dar fapt este că bunicului i-a sărit mustarul și a început să le tragă cu biciul cel lung în stânga și în dreapta: gărzi, civili, trecători, oriunde ajungea. „Ticăloșilor", striga: „Ticăloșilor!", ieșit din minți.

Calul nu-l mai văzuse niciodată așa – ți-am spus că era un om liniștit, bun ca pâinea caldă, unde-l puneai acolo stătea o viață-ntreagă, dar cine știe ce l-o fi apucat în ziua aceea, poate furia, care de undeva trebuie să ne vină și nouă, la urma urmei – și, oricum, calul nu-l mai văzuse niciodată așa și s-a speriat. Dar nu din pricina gărzilor și a loviturilor primite pe spinare, el s-a speriat din cauza stăpânului și s-a ambalat, a început să sară ca un mânz, sălta ca la rodeo, se arcuia, iar căruța sălta după el, cu bunicul și cu Rossoni ținându-se de margini, și cu bunicul care încă mai striga „Ticăloșilor" și cu frânghiile care se rupeau și toate butoiașele care cădeau pe drum și se făceau bucăți, și vinul care se risipea, și bunicul care se gândea: „Ce dracu' îi spun acuma?" nevestei, pentru toate daunele cu vinul și cu butoaiele, care acum trebuiau plătite.

Ca să n-o mai lungim, au căzut pe jos și s-a rupt și căruța, iar apoi calul s-a oprit și gărzile i-au luat și i-au azvârlit în temniță, după ce i-au bătut însă măr, mai mult pe bunicul decât pe Rossoni. Și pentru că bunicul era un țăran îmbrăcat ca un țăran, pe când celălalt – deși subversiv și revoluționar – era îmbrăcat ca un om de bine și, pe deasupra, mai avea și fundiță. Dar și din pricina loviturilor de bici, fiindcă, să spunem adevărul, Rossoni doar le încasase, pe când bunicul le și dăduse. Apoi i le-au înapoiat pe toate – un pic și lui Rossoni – și i-au băgat în închisoare. Proces și o lună de temniță.

Acum nu știu dacă acea lună au ispășit-o la Copparo, sau dacă i-au dus în închisorile din Ferrara, dar știu că stăteau în celulă împreună, o celulă mare, o ditamai odaia, și timp de o lună au împărțit atât grețoasa rație zilnică, cât și căldărușa. Nu știi care căldărușă? Era un vas de lut pus într-un ungher, unde fiecare se ducea să-și facă nevoile. Practic, împărțeau pâinea și nevoile, iar bunicul meu, care nu avusese nici o idee politică în viața lui – da, preoții nu-i plăceau, însă politica era pentru el o chestiune pentru domni –, bunicul meu, în luna aceea, tot stând și ascultându-l pe Rossoni de dimineața până seara, devenise și dânsul un fel de Karl Marx, cu toate că din când în când, mai ales cu puțin timp înainte de a adormi, când fiecare stătea ghemuit în colțișorul lui încercând să prindă somnul din zbor, din când în când bunicul zicea în gura mare, de sub pătură: „Scapă-mă, Peruzzi, scapă-mă!" și toți cei din cameră izbucneau în râs, inclusiv Rossoni. Apoi, după ce se potolea și ultimul râset din fundul celulei, bunicul adăuga disperat: „Acuma ce-i spun muierii mele?". Ceilalți râdeau din nou, dar aceasta era ideea lui fixă și, pe măsură ce treceau zilele și ispășirea pedepsei se apropia de sfârșit și venea momentul eliberării, bunicului îi sporea chinul eliberării: „Treizeci de zile? Treizeci de ani trebuiau să-mi dea!".

Oricum, au fost puși în libertate. Și, după ce l-a salutat pe Rossoni la răspântia din Tresigallo, bunicul s-a îndreptat spre casă, la Codigoro – vreo cincisprezece kilometri de mers pe jos – și mereu îi venea să încetinească pasul, sau chiar să se răsucească pe călcâie și facă cale întoarsă. Dar, deși bun ca pâinea caldă, nu era totuși un om care să se sustragă destinului său; ce-i făcut e bun făcut și astfel, ieșind de pe drumul mare, a luat-o pe drumeagul de țară, spre casă. Ea l-a văzut de departe – era după-amiaza târziu – cum apărea și dispărea între umbra întunecată a frunzișului și scânteierile luminoase ale soarelui care, de-acum, își făcea loc intermitent prin șirul de ulmi. Și i-a ieșit în întâmpinare.

El a ghicit-o – percepea doar silueta, cu soarele în spatele ei; fără trăsăturile feței – și a lungit pasul: „Fie ce-o fi". Dar când, de la douăzeci de metri, a văzut-o la chip că nu-i mânioasă, că n-o să fie război pentru butoaie, vin și căruță, că e doar fericită să-l vadă – fericită și atâta tot, și că râde și cu ochii, nu numai cu buzele –, atunci bunicul a dat fuga s-o îmbrățișeze. Însă de cum a atins-o – doar cu mâinile întinse în față, înainte s-o îmbrățișeze – bunicul s-a pus pe plâns, ceea ce ea nu-l mai văzuse făcând niciodată și nici el, din câte își amintea, nu se mai pusese niciodată pe plâns în viața lui. Și bunica îi spunea: „O să plătim, Peruzzi, o să plătim" ca să-l consoleze, deoarece credea că el plânge din pricina necazului, din pricina gândurilor, a datoriilor, a pagubei. Iar el, de fapt, plângea de bucurie: „Ce frumoasă ești", îi spunea, „ce frumoasă ești". Bunicul plângea pentru că nevasta lui era frumoasă. Asta-i tot. Da, firește, s-a simțit și ușurat, după ce-și potolise orice neliniște și orice nenorocire; dar el plângea pentru că ea era frumoasă, și nu doar că era frumoasă, dar îl mai și iubea. Dumneata nu plângi pentru asemenea chestii?

Abia mai târziu – seara, în pat, după ce și-au potolit dragostea și abstinența – ea a mai vrut câteva explicații în plus. Mai întâi îi dusese la copii la culcare în camera cealaltă și îl ținuse cu ea numai pe ultimul născut, pe Adelchi, în leagănul de lângă patul lor. Se spălase cu săpunul parfumat pe care îl ținea deoparte, în sertarul comodei, îi dăduse să sugă lui Adelchi, aproape îndopându-l, „Mănâncă, fiule, mănâncă", încât de-acum îi ieșea în pâraie laptele din gură, până când a adormit buștean, pe țâță. „Acuma doarme până mâine", a spus atunci bunica și l-a pus în leagăn, iar la țâțe a trecut imediat bunicul, până când s-au istovit amândouă după toată acea absență, și abia după aceea bunica l-a întrebat în sfârșit, parcă râzând pe sub mustață, ca să-l zeflemisească: „Dar ce te-a apucat, Peruzzi, ce ți-a cășunat?". Și râdea din toată inima, așa încât a trebuit să se întoarcă din pricina tresăririlor de râs, fiindcă stăteau culcați pe o parte, el în spatele ei, și s-a întors spre el, rezemată cu cotul pe pernă, ca să-l întrebe: „Dar ce ți-a cășunat? Lămurește-mă, Peruzzi" și râdea, fiindcă nu-i venise să creadă când oamenii au venit să-i spună despre el că țipa în căruță „Ticăloșilor" și pocnea gărzile cu biciul. Iar acum stătea acolo și râdea, rezemată de pernă, imaginându-și scena: „Ce ți-a cășunat?", iar el se uita în sus, la lumina lumânării, spre o pată din tavan – o pată de umezeală – cu mâinile sub cap și cu coatele lățite; absorbit, serios, întrebându-se și el ce l-a apucat în ziua aceea.

„Nu știu nici eu", i-a spus mai întâi. Însă după încă un pic s-a răzgândit – în timp ce ea râdea mai departe și începuse deja, cu o indiferență prefăcută, să-i atâțe cu mâna cealaltă motănelul adormit – și i-a spus întorcându-se și el și reîncepând s-o sărute: „Calul, femeie, calul, nu trebuiau să mi-l atingă!". Și bunica a simțit în glasul lui un sunet aspru și surd – amenințarea – care, îmbinat cu sărutările, i-a înfiorat șira spinării.

Prezentare și traducere
din limba italiană de ***Dragoș COJOCARU***

https://biblioteca-digitala.ro

Raoul SCHROTT

Născut în 1964 în Austria, licirican şi scriitor, autor a numeroase volume de poezie, precum şi a celebrei cărţi *„Născocirea poeziei. Poezii din primele patru milenii”,* o antologie de traduceri de poezie din patru milenii, apărută la tot atît de celebra editură a lui Enzensberger Hans Magnus, intitulată semnificativ “*Cealaltă bibiliotecă*”, în care apar cărţi rare într-o formă editorială cu totul specifică şi într-un tiraj relativ redus. Scriitorul şi liricianul austriac, prieten al lui Enzensberger, este un călător pasionat. Drumurile sale îl poartă nu doar pe meleaguri îndepărtate şi izolate, precum pustiul egiptean, ci şi prin epoca limbii, ca spre o pildă cînd a retradus epopeea lui Gilgameş. Sicilia, unde se întîlnesc Oientul şi Occidentul, i s-a părtu locul ideal. Din notele sale scurte de călătorie a luat astfel naştere un ciclu de poeme intitulate “Trionfi”. Cele treisprezece poeme ale ciclului, beneficiază de o arhitectură severă, care se revelează doar la o a doua, mai atentă privire. Versurile unduie între redarea nemijlocită şi o complexitate autoreflectantă. Astfel, ele se înfăţişează ca nişte fotografii, care pătrund adînc în istorie, şi care în acelaşi timp documentează asupra prezenţei plăsmuirii lor. (**Andrei Zanca**)

LA CUBA

de-un lat de palmă se ivi pîntecul, o narcisă
abia observabilă mireasma ei. ea o purta tocmai
pe aceasta cu ea. pielea ei mată . o peninsulă de frunză îngustă
doar mai întunecoasă înspre cusătură
o cută la o rochie albă
mireasma ei cînd rochia se înfoaie larg.
tivul însăilat uşor descusut de-a lungul
limbii pedunculului. de-un roşu aprins. aproape
s-ar putea bănui deja o cupă. Sub tulpină
am rupt-o uşor . în jurul bobocului
un puf luminos . blînd cuprinzîndu-i pîntecul
degetele . ea, care nu vrea să-şi spună numele
pe care eu deîndată aidoma ţie jafar am ţinut-o în braţe
şi căreia acum îi duc lipsa.

ERICE

am părăsit camera, lăsîndu-te în faţa oglinzii
să-ţi probezi rochia de anul nou şi să telefonezi
cu iubitul tău: fiecărei scene regula ei teatrală
regula ei de-a bea . mi-am adus din ba-
rul deja închis al hotelului
nuci şi gin şi am citit ceea ce ştia Aelian despre Erice .
nu că ar fi dus lipsă de prooemii: cinci gîşte şi o gazdă rotofeie
ras pînă la înalbăstrire *privind în jos cu pleoapele lăsate din migdala ochiului* . fîşîitul întins al unei crengi
la fereastră scanda întunericul afară în faţa semicercului
ţărmului şi rămase deodată atîrnînd . vocala vîntului
am ridicat paharul şi ţi-am făcut unul din multele mele
complimente. sub coaste se încovrigă rostogolinidu-se ceva
orb de dorinţă . deranjat de hămăitul unui cîine
se ridică din ierarhiile de umbre ale nopţii un cîrd
de păsări, care se lăsă pe coroana arborelui . era cunoscut
ca fiindu-ţi suită pe atunci şi că dispăreau peste mare
însă că unul singuratic se întorcea peste cîteva zile *un altul cu penele roşii aproape aurii* . şi sărbătorea ţie-ţi era menită
din uşa rezemată te-am zărit atunci acoperită în somn
cu telefonul lîngă pernă la picioare costumul
pentru un act pe jumătate terminat
baglio santa croce 29XII 00

MARSALA

în fotografie, strada poartă către grădinile de sare
dincolo de maree amiaza este neguroasă lumina
prinsă în suprafeţe de apă . în grămezi se uscau
sub acoperişurile de ţigă aripile morilor cufundîndu-se-n vînt
o ţară de jos a cerului întreaga mare îndiguită
spre arendă adîncită în gropi şi în neadînci bazine
mistuită s-a lăsat mai apoi ca salbandă
liniştită, în construcţia de zi cu zi a salinelor: resturi
de soare sub talpa încremenită . vîntul le-a smuls
din valurile în retragere se-nălţă lucind creastă după creastă
o lumină arzîndă, marea . umbros în ea chipul tău. Coroane
de pini unduind neclar în frontalul unui oraş portuar
ce asfinţeşte în terase rîndunici de mare . doar de bănuit
privirea ta şi ceea ce se contrazicea în ea

SELIMUNT

un scoc de piatră înspre gura fîntînii bazinul secat
şi-n jos către malurile arinilor . înaintea golfului înnisipat
chiar şi pîrîul încetineşte acum acoperit
cu apă de mare . după ploile de iarnă
din nou a fost aici însă un rîu şi cum sparge şanţurile
şi alimentează izvorul – colina în roşul unduind
al anemonelor, hrana morţilor – fructele ei le-a
purtat odinioară rodia pe cîmpul urnelor şi o zeiţă
care sub multe nume a trădat cerul pămîntului
strivită, coaja a înflorit, ivind sămînţă, dînd statuii
culoare, astfel repictat, caducul a cîştigat supremaţie
asupra eternului . l-a atacat moelşindu-l
şi asprindu-l precum piatra torsului sub degetele tale
tu pozînd înainte cu braţele ţinute de parcă
te-ai fi ferit de o prăbuşire – şi lejeritatea aceasta
m-a înţepat dureros . era o contrazicere deschisă
a faptului că doar ce avea durată ar per-
mite dăruirea: ori pe noi
şi totuşi a rămas foamea după o siluetă
un obraz peste apă: nu se epuizează niciodată
doar ochii se-ntunecă sub albastrul antimonului
pe potriva pleoapelor lui Isebel . pe ogorul morţii trifoi ud
o rodie crăpată din care se-nfruptă furnicile
şi trei, şterse, coloane-bethel: cîte una pen-
tru frunte pîntec şi picior

TAORMINA

O redută . cerul verde-smălţuit ulei de in lucind
înspre mare, golful, spre a duce molcom spre finiş, etna
fumul lui sub verniu mult mai gheţos decît zăpada
pe panta lui . o privire fără de ani
ultimul soare . o spuză de zahăr pe paharul din bar
fîş cu nasturi aurii, şal: cel puţin încă nu – tu
dimpotrivă cu o duzină de ani mai tînără decît femeiea
cu care am fost înainte aici – şi scrii scrisori în baie
pe care cu mare plăcere le laşi zăcînd . şi la ce să
mai ai pretenţii . von gloeden i-a angajat, băieţii de stradă
pe care-i plătea în cadrul platoni-
cii sale pentru fotografiile de act:
ganymed cu bărbia înspicată şi cu maxilarul reliefat
doar că de data aceasta eu sînt paharnicul . şi fiecare
dorinţă, doar despotism . te zăresc lîngă mine stînd
lîngă balustradă şi mă întreb ce face ca acest chip
să mi-l ivească pe al tău acum, profilul împrumutat
unui tablou scenic, al cărui fond constă dintr-o
neglijare: o neîntîmplare . în el, după-miaza nicicînd cu se
va termina . să-ţi declari iubirea şi să fii pentru totdeuna
adăpostit, neschimbat . o aparenţă de adîncă depărtare aici
în faţa altarului, mireasma de scorţişoară . zile care
se încing în manieră perimată
hotel excelsior 2.I.01

https://biblioteca-digitala.ro

Schiță pentru o istorie a ortodocșilor de rit vechi din Dobrogea

Principala problemă pe care o ridică textul de mai jos este cea a paternității. El a fost atribuit, inițial, lui Kudreavțev (în Dicționarul Enciclopedic *al lui Brochaus și Efron), apoi lui Vasili Ivanovici Kelsiev, de către mai mulți autori din ultimii ani*[1]*, ori a fost citat fără să se specifice numele semnatarului său.*[2] *Dacă, în privința primului nume, nu dispunem de date concrete și nu ne putem pronunța, există numeroase elemente care ne-ar îndreptăți să credem că autorul* Schiței… *este agentul lui Herzen printre cazacii nekrasoviști, Kelsiev, cunoscut lumii literare prin monografia* Galiția și Moldova *și cartea de amintiri* Cele trăite și chibzuite, *ambele apărute în 1868, precum și printr-o serie de articole consacrate universului starover. Kelsiev a observat pe viu realitățile ținutului dobrogean (în perioada 1862 – 1866), s-a aflat în relații cu principalii lideri ai emigrației poloneze, dar și ai ortodocșilor de rit vechi, fusese la Istanbul, îi vizitase pe nekrasoviștii stabiliți în Asia Mică, avea preocupări literare, iar exemplele pot continua. La fel de bine însă ne putem îndoi de faptul că ar fi autorul însemnărilor de față, în primul rînd pentru că este pomenit, împreună cu fratele său, Ivan Ivanovici, în text, apoi, lui Kelsiev nu-i erau proprii panegiricele, nici la adresa suveranului, nici la cea a stării de lucruri din Rusia, nu făcea, din cîte știm, compromisuri cu adevărul și, în plus, virtuțile literare ale scrisului său sunt certe. În linii mari, schița care urmează respectă adevărul istoric, aduce informații prețioase despre atamanii Ignat Nekras(ov) și Osip Goncear(ov), despre viața din interiorul obștii căzăcești, despre perioada de glorie și anii de decădere ai nekrasovismului, despre întemeierea unor localități și dispariția altora. Sunt pagini pline de viață, documentate, asemănătoare unui raport, nu însă și neutre, poziția autorului față de cele scrise fiind vădit oficială, de Curte, am zice. Pentru că abaterile de la adevăr sunt fie exagerări, fie realități estompate, ocolite cu grijă. Astfel, suntem de părere că autorul exagerează cînd vorbește de „dorința arzătoare" a ortodocșilor de rit vechi de a reveni în patria istorică, de adresele pe care le trimiteau aceștia Împăratului Suveran după intervenția din 1867 din Polonia, cînd vorbește de „politețea exagerată" a generalului A.K. Ușakov*[3] *față de liderii religioși ai ortodocșilor de rit vechi, pe care „îi invita chiar să ia prînzul cu el", dar trece sub tăcere abuzul săvîrșit de același general, prin arestarea, pe teritoriul altei țări, a arhiepiscopului Arkadii (Dorofeev) și a episcopului Alimpii și trimiterea lor în Rusia, unde au făcut ani grei de închisoare la mănăstirea de trist renume Spaso-Evfimievsk din Suzdal. O măsură ce urmărea în fond lichidarea liderilor spirituali ai ortodocșilor de rit vechi din Dobrogea. Există în text secvențe nu tocmai comode din trecutul cazacilor nekrasoviști, menționarea unor practici dispărute din Rusia, dar care, iată, se mai păstrau în tradiția* krug*-ului (cum ar fi, «выдача головою» — a-l lăsa pe cel vinovat în mîinile persoanei ofensate, care putea dispune cum dorea de soarta acestuia), dar și cîteva confuzii. De altminteri, în nota de la sfîrșitul însemnărilor, se exprimă rezerva că* Schița… *ar putea servi drept izvor istoric de primă importanță în reconstituirea unor biografii, precum cele ale lui Goncearov sau Czajkowski. Nu ne rămîne decît să confruntăm cele relatate în* Schiță… *cu alte surse ce vizează aceeași perioadă din fascinanta istorie a cazacilor stabiliți în Dobrogea. Cu atît mai mult, cu cît aceste surse nu sunt atît de numeroase.*

Pînă atunci, să-i dăm cuvîntul autorului, deocamdată anonim, al acestui text:

***

Nu se poate stabili cu exactitate cînd a început prima strămutare a sectanților[4] peste hotare, dar, din cîte putem judeca pe baza tradițiilor și a documentelor scrise, aproape că trebuie să ne raportăm la vremurile lui Petru

1. A. A. Prigarin și D.V. Sen' ș.a.
2. A se vedea, spre exemplu, volumul coordonat de V.A. Lipinskaia, *Старообрядцы в Румынии. Русские писатели о липованах*, M., 1995, unde acest text este reprodus parțial.
3. Aleksandr Kleonakovici Uşakov (1803 – 1877), general, participant la Războiul ruso-turc din anii 1828-1829, la Războiul Crimeii (1853-1856) și la înăbușirea revoltei poloneze din 1831.
4. Autorul textului adoptă poziția Bisericii oficiale ruse, care i-a inclus pe Ortodocșii de rit Vechi (lipoveni, nekrasoviști) printre sectanți.

https://biblioteca-digitala.ro

I sau poate chiar și ale țarului Aleksei Mihailovici.[5] Cel puțin, în acele timpuri a început fuga lor în Malorusia, în Polonia și în Suedia. Dintre toți cei care s-au exilat la Dunăre, cei mai remarcabili au fost, în mod categoric, nekrasoviștii.

În 1717, s-a tulburat slăvitul și pașnicul Don și s-a aprins răzmerița lui Bulavin.[6] Din vremuri imemoriale, Donul a primit la sînul său pe orice venetic, indiferent cine ar fi fost și de unde ar fi venit, iar odată cu apariția Ortodoxiei de Rit Vechi și a ramificării ei în diferite eresuri, el a oferit în străfundurile sale deplina libertate religioasă. Se înțelege că nici primul, nici celălalt fapt nu era întărit de nici un fel de lege sau acord, era pur și simplu un obicei, pe care l-a elaborat viața însăși, însă extrem de prețuit de cazacii din partea locului, ca să nu mai vorbim de străinii care se grăbeau să plece în masă pe Don, refugiindu-se, pe de o parte, din pricina prigoanei religioase, iar pe de alta, din cauza transformările care au început să se producă în organismul de stat al patriei. Realmente, pe timpul domniei lui Petru I, poporul se refugia în masă pe Don. Fugeau în mod special schismaticii, fugeau recruții, cei aflați sub anchetă, – care pentru cruce, care pentru barbă[7], care pentru recensămîntul pe cap de locuitor. În asemenea circumstanțe, guvernul marelui reformator trebuia să ia măsuri radicale. El a revendicat Donului circa patruzeci de mii de fugari. Cazacii au refuzat. Atunci, Petru I a trimis un corp de oaste sub comanda prințului Dolgorukov[8] însă prințul a fost ucis la prima ciocnire. Împăratul a trimis o nouă armată și atunci s-a ridicat cu toată forța ei ultima răzmeriță a cazacilor. Comandantul șef era Bulavin, care s-a împușcat ulterior într-o împresurare[9], iar ajutoarele sale erau atamanii Golîi, Dranîi și Nekrasa.[10] Primii doi au murit și ei, singurul care a scăpat teafăr a fost Ignat, domnul Nekrasa:

«A plecat, a luat cu sine patruzeci de mii,
Fără bătrîni, fără cei mici –
Doar tineri flăcăi, fete tinerele»,

spun versurile unui cîntec căzăcesc, ce se cîntă în două variante, una întru slava lui Ignat, cealaltă de ocară, unde e numit hoț, tîlhar, trădător al Țarului-Alb.

Cît popor a plecat în realitate cu Ignat, istoria nu ne spune nimic precis; se știe cu siguranță doar că și el, și tovarășii săi de drum, erau Ortodocși de Rit Vechi din orientarea cu popă și că persecuția religioasă era desemnată de ei drept cauză a emigrării.

Fugarii s-au deplasat spre Kuban, aflat pe atunci sub stăpînirea hanilor din Crimeea, și s-au stabilit în apropierea localității Anapa de astăzi.[11] Hanului i-au jurat că-l vor sluji cu credință și adevăr și s-au ținut de promisiune. Au luat parte la toate incursiunile celor din Crimeea asupra odiosului Moscal, pe care îl considerau un neam inferior, prin comparație cu nobila lor *rădăcină* căzăcească. Trebuie adăugat că, în timpul incursiunilor, ei au furat în genere puțin, prădînd îndeosebi vechi cărți tipărite, vechi icoane, odoare, clopote ș.a.m.d., lucruri sfinte, despre care se spune că se mai păstrează și astăzi într-o așezare situată nu departe de Marea de Marmara, la 24 de ore distanță de Brusa, unde există chiar steagurile și tunurile cu care au plecat de pe Don.

Trebuie să admitem că Ignat făcea parte din personalitățile remarcabile. Se vede aceasta din respectul cu care se raportează la el descendenții răzvrătiților care l-au însoțit. În ochii acestora, el e văzut aproape ca un sfînt. Despre mintea, înțelepciunea, spiritul organizatoric ale acestuia vorbesc așa cum vorbeau cîndva grecii despre legiuitorii lor. La o adică, acest Licurg cu două rînduri de dinți în gură (așa spune cel puțin tradiția)[12] a știut nu doar să înființeze oștirea sa din Kuban, ci să-i și dea o organizare temeinică și care, în ciuda a tot felul de piedici posibile, e susținută și astăzi de cele mai importante principii.

La *krug*[13] trebuia să se înfățișeze fiecare cazac. Colindînd prin sat la vreme de seară, esaulul[14] bătea la ferești și striga: atamani-năzdrăvani, nu vă împrăștiați, nu plecați prin lume, iar dacă cineva pleacă pe jos ori călare – 20 de piaștri[15], sentință militară. La *krug*, se luau toate hotărîrile ce țineau de armată: alegerea atamanului pe timp de un an (începînd cu Sf. Gheorghe de primăvară), alegerea esaulilor, se verificau veniturile și cheltuielile comune și se derula judecata. Interogarea celui învinuit o făceau atamanul și bătrînii; *krug*-ul hotăra dacă cel judecat a procedat cu dreptate sau s-a făcut vinovat și rostea sentința: *să fie învățat minte* sau *să*

5. Aleksei Mihailovici (1629 – 1676) – al doilea țar (începînd cu 1645) din dinastia Romanovilor; pe timpul său s-a produs schisma din Biserica Ortodoxă Rusă.
6. Kondratii Afanasievici Bulavin (1660 – 1708) – ataman al cazacilor de pe Don, de numele său se leagă declanșarea Războiului țărănesc din anii 1707-1709.
7. Atitudinea lui Petru I față de staroveri se schimbă din 1714: dacă la începutul domniei sale se arătase oarecum indiferent față de aceștia, răsplătindu-i chiar pe cei refugiați în schiturile din Starodubie pentru ajutorul pe care i l-au acordat în timpul Războiului ruso-suedez purtat pe vremea sa, ulterior va institui o serie de măsuri represive (de la ironizarea acestora în mascarade și tot felul de procesiuni caraghioase, pînă la dubla impozitare, interzicerea accesului la funcții, imposibilitatea de a depune plîngeri sau mutilare corporală) care îi vor determina să părăsească în masă Rusia. Fusese instituit, de asemenea, și un impozit pentru purtatul bărbii.
8. Prințul Iuri Vladimirovici Dolgorukov (1664 – 1707) avea misiunea de a-i captura pe țăranii șerbi fugari. Va fi ucis pe 9 septembrie 1707.
9. Pe 7 iulie 1708. Împrejurările morții lui Kondrati Bulavin nu sunt tocmai clare: în momentul în care oștile rusești s-au apropiat de tabăra de insurgenți de la Cerkasska, un grup de complotiști, coordonați din umbră de Ilia Zerșcikov, au încercat să-l captureze de viu pe ataman. Acesta s-a refugiat, împreună cu un grup de cazaci care i-au rămas fideli, într-o casă cu ziduri de piatră și a opus rezistență. După o luptă îndîrjită, pentru a nu cădea în mîinile complotiștilor, Bulavin s-a împușcat. Tot atunci, se spune, s-ar fi sinucis și fiica acestuia, Galina.
10. Atamanii Nikita Golîi și Semion Dranîi vor sfîrși în 1708, primul fiind capturat și executat, cel de-al doilea în luptă.
11. Actualmente, oraș-stațiune din sudul Rusiei, regiunea Krasnodarsk.
12. E posibil ca, la baza numelui de familie «Некрасов», să fi stat supranumele (porecla) «некрас(ивый)».
13. Formă de consiliu în tradiția căzăcească (*круг* — 'cerc').
14. Termen de proveniență turcă, ce desemna un grad ofițeresc în oastea căzăcească, echivalent celui de căpitan.
15. Monedă turcească de argint; valoarea ei s-a schimbat de la epocă la epocă; a circulat in Imperiul ottoman și în țările limitrofe.

https://biblioteca-digitala.ro

fie iertat. Îl învățau minte cu biciul chiar acolo, la *krug*, însă numărul de lovituri depindea de ataman, doar el singur putea pune capăt pedepsei. Cel pedepsit trebuia să facă o plecăciune la picioarele celor din *krug* și ale atamanului și să spună: «mulțumesc că m-ați învățat!» Pentru adulter, femeii i se aplicau de două ori mai multe lovituri decît cazacului, pe baza unuia din proverbele noastre. Pentru înjurături, de asemenea bice. Pentru amenințarea cu moartea, indiferent de forma în care a fost exprimată, prin vorbă sau prin faptă, cel vinovat era bătut inițial de artel, în artel, adică de forțele reunite ale tuturor participanților, după care era dus în fața *krug*-ului, care îl lăsa la cheremul celui ofensat.[16] Acesta din urmă lega vinovatul acasă, de poartă, și-l ocăra cît și cum îi era voia, cu dreptul de a-l bate pe cel pedepsit cu ce se nimerește, dacă acesta începe să se împotrivească. Această formă de pedeapsă se încheia de regulă prin aceea că prietenii și rudele vinovatului îl răscumpărau de la ofensat, pentru a-l lăsa să moară în tihnă, peste vreo două săptămîni sau o lună de la bătaie. Pentru crimă fără premeditare, urma de asemenea să fie lăsat la cheremul [familiei celui ucis]; pentru crimă premeditată, era împușcat cu archebuza sau cu pistolul. Pentru trădare față de oastea Kubanului, era îngropat de viu, pînă la umeri, în pămînt.

Pincipala îndeletnicire a cazacilor era pescuitul. Acesta se efectua de către arteluri, fiecare cu cîte douăsprezece bărci, care pluteau spre Trapezunt[17], pe Dunăre, la Smirna[18], la Solun[19], sub comanda unor atamani diferiți. Doar acești atamani aveau dreptul să vîndă peștele, astfel încît membrii artelului nu puteau să se sape unul pe altul; atamanii păstrau banii comuni, pentru ca artelul să nu-i bea fără rost. Împărțirea cîștigului se făcea doar la înapoierea în sat, cînd aproape că a treia parte din suma încasată de artel mergea pentru biserică și pentru oaste.

Apoi, nici un cazac nu avea voie să se îndepărteze de sat fără un tovarăș. Chiar și pe timp de război, cazacul nu făcea de santinelă și nici nu era trimis să patruleze de unul singur. Lucrul acesta fusese instituit pentru a nu apărea cumva vreun act de trădare și, se pare, a fost stabilit chiar de către Ignat.

Toate aceste rînduieli au dispărut complet în Dobrogea, unde sunt numite aiureli de odinioară, dar încă se mai respectă, din cîte se aude, la cei din Mainos, loc în care se ține chiar și acum letopisețul oștilor căzăcești și se păstrează *Cartea lui Ignat*. Această carte, despre existența căreia la noi, în Rusia, nu știe, pare-se, nimeni, reprezintă testamentul politico-administrativ al lui Ignat. În ea sunt cuprinse rînduielile morale și cele ale vieții căzăcești.

Cazacii însă n-au trăit prea mult în Cuban.

Doar ce-au apucat să se așeze, cînd din nou s-au văzut nevoiți să pornească la drum. În timpul împărătesei Anna Ioannovna[20], Gudovich a cucerit Anapa[21], iar cazacii au trebuit să se mute în Turcia. Atunci, spune legenda, și-au făcut apariția în fața zidurilor Țarigradului și i-au cerut sultanului să-i primească ca pe niște oameni care-l urăsc pe Țarul moscal. Au făcut promisiunea că vor porni cu război asupra Rusiei și, pentru a dovedi deplina ruptură cu aceasta, au hotărît să tragă în crucea cu patru extremități, emblema Ortodoxiei, mai exact a slăvitei Rusii. La început, n-au dorit să-i primească, dar prin demonstrarea unei asemenea dușmănii față de Rusia, Turcia a sfârșit prin a-i primi și i-a așezat, o parte în Dobrogea, în două sate (Dunavăț și Sarichioi), o alta, lîngă Samsul și Kara Burnu.

Înlesnirile care li s-au dat erau uriașe. Deplină scutire de orice fel de impozite sau obligații, dreptul de a avea judecată și măsuri de pedeapsă proprii, cu independență totală față de autoritățile locale și cu obligația de a lupta cu rușii, atunci cînd situația o va impune. În satele acestora, turcii nici măcar nu îndrăzneau să se arate; bulgarii le știau de frică, și doar Secea Zaporojeană a îndrăznit să li se împotrivească, dar și aceasta a mîncat o păpară zdravănă de la nekrasoviști: la începutul secolului curent au fost cît pe ce să-i măcelărească pe zaporojeni.

Nutrind dușmănie înveninată și ură față de Rusia, Ignat-cazacii n-au putut trăi netulburați și în pace în Dobrogea. Dezbinările religioase dar, mai ales, înaintările rușilor, care de pe vremea împărătesei Ekaterina II erau tot mai dese, semănau discordie și groază în satele căzăcești dobrogene. S-a ajuns în cele din urmă ca, în 1811, Dunavățul, speriat de apropierea Rușilor, să fugă în Macedonia și să se așeze pe malul Golfului Enos[22], în vreme ce o altă parte a plecat în Asia Mică, înspre Lacul Maynos.[23] Turcii au fost de acord cu această strămutare, iar cazacii ar fi putut să se gospodărească în toată regula, dacă în Maynos n-ar fi izbucnit ciuma, care a pustiit din cale-afară satul Bin-Evler („o mie de case"). Din acest motiv, au izbucnit intrigi. Dorind să populeze din nou Maynos-ul, bătrînii de aici au intervenit la Poartă pentru a fi strămutați la ei, cu forța, cazacii din Enos. Au reușit să aranjeze strămutarea, dar ciuma nu le dădea pace, cazacii nu conteneau să moară, astfel încît, în clipa de față, în Asia Mică sunt mai puțin de 200 de gospodării căzăcești. Acei cazaci care se așezaseră în Samsul și Kara Burnu s-au strămutat între timp în Dobrogea.

Or, un nou aflux de Ortodocși de Rit Vechi se vărsa în mod constant în Dobrogea, doar că aceștia nu mai erau cazaci, ci țărani ruși. Nekrasoviștii îi primeau cu plăcere în mijlocul lor, iar cînd Sarichioiul a devenit

16. Care îl putea batjocori, bate, ucide sau să-și reverse mila asupra lui.
17. *Trapezunt (Trabzon)* sau *Trebizond*, oraș pe coasta sud-estică a Mării Negre, capitala fostului imperiu întemeiat de Alexios Comnen în 1204.
18. Smirna sau Izmir – mare oraș-port de pe țărmul turcesc al Mării Egee.
19. Solun este numele bulgăresc al Salonicului, al doilea oraș ca mărime din Grecia.
20. Împărătească a Rusiei (1730 – 1740), la a cărei urcare pe tron a contribuit și prințul Antioh Cantemir.
21. Contele Ivan Vasilievici Gudovici (1741 – 1820) a asediat și cucerit Anapa în 1791.
22. Golf pe malul nordic al Mării Mediterane..
23. La aproximativ 25 km. de orașul-port la Marea de Marmara, Bandirma (grec. Panormos).

https://biblioteca-digitala.ro

prea aglomerat, au întemeiat satul Jurilovca (de la numele unui țăran, Jurila, primul locuitor al așezării), apoi Kîzîl Hisar sau Slava (pe pîrîul Slava); după care, în sfârșit, au apărut Tatarița, în apropiere de Silistra, Kamen' sau Carcalichioi în județul Măcin, Kîzdîreghiti, sau Novenkoe, și Ghizdar-Kiio[24] în județul Hîrșova.

Noii sosiți își spuneau cazaci, nu plăteau nici ei dări și erau de asemenea obligați să meargă la război, ceea ce au și făcut în 1828, sub conducerea propriilor atamani. Numai că, în acest război, a ieșit limpede la iveală deplina decădere a vechiului spirit căzăcesc. Ostașii se remarcau doar prin tîlhării și jafuri. Afluxul de element țărănesc a inoculat un cu totul alt spirit în societatea primilor strămutați. Vechea căzăcime nutrea sentimente dușmănoase față de Rusia, noii fugari și rătăcitori nu aveau în genere resentimente față de ea, ci, din contră, se mîndreau și se lăudau cu supunerea lor față de Țarul Alb. Aveau o cu totul altă tradiție. Cei proaspăt sosiți erau în mare parte slobozeni, adică *starodubți*, locuitori ai sloboziilor din Starodubie, din guberniile Orlov, Harkov și Cernigovsk, ai căror strămoși au luptat de bună voie împotriva suedezilor pe timpul lui Petru I și împotriva confederaților pe vremea Ekaterinei II (1772). Erau Ortodocși de Rit Vechi, patrioți ruși care au părăsit Rusia doar pentru credință, fără nici un fel de convingeri politice. Aceștia au și reușit să-i absoarbă pe cazaci, modificîndu-le obiceiurile, veșmintele și ideile.

În ultimul deceniu, caracterul inițial al Dobrogei s-a schimbat radical. Odată cu moartea Împăratului Nikolai Pavlovici[25], cînd Rusia a pășit, sub îndrumarea Monarhului ce domnește în chip fericit în prezent[26], pe un nou și larg drum al bunăstării și puterii, cînd schismaticii au simțit pe pielea lor că Părintele-Eliberator din robie este totodată și Părintele-Eliberator dintr-un sistem apăsător și aspru, care a stăpînit asupra lor în timpul domniei precedente, că dușmănia a încetat, a dispărut. Cazacii care trăiesc astăzi ar dori să se mute în Rusia, cum au procedat zaporojenii în 1829, odată cu care a plecat și o parte din nekrasoviști, așezați în apropiere de Ismail, la Bolșaia și Malaia Nekrasovka, și în Covurlui; dar, pe de-o parte, se tem de guvernul turc și de aceea își comunică în mare taină intenția, pe de alta, pare că se așteaptă la o ierarhie a lor independentă în patria noastră.

Iată informațiile culese cu privire la numărul tuturor ortodocșilor de rit vechi (lipoveni), împreună cu foștii nekrasoviști, adică ai celor din orientarea cu popă, ce populează Dobrogea.

În Tulcea 350 de case
- Sarichioi 250
- Jurilovca 270
- Slava 150
- Ghizdar-Kioi 60
- Tatarița 100
- Kamen' 150

Rezultă 1330 de case.

Dobrogea se împarte în două eparhii, fiecare condusă de cîte un episcop: de Tulcea – Iustin, care a revenit de curînd de la Fîntîna-Albă, și de Slava – Arkadi Nekrasovski. Acesta din urmă trăiește la Mănăstirea Slava, la 6 ore distanță de Tulcea. La Slava, există două mănăstiri sau schituri, de bărbați și de femei, fiecare din ele numărînd cîte 100 de călugări.

II.

Părăsind Rusia, prințul Adam Czartoryski[27] s-a stabilit la Paris, la *Hôtel Lambert*, și nu știa ce să facă. *Mon prince*, i-a spus Talleyrand[28] într-o discuție intimă, cauza dumneavoastră e pierdută pentru mult timp însă, în antract, ați putea să aduceți, nouă și dv., multe foloase. Năzuința noastră comună este de a slăbi Rusia, iar a o slăbi se poate face doar în Răsărit. *Vous autres, vous entendez mieux que nous la question d'Orient.* Voi, Slavii, voi cunoașteți limbile de acolo, voi simpatizați cu năzuințele de acolo: *tâtez le terrain* – poate va ieși ceva. Astfel că bătrînul prinț urmă sfatul bătrînului diplomat și începu să observe atent. A făcut cunoștință cu Ambasada turcă din Paris, i-a sondat, unul cîte unul, pe toți membrii acesteia, începînd cu trimisul extraordinar și ajungînd aproape că la servitori. În cele din urmă, s-a oprit la Reșit-Efendi, s-a împrietenit și a încheiat o alianță cu acesta, l-a susținut și l-a creat pe marele vizir Reșit-Pașa.[29] În același timp, selectînd emigrația, s-a oprit asupra unui tînăr scriitor, fost moșier în Berdicev[30], Mihail Czajkowski[31]. Czajkowski, asemenea tuturor moșierilor uniați din Malorusia cu origine pur rusească, nu iubea din cale-afară Polonia. Absolvent al Liceului din Odessa, elev al lui Gulak-Artemovski[32], el al devenit partizan al cazacilor și propagator al ideii de independență a Ucrainei, în sensul polonizării acesteia. Alăturîndu-se în 1830 revoltei[33], a trebuit să fugă peste graniță. În Franța, unde a sosit, murea de plictiseală, plictiseală de care n-a reușit să-l salveze nici literatura, nici căsătoria cu o franțuzoaică, nici copiii. A primit cu

24. Ghindărești.
25. Nikolai I moare în 1855, de pneumonie..
26. Pe tron a urcat fiul lui Nikolai I, Aleksandr II.
27. Prințul Adam Jerzy Czartoryski (1770 – 1861) – politician, scriitor și diplomat polonez, ministru al Afacerilor Externe în Rusia (1804 – 1806), președinte al Guvernului național polonez (1830). După înăbușirea Revoltei poloneze, a emigrat în Franța.
28. Charles Maurice de Talleyrand-Périgord (1754 – 1858), diplomat și om politic francez, ulterior episcop de Autun. După Revoluția franceză, va reveni în viața politică, fiind numit ambasador, ministru de Externe și președinte al Consiliului de Miniștri.
29. Koca Mustafa Reșit Pașa (1800 – 1858) a făcut o carieră politică fulminantă: ambasador al Imperiului otoman la Paris și Londra, ministru al Afacerilor Externe, mare vizir între 1845-1847.
30. Berdîciv, actualmente în regiunea Jitomir, Ucraina.
31. Agent al prințului Adam Czartoryski în Imperiul otoman, scriitor, memorialist, Mihail Czajkowski (1804 – 1886) – după trecerea la Islam, *Sadîk-Pașa* –, a desfășurat o vie activitate printre lipovenii și cazacii din Deltă în timpul Războiului Crimeii. În același război, a ocupat, împreună cu cazacii săi, vreme de 15 zile, Bucureștii, pînă la sosirea lui Omer-Pașa.
32. Semion Stepanovici Hulak-Artemkovski (1813 – 1873), compozitor, interpret și dramaturg ucrainean. Remarcat de către Mihail Glinka, va studia inițial la Petersburg, apoi în Franța și Italia. Cea mai cunoscută compoziție a sa este opera *Zaporojeanul de peste Dunăre*.
33. Este vorba de prima Revoltă poloneză.

https://biblioteca-digitala.ro

încîntare propunerea bătrînului prinț de a pleca în Orient, ca agent al său.

Mare vizir era atunci Petrev-Pașa sau altcineva. Czajkowski s-a prezentat în fața acestuia și, prin intermediul dragomanului, i-a comunicat că șleahticul polonez se poate prezenta în fața pașei fără nici un fel de recomandări, că pașa și șleahticul polonez au un singur dușman comun, rusul, și de aceea ei sunt aliați firești, că a sosit în Turcia anume pentru a lupta cu rușii. S-a sfîrșit prin faptul că turcii i-au fixat o leafă și l-au confirmat drept agent polonez. Pentru relațiile cu Czajkowsi, care trebuiau să rămînă mascate, l-au ales pe Antoine Aléon. În scurt timp, Czajkowski s-a dovedit a fi o comoară pentru turci. Știa tot ce se petrece în Turcia, cine și în ce scop venea și pleca, cine simpatiza și cine nu simpatiza cu Rusia.

Or, se apropia vremea evenimentelor din Europa; bătea la ușă anul 1848. Polonia fierbea, se pregătea revolta din 1846, istoria Cracoviei și a Poznanului, Hôtelul Lambert lucra la capacitate maximă…

Czajkowski și vechiul său tovarăș și conațional, Sidor Sidorovici Ravski (care trăiește în prezent la Rusciuc) și-au făcut apariția în Dobrogea. Ravski a făcut cunoștință și s-a împrietenit cu întreaga populație malorusă, o lămurea în privința puternicilor cazaci, risipea aurul și a obținut ca preoții să rostească la ectenii: «pomenește-l, Doamne, pe tătucul nostru Sidor Sidorovici!» În ce măsură îl simpatiza și adera la ideile lui poporul, nu știm; acest popor însă nu se temea de nimic mai mult, ca de boieri, de la care a și plecat în Turcia (*a fugit în turcime*) și n-a urît pe nimeni atît de tare, ca pe afurisiții de «leși». Năzuințele politice îi sunt mai mult decît străine acestui popor, de aceea e și de înțeles că Ravski a obținut doar faptul că era pomenit la ectenii, iar întreaga sa influență și întregul său efort au rămas fără vreo consecință, iar acum sunt complet uitate în Dobrogea.

Dar se înțelege că sufletul și principalul instrument al întregii afaceri a fost Czajkowski, cel care a făurit ideea de reinstaurare a căzăcimii și visa să ajungă hatman. Entuziasmat, precum Ravski, de visele privitoare la noblețea stirpei căzăcești, el își propunea să verse această stirpe într-un tot, cu propagandă din Dobrogea, prin intermediul cazacilor de aici, să slăbească Rusia (Marea Rusie), cu susținerea elementului sectant care, subminînd Ortodoxia, ar fi putut priva Rusia de dreptul de a se amesteca în problemele raialelor ortodoxe din Turcia și, în final, să elibereze Malorusia, Donul, Uralul și Caucazul, cu ajutorul turcilor. Ultima idee ar putea să pară mai mult decît incredibilă, ba chiar stupidă, numai că idei asemănătoare circulau de multă vreme la slavii-turcofili. Ea reprezintă structura de bază a panslavismului.

«În venele sultanului, spun acești domni, curge sînge slav, deoarece unul din domnitorii turci s-a însurat cu o prințesă sîrbă. Nici prin limbă, nici prin credință, el nu aparține niciunuia dintre neamurile slave; din cauza aceasta, toate semințiile slave îi sunt în egală măsură de străine sau de apropiate. Singur în Europa, cu poporul său turc puțin numeros, doar el poate deveni conducătorul slavilor, fără să trezească între aceștia invidie ori dușmănie de neam. E destul să-i înalțe cineva steagul panslavismului, să adune în jurul lui toate popoarele slave, pentru ca el să le fie mijlocitor, și într-o clipă nu va mai fi nici Austria, nici Rusia, iar problema popoarelor va fi cîștigată. Hmelnițchi[34] încă se gîndea să se supună turcilor». Așa vorbesc slavii-turcofili în cercul lui Czajkowski și al complicilor săi. Aceste idei efemere nici nu necesită comentarii…

Cu scopul de a-i face să renască pe cazaci, Czajkowski și Ravski au pornit să cutreiere satele. Era nu știu ce sărbătoare; voinicii erau beți și, cum se obișnuiește, s-au speriat zdravăn la apariția necunoscuților. În frica lor, cazacii (lucrurile se petreceau la Sarichioi) s-au adresat lui Goncearov[35] și i-au poruncit să afle totul în amănunt. Goncearov a căutat să fie pe placul noilor veniți, a intrat în vorbă cu ei, a aflat că, în genere, cazacii și căzăcimea reprezintă *nec plus ultra* structurii omenești, structură care trebuie păzită ca lumina ochilor, a aflat că muscalii sunt un popor necredincios, o corcitură între urangutan și urs, că lipovenii (staroverii) sunt urmașii vechilor novgorodeni, deoarece au o mare înclinație către negoț: a fost de acord și n-a priceput nimic. După care, trăgîndu-i de limbă pe oaspeți, a aflat că se pregătește nu știu ce revoltă, care îi va elibera pe cazaci de sub stăpînirea rușilor și le va oferi Ortodocșilor de Rit Vechi libertatea credinței. Lui îi cereau sprijinul în agitația purtată pe Don. Goncearov nu i-a refuzat, dar a reținut că oaspeții sunt boieri de seamă și că nu strică să fii prieten cu ei. La despărțire, Czajkowski i-a dăruit spre amintire un ac de cravată, cu un vultur monocefal din argint. Din acuza acestui ac de cravată, sărmanul Goncearov era cît pe ce să-și găsească sfîrșitul. Cazacii au priceput pe dată cum stă treaba: «foaia (înțelegerea) e mîna antihristului!» au urlat ei, «te-ai obligat față de boieri! ai vîndut pacea!» S-a stîrnit zarvă. Goncearov n-a putut și nici n-a îndrăznit să explice nimic. Nekrasoviștii urlau, le era frică, își aminteau frînturi din spusele musafirilor, așa că au tras concluzia că Goncearov a primit acul cu gămălie ca semn al obligației de a merge mort-copt să-i ajute pe polonezi, atunci cînd aceștia se vor răzvrăti. S-a creat o agitație nemaipomenită; zvonurile au ajuns la urechile autorităților, iar Goncearov, împreună cu cîțiva tovarăși, au nimerit în închisoarea din Rusciuc, unde au și zăcut câteva luni, pînă ce pașa n-a primit o recomandare secretă din Constantinopol, să facă uitată povestea. Cam de pe-acum începe participarea lui Goncearov la problemele acestei lumi.

S-a născut la Kara-Burnu și de mic a rămas orfan. Copil fiind, a păscut porcii și doar în câteva săptămîni a învățat carte. A crescut în locuri uitate de lume, în sate sălbatice de cazaci, unde nu era nici o posibilitate să te dezvolți, și a sfârșit prin a călători la Petersburg, la Paris și la Londra, prin a fi prezentat răposatului împărat Nikolai I, prin a fi cunoscut personal de către Czartoryski, Resit-Pașa, Thouvenel[36] și Herzen. În 1829, cînd

34. Bogdan Zinovi Mihailovici Hmelnițki (cca.1595 – 1657), a condus lupta de eliberare a Ucrainei de sub Uniunea statală polono-lituaniană; este întemeietorul Hetmanatului cazacilor zaporojeni.
35. Desigur, Osip Semionovici Goncear(ov) (1796 – 1879).
36. Edouard-Antoine Touvenel (1818 – 1866), politician și diplomat

https://biblioteca-digitala.ro

zaporojenii conduși de atamanul Gladki[37] au părăsit Dobrogea, o parte din nekrasoviști s-au deplasat de asemenea în Rusia, iar Goncearov era printre ei. Însă Anna Kirilievna, soția acestuia, a început să tînjească după Turcia și l-a convins să se întoarcă. Într-o noapte întunecată, s-au urcat într-o barcă și au traversat Dunărea; în urma lor, la Nekrasovka, a rămas doar o scrisoare: «să nu ne pomeniți de rău». În Turcia, Goncearov trăia în liniște și pace, folosindu-se de renumele de om luminat și, dacă nu apărea Czajkowski, așa s-ar fi și stins în Sarichioiul său. Goncearov era în întregime devotat intereselor Ortodoxiei de Rit Vechi (orientarea cu popă). Fiecare pas al său, fiecare gînd, fiecare evaluare a unei persoane sau a vreunui eveniment erau cîntărite în funcție de cîștigul sau lipsa de cîștig pentru Ortodoxia de Rit Vechi. Era dezinteresat precum Aristides[38]; nu lua nimic nici pentru osteneala sa, nici pentru strădanii; viața sa este o istorie a abnegației și a spiritului de sacrificiu. Face cunoștință și intră în alianță cu oricine ar putea, cîtuși de puțin, să fie util cauzei sale. Ce urmăresc Czartoryski, Herzen, îi e totuna; nici măcar nu înțelege asemenea probleme, și nici nu face vreun efort să priceapă. Nu are decît o idee în minte: ce folos și ce pagubă pot aduce acești oameni Ortodoxiei de Rit Vechi? În ochii turcilor, poate trece drept dușman al Rusiei, cu toate acestea, îi este devotat, iar dacă nutrește vreo dușmănie, aceasta nu e mai mult decît *rancune** împotriva situației din patria noastră a celor de aceeași credință cu el.

Acest bătrîn plăpînd și mic de statură posedă o forță fizică cumplită și o incredibilă agilitate în mișcări. Are mersul iute, cum rar întîlnești la altul. Știa să scrie doar cu litere mari, chirilice[39], însă o făcea cu o deosebită vioiciune; scria versuri, memorii, învățături, tratate teologice. Activitatea lui nu avea limite. Era veșnic ocupat, veșnic cu treburi, veșnic într-o alergătură, de la Tulcea la Constantinopol, la Iași sau la Paris. Goncearov reprezintă istoria vie a Dobrogei.

Povestea acului de cravată l-a legat pe sălbatecul cazac cu cazacul-aristocrat. Goncearov a înțeles că Czajkowski e în mare putere la Poartă și s-a hotărît să se țină de el. Dacă se făcea atunci propagandă, e greu de spus; dar, chiar de se făcea, aceasta a rămas, în orice caz, așa cum și trebuia să rămînă, fără cele mai mici urmări, căci elementul revoluționar în universul sectant din Dobrogea, nu dispunea nici de suficient glas, nici de influență, pentru a avea puterea să miște ceva. Poate c-ar fi reușit cît de cît, dacă sectarismul din părțile locului ar fi fost cîrmuit de negustorimea bogată, numai că aici, de jur împrejur, e sărăcie și lipsă de mijloace de trai.

Cît timp în Turcia se petreceau aceste lucruri și se încheia alianța dintre cazaci și staroveri și gruparea lui Czartoryski, la Viena, Metternich permitea instituirea Mitropoliei Ortodoxe de Rit vechi. La Moscova jubilau. Pavel și Olimpii (care se află în prezent la Moscova), doi admirabili misionari ai Ortodoxiei de Rit Vechi în istoria secolului al XIX-lea, și-au făcut apariția în Dobrogea cu scrisori către Goncearov, deja celebru prin legăturile sale cu înalți demnitari. Goncearov i-a îndrumat către Egipt și Siria, unde, de altminteri, doreau ei înșiși să meargă, pentru a găsi un mitropolit, iar el s-a adresat din nou lui Czajkowski. Czajkowski a înțeles într-o clipită cum stau lucrurile și a discutat cu Aléon și cu Reșit Pașa. Nu știu cît este de adevărat, dar am auzit de la mulți că Reșit Pașa a intrat în legătură cu Patriarhul Antim[40] și că acesta i l-ar fi indicat pe Ambrosii, fost mitropolit în Bosnia, și pe încă un mitropolit, care, la o adică, a și refuzat, la vestea ca va fi supus mirungerii în noul rit. Că a fost sau nu așa, cine știe, dar iată că lua sfîrșit căutarea de secole de către staroveri a unui arhiereu. Schimbat în straie rusești, Ambrosii s-a îmbarcat pe vapor, pitit sub cojoacele și rogojinile lui Pavel și Olimpii, și a ajuns în Dobrogea, la Sarichioi, direct în casa Annei Kirilievna, iar de aici, în Tulcea, la Savva Ivanovici Rukavișnikov, care trăiește astăzi la Sulina. Din Tulcea, a plecat la Fîntîna Albă, unde s-a instalat și unde l-a ridicat la rang de episcop pe Kirill. Numai că în Dobrogea s-a pornit *răzmerița*[41], care l-a costat pe Goncearov alte șapte luni de închisoare la Rusciuc.[42]

Bătrînii din Sarichioi s-au pornit asupra agitatorului. Unde s-a mai pomenit una ca asta, spuneau ei, să primești harul preoțesc de la Noua Romă[43], de la un grec necredincios, și încă botezat prin turnarea apei pe cap! Goncear, antihristul, a primit credința grecească, a trecut de partea patriarhului! Iar *krug*-ul s-a întrunit de mai multe ori, și de mai multe ori viața atamanului lor a atîrnat de un fir de păr. În cele din urmă, bătrînii au plecat la Rusciuc cu o petiție, cum că Goncearov i-a vîndut grecilor, dușmani ai Sultanului, cum că, în clipa de față, dacă grecii și bulgarii se vor răzvrătii, atunci și cazacii vor trebui să le țină partea, din cauză că au acum aceeași credință cu ceilalți. Pașa s-a speriat din nou și l-a băgat pe Goncearov, alături de principalii instigatori, la închisoare. A fost din nou nevoie de sprijinul lui Czajkowski și al Porții pentru a rezolva problema; numai că unitatea Dobrogei s-a sfărîmat. Mai bine de jumătate din Sarichioi și din Slava n-au recunoscut noua preoțime. Goncearov s-a văzut nevoit să se mute la Jurilovca. A început o dușmănie de neîmpăcat între *papistași*[44] (cei care au recunoscut noua preoțime)

francez, specialist în problema Orientului. A sprijinit unificarea Italiei și unirea Moldovei cu Valahia. Autorul unor interesante cărți: *La Hongrie et la Valachie*, Paris, 1940, *Nicolas I et Napoléon III. Les préliminaires de la guerre de Crimée* (1891); *Trois années de la question d'Orient. 1856-59* (1897).

37. Osip Mihailovici Gladkii (1789- 1866), ultimul hatman al cazacilor zaporojeni. În 1828, la declanșarea Războiului ruso-turc, trece de partea Rusiei, împreună cu zaporojenii pe care-l comanda, cucerește Isaccea fără luptă și este răsplătit de împăratul Nikolai I cu cinul de colonel și cu Ordinul Sf. Gheorghe.

38. *Ciudă (fr.) Aristides (530 î. H. – 468 î. H.), om politic grec, supranumit „cel drept". În anul 490 î. H. a luat parte la bătăliile de la Marathon și Platea

39. În original, *писать уставом*.

40. Patriarhul Constantinopolului Antim IV, m. în 1878.

41. În original, *бунтация*.

42. Astăzi, orașul Ruse din Bulgaria.

43. Adică, de la Constantinopol. "A Treia Romă" va fi considerată Moscova.

44. În original, *папежники*.

https://biblioteca-digitala.ro

și *cîrtitori*[45] (cei care n-au recunoscut-o). Animozitatea creștea, mijloacele de împăcare se epuizau, or, între timp, la schitul din Slava și-a făcut apariția episcopul Arkadii, iar la Tulcea, episcopul Olimpii; din Rusia veneau vești despre izbînzile noii preoțimi, despre faptul că erau numeroși cei care i se adresau, chiar și din rîndul *nepopiștilor*, a *spasovților*.[46] *Cîrtitorii* se simțeau ofensați de asemenea vești; pe Goncearov îl mîhnea lipsa lor de respect față de opera sa.

Trebuie remarcat faptul că, în această perioadă, la sfîrșitul anilor patruzeci și începutul anilor cincizeci, Goncearov avea faima de cazac-basși și de ataman al nekrasoviștilor, iar ajutoarele sale erau Mihail Andreev Nos, la Jurilovca, Markovenok, la Slava, și Șmargun, la Sarichioi. Aceștia conduceau lumea cu asprime, după vechile percepte, nu le permiteau cazacilor să-și facă de cap sau s-o țină într-o beție și îi snopeau fără cruțare cu gîrbaciul pe cei vinovați. Goncearov era totuși de bunăcredință, rar cînd făcea abuz de puterea sa, poate și din considerente religioase; ajutoarele lui în schimb erau adevărați tirani. Beți fiind, din dușmănie personală, ba chiar din simplă bravură, îi terorizau fără milă pe cazaci și, dacă numai jumătate din ceea ce se povestește despre ei e adevărat, tot ți se ridică părul măciucă la auzul acestor povești, iar ura ce le-o purta populația de aici e întrutotul de înțeles. Cu puterea lor, acești conducători erau îndatorați susținerii energice și influenței pe care o avea asupra cazacilor Czajkowski.

Și astfel a început războiul din 1853, cînd Czajkowski devenise deja Sadîk-Pașa și alcătuia regimente de cazaci, cu scopul de a izbuti să restabilească populația căzăcească în sudul Rusiei sau, în mai mică măsură, să formeze din Dobrogea un stat căzăcesc independent, sub cîrmuirea sa, ca vasal al sultanului. În acest sens, a înființat o armată căzăcească regulată, ale cărei contingente trebuiau să fie satele de nekrasoviști și de maloruși (rusnaci). Goncearov, Nos, Markovenok și Șmargun reprezentau ajutoarele sale active în această chestiune și, iată, a apărut posibilitatea ca ei să se răzbune pe cei ce semănau discordie.

Bătrînii neputincioși, gospodarii fără familie erau urcați în șa de hatîrul lui Sadîk, iar Sadîk îi punea sub comanda ofițerilor polonezi, care îi croiau, la rîndul lor, pe cazaci cu gîrbaciul și, fără pic de respect față de tradiția nekrasovistă, îi mușteruluiau după regulamentul de război francez. Mai mult, Sadîk nu doar că permitea, ci chiar încuraja tîlhăria, numind-o cutezanță, permitea beția, într-un cuvînt, a făcut totul pentru a-și pierde respectul în ochii poporului. Iar ofițerii lui jefuiau la vedere, făceau tărăboi prin satele care și așa fuseseră pustiite din cauza luării la oaste. Turcii, la rîndul lor, fără să țină seama de vechile firmane și de drepturile nekrasoviștilor, le făceau zile fripte cu *beilicul*[47] (dările). Între timp, războiul a luat sfîrșit și totul s-a schimbat. Cu pași repezi, Rusia a mers înainte; eliberarea țăranilor, desființarea arendelor, măsuri blînde în privința schismaticilor și a ereticilor, toate acestea făceau ca inimile foștilor ruși stabiliți în Dobrogea să se întoarcă spre patria noastră. După război, Turcia a ridicat de la satele căzăcești haraciul (în recruți) pe trei ani. Polonezii au ocărît destul semnul crucii cu două degete, crucile în sine, obiceiul de a se închina înaintea fiecărui pahar de votcă și înaintea fiecărei bucăți de pîine. Problema formării în Dobrogea a unui stat căzăcesc s-a cufundat definitiv în beznă. A dispărut spiritul războinic al nekrasoviștilor, s-a instalat un dezgust profund față de căzăcime, poporul și-a băgat în cap năzuința să se rupă de ea, ceea ce a și făcut în 1864. Multă vreme, conducerea, instigată de Sadîk și de Ambasada Franței, n-a fost de acord cu lichidarea căzăcimii, numai că, în cele din urmă, a trebuit să cedeze. Acum, cazacii încep să plătească „bedel"-ul[48], comparabil cu celelalte raiale ale Imperiului otoman.

Prin urmare, anul 1864 trebuie trecut în letopisețul istoriei nekrasoviștilor. Drepturile exclusive, pe care le-au avut de la instalarea cu atamanul lor Ignat, au încetat să mai existe.

III

Înainte ca oștile rusești să pătrundă în Dobrogea, ortodocșii de rit vechi dispuneau de doi episcopi: Arkadii și Olimpii.[49] Enoriașii insistau ca aceștia să plece pe durata războiului, dar ei au rămas. În timpul acesta, scrutînd în viitor, Goncearov i-a înduplecat să-l ridice la rangul de episcop pe arhimandritul pribeag Arkadii[50], care trăiește și astăzi la Slava și poartă numele de vlădică al Slavei și al tuturor nekrasoviștilor.

Tot pe atunci și-au făcut apariția în zonă doi emigranți polonezi din anii '30, care au slujit în cadrul trupelor franceze din Alger, Woronicz și Jukowski. Primul dintre ei este astăzi secretarul vice-consulului francez la Tulcea, cel de-al doilea, *agent des Messageries Impériales*. Dușmani înverșunați ai Rusiei, și-au făcut de multă vreme un obicei să vină în Dobrogea populată cu ruși. De aici, era ușor să scoți propaganda în Rusia, relațiile schismaticilor erau și facile, și de încredere. E multă vreme de cînd puterile străine și-au îndreptat atenția asupra schismelor și ereziilor noastre. Presupunînd că sectanții reprezintă opoziția față de puterea statală și duhovnicească, se străduiau în permanență să-și răspîndească propaganda printre schismaticii și ereticii de peste graniță, trezind în ei dușmănia și ura față de guvernul nostru. Iată că și în Tulcea, acești doi polonezi activau printre ruși energic, dar în van. A început războiul, iar cei doi, împreună cu episcopul, cu Goncearov, cu Raznozwetow au fugit din Dobrogea și, pribegind cu căruțele lor, au ajuns cum-necum pînă la Constantinopol, unde au și rămas pe toată durata ostilităților. Comandantul oștilor noastre din Dobrogea, generalul Ușakov, i-a tratat cu o politețe extremă pe preoții staroveri, îi invita, după cum mi s-a spus, chiar să ia prînzul

45. În original, *раздорники*.
46. *Spasovșina* sau *netovșina* – curent ortodocs de rit vechi din orientarea „fără preoți", apărut la sfîrșitul secolului al XVII-lea în așezările de pe rîul Kerjeneț.
47. Dijmă (în oi) la care erau obligați supușii sultanului.
48. Taxă pentru a fi eliberați de obligațiile militare.
49. Arkadii (Andrei Dorofeev, 1809 – 1889), respectiv Alimpii (Antonii, m. în 1859)
50. Arkadii (Andrei Rodionovici Șapoșnikov, cca. 1810 – 1868).

https://biblioteca-digitala.ro

cu el. Dar, ca urmare a dispoziției conducerii de la vîrf, acesta i-a trimis după un timp pe episcopii Arkadii și Olimpii, ca și pe preotul de Tulcea, Fiodor, în Rusia, unde au fost lăsați să-și ducă zilele[51] la mănăstirea Spaso-Evfimievsk din Suzdal.[52] Din cîte se pare, Olimpii a murit, preotul Fiodor a trecut la Ortodoxie, iar Arkadii trăiește și acum la mănăstire.[53] Această întîmplare a cutremurat din temelii Dobrogea. Puține ofense am avut din partea lui Sadîk și a turcilor, spuneau staroverii, mai trebuia să ne obidească și rușii?

Dar iată că războiul a luat sfîrșit. S-au întors Goncearov și Arkadii[54], s-au întors Jukowski și Woronicz, s-au întors prizonierii turci și cazacii captivi, Danila Belîi a revenit din Siberia (adaug copia documentului pe care mi l-a făcut cunoscut această persoană devotată Rusiei pînă peste poate); episcopii însă nu s-au întors. Sadîk nu se mai afla în Constantinopol, fusese trimis în Tessalia[55], pentru a supraveghea menținerea calmului la granița grecească. Goncearov a început să facă demersuri la Poartă pentru întoarcerea episcopilor; i s-a promis că se va interveni.

În timpul acesta, a sosit la Tulcea primul consul francez, contele de Louviére. Dușman al Rusiei, înconjurat de polonezi, de Woronicz și Jukowski, s-a deprins cu gîndul că turbulențele în Rusia trebuie să înceapă cu ajutorul Dobrogei. A început prin a face cunoștințe printre ortodocșii de rit vechi, prin a studia dogmele credinței acestora și a scrie rapoarte la Paris și Constantinopol, în sens ostil față de Rusia și favorabil politicii Franței. Goncearov, între timp, se zbuciuma, se zbuciuma; prietenii polonezi l-au sfătuit să recurgă la *magnanimité de l'Empereur*. A înaintat cererea trimișilor, aceștia i-au promis cu toții (nu garantez pentru veridicitatea acestei ultime informații; mi-a fost, totuși, comunicată de un starover inteligent, știutor de carte). Contele de Louviére a scris în acest sens la Paris și a primit de acolo răspunsuri liniștitoare.

În cele din urmă, pe baza verdictului comun al lui de Louviére și al polonezilor, în vara anului 1862, Goncearov a plecat singur la Paris, iar prin *Hôtel Lambert* a obținut o audiență la Ministrul Afacerilor Externe, Thouvenel. Thouvenel l-a chestionat amănunțit despre «*le Raskol*», despre sentimentele pe care le au *les Raskolniks envers l'Empereur.* Goncearov l-a informat că portretul împăratului Napoleon atîrnă la ei alături de icoane și, îmbărbătat în toate privințele, s-a întors în Dobrogea.

I s-a promis totul, treburile însă nu se mișcau din loc și s-au sfîrșit prin înfrîngerea lui Thouvenel, a lui de Louviére, Woronicz și Jukowski.

Simple prostii s-au dovedit și toate străduințele Ambasadei Franței în privința păstrării drepturilor căzăcești. Chiar în momentul în care aceste demersuri ajunseseră la apogeu, cînd Poarta, Sadîk și Aléon erau pe cale să ticluiască un firman asupra independenței satelor, asupra neplății dărilor ș.a.m.d., cazacii au înaintat o cerere sultanului Abdul-Aziz[56] și și-au exprimat dorința de a deveni raia.

Ortodocșii de rit vechi se cunosc cu contele de Louviére, țin la el pentru orice eventualitate, dar îl privesc sub aspectul pur al propriilor interese. În opinia lor, legătura cu el este deosebit de utilă pentru staroveri. Acesta le poate servi, prin ambasada sa, drept avocat în relațiile cu pașa și cu Poarta; din această pricină, îl și exploatează cît pot, dar, din aceeași pricină, îl și mint cît pot. Contele de Louviére merge de sărbători în vizită la episcop, se ospătează cu icre și căprioară, ascultă complimente adresate lui Napoleon, convinge și se convinge că schisma se află sub deosebita protecție a împăratului și că, pînă și în Moscova, staroverii doar în el își pun speranța. Episcopul și Goncearov îl lingușesc pentru orice eventualitate și sunt foarte mulțumiți că se cunosc cu o persoană de vază.

IV

Evenimentele de anul trecut din Polonia[57] au dezvăluit în mod clar sentimentele staroverilor față de conducerea noastră. Au început cu toții să-i adreseze Împăratului Suveran adrese, al căror sens era de exprimare a dragostei lor fierbinți față de Rusia.

Ortodocșii de rit vechi din Dobrogea, care recunoșteau în Moscova Noua Romă, iar în Tulcea o capitală de județ a Moscovei, s-au grăbit de asemenea să-și manifeste simpatia față de acțiunea guvernului nostru în Polonia. Apoi, neimplicarea lor în propaganda londoneză și-au declarat-o prin respingerea lui Kelsiev și a fratelui acestuia, veniți să agite și să facă propaganda unei revoluții împotriva Rusiei. Aceste două fapte sunt suficiente pentru a arăta identitatea de păreri a ortodocșilor de rit vechi din Turcia și a rușilor, simpatia primilor față de patria lor de dinainte și supunerea Dobrogei față de Noua Romă – Moscova.*

**Studiul de față a apărut fără semnătură în tomul I (1875) al publicației „Slavianskii sbornik", editată de Societatea Slavă de Binefacere din Petersburg. El era însoțit de o notă a redacției, pe care o reproducem: «Acest articol își găsește locul aici ca mărturie vie, scrisă cu vioiciune, a unui om care a cunoscut personal Dobrogea (1863 – 1866). Nu este nicidecum un izvor istoric important și veridic despre activitatea unor asemenea persoane, precum Goncearov și Czajkowski».*

Prezentare, traducere și note de Leonte IVANOV

51. În realitate, s-au aflat în detenție.
52. Mănăstire-fortăreață, întemeiată în 1352; din 1757, închisoare centrală pentru eterodocși. Caznele la care erau supuși deținuții întreceau orice închipuire. Închisoarea a încetat să funcționeze abia în 1905.
53. Arhiepiscopul de Slava a fost eliberat din închisoare în 1881, după 27 de ani de detenție.
54. Desigur, Șapoșnikov.
55. Regiune din nord-estul Greciei, pe țărmul Mării Egee. La nord e străjuită de muntele Olimp, celebrul locaș al zeilor din tradiția acestei țări.
56. Sultanul Abdul Aziz a condus destinele Imperiului otoman între anii 1861 și 1876.
57. Autorul se referă, cel mai probabil, la Revolta poloneză din 1863 împotriva Imperiului rus, în urma căreia Polonia își pierde cu totul autonomia. Ar fi un element util în stabilirea datei cînd a fost redactat textul.

https://biblioteca-digitala.ro

ESEU

AI. CISTELECAN

Danilov eseist

DANILOV, Nichita, poet, prozator, eseist. Născut la 7 aprilie 1952, în satul Climăuți, comuna Mușenița, din județul Suceava. Fiul lui Ivan Danilov și al Nataliei (n. Ivanov), țărani. Face primele cinci clase în cadrul Școlii generale din Climăuți, apoi se transferă la Liceul „Mihai Eminescu" (fost „Oltea Doamna") din Iași (absolvă în 1971). După liceu, urmează cursurile Școlii postliceale de arhitectură din Iași (1971-1973) iar între 1974-1978, pe cele ale Facultății de Științe Economice din cadrul Universității „Al. I. Cuza", Iași. După absolvire este, pe rînd, stagiar la Studioul cinematografic Buftea, economist la BJATM Iași, corector și apoi redactor la „Convorbiri literare" (1982-1988), profesor la Liceul „Mihai Eminescu" din Iași, muzeograf în cadrul Casei memoriale „George Topîrceanu", Iași, director al Teatrului „Luceafărul" (1991-1992), secretar general de redacție la „Dacia literară" (1992-1993), secretar literar al Teatrului Național „Vasile Alecsandri", redactor-șef al editurii „Nord-Est", șef al departamentului „cultură" la „Monitorul de Iași" (1997-2000). Între 1998-2000 a fost atașat de presă pe lîngă Ambasada României din Chișinău (un an a fost ambasador *ad interim*). Actualmente este director al Casei de Cultură „Mihai Ursachi" a Municipiului Iași (în cadrul căreia a înființat, în 2001, Clubul de Lectură pentru Profesioniști) și redactor-șef al revistei bilingve (româno-ucrainene) „Kitaj-grad".

A debutat, cu poeme, în „Convorbiri literare", în 1977. Colaborator al revistelor „Viața Românească", „Luceafărul", „Cronica", „România literară", „Tribuna", „Dialog" ș.a. După 1989, intensă activitate publicistică în cotidianul „Ziarul de Iași" (pagina culturală) și colaborări la toate revistele culturale importante din România și Republica Moldova (colaborator permanent la *Ziarul de Iași*). În 2004 a primit, din partea președinției române, Ordinul „Cavaler al Artelor", clasa A. Membru al Uniunii Scriitorilor din România și al PEN-Club-ului. Editorial a debutat, în 1980, cu *Fîntîni carteziene* (Editura Junimea, Iași – premiul pentru debut al Uniunii Scriitorilor). A mai publicat următoarele volume de poezii: *Cîmp negru* (Editura Cartea Românească, București, 1982), *Arlechini la marginea cîmpului* (Editura Cartea Românească, București, 1985 – premiul Asociației Scriitorilor Iași), *Poezii* (Editura Junimea, Iași, 1987 – premiul Asociației Scriitorilor Iași), *Deasupra lucrurilor, neantul* (Editura Cartea Românească, București, 1990 – premiul Asociației Scriitorilor Iași și premiile revistelor *Cronica* și *Poesis*), *Mirele orb* (1995, premiul Fundației Soros, premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova, premiul Asociației Scriitorilor Iași), *Nouă variațiuni pentru orgă* (Editura Polirom, Iași, 1999 – premiul Uniunii Scriitorilor din R. Moldova), *Peisaj cu ziduri și uși* (Editura Augusta, Timișoara, 2000, ediție bilingvă româno-engleză; traduceri de Sean Cotter), *Suflete la second-hand* (Editura Vinea, București, 2000), *În deșert și pe ape* (Editura Prut Internațional, Chișinău, 2000), *Umbră de aur, melancolia* (Editura Axa, Botoșani, 2000 – Premiul Național de poezie, Piatra Neamț, 2002), *Centura de castitate* (Editura Cartea Românească, București, 2007 – premiul Uniunii Scriitorilor, Marele premiu „N. Stănescu", premiul revistei „Flacăra", premiul de excelență al Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor). A scos, de asemenea, și cîteva antologii personale de poeme: *Deasupra lucrurilor neantul / Au deussus des choses, le neant* (Editura Axa, Botoșani, 1997, ediție bilingvă româno-franceză, traduceri de Emanoil Marcu), *Secol* (Editura Junimea, Iași, 2003), *Second Hand Souls*, Twin Spoon Press, Praga, traducere în limba engleză de Sean Cotter), *Nouă variațiuni pentru orgă/ Nine Variations for Organ* (o antologie în limba engleză, ediție bibliofilă, apărută în Olanda), *Îngerul negru,* Poezii (traducere în limba rusă de Elena Loghinovski, Editura Kitej-grad, Iași), *Ferapont*, Editura Paralela 45, Pitești, 2005), *Băutorii de absint*, antologie de grup (împreună cu T.T. Coșovei, Ion Mureșan, Ioan Es. Pop și Liviu Ioan Stoiciu, Editura Paralela 45, Pitești, 2007). Ca prozator a debutat cu *Nevasta lui Hans* (Editura Moldova, Iași, 1996) și a mai publicat apoi: *Tălpi. Șotronul* (roman, Editura Polirom, Iași, 2004 – premiul Filialei Iași a Uniunii Scriitorilor), *Mașa și extraterestrul* (roman, Editura Polirom, Iași, 2005), *Mama Sonya* (povestiri, Editura Curtea Veche, București, 2008), *Locomotiva Noimann* (Editura Polirom, Iași, 2008 – premiul revistelor „Argeș" și „Poesis"), *Ambasadorul invizibil* (roman, Editura Polirom, Iași, 2010 – premiul ARIEL). A publicat, de asemenea, cîteva volume de publicistică și eseuri: *Urechea de cîrpă* (Editura Boema, Iași, 1992), *Apocalipsa de carton* (Editura Institutului European, Iași, 1995), *Capete de rînd* (Editura Paralela 45, Pitești, 2006). Ca poet, e prezent în toate antologiile de gen apărute în ultimele decenii. Tradus, totodată, și publicat în reviste din SUA, Marea Britanie, Cehia, Franța, Slovacia, Spania, Ungaria, Letonia, Estonia, China, Vietnam ș.a. (traducători Adam J. Sorkin, Sean Cotter, Brenda Walker, Leon Briedis, Lidia Nasimova, Maria Dinescu, Emanoil Marcu ș.a.). Soțul poetei Cristina Cârstea.

https://biblioteca-digitala.ro

Luată în ansamblu, publicistica lui Danilov bate și ea cîmpii realității cu grație (cîteodată cu grația mîniei, cîteodată cu cea a melancoliei, cel mai des din pur talent) în toate direcțiile și sub toate formele. Trecînd dezinvolt de la portretul literar la schiță, de la creioane la eseuri și de la parabola morală sau politică la pamflet, Danilov n-are probleme de adaptare formală, fiind la locul lui în toate speciile. Temele-i vin din observația cotidiană, fie că e exersată pe peripeții de moravuri ieșene ori pe pitorescul local, fie că e orientată spre agenda general-politică ori spre tabloul social de anvergură. Ele sînt incitante indiferent de amploare sau gravitate (putînd trece de la cauza plăcintelor din nu știu de chioșc ieșean la cea a guvernării) și diverse pînă la incongruență. Le ține legate atitudinea, implicarea pe cît de ironică pe atît de dureroasă sau sensibilă. Din acest exces de sensibilitate participativă se trag și notele mai patetice, învolburările de mînie sau salvele de maliții. Luca Pițu îl numește „profet cu limba de jăratec", dar în *Urechea de cîrpă* intensitățile vaticinare și apostrofele nu-s pe primul loc. Asta chiar dacă publicistul e convins că „În momentele de cumpănă și de criză morală și socială, pamfletul e printre puținele arme de care dispune un scriitor." E convingere aproape generală printre scriitorii români, care sar repede la pamflet, lăsînd argumentele de izbelițe. Cum pamfletul e o specie de talent nu de argument sau dialog, devine că și Danilov preferă spectacolul de imprecații în locul dezbaterii. În realitate, volumul nu cuprinde multe pamflete propriu-zise (iar tema cea mai atractivă la pamflet e Adrian Păunescu), ci mai degrabă schițe caricaturale pe un fond de amărăciune răvășită. Altminteri, Danilov se trage direct de la nacazaniile lui Costin și Neculce, deplîngînd și el soarta blestemată a Moldovei și exclamînd în ton cu ei: „O, nefericit loc, bătut de Dumnezeu și de soartă." Sau făcînd, după Cantemir, observații (cine știe cît de juste) dure despre firea moldoveanului: „Practic, moldoveanul nu este făcut pentru o viață obștească. O dezordine ciudată predomină în casa și în obiceiurile sale. Copiii sunt murdari și fără educație, iar vitele jigărite și câinii răpciugoși." Nici românii în general, cei din *parabola poporului bulit,* nu sînt mai breji: „un popor ciudat cu spinarea frântă în două și ochii flămânzi de umilință." Imaginea-simbol a vremurilor și oamenilor e cîte-o notație de tipul „apa vuiește jalnic pe sub pod, scheaună ca un cîine năpîrlit de frig". Pe acest fond de dezolare (iritată însă, nu inertă) se ridică textele de atitudine ale lui Danilov, menite în realitate pedagogiei civice. Publicistul e un moralist, chiar și atunci cînd produce proză curată sau exersează în gratuitate coșmare morale ori sociale. Indiferent de ton (care e predominant ironic-amărît și sceptic-iritat) sau de specia în care sînt trase, observațiile lui Danilov sînt traduse într-o scriitură de vervă acidă. Cînd umblă cu carnetul prin lume, fie că intră cu el într-un bar, fie că participă la inaugurarea liniei ferate Iași-Săveni, Danilov e un observator caustic de faună umană și de realități sociale.

Cele strînse în *Apocalipsa de carton* (cronici și comentarii literare, răspunsuri la anchete, tablete), spre deosebire de cele din *Urechea de cîrpă,* sînt centrate pe teme exclusiv literare – ba chiar aproape exclusiv poetice. Se poate trage oricînd din ele o poetică, una maximală, ce contează pe viziune și pe puterea salvatoare a poeziei. Danilov nu e un postmodernist (și, firește, ironizează postmodernismul oricînd are prilejul), ci mai degrabă un fundamentalist ce ține poezia, cu religiozitate, printre esențiale. Ea este, pentru el, „singura limbă pe care o vorbește sufletul" (nu e și rugăciunea?), chiar dacă „nu ne salvează de tentația neantului". Limita, precum se vede, e destul de sus pusă și poezia are destul loc de acțiune salvifică. Ea, de altfel, se trage din partea divină a ființei („partea dreaptă", „mai bună", care „aparține lui Dumnezeu"), cea care performează prin „bunătate și simțire", nu prin „inteligență" (care ține de partea demonică și face poezie ironică). Deși poezia lui Danilov (ca să nu mai pomenesc de publicistica sa) nu e scutită de ironie (ori măcar de o anume causticitate a notațiilor), poetul e hotărît contra ironiei („Așa cum ironia izvorăște din jumătatea noastră diabolică, poezia izvorăște din jumătatea noastră angelică") și de partea solemnității și gravității; a responsabilității de misiune, la urma urmei. „Dumnezeu – zicel el – nu rîde" și, prin urmare, nu se cade nici poetului s-o facă (dar poate că, totuși, zîmbește; ca și ironistul, de altminteri). Oricît de uzate, cuvintele își mai păstrează ceva din forța de instituire a logosului divin și, la caz de iresponsabilitate sau gratuitate, se pot întoarce atît „împotriva celui care le-a emis", „cît și împotriva acelora care le citesc", întrucît „păstrează înăuntrul lor latențe ascunse și printr-o anumită așezare, printr-o anumită ordine, intuită de poet, pot aduce binele sau răul." Percepția poetului, hiperacută, e totuna cu halucinația, cea prin care „ni se deschid alte porți în univers" și cu care „trecem dincolo de lumea perceptibilă". E principiul viziunii daniloviene, unul primejdios, în care poetul își joacă în fiecare clipă ființa, întrucît „există riscul de a nu te mai întoarce din halucinație". Poezia, de fapt, nu e un eveniment estetic (decît implicit); ea e un eveniment existențial și un mesaj crucial; „a scrie doar *frumos, curat* nu sînt lucruri demne de atenție"; demnă de atenție e transmiterea „unui crez, unui mesaj pentru alte generații". Cu asemenea exigențe maximale, fundamentaliste, e de înțeles că postmodernismul e privit de sus.

Că postmodernismul nu-i pe inima lui Danilov se vede și din comentariile mai aplicate și ordonate într-un fel de micro-panoramă optzecisto-moldavă (cu cîțiva favoriți din alte zone și generații). Din perspectiva lui, reductivă drastic, „ceea ce încearcă noua poezie de la București este să convertească limbajul eminescian al poeziei românești în limbaj caragialian. Adică să opună eminescianismului caragialismul." E o constatare justă (nu nouă), dar mînuită *pro domo*. Tot cam așa e făcută și selecția celor comentați, în exerciții ce pot fi și strict critice cînd vrea autorul dar care, de regulă, sînt lăsate libere și la capriciul dezinvolturii. Nu-s ocolite portretele („Rece ca o lamă de cuțit care ar pătrunde în carne este poezia lui Lucian Vasiliu de la Pogor, un bărbat blond, înalt, *subțire*, cu un zîmbet blînd, și totuși ușor lasciv, în sfârșit, un bărbat cu favoriți, plăcut damelor și cu vorbă mieroasă.") și mai ales nu e frînată metafora simili-critică: „Ca și la o casă, construcția unui poem începe cu săparea fundației și se termină cu înfigerea unui steguleț alb pe acoperișul clădirii, nu departe de horn. După ce se sapă fundația, se aduc nisip, pietriș, ciment, piatră și se toarnă temelia. La Liviu Ioan Stoiciu, fundația poemului este turnată dintr-un amestec de virgule, var, nisip, ciment, bolovani de rîu, întărită cu armătură metalică și legată prin interjecții precum : *auleo, bă, mă, hă, ă, bre* și altele. Peste temelie se toarnă smoală și se lipește carton (și Stoiciu toarnă la smoală, de zici că nu ești prea departe de locul unde niște domni slabi cu bărbuțe și ochelari aținț un foc mare sub cazane de aramă, în care fierb sufletele verzulii ale păcătoșilor de tot felul ce-și ispășesc aici vina de a fi existat

https://biblioteca-digitala.ro

cîndva), peste smoală se pune un strat de carton, pentru ca igrasia să nu urce în pereți. Se înalță pereții, din chirpici, din vălătuci, din cărămidă sau din lemn, după buzunarul fiecăruia și în funcție de ce se poate găsi pe șantiere. Pereții înălțați de Liviu Ioan Stoiciu nu-mi dau prea bine seama din ce fel de zidărie sînt ; s-ar putea să fie din chirpici, după cum s-ar putea să fie din piatră, din cărămidă sau cine știe din ce lemn cîinesc sau păsăresc." În general comentariul se lasă dus unde-i place, face toate divagațiile posibile, dar nici observațiile și judecățile critice, spuse franc, nu lipsesc. Dacă nu-i critică literară, nici departe nu e.

Burdușite cu de toate (confesiuni, portrete, însemnări de jurnal, articole politice, eseuri literare ș.a.) sînt *Capete*-le *de rînd.* Danilov n-are nici aici respect de genuri și specii, căci el lucrează la o singură scriitură, indiferent de pretextul pe care și-l oferă, iar această scriitură amestecă de la sine amintirea cu ideea, notația cu interpretarea, generalul cu amănuntul, joaca cu gravitatea și fantezia cu scrupulul. Le amestecă după un fel de rețetă liberă, dar din care nu lipsește niciodată umorul, unul de substanță, cu care sînt văzute, înțelese și înfățișate lucrurile. Judecata lui e, de fapt, o înțelegere, nu o sentință. Tocmai de aceea Danilov nu e dintre nervoși nici măcar atunci cînd e de-a binelea furios, cultivînd un fel de empatie de pornire ca scrupul de înțelegere. Scriitura lui nu-i dintre cele iritate și iritabile, inflamate și inflamabile, deși, cînd e cazul, nu-i lipsește tranșanța. Oricît de amestecate ar fi însă lucrurile, tot literatura (și, din ea, firește, poezia) e cea care domină peste tot; chiar și acolo unde e vorba de reacții imediat politice, traduse într-un fel de editoriale de moment. Editorialistica lui Danilov e, în primul rînd, o lucrare de artă, măcar că o lucrare de reacție, de replică, de exasperare. E de artă nu pentru că i-ar lipsi atitudinea directă, ci pentru că această atitudine e plasată, de regulă, într-o schiță. Majoritatea bucăților strînse în secțiunea a doua (*Omul – suma tuturor animalelor*) sînt niște decupaje caragialiene veritabile, instantanee de bijutier al moravurilor, fiziologii surprinse în flagrant. Există, însă, alături de caragialiene, și destule urmuziene, împrăștiate cam peste tot. Dar există mai ales o pledoarie pentru poezie, pentru poezia care te duce la Dumnezeu: "Adevărata poezie, indiferent de stilul în care e scrisă, seamănă cu o rugăciune. O simți cum îți tulbură nu numai sufletul, ci și trupul". Experiența creativă personală e pusă sub semnul acestui mecanism de lift inefabil: „Imaginile și metaforele cu ajutorul cărora am încercat să sondez realitatea imediată m-au ajutat să ajung într-un spațiu vecin cu divinitatea". Acest concept de poezie extatică operează ca o favoare interpretativă atunci cînd e întîlnit în poezia altora, deși Danilov nu face din el o prejudecată, ba nici măcar o grilă. Grosul cărții e alcătuit din portrete și comentarii dedicate poeților (destule reluate din *Apocalipsa...*). Sînt, de regulă, comentarii care se lasă contaminate atît de spiritul ca atare al operei, cît și de spiritul ei imagistic, lui Danilov plăcîndu-i să zăbovească în reconstituirea "universurilor" lirice și să reînnădească el imaginile într-un fel de poveste rezumativă. Comentariile sînt din principiu empatice, iar unde empatia e mai groasă ele trec într-un fel de euforie a jocului, în pură juisare inventivă.

Opera:

Poezie:

Fîntîni carteziene, poeme, Iași, 1980; *Cîmp negru,* poeme, București, 1982; *Arlechini la marginea cîmpului*, Versuri, București, 1985; *Poezii*, Iași, 1987; *Deasupra lucrurilor, neantul*, Versuri, București, 1990; *Mirele orb*, București, 1995; *Deasupra lucrurilor neantul / Au deussus des choses, le neant*, Botoșani, 1997; *Nouă variațiuni pentru orgă,* Antologie, Cu o prefață de Mircea Mihăieș, Iași, 1999; *Peisaj cu ziduri și uși*, poeme, ediție bilingvă româno- engleză, traducere de Sean Cotter, Timișoara, 2000; *Suflete la second-hand,* București, 2000; *În deșert și pe ape*, poeme, Chișinău, 2000; *Umbră de aur, melancolia*, poeme, Botoșani, 2000; *Secol*, Iași, 2003; *Ferapont*, antologie de poezie, Pitești, 2005; *Centura de castitate*, București, 2007; Traian T. Coșovei, Nichita Danilov, Ion Mureșan, Ioan Es. Pop, Liviu Ioan Stoiciu, *Băutorii de absint,* antologie de grup, Prefață de Bogdan Crețu, Pitești, 2007.

Proză:

Nevasta lui Hans, Iași, 1996; *Tălpi. Șotronul*, roman, Iași, 2004; *Mașa și Extraterestrul*, roman, Iași, 2005; *Locomotiva Noimann*, roman din ciclul *Tălpi*, Iași, 2008; *Mama Sonya,* Povestiri, București, 2008; *Ambasadorul invizibil*, Roman în șase tablouri, Postfață de Radu Aldulescu, Iași, 2010.

Eseu, publicistică:

Urechea de cîrpă, pamflete, Iași, 1992; *Apocalipsa de carton,* eseuri, Iași,1995; *Capete de rînd*, Pitești, 2006.

Referințe critice:

Nicolae Ciobanu, *Întîlnire cu opera,* București, 1982; M. Nițescu, *Atitudini critice,* București, 1983; Al. Dobrescu, *Foiletoane,* III, Iași, 1984; Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi,* III, Cluj, 1984; Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei,* Timișoașa, 1985; idem, *Poeți din Bucovina,* Timișoara, 1996; Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei,* București, 1986; idem, *Poezie română contemporană,* I, Iași, 2000; Valeriu Cristea, *Fereastra criticului,* București, 1987; Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane,* București, 1988; Eugen Simion, *Scriitori români de azi,* IV, București, 1989; Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers,* București, 1990; Sebastian Vlad Popa, în *Caiete critice,* nr. 8-9/1991; Radu G. Țeposu, *Istoria tragică și grotescă a întunecatului deceniu literar nouă,* București, 1992; Ștefan Melancu, în *Apostrof,* nr. 6/1993; Ion Negoițescu, *Scriitori contemporani,* Cluj, 1994; Ioan Holban, *Salonul refuzaților,* Iași, 1995; Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni,* Cluj, 1996; Ion Pop, *Pagini transparente,* Cluj, 1997; idem, *Viață și texte,* Cluj, 2001; Cornel Regman, *Dinspre „Cercul literar" spre „optzeciști"*, București, 1997; Ioan Milea, în *Dicționarul Scriitorilor Români,* D-L, București, 1998; Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie,* Chișinău, 1999; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei,* Iași, 1999; idem, *Poezia postmodernă,* Brașov, 2002; Ion Roșioru, în *Tomis,* nr. 1/1999; Al. Cistelecan, *Top ten,* Cluj, 2000; idem, *Al doilea top,* Brașov, 2004; Daniel Corbu, *Generația poetică '80,* Iași, 2000; Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mîine,* II, București, 2001; Raluca Dună, Laurențiu Hanganu, în *Dicționarul general al literaturii române,* C-D, București, 2004; Ion Bogdan Lefter, *Flashback 1985: începuturile „noii poezii"*, Pitești, 2005; Paul Aretzu, *Viziuni critice,* Craiova, 2005; George Vulturescu, *Cronicar pe frontiera Poesis,* Iași, 2005; Aurel Sasu, *Dicționarul biografic al literaturii române,* Pitești, 2006; Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române,* Pitești, 2008; ***, *Scriitori și publiciști ieșeni. Dicționar 1945-2008,* Iași, 2009.

https://biblioteca-digitala.ro

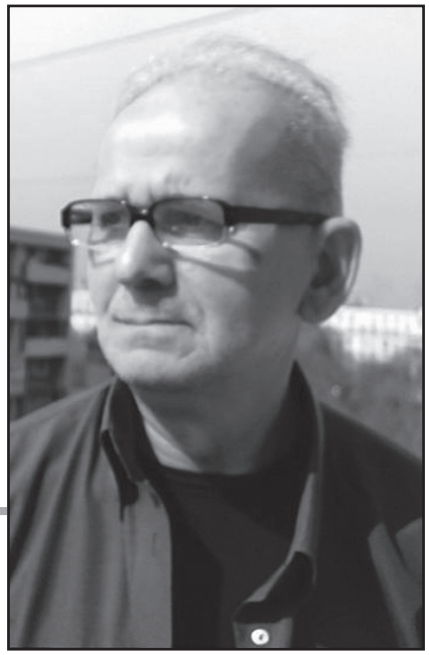

Geo VASILE

CARNAVAL POETIC

DE LA GELLU NAUM LA GELLU DORIAN

Drept preludiu la aceste însemnări despre poezia română contemporană, voi transcrie câteva versuri de Mihai Ursachi în care își dau întâlnire ca într-un sympozion și athanor universal poeți elini, Arthur Rimbaud, strămoșul tuturor avangardelor, Eminescu, Dan Botta, Radu Stanca, Cezar Ivănescu, Rilke, Saint-John Perse, Ion Barbu: „Hermetică enigmă! Și cele opt simboluri/sunt cupe opaline pe cele opt altare/ale ofrandei pure.Cu noi este acela/născut din însuși Hermes!/Pe coapsa lui de aur/e scrisă cifra triplă a Cheii absolute. *Viva/ Il principe dei fiori*!/Cununi din orchidee,/de chiparos și laur gătiți pentru Mireasăa/ce cârmuie din stele Corabia Nebună!// Într-adevăr o *navă*. Nicicând Antichitatea/nu cunoscu mai nobili bărbați, mai puri, mai mândri, mai/resoluți/pe masa lung-ovală/o raclă purpurie aprinde lungi reflexe,/în care doarme rece mireasa înstelată…// Ceremonie sacră! Când însuși adevărul/cristalicelor sfere expiră și nimicul/în chipul unui vierme molâu clamează vestea/imundă și infamă și veșnic detestată…/A noastre inemi iată sunt cupe opaline,/o purpură aprinsă vom bea pentru Enigma /în veci sărbătorită!Din amfore de/ lapislazuli o licoare/ca sângele iluminat din stele Corabia sublimă./O frați!// În universuri/oceanele de floare se năruie pe navă,/cicloane siderale. De dincolo de ele/e glasul celei care ne dăruie putere,/ea este-aici, acum, cu noi, ea este-acela ce s-a născut din Hermes!”.

Dacă noțiunea de *modele* nu induce nici un fel de dubii sau prejudecăți, după părerea subsemnatului ele fiind Gellu Naum, George Bacovia și Ion Vinea (triadă ce nu-i exclude pe Eminescu, pe poetul-filosof Lucian Blaga, pe poetul-matematician Ion Barbu, pe Geo Dumitrescu sau pe Nichita Stănescu), prin epigoni am vrut să definim nu atât pe cei născuți, etimologic vorbind, *după* modele, cât pe poeții care au reelaborat ideile și stilul unor predecesori celebri din poezia română modernă. Epigonii probează nu numai asimilarea deconstructivă a marii stagiuni poetice interbelice, ci și a revelațiilor anilor șaizeci-șaptezeci tip Virgil Mazilescu, Petre Soica, Cezar Ivănescu, Marin Sorescu, Cezar Baltag, Mircea Ivănescu, Miron Kiropol, Ana Blandiana, Mihai Ursachi (demolatori ai proletcultismului) în siajul cărora continuă să ne uimească gheizerele ludice, intertextuale, subversive semnalate de Radu G. Țeposu în a sa „istorie tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă”. O probă de continuitate, așadar, dar și de ruptură în sensul originalității cucerite prin vocație și talent, (imaginar, viziune asupra lumii, prozodie etc).

Majoritatea autorilor inventariați aici s-a înscris mai mult sau mai puțin pe turnanta europeană postmodernă, anunțând crepusculul protagonismului liric, al conotației metaforice, denunțând visul poetic (frecvent încă la plutonul neoromanticilor), totul fiind înlocuit de dictatul ludic, erotic, mediatic, epico-dramatic, de prozopoemul din care nu lipsesc parodia, violul lingvistic (agrementat cu parfum gotic sau miroase balcanice), mesajele nostradamice, insertul intertextual, sarcasmul, inventarul semantic delirant, derapajele spre farsa tragicomică sau panerotică ca reflex al relativismului și anomiei globalizante: a se vedea textele *epigonilor* tip Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Daniel Corbu, Nichita Danilov, Mihail Gălățanu, Gabriela Crețan (cu a sa coincidentia oppositorum pe structuri baroc-expresioniste), Ioan S. Pop, Paul Vinicius, Gellu Dorian, Gelu Vlașin, Liviu Georgescu, Eugenia Țarălungă ș.a., moștenitori direcți fie ai *deprimismului*, fie ai magiei albe și imaginarului oniric cu efecte speciale, ludic, amoros, crepuscular- suprarealist din poezia *modelelor* propuse de noi.

Suntem interesați nu atât de curente și proceduri pure, atribuite ulterior de critică modelelor (suprarealism, expresionism, bacovianism pe tot ambitusul lui, „de la poză la proză”, psihism existențial autoscopic tip psihodramă, amestecat în cazul lui Vinea cu citadinismul de sorginte futuristă, toate acestea menite să sfârșească chiar și la modele, nu numai la epigoni în tehnicism mimetic), cât de poezia ce stă pe propriile picioare, memorabilă, și care, vorba poetului, reușește „să dea un sens mai pur cuvintelor tribului”. (Amintim cu această ocazie cartea subsemnatului dedicată „Poeziei române între milenii”, Editura Dacia 2002, care cuprinde ample referințe la cărțile înnoitoare, la dicțiunea plină de vervă cosmopolită, sensualitate , dramatism și elegie ale unor poeți și poete tip Ioana Crăciunescu sau poezia tare de înger și demon, Gheorghe

https://biblioteca-digitala.ro

Istrate sau naşterea poeziei: răstignire şi concepţie imaculată, Ion Stratan sau manualul fugii de lume, Marta Petreu sau erototeca de cerneală, Justin Panţa sau metafizica anodinului, Nicolae Popa sau poezia vieţii de după moarte, Marian Drăghici sau teatrul cruzimii ludice, Echim Vancea sau echimoterapie ş.a.m.d.

Vom comenta în continuare textele unor *epigoni* descoperiţi ulterior, un prilej ca să răspundem totodată la câteva întrebări vechi şi totuşi actuale: ce este poetul? ce este actul poetic? ce rol mai joacă prozodia? există un filon religios în poezia actuală? sacrul şi profanul continuă să coabiteze? cât de europeană este poezia română contemporană, tematic şi stilistic vorbind? ş.a.m.d.

Iată-l, de pildă, pe Miron Kiropol (n.1936, Bucureşti) şi măştile sale dintr-un impunător repertoriu poetic: custode, cantor şi oficiant al vieţii şi al morţii, emisar profetic *urbi et orbi*, imnograf, aed elegiac, prerafaelit, eschatologic, psalmist isihast, mesager al zeilor, apatrid supravieţuitor al dezastrelor lumii, sacerdot al iluminărilor, menestrel al Evangheliilor, orhestrator de sortilegii hipnotice, muzicale, erotice, alexandrin oracular, totul subsumat omului fragil, a cărui singură ispită e cerul şi singură consolare, poezia (aleasa inimii).

Descifrând viaţa, sursele şi soarta poetului bântuit de marea Creaţie şi de mitologiile aferente, Miron Kiropol are alonja ontologică de a scruta genealogia şi heraldica actului poetic întemeiat pe o arhaică imolare, pe o asceză jerfelnică: „Zeul îşi încearcă repeziciunea arcului / Cu bucăţi rupte din mine /Şi în botul fiarelor le aruncă / Şi în gura oamenilor (…). Am insistat asupra acestui poet, deoarece credem că este vorba de reabilitarea unui lirism *ancien style*, un tip de descântec muzical şi totodată metafizic, un involucru de incantaţie, rugăciune şi elegie.

Mesaje dramatice învârstate de lacrima stoică a stării de fapt ne parvin într-o desăvârşită formă a melosului intraverbal cu virtuţi aforistice. Reabilitarea prozodiei clasice pe baza unei rarissime erudiţii poetice singularizează, de pildă, versurile Venerei Antonescu, tot atâtea probe de exorcism al suferinţei, singurătăţii şi bruiajului istoric. Dacă Ion Horea (n.1929, Petea de Câmpie, Mureş), retras asemenea unui Spinoza să-şi poliseze lentilele, cultivă expresia spiritualistă (limbajul sacru la răscrucea cu cel folcloric), Aurel Rău (n. 1930, Josenii Bîrgăului) se dedă exerciţiilor de stil, de la antici până la deconstructivişti, parcurgînd un ambitus al speciilor reunite, personalizându-le interioritatea melodic şi cromatic. Rigoare, melos, desfătare multiplă de ritmuri şi rime, dar şi devotament faţă de patria biografică şi artistică şi totodată un irepresibil legământ cu poezia română şi universală.

Necontenit *pas de deux* pe fundalul unei învăluitoare regii muzicale, al jubilaţiei goliardice cumînţită prin rugăciunea marianică, textele lui Adrian Popescu reabilitează prozodia clasică, învăluind-o într-o tandră, ludică ironie epigonică. Dincolo de voluptăţi prozodice şi acorduri polifonice, mereu acoperite de emoţie şi de idee poetică, Adrian Popescu îşi propune şi atinge cel mai de sus reper al raportării poetului la instanţa spirituală supremă, cel al încredinţării vieţii Maicii Preacurate, Regina Ancilla Dei, sinonim al Eclesiei intercesoare a Logosului Învierii din pulberea Istoriei în Cartea Vieţii şi a Poeziei Universale. Întâlnirea cu Dumnezeu, departe de a fi o idilă mimetică, este o încleştare agonistică pe viaţă şi pe moarte a omului religios cu opacitatea cuvintelor, id est propria existenţă. Găsirea liniilor de fugă spre lumina unei presimţite supraexistenţe, adevărul existenţei lui Dumnezeu, înseamnă „limbajul condensat al imaginilor", probat cu prisosinţă de poezia Lidiei Stăniloae printr-o perpetuă îngemănare de abstracţiuni şi dileme spirituale şi sufleteşti cu sintagme din viaţa de zi cu zi şi din peisajul familiar al experienţei.

„Puterea iluziei" este în poezia lui Ion Chichere (1954 – 2005) unul şi acelaşi lucru cu lumina amniotică a iubirii, cu puterea iubirii care face din partenerii cuplului o singură fiinţă încă nenăscută. Elogiul iluziei şi al visului poetic are puterea de a aboli regresiv timpul: „Când ne iubim/ ni se topesc organele / într-o singură aură /într-un singur embrion / timpul rămâne în urmă / ca un ecou repetat din con în con / visul că suntem /este mai tare / decât prezenţa / buzele noastre trecând prin noi / ating absenţa". Poetul are darul de a sculpta, de a formula memorabil condiţia vremelnică a omului, căzut *illo tempore* în păcat, şi de-atunci alergător înspre moarte. Tot astfel, închinându-se imnografic frumuseţii femeii, îşi reitereaza arta poetică *dolcestilnovistă*: „Dormi atât de frumos încât / pleopele tale nu despart / ci unesc / realitatea de vis / şi fiinţa este întreagă / în două lumi deodată /eşti ca un cuvânt / care chiar în timp ce e scris / îşi este erată". Ion Chichere scrie cele mai frumoase poezii de iubire ale începutului de mileniu , de iubire sacră şi profană, mortală şi nemuritoare, exorcizând ca pe un duh injurios aşa-zisul pansexism autenticist, fracturisto-onanist, tot atâtea pornoglumiţe semnate de indivizi psihotici şi exhibiţionişti. Scientist uneori, meditativ arborescent, invaziv, dar şi recules minimalist în religioase, dramatice incizii şi embleme, limbajul poetic al lui Cassian Maria Spiridon lasă impresia unei autogenerări prin magie albă, dar nu mai puţin provocatoare de surprize prozodice dublate de un instinct al imaginii şi al unei tensiuni muzicale lăuntrice, infailibil.

Fericit să-şi trăiască propriile poeme cu mult înainte de a le fi scris, veritabile *occasioni* cum le numise Montale (dovedit a fi totuşi mai avar, mai algebric şi parcă oleacă ermetic în evocare) românul Ioan Flora (1950 Banatul Sârbesc - 2005 Bucureşti) face risipă de vorbire cu tâlc de epos, acreditându-şi talentul şi faima de poet epic specializat în ficţiuni, compoziţii şi scenarii. El opune, aşa cum o făcuse şi Gellu Naum, perversei idile lirice, bogatele zăcăminte ale limbajului epic, gata să se detalieze în enunţuri de proces-verbal. Alternând golurile şi plinurile în spirit deconstructiv, scriitura lui Ioan Flora refuză patetismul şi calofilia. Confesiunea, adesea fictivă, personalizează şi înţeleptşte vertijul intertextual, inventarul semantic delirant arătând cu degetul spre sminteala noastră mimetică.

Sub vechea mască de *om revoltat* sau de *înger căzut* , poetul înstrăinat în chip de umbră onirică, are totuşi puterea şi incisivitatea să arate cu degetul conspiraţia Răului, destrămarea comunităţii şi a comuniunii. Senzor în nemântuită alertă, trăieşte la cote maxime golirea de sens a lumii desfigurate de stricăciune şi ispite luciferiene. Decăzut el însuşi din graţia divină, falsul trubadur poate juca în rolul falsului clovn, clevetitor cu stil şi blazon:

https://biblioteca-digitala.ro

tot astfel, adică grav și totodată ludic, scrie Gellu Dorian, Traian T.Coșovei, Ioana Greceanu, și mai recent Liviu Georgescu, de-a Gellu Naum. Primul și cel mai serios roman în versuri din literatura postdecembristă, „Studiu de bărbat" , semnat de Paul Vinicius, este un compendiu de scenarii erotice (și nu numai) de aluzii biografice și sociale presărate cu sindroame intertextuale, totul învederat epico-dramatic, somptuos prozaic, asemenea viitorului compozit al poeziei. Despre a cărei abolire suntem preveniți, de vreme ce recursul la arma de foc încalcă mortal armistițiul platonic „dintre vânător și vânat", deci însăși ideea platonică de poezie. În condițiile deșertului nostru afectiv, erotolirismul, eventual imnografic, devine un nonsens. De unde și grija autorului de a-și amputa orice urmă de elan fie și epidermic, printr-o palinodie ce denunță și anunță simultan tentativele poeziei erotice de a survola limbul artei sacre, de a scoate frumusețea din anonimatul copleșitor al cărnii. Textele lui Paul Vinicius, epico-aventuroase, la granița dintre blasfemia cu știaif și elegia insurgentă, este un itinerar dramatic prin imperiul de cenușă al minții, inimii și literaturii postmoderne, o confruntare gravă cu partituriule oferite de modernitate (Rimbaud, Bacovia, Virgil Mazilescu, Radu Stanca, Gellu Naum, Mihai Ursachi ș.c.l.) Poetul „Eclipsei" poate închide de parabola parcursă de personajele acestei cărți, de la hemografie imnografică la licențiozitate și blasfemie.

Detabuizarea canoanelor didactice și moralicești este o veche strategie a inteligenței ironice, dar și un mai nou joc, uneori truculent, al conștiinței critice postmoderne ce nu ezită să facă divertisment, *entertainment* pe seama unor texte sacrosancte (vom da un singur exemplu: celebrul roman „Logodnicii", devenit un serial tv , practic o înfiorătoare reprezentație parodică la care se râde cu lacrimi). Spre deosebire de astfel de adaptări eretice, poemul lui Florin Șlapac „Zăpodie" păstrează încrederea în iluzia artistică, în ficțiune, în forța incantației verbale. Eufonie, deci, truvaiuri anagramatice, rime interioare, subtile diftongări și travestiuri semantice pledează formal și atestă diversele voci, proceduri, registre tipice pentru speciile poetice revizitate, reanimate, simulate. Scripturi, descântece, cazanii și cronografe sunt readuse pe scena noastră intramilenară. Dus de firul poveștii, poetul nu uită să marcheze memorabil: „ursitoarele dormeau mâlc în găoace de albină / timpul / fire zvăpăiată, încolțea îngeri prin trupul lui de tină". Trupul lui Zăpodie , eroul civilizator, *genius loci*, semizeu al eresului, paladin al onirologiei universale.

Este chiar condiția și definiția poetului următoarelor decenii. Anticipată și de Gellu Dorian (urmaș demn al lui Gellu Naum și Ben Corlaciu), devreme ce arta sa poetică, vitaminizată prin contact cu umbra lui Kafka &C., este delirul supravegheat la intersecția cu sentimentul tragic al vieții. Poetul din Botoșani este un elegiac care merge pe sârma bine întinsă între paradox și paroxism scriptural, alternând adorația imnică și rugăciunea cu redundanța ce verbalizează solipsismul, nonsensul sau heteronimia cultivată de Fernando Pessoa, nesfiindu-se să ofere scene de erotism cu conotații pervers-baudelairiene și gotice ("apărea, nu era nălucă, te săruta ca pe un mort/și te învia, o iubeai și murea/lângă tine ca un mormânt plin cu flori (...)".

Andrei ZANCA

O ÎNTÂLNIRE CU HANS MAGNUS ENZENSBERGER

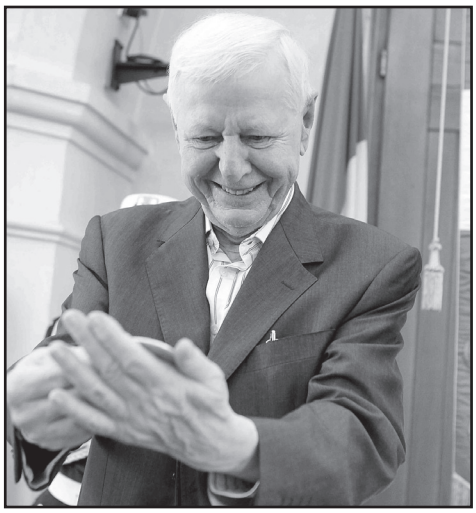

....eu însumi am tradus tot felul de poezii și știu că prin această activitate poți flămânzi. (...) oricum, e frecvent cazul editurilor care încasează subvențiile și nu cedează nimic traducătorului (...) dacă veniți odată la München, m-aș bucura sa Vă cunosc și am putea întreține și o conversație (dintr-o scrisoare adresată lui Andrei Zanca de către H. M. Enzensberger la 21 ianuarie 2001)

...și-am pornit-o cât am putut mai repede, după cum se poate lesne închipui. Vizita a fost stabilită telefonic - cum e aici obiceiul -, cu multe zile înainte și anume într-o după-amiază de sâmbătă, pe 3 februarie. Am stat cu sufletul la gură ori de câte ori suna telefonul ori venea poșta, obișnuit de mai demult cu tot felul de renunțări de ultim moment, uitând că aici în cazul în care se stabilește ceva, acest lucru se trece într-un terminal și că este tratat prioritar față de orice intervenții ulterioare. O chestiune de cuvânt, de seriozitate și onoare, chiar dacă e vorba... de poeți. Ningea. Ningea în acea dimineață de februarie, când am luat-o înspre München. O ninsoare firavă printre picături mari de ploaie. Influența Atlanticului se face aici resimțită tot timpul așa-zisei ierni, în care rareori se depune pentru scurtă vreme o pătură subțire de zăpadă.

Pe Enzensberger l-am lecturat pentru întâia oară prin 1973, în „Secolul 20". Era un nume de mare rezonanță încă pe atunci (slabe, dar certe ecouri răzbăteau până n România; prietenii nemți, revistele și cărțile clandestine, legenda; pentru că Enzensberger este o legendă; la ora actuală, el se află în prima linie a scriitorilor universali și m-am așteptat tot timpul să aud că a primit premiul Nobel, care să-i încununeze lista premiilor naționale și internaționale de mare prestigiu). „Secolul 20", o oază a acelor vremuri, publicase un grupaj de poeme; era

https://biblioteca-digitala.ro

unicul liman cu prelungiri firave într-un dincolo abia bănuit; erau acolo printre altele două minunate poeme: unul de dragoste „Chestionar la miezul nopții", precum și celebrul poem „În cartea de lectură a ciclului superior", care începe cu versurile devenite între timp emblematice: „nu citi ode fiul meu, citește ghidurile de călătorie / ele sînt mai precise" – într-un anume fel o ars poetica și un îndemn clar la luciditate, atenție și veghe. Mai apoi, în 1974, i-a apărut o culegere de poeme în traducerea Ilenei Mălăncioiu și a lui Aurelian State: „Sfîrșitul bufnițelor", ed. Univers.

München-ul sclipea în lumina reclamelor. O populație pestriță bântuia străzile. Ningea și ploua totodată. Ca întotdeauna, citind mai ales ode... -, am omis a mă uita pe hartă, încât în înstrăinarea de străzi înspre care răzbătea uruitul metrourilor subterane, am oprit o femeie mai în vârstă, întrebând-o de strada poetului. S-a oprit cu o anume rezervă la început, apoi auzindu-mi doleanța și privindu-mă iscoditor, îmi răspunse că auzise de „străduță", însă nu știa cu siguranță unde se afla. Locuia prin apropiere într-un bloc, spuse, croindu-și cu pricepere o pârtie prin puhoiul de oameni. Am luat-o pe urma ei. M-a întrebat cu o curiozitate cam neobișnuită pe aici, unde nimeni nu te-ntreabă ce faci, ori ce ai de gând, cu ce ocazie prin München. I-am răspuns că am o întâlnire cu domnul Enzensberger. Ochii i s-au luminat : „Sunt librăriță aici în apropiere, de 30 de ani…cunosc și am vândut mai toate cărțile acestui domn", chicoti ca o fetiță. Apoi, făcând o volută în jurul unui grup de *skinheads*: "Ist es nicht lustig?"[1] mi-a spus râzând. Am încuviințat, mirat de o asemenea nemaiîntâlnită reacție. Pesemne și numele lui Enzensberger, prestigiul lui münchenez, jucau aici un rol. Cum mai aveam aproape un ceas până la ora întâlnirii, i-am urmat sfatul intrând într-o cafenea, pe care această mai în vârstă doamnă mi-o indicase la despărțire. Aveau într-adevăr o cafea excelentă: italieni. N-am apucat a mă aduna în vederea nesperatei întâlniri, sorbind din cafea, că un chelner mă și chemă la telefon. Am întins mirat degetul mare înspre propriul piept. A încuviințat din cap zâmbind. Era bătrâna librăriță. Aflase în blocul ei, unde se afla străduța cu pricina. M-a uluit siguranța cu care ghicise că îi voi urma sfatul. „Ist es nicht lustig?", a repetat la urmă râzând. Am luat-o prin zloată, departe de vacarm printre străduțe scurte, în formă de labirint, amintindu-mi de străduțele noastre de burg, transilvane. Casa căutată avea aspectul unui fort, ba chiar a provei unui vas de croazieră. Cartier select.

Am sunat la ușa blocului, care se deschise imediat, fără de obișnuita voce răgușită întrebând rece la microfon, cine-i acolo, încă o dovadă a deplinei încrederi că numai eu puteam fi la acea oră….Am pătruns într-un hol elegant și comod, pardosit cu o mochetă de-un vișiniu închis. Sus se zărea deja capul poetului, aplecat peste casa scărilor: „*La ultimul etaj*", răzbătu până la mine vocea lui. M-am întors, luând ascensorul până la etajul patru. Ușa era întredeschisă. La drept vorbind, aveam într-adevăr emoții. Am bătut firav „*Nur vorwärts*..."[2].

1. Nu e vesel?
2. Înainte, doar înainte....

M-a întâmpinat cu un aer atât de juvenil și cu un mers atât de sprințar, încât l-am privit cu o intensitate sporită de toate așteptările. Mi-a întins mâna și mi-a luat paltonul, punându-l pe un umeraș în locul rezervat anume. Cu un gest simplu m-a poftit înăuntru. Am pășit într-o cameră uriașă, înconjurată pe toată latura ei de un uriaș perete-fereastră în curbura „prorei". În mijloc, o despărțitură de rafturi. Restul pereților erau în sine un prelung raft cu cărți ce urca până la tavanul înalt. O adevărată bibliotecă în miniatură. Și în rest nimic, decît o măsuță rotundă la o margine. În celălalt colț, o canapea, o măsuță cu un mic computer și un televizor. M-a poftit să mă așez întrebându-mă în același timp dacă doresc o cafea. Toate acestea într-un ritm neobișnuit, el mișcându-se cu o agilitate necrezută la 71 de ani, (între timp a împlinit, în 2007, șaptezeci și șapte de ani), într-un costum bleumarin cu o cămașă deschisă la piept, o cămașă în carouri mici alb-albastre (insist asupra acestei ciudățenii, căci pepitul făcea parte deja din recuzita de vestimentație enzensbergiană devenită celebră). Sub părul abia încărunțit, sclipeau de inteligență ochii de un albastru izbitor, fără o umbră de suspiciune, arzînd de curiozitate ….Zâmbetul său era pe jumătate într-o așteptare curtenitoare, cealaltă jumătate oglindea o fină și jucăușă ironie, fără o urmă de răutate însă. Și-n toate cele aproape trei ori cît am fost acolo, a devenit de două ori grav. Prima oară…însă răbdare.

Îi expun pe scurt proiectul de traducere, proiect aprobat de celebra editură "Suhrkamp". Este de acord cu selecția operată din mai toate volumele de poezie apărute. Aș dori însă, adaug eu – el fiind într-o relație de bigamie, aș spune, cu poezia și eseul -, și o mică culegere din cele mai relevante eseuri politice și despre artă, totul reunit într-o casetă, eseurile și reculul lor poetizat, însă nu am toate aceste cărți. M-a privit cu un zâmbet de copil pus pe șotii, s-a ridicat cu o iuțeală într-adevăr uluitoare și a dispărut undeva cu câteva trepte mai jos, de unde au răzbătut curând zgomotele rafturilor cotrobăite cu mișcări atât de juvenile.

M-am ridicat, profitând de moment, și m-am apropiat de fereastră. Eram undeva mult deasupra orașului, a celorlalte clădiri. În jur, un labirint de străzi. Zgomote atenuate abia ajungeau până aici sus. Pe platforma acoperișului de vis-à-vis, o grămadă de ciori șontâcăiau greoi printre antenele înfipte. Undeva se găsea și casa unde locuiau soția și fetița lui de 14 ani. La dreapta, un turn cu geamuri minuscule. M-am întors ca și chemat de o voce plină de remușcare înspre raftul cu cărți (este o impolitețe aici să te ridici și să începi a cerceta biblioteca cuiva, darmite a mai și scoate o carte de la locul ei…), încât am galopat avid cu ochii - urechea ciulită înspre ușă -, peste raftul din mijlocul camerei și cel de-a lungul pereților. Am remarcat de îndată o ordine cutremurător de bine stabilită. Volume în franceză, spaniolă, italiană, portugheză, suedeză, norvegiană, limbi pe care Enzensberger le vorbește cursiv. Iată, mi-am spus, într-adevăr un loc curat și bine luminat. Mi-am aprins o țigară. S-a ivit cu un maldăr de cărți în ușă, s-a așezat în fața mea,

https://biblioteca-digitala.ro

lămurindu-mă febril, însă și cu o anume răbdare asupra celor aduse. Se desprindea din el o detașare față de cele deja scrise, cărțile de eseuri din fața mea aduse de jos, și-a aprins o țigară, continuând a vorbi într-un ritm infernal și atât de firesc lui, încât eu, cunoscut totuși pentru „fulgurațiile" mele temperamentale, am amuțit.

O sa am grijă de ele, i-am spus, o să le retrimit prin poștă…*Nu, nu, sunt ale dumitale…sper să poți întreprinde ceva cu ele în proiectul propus*….Ce să mai zici?

Ca spre a-mi întrerupe jena, a trecut brusc la alt subiect: România. *Am fost cu o grupă de scriitori…printre care, da, era și prietenul dumitale Schlesak, pe care l-ai pomenit adineauri…prin București prin anii '90.* I-am spus că Dieter mi-a mărturisit cu o doză de admirație în voce cum că Enzensberger „profetizase" încă din '86 căderea comunismului estic și ...venirea americanilor...Aici, la ultimul punct..., a zis cu o anume suspiciune Dieter, „Nu, nu", i-am răspuns eu pe atunci, „în sine, n-au pătruns Coca-Cola și McDonalds deja?"….

Enzensberger râde ca un copil când îi povestesc toate astea….*Da, da…reținși acum clădirea restaurantului Uniunii Scriitorilor, o împletitură ciudată de stiluri, ca de altfel mare parte din București*…Mă întreabă de Pleșu, Îi spun ce știu și eu de aici: este poate la ora actuală, unul din oamenii cel mai lucizi și mai obiectivi în ceea ce privește Țara. Zâmbește, dă din cap… și totuși, îmi spune, ce deosebire uluitoare între Transilvania și restul Țării (el spune Walachei[3])! Îi spun că nu mai posed cartea lui apărută în limba română în 1974. Se ridică de îndată, îndreptându-se spre bibliotecă cu o siguranță ce-mi spune că și noaptea în întuneric s-ar descurca și revine cu volumul albastru și subțire, mi-l întinde. Ezită o secundă, când îl rog a mi-l împrumuta pentru o săptămână, spre a revedea ce s-a tradus, apoi încuviințează adăugând: *e singurul exemplar pe care îl am.*

Sună telefonul. Se ridică și vorbește cu cineva într-o franceză fără cusur….*Feydeau…un moment*…Sendreaptă cu aceeași siguranță undeva înspre fundul uriașei încăperi revenind de îndată cu viteza lui firească, copleșitoare pentru mine în degajarea ei, în naturalețea mișcărilor unui bărbat de treizeci de ani, apucă receptorul….râde….continuă să dea lămuriri în franceză, revine, își aprinde o țigară, picior peste picior, mă privește cu o curiozitate aproape de neconceput față de placiditatea și suspiciunea atotdominante de aici… mă întreabă cum e văzut în Țară acum Arghezi… se ridică brusc și dispare în fundul „serei" - între timp se lăsase înserarea, iar pe măsuță, doar un abajur răspândind o lumină albastră, încât tot la fel de brusc îmi aduc aminte de un fragment din „Jurnalul" lui Julien Green și murmur, parafrazându-l: iată-l pe poetul Enzensberger mistuindu-se între coperțile cărților sale…. Însă m-am înșelat. Într-o clipă se desprinde din penumbră cu mersul lui de felină. Ține în mână o ediție în franceză din „Cimitirul Bunei-Vestiri". Iată, îmi zic, un protestatar și pamfletar celebru îl adulmecă pe celălalt. Îi vorbesc despre activitatea de pamfletar, de revistele pe care le-a scos Arghezi. Ascultă cu mare atenție, înclinând din cap, deodată serios, însă nu grav și în același timp cu deja celebra sa afirmație mereu reluată: "*Jaa, jaa…*"ambiguu și-ncurajator în același timp, în sine provocând în cel ce vorbește aproape paradoxal o esențializare a spunerii…

Dar Sorescu? L-am cunoscut cândva…un om interesant, cu mult spirit…însă ceva mi-a părut totuși straniu, ciudat la el…N-am vreme de ripostă, că și trece la Dinescu, la care l-au amuzat se pare teribil „ieșirile" lui parlamentare….râde ca un copil și-și aprinde o altă țigară… Simt un imens sentiment de bucurie și ușurare că nu trebuie să port în spinare ariditatea și grila unui interviu, programaticul, de care și lui îi e groază, căci iată…trec în terenul lui vorbindu-i despre uluirea conaționalilor săi la faptul că în eseurile, articolele și emisiunile lui radiofonice deosebit de numeroase (ca efect al unei afirmații pozitive și încurajatoare a lui Brecht asupra importanței pentru literatură, artă și politică a radioului, afirmație făcută încă în 1932), el marchează punct după punct, relevând adevăruri mereu neplăcute conservatorilor și…liberalilor anilor '60 și '70 mai ales, și apoi „dispare" după o astfel de „incursiune", trecând de îndată la o altă problemă stringentă și supusă altui tabu, aidoma unui Ariel politic, mă gândeam eu, nefixându-se niciunde, încât până la ripostă evenimentele obiective vin să confirme cele afirmate de el…în fine, un om nespus de liber….Râde atât de contagios încât nu mă pot nici eu abține….*Da, tare ar fi vrut ei, cum e obiceiul aici să mă catalogheze, să mă vadă* – arată biblioteca – *undeva într-un raft, să mă integreze*….și pronunță rar acest cuvânt, cu o ironie atât de fină, încât îmi spun: iată, un bărbat de șaptezeci și unu de ani (pe atunci; anul acesta a împinit 78 de ani), vorbindumi ca unul ce se pregătește cu garda aparent deschisă, să se arunce din nou în arenă…Însă el intuind parcă ce se petrece: *aș face o vizită în România…sunt tare interesat... însă fără prelegeri, ori lecturi…fără îmbulzeală…astea-s avatarurile celebrității, de care mă feresc cu groază*…Într-adevăr, îmi zic, avertizat cu doi ani în urmă de prieteni și scriitori transilvani de limbă germană, însă și de cei autohtoni: Ah Enzensberger, mută-ți gândul…e prea mare și prea plin de el, spre a încuviința fie și un interviu poștal, darmite să te mai și primească….O fi intuit el și faptul că-n ochii lor „e prea mare și prea plin de el"?

Plec la primăvară în Iran, am prieteni acolo…vom sta de vorbă incognito…Oare în ce o mai fi angrenat și la ce nivel, pe care nici măcar nu-l bănui….însă el continuă… *apoi în Chile, la un festival de poezie…Medelin*....Se ridică brusc, îndreptându-se într-un colț: *Bei ceva*? mă întreabă. Ce luați și dumneavoastră, îi spun, aducându-i aminte de vizita în URSS laolaltă cu Sartre și alte celebrități în era lui Hrușciov, când a fost ovaționat la scenă deschisă pentru poemul "landessprache" (Limba țării), însă mai ales pentru cuvântarea tranșantă pe care a ținut-o, fiind în numai două zile vedeta întâlnirii. Râde când îi evoc scena în care invitat de Hrușciov (doar el!) la o baie în mare, îi spune că ar accepta cu plăcere, însă nu are chiloți de baie. Și atunci Hrușciov îi zice: nu face

3. Valahia

https://biblioteca-digitala.ro

nimic, ia-ți unii dintr-ai mei…și a doua zi apare în toate marile ziare pe fronton „Enzensberger în chiloții de baie ai lui Hrușciov”….*Da*, zâmbește cam stingher și sastisit deja de această istorisire…*se bea vodcă, pe care eu nu o pot suferi…sto vodca…ceea ce înseamnă o sută de grame, pe care o turnau ca apa pe gât*….Revine și-mi aduce…o vodcă poloneză. Deh, îmi zic, tot din Est, tot din Est și ăsta, îșI zice el…lui îșI toarnă o manzanilla…Ciocnim... Se-ntrerupe brusc la jumătatea drumului: *Cum se spune în românește* – și ochii îi lucesc de curiozitate…Noroc ori sănătate, îi zic. Îi plac aceste cuvinte, fiindcă le repetă fără cusur de mai multe ori…*de la sanum din latină*, zice deodată și soarbe în sfârșit din pahar. Prind din zbor momentul de acalmie și-ncep a face diferențierile dintre cele două dictaturi: cea estică și cea vestică a prestației absolute, fanatismul prestației. Mă ascultă foarte atent cu același *Jaa, jaa*, însă ca și cum și-ar lua avânt și nu făcând doar uz de o rutină obosită. Chiar și atunci când evidențiez polaritatea Est-Vest.

Devine foarte concentrat, dând din cap când îi vorbesc de polaritatea iluzionară externă, de schizofrenia ei, de faptul că ea s-a „mutat” în noi după prăbușire, de crucea pe care o formează omul: est-vest, nord-sud, suflet și spirit. Foarte interesat pare atunci când îi spun că mie îmi pare că germanii vestici nu-i prea înghit pe frații lor estici (denumiți peiorativ de ei, *osis),* tocmai pentru faptul că reiese cu evidență faptul că unde a năpădit comunismul, diferențele naționale dintre statele aflate sub această dictatură devin minime. Sistemul copleșește și egalizează demonic națiunile. Vesticii tocmai acest lucru nu-l înghit la frații lor din Est: faptul că acești *osis* sînt un memento rușinos pentru ei, uitând că datorită aplecării lor pentru ideologie, inculcarea acelui „Vater-figur” (figura tatălui dominant), de acel simbol-noi /wir (în care teama se atenuează și se refulează-n haită)…ce s-ar fi întâmplat dacă americanii ar fi întârziat cu câteva săptămâni…

Îi vorbesc că la noi timpul „nemaiavând răbdare”, evadează, aproape că n-a mai existat timp, doar vremea aceea de blestem. Aici, însă nimeni nu are timp. Timpul e groaza și biciul. Se inventează aparate din ce în ce mai iuți spre a economisi timp și nimeni nu mai are timp…. Umflarea în pene a eului în lume, hybrisul modern, aflat la baza ambelor sisteme….

Fără cooperarea, fără aportul celor „buni”, cei răi n-ar fi fost în stare să facă ce au făcut, îmi zice deodată….Prind momentul spre a trece la acel calificativ luat din Osborn de „young angry men”, cu care a fost „investit” prin anii 60-70 și Enzensberger și prin care în sine se demascau ei înșiși, în comoditatea, teama, cantonarea și conservatorismul lor. Staticul, pustiitor al vitalului, viața și dinamica devenirii. Faptul că el, Enzensberger părea a-și sorbi forța tocmai din ceea ce-i repugnă, o agresivitate intelectuală în sine (revizionism) și nu una afectivă (revoluție). Mă privește cu un alt luciu în ochi: *Jaa…jaa…interessant*, murmură el, *pare-mi-se că avem pe undeva același temperament*, zice zîmbind ușor ironic, *aceeași privire de foarte sus asupra evenimentelor ....dieser Vogelblick…*[4]*… și Celan*, murmură, parcă fără nici o legătură cu cele de până acum. Da, încerc eu să-l prind în acest domeniu atât de sensibil, Celan pentru care limba germană era în același timp mamă și călău….Însă în mod straniu el continuă: *...frumos spus...și acel scriitor, care a fost și el în Rusia, scriind mai pe urmă o carte a dezamăgirii…comunist din perioada interbelică*”….La cine se va fi referind oare? Ah, Istrati, îi zic..*Da. da. Istrati…haiducii* …Pronunță acest cuvânt în mod șocant într-o românească fără cusur. Mă uit cu uimire la el, însă nu mă bagă în seamă: *Orientul*, zice, *Estul cu rușii….extraordinar Cehov, în piesele sale, ce limbă și structură și apoi existența lui retrasă și modestă, de excelent medic în Siberia*…E rândul meu să fiu din nou șocat: „retrasă și modestă”, aceste două cuvinte, erau primul semn al unui regret, fisura, și-n același timp o manifestare deschisă a predilecției sale pentru o formă burgheză de viețuire, caracterizată prin cultură și decență…Revizionism mi-am spus, nu revoluție.

Caut să-l atrag într-o discuție ambiguă lingvistico-socială: se manifestă o predilecție neliniștitoare în reliefarea comodității de sine, precum și a celei morale îi zic, o comunicare în propoziții prefabricate, de genul unui limbaj computerizat, care să nu necesite eforturi de prelucrare, în paralel cu o aplecare evidentă întru etichetare dintr-o comoditate, și respingere a oricărei responsabilități și asumări, lipsa de răspundere, în sine relevând tainic o izolare cumplită, deplânsă însă și dorită în același timp, simptom al unei schizofrenii generale. Și-n același timp o reacție străveche față de cei tineri, acuzați de traiul lor în care primesc totul de-a gata, lucru care în fond îi distruge și pe care de fapt nu și-l doresc așa….însă ce doză de pustiu și ce nevoie îngrozitoare de tandrețe genuină, îi zic…*Știu,* zice, *am o fată de 14 ani….e o stare generală de infantilism sub aparența arogantă a unei siguranțe de sine distrugătoare…am trecut însă și prin perioada nazistă și post-nazistă…iar azi îmi place această șansă, pe care ți-o acordă Europa, de a putea trece ușor de la un teritoriu la altul, de la o casă de nebuni la alta…atunci când ți-ajunge…când te agasează una*…Se-apleacă spre a-și scutura țigara, ridicându-și spre mine niște ochi în același timp puri, de o vitalitate și o forță a pătrunderii atât de mare, încât ai mereu senzația că nu-l poți înșela cu nici o vorbă, însă în ei alternează în același timp unde fine de ironie și apoi deodată un fior de răceală, care parcă se repercutează în întreaga ființă. Straniu amestec simultan.

Uite, îmi spune deodată, aparent fără de legătură, *Grass spre exemplu, a scris un roman bun „Die Blechtrommel” (Toba de tinichea), însă după aceea ?…S-a plafonat….a intrat într-o zonă gri…la fel și Handke, care parcă s-a înrăit după ce inspirația, prospețimea i-au dispărut*…Mă gândesc din nou automat la premiul Nobel, însă el continuă abrupt : *Și-apoi Pessoa…extraordinar în existența sa de aproape necunoscut*…Ori Helder, îi spun eu…*Helder ? Cine e* ? Își notează de îndată cu o iuțeală

4. privire din perspectiva păsării

https://biblioteca-digitala.ro

de nedescris numele, în vreme ce-i povestesc, că după ce citisem în două traduceri pe acest poet, mi-a devenit atât de drag, acest Herberto Helder, pe care mi-l închipuisem ca pe un ins de o neobișnuită forță fizică, și când colo, Dinu F., mi-a relatat că este un domn fragil și micuț, fin, de o discreție și eleganță vestimentară extraordinare, cunoscut și foarte apreciat de o elită portugheză. Mă ascultă cu un interes crescând. Pentru prima oară îl văd grav. În privirea lui nici urmă de răceală ori de ironie.

Mă uit la el. Frapant îmi pare în semiobscuritatea încăperii chipul lui ce aduce oarecum cu cel al lui Sinatra. Și-mi trec fulgerător prin minte fragmente din viața extraordinară a acestui scriitor și om de cultură de elită: școala, care nu l-a prea atras, colegii, care-l oripilau cu infantilismul și manifestările lor de haită, perioada imediat de după război când a făcut pe translatorul și barmanul popotei ofițerești engleze, care i-a mijlocit mai pe urmă prima ieșire în străinătate, în Anglia…subiectul lucrării lui de licență cu care i-a șocat pe conferențiarii mai mult ori mai puțin pro-naziști: despre retorica lui Hitler... apoi, renunțarea totuși la acest subiect și preluarea lui Clemens Brentano, o figură paradoxală și șocantă a post-romantismului german….plecarea în Norvegia, oripilat de conservatorismul, plafonarea și complexul de vină în care se ambalau conaționalii săi…refuzarea bursei americane pe motive politice și plecarea în Cuba …lucrul pe plantațiile de trestie de zahăr….dezamăgirea…prezența lui discretă la evenimente din '68 din Berlin împreună cu prietenul său latino-american Gaston Salvatore și celebrul Rudi Dutschke[5]…și-n tot acest timp, luând parte la ședințele Grupului 47, editând celebrul „Kursbuch"[6], revistă a editurii Suhrkamp, care mai apare și azi…publicând volume șocante de poezie, care au făcut să fie comparat cu un nou Heine…în paralel, eseurile de o limpezime și luciditate distrugătoare…toate acestea făcându-l în scurt timp celebru nu numai în Germania…prietenia lui cu opozanții iranieni…afilierea lui la anume cercuri ale elitei și poate și ale unor loje, însă fără a se implica direct, fără a cantona, fără a fi partizanul unora ori altora, mereu scăpând oricărui control, oricărei etichetări, nedumerind și uluind, dispărând la vreme spre a apărea unde nu te așteptai…în fine, un spirit atât de liber încât pare a se fi ferit, a se fi alungat și de sine însuși…și totuși, această suverană stăpânire de sine, siguranță, ce nu erau o epatare, ci veneau tocmai din această ne-legare de nimeni și nimic….

„Domnule Enzensberger, am îndrăznit în cele din urmă, din toată viața și activitatea dumneavoastră, reiese o imensă iubire față de țară și oamenii ei, oricât de obtuzi s-ar putea ei manifesta…" Și-atunci, l-am văzut pentru a doua oară nespus de grav. M-a privit intens. Ochii lui de un albastru pur s-au întunecat pentru câteva clipe : ***Așa ceva nu se spune în Germania….***Am amuțit. N-am știut ce să-i mai spun. Am tăcut amândoi câteva clipe…*Desigur,* întrerupe el jenanta tăcere, *ai în vedere – am simțit mereu acest lucru – vina, pe care am încercat să o combat și să o reduc la dimensiunile ei reale. Însă, cred și acum că în fiecare din noi zace latent această posibilitate. Toți suntem de vină. Însă nu se poate ierta tehnica, această planificare aproape inginerească a unui genocid….Cunoști probabil disputa pe care am avut-o cu Hannah Arendt…O încercare eronată oarecum a mea de a ne despovăra…Mă îngrozește însă și azi posibilitatea neeradicată ce zace în fiecare din noi…*Însă în fostele țări aflate sub dictatura comunistă, spun eu, mai ales în Rusia și în România .- însă în speță și în celelalte -, de-a lungul anilor au fost uciși milioane de oameni…să ne gândim doar la Canal ori la Siberia bunăoară…Stă cu capul plecat și doar înclină de câteva ori ușor din cap…se vede că îl doare încă această problemă, care – ca o excepție pentru spiritul său tranșant și limpezitor -, îl împovărează nebulos și azi….Apoi, deodată își ridică capul: *Straniu lucru,* zice aparent fără nici o legătură cu cele de mai sus, însă poate ca replică la propoziția șocantă, când l-am văzut a doua oară devenind grav, *ciudat lucru, voi scriitorii din exil doriți a fi publicați în propria țară în limba natală, pe când cei din Țară vor cu tot dinadinsul a fi traduși și publicați aici în vest*…și-a recăpătat stăpânirea de sine și ironia…apoi, continuă: *de câte ori nu ne gândim rău despre alții…uite, dacă mă aflu într-o încăpere doar cu japonezi, și pe mine mă bântuie stranii sentimente ca pe fiecare cred de altfel…este ceva ancestral... Fabricanții nu mai au azi nevoie de război pentru a face averi…*

A trecut oarecare vreme de la ultimul dumneavoastră volum de poezie, încerc eu să revin la cărările noastre, lucrați la un nou volum ?….Zâmbește oarecum obosit. Soarbe din pahar și își aprinde o nouă țigară…*Nu public poezie decât din cinci în cinci ani…mi-e oarecum teamă să nu mă repet…De altfel în curând voi pleca la prietenii mei din Iran…apoi poate la Festivalul de la Medelin din Chile.* Îl invit din nou în Țară. Dă din cap zâmbind. *Să vedem,* zice, *să vedem…nu mai sînt chiar așa de tânăr…scuză-mă dacă mă aud ca un om bătrân*…Domnule Enzensberg, încerc eu să-l abat, am o mare rugăminte…dacă nu sunteți de acord, înțeleg prea bine…aș vrea să ne facă cineva o poză împreună…mi-ar face mare plăcere să mă uit din când în când la ea…Se uită la mine mirat ca un copil : *dar nu e nimeni prin preajmă*…Nici un vecin ? întreb eu naiv…

Dă hotărât din cap a nu. Renunț. Totuși, îi spun, pot să vă fac eu o poză. Se ridică în picioare și face un semn de invitație cu mâna…Bâjbâi la aparat, ca la toate aparatele de care mie oarecum silă și groază să le mânuiesc… am o oarecare oroare de ele... El observă. Râde de data asta din toată inima :... *nu Vă pricepeți la poze,* zice printre hohotele de râs…Reușesc să-i fac totuși o poză… E un Enzensberger zâmbind din nou oarecum ironic, din nou retras și stăpân pe el, un as al poeziei, eseului și mai ales un as în mânuirea limbii...un Ariel al spiritului...un adevărat „uomo universale"....S-a făcut târziu. Îmi iau rămas bun. În mod straniu devine foarte formal și de o decență cu anume unde de răceală. „Pe mine nu va pune nimeni șeaua", îmi aduc aminte de vorbele celebre ale lui Cézanne…Se detașează din nou. Scapă și reintră în cochilia lui, îmi zic. Totuși îmi reține mâna într-a lui, zâmbind acum fără o umbră de ambiguitate: *când treceți prin München, nu mă ocoliți*, zice…Îmi iau rămas bun și mă strecor în burta metropolei vuind deasupra mea, înspre metroul ce mă va duce la gară.

5. conducătorul mișcării studențești radicale din 68
6. revistă rezervată eseurilor socio-politice

https://biblioteca-digitala.ro

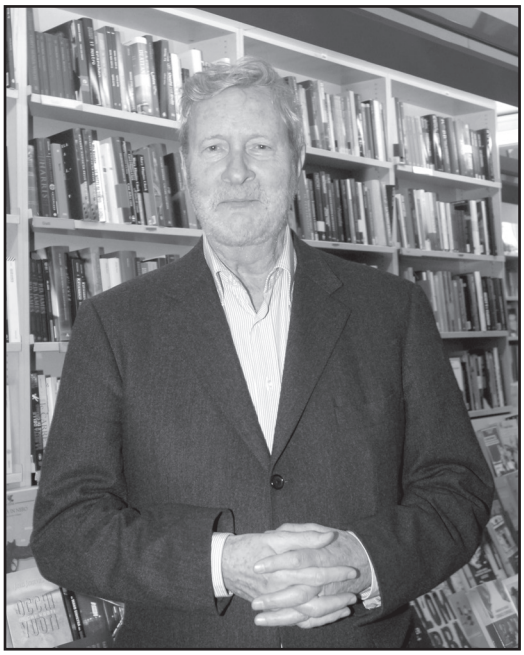

Paul GORBAN

Sensul "gândirii slabe" la Gianni Vattimo

Alături de J. Lyotard, J. Derrida, J. Habermas, F. Fukuyama, Z. Bauman, Gianni Vattimo este considerat a fi unul din promotorii de bază ai filosofiei și teoriei postmoderne. Așadar, principala direcție în care G. Vattimo își îndreaptă eforturile în scrierile pe care le considerăm ca participante la fenomenologia contemporană – a postmodernismului – este construirea unei corespondențe între discuțiile actuale din jurul conceptelor de *modernitate* și *postmodernitate* și gândirea lui Nietzsche și Heidegger, filosofi ai modernității târzii.

Pentru G. Vattimo situația în care se află epoca noastră este a unei epoci nihiliste, dar, a nihilismului asumat până la capăt. Nihilismul, scrie filosoful italian în *Sfârșitul modernității* este singura noastră *chance* – șansă. Nihilismul înseamnă puterea de a crea la nesfârșit adevăr și valoare, chiar dacă pieritoare asemenea tuturor lucrurilor, în locul unor false norme și dogme date odată pentru totdeauna. Valoarea *slabă*, creată între oameni pentru oamenii unui moment al istoriei, este singurul fel de valoare posibil în postmodernitate, când toate celelalte s-au dovedit a fi idoli falși. Discuția metafizicii prin punerea caracterului *slab* al ființei și al gândirii, sfârșitul istoriei (sau a modernității) văzute ca evoluție neîncetată a omului în căutare de sine (căci subiectul însuși ca substrat: *subjectum*, nu a putut rezista criticii) și în reconsiderarea noțiunii de adevăr, care devine ceva foarte asemănător unui concept estetic, sunt idei „nihiliste", dar ele sunt premisele necesare singurei abordări optimiste pozitive, a lumii de azi, cea postmodernă.[1]

Postmodernitatea, spune G. Vattimo, nu mai consideră adevărul un concept gnoseologic, pentru că el nu mai este întemeiat pe o realitate metafizică stabilă. Supus, ca și subiectul unei „cure de slăbire", adevărul devine un concept instrumental de comunicare și interrelație, foarte apropiat de conceptele estetice. Marginalizarea conceptului de *om* este evidentă în gândirea lui Nietzsche, pentru care nihilismul este „situația în care omul se rostogolește din centru către X".[2] „Devalorizarea valorilor supreme" se exprimă, spune G. Vattimo, prin „moartea lui Dumnezeu". Ideea că după „moartea lui Dumnezeu" „totul e permis" și că morala însăși se prăbușește, singura lege rămasă valabilă fiind cea biologică: dreptul celui mai puternic, a dus la fondarea unei „morale a stăpânilor", a „raselor superioare" etc., adică la fascism. La fel, pentru Heidegger ființa se anihilează pe măsură ce se transformă deplin în valoare – ea însăși fluctuantă și convertibilă. Acest efect de irealitate, atât de evident în lumea de azi, a dus la o raliere a unor curente de gândire foarte diverse împotriva nihilismului epocii noastre. *Nihilismul deplin*, arată Vattimo, „ne cheamă la o experiență a realității, devenită fabuloasă, care este și unica noastră posibilitate de libertate"[3].

Dar filosoful din Torino indică poziția omului contemporan aflat în nihilism care, afundându-se tot mai mult în tehnică, pierde tot mai mult din punctele de referință ale metafizicii forte (înțelese în spiritul gândirii tradiționale). Omul contemporan neagă orice valoare, este nemulțumit nu doar de lume în ansamblul ei ci și de relația cu transcendentalul. Civilizația noastră este una nihilistă „și din cauza aceasta simțim ceea ce Sigmumd Freud numea *neajunsul civilizației*: în lumea modernă, care este lumea științei și, mai ales, a tehnicii desfășurate, omul a pierdut puncte de referință, siguranțe, valori stabile și se găsește în acea situație care în vocabularul gândirii de derivație hegeliană și marxistă a fost definită de *alienare*. Teza mea va fi în general aceea că astăzi noi nu ne aflăm în *neajuns* pentru că suntem nihiliști, ci mai degrabă că suntem încă prea puțin nihiliști, pentru că nu știm să trăim până la capăt experiența dezvoltării ființei: de aici acel complex de senzații de frustrare și de neplăcere care se cheamă alienare".[4]

1. Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 1993, pp. 21-31.
2. Mihai Cimpoi, *Esența ființei*, Ed. Princeps Edit, Iași, 2007, p. 201.
3. *Idem*, p. 26.
4. Gianni Vattimo, *Filosofia la timpul prezent,* traducere de Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 2003, p. 29.

https://biblioteca-digitala.ro

Aserțiunea nietzscheană „*Dumnezeu a murit*”[5], ca și, în plan practic, *tehnicizarea modernă*, văzută inițial ca o cauză a dezumanizării au dus, o dată cu disoluția tuturor valorilor absolute, la o criză fără precedent a *umanismului*, concept care, pentru Heidegger, era echivalent cu însăși posibilitatea metafizicii. În accepțiunea lui Vattimo a fi postmodern înseamnă să accepți deplin nihilismul construit de Nietzsche și Heidegger propunându-l ca pe un moment „pozitiv” într-o (re)construcție filosofică și nu doar să îl privești ca pe un simptom al decadenței.[6] Transformarea societăți tradiționale moderne într-una tehnicizată, pune într-o nouă ipostază nu doar *omul* ci și *ființa*, pe care Heidegger o vede în schimbarea ei în *Ge-Stell*, în care metafizica se împlinește în forma ei cea mai desfășurată, cu ajutorul condiției tehnicii. În lumea *Ge-Stell*-ului omul și ființa își găsesc pretutindeni provocarea, se deschid (se gândesc) către *diferență*. Această *diferență* eliberează omul de tergiversările metafizicii și îl așează într-un spațiu nelimitat al manipulării și organizării totale a lumii, arată forma destinală a ființei, forma declinului. Există în raport cu această lume o polemică a *Historismului*, pe care Vattimo o găsește și la Nietzsche și la Heidegger. Bunăoară, lumea *Ge-Stell*-ului, arată filosoful italian, nu este doar a tehnicii desfășurate în totalitate, adică a provocării-producere asigurare, ci și lumea *Historie*-i, adică a istoriografiei ca reconstrucție a trecutului, în care industriozitatea istoriografică sfârșește prin a lichida orice raport sacral și ierarhic cu trecutul. „Omul lui *Ge-Stell* nu e neștiutor de istorie – subliniază Vattimo – dar are cu trecutul raportul pe care Nietzsche îl descrie, în cea de a doua *Considerare inactuală*, ca fiind acela al unui turist ce se învârte prin grădina istoriei”.[7]

Omului contemporan se *plimbă* ca într-un *supermarcket* sau ca într-un *depozit de costume teatrale*[8] și se raportează la istorie numai în termeni nihiliști. De altfel, viziunea mai matură a lui Nietzsche cu privire la aspectele *historismus*-ului va pune în relație *voința de putere*, care în fond, e „voința de a se masca cu toate costumele istoriei, fără de nici un raport cu vre-un presupus *adevăr* care s-ar afla sub ele”.[9] Această *mascare* trimite, în fond, la ideea de interpretare, dacă vreți, chiar la ideea lui Eco privind semioza nelimitată. Măștile arată un lucru care nu spune direct ce se ascunde dedesubt. Ceea ce arată în primă fază este iluzie, dar una care oferă putere.[10] Ele păcălesc, te ademenesc, te seduc într-un joc al *decadenței.* Masca este chipul omului dionisiac.[11] De altfel, hermeneutul român George Bondor, printre caracteristicile fundamentale ale nihilismului nietzschean, găsește această voință de putere a măștii sau mai curând, a măștilor. „În fiecare voință de putere, susține Nietzsche se ascund deopotrivă *o voință de constrângere și una de a te apăra împotriva constrângerii*. Voința de putere, deci trebuie înțeleasă ca o structură complexă, ireductibilă la lucruri ca atare, la existențe date. Lucrurile, conceptele, ideile, indivizii sunt, în analiza netzscheană, asemenea unor măști care ascund activitatea unor voințe de putere, adică a altor măști. Pe scurt, măștile nu ascund un chip ultim, ci doar mereu alte și alte măști”.[12]

În raport cu istoria, cu clasicul, cu tradiția, omul contemporan se află într-o situație de travestire deoarece ansamblul regulilor lui este acoperit de metaforă, de ludic, specifice fantasiei sau imaginației. Prin travestire omul decadenței încearcă să-și ascundă slăbiciunile, teama, lumea lui. Și totuși, Nietzsche aduce *supraomul*, cel care ironic fiind va *demasca* subiectul. Acest *supraom* este schițat de Nietzsche prin vocea profetului Zarathustra: „*Vin să vănvăț ce este Supraomul.* Omul este ceva ce trebuie depășit. (…) Sensul pământului e Supraomul. O, dacă voi v-ați încorda voința: sens al pământului *să fie* Supraomul! (…) Iubesc pe cel care s-a dedicat cunoașterii, pentru-a permite mâine Supraomului să fie. Astfel își pregătește el pierzania.(…) Iată, eu sunt un vestitor al fulgerului, un strop greu ce cade greu din nor: dar fulgerul acesta se numește *Supraom*”.[13] El va recupera libertatea dionisiacă, va fi acela care prin recunoașterea *morții* lui Dumnezeu, va demasca metafizica: „Demascarea metafizicii este regăsirea, la baza a ceea ce par să fie faptele și mișcări ale istoriei omului, a aceleiași scheme a dominării care continuu se repetă reprezentându-se doar în mereu alte travestiri și variații”.[14]

În postmodernism totul e redus la *valoare de schimb*, lumea devine ea însăți *poveste*. În acest sens, consumarea ființei în valoare de schimb, trecerea lumii adevărate în poveste comportă, indică Vattimo o slăbire a *realității*, care este ea însăși o formă a nihilismului contemporan. Dar acest nihilism *deplin*, fiind unica noastră *chance* „ne cheamă la o experiență a realității, devenită fabuloasă, care este

5. Vezi Friedrich Nietzsche, *Știința voioasă*, traducere de Liliana Micescu și Simion Dănilă, Ed. Humanitas, București, 2006, pp. 139-140. Aici filosoful german aduce vestea morții lui Dumnezeu prin vocea unui nebun care vine în piața comunității și-L caută pe Dumnezeu. Dar în cela din urmă, constată că acesta a murit. „Nebunul sări drept în mijlocul lor și îi străpunse cu privirea: „Unde a plecat Dumnezeu? Strigă el. Am să vă spun eu! *Noi l-am ucis* – voi și eu! Noi toți suntem ucigașii lui! (…) Dumnezeu a murit! Dumnezeu rămâne mort! Și noi l-am ucis! Cel mai sfânt și mai puternic din tot ce-a avut lumea până acum și-a pierdut sângele sub cuțitele noastre. (…) Se mai povestește că nebunul a pătruns în acea zi în mai multe biserici și a intonat acolo al său *requiem aeternam deo*. Scos afară și cerându-i-se socoteală, a răspuns mereu doar atât: *Ce mai sunt aceste biserici, dacă nu sunt criptele și monumentele funerare ale lui Dumnezeu*”.
6. Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, ed.cit., p. 5.
7. Gianni Vattimo, *Aventurile diferenței*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 1996, p. 208.
8. Ibidem.
9. *Idem*, p. 209.
10. Mihai Măniuțiu, *Despre mască și iluzie*, Ed. Humanitas, București, 2007, pp. 112-117.
11. Vine de la Dionysos, zeul viei și al vinului la grecii antici. Dionisiacul reprezintă principiul sumbru și irațional al existenței, principiul beției care răscolește instinctele. În vreme ce apolinicul (vezi în Dialogurile lui Palton. Apollon era zeul grec al luminii și al artei, cunoscut și ca zeu al visului senin sau patron al sculpturii) este principiul formei, al măsurii și al limitării libertății de către lege, dionysiacul este, dimpotrivă, principiul dinamismului, al lipsei de formă și de măsură. De altfel Nietzsche realizează un portret al acestui om dionisiac (pe care astzi îl intâlnim în toate domeniile, nu numai in arte sau literatură). „Omului dionisiac îi este imposibil să nu priceapă o sugestie oarecare, nu-i scapă nici un semn al afectului, posedă în cel mai înalt grad instinctul înțelegerii și intuirii, după cum dispune în cel mai înalt grad de arta comunicării. Se strecoară în pielea orișicui, pătrunde în orice afect: se transformă necontenit”, în Friedrich Nietzsche, *Amurgul idolilor*, traducere de Alexandru Al. Șahighian, Ed. Humanitas, București, 2005, p. 83.
12. George Bondor, *Dansul măștilor. Nietzsche și filosofia interpretării*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 44.
13. Friedrich Nietzsche, *Așa grăit-a Zarathustra*, traducere de Ștefan Aug. Doinaș, Ed. Humanitas, București, 1997, pp. 68-72.
14. Gianni Vattimo, *Subiectul și masca. Nietzsche și problema eliberării*, traducere Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 2001, p. 381.

https://biblioteca-digitala.ro

și unica noastă posibilitate de libertate".[15] De fapt, Vattimo încearcă în mod explicit o conceptualizare pozitivă a postmodernismului, reinterpretând concepțiile nihiliste ale lui Nietzsche și Heidegger. Ținta acestui pozitivism vattimonian este de a arăta că în *gândirea slabă* metafizicul înseamnă a *citi*, a (re)interpreta poveștile ca adevăr. Această gândire, în raport cu gândirea metafizică tradițională, considerată *forte* de Gadamer,[16] este slabă „mai întâi de toate și în principal din cauza conținuturilor ei ontologice, a modului ei de a concepe ființa și adevărul, este și o gândire care, drept urmare, nu mai are motive să-și revendice suveranitatea pe care și-o revendica gândirea metafizică față de practică".[17]

Când Gianni Vattimo vorbește despre sfârșitul modernității[18] el nu are în vedere ca Fukuyama un discurs despre sfârșitul istoriei, ci dimpotrivă, abordările lui Vattimo vizează un sfârșit al istoriei liniare cu progres unic. În acest sens, ne îndeamnă filosoful italian, trebuie să vedem că postmodernitatea „este opera unei gândiri nu atât a fragmentării cât a pluralității, chiar trecerea de la unitate la pluralitate fără de slăbire".[19] Dacă fragmentarea este pozitivă, postmodernismul, ne spune Angela Botez, nu devine epocă de regres, ci de *eliberare*.[20] Altfel spus, sfârșitul metafizicii despre care vorbește Heidegger și a viziunii unitare sunt ceea ce Vattimo numește *chance* ale eliberării, ale adevăratei afirmări a umanismului.

Trebuie spus că expresia care l-a *introdus* pe Gianni Vattimo în arena filosofiei postmoderne este „pensiero debole", ceea ce în limba română înseamnă „gândirea slabă", iar aceasta a apărut în Italia anilor `70, când statul trecea prin amenințări teroriste. În articolul *Dialectică, diferență, gândirea slabă* publicat la sfârșitul decadei șapte a secolului trecut,[21] filosoful italian considera că *dialectica* este caracterizată de istorism, iar *diferența* este caracterizată de afirmarea unei cenzuri, de unde *gândirea slabă* se prezintă ca fiind moștenitoarea acestor două elemente. Influențele lui Vattimo sunt astfel, identificate în Nietzsche, Heidegger, Gadamer, Derrida și Deleuze, unde erau prezent aceste elemente.[22] Atunci, spune filosoful italian într-un interviu acordat semioticianului și literatului român, Marin Mincu „gândirea slabă pornea de la ideea unei pierderi de greutate a gândirii filosofice, dar nu prin a se declara sceptică; afirma însă un istorism sprijinit într-un fel pe ideea că istoria are un sens diminuativ, nu u sens de decadență. (…) *gândirea slabă* ar putea fi o teorie a ființei înțelese ca destinată slăbirii, sau ca destinată diminuării".[23] Altfel spus, filosoful italian caracterizează lumea contemporană ca fiind cea în care ființa cunoaște fundamentele declinului, ceea ce am putea spune odată cu Vattimo, putem vorbi de o *ontologie a declinului*. Această *ontologie* este caracterizată de meditația heideggeriană asupra *Ge-Stell*-ului, despre care am vorbit mai sus, dar și de aserțiunea nietzscheană cu privire la moartea divinității.

În fond această *ontologie* vattimoniană vorbește despre *criza ființei* care în postmodernism își trăiește în toate formele posibile nihilismul. Interpretându-l pe Heidegger, filosoful italian subliniază că ontologia declinului poate fi simțită prin trei momente: a) indicarea unei teorii pozitive a ființei caracterizate ca slabă în comparație cu ființa forte a metafizicii, ca reîntoarcere *in infinitum*, față de așa-numitul *Grund*; b) identificarea întemeierii hermeneutice ca tip de gândire ce corespunde acestei non-metafizice caracterizări a ființei; c) particulara conexiune a acestui mod metafizic de *Wesen* al ființei cu mortalitatea constitutivă a *Desein*-ului.[24]

Dacă odată cu Nietzsche metafizica intră în stadiul ei terminal, Heidegger va anunța depășirea acesteia, din momentul în care aceasta face pasul spre împlinirea sa ca tehnică. De altfel, concepția lui Heidegger apare într-un moment de cotitură a filosofiei occidentale, atunci când rațiunea s-a dovedit a fi adversarul cel mai tenace al gândirii. Până la urmă, ontologia declinului (metafizicii) gândită de Heidegger pare să se poată rezuma „în faptul că a înlocuit ideea de ființă ca eternitate, stabilitate, forță, cu aceea de ființă ca viață, maturizare, naștere și moarte; nu *este* ceea ce rămâne permanent, ci este, în mod eminent (în felul lui *ontos on* platonic), ceea ce devine, ce naște și moare. Asumarea acestui nihilism aparte este adevărata realizare a programului indicat prin titlul *Ființă și Timp*", conchide Gianni Vattimo.[25]

Cele de până aici nu fac decât să confirme ideea că sintagma *gândirea slabă* este un nume dat hermeneuticii ca fenomen general al interpretării. Bunăoară, în *Etica interpretării* filosoful italian caracterizează gândirea contemporană prin *ontologia declinului*, prin *gândirea slabă* sau o

15. Gianii Vattimo, *Sfârșitul modernității*, ed.cit., p. 31.
16. Vezi despre tensiunile hermeneuticii contemporane și relația acesteia cu istoria, cu tradiția dar și cu noile științe în Hans-Georg Gadamer, *Adevăr și metodă*, Traducere de Gabriel Cercel, Larisa Dumitru, GabrielKohon și Călin Petcana, Ed. Teora, București, 2001, pp. 664-669.
17. Gianni Vattimo, *Dialectică, Diferență, Gândire slabă*, în Gianni Vattimo, Pier Aldo Rovatti, *Gândirea slabă*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 1998, p. 23.
18. Vezi în acest sens și perspectiva lui Francis Fukuyama cu privire la sintagma *sfârșitul istoriei*. Abordarea lui vizează evenimente istorice care au marcat ultimul secol. Astfel, meditațiile lui sunt îndreptate către teme precum: *democrație, economie, naționalism, capitalism, comunism, societatea industrială, societatea postindustrială, societatea comunicațiilor media* etc. Viziunea lui Fukuyama este una apocaliptică, ce-și îndreaptă atenția în mod deosebit asupra evoluțiilor politice ce au avut loc în ultimul secol. Francis Fukuyama, *Sfârșitul istoriei?*, traducere de Dana Bercea, Ed. Vremea S.C., București, 1994.
19. Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, ed. cit., p. 186.
20. Angela Botez, *Postmodernismul în filozofie*, Ed. Floare albastră, București, 2005, p. 110.
21. Vezi același articol publicat în Gianni Vattimo & Pier Aldo Rovatti, *Gândirea slabă*, ed. cit., pp. 10-24.
22. Vezi în acest sens și Gilles Deleuze, *Diferență și repetiție*, traducere Toader Saulea, Ed. Babel, București, 1995, unde filosoful francez arată că diferența e acea stare în care se poate vorbi de ceea ce numi determinare. „Lumea modernă e lumea simulacrelor, în care omul nu supraviețuiește lui Dumnezeu, identitatea subiectului nu supraviețuiește identității substanței. Toate identitățile sunt doar simulate, produse ca u *efect* optic, printr-un joc mai profund, acela al diferenței și repetiției. Noi vrem să gândim diferența în ea însăși, și raportul diferitului cu diferitul, independent de formele reprezentării care le readuc la Același și la trec prin negativ", G. Deleuze, *op.* cit., p. 8. Vezi și Jacques Derrida, *Scriitura și diferența,* traducere de Bogdan Ghiu și Dumitru Țepeneag, Ed. Univers, București, 1998, sau Jacques Derrida, *Despre gramatologie*, traducere de Bogdan Ghiu, Ed. Tact, București, 2009. Despre problema *diferenței* am discutat în subcapitolul anterior.
23. Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, ed. cit., p.. 183.
24. Gianni Vattimo, *Dincolo de subiect, Nietzsche, Heidegger și hermeneutica*, ed.cit., p. 76.
25. Ibidem.

https://biblioteca-digitala.ro

hermeneutică, care se prezintă ca o nouă *koiné* a filosofiei actuale.[26] În *Dincolo de subiect* filosoful arată că actuala hermeneutică, pornind de la gândirea lui Heidegger și Gadamer, trebuie dezvoltată în trei direcții: a) o concepție *slabă* a ființei și a adevărului; ființa „se întâmplă", crește, devine. B) definirea omului în termenii de „mortalitate", de finitudine; și c) o etică „mai curând sub semnul unei *pietas* pentru ceea ce viețuiește și lasă urme, decât sub semnul acțiunii realizatoare de valori".[27]

Gândirea slabă, devenind astfel *hermeneutică postmodernă* e un mod de a descrie cultura în ansamblul ei, de a descrie o situație generală a gândirii, care „se poate constata cel puțin în lumea occidentală, industrial-târzie și care indică diminuarea unei concepții realiste în sens forte a ființei unei concepții convenționale, comunicaționale, istorisite în sens slab, a ființei".[28] Una dintre caracteristicile hermeneuticii contemporane, care se dezvoltă pe baza fundamentelor heideggeriene este dezvoltată de Gadamer după care *Ființa, ce poate fi înțeleasă, e limbaj*.[29] Din punct de vedere filosofic întemeierea hermeneutică, *slabă* își asumă finitudinea metafizicii.[30] Astfel, sensul bogat al postmodernismului este acela că hermeneutica este metafizica sfârșitului metafizicii, prin aceea că aceasta își asumă finitudinea și istoricitatea, deopotrivă ale subiectului și ale ființei. Altfel spus, Vattimo ne invită să descoperim în filosofia actuală o hermeneutică ce garantează că în aceste condiții nihiliste nu poate fi gândită o altă metafizică, deoarece hermeneutica este o „viziune ce cuprinde regândirea; a ieși din metafizică uitând-o ar fi ca și cum te-ai expune riscului nevrozei. Se poate ieși din metafizică doar consumând-o, adică regândind-o continuu. Hermeneutica se introduce în tradiția gândirii cu acest aport de regândire consumatoare, nu de alternativă, și aceasta mie mi se pare important. Este metafizica sfârșitului metafizicii. Unicul mod de a face să ia sfârșit metafizica e să continui să vorbești de ea în așa fel încât s-o consumi".[31] Irina Stănciugelu descoperă și ea în teoria lui Gianni Vattimo, configurată în aserțiunea *gândirea slabă* un adevăr al postmodernismului ce privește ființa ca aflându-se „într-un proces de diminuare, de slăbire. Sunt înlăturate astfel constrângerile *tari* ale normativității în toate planurile gândirii, de la pozitivismul științific până la normativitatea legilor morale și a canoanelor estetice". [32] Iar Aurel Codoban semnalează că modelul ontologic vattimonian, excluzând transcendența, nu se mai bazează pe o relație arhetipală între principiu și manifestările sale, ci mai curând, pe *diferență*: „Ceea ce rezultă este o ontologie a suprafeței semnificante, fără transcendență, nici măcar în forma slabă a profunzimii sau originii, și articulată după principiul diferenței, nu al asemănării".[33]

Pe de altă parte, când vorbește despre postmodernism, filosoful italian radiografiază întreaga societate contemporană, a cărei caracteristică din perspectiva abordărilor postmoderne este *transparența*. Altfel spus, societatea postmodernă de vreme ce este o societate a comunicării generalizate, o societate în care circulă informații pe diferite forme de canale (chiar concomitent), este o *societate transparentă*. În societatea *transparentă* câștigă teren științele umaniste și cele ale comunicării, oamenii sunt *conectați* între ei, prin diferite canale, la informații, la comunicare. Vattimo susține că odată cu sfârșitul colonialismului și al imperialismului, odată cu apariția societății comunicării, ideea de sfârșit al istoriei (modernității) s-a dovedit a fi reală. Astfel, filosoful italian ajunge la ipoteza că, la apariția societății postmoderne un rol determinant l-a avut *mass media* care a motivat caracterizarea acestei societăți nu ca pe o societate mai *transparentă*, mai conștientă de sine, mai *iluminată*, ci mai curând, ca pe o societate haotică și complexă, dar din care poate rezida emanciparea noastră.

Ca și Lyotard, Vattimo crede că apariția acestor mijloace de comunicare de masă a făcut posibilă disolvarea marilor povestiri ale metafizicii, iar locul acestora fiind luat de ceea ce Nietzsche numea *lumea adevărată până la urmă devine poveste*. Lumea nouă este guvernată de lumea imaginilor, care la rândul lor așa cum sugera Heidegger sunt valori care circulă în lumea mărfurilor, altfel spus devin valori de schimb. „Așadar, dacă prin multiplicarea imaginilor lumii pierdem *sensul realității*, cum se spune, poate că nici nu e o pierdere așa de mare. Printr-un soi de logică internă perversă, lumea obiectelor măsurate și manipulate de știința-tehnică (lumea *realului*, potrivit metafizicii) a devenit lumea mărfurilor, a imaginilor, lumea fantasmagorică a *mass-media*".[34] Totodată, în noua societate, diferită fundamental de cea tradițională, pluralismul cultural, cel al imaginii, precum și cel al istorisirilor îl pot face pe om să considere ceea ce Nietzsche spune în *Știința veselă* prin „a continua să visezi știind că visezi". Altfel spus, în societatea comunicării fiecare este liber să furnizeze imagini sau să consume imagini pe care le consideră în calitatea sa. Deși, trebuie să recunoaștem că pluralismul poate amenința autenticitatea informațiilor. Cu toate acestea, societatea *transparentă*, potrivit lui Vattimo poate furniza o *șansă* ce ne poate determina să fum cu adevărat umani: „Filosofii nihiliști ca Nietzsche și Heidegger (dar și pragmatiști ca Dewey sau Wittgenstein), arătându-ne că ființa nu coincide neapărat cu ceea ce e stabil, fix, permanent, ci are de a face mai degrabă cu întâmplarea, cu consensul, cu dialogul, cu interpretarea, se străduiesc să ne facă capabili să luăm această experiență de oscilare a lumii postmoderne ca pe o *șansă* a unui nou mod de a fi (poate: în sfârșit) umani".[35]

26. Gianni Vattimo, *Etica interpretării*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 2000, pp. 39-49.
27. *Idem*, pp. 6-7.
28. Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, ed.cit., p. 185.
29. Gianni Vattimo, *Dincolo de subiect*, ed.cit., p. 101.
30. Într-un studiu recent hermeneutul ieșean Ștefan Afloroaei ne invită să urmărim de aproape cursul conceptului de metafizică, de la origini până la scoaterea sau retragerea acestuia *din scenă*. Vezi în acest sens, Ștefan Afloroaei, studiul *Metafizica*, în, Sorin Pârvu, (coord. Dicționar) *Postmodernism*, Ed. Institutul European, Iași, 2005, pp. 189-202.
31. Gianni Vattimo, *Sfârșitul modernității*, ed.cit., p. 187.
32. Irina Stănciugelu, *Prefixul „post" al modernității noastre*, Ed. Trei, București, 2002, pp. 33-34.
33. Aurel Codoban, *Postmodernismul, o contrautopie*, în *Postmodernismul, deschideri filosofice*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 105.
34. Gianni Vattimo, *Societatea transparentă*, traducere de Ștefania Mincu, Ed. Pontica, Constanța, 1995, p. 13.
35. *Idem,* p. 16.

https://biblioteca-digitala.ro

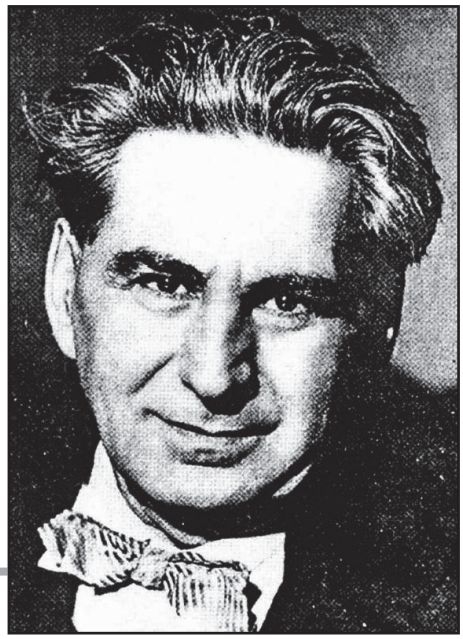

Constantin COROIU

G. Călinescu, călător în China

Criticul *C.Stănescu* mărturisea nu demult într-un cotidian că dintre cele câteva cărți ale scriitorilor români, apărute în prima perioadă a epocii postbelice, pe care le-ar lua cu el pe o insulă, n-ar putea lipsi romanul lui G.CĂLINESCU – „Scrinul negru".

„Din opera lui Călinescu voi mai lua cu mine pe <<insulă>>și o foarte instructivă și fermecătoare carte de călătorie: <<Kiev, Moscova, Leningrad>>, apărută în 1949 la ESPLA", adăuga criticul.

În ce mă privește, mi-aș pune în valiză încă o jurnal de călătorie, al aceluiași: „Am fost în China nouă", publicat tot la ESPLA, în 1953, în plin „obsedant deceniu".

Cele două memoriale de călătorie nu au mai fost editate de atunci niciodată și sunt de negăsit chiar și în biblioteci cu mari pretenții. Au fost ignorate în toate epocile ce s-au succedat în aproape 60 de ani, fiindcă nu au convenit, pe ici, pe colo, prin punctele esențiale, nu numai ideologilor vigilenți ai timpului când, totuși, au apărut, ci și al altora din… alte timpuri.

Cartea, care se deschide cu o descriere a zborului peste Siberia, *terra incognita*, cu escale la Omsk, Krasnoiarsk, cu un popas mai lung la Irkuțk, peste mari fluvii – Obi, Enisei – survolând „spații incomensurabile", taigaua nesfârșită și misterioasă, este nu doar un jurnal de călătorie, ci deopotrivă un eseu, bazat însă și pe o vastă bibliografie, despre istoria, cultura și civilizația asiatică, dar și un poem înfiorat de euforia unei aventuri. Creatorul lui Șun își confruntă parcă la tot pasul intuițiile privind psihologia omului asiatic, în speță a chinezului, cunoștințele și miturile luate din cărți, descoperind la fața locului noi dimensiuni și pătrunzând noi sensuri, accesibile doar unui spirit enorm ca al său. *Peisajul chinez* este comparat adesea cu cel european. Privind din avion munții din nordul Chinei, Călinescu constată: „Alpii se arată de departe solitari și inaccesibili și până la culmile lor bănuiești prăpăstii și pereți abrupți (…) Aici panorama este alta. Elementele din care sunt alcătuite lanțurile de munți pornesc de la dimensiunea minimă până la cea gigantică fără deosebiri formale așa cum Budha e reprezentat ca o păpușă mică de piatră în chip de boddisattva și la fel în proporții gigantice ca Budha revelat (…) Templele se ridică cu sute de trepte de piatră pe urcușul munților, își distribuie curțile și sanctuarele cu terase cățărându-se până pe culmi. În China poți sui munții pe scări. În unele părți munții conici ori sferici sunt așa de tulburător de clar și de individual diseminați la orizontul câmpului încât răsar fantomatici ca niște clopotnițe și turle puse de-a dreptul pe pământ, plutind pe deasupra apei când ies din lacuri și din mare ca insule. Un fum înecă, pe vreme noroasă, aceste protuberanțe (chinezii venerau munții ca producători de nori), creând acea atmosferă de sfumatura și echivoc pe care o tratează atât de des artiștii plastici pe sulurile lor de mătase. Bolta se confundă cu pământul, părând un lac luminos și ai sentimentul că te afli în cer, care poate fi considerat primul element al Chinei".

Cine a călătorit în Asia știe că acolo metafora nu transfigurează realitatea, ci o identifică și se confundă cu ea. Altfel spus, realitatea se numește și se exprimă prin metaforă. Nu o dată autorii de reportaje, de jurnale de călătorie în China, Vietnam, Japonia riscă să devină tautologici, chiar să eșueze în kitsch, lansându-se în metafore mai mult sau mai puțin inspirate. Cu simțul său de scriitor polivalent și cu vasta sa experiență livrescă, Călinescu evită capcana. Metafora lui survine firesc, este întotdeauna revelatoare și cine vrea să se convingă de faptul că niciodată fotografia sau imaginea în mișcare nu pot înlocui imaginea prin cuvânt nu are decât să citească „Am fost în China nouă". Ajuns la Zidul chinezesc, Călinescu îl evocă pe Nicolae Milescu și cu forța verbului său reușește să-i inculce cititorului senzațiile celui care îl străbate: „Mersul e la început ademenitor, ascensiunea pare nevinovată și civilă, ca și pășirea la caturile unui templu. Dar apoi treptele se înmulțesc halucinante, te îmbie pe piscuri din ce în ce mai hazardate, te atrag spre cer. Răsuflarea ți se taie, piciorul șovăie înfricoșat de lunecușul lespezilor și de desimea treptelor. Dacă suișul este aventuros, coborârea sperie de asemenea. Te afli la nivelul norilor, având sub tălpi o scară subțire. Zidul saltă astfel, ca un dragon, o distanță de

https://biblioteca-digitala.ro

2300 de km., desfăcându-se pe alocuri în câte două cozi de smeu, apărând, dispărând, ducându-se și întorcându-se, parcă răzgândindu-se, urând în fine linia dreaptă și rațiunea. A te încredința spinării lui îți apare o nebunie. Cine poate urca un continent pe scară?"

Un eseu de estetică urbană îi este prilejuit lui G.Călinescu de contactul cu orașe ca Pekin (cum îl ortografia el cu mai bine de jumătate de secol în urmă),Canton,Nankin, Hanțeu, Nankou. Imaginația comparatistă a genialului critic, bazată și pe studii precum *Arta chineză* de Stephen W. Bushell (Paris, 1910), ori cel privind ornamentele de ceramică chineză (sec. XV – XVIII) al lui Eduard Fuchs, este puternic stimulată. Vorbind despre stilurile orașelor el scrie: „Renașterea sumbră a Florenței nu se confundă cu cea fantastică a Veneției. Dar apoi și în cuprinsul unui singur oraș, viziunea personală a unui arhitect, oricât de comune ar fi elementele, este imediat semnalată și un Michelangelo, un Palladio sau un Mansart pot fi îndată identificați. În China, lucrul este mai anevoios, arhitectura are aspect de folclor". Fiecare pagodă are individualitatea sa pe care Călinescu o descoperă cu voluptatea celui ce a avut tot timpul vocația monumentalului: " La Pekin este o pagodă de marmură semănând cu o biserică ortodoxă, cu Trei Ierarhi, de pildă (…) Înfățișarea e fabuloasă"; „Hankou, oraș pe Iantzî Kian și râul Jan, – are aerul unui oraș comercial european, o Brăilă mai stilizată și mai mare"; „Șanhai este un Hudson al Asiei" etc.

Un eseu este și capitolul intitulat „Frumosul delicat", care începe în stilul inconfundabil călinescian: „Există un frumos de concepție patetic, dar sever, și unul de gingășie a materiei: rinocerul e tot atât de frumos în armura lui ca și scoica vitroasă, piramidele intră în rândul obiectelor de artă alături de faianțele lui Della Robbia. Monstruosul nu exclude delicatețea plastică, foarte adesea contribuie la ea". Considerațiile privind „muzeele istorice", arta chineză se bazează și pe studii fundamentale apărute în Europa. De pildă „Obiecte în lac chinezesc" de Eduard F.Strange (Londra, 1926) sau „Introducere în studiul sculpturii chineze" a lui Leigh Ashton (Londra, 1924). Călinescu remarcă varietatea temelor și motivelor din pictura chineză.Predomină munții și lacurile, dar și fugura umană: „Portretul lui Kublai Han, al cărui original e din secolul al XIII-lea, este extraordinar". O observație le va fi sunat, fără îndoială, subversiv cerberilor ideologici ai anilor '50.„Problema acută în plastica Chinei noi" este – atrage atenția Călinescu – înscrierea în linia vechii tradiții, care îți dă sentimentul întinderii multimilenare: „Chinezii distribuie evenimentele istorice pe milenii, cultura caracterizându-se printr-o continuitate admirabilă și popularizează azi opera poetului Ciu-Juan care însă a trăit înainte de Hristos. Este ca și când am presupune că europenii ar fi vorbit fără întrerupere până azi limba elină iar manualele școlare de literatură ar începe cu Homer și ar urma cu Virgil, Dante, Shakespeare, Balzac până la Tolstoi și Maxim Gorki, ca scriitori elini, punându-se întrebarea dacă Sofocle și Horațiu trebuie sau nu să fie reconsiderați. Chinezii nu au istorie Antică, ci o singură istorie a Chinei de la vârsta arheologică." Orice încercare de interferență a unei arte a prezentului impusă de noua ideologie – sugerează Călinescu – este sortită să desfigureze și să eșueze în kitsch, dacă nu ține seama de „singura istorie" și de linia unei tradiții inconfundabile: „Caracterul moral al omului din pictura chineză tradițională iese din contur sau din incizia în piatră neagră, artistul reținând esența prin gest (…) Dându-și seama de această condiție specială a opticii chineze, artiștii Chinei noi fac excelente cromolitografii de propagandă. Dacă unele din ele, din punct de vedere strict artistic, au un desen prea docil naturalistic și o culoare exuberantă, însă inutilă, altele…sunt admirabile prin chipul cum culorile de apă se distribuie în grade de diluație în interiorul contururilor restabilind acea evanescență și lustrul impalpabil de imagine pe porțelan ce fac mândria plasticii chineze clasice." Extrem de documentate și, totodată, savuroase sunt considerațiile privind arta culinară chineză. Și în acest domeniu, observațiile, așazicând, la fața locului sunt susținute de lecturi ale unor scrieri memorialistice semnate de călători europeni, precum cea a lui Blasco- Ibanez, apărută în versiune franceză la Paris, 1928, cele ale lui Sun Yat-sen („Amintirile unui revoluționar chinez", publicate tot la Paris, în 1933) ori relatările lordului Macartney, membru al misiunii britanice în China, în anii 1792 – 1943. Iată un citat din Sun Yat-sen, primul președinte al republicii chineze: „Dacă pictura, plăcerea ochilor, muzica, deliciu al urechilor, pot fi numite arte, este incontestabil că același lucru se poate spune despre bucătăria care mângâie gustul. Prepararea alimentelor (în China – n.mea) este o artă. După cum, așa cum o atestă notele lui Călinescu, și consumarea lor, masa ca atare, implică, la asiatici în general, rafinate obiceiuri, un adevărat ceremonial care europeanului îi poate apărea – o spun acum și din experiență proprie – ca o reprezentație artistică, și încă una sincretică: culoare, plastică, gestică, discurs. Iar pentru că veni vorba, puteau lipsi dintr-o carte scrisă de G.Călinescu impresii despre „teatrul chinez", atât de șocant pentru un european, fie el și avizat pe cale livrescă.

În capitolul consacrat Cultului eroilor, cărturarul român mărturisește că i se pare firească incompatibilitatea gândirii lui Confucius – „creatorul unui sistem etic" – cu „regimul progresist de azi, al Chinei noi", lăsând să se înțeleagă că valoarea ei este incontestabilă. Altfel spus, la scara istoriei, regimul este o clipă, confucianismul o eternitate.Gândirea dialectică este, și ea, veche la chinezi: " Ideea ciocnirii și împerecherii a două principii de sex deosebit, Yan (masculin) și Yin (feminin) e un fel de „echilibru între antiteze"…, iar „Taoismul a reluat teoria contradictoriilor într-o religie foarte înrudită cu naturalismul lui Giordano Bruno".

„Am fost în China nouă" este o scriere ce poate sta la loc de cinste în rândul celor mai valoroase cărți consacrate, de-a lungul veacurilor, unui tărâm geografic și spiritual, literalmente fabulos, semnate de călători europeni celebri: scriitori, istorici, diplomați, mari jurnaliști. Parafraza *„Et in Asia ego…"*, motto-ul cărții, e ca un strigăt de bucurie intelectuală. Călinescu, cel însetat de monumental, față cu monumentalitatea spațiului și spiritului euroasiatic.

https://biblioteca-digitala.ro

Constantin BUICIUC

Ilie Constantin, poetul șaizecist al exilului

Ilie Constantin a debutat, ca poet, în 1960, în celebra colecție „Luceafărul" a Editurii Tineretului, cu placheta *Vântul cutreieră apele*. În același an debutau Nichita Stănescu și Cezar Baltag. Ilie Constantin a publicat apoi: *Desprinderea de țărm* (1964), *Clepsidra* (1966), *Bunavestire* (1968), *Fiara* (1969), *Coline cu demoni* (1969), *Celălalt* (1972). Toate aceste volume au fost comentate de Ion Pop în deja clasica lui carte *Poezia unei generații*, apărută la Editura Dacia din Cluj, în 1973. Ilie Constantin a fost inclus de critic printre poeții șaizeciști, unsprezece la număr: Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ilie Constantin, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Gabriela Melinescu și Marin Sorescu. Ion Pop consideră că Ilie Constantin, alături de ceilalți doi poeți debutați în 1960, a avut un rol important în înnoirea liricii românești, mergând pe urmele lui Nicolae Labiș. Din volumul de debut, criticul reține o anumită neutralitate tematică: "Poetul scrie aproape despre orice, spectator al unei lumi ce se propune descrierii de la o relativă distanță, confesiunea fiind în genere ocolită și înlocuită cu o lirică a rolurilor". (p. 146). Criticul precizează că Ilie Constantin nu reușește în poezia de idei, meditativă, ci într-o "poezie de stări muzicale, difuze" din care "orice încordare, orice dramatism sunt absente" (p. 148), așa cum a observat Nicolae Manolescu, citat de Ion Pop. Aceste reușite sunt vizibile în volumele următoare ale poetului. Iar ultimele cărți (de dinainte de 1973) traduc o „melancolie a echilibrului", "constituind o posibilă temă a suferinței de geometria intimă pietrificată". (p. 151). Ion Pop sesizează, în studiul său, mutațiile din interiorul liricii poetului și arată că de aceste mutații depinde "destinul unei opere întârziate prea mult într-un teritoriu în care cumințenia "clasică" amenință să devină un sinonim al stagnării lirismului". (p. 156).

La puțin timp după apariția cărții lui Ion Pop, în ianuarie 1974, Ilie Constantin a cerut și a obținut azil politic în Franța. Cărțile autorului șaizecist au fost retrase din librării și din biblioteci, iar numele i-a fost interzis. Pentru regimul comunist din România, Ilie Constantin nu mai exista. Dar poetul exista, scria și publica în limba franceză, iar după decembrie 1989 a reapărut în țara sa natală. Mai întâi, prin cărțile publicate, apoi, la propriu, căci în 2002, Ilie Constantin s-a stabilit definitiv în România. Se pare însă că lungul exil nu i-a fost prielnic poetului, căci el este mai puțin cunoscut generațiilor mai noi. În mod surprinzător, Nicolae Manolescu, care, în anii '60, a scris pagini importante despre poetul șaizecist, nu-i consacră un capitol lui Ilie Constantin în *Istoria critică a literaturii române*, apărută în 2008. Aici Ilie Constantin figurează numai într-o listă de autori de dicționar. Din cei unsprezece șaizeciști analizați de Ion Pop, în istoria lui Nicolae Manolescu nu sunt prezenți numai doi, Gabriela Melinescu și Ilie Constantin, autori care au în comun experiența exilului.

Antologia reprezentativă a liricii lui Ilie Constantin, atât pentru perioada „românească", cât și pentru perioada "franceză", a apărut la Editura Brumar din Timișoara, în 2005, și se numește *Oglinzi ale vidului*.

"Lirica rolurilor" despre care vorbea Ion Pop este prezentă și aici, într-o simbioză creatoare cu poezia unor stări muzicale confuze, care conțin în ele melancolia echilibrului. În secvența "românească" (numită *țărm anterior*) , dar și în cea "franceză" (*literatul barbar*), poetul este sfâșiat între contrarii, acestea prinzându-l la mijloc și sacrificându-l, în acțiunea lor de contopire într-o armonie universală. Integrat în armoniile universului ca întreg refăcut (prin îmbinarea imanentului cu transcendentul), poetul simte, măcar efemer, propria-i putere: „Deodată deschid ochii/ aplecat deasupra universului!// Ca să nu cad în adâncile constelații,/ îmi încleștez

https://biblioteca-digitala.ro

degetele în grâu.// Câteva spice ritmate de vânt/ îmi scrijelează fruntea;/ auzul reintră în sunete.// Mă simt ancorat de pretutindeni,/ reîntors în punctele cardinale.// În aurul supus al grâului,/ voi adormi iar, aidoma/ unui avar pe care moartea/ l-a secerat peste comorile sale". (p. 28). Saltul în metafizic se produce adesea, cu rezultate previzibile, căci cunoașterea și asumarea integrării în ritmurile superioare (supunerea în fața timpului) se produc fără nicio ezitare. Tăietorul de lemne, din poezia cu același titlu, este poetul, care despică timpul pentru a se integra în el: „Timpul se va despica/ dar numai pentru mine". (p. 29).

Poetul pornește de la concretul istoric, de la mărginitele, punctualele date ale trecutului (sau ale prezentului) și evadează în metafizic, în atemporalitate. Se privește în oglindă, pentru a-și contempla chipul, și, mai ales, pentru a vedea vidul din spatele său, reflectat. Și, adesea, se întreabă asupra a ceea ce vede, versurile devenind nesfârșite interogații. Retorismul lor este înlocuit, uneori, cu tonuri hortative, atunci când poetul, clamându-și singurătatea, dorește comunicarea cu ceilalți.

În multe poeme, datele concrete ale realității, imaginile puctuale ale realului primesc, prin învăluiri și dezvoltări, semnificații extinse, devenind simboluri. Carapacea broaștelor țestoase care suie pe plajă pentru împerechere este "craniul uitării". Gimnastul "răstignit între inele" este însuși omul ca specie, care își asigură echilibrul existențial prin cruficare. Plantele de apă, printre care înoată peștii, devin, împreună cu lichidul în care se află, însăși ființa umană, alcătuită din apă și din lumină. Semnificativ este, în circumstanțele expuse mai sus, poemul *De la un balcon*. Efemeritatea insectelor este însăși efemeritatea universului în fața Creatorului: "Un roi de musculițe se zbate/ aproape de balustradă, în vid:/ nuntă frenetică și lupte-ntraripate,/ vârtej imobil și avid.// Ocrul adio de septembrie greu/ orele-lor-existențe le piere./ Constelațiile în fața lui Dumnezeu/ par nori de efemere". (p. 177). La fel, coama revărsată pe umărul unei necunoscute este "părul Berenicei", "constelația/ brusc mărită de telescop…" (p. 178). Alteori, realitatea este modelată armonios, dar nu prin cântec orfic, ci prin privirea îndrăgostită a poetului demiurg: "Visam o insulă enormă/ ieșind din mare în neștire/ și-i căutam duios o formă,/ alcătuind-o din privire:/ muntoasă ca o lună nouă,/ cu piscuri ațintite, pure,/ c-un râu o împărțeam în două,/ o adunam cu o pădure.// Se prelungea în promontorii -/ pământ de pază, neștiut,/ ademenind din cer cocorii/ porniți spre-un orb și ciclic sud.// Îndrăgostit, dam țărmuri drepte/ și golfuri corectam, afunde,/ șirag de nave să se-ndrepte/ de pretutindeni spre oriunde". (p. 16).

Contactul cu lumea este subminat în permanență de ascunsele aspecte, uneori greu de descifrat. Când unele elemente limitate, precise, permit viziunea generalizată, bazată pe simboluri, apare aspirația spre perfecțiune, materializată în forma parnasiană, atinsă prin rafinament, stilizare și sete nepotolită de formă impecabilă, în care elementele culturale își au rolul lor, de neneglijat.

Echilibrul cu lumea, obținut cu mare greutate, cu sacrificii, este tulburat de "demonii negri de pe colină" (p. 50). Contemplarea însă le poate "veni de hac". Poetul tinde mereu spre echilibru, spre împăcarea contrariilor, spre armonie. El se simte dezechilibrat, coborât în fântână, "zidit până la stele", cu timpul în afară, așteptând numai "o ciutură", rezolvarea dezechilibrului. Fântâna devine o oglindă a vidului.

Eul poetului se multiplică uneori, ca stelele cerului de noapte, opunându-se domniei tiranice a unicului astru al zilei. Alteori, eul se contemplă în apa râului, ca Narcis, dar chipul reflectat este departe de frumusețe: „Și-un strigăt mă îneacă, fiindcă simt/ de jos în sus cum mă izbește în obraz/ celălalt chip al meu -/ precum un pește odios!" (p. 56). Resemnat, eul liric se desprinde de "neasemuita insomnie a începutului" (p. 60), pentru a se scufunda în uitare, după ce a trecut, cu o luciditate dureroasă, prin nisipul clepsidrei timpului. Uitarea devine dominatoare și lupta împotriva ei are rezultatul incert. Chiar celebrul munte Ararat se dorește a fi „un pinten în trupul uitării" (p. 65). Uscatul în luptă cu marea devine un obstacol în calea uitării: "Lutul tânjește a piatră, ancore-stânci/ sunt așteptate pe mal:/ să se înalțe din noroioasa uitare/ vis de rămânere!" (p. 66).

Secvența "franceză" a antologiei (bilingvă, franco - română) începe cu un portret al eului liric în exil, care se extinde asupra poeților exilului și, puțin mai departe, prin peisaje, asupra citadinismului parizian, cu aspecte de oraș tenatacular. În decorul citadin se strecoară, discret dar stăruitor, sufletul poetului, dornic de solidaritate: "Eu coboram spre soarta mea de cârtiță/ ce-și scobește în malul Senei tihna./ Dese, anonime, aripile m-au ascuns/ de bulevard, de cer, de mine însumi.// Din toate aceste zboruri/ zburlite, casnice, fără de zare,/ un semn de solidaritate îmi veni/ ca frunzele căzând liniștitor/ sub tulburii castani de pe colină". (p. 83).

Alteritatea, în care poetul nu se poate integra, produce interogațiile dureroase, izvorâte, de pildă, din contemplarea unui exotic sat din Andaluzia: "De unde, Doamne, am poposit aici,/ în lumea asta de margine și de durere?/ Și pentru ce, la malu-acestei mări,/ oricare vis/ îmi sfâșie gura cu zăbala lui?" (p. 97). Poetul se retrage în sine, concentrându-se într-o cetate asediată de stihiile universale și speră că va veni o renaștere. "Literatul barbar", venit de la "poalele istoriei", se simte un marginalizat, căci, realmente, el vine de la frontiera Imperiului. Și lumea lui îngustă, „înconjurată de fulgere", devine "monada mea perfectă" (p. 114). Monada (în sensul filozofiei lui Leibniz – substanță simplă, indivizibilă, care nu poate să comunice cu altă monadă) închide poetul în spațiul ei. Monada poate lua forma unei „corăbii a nebunilor" sau a unui "batiscaf cu luminile stinse" (p. 139), cu hublouri ca niște "ochi fără privire". Ea poate închide între granițele ei sufletul iubitei, iar tentativa poetului de cucerire suferă o defazare temporală: "Sufletul mi se năpusti către duioasa/ monadă-n care tu tăceai și surâdeai.// Te iubeam cu ochii mei de douăzeci de ani,/ tu întorceai spre mine ochii vârstei noastre". (p. 186).

Ilie Constantin este poetul aspirației spre armonie, conștient că aspirația rămâne veșnică, din cauza eterogenității lumii.

https://biblioteca-digitala.ro

Marius CHELARU

Cu gândul că *ai clipa doar…*

„Azururi, buze, plete cu parfum:
Un joc al vremii… Minunat oricum!
Din tot: singurătate, gânduri, rugă,
Rămâne scrum la urmă, numai scrum."
Omar Khayyám, versiunea românească de Elisabeta Isanos, p. 188

Când eram copil, prima carte „adevărată", în afară de unele volume de povești și povestiri, pe care am primit-o cadou a fost „1001 de Nopți", repovestită de Eusebiu Camilar. Peste ani, fiica lui Eusebiu Camilar și a Magdei Isanos, Elisabeta Isanos[1], îmi prilejuiește o altă lectură plăcută, versiunea în română a unor poeme ale lui/ atribuite lui Ommar Khayyam, *Ai clipa doar…*, realizată, cum scrie în cuvântul său înainte, *Între istorie și legendă*, după surse în limba franceză[2], cu consultarea unor ediții în limba română[3]. Excluzând ediția din 1923, a lui Alexandru Vițianu, am avut ocazia să consult și toate celelalte volume cu care a lucrat Magda Isanos.

Să începem cu un poem al lui Khayyam, cel care dă titlul cărții, în versiunea Elisabetei Isanos: „Nu ești stăpân pe propriul destin./ De ce te temi de zilele ce vin?/ Ce poate să-ți aducă viitorul?/ Ai clipa doar! Trăiește-ți-o din plin!" (p. 34)

S-a discutat mult, și nu doar în cazul lui Khayyam, despre traducerea din original, din persană, în cazul de față, și versiunile în română după ediții din limbile occidentale, majoritatea „adaptări", și nu traduceri în adevăratul sens al cuvântului. Opiniile sunt nuanțate. Nimeni nu contestă importanța traducerilor unui text din original, dar în același timp sunt situații în care acestea nu sunt tocmai reușite, mai ales când este vorba de poezii. Altfel spus, nu ajunge să cunoști o limbă anume pentru ca să poți oferi o versiune de calitate din toate punctele de vedere, într-o alta. Pe de altă parte, nu e de ajuns că ești familiarizat cu tehnicile cuvântului dacă nu păstrezi întru totul, în formă și fond, textul poetului din original. O altă discuție este dacă aceste „adaptări" nu sunt de fapt altceva decât poezia originară.

Nu de puține ori s-a spus că valoarea unui poet este una și „*imaginea/ succesul la public*" dat de o versiune în altă limbă (fie ea „adaptare" sau mai mult de atât), în cazul de față, este, de multe ori, altceva. În cazul lui Khayyam discuțiile au fost diverse, primelor versiuni în limbile occidentale imputându-li-se, peste ani, diverse. Dar, în același timp, tocmai acestea l-au făcut pe marele poet persan cunoscut în lumea întreagă. Se știe, după 1859, tradus fiind de Edward FitzGgerald[4] în engleză (nu sunt puțini adepții sufi, și nu doar ei, car spun că în manieră „personală", și cu „alterarea mesajului"), Khayyām a ajuns cunoscut în Occident și prin poemele de tip *rubāyāt* (roba'y, pl. robay'at), gen care, fiind asemănător (două distihuri/ patru hemistihuri) cu catrenul (roba'y[5]; rubaiat vine de la cuvântul arab robā'i, plural rubāyāt, derivat de la o rădăcină verbală care are sensul de „a da formă pătrată"), a fost „asimilat" în Europa cu această formă de poezie.

Azi, Omar Khayyām este una dintre figurile cele mai interesante din istoria literaturii universale, dar cu biografia acoperită de cețurile istoriei. Cu toate acestea, iranienii au început să îl „recupereze" abia, după ce a cunoscut un succes aparte în afara țării sale. Mai au de făcut pași importanți, pentru ca imaginea și poate chiar faima poetului să se apropie de cea din Occident. Și istoriile literaturii persane moderne relevă acest lucru; exemplu – de pildă Ahmad Tamīndārī, *O istorie a literaturii persane. Școli, stiluri și genuri literare*, Teheran, Alhoda International Publishers, 2002. Autorul amintește toate acestea, subliniind că deși este recunoscut ca unul dintre poeții importanți care a scris „rubaiate filosofice", deși se recunoaște amploarea pe care o au studiile despre opera sa în Occident ș.a., în Iran situația este nuanțată.

Cu timpul, steaua lui Khayyām (nevoit să plece în hajj/ pelerinaj la Mekka ca să scape de persecuții în Persia vremii sale) n-a încetat să strălucească. Nu se știe cîte rubāyāte a scris; copiile „în manuscris" adună 15 pînă la 1230, 1300 etc. de poeme atribuite lui. Și asta este o problemă, fiind nenumărate discuții legate de poemele atribuite lui și reproduse în varii ediții, studiile/ textele și manuscrisele diverse[6] nerezolvând până acum satisfăcător dilema.

De fapt, cine a fost Omar Khayyām, pe numele său (descifrat de sufiști în cheie proprie, de alții explicat

https://biblioteca-digitala.ro

altfel) Ghiyas ad-din Abū-l-Faht Omar Ebn Ebrāhim al-Khayyām Nișāburi/ Nișāpuri (în surse arabe apare și ca Ommar (’Umar) Ibrāhīm al Khayyāmi Gijat ad-Din Abū-l-Faht), matematician, filosof și poet persan, născut la Nishāpur, provincia persană Khurasān? *Khayyāmi* este un pseudonim, de la *fabricant de corturi*, adoptat în amintirea tatălui său. Nu sunt puține incertitudinile legate de viața și opera sa. Multă vreme nu a fost cert anul nașterii. Acum se consideră, și grație unui horoscop al lui, că s-a născut la 18 mai 1048. Data morții lui este sub semnul discuției. Este acceptată mai ales data de 4 decembrie 1131 (sau 1132).

A lucrat la teoria numerelor raționale, ridicarea binomului la puterea *n*, a clasificat ecuațiile de gradul II și III rezolvîndu-le prin reducerea la intersecții de cercuri și parabole, are contribuții la *teoria paralelelor*. A fost medic, astronom al curții regale, îi sînt atribuite 14 tratate de matematică, fizică – s-a păstrat unul de algebră, *Risala fil barahin ala masail al-djabr-val mukabala*, tradus în multe limbi europene. A fost cunoscător al operei grecilor antici (Platon, Epicur etc.), din care a și tradus, a comentat *Elementele* lui Euclid. În fapt, singura dată considerată certă/ certificată din viața lui este anul 1073, în vremurile suveranului selgiucid Malek-Șāh (1072-1092), în legătură cu vizirul acestuia, Nezām al-Molk (Nizām al-Mulk), întâlnit și cu titulatura Khwāja Nizām al-Mulk[7], autorul unei cărți faimoase, *Sīyyāsat-nāme* (*Cartea Guvernării*), cunoscută și cu titlul de *Sayr al-Mūlūk*. Acest vizir, unul dintre cei ai importanți și celebri ai lumii persano-arabe, a dat ordin (în 1074), unei comisii de opt astronomi persani, diriguită de Omar Khayyām (care conducea Observatorului Astronomic din Merv), să facă o reformă a calendarului persan după calcule astronomice exacte (reforma Djalāli).

S-a spus despre Khayyam și că a fost sufit (primul care a afirmat asta: Qifit[8], m. 1248/9, în *Tārikh al-Hakama/ Istoria/ Cartea înțelepților*). Este un aspect controversat, și relativ la cele mai semnificative *„deteriorări”* ale mesajului lui Khayyam de către cei care l-au tradus în Occident. Sufiții și unii specialiști iranieni/ arabi consideră că o versiune acceptabilă care redă, „în măsura în care se poate în engleză”, opera lui Khayyam este cea a lui Govindha Tirtha (1941), *The Nectar of Grace/ Nectarul îndurării”* – mai nici un traducător occidental nu a luat-o în calcul. Se spune că Hassan-i-Sābbāh, *bătrânul munților*, șeful sectei *Hassassinilor (hașișinilor*) de la care, s-a spus că vine cuvîntul *asasin* a fost prietenul lui[9].

Și azi este prețuită în Iran opera sa în proză *Nowruz Nāme* (*Carte despre Anul Nou/ Cartea Anului Nou*[10]).

În ce privește piața noastră de carte, Omar Khayyam este unul dintre cei mai „căutați” și citiți poeți. Au apărut, în timp, peste 20 de ediții, în versiuni semnate de: I. Gh. Severeanu, Alexandru Vițianu, Al. T. Stamatiad, George Dan, George Popa (probabil cele mai multe apariții), Paula Romanescu, Otto Starck și Gheorghi Iorga (ambii din persană) și, iată, și această carte a Elisabetei Isanos.

Punând toate aceste ediții față în față, dincolo de impactul la cititorii români și de analiza pe text, se pot trage o serie de concluzii interesante.

Iranienii spun că poezia lor (scrisă în zabāne șirian[11]/ limbă îndulcită, dulce) este intraductibilă. Mulți cred că o „traducere” e o „haină falsă de cuvinte” pentru înțelesuri care nu pot fi adevărate decît în limba în care le-a smuls din tărâmul zeilor poetul. Cu toate acestea, și dacă mesajul lui Khayyam (chiar dacă nu a fost adept sufi, s-a spus că nu putem nega fără dubiu că a folosit elemente din simbolistica lor, cum au făcut și alți poeți) a fost distorsionat în versiunile occidentale, majoritatea celor care l-au citit pot spune, ca și Théophile Ghautier, că nu îl pot uita.

Mulți cred limba persană este printre cele care au o serie de particularități care duc, între altele, și la o întrebare – cât de utile sunt aceste traduceri, fie ele și din persană? Cât păstrează ele din Khayyam? *Stricto sensu*, este aproape imposibil de analizat din punct de vedere stilistic poezia lui Khayyam prin traduceri, între alte și tocmai datorită dificultăților în stabilirea unor echivalențe pentru expresiile originale. Poemele, și datorită scurtimii, deși nu abundă în referiri stricte la evenimentele vremii, comportă destule dificultăți din cauza rimei, ritmului etc., care constituie probleme complexe pentru traducător. Poemele lui Khayyam îl relevă ca un adept al substantivelor/ verbelor, mai puțin al adjectivelor, tropii necunoscînd varietatea cu care au fost „dăruiți” de multe dintre versiunile occidentale. Și aici permeabilitatea lingvistică[12], disponibilitatea unei limbi pentru transferul de structuri într-o alta, ne conduc către *punctele slabe* (schwache Punkten) – structurile care manifestă *goluri* în ce privește posibilitățile expresive globale, în care transferul lingvistic este favorizat de *incompletitudinea paradigmelor existente ca atare*[13]. O problemă pentru oricine dorește să construiască punți între o limbă/ lume și alta. Uneori cu dificultate putem descoperi în spatele unei expresii oarecare pe cea din limba lui Khayyam, citind ceea ce unii prieteni iranieni mi-au spus că ar fi „o metaforă europenizată”. În fond, vorbim despre limbajul unei societăți care trăia după norme radical diferite de a noastră. M. Foucault (*L’ordre du discours*, Gallimard, 1971. p. 17) scria că discursul *adevărat* era *cel pe care-l rostea cel îndreptățit a o face, după un ritual cuvenit*. A *pătrunde* într-un limbaj este dificil, pentru că în orice text acționează niște coduri (R. Barthes: textul **este** o formă de manifestare a unor coduri). Am putea spune altfel că un text e manifestarea unor sentimente, trăiri, concepții și reguli legate de *gramatica* vieții cotidiene a epocii respective.

Un exemplu de analiză punctuală ar fi legat de „imaginea” unui Khayyam hedonist, „poet bahic”, în viziunea occidentală, față cu mesajul despre „vin” și „cupă” în simbolistica sufi, de pildă, „poezia vinului” la persani și arabi - khamriyya (khamr: vin)[14], cu bagajul de nuanțe și interpretări aferent.

Despre Khayyam, sceptic poate mai curând de factură pyrhoniană (nici o *spusă* nu este mai adevărată decît alta…), s-a spus că nu credea în zei (divinitate? Allah?[15]), cînta vinul – fără a putea fi considerat un poet bahic, ci mai curând un cîntăreț, uitat de vremuri, al celebrelor *nopți de poveste* din epoca preislamului, femeile – *decor* al inimii pentru clipele fericite/ inspiratoare/ muze, iubirea, incertitudinea în fața marilor probleme ale existenței, poate și glorificarea clipei prezente, unica sursă a fericirii/ bucuriei omenești. În bună parte este adevărat. Dar unii se întreabă cît de sigur poate fi cititorul occidental că a înțeles mesajul? Să ne amintim, dincolo de complexitatea

https://biblioteca-digitala.ro

translării din persană în română, de Rumi[16] și complexa simbolistică personală (datorată și misticii sufi): șamsi/ *soarele*, era de fapt prietenul său, Șamsuddin-ē Tabriz (Șams-ē Tabriz[17]), *intelectul* era asemuit unui vînător, sufletul fiind cîinele. Poate alta ar fi calea noastră prin lumea poetului dacă am citi *Rubāyātele* cu un glosar de termeni / expresii persane, poate și sufi, dacă am beneficia poate și de o încercare de analiză comparativă a sensurilor posibile ale unor simboluri și discuțiile aferente.

Ce a adus *succesul* lui Khayyam? A contribuit această *obturare* a posibilului mesaj sufi? Dacă da, cît anume, dacă nu, care ar fi fost imaginea poetului la noi[18]? Putem discuta despre traducerea lui Khayyam încercînd, de pildă, o extrapolare a comentariilor legate de versiunile Blaga și Doinaș la *Faust*, sau *Sakuntala*, versiunea lui Coșbuc, la traducătorii români ai poetului persan? Comparând versiunile pe care le avem în română, dincolo de concluziile legate de limba și de corectitudinea variantelor din care au fost traduse, de chiar veridicitatea lor, de edițiile folosite ca sursă, de calitatea redării lingvistice și poetice a poemelor, o concluzie este certă – Khayyam este cunoscut, apreciat și „căutat" la noi, fie și dacă vorbim numai din punct de vedere temporal, întâi datorită acestora. Ce a adus bun, ce a „pierdut" și de ce fiecare, este o altă discuție.

În cazul de față, Elisabeta Isanos a căutat să realizeze o ediție nu doar plăcută la lectură, ci care să păstreze pe cât posibil mesajul lui Khayyam, așa cum a fost el relevat prin edițiile consultate, dându-le o haină care are printre caracteristici și muzicalitatea, rima, ritmul specifice și catrenului occidental. Exemple: „Laleaua cupei, zorilor onchin!/ Pentru surâs ridic paharul plin!/ Din cupa ta cu buze ca și tine, / Bea! Să nu simți durerile cum vin." Sau: Dă-ți seama înțeleptul unde bate/ Cu-aceste vorbe zilnic repetate:/ E scurtă viața! N-ai aceeași soartă/ ca ierburile ce renasc tăiate." Și poemul care a dat titlul volumului: „Nu ești stăpân pe propriul destin./ De ce te temi de zilele ce vin?/ Ce poate să-ți aducă viitorul?/ Ai clipa doar! Trăiește-ți-o din plin!"

Fiecare ediție în limba română, fiecare semnatar al versiunilor, între care și Elisabeta Isanos, a căutat să ofere un drum către poezia lui Khayyam.

Omar Khayyám, *Ai clipa doar…*, catrene, versiune românească de Elisabeta Isanos, Editura Lucman, București, 2007, 192 p.

(Endnotes)

1. Alte volume publicate: **Orașe nostalgice, poezii, 1969, Versuri, Ed. Junimea, Iași, 1980, Grădina de iarnă, poezii, 1987, Necuprinsele, poezii, 1999, Pașaport pentru Orașul de Sus, proză, 1999, Doctorul de pe comoară, 1999, Cântecul Soarelui, poem, 2001, În căutarea Magdei Isanos, eseu biografic, 2003, Drumul spre Ombria, proză, 2004, Cosânzenii, roman biografic, 2005, Amur, roman, 2006, În București, fără adresă, eseu, 2008, Duminică devreme, poezii, volum în ediție electronică, Poarta de Vest, roman, 2010. La acestea se adaugă și traduceri în și din franceză ș.a. A publicat poezii, proze scurte, eseuri, traduceri în diverse reviste, gazete literare, între care, în zona noastră, „Convorbiri literare", „Dacia literară", „Bucovina literară", „Crai nou" (ziarul județean din Suceava).**
2. Surse în limba franceză: *Le Quatrains de Khèyam*, traduit du persan par J.B. Nichols, Paris, Imprimerie Impériale, 1867, *Rubayat*, traducere de Edward Fitzgerald, Houghton Mifflin and Company, Boston, 1894, *Les Quatrains d'Ommar Khayyam*, traduit du persan sur le manuscrit de la Bodleian Library d'Oxford, introductions et notes de Charles Grolleou, Paris, Les Éditions G. Crès et Cnic, 1922, *Robaiyat de Omar Khayyam*, traducere de Franz Toussaint, L'Édition d'Art H. Piazza, Paris, 1951, *Les 114 quatrains d'Ommar Khayyam*, traduit littéralement par Claude Anet et Mirza Muhammad, Paris, Éditions de la Sirène, 1920.
3. Edițiile în română consultate: Alexandru Vițianu, Constanța, Tipografia „Albania", 1923, Al.T. Stamatiad, Cartea Românească, București, 1932, George Popa, Editura Tineretului, în colecția „Cele mai frumoase poezii", 1969, Otto Starck, „Trei poeți persani, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, Rubaiate. Un arian la umbra moscheii, traducere din limba persană de Gheorghe Iorga, Editura Universitas XXI, Iași, 2004.
4. După un mss. cu 158 de poeme datînd din 1460-1461, *Codexul Bodleian.*
5. În timpul lui Khayyam, relevă unele istorii ale literaturii persane, acest tip de poezie se numea *cîntec*. Termenul *rubāyāt*, ca atare, a apărut după anii 1200. Poate și de aceea „adversarii"/ contestatarii poetului au susținut ulterior că, de fapt, nu el ar fi scris poemele care îi sînt atribuite.
6. Între cele mai cunoscute: Manuscrisul 1460 de la „Bodleian Library", Oxford – 158 poeme, traduse în engleză de FitzGerald (1859), în franceză de Charles Grolleau (1909). 100 dintre acestea nu e clar dacă aparțin sau nu lui; mss. cu 464 „quatrains" traduse în franceză de J.-B. Nicolas (1861); mss. Istanbul/ de la Istanbul – 375 poeme, sf. secolului al XIX-lea începutul celui de-al XX-lea, mss. Lucknow, 845 poeme, sf. secolului al XIX-lea începutul celui de-al XX-lea, mss. datat 1259, cunoscut cu numele de „Chester-Beatty", al scribului Mohammed al Qâwim din Nișapur, cu 172 poeme, care au fost traduse în franceză de Vincent Monteil (1983); mss. din 1153, cu 111 poeme, traduse în engleză de Omar Ali-Shah (1964) ș.a.
7. Nizam al-Mulk (întâlnit în varii surse și ca Abu ‚Ali Hasan ibn ‚Ali sau Abu Ali al-Hasan al-Tusi Nizam al-Mulk (cca. 1018/ 19, Tus, Khorasan, Iran — 1092, Nahavand. Din 1063, când Nizam al-Mulk a devenit vizir al selgiucizilor (vizir al provinciei era din 1059), a rămas 30 de ani în această poziție, servindu-i pe Alp-Arslan și fiul acestuia, Malik-Șah. *Cartea/ Cronica Guvernării* a fost scrisă în persană, la cererea lui Malik șah; constă în 50 de capitole despre religie, politică, legalitate, armată, apărare, administrație și alte probleme ale vremii, în ultimele 11 vorbindu-se și despre pericolul ascensiunii grupării Ismailiților, în carte, după obiceiul vremii, sunt anecdote exemplificatoare despre diverse personaje istorice celebre ale lumii persane.
8. În Europa primul care a lansat ideea a fost un consul francez la Rașit, J.B. Nicolas; a editat în 1867 o versiune, criticabilă din multe puncte de vedere, a operei poetului persan.
9. E o legendă. Poetul, cel mai probabil, nu a fost prieten nici cu stăpînul cetății Alamut, nici cu vizirul Nezam U'l Mulk. *Hașișini* – altă ipoteză: numele vine de la hașiș, cu ajutorul căruia membrii sectei atingeau starea de *nebunie extatică*.
10. Nowruz = *ziua a noua*, începutul anului nou la persani. Cartea a fost tradusă în română de Viorel Bageacu.
11. Pentru echivalențele din persană mulțumesc dr. Mohammadifard Gholamali.
12. E. Coșeriu, *Sprachliche Interferenz bei Hochgeibildeten*, în vol. *Festschrift für Werner Betz*, Tübingen, p. 97 - Durchlässigkeit der Sprachen.
13. *Idem*, p. 92.
14. Unul dintre titlurile legate de acest subiect apărute în Occident: Salah Stétié, *Le vin mystique*, précède de Al-Khamriya d'Omar Ibn al-Farîdh, avec des calligraphies de Ghani Alani, éditions Fata Morgana, 1998
15. Dumnezeu era pentru el un fel de *idee* în care unii cred.
16. Jalaluddin Rumi, *Meditații și parabole* (*Masnavi-ê manavi*), Ed. Kriterion, 2002.
17. Soarele din Tabriz.
18. În limbile în care e tradus din persană *puterea de atracție* a operei nu a fost diminuată.

https://biblioteca-digitala.ro

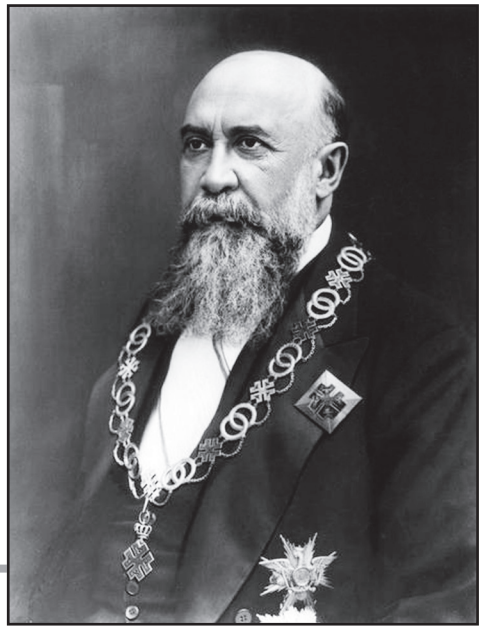

Traian D. LAZĂR

CLANUL IORGA. POEȚII.

Oamenii se nasc liberi și egali în drepturi, a afirmat iluminismul și a impus revoluția franceză din 1789. Și cu o dotare fizică și intelectuală (aproximativ) egală, a completat pedagogia modernă. S-a admis că în formarea și evoluția personalității factorii esențiali sunt ereditatea și condițiile de existență (mediu).

Dacă avem în vedere forța culturală creatoare a lui Nicolae Iorga și cadrul universitar ori așezămintele culturale de la Vălenii de Munte unde au viețuit descendenții lui, vom deduce că aceștia au beneficiat de condițiile cele mai propice pentru a se forma ca oameni culți (de cultură) și creatori în domeniul cultural. Cu o precizare necesară - să avem în vedere și contribuția ereditară pe linie maternă, nu doar pe pater familias.

Întradevăr, după câte cunoaștem descendenții lui N. Iorga din prima căsătorie (Petru, Elena, Maria, Florica) nu s-au afirmat pe planul creației culturale (au avut o afirmare anemică sau nulă). În schimb, zestrea culturală ereditară a celei de a doua soții a lui N. Iorga, Ecaterina (Catinca), sora istoricului Ion Bogdan, a fost mai consistentă. Descendenții din această căsătorie s-au afirmat în creația literar-artistică ori științifică. Mircea și Ștefan au fost, unul inginer celălalt medic, și poeți, Magdalina - pictoriță, Liliana, istoric. Mai puțin cunoscuți în acest plan au rămas, (pentru noi) doar Adriana, Valentin și Alina.

Și cu o a doua precizare, sugerată de o constatare a lui C. Brâncuși: la umbra marilor arbori, nu crește iarba. Sau, nu crește decât iarba și arboretul, nuanțăm noi. Dar din marii arbori, după moartea lor, hrănindu-se din seva trunchiului lor mort, pot crește alți arbori la fel de falnici.

MIRCEA N. IORGA (1902-1966) a urmat la un nivel mai redus (jos) multilateralitatea manifestărilor tatălui său în domeniile literar, politic, științific.

De profesie inginer, el a fost, din1934, directorul Școlii superioare de arte și meserii din București caracterizat de ziarul „Naționalul Nou" ca un „specialist de aspră și serioasă pregătire" căci studiase în Italia. În funcția de director a dovedit „spirit practic (și) disciplina severă a bunului gospodar". A renovat și înzestrat localul școlii, a reorganizat atelierele și le-a înzestrat cu noi aparate[1]. Succesele sale au provocat invidii și reclamații calomnioase privind afacerile oneroase pe seama banului public în care s-ar fi implicat, ceea ce a dus la suspendarea sa din funcție.[2] Ancheta a stabilit nevinovăția ing. Mircea Iorga. În anul 1939 el era directorul Liceului industrial „Carol al II-lea" din București. Împărtășind orientarea (promonarhistă și) procarlistă a tatălui său dar și prin natura obligațiilor sale de cadru didactic și director a fost angrenat în acțiunile ce marcau sărbătorile epocii, între care se numărau și cele privindu-i pe membrii dinastiei. Astfel, cu prilejul aniversării zilei de naștere a regelui Carol al II-lea (16 octombrie), în anul 1939, la Liceul industrial din București purtând numele regelui, s-a organizat o festivitate. După un Te-Deum și programul Străjii Țării (intonarea Imnului regal, ridicarea pavilionului național, cântarea Tatălui nostru, rostirea devizei și crezului străjerilor), directorul liceului, Mircea Iorga a pronunțat un discurs de elogiere a lui Carol al II-lea. „Opera de reformator a Regelui Carol al II-lea a dat roadele frumoase pe care le vedem astăzi", a spus M. Iorga. „De ziua lui, îi mărturisim devotamentul prin reînnoirea jurământului față de el". A urmat un program artistic cuprinzând cântece și poezii dedicate regelui[3].

Roadele creației literare a lui M. Iorga au fost adunate în placheta „Din drumul Golgotei, Versuri 1924-1940". Titlul ales și selecția realizată din creația sa poetică atestă impactul pe care l-a avut asupra poetului asasinarea tatălui său de către legionari, în noiembrie 1940. Poezia „Păcatul tău" evocă acest moment tragic,exprimând regretul fiului de a-și fi pierdut tatăl („lumina") și de a fi rămas în viață. El se referă la „crucea ce ți-o duci / Pe calea fără umilință / Să suferi vrei păcatul tău / De-a fi rămas între cei vii / Nu vrei să-ți uiți lumina ta / Închisă azi într-un sicriu"[4].

https://biblioteca-digitala.ro

Sub impactul pierderii tatălui prin asasinarea de către legionari, poetul selectează retrospectiv din întreaga sa viață un șir de momente tragice. El constată cu amărăciune că e „sătul" de viața pe care a dus-o: „Am plâns când m-au zvârlit pe lume / Și-or plânge alții când m-or duce / Sătul de glume / Sătul de cruce"[5].

„Născut dintr-o străină vrere", poetul considera că „a viețuit ca un osândit" și acum e pregătit „să treacă spre tăcere". Dezorientat și aflat la o răscruce a drumului său în viață, ca răspuns la îndemnurile altora de a înainta (avansa) către o lume nouă, nedefinită însă, alegerea sa este „ia-o la-ntâmplare". Era reacția deznădăjduită, protestul resemnat, al unui spirit riguros, format după tiparele, științelor exacte, față de ilogicele și imprevizibilele evoluții social-politice interbelice. Resemnarea poetului, îmbracă formă creștină căci în condițiile în care „s-aprind în fiecare zi credințe noi", el și cei ce-l urmează pe Dumnezeu, merg pe drumul Golgotei. Ei trec prin gloată „surâzători / Și iertători / Când li se scuipă-n față vina"[6].

Tabloul sumbru al vieții poetului, așa cum ne-o înfățișează versurile din placheta menționată conține însă și câteva insule de liniște și seninătate în creațiile consacrate membrilor apropiați ai familiei. Într-o poezie dinaintea tragicului an 1940, Mircea Iorga își exprimă admirația față de capacitatea tatălui său de a reconstitui în scrierile sale, trecutul istoric. „Acele vremuri cărturare / Tu le cunoști și-i scump cuvântul / Cu care-nvii în fiecare / Din noi ce-a înghițit pământul"[7]. Secvențe emoționate sunt dedicate bunicii, îndurerată de dispariția „moșneagului" ei, dar care cu înțelepciunea senectuții acceptă inevitabilitatea decesului ființei dragi, și mamei a cărei „tristă cântare" de odinioară e „singura pe care / Mi place / S-o mai ascult"[8].

Puține versuri sunt consacrate subiectului dragostei feminine, iubirii, subiect tratat cu discreție și parcimonie de poet.

Natura se bucură de mai multă atenție, de o mai mare extindere în creația poetică a lui M. Iorga. Tema este tratată atât în stil romantic-semănătorist cât și în tonalitate simbolistă. Influența coșbuciană este evidentă în versuri ca: „Pe sub umbra care-o scoate / Șirul de uluci în drum / Câini și păsări, laolaltă / Dorm acum"[9]. Iar maniera simbolistă transpare din versuri ca: „Un picur, două / Grele / Pline / Plouă", sau, în „Caldarâmul strigă / Răsună sec / Trec"[10]. Atmosfera sumbră din creația poetică a lui Mircea Iorga dinaintea șocului din noiembrie 1940, contrastează puternic cu împlinirile sale din cariera profesională și politică. Aceste producții literare sumbre trădează (ne dezvăluie) ori o puternică influență bacoviană ori un spirit ambițios, nemulțumit de nivelul atins în ascensiunea social-politică.

Mircea Iorga s-a afirmat ca om politic, în cadrul Partidului Național condus de tatăl său. A candidat pe listele acestui partid și a fost ales de două ori ca membru al Camerei Deputaților. În alegerile din iulie 1932 a candidat pe lista Uniunii Naționale (alianță electorală din care făcea parte Partidul Național) în județul Botoșani, pe locul al doilea, și a fost ales.[11]

ȘTEFAN N. IORGA (1906-1975) a studiat în străinătate, ca și fratele său, Mircea. În 1939 era asistent la facultatea de medicină din București. Spre deosebire de Mircea se străduia să se sustragă excesului de personalitate a tatălui său.[12] Ștefan s-a afirmat mai devreme și mai intens decât Mircea în domeniul creației poetice debutând în volum înaintea acestuia. Era și apreciat mai mult, ca poet, de către tatăl său. În 1933 a publicat volumul „Orizonturi". Revista Națiunea (director A. C. Cuza), comentându-i volumul, relevă că Șt. Iorga ține calea de mijloc între poezia clasică și tendințele modernizatoare ale versificării. El nu se lasă influențat de „elucubrațiile fără sens, fără ritm și fără rimă a poeților moderniști". Din poezia modernă de azi, aprecia revista menționată, nu vor înfrunta timpurile decât „strofele care poartă gravitatea armoniei și care legănând sufletele noastre redau eternul românesc". Printre versurile reușite ale tânărului poet erau citate următoarele: „Știu undeva într-un ungher de țară / Un stufăriș pe-o margine de loc (de lac? nn.) / Pe care păsări șuierat coboară / Pe care nuferi, liniște desfac./ S-a limpezit tăcerea pe cetate / Întârziat, arareori, vre-un svon / Prin tainele văzduhului răsbate,/ Domnesc,se suie luna la amvon[13].

Cercetarea (studierea) creației literare a lui Șt. N. Iorga ne dezvăluie un poet nu lipsit de har. Crearea unor imagini inedite, originalitatea expresiei în tematica abordată, abilitatea în versificarea sunt unele dintre meritele poeziilor sale.

În versurile sale noaptea e grea „ca-n iernile polare", iar sălciile au „subțiori uriașe" („Împărtășire")[14], o pasăre în zbor e „un fulg către stele" („Pasărea prinsă")[15], îndrăgostitul slujește „legat de parul dorului" („Drum smuls")[16], pe mare, poetul admiră „îndrăznețul prorelor plug", în furtună catargele par „două suspine împietrite într-a frânghiilor plasă" („Suflet nevăzut")[17], păsările albe sunt „stropi din ale vieții izvoare" („Păsări negre, păsări albe")[18].

Eternele teme poetice, natura și dragostea, îmbracă în creația lui N. Iorga un înveliș original. Cum ajunge gândul poetului îndrăgostit, la iubita lui? „Un fir de gând s-a luat dup-o albină,/ Și calea lui a fost nespus de lungă;/ Târziu, când mi-a părut că n-o s-ajungă,/ S-a așezat la tine în grădină"/(Răsărit de soare)[19].

În tehnica de versificare, Șt. N. Iorga probează că are simțul muzicalității, folosind combinații lexicale ce denotă influențe simboliste: „Hamburg / Ape ce curg sub cerul murg / Sfârșit de zi, strade pustii, ore târzii / Lumini în lac, pânze ce tac, parcă de-un veac / Două pornesc, se urmăresc și rătăcesc" („În noapte")[20].

Cu toate acestea Șt. N. Iorga nu s-a impus în primele rânduri ale poeziei românești. Cauza? Poate volumul redus al creației sale poetice, faptul că pentru el poezia era un hobby de tinerețe, prioritară fiind profesia de medic. Dar mai degrabă maniera în care a creat aparținând clasicismului și unor curente literare

https://biblioteca-digitala.ro

depășite, respingerea inovațiilor avangardei în spiritul propagat de tatăl său.

Versurile tânărului poet s-au bucurat de aprecierea tatălui său întrucât erau scrise în maniera neo-semănătoristă pe care Nicolae Iorga o promova prin revista Cuget clar (Noul „sămănător"), revistă de direcție, artistică și culturală. Revista publica și o „listă a cărților bune", poezie sau proză, recomandate cititorilor. Volumul lui Șt. N. Iorga, „Orisonturi" era inclus într-o asemenea listă, în 1937, alături de scrierile lui M. Eminescu, V. Alecsandri, I. Pillat, V. Voiculescu[21]. În 1940, cartea lui Șt. N. Iorga apare pe listele de cărți bune alături de volumele lui Radu Gyr, Virgil Carianopol, Ad. Maniu, A. Cotruș, G. Lesnea[22]. Erau în fond niște liste de publicitate comercială, dar apărând într-o revistă de direcție literară păreau a indica o anumită judecată de valoare din parte lui N. Iorga, iar G. Călinescu a comentat-o în consecință. Cu ironie caustică,G. Călinescu a blamat practica lui N. Iorga de a alcătui „scandaloase liste de cărți bune"[23], incluzând autori lipsiți de valoare, între numele citate aflându-se și cel al lui Șt. N. Iorga, alături de valorile consacrate ale literaturii române.

Șt. N. Iorga nu era singurul debutant onorat prin includerea în listele de cărți bune. Și alți tineri poeți și prozatori au fost creditați de N. Iorga ca talente de perspectivă, fiind publicați în revista „Cuget clar" ori incluși pe lista cărților bune, dar din nefericire puțini au confirmat. Este o situație generală întâlnită în cazul revistelor literare. Dar pe G. Călinescu nu-l conducea decât subiectivismul, ca și pe N. Iorga, atunci când polemiza cu cineva. Așa că, în Istoria literaturii, îl ridiculizează pe N. Iorga că repudiază „tot ce este valabil" și că îmbrățișează și declară poet însemnat „ultimul analfabet din stradă". „...A fi descoperit de N. Iorga este în majoritatea cazurilor dovada sigură a lipsei de vocație"[24]. În fond vina lui N. Iorga era aceea de a fi rămas fidel clasicismului și unor curente literare depășite, iar tinerii promovați de el, inclusiv Șt. N. Iorga, erau doar „demodați", nu-și foloseau talentul pentru a-și expune ideile în manieră avangardistă ori exagerat modernizatoare.

NOTE BIBLIOGRAFICE.

Reputatul bibliofil botoșănean Constantin Adam, regizor tehnic la Teatrul Mihai Eminescu ne-a pus la dispoziție colecția sa pentru documentare la acest articol. Îi mulțumim și pe această cale.

1. *Neamul românesc*, nr.124 din 8 iunie 1935, p. 1 (Articolul din Naționalul Nou reprodus aici).
2. N. Iorga, Scrisori către Catinca, ed. Minerva, Buc. 1991, pp.246, 269.270, 199.
3. *Neamul românesc*, nr. 230 din 18 octombrie 1939, p. 1
4. Mircea Iorga, *Din drumul Golgotei. Versuri*, 1924-1940, Buc.1940, p. 59
5. Ibidem, p. 33
6. Ibidem, pp. 48-49, 43-45
7. Ibidem, p. 29
8. Ibidem, pp. 18, 23
9. Ibidem, p. 23
10. Ibidem, p. 26
11. *Neamul românesc*, nr. 161 din 17 iulie 1932, p. 2 și nr. 151 din 8 iulie 1932, p. 3
12. N. Iorga, op. cit. pp. 235, 219, 221.
13. Articol din Națiunea reprodus în *Neamul românesc*, nr. 264 din 8 decembrie 1934, p. 1
14. *Cuget clar (Noul „Sămănător")*, anul III, 1938-9, ed. Datina românească, Vălenii de Munte, 1939, p. 127
15. Ibidem, an II (1937-38), ed. Datina românească, Vălenii de Munte, 1938, p. 225
16. Ibidem, p. 205
17. Ibidem, p. 135
18. Ibidem, p. 394
19. Ibidem, p. 118
20. Ibidem, p. 182
21. *Cuget clar*, an II, nr. 25 din 30 decembrie 1937, p. 407
22. *Cuget clar*, an IV, nr. 35.36.45.48 și an V, nr.13, 15
23. G. Călinecsu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediție facsimil după cea din 1941, ed. SemnE, Buc. 2003, pp. 543-544
24. Idem

Dumitru MATEESCU

ELEMENTE ALE UNEI FILOSOFII A EURESISULUI

Îmi propun să evidențiez aspecte importante ale rezultatului căutărilor, a ceea ce se poate numi„găsit„sau„euron".

Ideea finitului favorizează pe aceea de lipsă. Lipsa este prima senzație și prima constatare. Ea impune impulsul căutării a ceea ce lipsește, al completări ceea ce presupune și apelul la altcineva. Dacă lipsa se raportează la rezolvare ea conduce la structura soluției, a existenței ce este anticipată urmând a fi și găsită. Ori aceasta presupune un alt demers și anume acela de raportare a lipsei la acțiunea mentală, pentru existența efectivă și la acțiunea efectivă pentru aceea interioară, Ceea ce izbește rezolvatorul este raportarea la acțiuni posibile sau mentale care sunt rezolvări aproximative, cu lipsuri și ele, atunci se generează euronul, opinia condiționată de scop.

Filosofia euresisului își așteaptă afirmarea;acest articol îi anunță debutul.

Demersurile rezolutive, de completare întreprinse de agent și orice entitate este un rezolvator de profunzime oscilând de la aproape zero până la infinit, omul ocupând un loc superior, pretind depistarea unei

https://biblioteca-digitala.ro

structuri care să poată asigura funcționarea entității problematice, ea însăși o entitate cu structură. Entitatea problematică este exprimată prin întrebări, în ultimă instanță, iar răspunsurile se numesc găsituri sau euresisuri. Structura euresisului este delimitată, cu lipsuri, construind un sistem, individul. Ceea ce se caută sunt structuri delimitate și completive in raport cu structura problematică (cu lipsuri) de rezolvat, de completat..

Structurile fiind combinații operaționale orientate (nuclee energetice), sunt metode iar cele care rezolvă, ființează, sunt operațional relaționale se numesc proceduri. Euresisul (găsitul) trebuie înțeles în contextul rezolvatismului ca fiind pseudo-soluția, răspunsul la întrebare, existența subiectivizată, aparentă, ceea ce agentul presupune că există. Euresisul se construiește, obiectul (sau existența, soluția), se anticipează, se calculează, se deduce. Obiectul este soluția problemei. Euresisul este o entitate singulară și este construit, fiind recursiv.

Lumea rezolvatorului este populată cu euresisuri. Dacă soluția, existența este rezolvarea, ființarea generată, condiționată de lipsă, indicând ceea ce trebuie să fie, euresisul este și actiunea mentală condiționată de lipsa actuală, efectivă sau acțiunea efectivă condiționată de lipsa interioară sau, mai larg, posibilă. El este ceea ce constată efectiv agentul Euresisul este „ceea ce se izbește agentul". Simetric, pentru euresisul interior. Acesta este acțiunea efectivă condiționată de lipsuri interioare. Lipsurile exterioare generează acțiuni mentale iar cele interioare- acțiuni efective, exterioare.. Să folosim metoda proprie de filosofare care pretinde și determinarea structural propozițională și logic modală a conceptelor, operarea cu ele și interpretarea filosofică a rezultatelor calculelor logice efectuate. Din punctul de vedere al rezolvatorului întrebările fundamentale la care se răspunde sunt:„ce trebuie făcut?„și „ce să se presupună?". Ceea ce se caută sunt acțiuni cu anumite metode și asupra anumitor domenii.

Rezolvatorul caută efectiv structuri rezolvative, metode, posibile proceduri (concentrații combinatorii orientate si specifice) ce se manifestă în planul acțiunii mentale sau al acțiunii efective asupra contextului prin construcții cu anumite particularități:elementele metodei acțiunii mentale devin elemente ale scopului (și orice scop este o însumare, o adunare la prezențe) acțiunii efective și acelea ale metodei acțiunii efective (inclusiv un ansamblu de reguli) devin elemente ale intenției (scopului) acțiunii mentale (opiniei).

Cercetările personale au demonstrat că euresisul este opinia condiționată de scop, dacă este euresisul exterior agentului ceea ce este același lucru cu intenția condiționată de lipsă.

Este un motiv de ilaritate:găsitul este generarea intenției de către lipsă chiar și din punctul de vedere al rezolvatorului? Lumea rezolvatorului este populată cu euresisuri, cu găsituri și nu cu obiecte sau daturi. Datul, din anumite perspective, este o ipoteză, găsitul este o pseudocertitudine. Pentru ce caută oamenii?Pentru a se completa. Cu ce?Cu ceea ce le lipsește.

Caută ceea ce le lipsește și găsesc ceva care, presupun ei, le completează prezențele ceea ce inseamnă că ei depistează, in interiorul lor, opinii, acțiuni mentale, deoarece lipsurile exterioare declanșează căutări mentale pentru a depista elemente ale acțiunii efective iar lipsurile interioare generează acțiuni efective pentru a le oferi ameliorarea stării interioare. Rezolvările interioare se manifestă prin comportamente exterioare și cele exterioare, prin comportamente interioare. Toate sunt condiționate de lipsuri, depistarea unor lipsuri generează intenția de a nu mai avea lipsuri iar determinarea unor lipsuri interioare generează scopuri pentru acțiuni efective de natură să completeze.

Ideea pe care vreau să o exprim este că tentativele rezolutive sunt ele insele cu lipsuri si că ceea ce este constatat ca lipsă exterioară generează efortul mental pentru a stabili cum să fie eliminată și după ce s-a stabilit cum, lipsa aceasta apare interior și cere completarea prin acțiune care este o rezolvare, completare parțială. aproximativă și cu lipsuri.

Euresisul, găsitul, este o expresie realizabilă, el numai uneori rezolvă, este întâlnit sub diferite denumiri, numai in anumite construcții filosofice. O filosofie a euresisului nu există, incă. Aceasta este prima.

Euresisul, in profunzimea sa, este și derivarea unei comunicări din conjuncția dintre anumite scopuri insumate și metoda altuia decât rezolvatorul p aflat la un nivel inferior de profunzime in raport cu inferențele și comunicarea.. Ea vrea să spună că se derivă soluții din scopuri și metode ale altora ceea ce sugerează aproximare. Este de gândit. Euresisul este derivarea a două rezolvări stricte și a două rezolvări aproximative din metoda altuia decât rezolvatorul. Euresisul este o generare ce depinde de altcineva decât cel in atenție.

Dacă aprofundăm cercetarea putem continua ajungându-se la patru rezolvări stricte și patru rezolvări aproximative (acțiuni). Putem afirma: euresisul include și elemente ale rezolvării stricte, ceea ce găsim este și obiectiv, are o parte din soluție însă nu numai. Rezolvăm cu aproximație. Rezolvarea strictă este accesibilă în domeniul acțiunii mentale, în cel al acțiunii efective este numai aproximativă. Euresisul este o conjuncție a obiectivului (rezolvările stricte) cu subiectivul (rezolvările aproximative). Din aceste perspective putem să afirmăm că subiectivitatea profundă este indicată de lipsurile structurale ale agentului iar aceea de suprafață este delimitată de greșelile de moment ale agentului.

Euresisul este infinit in adâncime. El este o intersecție dintre ce este și ce trebuie să fie în dependență de felul de a fi al altuia. Se poate specula. Aceasta deoarece domeniul acțiunii mentale este acela al posibilului real și aici se poate accesa și certitudinea;domeniul acțiunii efective și actuale estre limitat și finit. In posibil se circumscrie infinitul, in cel al acțiunii efective, exterioare. numai finitul, numai problematicul, numai ceva ce include lipsa..

https://biblioteca-digitala.ro

Euresisul este și metoda opiniei altuia, derivă din cunoașterea altuia ceea ce este euresisul, găsitul in o structură de suprafață a sa.

Euresisul egoului este metoda opiniei altuia condiționată de cunoașterea altuia. Se găsesc și teorii și moduri de acțiune mentală dependente de cunoștiințele altuia. Uneori se caută asemenea elemente iar învățământul se preocupă de asemenea aspecte.

Relația simetrică, a euresisului interior, este derivarea metodei altuia din cunoașterea din opinia altuia.

Nu este o noutate că evaluarea modului de acțiune mentală, de presupunere a cuiva, este raportată și la gradul de cunoaștere efectivă a aceluiași si nu numai și că modul evaluare a acțiunii altuia este dependent și de cât se știe teoretic să o numim, despre fiecare și acest aspect definesc euresisul egoului. Aici este vorba despre rezultatul unei derivări care conduce la euresis., la răspunsuri aproximative. Acestea sunt structuri care trebuie să servească drept soluții. Căutăm soluții și folosim euresisuri. Lipsurile sunt determinate cu aproximație și îndepărtate cu aproximație. Când se merge, de exemplu, in piață nu se cumpără numai produsul material ci și reclama despre acel material și ceea ce se crede despre acel ceva pe care il cumpără. El cumpără opinii, aproximații. Euresisul este un răspuns. El nu este același cu ce crezi că trebuie. Este un găsit. Proiectul unei mașini este una și rezultatul construirii mașinii conform acelui proiect este altceva. Euresisul este răspunsul la întrebare, la descrierea problemei, la enunțul problematic. Soluția este pentru sistemul problematic. Există soluțiile și soluțiile sunt existenți;la rezolvarea problemelor participă și natura, contextul. Rezolvatorul confundă euresisii cu obiectele, răspunsurile cu obiectele, euresisii cu existenții. Este numai o intersecție dintre ce este și ce se presupune că este și aceasta este lumea rezolvatorilor.

Euresisul este implicat de cunoaștere (în sensul său de cunoaștere sintetică sau știință. in general). Euresisul include știința, în sens larg, in structura sa.

Dacă ne interesăm de relația cu cunoașterea in sensul său strict de certitudine și dacă aceasta implică euresisul, atunci structura rezultat este aceeași cu a euroesisului iar dacă euresisul implică cunoaștere strictă atunci rezultă o necesitate și la nivel superior, o permisiune. Dacă euresisul implică știința atunci rezultă o structură din care derivă știința condiționată de metoda efectivă care generează intenția altuia și metoda opiniei altuia.

Se poate demonstra că euresisul și acțiunea sunt indiferente in sensul că euresisul nu implică

acțiunea și nici invers. Euresisul este implicat de interdicție sau de obligație. Euresisul conține, in structura sa, structura științei (nu a cunoașterii stricte) a interdicției și a obligației. Programul implică euresisul, rezultat ciudat. Euresisul include și programul in structura sa.

Derivarea euresisului din program este aceeași cu derivarea rezolvării efective, exterioare agentului din scopul altuia și derivarea rezolvării interioare din cunoașterea (știința) altuia. Din nou dependența de celălalt. Derivarea euresisului din program este un ansamblu rezolvativ condiționat de elemente ale celuilalt, se ajunge la ființări condiționate.

Euresisul găsitul este programabil. Fără demonstrație menționez că euresisul este implicat de cunoașterea din opinie.

Euresisul este ceea ce umple universul agentului. Prin el se ajunge la esențele onticului pe care le conține deformat. Euresisul conține știință (posibil ipoteze) în structura sa dar nu este același cu cunoașterea. De aceea el are și o interdicție si obligație. Euresisul este stratificat și compartimentat. Intuitiv, este acceptabil: euresisul este implicat de obligație, de interdicție, de cunoaștere, toate incompatibile intre ele. Lumea noastră este guvernată de obligații. de interdicții. de ceea ce credem că este. știință. Interdicțiile nu sunt obligații de a face ci de a nu face. Obligațiile cer să faci ceva dar implicit te obligă și să nu faci altceva. Lumea noastră este populată numai de euresisuri. Euresisul este foarte problematic și imperfect. El însuși este problematic, după cum se constată. Euresisul nu generează, necesar, contradicție.

Euresisul este indiferent la permisiune. Rezultă că operăm cu opinii deși cerem cunoaștere insă de fapt căutăm nuclee energetice și nu numai. Euresisul este condiționat de prezent și uneori, de viitor. Uneori ceea ce se găsește este și de folos si in prezent este soluție în măsura stabilită.

Pentru euresisul interior acțiunea efectivă este condiționată de prezent si de unele evenimente trecute.

Euresisul exterior este orientat spre viitor si determinat de viitor, îl conține, cel interior conține prezentul si trecutul, este orientat spre trecut. Acțiunea prezentă folosește metode elaborate în trecut, opinia vizează depistarea de elemente ale unor viitoare metode, ea proiectează elemente ale viitorului;acțiunea construiește in prezent pentru viitorul efectiv, actual, folosind rezultate ale trecutului vine, este generată de trecut.

Euresisul generează derivarea scopului altuia din comunicare, permisiunea din opinie condiționată de metoda opiniei altuia. Trebuie reținută ideea că se găsesc opinii despre produse condiționate de scopul celui ce caută și că se găsesc acțiuni condiționate de intenții (acțiuni sau evenimente). Pare ciudat: caut locomotive și găsesc opinii despre locomotive? Locomotivele pe care le găsesc au o anumită reclamă, o fișă tehnică care indică ce performanțe crede fabricantul că le posedă, Ele nu concordă cu parametrii ideali și trebuie verificați. Cumperi conform acestor fișe și a testărilor pe care le faci insă ele se fac conform unor opinii despre. Deci cumperi și opinii despre locomotiva găsită crezi că este bună dar nu este decât tolerant bună și ea rezistă un timp. Locomotiva perfectă trebuie să reziste nelimitat și fără reparații. Deci cumperi ce crezi tu că este mai bun deci și opinii. Mai mult:locomotivele se cumpără pentru a le folosi ca procedee (de transport) fiind concentrații de energie potențială, inițial. (de combinații operațional relaționale, inclusiv).

https://biblioteca-digitala.ro

Faptul că euresiul generează ceva la altul arată că ceea ce se găsește folosește mai mult altora decât celui în cauză și se pot da argumente. Euresiul este ceea ce credem că există. Orice entitate este și existență și în acest caz este soluție și acționează ca soluție. Societatea omenească este soluție să spunem pentru natura contextuală și dacă aceasta este o funcție ecuațională, societatea acționează ca soluție pentru această funcție in un mod parțial conștient, numai. este dependentă de funcția, ființa a cărei soluție este, Societatea este cu lipsuri și este ființă are nevoie de existenți, de soluții și-i caută și găsește ceea ce crede că ii sunt soluții. Structurile descoperite trebuie raportate la cele stabilite anterior. S-a argumentat relația inversă intre știință, obligație și interdicție. Acolo unde nu este știința există obligația și interdicția care sunt inhibitorii, nonacționaliste, știința fiind acționalistă.

Non-euresisul este indicat prin negația euresisului. Aceasta are structură: Noneuresisul este sau nu se găsește atunci când lipsurilor cuiva li se alătura metodele altuia sau când scopul agentului se asociază științei altuia. Fiecare are un mod propriu de a combina, un mod propriu de a folosi un instrument, de a face lucruri comune. Dacă nu acționează corect în un mod propriu nu găsește.

Generarea euresisului de lipsă și metoda proprie dar și de cunoașterea, in sens larg, și scopul altuia este echivalentă cu generarea reuniunii intenției proprii cu aceea a altuia. Lipsa generează reuniuni de inferențe disjunctiv categorice (rezolvări) de profunzime ceea ce este același cu generarea euresisului de către lipsă și metoda proprie.

Alăturarea metodei proprii lipsurilor implică euresisul, găsirea. Simetric este pentru euresisul interior unde alăturarea lipsurilor interioare de modul de a presupune al altuia neagă euresisul, nu se găsește. Orice trebuie să treacă prin filtrul gândirii modului de a acționa, rezolva, al rezolvatorului.

Euresisul este și derivarea unei rezolvări și derivarea metodei opiniei din scop condiționate de

metoda efectivă a altuia. Ce este de spus despre euresis din cele constatate până acum?. Esența acestuia este un nucleu energetic (manifestat și prin combinații operațional. relaționale) [1] de o anumită intensitate și concentrat în diferite entități și în o aproximativă relație cu câmpul optim de funcționare a rezolvatorului. Euresisul este aproximarea, apropierea condiționată, a altuia fiind o pseudoexistență, o construcție subiectvă și obiectivă. Și?El formează lumea cu care rezolvatorul speră să rezolve și nu rezolvă fiind măsura incompletitudinii sale.

Euresisul nu este soluția, adevărul, existența ci verosimilul. Cercetarea trebuie să continue cu construcția euresisului din perspectiva conturată aici. Construcția euresisului este inductivă, dependentă de sistemul problematic și în particular de lipsă și presupune determinarea unei acțiuni complexe cu scopuri și metode, analiza fiind dinamică. Este o entitate presupusă a fi înzestrată cu capacități dinamice capabilă să genereze energii. Soluția este o deducție iar euresisul este o inducție. Soluția generează energii, euresisul consumă energii. Dacă energia generează euresisul atunci structura este a euresisului, dacă energia este generată de euresis atunci este energie condiționată de intenție. Dacă euresisul interior generează energia atunci aceasta este o permisiune. Euresisul interior este acțiunea generată de intenție. Reținem faptul că interesează surse de dinamicitate. Fără a avansa în ipoteze, rezolvatorul este interesat in energii care să întrețină anumite câmpuri electromagnetice intre anumiți parametrii concentrate în diferite nuclee sistem. entități. Acțiunea mentală și acțiunea efectivă sunt concentrări energetice. Aspirăm să producem și să consumăm energie intre anumiți parametri. Acolo unde sunt deescompuneri se generează energii. Dezechilibrul. și lipsa este un dezechilibru, provoacă energii. Combinațiile operaționale sunt consumatoare de energii iar cele relaționale generează energii. Nu acest aspect este impotant ci faptul că fiecare nucleu combinatoriu este un nucleu energetic și că rezolvatorul caută nuclee energetice cu anumite intensități. Există o diferență inclusiv energetică, combinatorie și noncombinatorie, intre euresis și soluție cu consecințe asupra ființării, rezolvării. dacă lumea noastră este a euresisurilor inseamnă că lumea noastră include greșeala și subiectivitatea. Întâlnirea dintre soluție si lipsă este aceea dintre lipsă și euresis ceea ce este și o diferență de profunzime de descomopunerecompunere și de aici energetică.

Nu este o identitate ci o echivalență aproximativă. Euronul joacă rolul soluției fără a fi intrutotul soluție. Echivalența indică aceeași functie, identitatea aceeași structură și ea presupune inferențe disjunctiv categorice. Trebuie cercetat luând în considerație ceea ce spun despre euresis și obiect.

Cercetarea construcției euresisului exterior cere determinarea elaborării opiniei condiționate de scop iar a euresisului interior pretinde determinarea modului de desfășurare a acțiunii condiționate de intenție cu precizarea specificului elementelor care intră în compoziția euronului. Pot demonstra folosind mijloacele logicii că dacă euresisul generează existența, obiectul, atunci opinia este condiționată de cunoașterea din opinie și invers. Dacă avem în vedere euresisul interior atunci se poate demonstra că dacă acesta generează existența interioară atunci acțiunea efectivă este condiționată de știință. Dacă existența, obiectul implică euresiul sau găsitul, atunci intenția este condiționată de lipsa efectivă. Dacă euresisul este același cu obiectul sau cu existența atunci se poate demonstra că opinia derivă din suma scopurilor sau intențiilor sau, ceea ce este echivalent cu derivarea informațiilor altuia din cunoașterea aceluiași. Euronul este de interes inclusiv epistemologic.

1. Definesc energia ca fiind descompunrea, Am elaborat o filozofie și o logică a energiei. Structural, in raport cu rezolvatorul, energia este generarea unui scop de către un element al metodei fiind trecerea de la actual la posibil.

https://biblioteca-digitala.ro

Valerica MITU

Paratextul romanului *Cu ou și cu oțet*

Publicat în 2007, romanul *Cu ou și cu oțet* se intitula inițial *Roman de idei grele*[1]. Ceea ce se voia a fi o simplă colecție de nuvele a ajuns a fi un roman care dă glas dorinței autorului de a scrie un *roman total*, vizionar, așa cum afirmă Dan Perșa în jurnalul său de creație:

Iată că romanul acesta (*Roman de idei (g)rele*) a ajuns să fie unul cu două centre „vizionare" (încep de altfel să înțeleg tot mai bine „vizionarismul", pe care l-am folosit încă de la primul „roman" scris de mine, „Eutopia", și deși știam perfect ce este, nu reușeam totuși să-l înțeleg deplin). (…) Dar ideea mea mai veche a unui „roman total" a început să se impună când am scris capitolul despre Izabela, în care ea se gândește cui să se confeseze. (…) Un roman total în sensul că încearcă să cuprindă cât mai mult din manifestările spiritului și sentimentelor omenești (sau mai degrabă condiția umană sub variile ei aspecte e ce mă atrage pe mine), desigur, într-un cadru al realității prescris de civilizația și cultura în care trăiesc și în care contemporanii mei trăiesc.

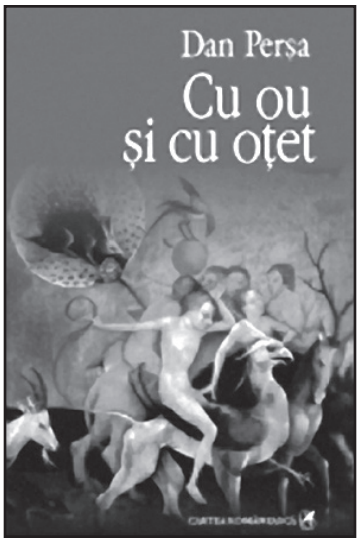

Surprinzând, într-adevăr, viața contemporană în aspectele ei esențiale (personaje din toate mediile sociale: politicieni, profesori, arheologi, oameni de afaceri, chiromanți, dentiști, etc., fiecare cu gândurile și sentimentele sale[2]), romanul este contruit pe o viziune apocaliptică despre lume, fapt sugerat chiar din titlu, acesta ilustrând convingerile lui Dan Perșa referitoare la prăbușirea, atât propriu-zisă, cât și simbolică, a lumii. Subintitulându-l „hărțuire textuală", scriitorul pare că explică de ce și-a ales acest titlu atât de neașteptat prin adăugarea unui epigraf:

Oul și oțetul: simboluri ale pătimirii lui Iisus.

„Și unul din ei a alergat de a umplut un burete cu oțet, l-a pus într-o trestie, și I-a dat să bea."

(Marcu, 15.36)

„Acolo era un vas plin cu oțet. Ostașii au pus într-o ramură de isop un burete plin cu oțet, și I l-au dus la gură."

(Ioan, 19.29)

„Dar cine rabdă până la sfârșit, acela va fi mântuit."

(Marcu, 13.13)[3]

Oul amintește de sângele lui Iisus care curge peste el când acesta este răstignit, conform tradițiilor pascale, iar oțetul de suferințele îndurate de acesta pe cruce. Referințele par să rămână în sfera biblică. Însă, se cunoaște și o altă întrebuințare a expresiei „cu ou și cu oțet", mult mai la îndemâna lectorului obișnuit: anume a certa pe cineva înverșunat și a-i determina o senzație de stânjenire. Astfel, laicul și religia se împletesc încă de la început, ba mai mult par să ocupe aceeași formă. Profanul și sacrul ajung, deci, să nu se mai diferențieze. Titlul romanului și versetele par a fi în contradicție, bulversând cititorul:

Titlul e ambiguu: cu ou și cu oțet își face Perșa contemporanii și confrații, dar ouăle și oțetul fac parte din recuzita crucificării lui Iisus.[4]

1. Autorul scrie în jurnalul de creație a romanului: „<<Roman de idei grele>> a fost primul titlu al romanului <<Cu ou și cu oțet>>. Referința era la Dicționarul lui Flaubert. (...) I-am spus **<<**Roman de idei grele>>, <<Roman de roman>>, <<Cimitirul parfumelor stinse>> (Șarjă), sau <<Dicționar de idei (g)rele>> și <<Comedia română>> și cred că acum m-am oprit asupra titlului <<Cu ou și cu oțet>>".

2. Ibid..: „<<Roman de idei (g)rele>> devine unul cu adevărat <<încâlcit>>, poate chiar cel mai din întreaga literatură. Peste schelăria lui de bază, ce se poate rezuma astfel: un om de afaceri obține aprobări să construiască în Piața Unirii o imensă Hală de produse second-hand așezată pe un pilon, dar săpând, e descoperit un vas ancestral. Arheologii apar în scenă pentru descărcarea de sarcină arheologică, dar curând va fi descoperit și un os imens, al unei făpturi gigante antropomorfe. Cine e, ce e etc. Și se va dovedi până la urmă cine e prin intervenția unui călugăr-ascet, se suprapun deja alte <<structuri>>: mediul de afaceri și politic; viața ca atare a personajelor de roman, dar urmărind viața lor, la unele din ele m-am apropiat și de o poetică a existenței lor, la Izabela, Quintus și domnul Fărățară, dar apare și viața copiilor prin Horia și Capțanul, șoferii, proxeneții și curvele etc."

3. Perșa, Dan, *Cu ou și cu oțet*, Cartea Românească, București, 2007, p. 5.

4. http://www.jurnalul.ro/timp-liber/arte/

https://biblioteca-digitala.ro

Pare că autorul încearcă doar să se ascundă în spatele lui Iisus pentru a ataca actualitatea literară și socială, versetele fiind doar un pretext, marcă a tipicei sale ironii.

Totuși, oul poate fi și simbolul creației:

Se consideră că oul conține germenele începând cu care se va dezvolta manifestarea și ca atare este un simbol universal ce se explică de la sine. Nașterea lumii, pornind de la un ou, este o idee comună celților, grecilor, egiptenilor, fenicienilor, cananeenilor, tibetanilor, hindușilor (...). Acest simbolisem general, care leagă oul de geneza lumii și de diferențierea sa progresivă, merită să fie precizat. Oul este o realitate primordială care conține în germene multiplicitatea ființelor.[5]

În vreme ce oțetul este cel al fermentării, deci al degradării. Cu alte cuvinte, titlul în sine pare a anticipa ceea ce descoperim în epigrafe: că vom avea de-a face cu un subiect apocaliptic, scriitorul utilizând oul și oțetul pentru a crea această lume aflată în plină distrugere. Titlul se dovedește, astfel, ca fiind un element metatextual, făcând trimitere la crearea propriuzisă a textului. Element epitextual, titlul își asumă o funcție vădit revelatoare, parcă reluând, la nivel redus, puterea mitului de a sugera o experiență de ordin diferit decât realitatea obișnuită[6].

Subtitlul „hărțuire textuală" apare abia pe a treia copertă, interioară, substituindu-l pe cel de „roman". Această sintagmă ar putea reprezenta un avertisment că avem în față un text care iese de sub tiparele romanului tradițional. Aflăm, însă, din textul în sine, dar și din mărturisirile autorului, că această hărțuire are o singură direcție: nu de la text către cititor, ci de la hipertext către hipotext, stabilind o relație de intertextualitate între textul model și textul care-l imită pe primul:

Inițial, am vrut să „suflu suflare de viața" peste niște idei literare din cărțile congenerilor ce nu erau desăvârșite ca suflu epic. De aici justificarea acelui paratext: „hărțuire textuală", prin care trimiteam la hypotexte.[7]

Totuși, în cazul de față, nu putem spune că e chiar vorba de parodiere, întrucât scriitorul explică faptul că încearcă să umple cu „suflu epic" unele din publicațiile câtorva aturori contemporani:

Acum nu mă mai interesează așa ceva (v. Notele pentru povestirea cu remarcuri după diferiți autori români), ci creez o „structură", dar atât ea cât și semnificația ce rezultă nu mai au importanță pentru mine, ci sunt doar un eșafodaj, o schelărie pe care se construiește altceva. Acest altceva l-am numit „suflu epic" și încerc să-l pun în acțiune în „Roman de idei (g) rele". (…) Dacă „suflul epic" era în romanele anterioare cu totul supus „structurii", acum el devine substanță a cărții ce se scrie, nu mai are nici o legătură cu „structura", ci personajele capătă autonomie, își capătă propria lor viață – și acesta e „suflul epic" (sunt două perspective diferite, una poetică, alta „existențială" asupra personajului). Mă interesează deci viața personală a personajului (ca existență de sine stătătoare), iar artistic poetica personajului. Cele două adunate într-un singur ghem inseparabil, îl numesc „suflu epic". El nu e doar o artă, o poetică. Este înainte de toate viață.[8]

Hărțuirea vieții asupra textului sau hărțuirea textului asupra vieții: ambele interpretări sunt valide. Iată, deci, că subtitlul își rezervă o doză de ambiguitate. Adjectivul „textuală" ar putea indica chiar maniera în care este scris textul, adica din perspectiva textualismului. Dublul interes pe care-l manifestă pentru personajele sale marchează, în primul caz, detașarea de ele, iar în al doilea, aplecarea sa asupra lor. Autorul se erijează în spectator al propriului text, personajele având o viașă personală, deci independentă de voința scriitorului. Cu alte cuvinte, viața din textul său reprezintă manifestarea principiului postmodernist exprimat de Barthes, conform căruia autorul a murit. Însă, prin atenția pe care o acordă poeticii personajului își afirmă autoritatea de scriitor. Pe de o parte intervine distanța față de cele scrise, pe de alta, își reclamă paternitatea asupra textului. Iată o altă formă de hărțuire textuală. Se neagă și se afirmă pe sine în același timp, instaurând o criză în identitatea instanței fictive a autorului, dar și o ambiguitate specific postmoderniste.

Ceea ce atrage iarăși atenția, în suita de citate din Biblie alese de autor, este al treilea verset, care are ceva din înfățișarea unei amenințări mascate. Cine trebuie să rabde? Cititorul, care va fi mântuit prin funcția cathartică a scriiturii? Autorul, care va pătimi asemeni lui Iisus în procesul creației sau personajele care trebuie să experimenteze apocalipsa, fie ea și ratată[9]? Cert este că fiecare dintre instanțele comunicării narative se poate situa în postura unui tip de Iisus și, cel mai probabil, versetul are rolul de a avertiza pe fiecare în parte în legătură cu ce va fi nevoit să suporte. Dintre cele patru funcții ale epigrafului, acesta le întrunește pe prima, sub aparența că ar explica titlul, și pe a doua, trădând tendința spre mitologie a scriiturii.

Ca și cum reperele paratextuale oferite, care funcționează izotopic prin revelarea sensului, nu ar fi fost suficiente pentru a stârni nu curiozitatea, cât mai ales dubiile cu privire la tipul de text care urmează a fi parcurs, lectorul se împiedică de contopirea genurilor, fiindu-i pusă în față o listă cu personaje și câteva indicii în dreptul fiecăruia pentru a descifra mai ușor conexiunile dintre ele. Această listă vine în consens cu intenția autorului de a sufla o viață proprie personajelor. Este urmărită crearea unei poetici a personajelor, care devin dramatis personae. Din nou, este sugerată turnura nefavorabilă pe care o ia viața personajelor, trimiterea către dramă fiind simbolică pentru traiectoria diegezei. Scriitorul pare că depune toate eforturile pentru a-i facilita lectura cititorului său, pentru a-i oferi tot confortul informațional de care are nevoie în a-i depista intențiile auctoriale. Într-adevăr, detaliile primite sunt prețioase, numele personajelor închizând în sine destinul lor. De exemplu, Florentin Fărățară, despre care aflăm că este un om de „afaceri" și amantul Izabelei, este un nume care deconspiră ușor originea rromă a personajului, cu toate apucăturile arhicunoscute ale acestor indivizi. Rromul devine, în sfârșit, un arhetip literar. Putem bănui, mai departe, că Fărățară nu are neapărat o rezonanță pozitivă, ci chiar una nefastă, așa cum ni se confirmă mai târziu. La fel, Publio, poet olog, este o trimitere clară către Publius Ovidius Naso, poetul latin exilat la țărmul Pontului Euxin, poet pe care ne place să ni-l apropriem, deși scrierile sale sunt în limba latină. Faptul că poetul este olog, și pe deasupra prieten cu

sa-ne-cunostem-scriitorii-dan-persa-oasele-mari-ale-bunului-dumnezeu-145532.html

5. Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, Artemis, București, 1993, pp. 390-391.
6. Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, Humanitas, București, 1995.
7. Citat extras din același jurnal de creație.
8. Ibid.
9. Simuț, Andrei, *Cuvântul*, 9/2007: *„Cu ou și cu oțet* constituie un exemplu pentru un proces mai general: romanul apocalipsei ratate se întoarce spre sine cu spirit critic și umor, semnalând parcă epuizarea unui gen literar."

https://biblioteca-digitala.ro

alcoolul, nu face decât să sublinieze ologirea poeziei contemporane și să ironizeze poeții actuali, dar și cunoscutul și vechiul viciu al tuturor urmașilor lui Ovidius.

Un alt personaj, Cedric Pasvanghioglu, erou de sorginte camilpetresciană care este anticipată de prenume, este un paleontolog, reprezentând, deci, intelectualii din subiectul romanului. Alăturarea celor două nume, Cedric- aluzie la falnicul cedru- și Pasvanghioglu- care pare a fi un compus din Pazvante Chiorul, nume cu o sonoritate caragialescă, este un remarcabil exemplu al puterii de sugestie și al ironiei de care Dan Perșa dă dovadă, intelectualul Cedric fiind un Pasvante Chiorul ratat și încornorat. Cezareea -capitala Iudeii- este amazoană, Olga este claivoyantă, un domn fără nume (din nou, o contradicție menită a trezi suspiciunea: anonimatul și politica nu pot merge mână-n mână) este președintele partidului Oala și ciolanul, singurul partid valid și „viril" din roman, iar Gore Pirgu, personajul lui Mateiu Caragiale, este redimensionat în text drept căpitan la poliție, devenind, ironic, un Dionysos infantil:

Ideea era legată tot de Zagreus copil. Apoi, e cazul ca în scenă să apară toate personajele cărții, să conflueze în scena cu baccantele.

Ce-ar fi, căpitanul Gore să fie însuși Dyonisos, atras în groapă la agapă de ritualul baccantelor...[10]

Printre personaje sunt enumerați „borfași, proxeneți, homo, plutonieri, politicieni, lighioane, janghine"[11], dintre care plutonierii au nume foarte ciudate: Vlexandru Alad, Darian Mopcea, Aldu Rădulescu, Marius Pupan etc. Aceste nume ale plutonierilor apar în roman, iar modul în care sunt create-înlocuirea inițialelor sau a primelor silabe ale numelui și prenumelui între ele- este preluat, după cum mărturisește însuși Perșa, de la Horia Gârbea:

Cel mai important în economia romanului este Horia Gârbea, cu a lui „Căderea Bastiliei", unde introduce un procedeu: ia oameni reali, dintre scriitori și povestește despre ei, așezându-i ca personaje în cartea sa. Astfel Marius Tupan devine Pupan, Breban devine Rebran, Radu Aldulescu devine Aldu Rădulescu. Horia Gârbea a folosit procedeul pentru efectele comice, dar și pentru a stârni cititorii ca să-i asigure cărții un box-office. Eu am văzut în el un procedeu capabil să apropie realul de ficțiune, de literatură. Un neo-realism. Aceasta a fost ideea centrală.[12]

În acest fel, lista de personaje devine și ea un instrument în atingerea obiectivului privind suflul epic. Observăm că limbajul este uzual, relaxat, lipsit de pudibonderii. Ceea ce omite să adauge la lista personajelor este plutonierul vizionar Pan Derșa, care-și ține secretă pasiunea pentru scris, dovadă a implicării autorului în text, care devine și personaj. Avem de-a face cu tehnica realistă a suprapunerii celor trei instanțe narative: autor-narator-personaj, dar reinterpretată în grilă postmodernistă, întrucât vizionarismul personajului este, de fapt, cel al autorului, trăsătura aceasta având și ea un rol metatextual. Autorul coboară în text așa cum personajele sale coboară în groapa cea mare din centrul Bucureștiului. Se poate face, în acest fel, o asociere între bezna gropii și bezna textuală, autorul înfăptuind un katabasis textual. În tradiția greacă există o suită de coborâri în infern pe care niciun adevărat erou nu o ratează. Așa cum Ulise coboară în infern pentru a-l întâlni pe Tiresias sau cum Orfeu merge la Hades pentru a o recupera pe Euridice, ori cum Dante face același traseu, la fel Dan Perșa descinde în text, luând înfățișarea unui personaj, deci, adaptându-se texturii textului. Autorul trăiește odată cu personajele sale, dublându-și doza de suferință creștină îndurată. Textul este ca o groapă, aspirând în interior până și pe autor, nu numai pe cititor. În plus, strategiile textuale din registre literare variate, precum și intertextualitatea și aluziile de o ironie tăioasă sporesc opacitatea scrierii[13].

Se observă lesne că indicii paratextuali construiesc un dialog între sensul ascuns al textului și cititor. Trebuie reinterpretat fiecare element ce apare pe marginea textului, întrucât toate sunt relevante. Toate ajută la captarea intenției autorului, atenționând parcă asupra dublei existențe a acestuia: este prezent atât în afara textului, oferind indicii auctoriale despre modul în care trebuie citit textul, cât și înăuntrul său, ca personaj. Paratextul nu creează o supralicitare a sensului, așa cum ar părea, ci vine să lămurească cititorul. Motto-ul, pe care ne așteptăm să-l găsim imediat când deschidem cartea, se lasă așteptat. Prin această tehnică nouă, prin intermediul căreia lucrurile ies din ordinea obișnuită, lectorul este constant înșelat în așteptările sale, este mereu ținut în suspans, este „hărțuit". Mai mult, faptul că textul transcende limitele canonice ale speciei românești este anticipat prin chiar această dezordine intenționată creată prin paratext. Elementele paratextuale sunt așezate în ordinea importanței lor pentru lector, dar și pentru autor, sunt aranjate ca niște trepte care ne introduc, pe măsură ce luăm contact cu ele, în lumea a-normală a textului.

Abia după lista de personaje, care deschide, în mod normal, o piesă de teatru, este ancorat și motto-ul revelator: „Construim scârnăviile sfârșitului lumii. (Vers revelat)"[14]. Este descoperită, în acest fel, traiectoria apocaliptică pe care diegeza o va lua. La fel de ambiguă rămâne explicația dintre paranteze: cui îi este revelat acest vers? Autorului? Sau este o revelație pe care autorul își permite luxul de a o oferi cititorului? Ambele interpretări sunt valide. În roman, acest vers îi este revelat lui Mișu Protopopescu, șofer de tir. Din nou, o urmă de ironie este resimțită din partea autorului. Utilizarea verbului „a construi" la prezent, persoana I, este de factură metatextuală, indicând, de fapt, că se construiește o lume apocaliptică. Însă, scriptorul, care își face astfel simțită prezența în text demascându-se, folosește pluralul persoanei I, tehnică ce sugerează integrarea mai multor voci narative în cadrul uneia singure. Motto-ul atenționează că se contruiește o lume apocaliptică, la acest proces de creare a sfârșitului de lume participând nu doar scriitorul, ci și lectorul, angajat în activitatea decodării și umplerii spațiilor albe ale textului. Apocalipsa este tema romanului, iar motto-ul indică faptul că pe măsură ce romanul se scrie, și tema lui se conturează tot mai clar, se încheagă cu ajutorul scriiturii. Însă, cum se poate crea ceva ce se dezintegrează, ceva aflat în proces de distrugere? Doar prin apelul la imaginație și la cuvinte, căci, știm din Biblie, cuvântul în-ființează. Astfel, Mișu, cel căruia i se revelează acest vers (autorul intervine ca într-un roman realist

10. Din jurnalul romanului.
11. Perșa, Dan, op. cit., p. 6.
12. Din jurnalul romanului.
13. Moisa, Daria-Ariana, *Ramuri*, 5/2007: „Romanul nu se lasă repede secătuit, pătrunzând în adânc prin tot mai meșteșugite exprimări. <<Foarte sofisticata țesătură textuală, care presupune o mare dexteritate stilistică și o minte limpede, capabilă să rămână insensibilă la cîntecele de sirenă ale poveștii>> (Tudorel Urian, *România literară*, nr.1, 2007) e verificabilă și în romanul *Cu ou și cu oțet*, dar naratorul însuși devine aici personaj, într-un ușor travesti nominal."
14. Perșa, Dan, op. cit., p. 7.

https://biblioteca-digitala.ro

tradițional, dictând acest gând personajului său), este martor la această apocalipsă, dar nu înțelege ce se întâmplă, nu știe că este un pion al deconstrucției unei lumi. Cu alte cuvinte, motto-ul s-ar traduce prin „construim deconstruind", făcând trimitere la o tehnică avangardistă, de care se folosește și autorul. Deci, acest ultim motto funcționează ca o implicatură, având rolul de a transmite o informație despre conținutul textului.

Rămânem tot la nivel iconic pentru a observa titlurile capitolelor, presupuse macrosemne lingvistice care să ofere chei de lectură. Ei bine, Dan Perșa nu respectă regulile nici în acest caz: o bună parte dintre capitole poartă fie titluri deja consacrate ale unor alți scriitori, spre exemplu primul capitol se numește *Tainele inimei*, reprezentând o trimitere directă către textul lui Kogălniceanu, fie conțin evenimente istorice sau aluzii la alte texte: *Căderea Bastiliei* sau *Vestitorul misterelor Bucureștilor sau ieroglificeasca istorie a enigmelor din orașul nostru*. *Căderea Bastiliei* face referire la romanul cu același nume al lui Horia Gârbea, titlul capitolului funcționând intertextual, dar și metatextual, precizând care este hipertextul de pastișat. Acesta reprezintă o trimitere livrescă la o carte despre un eveniment istoric, deci o trimitere la literatura istorică. *Vestitorul misterelor Bucureștilor sau ieroglificeasca istorie a enigmelor din orașul nostru* funcționează dublu metatextual, *Misterele Bucureștilor* al lui George Baronzi sau *Misterele din București* al lui Ioan M. Bujoreanu fiind pastișate după *Misterele Parisului* al lui Eugéne Sue. Titlul ne amintește și de *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, în vreme ce titlul Bărbații sunt porci ne trimite la episodul în care Ulise o întâlnește pe Circe din Odiseea. *Cartea milionarului* este romanul lui Bănulescu ș.a.m.d. Mai mult, unele capitole nu au nume (*Capitolul fără număr: Cartea milionarului*) sau reprezintă devize arhicunoscute (*Bărbații sunt porci*):

Un capitol e după Eminescu, după „Melancolie" (XXVI parcă) și unul după un poet străin, Thomas S. Eliot, după „Tărâmul pustiit" (XXI), unde gura bătrânei doamne Porumbescu devine, în planul microcosmic al corporalității, tărâmul morții și resurecției rituale (accentele de pastișă sunt evidente). De aici uneltele agricole în care sublimează uneltele dentistului.

Cine sunt autorii hypotextelor? Cel mai important în economia romanului este Horia Gârbea, cu a lui „Căderea Bastiliei" (…)Apoi hypotextele au venit ca o avalanșă. Există un capitol creat cu referință la poezia (în întregul ei) Angelei Marinescu, a Rodicăi Drăghincescu ș.a. Sincer să fiu, dacă m-ar pune cineva acum să indic capitolele acelea, n-aș reuși decât cu mare efort. Ideea era venită și ea dintr-o altă carte, de data asta de teorie literară, a lui Octavian Soviany, „Textualism, postmodernism, apocaliptic". Acolo eseistul vorbește despre degradarea unor ipostaze ale feminității în postmodernitate. Îmi amintesc că la Rodica Drănghicescu era vorba parcă despre femeia căpcăun... Într-adevăr, hypotextele acestea funcționează ca paratexte, fiind un procedeu folosit consecvent în tot romanul. Ele nu funcționează ca simplă intertextualitate. Au consecințe în parabola romanului. Există însă și hypotexte folosite doar intertextual. La prozatori e mai simplu să dau seamă despre hypertextele folosite. De pildă, în capitolul „Cartea milionarului" apare, intertextual, referirea la roata cu care începe romanul lui Ștefan Bănulescu. Hala Suflete Moarte e o referire la povestirile lui Adrian Oțoiu despre comerțul second-hand, dar agrementat cu Gogol, adică dus până la ideea de suflete moarte, pentru că în roman e vorba de moarte și resurecție spirituală, sau măcar de mereu reînnoita speranță a omenirii în ceva. „Căderea Bastiliei" a lui Horia Gârbea, am agrementat-o, pentru a-i da o mai mare forță a epicii, cu hypotextele cărților lui Dumitru Țepeneag, deci cu onirismul structural (sau estetic). De aceea capitolul se numește „Enigme în orașul nostru sau Zadarnică e arta fugii".[15]

Intertextualitatea ajută la construirea structurii romanului, a sensului acestuia. Ea permite nu doar suflarea cu „suflu epic", dar reprezintă mai ales esența postmodernității: palimpsestul de idei și tehnici narative este o transpunere în plan textual a policulturalității sociale, facilitând ironizarea trecutului, a ceea ce însemna artă în modernitate. Gustul autorului pentru intertextualitate, utilizată tot în scopuri ironice, este dovedit în text, prin inserția unor versuri eminesciene sau barbiene sau chiar și a unor replici caragialienești, fără a le sublinia în vreun fel sau fără a arăta cumva că nu-i aparțin. Intertextualitatea devine aici un pretext pentru selecția publicului cititor. Ironia lui Dan Perșa se apropie de cea a lui Caragiale, pe de o parte, povestind faptele personajelor sale într-un mod asemănător cu cel al lui Caragiale, cel puțin din punctul de vedere al apelării la umor și la morală.

Pe de altă parte, scriitura sa poate fi comparată și cu cea a lui David Lodge, sub aspectul ironiei tăioase și a pastișei folosite pentru a critica societatea contemporană. Ambii autori descriu o lume haotică, supusă căderii, demolării, ambele texte sunt ilustrative pentru ceea ce Morace numea roman dublu[16]. În vreme ce Lodge ironizează literatura de consum, Dan Perșa pastișează și își fragmentează textul, tocmai cu intenția de a persifla scriitura postmodernistă. Ca și Lodge, Perșa deshide un dialog intertextual, prin pastișă și parodie, cu tot ceea ce s-a scris mai înainte pe teritoriul românesc. Ba chiar, spre deosebire de Lodge care ne anunță că face apel la intertextualitate, Perșa îndrăznește să folosească pentru titlurile capitolelor nume de cărți sau clișee lingvistice și ideologice (*Tainele inimei, Bărbații sunt niște porci*) fără să precizeze sursa. E drept, tehnicile respective nu sunt definitorii pentru Lodge, ci pentru paradigma postmodernistă, în care ambii autori se pot încadra.

La nivelul subiectului, Perșa alege ca loc de desfășurare al acțiunii unul dintre spațiile profane prin excelență: Bucureștiul. Aici, Izabela se luptă pentru a găsi iubirea, căutând-o întâi în brațele lui Fărâțară, apoi în ale intelectualului Cedric, optând din când în când și pentru serviciile lui Quintus. Ea este cea care vede constant un înger în dubla sa identitate: angelică și demonică și tot ea este cea pentru care Perșa apelează la fluxul conștiinței și afirmă, feminist, prin vocea Izebelei, că bărbații sunt porci. Deși naratorul este omniscient, omniprezent și heterodiegetic, cunoscând îndeaproape gândurile și trăirile personajelor sale pe care ni le și face publice, devine și conștient de sine, erijându-se într-un nu-atât-de-bine-cunoscător: „Se gândea, din câte cred, la independența financiară."[17] Naratorul, în acest caz, apare drept un individ subiectiv, supus greșelilor, care doar interpretează mesajul pe

15. Din jurnal.
16. Roman dublu, nu în ceea ce privește structura sa, ci textura. Este, pe de o parte, o poveste comică, pe de alta ilustrează literatura de consum în mod parodic. (Morace, Robert A. *The Dialogic Novels of Malcolm Bradbury and David Lodge*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press, 1989, p. 132.).
17. Perșa, Dan, op. cit.., p. 62.

https://biblioteca-digitala.ro

care ceilalți îl transmit. Fapt pentru care, narațiunea sa devine de necreditabilă.

Pe un alt plan narativ se desfășoară viața lui Fărâțară, cel care și dă naștere acțiunii romanești. Dorința sa de a construi în mijlocul Bucureștiului o hala imensă de magazine second-hand nu se împlinește, cu toate sforile trase de acesta, întrucât, în urma demolării Case Poporului, se descoperă un metatarsian imens. Arheologii au câștig de cauză, reușind să dezgroape un uriaș despre care se credea că ar fi chiar Bucur. Demolarea principalelor clădiri culturale din București ar putea fi sinonime cu colapsul culturii care a pus stăpânire pe întreaga lume. Iar credința conform căreia oasele ar fi aparținut lui Bucur, îngropat cu ustensile folosite în timpul unui proces de clismă demonstrează lipsa de apreciere față de oamenii de rând și de legendele lor iluzorice. Cedric este numit coordonatorul echipei de arheologi și paleontologi care contribuie la deshumarea gigantului. Alături de uriaș, se descoperă și o carte de piatră care nu poate fi descifrată nici măcar de Olga și cele mai mari vrăjitoare din țară. Cartea de piatră devine un obiect râvnit și de americani, încheindu-se acorduri cu aceștia în speranța găsirii unor coduri care să o poată face lizibilă. Desigur, corupția nu putea fi un subiect evitat în această parodie a vremurilor noastre, românii fiind definiți prin acest atribut. Ei chiar confecționează obiecte false similare celor din groapa centrală și le vând pe internet. Alte probleme cu care se confruntă societatea lui Perșa, precum și cea reală, sunt pirateria și accesul copiilor la pornografie prin intermediul internetului.

Cedric, Izabela și Dna Porumbescu sunt intelectualii romanului. Cedric este croit după modelul camilpetrescian, fiind un intelectual incapabil să se integreze și să renunțe la visările sale diurne, nici măcar în prezența iubitei. La fel ca orice personaj intelectual al lui Camil Petrescu, fie că vorbim despre Gheorghidiu, Ruscanu sau Fred Vasilescu, Cedric nu-și găsește împlinirea spirituală și chiar încearcă să se sinucidă în momentul în care îl părăsește Izabela. Însă, ratarea sa e mai profundă decât a personajelor lui Petrescu întrucât nu reușește nici măcar să se sinucidă. În final, după ce o salvează pe Izabela din bătăile puștilor plutonierilor care cercetează groapa bucureșteană într-o noapte sinistră și chiar fantastică, aceasta îi propune să se căsătorească.

Mama Izabelei este o învățătoare pensionată care începe să aibă viziuni, dovedindu-se a fi Marea Preoteasă căutată de cultul amazoanelor din care face parte Cezareea. Mai mult, ea este cea care-și salvează fiica de Marele Țap, care plănuia să-și depună rodul în pântecele Izabelei. Marele Țap este o impersonare a lui *tragos*, tragedia din roman fiind dublu filtrată. Introspecția, memoria involuntară și fluxul conștiinței sunt câteva dintre procedeele activate în prezentarea doamnei Porumbescu. Numele său este la fel de revelator ca și al celorlalte personaje, ea fiind aducătoarea de pace, salvatoarea.

Personaj scăldat în mentalitatea comunistă, Doamna Porumbescu este chiar imaginea țării noastre, aflată în perioada de tranziție de la un regim politic auster la unul mult mai liber. Numele său trimite la Ciprian Porumbescu, compozitor român din secolul al XIX-lea, și la *Balada pentru vioară* a acestuia, foarte apreciată în perioada comunistă. Ironia alegerii Doamnei Porumbescu drept imagine a României corespunde cu cea făcută înainte de 1989, deși Ciprian Porumbescu era originar dintr-un sat din Bucovina, care aparține astăzi Ucrainei. Precum balada compozitorului, bătrâna este melancolică în privința trecutului ei și refuză cu îndârjire să se simtă în vârstă. Mama Izabelei avea probleme cu dinții, gura ei ajungând asemenea unui tărâm pustiit. Referința către Eliot este evidentă aici. Dar tocmai în urma pustiirii totale a acestui tărâm la dentist, Doamna Porumbescu începe să aibă viziuni și chiar să experimenteze o înstrăinare a propriului suflet de corp, acesta fiind temporar posedat de spiritul unui bătrân fără vârstă. Mai mult, aspectul cel mai interesant cu privire la dentiția proastă a Doamnei Porumbescu este asemănarea izbitoare dintre gura personajului, aflată în descompunere, și groapa din centrul Bucureștiului. Femeia căpcăun, în gura căreia se năruie totul, fiind parcă absorbit de o gaură neagră, devine Mare Preoteasă, verificându-se *tragosul*:

Ideea era venită și ea dintr-o altă carte, de data asta de teorie literară, a lui Octavian Soviany, „Textualism, postmodernism, apocaliptic". Acolo eseistul vorbește despre degradarea unor ipostaze ale feminității în postmodernitate. Îmi amintesc că la Rodica Drănghicescu era vorba parcă despre femeia căpcăun...[18]

Viziunile pe care le are, îi dau senzația că este o preoteasă stăpână peste misterii, rolul său crucial în lupta cu răul fiind astfel prevestit. Viziunile sale vor salva bucureștenii din confruntarea cu groapa, cu abisul demonic. Luând în calcul numele său, Doamna Porumbescu reprezintă metamorfozarea Duhului Sfânt în om, întruparea acestuia. Însă această transformare apare, în Biblie, la botezul lui Iisus. Prin analogie cu această secvență biblică, procesiunea personajelor prin groapă va substitui botezul biblic. Este necesară punerea față în față cu răul tocmai pentru a fi lepădați de el, pentru a fi salvați, purificați prin puterea Duhul Sfânt, aici, prin puterea Marii Preotese.

Evenimentele se desfășoară pe o perioadă de câțiva ani, cu o viteză asemănătoare *Veacului de singurătate* al lui Gabriel Garcia Marquez, ambii scriitori descriind zeci sau sute de ani într-un spațiu textual relativ redus. Personajele au toate viziuni și-și amintesc versuri sau fragmente pe care nu le-au știut niciodată, anticipând mereu ce urmează să se întâmple. Fragmentarismul este prezent în special în Capitolul XXXIII, unde privirea naratorului alunecă de la un personaj la altul. Unitatea capitolului este totuși menținută de faptul că toate sunt privite în aceeași noapte, în același moment și toate ajung în groapă. Evenimentele din noaptea respectivă, noaptea în care amazoanele își descoperă Marea Preoteasă și diavolul este înfrânt- un scenariu tipic desfășurat atipic- aduc fantasticul și ocultul în același plan. În urma întâmplărilor respective, călugărul Pahomie are o viziune-era de așteptat-despre groapa respectivă și pleacă în căutarea sa. La intrare în oraș, totul pare un cavou, în care oamenii sunt doar niște stafii inconștiente de imaterialitatea lor, Bucureștiul fiind înconjurat de o aură malefică. Pahomie se dovedește a fi cel care cunoaște ce stă scris pe piatră:

-Aici zace îngropat...începu să citească Pahomie.

Sprâncenele lui se înălțară și ochii se ridicară spre văzduh, ca și când ar fi avut o viziune. Zise apoi: În altă istorie, în care exista Dumnezeu, când am murit, trupul meu răspândi miros de trandafiri și nu fu supus putrezirii, încât am fost declarat sfânt. Dar în istoria aceasta pe care o trăim, sfințindu-ma fără ca Dumnezeu să fie, m-am făcut un sfânt fără sfințenie și care nu există. Și nici tu nu exiști (...).[19]

18. Din jurnal.
19. Perșa, Dan, op. cit., p. 315.

https://biblioteca-digitala.ro

Revelația lui Pahomie este mai degrabă metatextuală, textul afirmând despre sine că nu spune decât o istorie falsă, dar posibilă a lumii. Interpretarea lui Pahomie este răspândită în București, dar sub o altă formă: Cedric afirmă într-un interviu, într-o doară, că moaștele descoperite sunt ale lui Dumnezeu. Declarația sa a dezlănțuit haosul, oamenii grupându-se în funcție de interese și distrugând Bucureștiul. Pe parcursul timpului, lucrurile și-au mai revenit:

Renașterea lumii a durat o vreme, dar renăscând, multe lucruri s-au schimbat față de cum au fost. Curând, limba vorbită s-a alterat, toate popoarele lumii au dat parcă înapoi, vorbind limba veche a neamului lor, încât, până la urmă cineva a presupus că și asta e o renaștere, că, de vreme ce n-am știut să construim un viitor, așa cum ne-a spus Biblia, care ne-a oferit modelul Raiului spre a-l construi pe pământ, firea însăți ne va purta către trecut, tot mai adânc, până când neamurile vor ajunge să fie un singur neam și până când limba vorbită va fi limba dintâi, limba primordială.[20]

Apocalipsa anunțată la început și chiar și de toate viziunile personajelor nu are loc, ci totul regresează spre origini. Omul decade și tot ce a construit se năruiește odată cu el.

Aparținând paratextului de asemeni, coperta romanului, ce conține un detaliu din *Grădina desfătărilor* a lui Hieronymus Bosch, este și ea revelatoare pentru sensul textului și intenția autorului, fiind un paratext iconografic. Pictor din perioada renascentistă, Bosch este cunoscut pentru picturile sale cu miez religios. Lucrarea intitulată *Grădina desfătărilor* este primul semn paratextual care exprimă o idee despre text. Numele picturii trimite, încă de la început, la viața păgânilor, care nu cunoșteau niciun Dumnezeu, doar idoli falși, care-i îndemnau la o viață în desfrâu. Desfătarea este aici sinonim pentru desfrâu. De aceea, inexistența unui Dumnezeu pentru respectivii desfrânați este chiar ecoul pe care subiectul romanului și-l găsește în domeniul imaginii. Tema centrală, a morții lui Dumnezeu, este transpusă perfect în imaginea aleasă, stabilindu-se o relație de intertextualitate, ba chiar de metatextualitate, și între aceste două tipuri diferite de discurs.

Imaginea, ca orice text scris, se pliază pe aceeași schemă a comunicării: are un emitent-pictorul sau cel care desenează și un receptor- privitorul. Creatorul de imagine are drept scop transmiterea unui mesaj, adresat privitorului, publicului. Spre deosebire de textul literar, unde mijloacele utilizate pentru transmiterea mesajului sunt cuvintele scrise, subordonate unor reguli pragmatice, în cazul imaginii avem de-a face cu alte metode, la fel de grăitoare ca și cuvintele: culorile, formele geometrice. Avem de-a face cu un tip diferit de limbaj, dar aceasta nu-l face mai puțin limbaj.

Aplicând definiția pe care Benveniste o dă discursului[21], o imagine satisface condițiile pentru a deveni discurs: are un emitent care se adresează unui receptor, cu intenția de a-l influența pe acesta din urmă. Autorul imaginii, indiferent că e pictor, desenator sau fotograf, realizează respectiva imagine cu un scop, îi atribuie o temă pe care privitorul trebuie să o descifreze. Culorile, modul de așezare a formelor în pagină, alegerea obiectelor de reprezentat, toate elementele care contribuie la realizarea imaginii sunt inerente mesajului urmărit de autor. Cu alte cuvinte, putem conchide că emitentul unui astfel de discurs imprimă și el o forță ilocuționară mesajului său, forță ce-i permite receptorului să descifreze mesajul. Ca orice act de limbaj, imaginea poate servi unei intenții informative, poate emoționa privitorul sau poate determina schimbări la nivelul comportamentului său.

Iată, deci, că imaginea în sine reprezintă un discurs, un text de altă natură, care poate veni în susținerea textului propriu-zis. De altfel, ea are un impact mai mare asupra privitorului, reușind să inspire mai mult decât cuvintele. De aceea, rolul său în relația cu textul este foarte important. Totuși, nu trebuie să uităm că imaginea de pe copertă aparține paratextului. Ceea ce trebuie știut, pentru determinarea intențiilor auctoriale, este cine face alegerea acesteia. De obicei, coperta este selectată în urma unei decizii de comun acord a autorului și a editorului, paternitatea sa fiind una hibridă. Aceasta este și situația romanului pe care-l analizăm:

Eu am cerut ceva, a fost greu de realizat, până la urmă am ales din variantele propuse de graficianul editurii. (…) Bună ziua, nu știu cât timp mai este pentru a aranja altă copertă, dar dacă este, ar trebui pornit de la ideea că „oul și oțetul" sunt simbolurile pătimirii lui Iisus. Deci ar putea fi ceva legat de răstignire, de buretele cu oțet, de ouăle de Paște, de Iuda. De obicei problema se rezolvă cu un Bosch, dacă nu e vreme de altceva, însă Bosch e prea folosit și s-a banalizat. (…) Ar mai fi o sugestie, legată de relația dintre Iisus și Maria Magdalena, care e oarecum în vogă azi și există, bănuiesc, o anumită apercepție pentru ea. Însă nu sunt sigur că se poate face ceva încât cel care vede coperta să înțeleagă despre ce o vorba. Maria Magdalena sub crucea pe care e răstignit Iisus (iar MM poate purta capul binecunoscut din autoportretul lui Leonardo).[22]

Informațiile folosite cu privire la copertă, precum și jurnalul de creație a romanului pe care le-am utilizat în analiza noastră țin de paratextul intim, privat, extrem de util în recuperarea inteției autorului. În ceea ce privește coperta, referința la simbolurile pascale ar fi fost reprezentarea primei idei care îi vine în minte unui cititor naiv care vede pentru prima oară titlul romanului. Însă, trimiterea la Iuda sau la relația dintre Iisus și Maria Magdalena ar ilustra cel mai bine demitizarea pe care autorul o face prin textul său, laicizarea și decăderea miturilor biblice, care ar fi aici sinonime apocalipsei. Implicarea activă a lui Perșa în selecția coperții dezvăluie calitățile de editor ale autorului, formate în urma redactării numeroaselor reviste la care a colaborat. Este această dublă activitate a autorului și o altă amprentă a postmodernității sau poate un efort al distrugerii artei, în termenii lui Barthes[23], corelat cu sensul apocaliptic al textului.

Tot un indiciu de natură paratextuală este și materialitatea cărții, formatul ei, tipul de hârtie utilizată pentru alcătuirea cărții. În cazul romanului nostru, textura coperții și a paginilor cărții este una calitativ bună, existând o corespondență între calitatea autorului, a scrierii și cea a materialului cărții sugerată prin alegerea făcută de editor. Materialitatea textului este, deci, o formă a paratextului editorial. Acest corp textual are o natură figurativă, textul transgresând semnul grafic al

20. Id., pp. 328-329.

21. Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean- Marie, op. cit., p.441.: „enunțare ce presupune un locutor și un auditor, și intenția locutorului de a-l influența pe celălalt".

22. Perșa, Dan despre copertă.

23. Barthes, Roland, op. cit., p. 85: „Arta pare compromisă, istoric și social. De unde efortul artistului însuși de a o distruge. Văd trei forme ale acestui efort. Artistul poate trece la un alt semnificant: dacă este scriitor, să devină cineast, pictor, sau, dimpotrivă, dacă e pictor, cineast, să dezvolte interminabile discursuri critice asupra cinematografului, a picturii, să reducă voluntar arta la critica sa. (...)"

https://biblioteca-digitala.ro

literei către imagine. Coperta în sine „atestă o figură a textului, necesară desfătării lecturii”[24]:

Coperta la Horia Garbea mi-a placut, a fost un aranjament care dă senzația a ceva în relief. Dar nu trebuie neapărat să fie ceva legat de subiectul cărții, ci o copertă care să atragă privirea, să incite potențialul cumpărător să ia cartea în mână și să se uite la ea.[25]

Importanța acordată aspectului comercial este tipică perioadei postmoderne în care arta devine un bun de consum, Perșa adaptându-se acestei tendințe. Plăcerea textului trebuie să fie inițiată de stimularea plăcerii privirii. Întâi este incitată privirea, apoi este solicitată descoperirea unei relații între imagine, titlu și sensul textului, iar cu cât relația aceasta pare mai promițătoare, cu atât lectorul va fi mai interesat de lectură și de achiziționarea cărții. Plăcerea textului este anticipată de paratextul editorial și de formatul cărții. Dimensiunea și tipul de materiale folosite spun ceva despre seriozitatea autorului.

Iată cum, paratextul, în toate formele sale, oferă ipoteze de lectură dintre cele mai fructuoase, constituindu-se în adevărate indicii metatextuale presărate de autor pe tot parcursul cărții pentru a-și pune cititorul să gândească, pentru a-i oferi un ajutor în interpretare.

Romanele lui Dan Perșa sunt derutante, alunecoase, surprinzătoare. Titlurile pe care le alege pentru romanele sale sunt extrase din limbajul cotidian, sunt, în orice caz, neașteptate. Dubla cheie în care citești aceste titluri- prima dată te gândești la un adevărat joc de șah și la o ceartă zdravănă, însă poți sesiza ironia din ele și natura lor simbolică, și abia la finalul romanului poți înțelege cu adevărat legătura lor cu textul-corespunde ambiguității, dualității textelor în sine. Romanele îmbină realul și fantasticul în chip ingenios, se întorc într-un trecut pe care din istorie îl știam altfel sau privesc spre un viitor pe care îl anticipează într-un mod cu totul neconvențional. Textele sale exploatează un umor negru, într-o forma parodică și parabolică, părând, mai degrabă, cărți în răspăr. Pline de întorsături neașteptate de situații, construite pe baza unei ironii excepționale, romanele sale critică neajunsurile societății contemporane și istoria românească, ambele aflate în declin. Prin scrierile sale, Dan Perșa face șah-mat în jocul său literar cu ceilalți reprezentanți ai literaturii, făcând cu ou și cu oțet întreaga comunitate românească. Receptarea sa critică a fost una favorabilă, recunoscându-i-se valoarea literară prin acordarea de premii pentru cele două romane: Premiul Salonului județean anual de carte, Editia a IX-a, pentru romanul *Șah orb* (Slobozia, 2000), Premiul pentru Cea Mai Bună Carte De Proză a anului 2007 acordat de Fundația Cancicov pentru romanul *Cu ou și cu oțet*, Premiul Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Bacău în 2008 tot pentru *Cu ou și cu oțet*, roman care a obținut si o nominalizare la Premiul Ziarului de Iași pe 2007 și una la Premiile Uniunii Scriitorilor în același an.

Bibliografie

Surse primare:

Perșa, Dan, *Cu ou și cu oțet*, Cartea Românească, București, 2007.

Surse secundare:

Barthes, Roland, *Mythologies*, London: Jonathan Cape, 1957.

Barthes, Roland, *Plăcerea textului*, Echinox, Cluj, 1994.

Brebu, Carletta-Elena, *Romanul- ca „hărțuire textuală” (sau noua epifanie)* în *Ateneu*, iunie, 2007.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, București, Humanitas, 1999.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain, *Dicționar de simboluri*, vol. 2, Artemis, București, 1993.

Crețu, Bogdan, *Dumnezeu a murit...nu zău!* în *Adevărul*, 22 august 2007.

Criș, Mariana, *Cu ou și cu oțet* în *Azi*, 23 aprilie 2007.

Dragomir, Camelia, *Teorii și concepte în pragmatica lingvistică*, Ovidius University Press, Constanța, 2006.

Dram, Constantin, *Cu ou și cu oțet* în *Convorbiri literare*, 7 mai 2007.

Ducrot, Oswald, Schaeffer, Jean-Marie, *Noul dicționar enciclopedic al științelor limbajului*, Babel, București, 1996.

Eco, Umberto, *Lector in fabula*, Univers, București, 1991.

Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, Humanitas, București, 1995.

Foucault, Michel, *Ordinea discursului. Un discurs despre discurs*, Eurosong and Book, București, 1998.

Gârbea, Horia, *Osemintele Bunului Dumnezeu* în *Săptămâna financiară* nr. 110, 14 mai 2007.

Geller, Sherri, *Editing under the Influence of the Standard Textual Hierarchy: Misrepresenting „A Mirrorfor Magistrates“ in the Nineteenth- and Twentieth-Century Editions* în *Textual Cultures*, vol. 2, Morton: Indiana University Press, 2007.

Genette, Gérard, *Introducere în arhitext. Ficțiune și dicțiune*, Univers, București, 1994.

Genette, Gérard, *Paratexts: Threshold of Interpretation*, Melbourne: Cambridge University Press, 1997.

Huiban, Laura, *De ce nu citesc tinerii, în Bacău* în *Ziarul de Bacău/ Cultura*, nr. 95, 26 aprilie 2007.

Jicu, Adrian, *Arheologia romanului* în *Observator cultural*, 17 mai 2007.

Lane, Phillipe, *Periferia textului*, Institutul European, Iași, 2007.

Moisa, Daria-Ariana, *O nație fantastă* în *Ramuri*, 5/2007.

Morace, Robert A, *The Dialogic Novels of Malcolm Bradbury and David Lodge*. Carbondale, IL: Southern Illinois University Press, 1989.

Mureșanu Ionescu, Marina, *Literatura. Un discurs mediat*, Editura Universității „Alexandru I. Cuza”, Iași, 1996.

Novac, Constantin (coord.), *Filiala DOBROGEA a Uniunii Scriitorilor din România: 10 ani de la înființare. Dicționar și album aniversar*, Constanța, Ex Ponto, 2005.

Pocovnicu, Daniel Ștefan, *Realismul ca sacrificiu* în *Convorbiri literare*, 2002.

Puiu, Enache, *Istoria literaturii din Dobrogea*, Constanța, Ex Ponto, 2005.

Ricoeur, Paul, *Conflictul interpretărilor (eseuri de hermeneutică),* Echinox, Cluj, 1999.

Roșioru, Mădălin, *Perversiuni textuale* în *Tomis*, iulie, 2007.

Simuț, Andrei, *Cum se scrie o apocalipsă parodică* în *Cuvântul*, 9/2007.

Soviany, Octavian, *Apocalipsă de București* în *Tribuna*, nr. 139, 16-30 iunie 2008.

Togănel, Mihai, *O nouă <<Groapa>>*, în *Vatra*, nr. 5, 2008.

Surse on-line:

http://www.ebuchete.ro

http://www.jurnalul.ro/timp-liber/arte/sa-ne-cunostem-scriitorii-dan-persa-oasele-mari-ale-bunului-dumnezeu-145532.html

http://persa.weblog.ro

24. Barthes, Roland, op. cit., p. 88.
25. Perșa, Dan despre copertă.

https://biblioteca-digitala.ro

ANIVERSĂRI

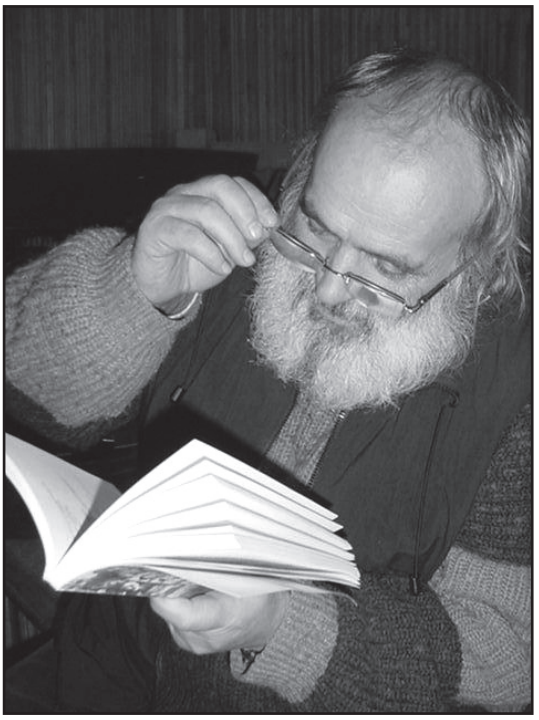

Echim Vancea – 60

naștere
asigurându-se că totul este în ordine
crucile își dau ultima suflare

profesioniștii necrologului
au neutralizat cuvintele
și aniversările celor rămași în viață

rătăcită lângă patul de moarte –
să nu-i sperii lumina –
roasă de neliniști
memoria începe epurările...

nănești 19 octombrie 1951
temperatura-i în jur de câteva grade celsius
și câteva incertitudini...

ningă-l-ai! –
câtă eroare și cât adevăr

se amână cu o zi bătaia clopotelor.

în larma autorilor apocrifi
stăruie tăcerea lupilor

țipătul reînvie cuvântul
împușcăturile nu mai surprind muzicile
ce cad alături în fața ferestrei

nu pot spune că eu...
în casa aceea își pregăteau
sticlele pentru lapte
(tu le știi îndrăzneala)
dezvăluindu-mi secretul disprețului.

nu vă gândiți la cine știe ce.
gândiți-vă la ochelarii postumi ai
bunicului
la poemul acesta numai pe
jumătate...

...și totuși în satul *nănești*
aproape de căderea zăpezii
cuțitului nu-i este teamă
de singurătatea înfometată a nopții...

braconaj
caii ca un blestem fără umbră
ademeniți de îndoiala luminii
stăpânesc iarăși iarba și zorii.

în satul *nănești*
buletinul de știri
cade greu în tăcerea hotarelor.

în *săcăciosu*
peștii clatină malul apei
sprijinindu-se în mijlocul fecioarei
ce-și spală picioarele-n *iza*.

în *poduri*
soarele îndurerat de absurdul palmelor
bătătorite de pământ
își reazemă raza de stâlpul de înaltă tensiune..

noaptea timpul braconează cu-o joardă
cotețul găinilor.
liniștea se prelinge pe buza bolnavă a serii
și nimeni nu-ntreabă de ce-i atâta întuneric
în interiorul acestei lecții de anatomie.

https://biblioteca-digitala.ro

plâns tăcut
colț de lup a dat peste om
și peste mine

bărbații pleacă pe mare din miezul de noapte
pentru că nu e drept ce văd

iluzia rupe neobosită din clopote
ecouri amenințate
de semnul cuminte al crucii

în dreptul turmelor
șerpii rămân cruzi

la o lungime de cuviință
satul *năneşti* așteaptă atingerea nopții

bărbați grei de gerul iernii
îi auzim îngropându-și caii
în gheața tăiată centimetru cu centimetru
din fața fântânii nebune

clopotul mușcă din streașina casei
cerându-le apă
și din fântâni mușcă
cerșind așternut...

nourii în acest ceas
în ochii regelui barbar
sufeream nefolositor și bucurîndu-mă strașnic.
moartea îmi părea un prieten
în tovărășia izvoarelor *izei*.

dar „bună seara" ce e?

melancolia mea pe caldarâmul orașului
deschide larg ochii
și simte nourii (albiți de taifasuri)
pe jumătate adormiți
pe jumătate dăruiți
sângeroșilor părinți.

toamna înclinându-se
stingându-mi-se
se simte ca un lătrat
ca o remuşcare mută
în această pulbere
mereu temătoare fecioară.

orfan
un deget uitat peste umbra fecioarei
și mâța plină de foșnete
suspină în palma deschisă.

de-o vreme nu își mai găsește locul.
caii întârzie-n bătaia vântului
de o vreme se simt părăsiți.

mai jos de cărarea ce traversează
valea pomnilor – pe dreapta –
au îngenuncheat îngerii moașei.

noaptea-i plină de foșnet de șoareci.
doamne
lupii nu se pot odihni
de mila privirilor tale.
doamne
mută-ți privirea din vale.

ecoul din oglindă
ospățul împinge amurgul în fântâni
și mă tot duc și nu mai știu nimic
de noaptea putrezind aiurea –
oglinzile-s complice cu morții mei bătrâni.

logodnele se vând pe spirt albastru.

tăcerea tăvălește iarba-n cimitire
bruma de-ntuneric ajunge de o șchioapă
(caii vor puțină lumină) –
în hanuri viscolește cu umbră de mire.

ecoul poartă mândru adolescența.

prietene în varul oglinzii
ploaia mormăie injurii
ucide-mă și hrănește crucea
uscată de albul zăpezii...

știi... față de ape sunt vinovat.

surparea șiretului la o jumătate de oră
setea are numai cuvinte de laudă la adresa luminii.
pleoapele au înghețat imaginea ta de pe canapeaua
pe care atâta vreme ai trăit fără lumină./ și-n fața
imposibilului mâna făcută pumn se./ prăbușește
peste lacrima bufniței... / nu-i de mirare că imediat
după ce s-a sfârșit așteptarea despre limba ta se
vorbește că se visează biciul partidului de/nu
guvernământ. adevărat veșnic și luminos./ chiar
dacă stația de autobuz de la marginea satului
năneşti a fost globalizată de gornicu‘ satului./ nu-i
decât o încurcătură de-a lu‘ *ioan es.pop* prins cu
v‘-o câteva kile de luhău în desagi și coborât din
autobuz dincoace de *podu‘ țâprii*. lucrurile odată
limpezite se va ști că era supărat pe un poet din sat
echim vancea fecioru‘ lu‘ mihaiu‘ lu‘ nuțu‘ mării din
neamul echimenilor și ca să-1 pedepsească s-a
hotărât să arunce asupra lui blestemul satului dar și
al luminii/ să-1 întovărășească cu lumina *vărai*-ului
său îngropat sub frunzele toamnei./ doamne mă-i *io*!
de ce nu a-i zânit tu ca tăt omu‘ și să întrebi cum să
stâmpără o litără de luhău pă la noi./ te-am văzut în
autobuz da‘ n-am crezut că ti băga în asemenea
fleacuri.../ și deodată lumina strânge cerbii
între genunchi./ și am noroc că...

https://biblioteca-digitala.ro

MEMORIA

Bogdan CREȚU

Emil Iordache - poetul care ar fi putut deveni

După 1990, intensa activitate universitară, critică, publicistică și de traducător neobosit a lui Emil Iordache nu lăsa să se vadă decât o carieră academică exemplară, construită într-un ritm neobosit și care presupunea o putere de muncă și o cunoaștere a domeniului slavisticii exemplare. Apropiații știau că, în tinerețile sale, Profesorul scrisese poezii, că publicase câteva în paginile presei culturale; uneori, o spunea el însuși, și atunci ochii săi căpătau sclipiri nostalgice. I-am cerut de mai multe ori să-mi arate măcar un text și nu am reușit să-l înduplec. De zeci de ori am comentat împreună, ironic, șfichiuitor sau admirativ (mai rar, recunosc) tot felul de cărți de poezie, mai bune sau mai rele (mai des, recunosc). Avea o metodă infailibilă, pe care am deprins-o și care nu dă greș când o aplic nici azi: deschidea la întâmplare volumul, citea mai întâi gri, neutru, apoi, după caz, maliţios, tăios sau emfatic. Lectura echivala cu verdictul, care venea și el prompt și într-o manieră sclipitoare, care trăda inteligență, cultură și umor. Emil Iordache știa prea bine că poezia adevărată face față oricărei incizii pe viu, fără anestezie. Obișnuit cu astfel de lecții, bănuiam că nu vrea să își scoată la iveală poemele pentru că le considera datate, naive, aparținând unei vârste sentimentale și imature. Când această carte a ajuns în cele din urmă și la mine (destul de târziu...), am avut surpriza (nu prea mare, totuși, dat fiind că nimic nu se potrivea mai puțin spiritului său decât mediocritatea) și bucuria să constat că Emil Iordache fusese (este) un poet în adevăratul înțeles al cuvântului. Acest volum postum, *Poeme fără mască* (nu știu și nu am avut răgaz să întreb cui îi aparține titlul, dar el este inspirat) apărut inițial cu trei ani în urmă, reluat și adăugit acum, o poate proba cu asupra de măsură.

Poemele care alcătuiesc acest volum datează din cel puțin două perioade distincte: unele sunt scrise în primii ani ai deceniului al IX-lea, altele la începutul anilor ’90. Le desparte, deci, un deceniu. Fiind vorba de o culegere a unor texte scrise fie ocazional, fie aflate în stadiu de șantier (nu mai discut despre posibilitatea ca destule altele să se fi pierdut pur și simplu), este dificil și, cred, inutil să cauți o coerență stilistică ori tematică a acestei cărți. Un lucru mi se pare mult mai important de subliniat: indiferent de *poietica* pe care o urma, indiferent de dârele marilor poeți care se pot citi în filigranul unora dintre texte, indiferent de urmele intertextuale subtile sau ostentative, din aceste texte se poate decela o voce poetică autentică; nu am nicio îndoială că, dacă ar fi perseverat, dacă și-ar fi urmat și această chemare, Emil Iordache ar fi devenit un poet notabil, remarcbil, ba chiar important al generației sale. Cele cu puțin peste 40 de poeme care s-au păstrat dau socoteală de ceea ce ar fi putut deveni acest poet, nu reprezintă un corpus definitiv, asupra căruia autorul să-și fi dat girul, care să ne permită verdicte definitive. Și totuși, cîteva dintre aceste poeme ne permit să întrezărim nu doar o siguranță a versificării, o autenticitate a rostirii, un *background* cultural bine asimilat la sursă (condiție obligatorie pentru orice scriitor), ci și o ușurință a tehnicii poeziei (să ne amintim, pentru Poe poezia este în primul rând tehnică), ba chiar o anumită virtuozitate a prozodiei și a gradației efectelor lirice care îl puteau plasa (și cred că îl și plasează, în absolut) pe Emil Iordache peste mulți dintre poeții consacrați (căci harnici) ai generației ’80.

Ceea ce se observă parcurgând poemele acestui volum postum este diversitatea registrelor. Dar, indiferent că e vorba de poeme de dragoste, de elegii ori de texte ironice, parodice, o calitate accesibilă doar poeților cu vocație, care știu să surprindă poezia printre pliurile realității străbate din majoritatea textelor: o anumită simplitate nu doar a rostirii, ci și a imaginarului. Autorul nu caută ziua în amiaza mare efecte ostentive cu lumânarea, nu epatează, nu forțează, ca să spun așa, muza.

https://biblioteca-digitala.ro

Aceasta este, ca la mai toții marii poeți, una livrescă, provenind din eterul culturii. Chiar primul poem al cărții (presupun că e vorba și de primul în ordine cronologică) reține atenția printr-o minuțioasă construcție în oglindă a sensului și printr-o maturitate a rostirii eficace, convingătoare. În acest prim text se pot decela, la nevoie, măcar două „direcții" ale poeziei lui Emil Iordache: pe de o parte, un permanent regres (afectiv, mnemotehnic) către liniștea arhetipală a satului, care echivalează cu aceea a originii în care lumea nu fusese întinată, pe de alta, un exil în spațiul tulbure și neliniștitor al unui prezent sufocat de zgura unei modernități citadine. Nici vorbă că prima tedință stă sub semnul lui Esenin; a doua, în schimb, nu este străină de „biografismul" și „cotidianul" poeziei începutului anilor '80. Cu toate acestea, Emil Iordache nu aplică rețete brevetate, ci topește totul într-un discurs personal, care frapează prin prospețimea unor imagini totuși recognoscibile:

Fâșâitul picioarelor desculțe prin rouă,
geamătul oaselor tatei
după îmbrățișarea de-o viață cu plugul,
țipătul bobului de grâu
izvorând dintr-o pâine fierbinte,
scârțâitul cumpenei
într-un sat de cenușă
și-un amurg sângeriu
coborând pe o limbă de clopot –
toate aceste întârziate ecouri, iubito,
îmi amintesc de ciudata-ntâmplare
că cineva a mânjit
universul cu sunete,
înainte ca eu
să-ți fi putut traduce
poemul originii mele ilustre,
că trecutul meu pân` la tine
e un cântec alb ferecat,
într-o limbă pe care n-o știi,
într-o limbă fără gramatici,
cu lexicoanele aliniate sub cruci,
pe un deal
din blânda si maiestoasa Moldovă.

Acestei liniști imponderabile care ține de mitul originar sau al copilăriri (tot aia) îi răspunde haosul citadin, înrădăcinat în istorie, care face ca acea stare de grație să nu mai fie accesibilă decât prin intermediul nostalgiei sau al imaginației lirice. Poezia recuperează un spațiu, o stare, o atmosferă serafică atemporală:

Slovele poemului meu barbar
hrănesc iarba, iubito,
din marea de zgomote ce ne-nconjoară
nu crește nimic,
doar vina noastră se dilată implacabil
adusă în fața
onoratei instanțe a mașinăriilor vorbitoare
ele ne divorțează si ne apropie
o dată pe lună, o dată pe an
și sentința lor
seamănă din ce în ce mai bine
cu o priză uriașă
care mestecă gesturile noastre
și le împrăștie,
stâlcite,
la megafoanele ce nu știu
să șoptească încet la ureche.

Pierdut deal cu cruci –
ofer recompensă,
găsit miliard de tranzistori
îl dau cui îl vrea,
declar nul poemul originii mele
și tac resemnat,
singur cu tine
în tot universul acesta
mânjit cu sunete.

Ultimele versuri adoptă benevol tonalitatea de-spiritualizată și precisă, eficace, pragmatică a lumii agasante, ca semn al conștiinței că până și poemul, cu tot mirajul său, nu poate oferi decât un simulacru, o întoarcere iluzorie către un trecut evanescent, iluzoriu la rândul său. Deloc întâmplător, textul se intitulează *Poem despre origine*, punând în dialog cei doi termeni ai ecuației: starea inițială, abia intuită prin intermdiul acelei firave breșe pe care poemul o cască în materia vâscoasă a realității.

Această temă, a spațiului și timpului istoric care au nevoie de prezența benefică, hieratică a poetului pentru a căpăta consistență, pentru a trăi cu adevărat revine în alte texte, dintre care cele două intitulate, bacovian parcă, *Citadină* sunt cele mai reușite. În primul dintre ele, este nevoie ca poetul să se sinucidă ritualic, simbolic, în fiecare dimineață, pentru a gira cu sens realul:

Tot atunci, dimineața,
în fiece dimineață,
tânărul poet
se sinucide public,
aruncându-și sub picioare
grenada fulminantă
a unei iubiri,
bătrânul grădinar
își proptește unealta
de-un trunchi de copac
și imediat coada lopeții
învie,
se răsfiră în ramuri
și înflorește bizar …

Cam așa se petrece la noi
orișice început de zi,
mai mult nici n-aș avea ce să vă povestesc –
s-a făcut dimineață
și îmi crește pe piept
o țintă cu poeme concentrice.

Nu trebuie să ne scape faptul că abia auto-imolarea benevolă a poetului resuscită materia lipsită de viață. Se poate citi aici și o *ars poetica* interesantă, conform căreia poezia are nu doar o putere, ci și o funcție magică, de a reinstaura ordinea și vitalitatea într-o istorie amorfă, golită de sens și de vitalitate, de profunzime, de spirit. Sigur, este o viziune romantică, dar una esențială, care

https://biblioteca-digitala.ro

stă la temelia oricărei mari poezii: poezia nu descrie realul, nu i se supune, ci îl instituie și îi conferă sens. Având astfel de intuiții, Emil Iordache ar fi putut ajunge departe în acest domeniu atât de exigent.

În unele texte se văd, scriam mai sus, urmele lui Esenin, poetul care l-a marcat pe Emil Iordache încă dinainte de a-l traduce magistral (de a-l de-lesniza, dacă un astfel de joc de cuvinte este plauzibil) și de a-i consacra două cărți excelente. *Rădăcina pâinii*, *Iarnă cazonă, Cărți albastre, Nocturnă*, *Sufletul satului* sunt doar câteva poeme care stau sub semnul marelui poet rus, fără a-și pierde originalitatea. Dimpotrivă, impresionează perfecta artă prozodică, Emil Iordache știind bine că poezia este, trebuie să fie și meșteșug și că un poet autentic trebuie să parcurgă și această școală a versificației, care celor superficiali le pare inutilă, vetustă.

Poemele scrise la începutul anilor '90 vin dintr-o altă direcție, aceea care nu mai poate gestiona sentimentul *deja-lu*-ului. Conștiința că totul a fost scris îl transformă pe scriitor, spunea undeva Borges, într-o simplă fantasmă și îl obligă, spun eu, odată cu majoritatea teoreticienilor postmodernismului de la noi și de aiurea, să găsească soluții de a-și asuma trecutul cultural într-o manieră care să-i mai permită și spațiul minim de a-și strecura propriul mesaj. Doctor în filologie cu o lucrare despre *Semiotica traducerii poetice*, la zi cu teoria literară și, de asemenea, cu poezia română de ultimă oră, Emil Iordache ține pasul și se repliază. Astfel, unul dintre texte, datat „februarie 1991", se intitulează *Mic tratat filologic*. Aici, o mică (melo)dramă sentimetală se mută din spațiul domestic în cel al limbajului, al textului, mai bine spus:

O odaie-dicționar, explicativă, săracă, tenace,
silabele parchetului ghemuite sub cuvântul "covor";
cuvântul „tu" stă lângă cuvântul "fereastră" și tace,
verbul "a privi" e doar o frângere-ncețoșată în gol.
Ne clătinăm pe ostilitatea singurătăților crenelate, sălcii,
descălecați de pe patul suferind, lânos, patruped
"vezi, rândunelele se duc", "de ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?" -
coperțile decent văruite romanța nu ne-o mai cred.
Curând se va deschide o ușă ca o bulboană, prin care
amândoi ne vom traduce numele în câte-o limbă străină,
Noua transhumanță va-ncepe, firește, cu o ninsoare
banal de albă și banal de lipsită de vină…

Nu cred că greșesc prea mult dacă mă încăpățânez să citesc și acest poem ca pe o *ars poetica*. De altfel, de la o vreme, orice poem poartă cu sine, la vedere, ca un ceasornic transparent, și mecanismul de funcționare. Emil Iordache asimilase, iată, corect, spre deosebire de majoritatea optzeciștilor neduși la școală, lecția unui textualism autentic, care înseamnă o miză existențială intensă („agonală", îi plăcea să repete mereu lui Marin Mincu), sporită prin această tentativă dramatică de prindere a realului în arcanele textului.

Un alt poem (*Macarale în grevă*) aminteșe de unele texte celebre semnate de Mircea Cărtărescu sau de Florin Iaru și care au făcut deliciul cititorilor la finele anilor '80 și începutul anilor '90. Poate sunt subiectiv, dar mie mi se pare că poemul lui Emil Iodache are mai multă vervă parodică, dar și autenticitate:

Depun mărturie că ai într-adevăr un stil delicvent de înaintare,
un mers fabulos, compus din zvâcniri senzuale de emisfere mobile,
ești un fel de junglă bipedă în plină mișcare,
colcăind de tarzani primitivi și de alte jivine agile;
când treci tu, strada pare un iezer murdar cu lebede albe și roșii
ancorate la semaforul bâlbâit, tricolor,
braseria din colț se cutremură ca un pavilion, unde canceroșii,
privindu-te, uită că maladia lor e-un antimotor
din tecuci, care țăcăne zăpăcit, mestecând înainte
interdicții, diete, rețete, cuvinte;
„fierbinte!"-
iată ultimul geamăt al termometrului meu de adolescent,
despre care nu aș putea zice că pune un diagnostic fățiș;
înaintezi precum coloana a cincea, teribil, arborescent,
precum o târfă la concursul de „Miss
Virginitatea", de „Miss Pudoarea
Dezbrăcată de Conștiința de Sine"…
Pe scena străzii, ești ca o poză deșucheată în Evanghelie,
poți fi citită de la dreapta la stânga începând cu
Apocalipsa; așa vine
spre noi Omida Singurătății, așa se târăște, ne sperie
armata roșie a fructului nehărăzit, al unui destin pe dolari,
pe mărci, pe franci, pe orice valută de mare manevră,
iar noi rămânem năuci și tragici, revoluți și rurali,
precum șomerii în shop-uri, precum macaralele-n grevă.

Nu am niciun dubiu că dacă un astfel de text i-ar fi „ieșit" unui poet consacrat, el ar fi ajuns, astăzi, chiar în manuale. Asta pentru că în el coexistă pașnic și spiritul parodic, dar și viziunea gravă, alertată de sentimentul imposibilității de a controla o astfel de atracție erotică. Poezia lui Emil Iordache nu era doar o joacă de-a cuvintele, ci un lucru cât se poate de serios.

Din păcate, ceea ce ne-a rămas este prea puțin față de ceea ce ar fi putut fi. Mă bucur să constat că prietenul meu și omul de la care am învățat atâtea, că marele traducător Emil Iordache este și un poet remarcabil; regret, în schimb, faptul că nu și-a dus până la capăt această vocație.

P.S. Surâd la gândul că Emil Iordache s-ar fi amuzat teribil văzându-mă scriind acest comentariu neinspirat, dar nostalgic despre poeziile sale pe care le-a tot ascuns până ce s-a ascuns și el de noi; mai ales că o fac având mâna dreaptă în ghips...

Iași, 31 august 2011

https://biblioteca-digitala.ro

PICTURĂ

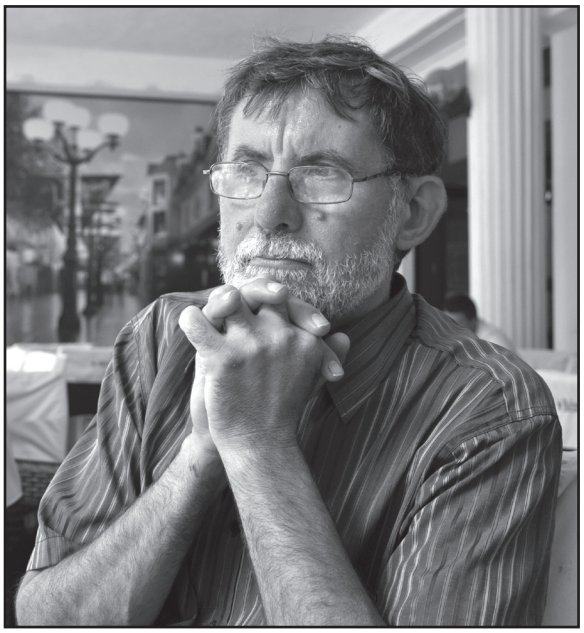

Valentin CIUCĂ

CORNELIU DUMITRIU - BUCURIA CULORILOR

În spațiul artelor vizuale din Botoșani, pictorul Corneliu Dumitriu s-a impus în timp ca un veritabil lider, serios, tenace, mobil în inițiativele sale, de animator al breslei. Expune cu o periodicitate remarcabilă în toată țara, beneficiază de comentarii pozitive și gestionează o cocheta Galerie de Artă unde invită confrații cu care se simte afin. Aceasta mobilitate, deseori febrilă, indică un temperament cu arderi intense și convingătoare. Mulți îl prețuiesc cu adevărat, destui nu pot ține pasul cu el și-l șușotesc, după obiceiul breslei, din plictis sau lipsă de inspirație.

Recent a fost invitat la Galeriile Dana de pe celebra strada Lăpușneanu din Iași, fiind însoțit de prieteni și admiratori statornici, oferindu-ne un minunat exemplu de solidaritate umană și culturală. Ieșenii au reacționat și ei la ofertă, expoziția fiind un veritabil regal artistic prin rigoare și profesionalism. Impecabila panotare a operelor au subliniat sugestiv apetitul artistului pentru alternarea subtilă a lucrărilor desfășurate monumental în dialog perfect cu tablourile unde concentrarea ideatică stimulează imaginația privitorului.

În context trebuie remarcată ideea că pictorul a debutat în urmă cu mulți ani. Prin consacrarea unei expoziții și a unui album alb-negru a elogiat cu vibrație sentimentală pitorescul orașului Botoșani din perioada interbelică. Capacitatea subtilă a graficianului de a face din evocarea târgului de altădată un *remember* seamănă cu un gest eroic atâta vreme cât ultimele relicve ale trecutului trebuiau să dispară până și de pe șevaletele artiștilor. Disciplina unui desen riguros prin linie și luxuriant prin arabescurile seducătoare ale amintirii au atras atenția asupra faptului că pictura trebuia să înnobileze ceea ce grafica anunțase deja sub semnul profesionalismului.

Am amintit în generic vocația pictorului de a gestiona suprafața convingător prin raporturile de culoare al căror ritm interior are conotații vibrant muzicale, acordurile oscilând între strălucirea pură a tușei și ritmul formelor adiacente . Uneori tușele au chiar orgoliul de a fi prin ele însele gesturi în sine, materiale și spirituale concomitent. Geometriile lui inefabile țin de vitalitatea unei gândiri pozitive și de claritatea desprinsă din imperativele esteticii clasice. Pictorul are capacitatea de a comunica direct și personalizat astfel încât discursul are coerența firescului și expresivului. Privitorul are impresia că arhitectura imaginii aparține creatorului, restul venind de la sine. Sugestia rotirii anotimpurilor, vivaldiană - desigur, are ritmul și culoarea tandră a toamnelor iremediabil ruginii și melancolice, bucuria crudă a primăverilor îmbujorate, aerul pulverizat în eterice fugi de acasă spre a face conjuncția dintre august și ninsorile lui decembrie.

Corneliu Dumitriu are atâta experiență și talent încât pare un creator de stil, fiecare tușă de culoare fiind corespondentul unei stări de jubilație sau a unei impresii. Lasă chiar posibilitatea de a se crede că, asemenea impresioniștilor, se grăbește și nu vrea să piardă efectul unic al unui raport cromatic apropiat naturalității. De aici senzația că nu poate fi prins vreodată când lucrează distrat sau chiar plictisit. Știe că este destinat bucuriei de a eterniza clipa, și o face mereu cu uimirea unei trecătoare revelații. Am remarcat nu o data la Corneliu Dumitriu vivacitatea gestului unde pe dominantă introduce elemente plastice menite să dinamizeze suprafața și să o potențeze simultan cu scopul, de a evita sincope de ritm interior sau de discurs plastic.

Inventează efecte luxuriante și privitorul simte că aceste procedee sunt cerute de potențialii beneficiari. Știe că atât cât te dăruiești pe tine însuți, atâta primești ca recompensă de respect de la idealii beneficiari. El s-a născut cu pictura în sânge și de aici firescul unui discurs care nu trebuie să uzeze de artificii salvatoare .

În unicul autoportret prezent în expoziția ieșeană, Corneliu Dumitriu a lansat o subtilă provocare celor care considerau exclusiv capacitatea pictorului pentru peisaj. Iată, vom spune, un triumf al artistului din Botoșani asupra mefienților depășiți de propriile limite. În câteva virile tușe consistente și inechivoce, artistul și-a configurat o imagine în care spune de fapt totul. Ei bine, orgoliul meu provenit din arealul spiritual al Renașterii, poate afirma fără rezerve și eu sunt pictor și mai știu de ce mi s-a întâmplat aceasta minune. Harul nu se negociază decât cu Dumnezeul pictorilor și pactul lor poate duce deseori la glorie. Expozantul din Botoșani a primit deja primele semnale că se află pe lista candidaților. Pariez și eu pe steaua sa norocoasă de pictor și am sentimentul că joc în tabăra câștigătoare. Vom muri și vom vedea…

https://biblioteca-digitala.ro

UN VERITABIL REGAL ARTISTIC PRIN RIGOARE ȘI PROFESIONALISM

În ultima decadă a lunii mai din acest an pictorul Corneliu Dumitru a vernisat, la prestigioasele Galerii Dana din Iași, o expoziție personală cu circa 30 de lucrări în ulei, manifestare care s-a înscris ca un eveniment în viața culturală a Iașilor și un reper major în evoluția artistică a pictorului. Au fost expuse peisaje din lunca Prutului și cai, genul care a creat notorietatea pictorului, dar și flori, scene urbane, peisaje din călătoriile în străinătate. În expoziția de la Iași pictorul și-a expus și un autoportret, tematică nouă prin care și-a surprins vizitatorii. Vernisajul a fost onorat de o amplă prezentare făcută de bine cunoscutul critic de artă Valentin Ciucă, judecățile sale, subtile și profunde în același timp, fiind o fericită prefață în vizitarea expoziției.

La eveniment au participat oficiali ai unor instituții de cultură din Botoșani și Iași, invitați botoșăneni, reprezentanți ai presei și, desigur, un mare număr de admiratori. (M.O)

https://biblioteca-digitala.ro

https://biblioteca-digitala.ro

ARTA PRESUPUNE ȘI O LUPTĂ CONTINUĂ CU PREJUDECĂȚILE

Premieră națională:
Nicolae Iorga - Omul care ni trebuie
Distribuția:
Bogdan Horga – Trotușan, Preotul, Marin;
Daniela Bucătaru – Vanda, Anica, Primarul;
Cezar Amitroaei – Făgădău, Lelescu, Ion;
Eduard Sandu – Podoabă, Cociorbă, Vasile;
Ana-Maria Cazacu – Florica, Gheorghe;
Mișcare scenică și ilustrație muzicală – **Mariana Cămărășan** și **Alexandra Penciuc**;
Regizor tehnic – **Ioan Ciofu**.

Conducerea Teatrului „Mihai Eminescu" a împlinit o promisiune mai veche ce se poate transforma într-un veritabil program și țel pentru stagiunile următoare: valorificarea pe scenă a dramaturgiei lui Nicolae Iorga. Împlinirea acestei promisiuni a venit la aniversarea a 140 de ani de la nașterea savantului prin montarea unei piese din dramaturgia sa și anume – *Omul care ni trebuie*. Realizatorii au fost selectați printr-o licitație de proiecte ce a fost câștigată de două tinere, Alexandra Penciuc și Mariana Cămărășan. Spectacolul s-a bucurat de succes la public spre surprinderea unora care aveau rezerve serioase, poate că și întemeiate, cu privire la talentul de dramaturg al lui Nicolae Iorga, la virtuțile scenice ale dramaturgiei sale. Știm bine, cu aceste reproșuri Iorga a avut mult de luptat, doar că în timpul vieții sale puțini rezistau insistenței și argumentelor sale, el fiind gata să-și folosească întreaga autoritate și putere de influență pentru a-și atinge țelurile, puțini fiind cei care ar fi putut să-l refuze la fel de insistent pe cât de obstinant era profesorul, așa că în fiecare stagiune pe scenele mari ale țării dar și pe scene mai mici, cu trupe de amatori entuziaști, se montau lucrări din dramaturgia sa, încât multe din cele peste patruzeci de piese i-au fost reprezentate încă din timpul vieții. O bună parte din prejudecăți sunt asumate și diseminate chiar de George Călinescu care îl etichetează nedrept ca „minor în fiecare activitate în parte" fără a-i putea refuza „buna credință care se simte" (*Istoria literaturii române de la origini până în prezent,* p. 542). Mai rezervat în aprecieri radicale, Mihai Gafița afirma doar că „La fel – sau poate mai mult decât celelalte domenii, unde intensitatea cantitativă a prezenței, tumultul problematicii abordate, incisivitatea pătimașă a expresiei dezlănțuite copleșește deopotrivă pe spectatorul de la distanță, ca și pe cercetător. Dramaturgia lui Nicolae Iorga dă întâi sentimentul acut al derutei." (*Contemporanul*, nr. 45/1965). Și ajungem la Nicolae Manolescu, poate cea mai autoritară voce din critica de astăzi, ce afirmă tăios și limpede despre piesele lui Iorga că abia dacă se mai pot citi -„cât despre reprezentarea lor pe scenă, se pare că nimeni nu se va încumeta multă vreme" (*Istoria critică a literaturii române*, *5 secole de literatură*, p. 474). Cele două regizoare au contrazis prin montarea lor o bună parte din aceste judecăți grăbite și au reușit cu succes!

Să ne exprimăm și noi: dramaturgia lui Iorga este inegală și tocmai de aceea ar trebui judecată nu ca un întreg ci piesă cu piesă și, cred, după o nouă reprezentare în accepția modernă a termenilor, vom vedea că Ion Negoițescu este mai aproape de adevăr când, selectiv, arată că măcar șase „piese spiritualiste" din piesele lui Iorga, ar fi „splendid realizate" având calitățile unor capodopere ale teatrului românesc. „Prin teatrul lui Nicolae Iorga, dramaturgia românească își dezvoltă o tradiție temeinică, spre Lucian Blaga și Radu Stanca" crede Ion Negoițescu și, aș adăuga, la fel precum cei doi autori amintiți, Iorga este dificil de reprezentat astăzi pe scenă nu doar pentru că ar necesita o curajoasă concepție regizorală și îndreptată înspre altă direcția decât cea de astăzi, cât mai ales pentru tematica mult prea gravă și profundă, greu compatibilă cu tendința artei de divertisment spre care alunecă tot mai mult o bună parte din spectacolele teatrului nostru… Rămân la părerea că puțini sunt cei care s-au aplecat fără *parti pris* asupra operei integrale a lui Iorga sau a unor compartimente compacte cum ar fi creația literară, inclusiv cel dramatic. Mai mult, cred că dramaturgia lui Iorga trebuie reconsiderată și judecată în funcție de ceea ce și-a propus autorul și nu de ceea ce ne-am dori noi să vedem la o piesă de teatru. El avea suficientă inventivitate și determinare să ignore unele reguli estetice pentru a-și îngloba mesajul întreg în text și fără să-l intereseze prea mult dacă receptarea lui va produce emoție estetică sau doar o trezire a simțurilor. Iorga și-a dorit o dramaturgie proprie, românească în conținut și formă, necesară pentru a înlocui zecile de piese adaptate sau doar traduse și care se jucau atunci în teatrele noastre; Iorga a dorit o dramaturgie proprie, națională, cu un mesaj capabil să anime încrederea în tânăra națiune care se forma sub ochii săi și, apoi, să aducă încrederea în statul nou, reîntregit în granițele firești prin actul de la 1918 – moment de apogeu, demn de o epopee. Acesta era momentul istoric prin care trecea țara și tocmai pentru că eram în întârziere față de alte națiuni ale Europei, România trebuia, imperativ, să promoveze atunci această probă. La construirea noului stat Iorga participă cu întreaga sa ființă, cu toate forțele sale, cu tot talentul său, nu doar de la tribună, ca parlamentar, ca inițiator și organizator al actului cultural, profesor, ministru, prim ministru și, în același timp, ca savant cu un prestigiu de necontestat în mediile academice europene; această personalitate proteică și unică a culturii noastre a avut ambiția să-și încoroneze apostolatul și ca scriitor de opere literare. Să-i facem un reproș că geniul său nu a acoperit cu o valoare egală și acest domeniu? Omul acesta avea ceva de spus conaționalilor săi și a făcut-o cu puterea unui veritabil fenomen natural, asumându-și un amplu program de educare morală și patriotică a tinerelor generații de cetățeni ai unui stat nou, în formare. Iorga s-a înrolat unei misiuni grele dacă nu imposibile simțind cu durere că buna credință a românului era subminată profund de o moralitate șubredă, gata să sucombe în fața tentațiilor aduse de o deschidere fără precedent în fața nevoii de modernizare a țării sub toate aspectele. Sub acest efort teribil de a intra în rândul lumii, materialul uman cedează în latura sa morală, acolo unde e ața mai subțire. Aceasta este și tema unui impresionant număr de articole de presă dar și de piese din dramaturgia sa cum ar fi și cea reprezentată recent de teatrul botoșănean. După câte știm, mai toate piesele

https://biblioteca-digitala.ro

sale au fost publicate și jucate în timpul vieții, cât pe scenele teatrelor profesioniste și, mai ales, în teatrul de vară la Vălenii de Munte. Probabil în nici un alt moment dramaturgia românească n-a fost mai animată de un avânt atât de patriotic și dăruit sentimentelor naționale decât în acei ani. Și, apoi, cine îl putea refuza, cine se putea opune în perioada interbelică lui Nicolae Iorga? Așa că piesele lui Iorga, în ciuda deselor sale plângeri, au fost jucate în timpul vieții poate chiar mai mult decât ale altor dramaturgi iar Valeriu Râpeanu, îngrijitorul exemplar al capodoperei *O viață de om așa cum a fost* enumără numeroasele piese, fie pe teme istorice, fie pe teme sociale, de pe afișele primelor scene ale țării în două decenii (ediția 1972, notă p. 852 - 853).

Dacă dăm crezare aserțiunii lui Iorga că „Nu se poate concepe o epocă de înaltă literatură fără o activitate puternică a societății și nu se poate concepe o activitate puternică a societății fără un răsunet în literatură" (apud Mircea Zaciu în *Dicționarul scriitorilor români*, vol. D-L) – cu atât mai mult acest reflex îl vom găsi în dramaturgie, iar lucrarea *Omul care ni trebuie* o exemplifică perfect. Dar să intrăm puțin mai în amănunt pentru a reaminti un eveniment care a avut ecou în epocă. La începutul secolului trecut elita de pe malul Dâmboviței vorbea franceza până și în cele mai intime relații, ceea ce aducea cu siguranță și mult ridicol și multă ipocrizie încât, la 1906, unor organizații sau instituții culturale li se părea firesc ca, din patru reprezentații de teatru, trei să fie în limba lui Tartuffe, așa cum se programase și în serile din 13 și 15 martie. Fenomenul diglosiei era observat și criticat de cenzorii morali ai vremii dar admis ca o plecăciune necesară din partea unei culturi mici, în devenire, în fața unei culturi ce domina intelectualitatea vremii. Să recitim puțin din *Istoria literaturii române contemporane* a lui Eugen Lovinescu! Iorga, printr-un discurs patetic, își îndeamnă studenții să boicoteze spectacolele programate – „rugăm pe oricine nu vrea să-și arunce copiii în vălmășagul vremurilor, fără să știe în ce limbă îi vor pomeni aceia cari vor veni după dânșii, îi rugăm cu o căldură ce nu se poate coborî în cuvinte, să nu vie la teatrul Național…". Mai mult, Iorga îi îndeamnă să stea două-trei ceasuri în piața Teatrului cântând „cu ochii spre viitor" – *Deșteaptă-te române*. Prefectul poliției își dă acordul „să cânte, dar atât!" – ca în final să iasă o busculadă cu mult sânge în numele unor idei ce păreau atât de nobile. Din povestea asta Iorga a priceput ce era de priceput și anume că are capacitatea de a-și folosi calitățile în a îndrepta un eveniment spre țeluri politice proprii – capacitate ce va face din el un om politic redutabil și care îl va ridica pe scena publică la cele mai înalte demnități, aceeași calitate aducându-i și nenumărate necazuri.

Așadar, echipa de realizatori ai spectacolului botoșănean a avut de luptat mai întâi cu prejudecăți de aproape un secol conform cărora Iorga n-ar fi un dramaturg autentic iar piesele sale n-ar fi capabile să atragă mari regizori și mari trupe și, în ciuda ambițiilor lui Iorga de a se reprezenta ca dramaturg, piesele sale nu-s demne de a fi jucate pe o scenă respectabilă, cu o trupă de profesioniști. De atunci, critici subțiri, când pasionali când cu argumentele adecvate, au desființat dramaturgia lui Iorga cu succes, ba chiar cu aplauze. Dacă toți regizorii sunt de acord că nu se mai pot rosti tirade moralizatoare ca într-o sală de conferință, probabil că nici acolo nu mai e posibil, și că se impune amputarea severă a textului, în *Omul care ni trebuie* rolurile nu numai că au pierdut din replici dar s-au combinat surprinzător în jocul unui singur actor, invenție care cere un spectator treaz, dispus la o receptare nouă, activă, participativă chiar, a vectorului purtător de mesaj. Noutatea presupune încrederea regizorului în capacitatea spectatorului de azi de se dedica altfel receptării, de a se lăsa pătruns de un sens figurat mai profund al convențiilor scenei.

Ne-am întrebat ce se întâmplă în piesă, de fapt. Dacă ar fi să rezumăm, ar trebui să revenim într-un timp istoric de început de secol XIX când, sub inspiratul ministru Spiru Haret, om de știință format în Occident și obsedat de *mecanica socială*, învățământul românesc se reformează într-o viziune amplă, reformă pe care Nicolae Iorga se va strădui să o slujească și prin înființarea Teatrului Popular menit să îndrepte "orientarea morală a unei societăți vechi deviate și a unei societăți nouă fără orizont" (citat de dr. Stelian Mândruț). În acele împrejurări ale începutului unui nou secol românesc, un tânăr boier pleacă la studii în străinătate unde își descoperă vocația de pictor și, la moartea tatălui său, se întoarce în țară, la moșie, ca moștenitor. În comunitatea satului, tânărul Trotușan este perceput ca un străin, el însuși simțindu-se străin. Acceptarea sa din nou între oamenii locului se va face dificil și cu sacrificii din partea tânărului care, în final, asta e morala, înțelege că locul său este aici, acasă, pentru a-i face pe oameni mai buni, prin asta el însuși devenind mai bun. Sărind peste sarcasmul momentului trăit de noi la începutul altui secol, de ce nu am crede că mesajul lui Iorga ar fi valabil și astăzi? Aceasta ar putea fi miza montării unui spectacol în 2011 cu o piesă scrisă în 1916 – încât, privită astfel, miza nu e deloc de ignorat!

https://biblioteca-digitala.ro

Și, la urma urmei, cine este „omul care ni trebuie" din toată această defilare de personaje? Cu intuiție, regizorii au suprapus mai multe personaje pe un singur actor anume pentru a întări sau a aprofunda ambiguitatea și nehotărârea chiar a autorului și, dacă vrem să extindem, a epocii. Ce model s-ar fi potrivit societății românești la început de secol XIX – un regat condus cu o mână de fier spre un destin care avea să se împlinească peste numai câțiva ani după un război catastrofal încheiat cu o victorie providențială? Acest personaj să fie Bătrâna, poate învățătorul Podoabă, poate crâșmarul cămătar Cociorbă, care, în felul său, reprezenta viitorul, micul întreprinzător capabil să-și sporească și să speculeze capitalul obținut dintr-o afacere măruntă, poate arendașul robace și abil sau poate „străinul" Trotușan, boierul tânăr, moștenitorul care se întoarce din străinătate, vlăguit și gata să cedeze? Să mutăm anomia aceasta, lipsa de modele morale, în zilele noastre constatând că fiecare epocă de transformări profunde ne aruncă într-o lume tulbure în care doar cei temerari au curajul să se avânte cu toate riscurile pentru a pescui pești mari sau numai plevușcă? Alegerea oricărui personaj drept model nu scapă de ambivalența ironică, calitativ accentuată de regie, folosindu-se poate și de nehotărârea dramaturgului de a se decide asupra cuiva. Dacă ar fi să ne încredem în opiniile lui Iorga, cel puțin din primul deceniu al secolului trecut, este posibil ca el să fi înclinat spre o viziune sămănătoristă, idilică, a întoarcerii boierului cel bun din străinătate și care, după ce a văzut lumea ani în șir până la riscul înstrăinării de casă, se întoarce pentru a-i face mai buni pe oameni, pentru a deveni el însuși mai bun, ajutându-i pe aceștia. De aceea, finalul în act ales de echipa regizorală poate găsi un suport nu atât în textul piesei cât mai degrabă în convingerile autorului.

Practic, cu cinci actori numai s-au acoperit 14 roluri (unele în travesti) din 19 anunțate în distribuția inițială. Rolurile suprapuse, câte două, trei, fac să nu mai avem personaje în sensul clasic al acțiunii dramatice, nici caractere, ci stări, poate mai curând un halou de sentimente și reacții afective la manifestările lumii din jur. Aș zice că acesta este marele câștig al spectacolului – dublarea sau triplarea într-un singur actor a mai multe roluri – toate pivotând existențial în preajma lui Trotușan și el cu mai multe existențe sub același nume însă, a cărui convertire se va produce sub ochii noștri, dintr-un străin devenind ceea ce nu fusese niciodată – un om care înțelege locurile și oamenii și cărora, în final, se dedică. Este un ideal asumat pentru o eră istorică dincolo de scenă și pe care chiar Iorga și l-a asumat mai întâi. În peregrinările sale prin străinătate autorului i-a fost dat să întâlnească conaționali pribegi, cu voia sau fără voia lor, și care nu-și găseau rostul între străini, în țara lor fiind deja uitați. Este o dramă pe care românii au trăit-o deseori și, ca o fatalitate, ea se repetă din generație în generație. Decodată în acest registru *Omul care ni trebuie* este o dramă contemporană, păstrându-se modernă, la zi chiar, mai mult decât ne-am dori. Cu gândul la ce ni se întâmplă nouă astăzi, spectatorul a receptat montarea botoșăneană cu un interes nedisimulat, realizatorii demonstrând ceea ce era de demonstrat că Iorga este un dramaturg ce se poate juca, doar regizorul trebuie să-i afle și să-i nuanțeze valențele ce se păstrează dureros de actuale.

Finalul, ratat după părerea mea chiar de autor, a pus mari probleme regiei. Față de varianta originală a textului, regizorii sugerează în debutul și în încheierea spectacolului un praznic pentru pomenirea moșierului decedat, notă ce va da întregii montări un aer ușor hieratic, de revenire la o lume bine așezată în canoane și tradiții, generatoare de ordine și stabilitate într-o lume gata să alunece în derizoriu și provizorat. Este o lume a arhetipurilor ce a marcat puternic lumea românească și pe care acum încercăm să le înlocuim cu alte valori pe care nu le putem acoperi și care nu ne acoperă. În această atmosferă încărcată de simboluri creștine actul final al ruperii pâinii de către Trotușan, semnificând cumineacarea lui, arată revenirea simbolică a lui Trotușan în matca sa firească. Frângerea pâinii în două este actul simbolic al împărtășirii sale în aceiași credință. De fapt acesta ar părea finalul real al piesei și nu cel jucat…

Jocurile suprapuse a incitat actorii și i-a făcut mai participativi, mai inventivi și pofta de joc a găsit noi valențe pentru această idee de teatru deschis. Bunăoară actrița Daniela Bucătaru a acoperit trei roluri din care unul în travesti (Primarul), personaje de vârste și stări sociale diferite, talentul actriței fiind solicitat la maximum, ca în nici un alt spectacol, cel puțin din cele văzute de mine. Forța pasională și temperamentul rolurilor jucate a acoperit o nuanțată paleta afectivă și de expresivitate în gest și mimică, parcurgând un registru amplu - de la profund dramatic (Vanda, Bătrâna) până la comicul alunecat spre grotesc (Primarul). Toate au trebuit încercate și probate din nou așa încât, sunt sigur, odată cu mine și alți spectatori au descoperit o actriță nebănuită până acum în toată amploarea ei. Altfel, revenirea la o anume prospețime a actorilor, de parcă li s-ar fi dat un *refresh*, s-a observat la toți, încât cu nuanțări, aceleași calificative le putem atribui și celorlalți. Un joc aparte a avut Bogdan Horga într-un rol dificil prin întruchiparea lui Trotușan, personajul care în desfășurarea piesei trebuia să devină altul dar dintr-o transformare ce ivită din interior, din înțelegere iar înțelegerea este în bună parte suferință, jertfă. Cel care plecase ani buni de la moșie desprinzându-și rădăcinile din pământul natal va vedea totuși că rostul său este acasă, între oamenii apropiați lui. Este un mesaj ales de Iorga, pe măsura sa în primul rând și asumat de el. Era vremea când se căutau și se impuneau modele iar tipul de apostolat al istoricului putea deveni un tipar pentru generațiile mai tinere din jurul său.

Iată de ce aș zice că în acest context de cădere în umbră a dramaturgiei lui Iorga încercarea de a-l readuce pe scenă o putem judeca drept un curaj cultural meritoriu pe care trebuie să-l observăm ca atare. Realizatorii au operat masiv în ceața aceasta de păreri preconcepute cercetând îndeaproape textul și relecturându-l într-o viziune modernă. Operația cea mai dificilă nu a constat în tăierea unor replici ci în reașezarea materialului rămas într-o viziune nouă. Printr-o concepție subordonată principiului – totul la vedere – scenografia a arătat o scenă permanent deschisă, polivalentă, capabilă cu elemente puține să remodeleze planuri și nivele din câteva mișcări executate sub ochii spectatorilor, tot pe scena deschisă actorii adăugând accesorii sau schimbându-și vestimentația, transformându-se în alte personaje, cei din sală fiind părtași conștienți la un act convențional dar pătruns adânc de un adevăr la zi în teatrul modern: noi nu creăm iluzia adevărului, a realității, ci sugerăm semnificații.

Un moment critic peste care nu putem trece cu ușurință a fost finalul creionat aproximativ de autor, greu de pus cu credibilitate în scenă și pe care realizatorii au încercat să-l facă fezabil doar prin ambiguitate. Poate că sugestia căutată prin muzica de încheiere, o melodie prelucrată după un motiv muzical evreiesc, nu este greșită în sine, dorindu-se o subliniere a multiculturalității în care ne scăldăm astăzi dacă ideea aceasta, a multiculturalității, dincolo de un specific în care trăim efectiv, nu s-ar apropia de faliment și asta conform unor oficiali de prim rang ai Europei. Și pentru a elimina orice polemică ori suspiciune ce ar putea cădea asupra lui Iorga, foarfecele regizorilor a tăiat aluziile ori referirile din text la evrei. Cine dorește să afle argumente exacte de ce Iorga era un simpatizant al minorităților, știind foarte bine să facă deosebire dintre patriotism și șovinism, va fi suficient să citească un singur articol din zecile de mii – un amplu comentariu cu referire la Constituția României din 1926 publicat mai întâi în *L'année politique* și reluat în *Neamul Românesc pentru popor*, nr. 130, anul XXI (p.3,4,5,6 –– în *Situația politică a României după Constituția sa*). Facem precizarea pentru a nu se aluneca și în privința lui Iorga în marasmul unor polemici ideologice fără sfârșit în care au fost târâți alți mari intelectuali români din perioada interbelică.

Modul acesta de a structura viziunea unei lucrări dramatice, modalitate nu neapărat nouă, nu neapărat originală, (vom găsi în diverse montări inclusiv pe scenele românești în care s-au asimilat tehnica jocului deschis, fără cortină, poate doar cu o cortină de umbră, de plan doi, vom găsi chiar și suprapuneri de personaje) este stilul modern de abordare, capabil oricând să renască sensuri neașteptate și la textul cel mai anost și spunem toate acestea nu pentru a diminua cu ceva meritul realizatorilor cât doar pentru a arăta că este posibilă montarea și altor piese din dramaturgia lăsată în paragină a lui Nicolae Iorga.

https://biblioteca-digitala.ro

Alăturarea acestui succes lângă cel al montării cu o stagiune, două, în urmă în manieră de feerie și basm a *Frumoasei fără trup* de tinerii actori de la Colegiul AT Laurian ne permite să afirmăm că dramaturgia lui Iorga se poate prezenta pe scenă și nu doar la evenimente aniversare, jubiliare, ci ca puncte sigure din repertoriul unei instituții care valorifică moștenirea culturală proprie ca o îndatorire de onoare.

Mircea OPREA

MANIFESTARI

ZILELE NICOLAE IORGA BOTOȘANI 5 – 6 IUNIE 2011 O MANIFESTARE DE PRESTIGIU NAȚIONAL MARCHEAZĂ 140 DE ANI DE LA NAȘTEREA CELUI MAI MARE ISTORIC AL ROMÂNILOR

Zilele Nicolae Iorga (5-6 iunie a.c.) s-au desfășurat la Botoșani în acest an având ca organizator principal Asociația Culturală Nicolae Iorga – printr-un proiect finanțat de Primăria Municipiului Botoșani – iar ca parteneri: Muzeul Județean Botoșani, Teatrul „Mihai Eminescu", Centrul de Studii „Ștefan cel Mare și Sfânt", Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni – Botoșani, Direcția Județeană pentru Cultură, Colegiul Național „A.T. Laurian". În prima zi a manifestărilor botoșănenii au participat la premiera piesei „Omul care ni trebuie", lucrare din dramaturgia vastă a lui Nicolae Iorga, pusă în scenă de actorii teatrului „Mihai Eminescu" în regia Alexandrei Penciuc și Marianei Cămărășan. În debutul spectacolului, în fața unui numeros public, actorul și scriitorul Dan Puric a conferențiat pe tema „Nicolae Iorga între Martirii Neamului".

În ziua a doua a manifestărilor a avut loc festivitatea redeschiderii Casei memoriale Nicolae Iorga după ample lucrări de renovare, consolidare și extindere printr-un proiect finanțat de Consiliul Județean Botoșani. Din partea administrației publice locale la eveniment au fost prezenți: Mihai Țibuleac, președintele Consiliului Județean, Cătălin Alexa, viceprimar al Municipiului Botoșani, Dan Huțu, directorul **Direcției pentru Cultură, Culte si Patrimoniul Cultural Național** Botoșani și alții. Partea științifică a Zilelor Nicolae Iorga a fost consistent ilustrată și în acest an printr-o manifestare de prestigiu - Simpozionul Național Nicolae Iorga - 140 de ani de la naștere. Simpozionul, moderat de prof. Lucia Pârvan, directorul Muzeului Județean de Istorie Botoșani și prof. dr. Viorel Enea, președinte – director general C.S.Ș.M.S., a avut ca invitați: acad. Gheorghe Buzatu, acad. Constantin Marinescu, prof. univ. dr. Vasile Grozav, dr. Raluca Tomi, drd. Aurica Ichim, dr. Nicoleta Roman, drd. Loredana Mirea, conf. univ. dr. Al. Amititeloaiei, dr. Bogdan Popa, dr. Lucia Olaru Nenati, prof. Violeta Budăi-Damaschin, prof. dr. Dan Prodan, prof. Gheorghe Median și prof. Ioan Bâlbă.

La ediția din acest an ale Zilelor Nicolae Iorga invitaților le-au fost înmânate diplome de excelență și diplome de recunoștință din partea organizatorilor și a partenerilor. (M.O.)

CARTE

CARTEA DE VACANȚĂ

Indiscutabil, de-a lungul timpului, stirpea aleasă a medicilor – scriitori, este ilustrată, de-ar fi să începem cu Hipocrat și Galen, apoi, pentru a-i aminti, numai pe medicii români, enumerăm pe Vasile Voiculescu, Victor Papilian, Ion Biberi, Arkadie Percek, C.D. Zeletin, și evident, încă mulți alții care au împărtășit semenilor noștri câte ceva din bogata lor experiență de viață. Această pasiune a scrisului, a contemplării operelor de artă, a audițiilor muzicale, în fine, a excursiilor și ascensiunilor montane pot surveni la medici și ca un corolar al refugiului în fața suferinței și a morții implacabile la care sunt supuși oamenii. Din această categorie a medicilor – scriitori face parte, bunăoară, și dl. Nicolae C. Dimache, medic internist, stabilit în Italia, din 1969, un pasionat al excursiilor alpine, participant la numeroase expediții și escaladări montane în Nepal, Pakistan, Peru, China. De astă dată, dl. Nicolae C. Dimache își propune să efectueze o călătorie în jurul lumii, de aproximativ un an, înconjurând Africa de la Vest spre Est, apoi, Sudul Peninsulei Arabice, Nordul Indiei, Nepal, China (inclusiv Tibetul), pentru a coborâ prin Indochina, Indonezia, Australia și Noua Zeelandă, de unde revine în Italia. Dacă Herodot cunoscuse din Africa numai Egiptul și Nubia, astăzi se admite că acest continent este „leagănul civilizațiilor", de unde treptat viața umană s-a extins și pe celelalte continente. Etimologic, Africa provine din rădăcina feniciană „afar" care înseamnă „praf", rădăcină păstrată în toate limbile semitice. Romanii denumeau acest continent Africa terra („țara afrilor"), iar pentru greci „aphrike" avea înțelesul de „fără frig". Astăzi, bibliografia consacrată acestui continent, a țărilor care-l alcătuiesc este vastă, numărul cărților, al turiștilor care fac relatări despre Africa, sporesc în mod benefic posibilitățile de cunoaștere. Am început, așadar, lectura acestui tom masiv* ce depășește 400 de pagini, ilustrații selective și o hartă a traseului, așezată la începutul volumului, cu o doză de mefiență. Mă gândeam, ce ne poate împărtăși acest temerar călător dintr-o trecere rapidă prin atâtea țări (35) și patru continente. Însă, pe parcursul lecturii, am constatat adesea că N. C. D. are darul amănuntului, știe să selecteze din noianul de impresii numai ceea ce ar interesa, încât lectura devine agreabilă. În plus, N. C. D. dispune de o sănătate bună care i-a permis să facă față atâtor schimbări de climă, alimentație, cazare, încât își duce la bun sfârșit acest proiect, călătorind de-a lungul traseului cu autobuzul, trenul, vaporul, avionul. Apoi, dintr-un Prolog, cu care se deschide cartea, aflăm că N. D. C. s-a pregătit pentru acest voiaj citind cărțile multor călători vestiți (Marco Polo, Ibn Battuta, Vasco da Gama, David Livingstone etc.), s-a documentat asupra traseului, a impedimentelor și eventualelor situații neprevăzute: *„proiectul meu era acela de a fi cât mai mult în contact cu populația locală și cu natura, fără intermediari... Am încercat să stabilesc un itinerar ideal, care să cuprindă locurile, țările mai semnificative cu un trecut interesant, o istorie deosebită, cu caracteristici și individualități marcante"*. În fine, o primă parte a călătoriei este efectuată împreună cu prietenul său italian, inginerul Vieri (până în Burkina Faso), iar în Yemen este vizitat de soția sa Ioana. Peste tot, unde ajunge N. D. C. face un scurt istoric al locului, a condițiilor de viață, a posibilităților economice, vizitează muzee, librării, lăcașe de cult, palate și împrejurimi, face descrierea oamenilor, a hotelurilor, considerații asupra bucătăriei țării respective, stă de vorbă cu localnicii, comentează corupția țărilor vizitate, citează, unde este cazul, din diferiți călători, în special, din Ibn Battuta. După mai multe săptămâni petrecute în Africa, N D C ajunge la următoarea constatare: *„Viața e dură în Africa, dar oamenii au o vitalitate, o spontaneitate și o veselie admirabile. Poate că, trăind puțin, se bucură mai intens de viață decât popoarele longevive, plictisite și pesimiste"* (p. 87). Dintre țările africane este impresionat de Namibia, Africa de Sud, Tanzania (pentru parcurile naționale, munții Kilimandjaro, unde escaladează un vârf, dar curios nu-l amintește pe Hemingway), Uganda (care după Churchill este „perla Africii"), Kenya (*„dintre toate capitalele africane pe care le-am văzut în această călătorie, Nairobi mi s-a părut cea mai aproape de noțiunea occidentală de metropolă"*, p. 193). Ajungând pe subcontinentul indian, N D C ocolește marile orașe Calcutta, Bombay, Madras, orașul sfânt Varanusi (Benares, până în 1956) și nu spune nimic de doctorul Iohann Martin Honigberger, care călătorise în India și Africa, și alți români care ajunseseră pe acele meleaguri și care au format subiectul de studiu al d-lui. Liviu Bordaș (*„Iter in Indiam"*, Polirom, 2006). Din Nepal, N D C se deplasează în China pentru a vizita Tibetul. Ce este relevant e faptul că în drumurile sale indiene, Honigberger s-a întretăiat cu Körösi Csoma (originar dintr-un sat de lângă Tg. Secuiesc), socotit întemeietor al tibetanologiei, autor de dicționare și gramatici, decedat în aprilie 1842, în drum spre Lhasa. Cercetările sale sunt menționate și de Ion Dumitriu – Snagov (v. „India. Meridianul Gandhi").

https://biblioteca-digitala.ro

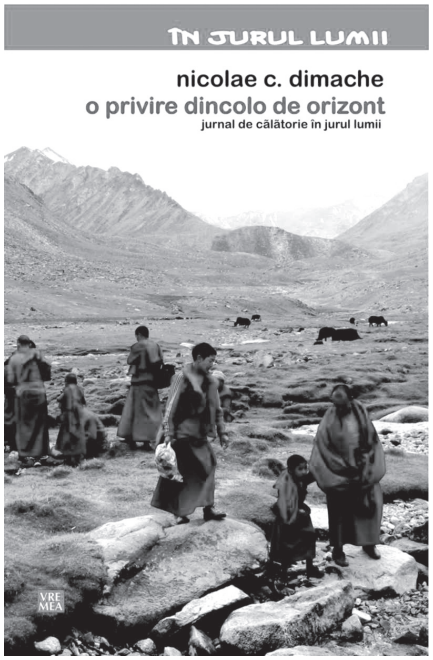

Printre alți călători în Tibet este amintită și Alexandra David – Néel (1868 – 1969), născută la Paris și pasionată de studii și limbi orientale. A călătorit de mai multe ori în Tibet, apoi, în Japonia, Coreea, China, înfiază pe lama Aphur Yongden și scrie „*Călătoria unei parizience la Lhasa*" (1927). Cei dornici de a adânci subiectul pot consulta traducerile realizate din această autoare și Suplimentul cultural, Litere, Arte, Idei (nr. 18, 22 mai 1995), al ziarului Cotidianul. În sfârșit, din cartea istoricului englez Christopher Hale „*Cruciada lui Himmler. Istoria expediției germane în Tibet din 1938*" (Ed. RAO, 2007, 2008), aflăm cum acest demnitar nazist, Himmler, pasionat de științele oculte, de civilizațiile dispărute, susține expediția unui grup de cinci tineri germani în Tibet, pentru identificarea locului de origine a arienilor. În Tibet s-ar afla Shambala (Agarttha), căutată și de Nicolae Roerich (1874 – 1947). Apoi, Hugh Richardson și David Snellgrave sunt autorii unei „*Istorii culturale a Tibetului*". În China propriu-zisă, N D C nu vizitează, bunăoară, Marele Zid Chinezesc, orașele Beijing, Canton, Shanghai (poate că le-a vizitat cu prilejul altor călătorii?), ci se limitează la alte localități, de exemplu, Emei (unde a trăit și a scris Lao Tze), care a constituit motivul unei poezii a lui Li Tai – Pe „*Ascultând lăuta monahului Dzün din Su*" (v. „*Trei poeți din Tang: Li Tai-Pe, Van Vei, Du Fu*", versiune românească și cuvânt înainte de Ion Covaci, Ed. Univers, 1978), pe care o reproducem în întregime: „*De sus, din Emei, | pe cărări de rugină | coboară prietenul meu | cu lăuta-i divină. | Și-n zvonul dintâi | al divinei lăute | glăsuiesc dureros | păduri nevăzute | și mai zburdă un râu | din strună în strună | și brumatele clopote | în negura toamnei | răsună.| Când căzu noaptea | cine poate să-mi spună?*". Concluzia lui N D C despre această țară uriașă: „*China se adaptează rapid spiritului capitalist, deși pretinde că este încă o țară comunistă*" (p. 339). Itinerariul continuă cu țări din Peninsula Indochina: Laos (observă pasiunea locuitorilor pentru igiena personală), Vietnam („*Multă animație, vietnamezii dau senzația de popor foarte laborios, hiperactiv, în continuă mișcare*", p. 361), Cambodgia (țară săracă, în genere, a fost teatrul unor experimente politice de tristă amintire. După abdicarea lui Norodom Sihanouk, care vizitase România la începutul anilor '70, puterea este acaparată în 1975 de Pol Pot – vizitat de dictatorul român Nicolae Ceaușescu –, care în decurs de patru ani a lichidat aproximativ 2 milioane de oameni): „*După 1980, Cambodgia a rămas o țară fără lege, unde armele, drogurile și prostituția erau libere. Cambodgia este și astăzi o țară săracă, în care politicienii se ocupă de propria lor îmbogățire*" (p. 374). Vizitează, contemplă, meditează la templele de la Angkor. Bangkokul (capitala Thailandei) mai fusese văzut în două rânduri (1980, 1998), ocazie de a constata profundele transformări și numărul imens de turiști, nivelul de trai ridicat, lumea, în general, bine îmbrăcată. În Thailanda se împlineau nouă luni de când N D C se afla în călătorie (p. 380), prilej de a enumera o sumedenie de evenimente neplăcute petrecute prin țările străbătute. Următoarele etape ale călătoriei: Malaysia, Indonezia (nu cercetează renumitul templu Barabudur descris într-o carte celebră de Paul Mus), Australia și Noua Zeelandă, încheie o călătorie dusă la bun sfârșit, fără incidente neplăcute. Surprinde, de pildă, că în Australia și Noua Zeelandă nu a căutat să intre în legătură cu românii stabiliți pe acele meleaguri. Semnalăm, în final, inconsecvențe de datare: astfel, la pagina 111, N D C scrie că Vasco da Gama a ajuns la Capul Bunei Speranțe (inițial, în 1488 Bartholomeo Diaz l-a numit Capul Furtunilor), în 1492, pentru ca mai la vale (p. 154 și 278), să menționeze anul 1498. La pagina 433, N D C scrie că James Cook a ajuns în Noua Zeelandă în 1769, pentru ca la pagina 435 să spună că în 1777.

* NICOLAE C. DIMACHE: „***O privire dincolo de orizont***. *Jurnal de călătorie în jurul lumii*", EDITURA VREMEA, București, 2009

Ionel SAVITESCU

Grigore Șoitu: Poeme de stânga

Cine-aude de „Poeme de stânga", își va spune îndată în barbă: Grigore Șoitu o fi vreo fiară comunistă și curând își va umple pieptul bombat cu crucile și stelele medaliilor comuniste, de vreme ce la noi comunismul e încă în floare, apud discursurile, oficiale sau nu, ale candidaților, din opoziție, la ciolan. Noi vorbim însă aici de poezie, nu de politică, așa că părerea noastră e... ternă, fără zgomot de fond măcar... Dar zic și eu ca ei, fără să mă dau însă cu ei, pentru că, la putere sau opozanți, toți sunt tot o apă și-un pământ. Așa ceva zice și Grigore Șoitu în volumul său de versuri. Doar că, mai coleric ca mine, poet fiind, își pregătește discursul cu niscaiva citate ca moto, zicând: cei slabi de inimă și supărăcioșii să nu privească aici! Până deunăzi, venind vorba de cărți, scriitorii îi repudiau pe cei săraci cu duhul. Dar iată că Grig Șoitu are în vedere alt cititor. „Primul glonț/.../ intră în capul tău/ plin de gânduri negre". Neatenți la sens, cei învățați cu literatura vor crede că e o metaforă aici. Deloc. E doar un scenariu virtual. Iată că Grig Șoitu face, primul, trecerea de la metaforă la virtual. Ce l-a supărat așa tare, încât să se vadă în rol de lunetist... ba nu chiar, pentru că, așa cum spune, n-a pus mâna vreodată pe mai mult de-„un pistol carpați/ calibru 7.65 mm". Ce-ar vrea să facă poetul cu acest pistol? Să-l împuște pe cel aflat în funcția de președinte al României. În planul realului, totul este o glumă, dar în plan poetic nu este deloc. Și vom vedea de ce.

„...roșul/ se stinge/ în propria-i/ lumină", zice Grig Șoitu. Eu, de școală modernistă, crescut cu „Panorama poeziei..." lui A. E. Baconsky, aș fi spus: roșul se stinge în propriul său sânge. Dar Grig nu vrea să vorbească despre teroarea comunistă, ci despre speranța comunistă. Dacă a dat speranțe, comunismul a fost o lumină. Dar el a oferit, prin eșec, un eșec ce l-a preschimbat într-un regim inuman, o deziluzie. S-ar mai fi gândit Grigore Șoitu, la peste douăzeci de ani de la căderea comunismului în România, la ce-a fost, dacă viața noastră ar fi mers strună? Nu, „Poeme(le) de stânga" poartă acest nume nu pentru că ar fi „partinice", ci pentru că sunt poeme politice (și orice e politic este, implicit și social). E o carte a dezamăgirilor politice, implicit sociale. O carte a dezamăgirilor și, Grig Șoitu n-ar fi cu adevărat poet, dacă nu ar fi și o carte a deznădejdii. Cu asta avem de a face în „Poeme(le) de stânga". Și cum eu-l liric șoitian nu-i unul care să lâncezească, îndată îmbracă hainele lui Che Guevara și pentru că atâta nu-i e de ajuns, produce scenariul virtual cel mai teribil posibil să ți-l imaginezi ca violență: uciderea președintelui. Prozator, cum sunt, pus de multe ori pe șagă, n-aș putea să nu iau în glumă desfășurarea epică de aici. Dar, cum spuneam, în plan poetic, deziluzia și deznădejdea preschimbă totul într-un scenariu tragic: ne vedem, în poezia lui Grig Șoitu, parcă în ochii unei fantome ce ne-a răsărit pe neașteptate în față, viața. Întreaga viață: privațiuni, mizerie, umilință, deziluzii. Poezie politică... Hmmm. Vorbești de poezie atunci, dar mai că-ți vine să vorbești de politică. Cine-a fesenizat România, cine-a becalizat România, cine-a jupuit-o (ca să nu zic cu vorba mai neaoșă, belit-o)? Da, să dăm vina pe Becali, e mai bine! Cum ar zice englezul: sit! să-l stuche orice motan de treabă!... Te indignează cartea asta care-ți amintește de toate, de tot ce-a fost și este, de tot ce trăim noi ca români aruncați peste granițele țării de-un trai crud... Cum poetul nu-i lânced, deziluzia și deznădejdea nu-l pune cu botul pe labe, ci-l duce la revoltă. Cum s-a născut comunismul? Se zice că Lenin, ajungând într-o zi

https://biblioteca-digitala.ro

la un râu, n-a fost trecut de luntraș pe malul celălalt. S-a supărat așa tare, încât și-a spus în țăcălie: las că vă fac eu comuniști! Și așa a făcut. Grig Șoitu, vrând să emigreze din țara unde suntem îndemnați să plecăm pe coclaurii lumii, n-a primit viza să emigreze. Las că vă dau eu poeme de stânga, și-a spus el. și așa a făcut. Astfel că avem acum o carte ce-i lasă pe mulți cu gura căscată. Și este, cartea, o meditație asupra unui secol, cel ce-a trecut, asupra timpului prezent, trăit de noi și asupra condiției umane de pretutindeni și dintotdeauna. Volumul este, deși alcătuit dintr-un număr de poezii, un poem și reușește să fie un poem total. Al deziluziei și al deznădejdii umane. Al revoltei și al căutării. Melancolia, ea duce poemul în registrul căutării. Căutarea unei rațiuni în iraționalitatea crimei, al căutării înțelegerii în inteligibilitatea condiției umane compromise iar și iar de politic. Un volum substanțial. Deziluzia ajunge aici presantă, ultimativă. Dacă nu ar fi, volumul s-ar putea rezuma în câteva cuvinte simple, epice, așa cum o face, într-o notă, și poetul: „Un om din clasa de mijloc nemulțumit de viața din țara sa și de clasa din care face parte, care și-a trădat principiile, își dorește cu ardoare emigrarea. Când ratează țelul propus sau obosește să fie un aspirant perpetuu la statutul de emigrant sfârșește prin a-și ucide președintele...". Iată o crimă simbolică, fără substrat psihanalitic.

Dacă aș fi critic de poezie, aș pune volumul într-un Top ten al ultimului deceniu. Cum nu sunt, îl așez într-un Top five al preferințelor mele. O carte ce câștigă la Casa de pariuri literare.

Dan PERȘA

Bucuria copilăriei prin ochi de dascăl

Acum, când creațiile literare pentru copii au devenit din ce în ce mai puține, am avut plăcuta surpriză să aflu că o editură bucureșteană, Editura Elis, a publicat mai multe lucrări, în versuri și în proză, dedicate micilor cititori.

La început am fost atrasă de grafica deosebită a acestora, menită să-i atragă pe micii cititori să le răsfoiască, să fie încântați la vederea fiecărei pagini.

Curiozitatea m-a determinat să citesc o parte din aceste lucrări: „Miaunica vă ajută să învățați alfabetul", „Chipul literelor", „Chipul cifrelor", „Cristina descoperă lumea prin imagini și texte" și chiar o poveste intitulată „Răzbunarea ursului păcălit de vulpe".

În ciuda faptului că am depășit demult vârsta copilăriei, trebuie să recunosc faptul că, citindu-le, am simțit o bucurie nemărginită spunându-mi: „Ce bine că mai există, încă, astfel de autori!"

Cărțile scrise de Angelica Gherman se adresează copiilor de vârstă fragedă și reflectă o lume mirifică, în care poți avea bucurii imense. Cititorul nu va întâlni în aceste cărți greutățile în care se zbat cei mai mulți români, nici traiul lipsit de griji al altora, ce-i drept, mai puțini. Aici, personajul principal este Măria –Sa, copilul, care se bucură sincer atunci când descoperă în fiecare poezie lumea în care trăiește, populată cu o imensitate de ființe și lucruri pe lângă care poate ar fi trecut nepăsător.

Mi-am dat seama că autoarea este o bună cunoscătoare a copiilor, fiindcă altfel n-ar fi știut să surprindă o mulțime de aspecte din lumea lor minunată și simplă în același timp.

Aparent, poeziile ei constituie un îndemn la cunoașterea literelor și a cifrelor, noțiuni de bază pentru educația intelectuală și, în același timp, o discretă invitație la lectură. Chiar dacă acesta ar fi singurul mesaj al creațiilor autoarei, el ar fi unul generos, mai ales că realitatea contemporană ne oferă numeroase exemple de tineri care preferă cu totul alte preocupări în detrimentul lecturii.

Și totuși, autoarea nu se rezumă numai la acest fapt. Din lectura textelor ei am înțeles că fiecare a fost gândit minuțios, în deplină concordanță cu mesajul pe care l-a avut de transmis cititorilor. Din creațiile ei, copiii vor învăța să fie mai buni („Aurica"), să-și respecte familia („Bucuria lui Barbu"), să fie ordonați („Fetițele harnice"), să fie generoși („Dărnicie"), să admire frumusețea plaiurilor românești („România"), să prețuiască obiceiurile și tradițiile românești („Hora mare"), să prețuiască munca și pe cei ce muncesc („ Un țăran gospodar"), să-și ajute familia la treburile gospodărești („Ajutorul prețios"), să-i respecte pe cei mai în vârstă („Politețe"), să prețuiască învățătura („Xenia", „Alexandra"), să iubească și să protejeze animalele („Cuțu", „Pisicuța") etc.

Pentru transmiterea acestor mesaje, autoarea a găsit calea cea mai bună de exprimare, având în vedere mereu folosirea cuvintelor și figurilor de stil accesibile copiilor de vârstă școlară mică. În creațiile ei cititorul nu va găsi comenzi cicălitoare, ci va descoperi niște întâmplări drăguțe, prezentate deseori cu haz, despre diferite personaje pe care acesta le va îndrăgi pe dată. Și, ceea ce este foarte important, la sfârșitul receptării textului, micul cititor, călăuzit la început de adulți(părinți sau educatori), va ajunge la înțelegerea mesajului, și, pe măsură ce va crește, va reuși, treptat să-l descopere de unul singur și sigur va fi încântat pentru descoperirea lui.

„Chipul cifrelor" o prezintă pe o fetiță, Ana, care n-a devenit încă elevă, dar vrea să știe să numere până la zece măcar, să scrie cifre și să facă exerciții simple de matematică. Mama și bunica ei , folosind exemple concrete din realitatea imediat înconjurătoare, o ajută să descopere o multitudine de cunoștințe, spre bucuria fetiței.

În lucrarea „Cristina descoperă lumea prin imagini și texte", autoarea ne prezintă o fetiță din prima ei zi de viață până în prima ei zi de școală. Este un prilej de a prezenta, prin intermediul unor texte literare în proză, mediul în care își duce existența familia Cristinei, care este bazată pe relații de conviețuire civilizată, în care există respect , întrajutorare, hărnicie. Pe măsură ce crește, fetița descoperă natura înconjurătoare cu frumusețile și bogățiile fiecărui anotimp și, după exemplul celor mai mari din familie, învață să se comporte civilizat, atât acasă, cât și în societate. Frecventarea grădiniței o va ajuta să descopere alte cunoștințe care o vor pregăti pentru o nouă etapă a vieții, școala.

Fiecare text al lucrării este un model de exprimare corectă și accesibilă.

O altă lucrare a Angelicăi Gherman este o carte care, deși are doar 16 pagini, conține o poveste care îi poate captiva și pe cititorii avizați, nu numai pe cei mici, cărora le este dedicată cu prisosință. „ Răzbunarea ursului păcălit de vulpe" poate fi considerată o replică a cunoscutei povești scrise de Ion Creangă. Dar nu numai atât. Ar putea fi și un fel de fabulă, dacă ne imaginăm că fiecare din personajele poveștii poate avea un corespondent în societatea actuală: ursul, un om mai sărac cu duhul, care nu ia în considerație experiența de-o viață și se face de râs în fața vulpii, o femeie șmecheră, căreia îi place să-și bată joc de ignoranța semenilor săi. Iepurașul, poate fi corespondentul unui copil ascultător, lipsit de experiența vieții, dar bine educat, având respect și admirație pentru cei care-l iubesc. Celelalte personaje ale poveștii, căprioara, lupul, bursucul, reprezintă oameni simpli, cărora nu le plac oamenii vicleni și hrăpăreți,și care știu să-și respecte semenii și să le sară în ajutor la nevoie.

La fel ca oamenii, personajele acestei povești prețuiesc datinile și obiceiurile locurilor natale: se pregătesc pentru sărbătorirea Anului Nou, sunt prieteni, își împart daruri, se ajută în momente dificile. Nu sunt răzbunători de obicei, dar hotărăsc să-i dea o lecție vulpii tocmai pentru a o determina să respecte valorile în care cred și ei, să-i respecte, să le devină o adevărată prietenă. Sfârșitul poveștii este realist: doar și în societatea omenească sunt destule persoane certate cu legile bunei cuviințe, așa cum e și vulpea din povestea de față, deși s-au făcut eforturi uriașe pentru educarea lor.

Cititorii vor fi captivați de această poveste, dar vor desprinde și mesajele strecurate discret de autoare: să prețuiască prietenia, să se respecte între ei, să fie sinceri, să prețuiască înțelepciunea proverbelor românești, să fie circumspecți în alegerea prietenilor etc.

Fiind adresate în special copiilor de vârstă mică, lucrările Angelicăi Gherman sunt ilustrate. E de apreciat faptul că toate ilustrațiile sunt în deplină concordanță cu conținutul textelor și realizate cu mult talent de graficieni. De asemenea, sunt inserate în lucrările autoarei și desene de colorat. Acestea n-au apărut întâmplător: se știe că tuturor copiilor le place să coloreze, iar autoarea a făcut din această preferință a copiilor mici o adevărată punte

https://biblioteca-digitala.ro

spre lectură, care va fi baza în formarea lor intelectuală.

Prin bogăția noțiunilor și cunoștințelor cuprinse în aceste cărți, prin mesajele generoase desprinse din fiecare text, prin modalitățile de exprimare, autoarea contribuie la dezvoltarea vocabularului cititorilor ei și contribuie la dezvoltarea interesului lor pentru lectură.

Claudia VOICULESCU

ARTĂ PLASTICĂ

Portretul unui pictor-poet: Nicolae Macovei

Artistul plastic Nicolae Macovei a traversat, în această vară, toate dificultățile presupuse de două evenimente importante: participarea la o expoziție colectivă, alături de mari pictori români contemporani, la galeria Galateca, și vernisajul unei expoziții personale la o galerie particulară din Germania, la Köln. În ambele expoziții a prezentat lucrări recente de artă digitală.

L-a, cunoscut acum câțiva ani, la lansarea unui prieten comun. Am remarcat atunci că Nicolae Macovei este un artist plastic aflat la confluența dintre imagine și discurs, întrucât era capabil să filozofeze pe marginea actului artistic, deopotrivă plastic și literar. Simbioza practicată de el îmbrățișa de o manieră productivă ambele tărâmuri și prin arta realizării copertelor unor cărți, ofrandă depusă, cu modestie, pe altarul prieteniei.

La invitația artistului, dornic să-și prezinte ultimele plăsmuiri, mă aflu în atelierul-studio al lui Nicolae Macovei, pe o stradă ireal de liniștită, punctată de oaze de verdeață, situată între artere frenetic circulate. Dincoace de ferestrele de modă veche, al căror cadru de lemn, aristocratic meșteșugit, poartă pecetea unei alte lumi (mai puțin grăbită, poate mai atentă la frumosul cotidian), discutăm printre mormane de cărți, majoritatea de filosofie contemporană și de spiritualitate, savant clădite, de vreme ce bibliotecile mari ce tapetează de jur împrejur pereții încăperii nu le-au mai cuprins. Plasticianul-poet resuscită amintirile dureroase ale unui timp revolut care i-a schimbat din temelii destinul: moartea tatălui în război, strămutarea, din Iași, a familiei, suferința mamei (pictorița Florica Niculescu, fiică de pictor, la rându-i), detenția tragică a fratelui, asemeni celei a multor adolescenți, pentru o conversație tinerească, dar cu un iz politic fatal. Strâmtorarea acelei epoci brutale, când soldați ori securiști veneau la oameni ca la ei acasă, înghesuindu-i pe toți membrii unei familii într-o singură cameră, spre a le adresa, după plac, sfaturi condescendente, inutile, când învățământul nu era, în chip integral și plauzibil, o sursă de cunoaștere, ci, adesea, o mașinărie ideologică, împreună cu absurdul sorții fratelui, l-au marcat pe artistul *in spe* de o manieră decisivă; l-au făcut să înțeleagă datoria sa de a se modela singur, de a nu accepta o tutelă intelectuală. Nu știe dacă a fost bine sau nu în toate privințele. Cert este că s-a simțit el însuși mereu, în alveola ce și-a construit-o, de unde a vizionat destinul – solitar, însă independent și matur. Așa cum a mărturisit în poezie, și-a petrecut timpul într-o căutare a adevărului său, personal, dar reprezentativ, sincer: „ard zilele după adevăr/ risipindu-se" (poem fără titlu, din volumul *Contact*, Ed. Eminescu, 1998, p. 34). Umbra tutelară a poeziei sale este Constantin Abăluță, prezent de două ori: prin estetica faptului mărunt, a fragmentarului și a umilului care se întrec într-un strigăt imperios, a intermitenței fragile a realului, dar și (într-un poem), ca simplu personaj, ușor comic, ușor inchizitorial: „dinu mi-a cerut să fac un dicteu/ dar mă simt inhibat atât de prezența lui/ cât mai ales de prezența mea/ în această seară/ plină de lătratul câinilor/ și de jocul copiilor cu mingea/ acum dinu s-a dus la telefon/ eu am scos hârtia din mașină/ dar am pus-o la loc/ și bat în continuare de parcă aș avea/ ceva special de spus" (*ceva special de spus*, din același volum).

A-și găsi drumul prin efort concentrat și, de ce nu, printr-o atitudine filosofică, a triumfa peste vremurile tulburi, astfel încât să nu poată fi luat prin surprindere de niciun regim politic, arta vieții, așadar, i s-a părut mereu cel mai important lucru. Dacă, după Revoluție, s-a exersat în publicistică, a ajuns repede la sațietate, conștient că numai fiorul nobil al artei are șansa de a dura. S-a simțit confruntat cu o limită. Mizând, de această dată, pe capacitatea sa de a fi atent la cotidian, a devenit, pe nesimțite, pasionat de posibilitățile expresive, practic nelimitate, ale computerului, în materie de artă plastică și s-a definit, treptat, printr-o creativitate susținută, ca un promotor de seamă al artei digitale în România.

În pofida crezului său spiritual, Nicolae Macovei nu a sesizat vreo discrepanță între abordarea filosofică a existenței și demersul de a descoperi frumosul pornind din imediat, uzând de o unealtă sofisticată, tipică insului contemporan – computerul. Adevărat *medium* imaginativ, flexibil și receptiv la proiecțiile sale mentale, instrument plastic fabulos, acesta l-a captat cu totul, l-a absorbit de-a dreptul, am putea spune, fără a exagera, îndeosebi de prin 1995, când artistul a început să-i exploreze posibilitățile expresive, prin căutări tot mai profunde, mergând de la simple grafisme, până la lucrări ample, cu semantică luxuriantă. Oarecum torturat de impresia unei virtuale întreceri, în care mașina s-ar putea dovedi mai pricepută, mai alertă, până la a-l domina pe cel inapt s-o stăpânească, a intuit că virtuozitatea poate fi dobândită doar dacă plasticianul se mobilizează integral. Dacă, în viziunea sa (dar nu numai), computerul a declanșat, socialmente vorbind, o veritabilă revoluție, similară cu aceea adusă de carte, odată cu inventarea tiparului, care a creat permisele democratizării culturii, și artistul poate deveni parte a unui proces similar, desfășurat și adâncit astăzi, sub ochii noștri.

Omul însă are datoria, consideră artistul, de a-și exersa discernământul, de a nu ceda tentațiilor ieftine, de a tinde spre excelență. De aceea, atent la mesajul subliminal al străzii, la forfota de sensuri ce poate fi depistată pretutindeni, în plină mișcare, spre a fi descifrată în cheia unui ideal uman, Nicolae Macovei se arată oripilat de proliferarea kitschului, a clișeelor de tot soiul, a pericolelor ce pândesc cotidianul, amenințându-l cu degradarea. În replică, își concepe arta ca pe o rezistență luminoasă, creatoare, prin care dă sens realului, atitudine prezentă în arta sa: „să deschizi ziarul unde ți-a apărut numele/ un copil pe tricicletă să aștepte până pleci/ să te oprești la colțul străzii/ fără să știi unde vrei să ajungi/ să te apleci să iei un pumn de pietriș/ și să-l pui în buzunar/ într-o vitrină murdară să zărești cartea/ pe care n-ai citit-o când trebuia/ să privești cum traversează un bătrân cu un geamantan/ apoi să adormi dar să te trezești brusc/ și să începi să scrii despre toate aceste lucruri/ cu o detașare inexplicabilă/ de parcă ai strânge încet între degete un țipar (*Seară*, alt poem emblematic din volumul citat)".

În același mod în care Nicolae Macovei scrie versuri, adică focalizat asupra mlădierii unei realități doritoare să-și retragă sensurile din mâna contemplatorului, într-o șerpuire de reptilă neîmblânzită, se nasc, una din alta, și viziunile euforice și totodată halucinante ale plasticii sale, debordând de frumusețe, mister, energie. Sunt imagini ce se autogenerează aparent spontan, închipuind un perpetuu palpit cosmic, sub umbrela a fost expusă la Galateca, în cadrul expoziției colective intitulate *Manuscris*, în cadrul căreia fiecare artist și-a însoțit lucrările de un crez artistic scris. *Unitate* constă din 16 panouri montate împreună, pe care se confruntă, într-o uimitoare compunere și recompunere, două entități figurate în roșu și verde, pe fundalul negru al unui cosmos discret schițat, cu un colț din Terra profilat în colțul stâng. Intuim un *credo* al individualității sortite să se împotrivească uniformizării, iar artistul ne confirmă faptul că, deși arta sa se naște din revolta față de un „pariu literar", adică de un nivel discursiv al compoziției plastice, fondul filosofic nu lipsește, constituind, pe un alt palier, o nouă speculație de tip inevitabil literar. De o literaritate mai eterată însă, mai intim trăită, în nișele sufletești și identitare ale ființei. Prin rigori aproape matematice, artistului îi este hărăzit să se apropie de răspunsul la etern valabila întrebare: „Cine suntem, de unde venim și încotro ne îndreptăm?", cucerind astfel accesul la propriul interior. Artistul creează, prin recurența neostoită a imaginilor ce se nasc parcă unele din altele, o stranie senzație de somnie trează, atentă la un adevăr lăuntric irepresibil și imperisabil. Nu vorbea el oare, în versuri, de o stare privilegiată, anume „să adormi/ și totuși să traversezi tabloul credinței// deasupra: un ziar în echilibru/ brațele alunecă peste obiecte// părul intră și iese/ din mlaștina roșie a vitezei" (*op. cit.*, p. 32)? Arta sa digitală demonstrează și o victorie asupra

https://biblioteca-digitala.ro

timpului, nu doar una asupra mijloacelor expresive, prin care se poate intra în stăpînirea viziunii lăuntrice torturante.

Îngrozit de pastișă, de superficialitate, de mulțimea formulelor rudimentare vehiculate în jurul nostru, care exprimă abdicarea de la complexitate, de la rigorile artei mari dintotdeauna, artistul își află, paradoxal, pacea lăuntrică tot într-un element devenit deja inseparabil de cotidian, dar capabil să smulgă din virtual sensuri abisale: computerul îi dă senzația salvării dintr-o lume tipizată din chiar mijlocul acesteia, el este, poate, „holograma mirosind/ a istorie" (*op. cit*., p. 34). Vizionez două filme, însoțite de o muzică răvășitoare (îmi mărturisește că ascultă muzică sute de ore în șir, până se hotărăște ce bucăți muzicale ilustrative să aleagă pentru lucrările sale), asist la perindarea unor structuri situate între nemișcare și presentimentul zvâcnirii apropiate, sugerându-mi o delicată descendență din Bosch. Îmi confirmă că, alături de alți mari maeștri (Klee, Miró, Mondrian, Kandinsky, Escher, Dalí), vechiul maestru olandez îi evocă o mare afinitate, prin universul său insondabil, copleșitor, complex până la a fi imposibil de stăpânit, tinzând spre universal. Sute de imagini, o creativitate nesfârșită, precum aceea a naturii, se înlănțuie într-o succesiune savant regizată, așa cum „ard zilele după adevăr/ risipindu-se// aici// în această emoție/ începe și piere lumea/ ca un fruct încolțit de îngheț" (poezie fără titlu, din volumul citat, p. 34, *subl. ns*., S.-G. D).

O problemă de estetică nu-mi dă pace, dar îi voi afla dezlegarea cu alt prilej: mă întreb în ce anume constă specificul artei digitale, ce anume se poate face prin ea și numai prin ea, fără a putea fi realizat grație mijloacelor artei așa-zis clasice sau tradiționale (deși aici ar putea intra o infinitate de posibilități, uneori chiar avangardiste), ce anume plasează arta de acest tip dincolo de orice suspiciune a comodității. O motivează, probabil, aspirația spre un nou tip de strălucire, spre un gen de visare la spații fantaste, înalte: „îmi lipsește numai o anumită strălucire a prezentului/ și amețeala acestui cer instabil/ e ca o mică pădure în flăcări" (poezia *Echilibru*).

Simona-Grazia DIMA

REGULAMENTE

FESTIVALUL NAȚIONAL DE POEZIE „NICOLAE LABIȘ"
Ediția a XLIII-a, 2011

Consiliul Județean Suceava, prin Centrul Cultural „Bucovina", secția Centrul pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava, în colaborare cu Societatea Scriitorilor Bucovineni, Universitatea „Ștefan cel Mare", Colegiul Tehnic „Petru Mușat", Complexul Muzeal „Bucovina" și Primăria comunei Mălini, organizează ediția a XLIII-a a **Festivalului național de poezie „Nicolae Labiș"**, în perioada **23 – 24 septembrie 2011**, la Suceava și Mălini.

Concursul își propune să descopere, să sprijine și să promoveze noi și autentice talente în rândul tinerilor creatori de poezie.

REGULAMENT

1. Sunt acceptate în concurs lucrări scrise cu diacritice, **nepublicate și nepremiate** la alte concursuri literare.

2. La concurs pot participa autori care nu au depășit vârsta de **30 de ani**, nu sunt membri ai Uniunii Scriitorilor, nu au debutat editorial și nu au obținut Marele Premiu la edițiile precedente ale concursului.

3. Lucrările, dactilografiate în **cinci (5) exemplare**, vor fi trimise pe adresa: **Centrul Cultural Bucovina, Secția Centrul pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava, Str. Universității nr. 48, Suceava, 720228**

4. Lucrările se trimit până la data de **22 august 2011**. Ele vor purta în loc de semnătură un **motto** ales de autor. În coletul poștal va fi introdus un plic închis (având același motto), care va conține un **Curriculum Vitae** al autorului. În Curriculum Vitae se va specifica în mod obligatoriu: numele și prenumele autorului, locul și data nașterii, studii, activitate literară, adresa completă, numărul de telefon și eventual adresa electronică.

5. Fiecare participant are dreptul de a se înscrie în concurs cu minimum **cinci (5) poezii și maximum zece (10).**

6. Lucrările nu se returnează, ele urmând a intra în patrimoniul concursului „Nicolae Labiș", iar laureații vor fi publicați în „Caiete mălinene", volum editat de Centrul Cultural Bucovina, secția Centrul pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava.

7. Laureații vor fi anunțați până la data de 19 septembrie 2011, pentru a fi prezenți la festivitatea de premiere, precum și la manifestările prilejuite de finalizarea concursului, care vor avea loc la Suceava și Mălini pe 23 și 24 septembrie 2011. Manifestările vor consta în lansări de carte, conferințe literare, expoziții, șezători literare, recitaluri de poezie, vizite la muzee și monumente de artă din județ, realizate cu participarea membrilor juriului și a altor personalități literare. Organizatorii asigură masa, cazarea și cheltuielile de transport (bilete de tren-clasa a doua). În eventualitatea în care laureații doresc să fie însoțiți și de alte persoane, acestea trebuie să-și suporte integral toate cheltuielile, iar organizatorii trebuie anunțați până cel mai târziu la data de 20 septembrie 2011, pentru a face rezervările necesare.

8. Juriul concursului va fi alcătuit din critici literari, membri ai Uniunii Scriitorilor din România.

9. Membrii juriului nu mai pot schimba ulterior ordinea rezultată în urma jurizării.

10. Pentru cele mai valoroase lucrări prezentate în concurs, juriul va acorda următoarele premii:

– Marele premiu „NICOLAE LABIȘ", Premiul I, Premiul II, Premiul III.

Vor fi acordate, în funcție de posibilități, și premii ale unor reviste literare.

Relații suplimentare: tel: **0745-773290** – Carmen Veronica Steiciuc

Regulamentul Festivalului concurs de poezie „Costache Conachi"
Ediția a XIX-a

În zilele de 29-30 septembrie 2011, Casa de Cultură a municipiului Tecuci organizează cea de a XVIX-a ediție a Festivalului concurs de poezie „Costache Conachi".

Concurenții: la această manifestare culturală pot participa tineri creatori de poezie în vârstă de până la 35 de ani, care nu au publicat în volum. Concurenții vor trimite un număr de zece poezii în câte cinci exemplare, care vor purta fiecare, același moto de identificare. Într-un alt plic închis, pe care va fi înscris moto-ul de la poezii, participanții vor introduce o fișă cu câteva date personale: numele și prenumele, data și locul nașterii, domiciliul, ocupația, studiile, distincții literare, telefon etc.

Plicurile cu fișa personală se vor deschide după jurizarea poeziilor și stabilirea premiilor.

Lucrările vor fi expediate până la data de 16 septembrie 2011 – data poștei – pe următoarea adresă:

Casa de Cultură a municipiului Tecuci, Str. 1 Decembrie 1918, nr. 62, cod 805300, jud. Galați, cu mențiunea „Pentru concursul național de poezie „C. Conachi". Relații la tel. 0236/820 449; 0723/289 695 sau e-mail: culturatecuci@gmail.com

Jurizarea: lucrările vor fi apreciate de un juriu, constituit din personalități ale criticii literare românești și ale vieții culturale locale, care va desemna laureații festivalului.

Premiile: concurenții stabiliți câștigători vor fi invitați la Tecuci, în zilele de 29-30 sept. 2011, la manifestările organizate cu prilejul Festivalului Național de poezie „Costache Conachi".

Marele premiu: 600 lei; Premiul I: 400 lei; Premiul II: 300 lei; Premiul III: 200 lei.

Vor mai fi oferite premii și din partea unor edituri sau reviste literare.

Juriul își rezervă dreptul de a redistribui, în mod excepțional, anumite premii.

Cazarea, transportul și masa (diurna) vor fi suportate de organizatori.

Laureații vor fi prezenți personal la Tecuci, pentru a primi premiile și pentru a participa la manifestările organizate cu prilejul Festivalului concurs de poezie „Costache Conachi".

https://biblioteca-digitala.ro

Casa Memorială Mihai Eminescu din cadrul Memorialului Ipoteşti - Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu“

SCAROM

ELSACO

live.botosani.ro

stiri.botosani.ro

Redactor şef:
Gellu Dorian

Redactori şefi adjuncţi:
Lucian Alecsa,
Nicolae Corlat

Secretar de redacţie:
Vlad Scutelnicu

Redactori:
Elena Pricopie,
Andra Rotaru,
Ciprian Manolache

Redactori asociaţi:
Valentin Coşereanu,
Pompiliu Crăciunescu,
Valy Ceia,
Mihaela Aniţului,
Ana Florescu,
Liliana Grecu (grafică)

Colegiul de redacţie:
Anton Adămuţ,
Adrian Alui Gheorghe,
Leo Butnaru,
Mircea
A. Diaconu,
Constantin Iftime,
Claudiu Komartin,
Emanoil Marcu,
Mircea Oprea,
Antonio
Patraş,
Petruţ Pârvescu,
Doina Ruşti,
Vasile Spiridon,
Dumitru Ţiganiuc,
Matei Vişniec,
Luiza Palanciuc

Documentarist:
Dora Corlat

Culegere/distribuţie:
Cornelia Turcan

Tehnoredactor:
Ciprian Boariu

HYPERION

REDACŢIA
Pietonal Transilvaniei 3, Botoşani
Telefon/Fax: 0231-536322, 0231-517602,
0722-243633, 0746-760418
E-mail: m.ipotesti@gmail.com,
doriangellu@yahoo.com,
lucianalecsa2006@yahoo.com
hyperion.botosani@yahoo.com

Revista apare cu sprijinul **Consiliului Judeţean Botoşani**
Preşedinte: Mihai Ţâbuleac
Sub egida Memorialului Ipoteşti - Centrul Naţional de Studii „Mihai Eminescu“
Director: Miluţă Jijie
Editor: Fundaţia Culturală „Hyperion - Caiete botoşănene“ Botoşani
Preşedinte: Gellu Dorian

Revistă membră APLER şi ARPE
ISSN: 1453-7354

https://biblioteca-digitala.ro

În acest număr semnează:

Andra Rotaru • Doina Uricariu • Simona Popescu • Mihail Vakulovski • Cristina Scarlat • Letteria Giuffre-Pagano • Petruţ Pârvescu • Stefania Oproescu • Aurel Sibiceanu • Andrei Zanca • Liviu Pendefunda • Dumitru Ignat • Vasile Tudor • Aleksandar Stoicovici • Ana Dontu • Anatol Grosu • George Bodea • Octavian Perpelea • Nicolae Căruntu • Cristina Ispas • Luminița Dascălu • Ruxandra Anton • Dan Perşa • A.G. Romilă • Dorin Baciu • Corneliu Filip • Gellu Dorian • Carmelia Leonte • Lucian Alecsa • Vasile Spiridon • Emanuela Ilie • Ciprian Voloc • Radu Voinescu • Valentin Coşereanu • Smaranda Pintilei • Ana-Elisabeta Florescu • Alexandru Stan • Daniela Varvara • Elena Loghinovski • Ciprian Manolache • Michel Onfray • Emanoil Marcu • Leo Butnaru • Geo Vasile • Domenico Pisana • Gabriella Rossitto • Ian McEvan • Andrei Alecsa • Alberto Garcia-Teresa • Oana Prescan • Gunter Kunert • Antonio Pennacchi • Dragoş Cojocaru •

Raoul Schrott • Leonte Ivanov • Al. Cistelecan • Paul Gorban • Constantin Coroiu • Constantin Buiciuc • Marius Chelaru • Traian D. Lazăr • Dumitru Mateescu • Valerica Mitu • Echim Vancea • Bogdan Crețu • Valentin Ciucă • Mircea Oprea • Ionel Savitescu • Claudia Voiculescu • Simona-Grazia Dima

https://biblioteca-digitala.ro